

Proprietatea Bibliotecii
Universității Iași

X-2925

3012886
Periodice

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR
(SECȚIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

EDITURA DE STAT

ANUL II

*

IANUARIE 1950

*

NUMĂRUL 1

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOGICE ȘI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACTIE

N. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN, G. ISTRATE
Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROSETTI

SUMAR:

<i>O contribuție neprețuită</i>	1
R. ROLLING: <i>A viziune</i>	3
TUDOR VIANU: <i>Eminescu</i>	4
IORGU IORDAN: <i>Limba lui Eminescu</i>	6
ION HOBANA: <i>Eminescu și problemele limbii</i>	8
V. BRATEȘ: <i>Cum vorbea și scria Lenin</i>	10
AL. GRAUR: <i>Constantin Racoviță</i>	13
LUCIA WALD: <i>Patrie, patriot, patriotism</i>	15
GH. REVIGA: <i>Consecutivă și modale</i>	17
MITU GROSU: <i>Și-a dat arama pe față</i>	18
AL. ROSETTI: <i>Scriere și pronunțare</i>	19
N. C. ȘINCULESCU: <i>Tal Tâl</i>	21
I. COTEANU: <i>O traducere de mântuială</i>	22
<i>A la turca</i>	24
<i>Cum vorbim la Radio</i>	25
N. I. BARBU: <i>Concordanța timpurilor în limba română</i> ..	26
<i>Expresii iteciste</i>	28
AL. NICULESCU: <i>Arhaisme</i>	29
CONSTANȚA SION: <i>Firme cosmopolite</i>	30
GH. V. MILICA: <i>Coadă</i>	31
Vocabular regional { I. MARACINARU: <i>Salomița</i>	32
{ EMIL POPESCU: <i>Vă.cea</i>	33
{ IONEL SARBU: <i>Banat</i>	33
<i>Discuții</i>	34
<i>Fără multă vorbă</i>	35
<i>Din vorbă în vorbă</i>	36
<i>Cronica</i>	39

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

O CONTRIBUȚIE NEPREȚUITĂ

O contribuție neprețuită la munca lingviștilor pentru a lumina evoluția și mai ales evoluția viitoare a limbilor ne-a fost adusă de curând prin publicarea studiului lui I. V. Stalin, *Problema națională și leninismul*. Este vorba de un răspuns la scrisorile mai multor oameni sovietici, care puneau o serie de întrebări privitoare la problema națională. Acest răspuns a fost dat în anul 1929, dar nu a fost publicat decât în anul 1949, când a fost tipărit în volumul al XI-lea al *Operele* lui Stalin, de unde a fost apoi tradus și publicat în broșură românească, prin grija Editurii Partidului Muncitoresc Român.

Marx și Engels au trăit în perioada când încă nu se desvoltaseră toate forțele de producție pentru care burghezia era „destul de largă” și când încă nu se copseseră condițiile materiale de existență pentru relațiile de producție socialiste. Cu mintea lor genială, ei au putut prevedea în linii mari felul în care avea să se desvolte societatea, dar n’au putut arăta detaliile concrete ale acestei desvoltări. A fost sarcina lui Lenin să analizeze perioada imperialistă, a fost și este sarcina lui Stalin să desvolte teoria în perioada crizei generale a capitalismului, în perioada construirii socialismului, mai întâi într’o singură țară și apoi în mai multe, și să ne dea liniile generale ale evoluției omenirii în epoca viitoare.

Broșura despre care vorbim este una dintre lucrările strălucite care analizează situația prezentă și prevăd pe cea viitoare în ce privește problema națională. Deoarece în scrisorile trimise din mai multe părți se arătaseră neînțelegeri în privința tezelor marxiste fundamentale și greșeli referitoare la viitorul națiunilor și al limbilor, Stalin, în răspunsul său, după ce restabilește adevărata definiție a națiunii și după ce precizează diferența dintre națiunile burgheze și națiunile socialiste, trece la discutarea problemei viitorului limbilor naționale, știut fiind că limba este o caracteristică esențială a oricărei națiuni. El analizează apoi contradicția dialectică din cauza căreia drumul socialismului către dispariția limbilor naționale și înlocuirea lor printr’o singură limbă comună trece prin etapa înfloririi și desvoltării

la maximum a culturii și a limbilor naționale. În perioada imediat următoare răsturnării burgheziei, neîncrederea și vrajba între popoare nu se poate șterge dintr'o dată. Iar înapoierea culturală, rămasă moștenire dela burghezie, impune întărirea și dezvoltarea limbilor naționale.

„Vorbim cu toții — scrie I. V. Stalin — de necesitatea unei revoluții culturale în țara noastră. Dacă e să ne ocupăm serios de acest lucru, și nu să aruncăm vorbe în vânt, trebuie să facem în această direcție măcar primul pas: să introducem în primul rând învățământul elementar obligatoriu pentru toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, iar apoi și învățământul mediu obligatoriu. Este clar că fără aceasta nu este posibilă dezvoltarea culturală a țării noastre, fără să mai vorbim de așa zisa revoluție culturală. Mai mult: fără aceasta nu vom avea o adevărată creștere a industriei și a agriculturii și nici o apărare de nădejde a țării noastre.

Dar cum să facem acest lucru, dacă ținem seama de faptul că în țara noastră procentul de analfabeți este încă foarte mare, că la o serie întreagă de națiuni din țara noastră procentul analfabeților este de 80—90%?

Pentru aceasta este necesar să creăm în țară o vastă rețea de școli în limbile materne respective, înzestrându-le cu cadre de profesori care să stăpânească aceste limbi.

Pentru aceasta trebuie să naționalizăm, adică să facem naționale din punctul de vedere al componenței lor, toate aparatele de conducere, dela cele de partid și sindicale până la cele de Stat și economice.

Pentru aceasta trebuie să creăm o presă, teatre, cinematografe și alte instituții culturale în limbile materne respective.

Se pune întrebarea — de ce în limba maternă? Pentru că masele de milioane de oameni ai poporului nu pot propăși pe tărâm cultural, politic și economic altfel decât folosind limba maternă, limba națională.”

Astfel se lămurește limpede, în stilul clar stalinist, situația prezentă. Aplicând în mod genial metoda dialectică, studiul ne arată cum această epocă de diversificare, de intensificare a diferențelor între națiuni și limbi va face loc mai târziu, după ce dictatura proletariatului pe scară mondială se va fi consolidat, unei perioade de unificare:

„Abia în a doua etapă a perioadei dictaturii mondiale a proletariatului, pe măsură ce se va forma o economie socialistă mondială unică — în locul economiei capitaliste mondiale — abia în această etapă va începe să se formeze ceva în genul unei limbi comune, deoarece abia în această etapă națiunile vor simți nevoia de a avea în afară de limbile lor naționale și o limbă comună internațională, pentru înlesnirea relațiilor și a colaborării economice, culturale și politice dintre ele. Prin urmare, în această etapă limbile naționale și limba internațională comună vor exista paralel. Este posibil ca la început să nu se creeze un centru economic mondial comun pentru toate națiunile și o singură limbă comună, ci câteva centre economice zonale pentru câteva grupuri de națiuni, fiecare grup de națiuni având o limbă comună deosebită, și ca abia ulterior aceste centre să se reunească într'un singur centru mondial al economiei socialiste cu o singură limbă comună pentru toate națiunile.

În etapa următoare a perioadei dictaturii mondiale a proletariatului, când sistemul economic socialist mondial se va întări îndeajuns și socialismul va intra în viața de toate zilele a popoarelor, când națiunile se vor convinge în practică de avantajul pe care-l prezintă limba comună asupra limbilor naționale, deosebirile naționale vor începe să dispară, cedând locul unei limbi mondiale comune pentru toți.”

Am reprodus numai două fragmente din acest studiu, care constituie o bogăție inapreciabilă în tezaurul științei marxist-leniniste, și tot odată un ajutor de cea mai mare însemnătate pentru noi, lingviști. A face știință înseamnă, între altele, a prevedea viitorul. Din acest punct de vedere, noi n'am făcut până acum ca și nimic. Tovarășul Stalin ne-a luminat calea și în această privință.

„CUM VORBIM”

A. VIZIONA

Întâlnim de mai multă vreme în scris și chiar în vorbirea curentă, o expresie în legătură cu cinematograful, având tendința de răspândire și la alte soiuri de spectacole. E vorba de *vizionarea* unui film. Această expresie ni se pare cu totul improprie și chiar primejdioasă.

Ce înseamnă a *viziona* un film? Pur și simplu a-l „vedea”. Deci este firesc să folosim cuvântul corespunzător și potrivit pe care îl avem în limbă și să nu recurgem la derivatul acesta greoiu. A *viziona* un film este de bună seamă o expresie moștenită de la agramații din lumea cinematografului de odinioară, pentru care filmul era o operație de exploatare și un mijloc de a abate pe exploatați de la ideea și conștiința luptei de clasă. Li se părea acestor cosmopoliți că trebuie să impuie un limbaj „tehnic” de specialitate și aveau credința că se rostesc în chip înalt și distins, când foloseau un termen cu totul sforăitor, adoptat repede de o burghezie cu ifose. Noi azi nu avem nici un interes de a ne însuși limbajul unei mentalități și unei lumi apuse.

Dar forma aceasta de expresie nu este numai respingătoare. A *viziona* ne duce imediat la cuvintele din aceeași familie: *viziune*, *vizionar*, etc., adică la forme de exprimare a unor idei pe care le respingem cu toată vigoarea acum, când combatem tot felul de năluciri și obscurantisme. Când luptăm pentru întronarea unei concepții materialiste științifice asupra vieții, nu ne este îngăduit a folosi un vocabular din lumea filozofiei idealiste metafizice.

A *viziona* un film este o expresie inutilă, îngâmfată, goală de conținut și mai ales potrivnică, de care trebuie să ne lipsim.

Aceste scurte notări sunt reflecții pe marginea necesității generale de explicare, păzire și îmbunătățire a limbii.

Dacă ele pot provoca o mai atentă folosire a ei în scris și în vorbire, cu atât mai bine.

Galai

R. ROLLING

E M I N E S C U

Pe la 1870 se stabilise, în literatura noastră, convingerea că limba poetică este și trebuie să fie ceva deosebit de limba vorbită de toată lumea, o construcție așezată deasupra vorbirii comune. Cine citește presa literară din acea vreme, mai ales pe cea muntenească, dobândește convingerea că intelectualii vremii pierduseră contactul cu poporul. Eminescu se conformează și el, la început, acestei îndrumări, îmbinând uneori substantive sau adjective neologice limbii noastre, *magie, simfonie, auroră, matinal*, etc. cu cuvinte compuse străine de felul limbii noastre (*ingerul-geniu, ingerul-ideal*) ca în următoarea strofă din *Venere și Madonă*:

Ti-am dat palidele raze ce'nconioară cu magie
Fruntea Ingerului-geniu, Ingerului-ideal,
Din demon făcu' o sfântă, dintr'un chicot, simfonie,
Din ochirile-ți murdare, ochiu-aurorii matinal.

Pe măsură ce Eminescu înaintează către maturitate, limba lui menține din cuvintele introduse de curând numai pe cele necesare exprimării gândirii ajunse în faza unei culturi mai înalte. Pe de altă parte, limba lui se apropie de aceea a poporului și un anumit realism familiar devine una din caracteristicile ei cele mai izbitoare. Ea extrage apoi din vechiul ei tezaur numai acele expresii și construcții care se puteau adapta configurației ei actuale. În fine, limba eminesciană dobândește mari puteri în zugrăvirea realității, prin imaginile și epitele sale. Cititorii care luau cunoștință de operele mai noi ale poetului aveau impresia că limba românească nu răsunase nici odată, în trecut, cu același accent cald și convingător. Să urmărim mai de aproape particularitățile acestei limbi, care a vrăjit pe contemporani și continuă să ne vorbească și nouă cu aceeași putere.

Foarte caracteristică este pentru Eminescu folosirea neologismelor și a cuvintelor mai vechi în apropiere unele de altele. Devenea evidentă astfel preocuparea de a nu întrebuița termenii culturii decât acolo și atunci când felul gândurilor care îl stăpâneau pe poet li cerea cu necesitate. Toată lumea își amintește mărețul tablou pe care-l zugrăvește Eminescu, în *Scrisoarea I*, când evocă începuturile lumii:

Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii
E stăpânul fără margini peste marg'nile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în fâșii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...
De atunci și până astăzi colonii de lumi pierdute
Vin d'n sure văi de haos pe cărări necunoscute
Și în roiri luminoase isvorând din infinit,
Sunt atrase în vieță de un dor nemărginit.

Caracteristica lingvistică a acestui fragment stă în apropierea dintre cuvinte de proveniențe deosebite, aparținând fondului mai ve-

chii și mai nou al limbii, precum: *negură eternă, colonii de lumi, oăi de haos, roiuri izvorind din infinit*, etc. În acest mod de a grupa cuvintele apărea una din pozițiile tipice ale lui Eminescu: aceea a unui om pe care înălțarea pe treptele cele mai înalte ale culturii nu-l rupsesese nicicum de popor.

— Scriitorii care au agitat împotriva neologismelor, din poziția reacționară a neîncrederii față de progresele culturii, au deschis larg porțile limbii vechi. A rezultat astfel, în scrisul literar, o limbă plină de arhaisme, aproape neînțeleasă de cititorul modern. Eminescu n'a căzut nici odată în această greșală. Să străbatem cunoscutele versuri ale *Scrisorii III*:

— Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
Despre partea închinării însă, Doamne, să ne ierți.
Dar acu vei vrea cu oaste și războiu ca să ne cerți,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila Măriei-Tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i războiu.

Expresiile și construcțiile acestui pasaj, împrumutate din vechea limbă a cronicarilor, sunt numeroase: *a fi pe pace, a certa cu războiu, a face calea întoarsă, a fi scris, partea închinării*, etc. Nici una din aceste expresii n'a devenit neînțeleasă poporului român de astăzi. În versurile citate, Eminescu ne oferă deci un tablou lingvistic al părții încă vii din limba veche. Zugrăvind-l, poetul nu cade în manierism arhaic și reacționar.

Nici unul din poezii epocii lui Eminescu n'a folosit, în aceeași măsură cu el, expresiile culese din limba familiară, în versuri precum: *De nu m'ai uita încalte, Ș'apoi cine treabă are, Cui ce-i pasă că mi-ești drag, Și mi-i ciudă, cum de vremea Să mai treacă se îndură* sau: *bată-i vina, cată-ți de treabă, acu-i acu*, etc. Intrebuințând aceste expresii familiare, care dau limbii lui răsunetul unei intimități calde, poetul descinde de pe estrada pe care atâți alți autori se urcă, în dorința de a se separa de „vulg”. Evident, Eminescu nu este nici odată vulgar și, în primul rând, el nu are niciodată vulgaritatea parvenitului care disprețuiește limba de toate zilele a oamenilor simpli.

Multe lucruri s'ar putea spune despre puterea limbii eminesciene de a reda impresiile lumii văzute, auzite și pipăite. Culoarea și relieful imaginilor din poezia lui Eminescu nu fuseseră n'ci odată egalele în trecut și rare ori dela el încoace. Când Eminescu scrie:

Iată lacul. Luna plină
Poleindu-l îl străbate.
El, aprins de-a ei lumină,
Simte-a lui singurătate.

peisajul devine viu pentru noi, ca în pânza unui mare pictor. Și acest „efect de lumină”, redat prin imaginea poetului, este în același timp pătruns de o adâncă semnificație. Dar când este vorba de a descrie arta lui Eminescu, în evocarea realității, o atenție deosebită trebuie

să dăm epitetelor lui. Știința stilului distinge între epitele ornante și cele individuale, adică între adjectivele legate de un substantiv pentru a-l caracteriza într'un mod cu totul general (precum: *câmpul bogate, întinsa mare, adâncă noapte*, etc.) și acele adjective care caracterizează substantivul după felul lui cu totul particular de a fi. Unul din punctele însemnate ale contribuției poetice a lui Eminescu a fost tocmai de a fi înlocuit epitetul ornant al vechilor poeți cu epitetul individual, pe care progresele realismului poetic l-au introdus în toate literaturile lumii. Din rândul epitetelor individuale ale lui Eminescu, cităm: *calde șoapte, roase plicuri, moale pas, volumul ros de molii*, etc. Dar cititorul poate singur să sublinieze, deschizând din nou volumul lui Eminescu, atâtea alte epitețe de acest fel, prin care, judecată după limba lui, arta poetului ne apare ca aceea a unui mare meșter în evocarea lumii reale, cu rădăcinile adânc înolântate în viața poporului.

TUDOR VIANU

LIMBA LUI EMINESCU

Ca la orice poet autentic, constatăm și la Eminescu, într'o măsură chiar mai mare decât la alții, o unitate desăvârșită între ceea ce se numește de obicei fond și formă, adică între conținut sau gândire, și expresie sau vorbire. O astfel de unitate există, de altminteri, la oricare dintre membrii unei colectivități lingvistice: gândirea și vorbirea alcătuiesc, potrivit concepției materialiste a limbii, o unitate dialectică. Numai lingvistica burgheză, formalistă și idealistă, separă elementele acestei unități, analizându-le aparte și dând preferință, adesea exclusivă, elementului formal, ca și cum acesta ar avea o existență în sine, independentă de conținutul pe care îl îmbracă.

Cea mai importantă caracteristică din acest punct de vedere a artei lui Eminescu o constituie concepția sa progresistă despre unitatea limbii românești. Pentru el granițele, fixate în mod arbitrar de către specialiști, între dialectele și perioadele ei de dezvoltare sunt neexistente. În ochii lui limba națională alcătuiește un tot unitar, o masă în continuă transformare, neîntreruptă de vreun obstacol, care să-i oprească ori măcar să-i stingherească mersul firesc dela o epocă la alta și dela o regiune la alta. Așa se explică, între altele, faptul că nu numai în vocabular, ci și în gramatică găsim la el elemente aparținând tuturor provinciilor și tuturor epocilor.

De asemenea nu face Eminescu nicio deosebire între ceea ce se consideră, iarăși în mod destul de arbitrar, drept vorbire populară și ceea ce se atribuie vorbirii așa zise culte. El trece peste hotarul dintre aceste aspecte ale limbii noastre, în sensul că utilizează, după nevoile dictate de conținutul operei, fără vreo preferință apriorică, material lingvistic adunat din ambele izvoare, pentru motivul că

atât unul, cât și celălalt participă deopotrivă la formarea acestui râu în veșnică curgere care este limba românească. De aceea Eminescu trebuie socotit ca cel dintâi scriitor cu adevărat național în ce privește elementele constitutive ale mijloacelor sale de exprimare. Nimeni înainte de el și, cu excepția lui Mihail Sadoveanu, care merge pe urmele lui, nimeni după dânsul n'a izbutit să realizeze în așa măsură ceea ce am putea numi uniunea lingvistică românească. El a știut să îmbine într'un tot perfect unitar fapte de limbă dintre cele mai felurite sub raportul provenienței lor geografice și istorice.

Iată câteva exemple. Se știe că viitorul are nu numai valoare temporală, cum se afirmă de obicei, ci și una modală, variabilă după aspectul morfologic al acestui așa zis timp verbal. La Eminescu întâlnim toate formele de viitor, câteodată chiar într'o singură poezie. Este, de pildă, cazul „Florii albastre“, unde alături de vom vorbi voiu cerca, etc., care exprimă o acțiune viitoare sigură, apar aspectele „vorbite“, cu nuanță modală (de posibilitate, probabilitate, îndoială): *mi-i spune (-atunci povești), mi-oiu desface (de-aur părul), (când prin crengi) s'a fi ivit, (nime'n lume) n'a s'o știe* ș.a. Numărul mare al acestor forme „familiare“, care se explică prin faptul că acțiunile exprimate de verbele respective sunt simple presupuneri (poetul... visează), contribuie la crearea unei atmosfere de „întimitate“, atât de potrivită cu conținutul poeziei.

Constatări la fel de interesante se pot face și cu privire la întrebuintărea celor două forme de perfect, care nu sunt deloc identice din punctul de vedere al valorii lor temporale. Deși Moldovean, deprins, adică, din graiul său de acasă, cu perfectul compus, Eminescu întrebuintează ambele forme ale acestui timp, dându-le totdeauna nuanța justă pe care o exprimă ele în limba noastră. De ex.: *Când văzu a lor mulțime câtă frunză, câtă iarbă, Cu o ură ne'mpăcată mi-am șoptit atunci în barbă; Unde ai văzut vreodată aste țări necunoscute? Când se petrecur'aceste? La o mie patru sute?* Simțim clar că perfectul simplu arată o acțiune săvârșită în trecut, fără urmări, fără ecou asupra prezentului, pe când cel compus leagă acțiunea de momentul povestirii, înfățișând-o ca terminată în raport cu acest moment.

Din limba veche Eminescu ia tot felul de fapte: lexicale, gramaticale, fonetice, pe care știe cu aceeași mare artă să le presare printre cele aparținând limbii moderne și vorbirii populare fără ca cititorul să aibă măcar o clipă impresia că se află în fața unui produs alcătuit din elemente atât de diferite în privința originii lor. De pildă: *ceriure* (pluralul lui *cer*), *frumseță, pre, rumpe, soarte, vecinic, vieafă*, etc.

Deosebit de interesante sunt grupurile sintactice formate dintr'un neologism și cuvinte vechi sau populare, precum: *apostat'inuma mea, a morții eterne, gândiri arhitectonică, pasuri melancolici, răcoarea nopții brună, semnelor vremii profet, unor domni tirani, strigări tregulare*, etc.

Studiul limbii celui mai mare poet român se recomandă nu numai așa zișilor specialiști, ci și, așa spune chiar mai ales, poezilor, care au multe de învățat din cunoașterea comorii nesecate a artei cuvântului eminescian. De altfel sunt toate semnele că poezii tinerei noastre republici populare înțeleg acest lucru, și comemorarea lui Eminescu, la care a participat așa de activ Uniunea Scriitorilor din R.P.R., este cea mai sigură dovadă.

IORGU IORDAN

EMINESCU ȘI PROBLEMELE LIMBII

Printre preocupările multilaterale ale lui Eminescu — spirit interesat de problemele epocii sale — se numără și limba. Ideile sale despre limbă sunt foarte interesante și oglindesc evoluția ideologică a poetului, dela o poziție sănătoasă, progresistă, la poziția anti-științifică, impusă lui de ideologia claselor dominante — burghezia și mizerimea.

În perioada 1869—1872 Eminescu scrie:

„Am fi cam temerari de-a susținea cum că limba noastră și-a sfârșit deja curățirea sa, că e organizată, că a ajuns stadiul ultim al dezvoltării sale și că acum n'ar trebui decât constatarea formală a acestei dezvoltări prin etimologie și sintaxă. Limba noastră, placă-ne-o a crede, are un trai lung și deaceia-i și trebuie o dezvoltare lungă“. (Ms. Academiei R.P.R., 2257.)

Iată idei progresiste care — chiar dacă nu sunt întru totul originale — ne dovedesc totuși cunoașterea de către Eminescu a teoriilor înaintate, pentru timpul acela, în lingvistică. Mai mult decât atât, citatul de mai sus conține germeii unei formulări dialectice a procesului de dezvoltare a limbii. Este remarcabilă ideea că limba se dezvoltă atâta timp cât există.

Astfel scrie Eminescu prin 1870. Dar în 1877, în articolul *Despre limba cărturarilor români din Ardeal*¹⁾, alături de idei prețioase, găsim afirmații care contrazic citatul amintit:

„Limba noastră nu e nouă, ci din contra e veche și staționară. Ea e pe deplin formată în toate părțile ei, ea nu mai dă muguri și ramuri nouă și a o silnici să producă ceea ce nu mai e în stare, înseamnă a abuza de dânsa și a o strica.“

Dela o înțelegere dialectică a fenomenelor limbii la o expunere a teoriei metafizice, reacționare în lingvistică — iată drumul lung pe care Eminescu l-a parcurs, împins de aceia care-i exploatau strălucitorul său talent în hărțuiri politice de fațadă, contra unor adversari cu care ei își dădeau mâna când le era amenințată „libertatea“ de a jefui masele muncitoare.

1) „Convorbiri Literare“ nr. 5 din 1 august 1877.

Intrebarea firească pe care ne-o putem pune după lectura celor două citate atât de deosebite, este dacă ideile progresiste pe care le-am subliniat nu sunt cumva un simplu accident. Imi propun să dovedesc că e vorba de lucruri bine gândite și mă voiu servi de alte câteva citate în sprijinul afirmațiilor mele.

Iată, de pildă, din același fragment din 1870, câteva idei în legătură cu pretențiile absurde ale celor ce voiau o purificare a limbii române de elementele de altă origine decât cea latină:

„Celor care vor o purificare absolută a limbii, li vom răspunde că acele vorbe pe care ei vor să le alunge sânt așa de concrete, așa încrescute în țesătura limbii române, încât trebuie să rupi țesătura toată ca să le scoți. Celor care nu vor acea curățire de fel li vom răspunde că ei singuri sânt neconsecvenți, căci ei au lepădat o mulțime de vorbe pe care le întrebuițau încă părinții lor și multe din vorbele pe care le scriu d-nii Floretin, Negruzzi ș. a., autori îndealtfel cu mult talent, s'or duce calea celor duse, fără ca chiar Dumnealor să le pară rău după ele.”

Istoria limbii a dovedit justetea poziției pe care se găsea și Eminescu iar școala puristă a constituit mult timp obiectul ridiculizărilor venite din partea filologilor cu bun simț. Dar în legătură cu „purificarea” limbii, Eminescu a scris și în articolul citat din Convorbiri Literare (*Despre limba cărturarilor români din Ardeal*), în care — printre altele — spune:

„...autorii din Ardeal au mai ținut seamă de așa numita puritate a limbii și, pentru acest scop, au crezut de bun a prăda lexiconul latinesc și acelea ale limbilor romanice și a alunga toate cuvintele slavone... chiar acelea care la noi își pierduseră de mult înțelesul lor primitiv.”

Din aceste rânduri putem desprinde două lucruri: ridiculizarea literaturii care ținea seamă de principiile „puriste” și înțelegerea fenomenului de evoluție a sensului cuvintelor.

Dar Eminescu ia poziție pentru „curățenia limbii” — cum spune el — de cuvintele care au echivalent în limba română. Iată un citat din „Revista teatrală” a „Curierului de Iași” nr. 130 din 28.XI.1876:

„Cât despre limba traducătorului — ar putea fi mai românească. Ce va să zică „prizon”? N'avem vorbe românești îndestule pentru a însemna punerea la rîcoare?

...Traducătorul n'are decât să se întrebe cum zice Românul cutărui sau cutărui lucru, pentru a se lecu de „galomanie”.

Aceste lucruri le spune Eminescu pe linia luptei lui necontentite împotriva „franțuzilor” din „înalta societate”, care disprețuiesc limba română ca fiind prea vulgară pentru exprimarea „nobilelor” lor idei și sentimente.

Cred că putem adăuga materialul acestui modest articol la materialul reconsiderării lui Eminescu „artistul proletar-cult” al societății dominante de moșierii și fabricanții care l-au condamnat, în mod tacit, la nebunie și la moarte.

ION HOBANA

CUM VORBEA ȘI SCRIA LENIN

Există multe mărturii despre felul cum vorbea și scria Lenin. Cel mai bine l-au cunoscut însă cei doi colaboratori mai intimi ai săi, I. V. Stalin și N. K. Krupskaja. Ne vom rezuma, în cele ce urmează, mai cu seamă la mărturiile acestora, fiind mai prețioase, și vom da unele informații și după broșura editată de P. M. R. în 1949: *Lenin despre literatură*.

I. V. Stalin, vorbind despre Lenin, spunea că acesta știa să scrie extrem de simplu și clar, concis și curajos despre problemele cele mai complicate. Iar despre felul său de a vorbi, Stalin spune: Forța extraordinară de convingere, simplitatea și claritatea argumentării, lipsa gesturilor amețitoare și a frazelor de efect care tind să facă impresie, toate acestea distingeau în mod avantajos limba lui Lenin.

Lenin poseda perfect tehnica vorbirii, avea un vocabular bogat și o frazeologie tot atât de bogată și știa să folosească perifrazele, epitețele, comparațiile.

Amănunte interesante ne dă N. K. Krupskaja, în broșura *Vom în-văța dela Lenin să muncim*, Moscova, Partizdat, 1933, despre atenția pe care o dădea Lenin felului său de a vorbi. Krupskaja spune că chiar din momentul când își formula ideile, Lenin avea o grijă deosebită pentru forma sa verbală și pentru expresivitatea cuvintelor pe care le folosea. Fraza sa trebuia să fie clară și înțeleasă, accesibilă pentru toți, dar în același timp trebuia să fie plină de idei. N. K. Krupskaja ne comunică amănuntul că, având în vedere un auditoriu compus din muncitori, Lenin șlefua cu multă grijă discursurile sale și de multe ori Krupskaja trebuia să reprezinte în fața lui auditoriul care nu cunoaște termenii străini sau savanți, care nu cunoaște nici lucruri cunoscute îndeobște altora. Pentru Lenin, bogăția și forța limbii ruse însemnau în primul rând claritate, precizie și capacitatea de a fi înțeleasă de masele largi.

Lenin afirma că limba rusă e foarte bogată. De fapt el putea să-și dea seamă despre acest adevăr, fiind unul dintre puținii, alături de L. Tolstoi și scriitorul satiric Saltâkov-Șcedrin, care aveau un vocabular obișnuit de peste 20.000 de cuvinte, în timp ce vocabularul unui om cu o cultură generală ajunge la 6.000 de cuvinte. Având la dispoziția sa această bogăție de vocabular, Lenin era un adversar hotărât al întrebunțării unor cuvinte care nu erau accesibile maselor, cum reprobă și abuzul de cuvinte străine inutile, de vreme ce se găseau echivalente în limba rusă. Cât de drastic este protestul său contra acelor scriitori sau vorbitori care împletesc vorba lor în permanență cu cuvinte străine, vedem din vol. XXIV (p. 662) al operelor sale, care conține articolul *Despre purificarea limbii ruse*. „Noi stricăm limba rusă. Întrebunțăm fără necesitate cuvinte străine. Le întrebunțăm greșit...

Dacă unuia care a învățat de curând să citească, îi este iertat să întrebuințeze cuvinte străine ca ceva nou, scriitorilor nu li se poate ierta în niciun caz lucrul acesta. Oare nu este momentul să declarăm războiu întrebuințării fără necesitate a cuvintelor străine?" Și Lenin mai spune: „Dacă pe mine mă înfurie întrebuințarea fără necesitate a cuvintelor străine (fiindcă face mai grea acțiunea noastră de influențare a maselor), unele greșeli ale celor care scriu în ziare mă pot scoate cu totul din sărite“. Lenin dă ca exemplu cuvântul *budirovat*, întrebuințat cu sensul de a stimula, a trezi, deși este împrumutat din francezul *bouder* care înseamnă „a se supăra, a se îmbufna“. (La formarea cuvântului *budirovat* a influențat cu siguranță și cuvântul rus *budit* „a trezi“).

Lenin era foarte mult preocupat de întocmirea unui dicționar rus, care să înlocuiască învechitul dicționar al lui Dall, tocmai în vederea purificării limbii ruse. Cu o stăruință de admirat, când ne gândim la diferitele probleme care așteptau dela el soluția, în timpul cel mai greu al înjghebării statului sovietic, Lenin intervenea neconștient prin scrisori la persoanele indicate, pentru editarea unui dicționar al limbii ruse. Iată o frază din scrisoarea adresată în anul 1920 lui Lunacearski, pe atunci comisar al poporului pentru instrucțiunea publică, frază care demonstrează interesul lui Lenin pentru limba rusă: „...Renumitul dicționar al lui Dall e un lucru minunat, dar e doar un dicționar regional și, pe deasupra, învechit. Nu a venit oare vremea să se alcătuiască un dicționar al adevăratei limbi rusești, să zicem un dicționar al cuvintelor întrebuințate astăzi de clasici, dela Pușkin până la Gorki? Ce ar fi să punem la această treabă 30 de oameni de știință?... Ce crezi d-ta despre această idee? Un dicționar al limbii clasice rusești?“. În scrisorile următoare, adresate altor persoane însărcinate cu alcătuirea dicționarului, Lenin cere într-una informații, dă instrucțiuni, cere să fie pus la curent, etc. Datorită stăruințelor lui Lenin, dicționarul limbii ruse literare moderne a apărut sub redacția prof. D. N. Ușakov, nu mic cum se gândise Lenin, ci mare, în patru volume.

Lenin era foarte mult influențat de stilul și frazeologia satiricului Saltâkov-Șcedrin, pe care-l prețuia mult, pentru că glasul său de protest necruțător trezea masele, le înarma pentru luptă, le învăța să demaște și să recunoască pe dușmanul de clasă. De aceea găsim în limba lui Lenin multe expresii, imagini și aforisme adoptate de el din satirele lui Șcedrin iar citatele literare din acest scriitor ocuoa primul loc în discursurile și scrierile lui Lenin; în gura lui ele căpătau un conținut de mai multă ascuțime politică și de actualitate. Tot așa se folosea Lenin mult de aforisme, proverbe și imagini de origine populară. N. K. Krupskaja mai arată în *Amintiri despre Lenin* că acesta era puternic influențat și de Herzen și Pisarev, dar mai cu seamă de Cernâșevski, ale cărui opere complete le avea permanent la îndemână în Kremlin, în cabinetul său de lucru.

Lenin nu se mulțumea să-și pregătească discursurile până în cele mai mici amănunte, care mergeau până la alegerea cuvintelor, ci după

mărturia pe care ne-o aduce tot N. K. Krupskaia, după ce-și pregătea ideile discursului, el se plimba prin cameră, pronunțând frazele la început cu voce înceată, iar apoi le nota pe hârtie. Aceasta îl ajută să-și șlefuiască limba și să pronunțe în fața auditoriului său compus din muncitori, discursuri clasice prin asculimea și prin claritatea lor. În schimb, aflăm dintr'o scrisoare a lui Lenin, trimisă lui M. Gorki la Capri, că un articol pentru ziar îl scria „neînchipuit de repede”. (*Lenin despre literatură.*)

Calitățile de vorbitor ale lui Lenin erau dominate de „irezistibila putere a logicii sale” cum zice I. V. Stalin, care o considera drept cea mai puternică caracteristică a artei oratorice. Iată ce spune Stalin în lucrarea sa *Despre Lenin*, Moscova, 1945, p. 22: „Pe mine mă captiva puterea irezistibilă a logicii din discursurile lui Lenin, care pune stăpânire temeinic pe auditoriu, îl electrizează treptat și apoi îl captivează”. Iar N. K. Krupskaia ne spune că fraza pe care o întrebunța Lenin nu conținea nimic din mijloacele oratorice ieftine, care numai degustă publicul. Muncitorii se mândreau cu faptul că Lenin li se adresa cu fraze „serioase”.

Ar fi cazul, poate să arătăm și concepția lui Lenin despre o limbă de stat, preconizată pe vremuri de exponenții liberalismului rusesc, într'o țară în care se vorbesc 68 de limbi diferite. Iată poziția lui Lenin față de o limbă de stat unică, obligatorie pentru toți, așa cum o găsim în operele sale complete, vol. XX, p. 54. Cităm textual: „o limbă de stat înseamnă în mod practic că limba velikorușilor, care alcătuiesc o minoritate a populației Rusiei, să fie vârită pe gât restului populației Rusiei. Limba oficială este în acest caz obligatorie în școli, iar operațiile oficiale trebuie făcute în limba de stat și nu în limba populației locale”.

În continuare Lenin supune această concepție a unei limbi de stat unei critici aspre, considerând că ea nu este conformă principiilor marxiste, fiind legată de constrângere. Poporul rus nu recunoaște nici o asuprire națională, nici în interesul culturii și nici în interesul vieții de stat rusești (*Opere complete*, vol. XX p. 56).

În ziua de 21 ianuarie se împlinesc 26 de ani dela încetarea din viață a marelui Vladimir Ilici Lenin. În operele sale găsim o sursă inepuizabilă de gândire pusă în slujba omenirii; se cuvine deci ca la aniversarea acestei date să ne luăm angajamentul de a aprofunda cât mai mult problemele sociale, politice și filosofice din operele sale.

V. BRATES

Nu numai limba, în totalitatea ei este opera colectivității, ci și toate părțile care o alcătuiesc, cuvântul, formația cuvântului, folosirea cuvântului în propoziție, mijloacele gramaticale de exprimare a relațiilor dintre cuvinte, chiar și fonemele, în general toate elementele vorbirii poartă în sine marca mediului social care le-a creat.

(I. I. MESCIANINOV)

CONSTANTIN RACoviȚĂ

Luna aceasta se împlinesc 3 ani de când a închis ochii pentru totdeauna un tânăr care dăduse cele mai mari speranțe lingvisticii române: Constantin Racoviță. Născut în 1917, el a început să se intereseze de studiile de limbă încă de când era pe băncile liceului. Cunoștea limba rusă la perfecție, știa bine franțuzește și englezește, era un excelent elev la latină și greacă. Intrând la facultatea de litere din București, unde, în ciuda modestiei lui, a fost imediat remarcat, nu s'a mulțumit cu studiul slavisticii, ci s'a ocupat și de filologia clasică, pregătindu-se în general singur, din cauza slăbiciunii corpului didactic din acea vreme. Pe lângă acestea, a mai frecventat și cursurile de limba română. Încă pe când era student a publicat un lung și documentat (cât se putea atunci) studiu despre urmele de articol în limba rusă, studiu care a fost apreciat elogios de specialiști.

Racoviță a fost primul dintre lingviștii români care s'a orientat spre linia materialistă trasată de N. I. Marr. Încă înainte de război, izbutind să obțină câteva studii sovietice, a fost imediat convins de justetea felului lor de a pune problemele, și, ca rezultat, a publicat, în plină dictatură regală, un articol intitulat „Muncă și suferință”, în care arăta în chip convingător că în diferite limbi cuvintele care înseamnă „muncă” sunt legate sau de ideea de „suferință”, sau de cea de „câștig”, și trăgea concluzia justă că în aceasta se reflectă „două ideologii diametral opuse, aparținând una clasei stăpânitoare și cealaltă clasei subjugate”. Având apoi ocazia să facă o scurtă călătorie în Polonia, unde s'a familiarizat cu limba polonă, a adus de acolo un studiu despre genul personal în limba română, în care arăta că există în românește tendința de a trata substantivele care desemnează persoane altfel decât pe cele care desemnează obiecte, tendință care în polonă este mai avansată și cunoscută. În același timp a mai redactat și publicat alte studii de mai mică întindere.

După modelul strălucit pe care i-l oferea N. I. Marr, care nu s'a mulțumit să studieze istoria limbilor ci s'a ocupat de istorie în general și de arheologie, Racoviță a trecut și el la studierea istoriei, și doctoratul în litere și l-a trecut cu un subiect de istorie: Relațiile între Moldova și Polonia. Metoda pe care a folosit-o a fost materialismul istoric; chiar dacă astăzi, cu posibilitățile de informare pe care le avem, îi putem găsi greșeli, trebuie să ținem seama de îndrăzneala științifică și politică de care a dat dovadă, sub dictatura fascistă, abordând asemenea subiecte și manifestând orientări marxiste. Încă de pe atunci Racoviță luase legătura cu Partidul Comunist Român, căruia i-a rămas credincios până la moarte. Războiul criminal antisovietic l-a umplut de indignare; personal nu a fost pe front decât după eliberare, în Cehoslovacia.

Corpul lui șubred a suportat greu rigorile vieții militare în regim fascist și regimul etapelor în vest. La demobilizare, în septembrie 1945, cu sănătatea zdruncinată, s'a întors la munca științifică și la activitatea de Partid, din nenorocire însă nu pentru multă vreme. Exact în ziua când facultatea de litere din București îi încredința catedra de slavistică, Racoviță era dus de prietenii lui în sanatoriul de unde nu mai avea să iasă în viață. A murit înainte de a fi implinit vârsta de 30 de ani, lăsând în urma lui o operă științifică suficientă ca să ne facă să regretăm amarnic lucrările pe care ni le-ar fi putut da dacă ar fi trăit o viață de dimensiuni normale. Cu ajutorul lui am fi cunoscut mai repede și mai complet știința sovietică, sub îndrumarea lui tineretul s'ar fi orientat mai repede în direcția justă, și el însuși ar fi putut realiza lucrările însemnate pe care eram în drept să le așteptăm dela el. Soarta a vrut altfel. Este datoria celor care l-au cunoscut și care trăiesc să-i păstreze vie amintirea și să-și dea oste-neală, prin munca lor, să-i suplinească lipsa, atâta cât e posibil.

AL. GRAUR

RĂSPUNS

În nr. 5 al revistei s'a pus întrebarea de ce nu e bine: *în fiecare sticlă e un izvor al sănătății*, ci... *un izvor de sănătate*. Răspunsul e în strânsă legătură cu logica. Articolul posesiv *al* exprimă dependența cuvântului precedent față de cel următor (ex. *acest creion este al fratelui meu* „acest creion aparține fratelui meu“). Tot așa expresia *izvor al sănătății* ar însemna că izvorul aparține sau este dependent de sănătate. De fapt, situația se prezintă tocmai invers: *sănătatea* depinde de *izvorul de sticlă* (cel puțin teoretic), deci în *fiecare sticlă e un izvor de sănătate*.

Să se observe că nu e vorba de *sănătatea* personificată. Nici în intenția autorului n'a pers'stat această idee. O situație analoagă o prezintă expresiile: *izvor de bogăție*, *sursă de venit*, etc.

Astfel stând lucrurile, ne putem explica mai ușor de ce Eminescu vorbește (în *Epigonii*) de *izvoare ale gândirii*, dar în același timp, de *râuri de cântări*. Gândirea e considerată de poet ca ceva unic; e gândirea personificată, concretizată, pe când, în expresia *râuri de cântări*, ultimele două cuvinte arată constituția sau esența râurilor, iar în expresia *un izvor de sănătate*, avem a face cu un mijloc de producere a unei stări de *sănătate*.

Pentru a înțelege mai bine aceste nuanțe, să ne gândim la analiza sintactică a celor două expresii. Vom observa că întrebarea *fi-rească pe care trebuie s'o punem este: ce fel de izvor e în fiecare sticlă?* La care răspundem: *un izvor de sănătate*. Întrebarea: *al cul este izvorul din sticlă?* la care s'ar răspunde prin: *al sănătății*, e ne-firească și lipsită de logică.

Sibiu

D. FLOREA-RARIȘTE

PATRIE, PATRIOT, PATRIOTISM

În limba română găsim toți acești termeni care au pătruns pe căi diferite.

Patrie este un termen original din limba latină. *Patriot* este un cuvânt din limba greacă, având însă în grecește înțelesul de „cel din aceeași țară, compatriot”. Termenul grecesc a fost împrumutat de francezi, care l-au întrebuințat mai întâi cu aceeași semnificație ca în grecește; sensul de „cel care-și iubește patria” a fost creat în preajma Revoluției din 1789 și a fost aplicat partizanilor Revoluției. Cu această nouă semnificație termenul a pătruns în limba noastră în prima jumătate a sec. XIX.

Însfârșit *patriotism* este un cuvânt creat în limba franceză, derivat din *patrie*.

Există un limbaj de clasă. Un termen are semnificații deosebite în gura reprezentanților unor clase sociale antagonice. Sensul oficial care se impune este însă acela pe care-l dă clasa dominantă, care se slujește de limbă ca de una din armele ei cele mai puternice.

Burghezia și moșierimea, care au introdus acești termeni în limbă, le-au dat semnificații aparent justificate și inofensive: *patrie*, „țara în care te-ai născut, națiunea din care faci parte”; *patriot* „cel care-și iubește țara și neamul”; *patriotism* „devotament către patrie”.

Ce înțelegeau însă în realitate stăpânitorii prin aceste noțiuni ne arată încă în 1821 Tudor Vladimirescu, care într-o scrisoare adresată unui boier scrie: *dar cum nu înțelegeți dumneavoastră că patrie se chiamă norodul iar nu tagma jefuitorilor*.

După cum au dat dovadă, reprezentanții claselor exploatoare identificau patria cu regimul de exploatare de pe urma căruia profitau și pe care-l voiau neschimbat. Patrie însemna pentru ei bogățiile aflate în mâinile lor și nu interesele majorității, ale poporului.

În spatele termenului *patriotism* se ascundea naționalismul șovin, pe care burghezia îl strecura în mintea celor exploatați, pentru a-i convinge că *patriotism* înseamnă ură și dispreț față de popoarele vecine, persecuția celor ce nu sunt de rasă „superioară”. Căutau prin aceasta să creeze o diversiune menită să abată atenția celor exploatați de la lupta de clasă, să-i desbina în timp ce ei înșiși lucrau mână în mână cu capitaliștii de peste hotare în scopuri comune. Iată ce spune Lenin în această privință: *împotriva muncitorilor s'au unit capitaliștii de toate națiunile și de toate religiile, iar pe muncitori caută să-i desbina și să-i slăbească prin discordii naționale*. (Opere vol. XVI ed. rusă.)

Făceau paradă de patriotism afirmând că-și iubesc țara și neamul, în realitate d'șteptuind capacitățile creatoare ale poporului, plonconindu-se cu servilism în fața culturii decadente a Apusului. Iată ce

a însemnat „patriotismul” burghez, a cărui față adevărată au semnalat-o încă în secolul trecut oamenii progresiști dela noi.

Schimbările adânci în viața economico-socială atrag schimbări în toate domeniile suprastructurii, deci și în limbă. Unii termeni dispar, alții se creează, alți termeni își schimbă înțelesul. Oamenii muncii aflați la conducere în țara socialismului și în țările care construiesc socialismul au dat un nou conținut termenilor de care ne ocupăm.

Patrie înseamnă poporul muncitor, interesele și aspirațiile lui, iar *patrioți* sunt cei ce luptă pentru popor, pentru a-i făuri un viitor mai bun. Și cum acest viitor nu se poate realiza decât prin socialism, *patriotism* înseamnă muncă și devotament pentru construirea socialismului, pentru înlăturarea exploatării și/a urii între popoare. Construirea socialismului este strâns legată de lupta unită a muncitorilor de pretutindeni. Patriotismul nu poate fi despărțit de internaționalismul proletar. A fi patriot înseamnă a fi constructor al socialismului în propria țară, a fi alături de muncitorii din alte țări, care muncesc la fel, înseamnă în același timp a sprijini lupta muncitorilor din țările stăpânite încă vremelnice de capitaliști. A fi patriot înseamnă a iubi Uniunea Sovietică și pe marele ei conducător I. V. Stalin, sprijinitorul activ al luptei oamenilor muncii. A fi patriot înseamnă a fi luptător pentru pace. În același timp patriotism înseamnă atitudine necruțătoare față de dușmanii clasei muncitoare din propria țară, față de capitaliștii străini și de uneltele lor, dușmanii neîmpăcați ai proletariatului.

Și pe zi ce trece oamenii muncii de pretutindeni dovedesc că au înțeles adevărata semnificație a patriotismului.

LUCIA WALD

U N P L E O N A S M

În gazeta de stradă a U.F.D.R.-ului din Splatul Independenței se poate citi:

În țara noastră alături de întregul popor, femeile s'au alăturat în lupta pentru pace.

E adevărat că li s'au acordat femeilor în R.P.R. drepturi egale cu ale bărbaților și că ele aduc un ajutor prețios în lupta pentru pace, dar modul de exprimare în scris al gazetei de perete a U.F.D.R.-ului e greșit. În expresia *întregul popor...* s'au inclus și femeile, deoarece poporul unei țări nu e format numai din bărbați, ci și din femei.

MIRCEA P. CIOBANU

Elev Șc. Tehn. Econ. 4

Materia și forma limbii materne vor putea fi înțelese numai dacă se urmărește nașterea și dezvoltarea et treptată, ceea ce este imposibil dacă se lasă nestudiate, în primul rând formele ei proprii care au murit, în al doilea rând limbile înrudite vii și moarte.

(FR. ENGELS)

CONSECUTIVE ȘI MODALE

Profesorii de română din Turnu-Severin au discutat în amănunt conținutul articolelor publicate în revista noastră (vezi cele spuse în acest număr, la pag. 36), și, după cât se pare, au căzut cu toții de acord că noi am făcut „greșeli elementare” în articolul, publicat în nr. 5, pag. 2, intitulat *O inversiune nepermisă*. Anume, arătam că numai propozițiile consecutive, deoarece arată *urmarea* regentei, nu pot fi puse la începutul unei fraze, și citam exemple de întrebuintare greșită, găsite într-o traducere: *De parcă și-ar fi amintit deodată de ceva, se opri brusc; de parcă ar fi uitat cu desăvârșire orice sfadă, Sofia Ivanovna începu îndată să suspine.*

Greșelile elementare pe care se pretinde că le-am fi făcut sunt în număr de trei: 1. Propozițiile care încep cu *de parcă* sunt modale, nu consecutive: „acțiunea exprimată de toate aceste propoziții precede pe cea din regentă, nu-i urmează, deci ele nu pot fi consecutive” (întâi *și-a amintit*, apoi *s'a oprit*). 2. *De parcă* e greoiu, nenatural; trebuia *parcă* singur; 3. Nu este exact că numai propozițiile consecutive nu se pot pune la începutul frazei: deoarece propozițiile citate sunt modale, nu consecutive, rezultă că nici modalele nu se pot pune la început. Să le vedem pe rând.

Începem cu a doua, a cărei discuție e mai simplă. Nu știm cine are dreptul să declare că *de parcă* trebuie izgonit din limbă. Și când Ion Creangă scrie *toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea*, am vrea să știm cine va ridica prima piatră să arunce în el. Dar în sfârșit, greșala, dacă e greșală, nu ne aparține nouă, ci traducătorilor.

A treia „greșală” se vede ușor că e de fapt tot una cu întâia: dacă propozițiile sunt consecutive, nu e nici o greșală; dacă sunt modale, greșala e că noi le-am declarat consecutive. Admițând însă că sunt modale, ar trebui să nu ne mulțumim cu constatarea că nici modalele nu se pot pune la începutul frazei, ci să explicăm și de ce, așa cum am explicat pentru consecutive.

Să vedem însă dacă *de parcă* introduce propoziții modale sau consecutive (noi am spus exact consecutive cu nuanță comparativă: *de* e consecutiv, iar *parcă* e comparativ). Conjunția cu care se încep cele mai adesea ori consecutivele este *incât*, și asupra ei credem că nu va fi discuție dacă e modală sau consecutivă. Să înlocuim deci pe *de* cu *incât*: *toate îmi mergeau după plac, încât parcă toată lumea era a mea*. Nu e clar că avem de aface cu o urmare, deci cu o consecutivă? La fel cu propozițiile traduse pe care le-am citat mai sus. Care propoziție se petrece întâi și care pe urmă? Întâi era toată lumea a mea, și pe urmă îmi mergeau toate pe plac sau invers? A vrut Creangă să spună că toată lumea era a lui, așa încât toate îi mergeau pe plac?

E clar că nu, ci toate îi mergeau pe plac, așa încât parcă toată lumea ar fi fost a lui. Să înlocuim pe *parcă* cu o propoziție (ceea ce a și fost la început: „se pare că”) și ne vom da seama imediat cine a făcut eroarea: *se opri brusc, așa încât făcu impresia că și-a amintit ceva*. Intâi și-a amintit și apoi s'a oprit? Nici asta, deoarece nici *nu și-a amintit nimic*. Profesorii din Turnu Severin au scăpat din vedere un amănunt pe care noi l-am subliniat în articolul nostru: propoziția introdusă prin *de parcă* este și comparativă. Urmarea propoziției regente este tocmai comparația: s'a oprit așa de brusc încât ne-a deșteptat imaginea unui om care-și amintește brusc ceva. Dar comparativă consecutivă, ca și comparativa condițională, este ireală, prin urmare acțiunea ei nu se întâmplă nici înaintea, nici în urma regentei. Ceea ce vine în urma regentei este numai comparația.

Discuția aceasta ne arată că profesorii de limba română (și de alte limbi) ar avea de ridicat probleme interesante la rubrica de față, cu folos pentru știință și pentru învățământ, și sunt cu atât mai de condamnat pentru că nu o fac.

GH. REVIGA

ȘI-A DAT ARAMA PE FAȚĂ

În vorbirea curentă auzim deseori spunându-se despre cineva că *și-a dat arama pe față*. Zilele trecute stând de vorbă cu un prieten despre cineva, la un moment dat mi-a spus: *S'a ținut, cât s'a ținut, dar până la urmă tot și-a dat arama pe față*. Prin aceasta, interlocutorul meu voia să spună că persoana despre care era vorba a dat la iveală, bine-înțeles, fără voia ei — fondul real, ascuns al firii sale, de o valoare morală îndoelnică.

Expresia *și-a dat arama pe față*, utilizată astăzi în sens figurat, provine dela un fapt real, concret. Astfel, înainte vreme, banii se făceau din aramă și erau suflați pe deasupra cu o pojghiță subțire de aur sau de argint. Când această pojghiță se rodea, apărea la suprafață arama. Dar nu numai banii se suflau cu straturi subțiri de metal prețios; sub orânduirea capitalistă, negustorii de bijuterii aveau obiceiul să sufle cu aur sau cu argint diverse inele sau obiecte de aramă, pe care apoi le vindeau țăranilor la prețuri de speculă. După câțva timp, metalul prețios de deasupra se ștergea, iar cumpărătorul își dădea seama că a fost înșelat.

Asemenea moravuri sunt pe cale de dispariție, de aceea și cuvântul e folosit numai în sens figurat în expresii de felul celei citate.

Poetul Mihail Eminescu, manifestându-și indignarea față de decăderea societății burgheze, în accente pline de revoltă scrie în ultima parte a *Sotirei a III-a*:

Prea v'ați arătat arama, sfâșiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară!

MITU GROSU

SCRIERE ȘI PRONUNȚARE

Insemnările românești ale lui Petru Șchiopul, fostul domn al Moldovei, scrise în 1593 și 1594, pe când se afla în exil la Bozen (Tirol), cuprind particularități de limbă neobișnuită.

Vom înșira câteva din aceste particularități (textele sunt scrise cu litere cirilice):

panturu sulugi (= pentru slugi), *pilata* (= plata), *nosturu* (= nostru), *imbila* (= imbla), *sivent* (= sfânt), *cavuta*, *lavda*, *răvu*, *avuzui*, *iavu* (= caută, laudă, rău, auzi, eu), *on* (= un), etc.

Cum se explică aceste scrieri? Ele vin dela cineva care nu era obișnuit să scrie românește. Aceasta o probează nu numai exemplele înșirate mai sus, dar și felul cum sunt construite frazele, în scrierile lui Petru Șchiopul.

În unele din cuvintele de mai sus, constatăm introducerea unei vocale între două consoane (*pilata*, etc.); fenomenul se poate explica prin silabisire, notându-se vocala șoptită după consoană: *pi*, *si*, *ti*, etc., deci *pi-la-ta*, etc. Scrierile cu *v* în *cavută*, *lavda*, *avuzi* redau în mod aproximativ despărțirea vocalelor prin tăietura silabică în *caută*, *lauda*, *auzi*, iar în *răvu* și *iavu*, diftongul *ău* și triftongul *ieu*. Tot aproximativ e și scrierea cu *o*, în loc de *u*, în *on* (= un).

Am greși, însă, dacă am crede că aceste scrieri sunt izolate și datorite cunoașterii imperfecte a limbii române. Notații de acest fel sau erori asemănătoare apar deseori în textele noastre vechi din secolul al XVI-lea și al XVII-lea.

Semnalăm aci câteva:

Calotă, banul lui Mihai Viteazul (1599—1600), într'o scrisoare către Sibieni scrie, între altele: *in samnă li* (= lui) *Vodă*, *se pletească* (= plătească), *sabile* (= sabiile), etc.

În diverse texte din sec. al XVI-lea — al XVII-lea, găsim exemple ca: *nescut* (= născut), *boni* (= buni), *sote* (= sute), *omini* (= oameni), *tote* (= toate), etc.

În exemplele de mai sus *o* pentru *u* (*boni*) sau *o* pentru *oa* (*tote*, etc.), sunt scrieri frecvente în secolul al XVI-lea; de asemenea e pentru *ă* (*nescut*), etc.

Fenomenul pe care l-am examinat reapare în texte scrise în zilele noastre de persoane care nu au căpătat o cultură suficientă în școală și care întâmpină greutăți atunci când vor să redea, prin scris, sunetele vorbite.

Spicuim câteva exemple din astfel de texte scrise în zilele noastre de persoane a căror limbă maternă este româna.

Iată, mai întâi, câteva exemple din tezele unor elevi dela liceul „Andrei Șaguna”, din Brașov, culese în 1923:

carel ești (= carele), *dăn-o* (= dă-ne-o), *iart*, *ispit* (= iartă, ispită).

Din scrisoarea unui Bănăţean (1937):

dragăeu, în văfat, săşti (= să ştii), *mămaiscri* (= îmi mai scrii).

O Transilvăneancă scrie în 1907: *ce mai faceţă*.

O fată din Buzău (1909):

eu am deschisa o şcoala (= am deschis o şcoală); *dorescă, draga taţ* (= doresc, dragă tată).

Un Oltean (1918):

nuştiu dinpartea iubituli meu frişiori (= nu ştiu din partea iubitului meu frăţior).

Erorile acestea pot fi puse alături de acelea pe care le-am relevat în textele din sec. XVI—XVII.

Intrucât limba maternă a acelor care au scris textele de mai sus este româna, trebuie să căutăm un criteriu comun de explicaţie a tuturor scrierilor pe care le-am semnalat. Totodată, ipoteza formulată mai demult de Bariţiu şi Cişac, şi reluată de unii învăţaţi din zilele noastre, că acei care ne-au lăsat textele din secolele XVI şi XVII cu particularităţi de scriere neobişnuite erau străini care cunoşteau în mod imperfect limba română, nu poate fi probată, faţă de exemplele aduse din texte scrise de Români.

Cum se explică, atunci, scrierile amintite?

Pornind dela constatarea că limba nu reflectă conştiinţa individuală, ci pe cea socială.

Rezultă de aci că atunci când vrem să redăm prin scris sunetele vorbite, notăm sunetele care ne-au fost date de societate (căci nu suntem în stare să notăm cu precizie propriile noastre sunete, pe care numai un auditor le poate percepe şi defini). Aceste sunete „sociale“, după cum le-a denumit marele lingvist sovietic N. I. Marr, poartă numele de „foneme“; ele reprezintă o medie între diferite pronunţări, neţinându-se seamă de particularităţile individuale de pronunţare.

Societatea ne învaţă, prin urmare, cum să redăm prin scris sunetele-foneme. După o lungă ucenicie, un copil care a urmat clasele elementare poate reda prin scris, aproximativ corect, sunetele limbii sale materne.

Când însă deprinderea aceasta nu a fost învăţată, suntem puşi în situaţia de a ne servi de propria noastră experienţă. O primă dificultate constă în despărţirea cuvintelor, pentru că în vorbire cuvintele sunt legate unul de altul, fără întrerupere, şi pauzele se fac numai la răstimpuri impuse de respiraţie.

Iată pentru ce, în textele semnalate mai sus, cuvintele nu sunt despărţite corect.

Celelalte erori provin fie din silabisire, când se adaugă un sunet: *elu* = el, *foştu* = fost, *deschisa* = deschis, *dorescă* = doresc), fie din cunoaşterea imperfectă a ortografiei limbii române (*săm* = să-mi, *şti* = ştii, *vi* = vii, vezi în scrisoarea lui Calotă, citată mai sus: *sabile* = sabiele). În *iart*, *ispit* (= *iartă*, *ispită*), lipseşte vocala *ă*. Faptul se explică pornind tot dela silabisire: *t* se pronunţă *tă* în *iartă*,

ca și în *băiat*; dar el nu se scrie *tă* în *băiat*, și, prin falsă analogie, nici în *iartă*, etc. Deci *iart*, ca *băiat*.

În fine, scrieri ca *iubituli meu* (= iubitului meu) arată încurcătura scrijtorului de a reda d'îngongul *ui* sau trifongul *ieu* (vezi mai sus *li* = *lui*, în scrisoarea lui Calotă).

Construirea socialismului în țara noastră aduce cu sine educarea maselor, astfel încât scrierile greșite pe care le-am semnalat se elimină în mod progresiv.

AL. ROSETTI

T A ! T Ă !

Tal este o exclamație. Eu nu cred să fie prea răspândită. Am auzit-o întâmplător la cooperativa din comuna Bunești-Vâlcea, unde o rostise, destul de puternic, o femeie îmbrăcată în rochie și anume, în momentul când vânzătorul scosese dintr'o cutie o basma de toată frumusețea. Faptul că femeea era îmbrăcată în rochie m'a făcut să cred că era o exclamație culeasă din mediul periferic al orașelor. Curiozitatea m'a îndemnat să aflu adevărul și am cercetat. Rezultatul a fost uimitor: exclamația *tal*, are — în comuna Bunești —, o vechime de peste 80 de ani și e folosită în mare măsură în cele trei sate ale comunei. Pe cât de interesant, pe atâta de curios este și faptul că, deși toți vecinii comunei Bunești cunosc exclamația, semnificația și locul ei în vorbire, nu o folosesc în vorbirea curentă decât pentru a ridiculiza pe cei care o folosesc prea des.

Tal are înțelesul de „ce spui bre!” și „vai!” — surprinzător. Rostită, exclamația *tal* prezintă pe *a* scurt și accentuat. Poate avea înțelesul și de „taci, nu mai spune!” și aceasta m'a făcut să cred că e prescurtarea lui „taci!” Concluzia aceasta ar fi satisfăcătoare, numai că pe lângă *tal* se mai folosește și *tă!* Această ultimă exclamație ar însemna „du-te la dracu', nu mai spune”, sau „ducă-se la dracu” — și se întrebunțează atunci când săteanului nu-i place ceva.

Această ultimă exclamație am descoperit-o din întâmplare, stând de vorbă cu un moșneag apropiat de 70 de ani. Era curios bătrânul să știe „ce mai tura, vura” prin țară și „alte străinătăți”. Plăcându-mi felul cum își plimba cu limba țigara dela un colț la altul al mustății lui îngălbenite de fum, am continuat conversația și i-am istorisit despre bomba atomică și despre intențiile americanilor. Ajungând eu cu istorisirea la ravagiile pe care le-ar face o astfel de bombă, țigara i s'a lăsat pe buza de jos și el a exclamat puternic și scurt: *Tă!*, lucru ce m'a făcut să cred că a spus: „ducă-se la dracu cu ea cu tot”.

Deoarece eu nu cred că se mai folosește altundeva în țară asemenea exclamație, aș ruga pe d'titori să comunice dacă presupunerea mea este întemeiată sau nu.

Stoenști-Vâlcea

N. C. ȘINCULESCU

O TRADUCERE DE MÂNTUIALĂ

În ultimii ani, editurile noastre ne-au obișnuit cu traduceri bune din limba rusă. Acest fapt este cu atât mai lăudabil cu cât traducătorii n'au fost ajutați de lingviști, și după câte știm lipsesc studiile comparative româno-ruse din care să fi putut învăța cum trebuie să se traducă o întorsătură de frază rusească, o expresie tipică din această limbă, etc. Totuși traducerile din rusește au fost îngrijit întocmite, reprezentând un pas înainte în revoluția culturală din țara noastră.

De aceea, apariția unei traduceri slabe este o notă discordantă. O asemenea notă discordantă formează versiunea românească a *Poemului pedagogic* de A. S. Makarenko, tradus de Tamara Schächter și Zoe Bușulenga și editat la sfârșitul anului 1949 de Editura de Stat. Cartea lui Makarenko, scrisă vioiu, cu un umor fin, cuprinzând nenumărate expresii populare și de argou, este greu de transpus în românește; tocmai de aceea ar fi trebuit stilizată cu mai multă atenție. Din pricina grabei, de sigur, s'au lăsat necorectate fraze inadmisibile în românește cum este cea dela pagina 533: *Unde Petea cu lingura?* care traduce probabil cuvânt cu cuvânt propoziția rusească *Gde Petea s lojke?*, fără să se țină seama că în românește, într'o asemenea propoziție, nu poate lipsi verbul. Aci s'ar putea invoca salvatoarea greșală de tipar, dar iată altă frază: *...In grajd domnea întotdeauna o ordine exemplară: era mereu curat, hamurile agățate unde trebuia, carele stăteau aliniate, peste capul cailor atârnavu ciori moarte, caii curaft aveau...* etc.

Ce caută în această ordine exemplară ciorile moarte? Și ce înseamnă *peste capul cailor*? În cel mai bun caz: „Deasupra capetelor cailor atârnavu”... (un obiect pe care traducătorii l-au confundat cu *ciorile moarte*).

În sfârșit, dacă totuși aceste *ciori moarte* sunt o realitate, reprezentând cine știe ce credință populară, o notă explicativă se impunea neapărat.

Alt exemplu: Doi copii discută despre folosul școlii. Ca să-și convingă adversarul, cel care susținea școala îi spune că trebuie să învețe ca să se mai deștepte și el. Adversarul învățaturii apreciază ironia și răspunde la fel, repetând cuvintele unei glume ucrainene: *Dață a-sărit, apoi a sărit* (Pag. 16). Niciun cititor nu cred că a înțeles ce caută acest proverb aci, ce valoare stilistică are, cum trebuie să-l lege de convorbirea celor doi copii. Și la pagina 53 dăm de o asemenea frază misterioasă: „Burun îi ia unuia dintre eroi cuțitul, când de departe i se strigă: — Tu ce te amesteci? *Vrei o chitanță dela mine?*”. Propoziția subliniată este cu siguranță o expresie de argou. Ea înseamnă probabil: *ai vreo poliță (sau chitanță) de încasat dela*

mine? Adică: ce te amesteci? cu tine n'am nici o socoteală, cu ei am ce am.

Copiii vagabonzi din colonie se jucau (la început) în mod demonstrativ cu cuțitele și se întrebau batjocoritor, *cine, ce avut are* (pag. 13). Traducătorii n'au înțeles că în românește propoziția *cine, ce avut are* e greoaie, că ar fi trebuit să traducă simplu: „se jucau cu cuțitele și se interesau în batjocură despre avutul fiecăruia”. Rămâne de văzut dacă o făceau în batjocură, fiindcă, deși voiau să sperie pe educatorii în fața cărora se petrece scena de mai sus, unii dintre ei veniseră în colonie cu serioase cunoștințe într'ale furatului. S'ar putea să nu fie vorba de batjocură, ci de cinism.

Prima serie de greșeli se compune, după cum s'a văzut, din expresii așa de prost traduse, că sunt adesea de neînțeles.

A doua serie este formată din termeni traduși impropriu. La pagina 6 ni se vorbește de un *conac chiaburesc*: „...pe celălalt mal răsar gardurile de nuiete și acareturile unui conac chiaburesc”.

În text este vorba de un sat chiaburesc și e și normal. Până acum n'am auzit de chiaburi care să aibă conace.

Când vine în colonie Makarenko reușește să recupereze unele obiecte furate de chiaburi. „Acestea erau: o semănătoare veche, 8 tețghele abia ținându-se pe picioare...” (pag. 6). Înainte de venirea lui, fusese în același loc o colonie de copii, ce nevoie aveau ei de tețghele? Niciuna. Nu este vorba de tețghele, ci de mese de tâmplărie, furate din atelierul de tâmplărie al coloniei celei vechi.

Ca să ni-l închipuim mai bine pe administrator, autorul ne propune să ne gândim la *Boierul* lui Vrubele: „Radeți-i barba, tundeți-i mustățile ca unui *arhiereu* — și veți avea în față pe administrator”. Oare *arhierii* poartă mustățile tunse? Nu. În textul rușesc ni se propune să-i tundem mustățile ca unui *muschetar*!

Primii coloniști predau lui Makarenko „un pachet *nefiresc* cu 4 peceti uriașe” (pag. 10), dosarele lor. De ce să fi fost pachetul *nefiresc*? În realitate era un pachet *misterios*.

„Vagoanele — spune un colonist la pag. 490 — chiar dacă sunt încărcate, *se rostogolesc ușor*”. Vagoanele nu se rostogolesc, ci *alunecă* ușor dacă sunt împinse.

Un ultim exemplu — nu însă ultimul în carte! —: „Chiar dacă (hoțul, n. r.) suferă răsplata cuvenită...” (pag. 576). Hoțul *primește* sau *își ia* răsplata cuvenită, nu o suferă. El suferă pedeapsa, iar nu răsplata.

Discuția despre traducerea „Poemului pedagogic” s'ar putea întinde pe un mare număr de pagini. Noi am vrut numai să ridicăm problema unei traduceri făcute de mântuială, care poartă girul atât de prețios al „Editurii de Stat”. Făcând această critică, ne-am gândit că „Editura de Stat” și-o va însuși și că va lua măsurile de cuviință pentru ca noua ediție a „Poemului pedagogic”, operă de mare valoare pentru pedagogia românească, să fie tradusă la înălțimea însemnătății ei, la înălțimea revoluției culturale din țara noastră.

Și am mai făcut-o și pentru alt motiv. Traducerea aceasta demonstrează că desconsiderarea formei, a limbii corecte poate duce la neînțelegerea exactă a fondului, și nu astfel trebuie tratată limba română, această armă de dezvoltare și de luptă a poporului nostru pe care trebuie s'o punem, și pe ea, la contribuție pentru construirea socialismului.

I. COTEANU

A LA TURCA...

Beji turci, care astăzi nu mai împilează decât pe bieții țărani din țara lor, au stăpânit odinioară și pe meleagurile noastre. Amintirea acelor vremi se păstrează, între altele, și în limbă, căci ne-au rămas un mare număr de cuvinte de origine turcă sau — aduse de Turci — cuvinte orientale în general: arabe, persane etc. Și pentru că „cultura” exploatorilor otomani era destul de joasă, multe dintre cuvintele pe care ni le-au adus sunt grosolane, murdare, obscene, și ele murdăresc și limba noastră. Sunt unele pe care le știe oricine că sunt și turcești și murdare, și despre acelea nu mai pomenesc. Sunt altele, a căror origine e mai puțin cunoscută, și al căror înțeles s'a modificat astfel că majoritatea vorbitorilor nu-și dau seama, atunci când le pronunță, că rostesc cuvinte grosolane. Astfel sunt *bocluc*, *bocciu*, *anasâna*, *otuzbir* și multe altele.

Vreau însă aici să discut ceva mai pe larg unul singur dintre aceste cuvinte, și anume pe *puștiu*. Înțelesul lui în turcește este cel puțin tot atât de urât ca și al celor pe care le-am înșirat mai sus și al celor pe care le-am trecut sub tăcere, silit de buna cuvântă. E destul să spun că cine știe acest înțeles renunță de a mai folosi cuvântul. Și cu toate acestea, pentru că lumea nu are cunoștințe lingvistice, *puștiu* este astăzi folosit din ce în ce mai mult, și chiar de femei. În potriva lui pledează însă nu numai înțelesul etimologic, peste care am putea trece, de vreme ce lumea nu-l cunoaște, ci și sentimentul egalității între oameni. Când aud pe cineva strigând: *mă, puștiule*, mă uit întotdeauna la cel care strigă, și văd un om încântat că are ocazia să strivească pe cineva cu superioritatea lui: dacă nu de altă natură, măcar de vârstă. Nu știu ce gândesc alții, dar eu nu voi permite niciodată cuiva să-i zică băiatului meu *puștiu*.

G. R.

O PROPOZIȚIE BUCLUCAȘĂ

La radio-jurnalul din 24.XII.1949, se citește: *în timp ce cizmele nemțești mai răsunau în amintirea popoarelor cucerite...*

Problema este următoarea: ce înseamnă aci în *amintirea popoarelor cucerite*? Cizmele nemțești răsunau aducând aminte de popoarele cucerite, sau popoarele cucerite își aduceau aminte sunetul cizmelor nemțești?

Din continuarea frazei se constată că popoarele care fuseseră cucerite de Nemți n'apucaseră bine să uite sunetul cizmelor naziste, că în occident se pregătea reintronarea fascismului.

În mintea acestor popoare, nu în amintirea lor, nu se stinsese încă sgomotul pașilor de găscă nemțești.

Greșala provine din întrebunțarea expresiei în *amintirea* cuiwa ca circumstanțial, în loc de subiect. Fraza putea fi construită într'un singur fel, dacă autorul ei voia cu tot dinadinsul să întrebunțeze cuvântul *amintire*:

amintirea sgomotului cizmelor nemțești era încă vie pentru popoarele cucerite, dar mai simplu era să se spună în timp ce sgomotul cizmelor nemțești mai răsuna în mintea...

În orice caz, nu *cizmele răsunau în mintea popoarelor*, ci *sgomotul lor*.

UN TERMEN NEPOTRIVIT

Arătând succesele de editură din anul trecut în țara noastră, crainicul spune că s'au tipărit *o bogăție de cărți care ascund în paginile lor cunoștințe...*

În Republica Populară Română, cărțile nu mai *ascund* de mult cunoștințele, ci le *cuprind*. A spune că o carte *ascunde cunoștințe* înseamnă a avea o atitudine mistică față de carte și a descuraja pe cititorii mai puțin instruiți.

LAPOVIȚĂ ȘI ZĂPADĂ VA CĂDEA

La radio-jurnalul din 3.I.1950, dela ora două d. a., se citește buletinul meteorologic, spunându-se: *lapoviță și zăpadă va cădea pe întreg întinsul țării.*

Propoziția are două subiecte; ar trebui deci să aibă predicatul la plural: *lapoviță și zăpadă vor cădea...*

I. C.

CONCORDANȚA TIMPURILOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Concordanța timpurilor în limba română a fost prea puțin studiată. Și în coloanele revistei noastre s'au făcut câteva observații asupra acestei chestiuni. Însemnătatea problemei cere însă discuții mai amănunțite. Ce este concordanța sau acordul timpurilor? Există concordanța timpurilor în limba română? Dacă există, care-i sunt regulile? Iată întrebările la care ne vom sili să răspundem în acest articol.

Problema concordanței timpurilor s'a pus, s'a discutat și a primit deslegări mai întâi cu prilejul studiului sintaxei latine. Apoi această problemă s'a pus și pentru alte limbi. Pentru limba latină, concordanța timpurilor însemnează potrivirea timpului uneia sau mai multor secundare după timpul propoziției pe care o lămuresc, de care depind. Astfel, dacă o propoziție secundară depinde de alta al cărei verb este la trecut, și verbul secundarei, potrivit regulii, trebuie să fie la un timp trecut. Fie fraza: *ai văzut ce lucrez?* (înțelegând că eu lucrez ceva și tu m'ai văzut în momentul când lucrez).

În latinește potrivit concordanței timpurilor, verbul *lucrez* ar fi la imperfect (subjonctiv). Cu alte cuvinte, verbul principalei *ai văzut* fiind la trecut, potrivit acordului, verbul secundarei (*ce lucrez*) ar fi la imperfect (subjonctiv). În *Ultima emisiune*, I. L. Caragiale, unul din măștrii limbii române, zice: *regulele cele mai elementare ale galanteriei îl obligau să renunțe la scandal*. Să renunțe? când? În trecut, firește. În latinește, *să renunțe* ar fi la imperfect (subjonctiv), pe când în românește este la prezent (subjonctiv), deși principala este la trecut. Cu alte cuvinte, limba latină a aplicat regula concordanței timpurilor, pe când limba română a ignorat-o. De ce?

Fără să intrăm aci în detaliile concordanței timpurilor în limba latină, vom spune numai că, formulată așa cum am arătat mai sus, regula concordanței timpurilor este strâmtă, formală, mecanică.

Pentru a înțelege potrivirea dintre timpurile diferitelor propoziții dintr'o frază, trebuie, mai întâi, să avem în vedere doi factori: *realitatea obiectivă și gândirea omenească*.

Să presupunem că este vorba numai de timpul unei singure acțiuni. Din punctul de vedere al realității obiective, o acțiune poate fi trecută, prezentă sau viitoare față de subiectul vorbitor. Fie propoziția: *Mihai Viteazul a bătut pe Turci la Călugăreni*. Față de mine, vorbitor, în realitate, acțiunea exprimată de verbul *a bătut* este trecută și forma verbală prin care am exprimat-o arată acest lucru. Eu pot spune însă și: *Mihai Viteazul bate pe Turci la Călugăreni*. În realitate, acțiunea este trecută față de mine, subiectul vorbitor, iar forma verbului prin care o exprim este proprie arătării acțiunilor prezente. Așa dar, nu există în acest caz o potrivire, un acord, între fond și

formă, între realitatea obiectivă și timpul verbului. Acordul există însă în cazul: *Mihai-Viteazul a bătut pe Turci la Călugăreni*.

Dar, după cum am spus la început, prin acordul timpurilor se înțelege, în mod curent, acordul dintre timpurile a cel puțin două sau mai multe propoziții. Să cercetăm problema și din acest punct de vedere. Fie fraza: *se luminase de ziuă, când am intrat în oraș*. Sunt, în frază, două acțiuni exprimate: *se luminase* și *am intrat*. În realitate, este vorba de trei timpuri: două timpuri trecute exprimate, sau, mai bine zis, două acțiuni la trecut exprimate și un timp prezent neexprimat, timpul în care mă găsesc eu subiectul vorbitor. Astfel, eu vorbitorul mă găsesc în prezent. Acțiunea *am intrat* este trecută față de mine, tot așa cum *se luminase* este trecută față de mine subiectul vorbitor, dar mai îndepărtată în trecut decât *am intrat*. Considerând momentul în care mă găsesc eu ca prima treaptă temporală însemnată cu I, apoi timpul acțiunii *am intrat* ca treapta II și *se luminase* ca treapta III, vedem că, în fond, fraza *se luminase de ziuă, când am intrat în oraș* exprimă două acțiuni situate pe trepte diferite în trecut față de mine subiectul vorbitor. Timpurile, perfectul *am intrat* și mai mult ca perfectul *se luminase*, sunt formele verbale proprii să arate acțiuni trecute: de treapta II — perfectul, de treapta III — mai-mult-ca perfectul. Așa dar și în acest caz am făcut acordul. Intre cine am făcut acordul? Intre trei acțiuni situate pe trei trepte temporale diferite. Prima treaptă: timpul subiectului vorbitor — *prezentul*. a doua treaptă: timpul mai depărtat în trecut față de subiectul vorbitor — *perfectul*; a treia treaptă: timpul trecut față de subiectul vorbitor, dar mai trecut decât treapta II — *mai mult ca perfectul*. Așa dar, acordul nu s'a făcut numai între *se luminase* și *am intrat*, ci între subînțelesul *sunt* (eu subiectul vorbitor) și cele două acțiuni comparate și între ele.

Acțiunile de mai sus mai pot fi însă exprimate și sub forma: *s'a luminat de ziuă și noi am intrat în oraș*. În acest caz, n'am mai făcut acordul, fiindcă am exprimat două acțiuni prin perfect, ca și când amândouă ar fi pe aceeași treaptă temporală, când de fapt una — *am intrat* — este de treapta II, iar cealaltă — *se luminase* — este de treapta III. Cu alte cuvinte n'am mai comparat cele trei acțiuni între ele și nu le-am mai exprimat prin formele verbale proprii treptelor temporale pe care se găsește fiecare acțiune.

Am putea spune deci că acordul timpurilor este exprimarea unetă sau mai multor acțiuni prin formele verbale proprii treptelor temporale pe care se găsesc în realitate, logic, acțiunile respective.

Dacă aceasta este formulată în chipul cel mai larg, regula acordului timpurilor, este timpul să ne întrebăm: limba română aplică fără greș această regulă? Dacă nu, din ce motive? Același I. L. Caragiale, în bucata *Inspețiune*, zice: *Pela unsprezece și jumătate s'a trimis un aprod cu birja acasă la Anghelache, să-l cheme că-l așteaptă inspektorul. Aprodul s'a întors după douăsprezece cu răspunsul că d. Anghelache n'a mai dat pe acasă de ieri dimineață, că noaptea a trimis vorbă să nu-l mai aștepte că nu vine.*

Dacă cercetăm fiecare timp din frază, vedem că în unele cazuri s'a făcut acordul, în altele nu.

Care ar fi fost formele verbale, în cazul aplicării regulei concordanței timpurilor? Fraza, în cazul acordului, ar fi sunat așa: *Pe la unsprezece și jumătate a trimis un aprod cu birja acasă la Anghelache, ca să-l și chemat, că-l aștepta inspectorul. Aprodul s'a întors după douăsprezece cu răspunsul că d. Anghelache nu mai dăduse pe acasă de ieri dimineață, că noaptea trimisese vorbă să nu-l mai și așteptat, că nu avea să vină.* Astfel construită, fraza ar fi fost orice, limbă românească însă nu. Se vede deci lămurit că în limba română se aplică acordul timpurilor, dar pe o scară extrem de redusă: 2/9. Și, aici, socotim că este necesar să amintim iarăși de limba latină. Ei bine, limba latină ar fi putut exprima, fără să se depărteze de uzul comun, raporturile reale de timp sută la sută. Și cu aceasta, venim la întrebarea: de ce limba română aplică pe o scară atât de redusă acordul timpurilor? Fără îndoială că numai gândirea concretă a Românilor este cauza acestui fel de aplicare a concordanței timpurilor.

Așa dar, spre a încheia, vom spune că acordul sau concordanța timpurilor nu se aplică numai propozițiilor subordonate, ci și celor coordonate și juxtapuse și că, mai mult, se poate vorbi de acord temporal chiar când nu este în discuție decât o singură acțiune exprimată; că în limba română, ca în orice limbă, există și se practică acordul timpurilor dar mult mai puțin decât în alte limbi. Regule fixe pentru aplicarea acestui acord nu se pot formula. O singură regulă va trebui însă să fie respectată: *oricând întrebuintarea unui timp, în afară de cel propriu, ar duce la confundarea timpului real în care s'a petrecut acțiunea, concordanța, adică exprimarea acțiunii prin timpul propriu, este obligatorie.*

N. I. BARBU

EXPRESII ITECISTE

La orele când aglomerația nu e prea mare, tramvaiele se retrag uneori la depozit. Taxatorul anunță că tramvaicul merge de exemplu numai până la Piața 28 Martie. La întrebările îngrijorate ale călătorilor dacă și celelalte tramvaie vor merge numai până acolo, taxatorul răspunde: *următorul [tramvaicul] merge în linie sau merge pe cursă.*

Cele două expresii, luate izolat, nu au nici un sens, dar în împrejurările amintite, capătă înțelesul de „parcursere a întregului traseu al liniei respective”.

Constatăm deci că alăturarea cuvintelor de mai sus creează înțelesuri noi colorate de faptul că apar în condiții anumite de muncă și dovada că aceste expresii sunt legate de locul muncii e că dacă le-am auzi în alte împrejurări nu le-am înțelege.

F. D.

ARHAISME

Unul dintre cititorii noștri ne-a pus, nu de mult, întrebarea: cum e mai corect să se scrie: *obicituit*, *pacinic*, *vecinic*, sau *obișnuit*, *pașnic*, *veșnic*? Noi l-am sfătuit să scrie așa cum se pronunță, adică *obișnuit*, *pașnic*, *veșnic*, căci formele cu *ci* reproduc o pronunțare din trecut, dispărută astăzi.

Fapte asemănătoare se mai găsesc în multe dintre scrierile actuale: apar, ici și colo, în scris forme pe care limba vorbită, în evoluția ei, le-a depășit. Din cauză că se prezintă în scris, aceste forme pot influența pronunțarea unei categorii de oameni care, din lipsa unei culturi literare temeinice, nu au discernământul lingvistic necesar. Iată exemple:

A *citi* apare adeseori scris *ceti*. Nu se poate afirma cu siguranță că forma cu *e* este mai veche, căci în texte'le noastre vechi întâlnim și *ceti* și *citi*, iar limbile slave, de unde provine cuvântul, au și ele forme și cu *e* și cu *i*. Astăzi, în limba noastră literară, nu se mai spune de cât *citi*, totuși foarte mulți mai scriu, împotriva pronunțării, *ceti*. În special manualele de clasele primare au fost intitulate, arhaizant, *carte de cetire*, iar copiii și chiar adulții cu mai puțină cultură și-au închipuit că forma cu *e*, care apare în scris, este mai distinsă decât cea cu *i*, pe care o cunosc din întrebuințarea orală zilnică. De aceea au ajuns să o reintroducă și în vorbire. Normal și logic este să scriem cum pronunțăm, adică *citi*.

Alături de scrierea *culoare*, care corespunde pronunțării, apare și scrierea *coloare*, recomandată și de fosta Academie Română. Această din urmă formă se datorează tendinței reacționare de a readuce în limba noastră forme moarte de mult ale limbii latine (căci în latinește se spunea și se scria *color*). Și aici propunerea noastră este să se scrie așa cum se spune: *culoare*.

Un ziar fascist, acum câțiva ani, se pretindea a fi „cel mai *curajos*” (nici nu era greu, odată ce siguranța și gestapoul îl apărau!). Toată lumea însă spune *curajos*. Ortografia cu *g*, care mai apare și astăzi pe ici-colo, se explică prin dorința de a păstra acestui cuvânt o înfățișare „apuseană”, căci atât în franțuzește, cât și în italianește, cuvântul *curaj* se scrie cu *g*. Noi însă vom urma pronunțarea noastră, nu scrierea altora, și vom generaliza forma *curajos* (cu atât mai mult cu cât curajul nostru nu e inspirat de protecții apusene). Același cosmopolitism se vedește în scrierea *anunciuri* în loc de *anunțuri*. Nici în pronunțarea noastră, nici în latinește, de unde provine cuvântul *anunț*, nu se găsește nici un *c*; dar Francezii scriu cu *c*, și asta a fost de ajuns pentru ca unii cosmopoliți șovini să scrie și în românește *anunciuri*.

Scrierile de felul lui *curajos* constituie o manifestare a dragos-

tei de arhaisme, căci în secolul trecut unii au și pronunțat așa, iar în franțuzește scrierea etimologică se bazează pe pronunțarea de acum câteva sute de ani.

Numele lunilor, în limba literară, sună *februarie, septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie*. Unii însă le scriu cu *v*: *fevruarie, septemvrie, octomvrie, noemvrie, decemvrie*. În trecut, s'au pronunțat și s'au scris, într'adevăr, așa. În formele cu *v*, trebuie să vedem o influență grecească, căci Grecii au transformat pe *b* în *v*, atât în cuvintele lor proprii, cât și în cele de origine latină, cum e cazul numelor de luni. Dar, cel puțin în această privință, influența grecească s'a stins, limba noastră literară nu mai folosește astăzi în pronunțare decât formele cu *b*, deci acestea trebuie generalizate și în scris.

Dacă restabilim legătura între pronunțare și scriere, ortografia va fi mult mai ușoară de învățat și greșelile se vor împuțina. E normal, pe de altă parte, ca scrierea de azi să redea pronunțarea de azi, și nu pe cea din trecut. Și e absurd să ne pocim scrierea (și apoi și pronunțarea), pentru a introduce forțat în limba noastră arhaisme din limbile apusene.

AL. NICULESCU

FIRME COSMOPOLITE

Una din formele scrise prin care ideologia burgheziei apusene a pătruns la noi e reclama. În trecut oamenii care disprețuiau limba și poporul nostru preferau magazinele cu firme străine. Ei socoteau că marfa nu e destul de fină sau de bună dacă nu purta un nume străin.

Mai sunt însă negustori care continuă să se plece în fața apusului, în fața modelelor apusene. Ei cred că e mai distins să scrie pe firmă de exemplu: *mon travail*, când ar fi putut foarte bine să scrie *Munca noastră*. Munca este doar un cuvânt care ne spune atât de mult. La fel întâlnim firme ca *Atlantic-Foto, Marie-France* etc., în locul cărora s'ar fi găsit atâtea numiri frumoase în limba noastră.

Restaurantul de stat *Dunărea* a trebuit să treacă prin mai multe faze ca să ajungă la denumirea pe care o are astăzi. În timpul ocupației fasciste s'a numit *Bavaria*, ca să fie pe placul Nemților, mai târziu *Britania*, pentru că așa le plăcea Englezilor și numai pe urmă, când la conducerea țării a venit un guvern al oamenilor muncii, a putut să ia numele de *Dunărea* care se potrivește mai bine.

Deși toată lumea pronunță *drogherie*, vechii droghiști scriau pe firme *droguerie* pentru că *ghe* se scria franțuzește *gue*. Acum, cu toate că drogheriile sunt ale Statului, pe firme scrie tot *droguerie*, specialiștii noștri continuând astfel să se plece în fața apusului.

Sper că nu le va trebui atâta timp cât i-a trebuit restaurantului pomenit, ca să ajungă la un nume românesc scris românește.

CONSTANȚA SION

elevă Lic. fete 4

COADĂ

O nouă dovadă că limba este un produs al structurii economico-sociale și se transformă odată cu aceasta de-a lungul timpului este și cuvântul *coadă*. La origine cuvântul a denumit organul animalelor format din prelungirea coloanei vertebrale, apoi, metaforic, el a însemnat și ceea ce reiese din împletirea părului la femei.

Dacă pentru singular, în ambele înțelesuri, există o singură formă, pentru plural avem două: *cozi* și *coade*.

Pentru crearea celei de a doua forme, s'a pronunțat, alături de tendința firească a diversificării, și dorința prestigiului, fiind vorba de a deosebi un organ uman de unul animal.

Cuvântul a străbătut astfel istoria până la războaiele mondiale, când, din cauza economiei de războiu și a restricțiilor în însușirea produselor, s'au format, în fața magazinelor, șiruri mai lungi sau mai scurte de cetățeni, postați unul în spatele altuia în așteptarea oșibilității de cumpărare, foarte asemănătoare cu niște cozi.

Cuvântul acesta, format metaforic după cel prezentat mai sus, este un substantiv nou, deosebit de cel vechiu prin faptul că el nu mai are un înțeles individual, ci este un substantiv colectiv, denumind totalitatea oamenilor așezați în fața unui magazin, în șir sau chiar în desordine, dar înghesuți.

Cuvântul acesta nou, de o proveniență specifică economiei capitaliste anarhice și războinice, este sortit să dispară.

Economia socialistă va înlătura existența *cozilor* din fața magazinelor, iar acest cuvânt va intra în arsenalul vechiturilor lingvistice, înregistrate și păstrate doar de dicționare.

Cu totul inversă este situația derivatului *codism*, care înainte de 23 August era foarte rar întrebuințat (numai în studiile marxiste, care pe vremea aceea erau ilegale), iar astăzi a ajuns să fie cunoscut de masă. *Codism* este „faptul de a se târî în coada maselor“, de a nu avea inițiativă de a nu lua conducerea mișcărilor populare, ceea ce e o dovadă de oportunism pentru un om politic. Termenul s'a în-cetățenit în limbajul nostru politic, pe măsură ce nivelul politic și ideologic al maselor s'a ridicat, datorită muncii și luptei duse de Partidul Muncitoresc Român în domeniul educației.

Ploiești

Prof. GH. V. MILICĂ

Răspândirea cuvântului *coadă* în sensul lui nou mai dovedește ceva. Motive de „a face coadă“ erau și în trecut, dar, din cauza desorganizării și anarhiei care domnea sub regimul burghez, cei exploatați nu stăteau la rând, ci se imbulzeau, iar exploatații nu stăteau nici ei la rând, ci intrau pe ușa din dos, unde erau serviți imediat. Ordinea astfel introdusă, fără privilegiu de clasă, este deci o urmare a luptei clasei muncitoare.

VOCABULAR REGIONAL

IALOMIȚA

Aștezi = salut adresat de o femeie alteia care țese și care răspunde: „In braț le cui știu și nu vreau să spuiu”.

Bădăhăia s. = boalejnită, molimă ușoară. „A dat bădăhăia'n lume”.

Brebenju adj. = violet.

Carmizon s. = bluză lungă până pe șolduri, cu dantelă pe poale, pe care o poartă fețele în zile de sărbătoare.

Căș conj. = pentrucă. „Mi-a'mputat căș n'am fost la dânsa”.

Căș! interj. pentru a gonii mâinile.

Catroc sau **șatroc** s. m. pl. = în-călțăminte proastă care face sgomot în mers.

Chilotă s. = saltea de paie.

Coștele s. n. pl. = casă dărăpănată. „Stă în niște coștele la marea satului”.

Dacă s. = dată, țată. „Mai vino pe la noi, dacă Marjol...”

Davă s. f. = ceartă, judecată. „Du-i lucrul la timp că altfel ai davă cu el”. (Turc. *davá* = judecată).

Dert s. n. = dorință mare, dor. „Toată lumea dertuește, dert cu dert nu se lovește”. (Proverb.)

Dușec s. n. = saltea de lână.

Făju v. = a lucra în grabă, la su-prafață.

Ghiz,omeă s. = nalangăță, gogoasă din cocă moale, turnată cu lingura.

Goghi v. = a dich'si, a îmbrăca frumos. „Il goghește nevastă-sa parcă-l mai însoară odată”.

Hânz s. n. = răritură dealungul pânzei cauzată de un defect al spetei.

Ibă s. = boală internă, față de *raci-ă* = boală vizibilă, *ra-iă*.

Iurt, s. n. = grup de case, parte a satului. „Ai fost la nea Vasile?” — „Nu la el, da în iurtu lui”.

Jarlă s. = câine prost, javră. „Are la slănă vo (vreo) șapte jarle”.

Linchimea s. = haină ușoară, pe-lerină.

Luncile Arșunelului = loc necunoscut, imaginat, de unde nu se mai întoarce nimeni. „Și s'a dus în luncile Arșunelului...”

Mageară s. = boală veche care a-pare mereu. „E mare lucru să ști să te păzești când ai o *mageară*”.

Moșmongi v. = a lucra fără spor, fără pricepere. „Ce tot moșmongești acolo?”

Nacață s. = pataramă, viciu. Ex. „Are o *nacață*; una și bună”.

Nică s. = nene.

Otină s. n. = bețișor cu care se leagă firele rupte la răsboiul de țesut.

Pârpâți s. m. pl. = pantalonii din postav nedat la piuă, pe care îi poartă bătrânii.

Petică s. f. = bucătică de postav care servește la cusutul plăpumilor și la despărțirea itelilor în grupuri de câte zece ochiuri.

Pistelcă s. = șorț de postav purtat de femeii la muncă.

Polocre s. n. = poreclă. „I-a pus un *polocre* de parcă a fost scris”.

Procovanță s. = discuție care consumă timpul degeaba. „Pe mine ardea pielea și el sta de *procovanță* în poartă”.

Râncoteiu s. n. = scurtături de lemn bune de foc. „S'a dus să adune nis-caiva găteje și *râncotele* pentru foc”.

Sandac s. n. = partea căruții făcută din scânduri, dricul căruții.

Șioiu s. n. = loc rămas neînghetăt (pe gârli) sau negrăpat (pe câmp).

Slomni v. = a se duce vorba, a se svoni. „Nu grăi de rău că se *slom-nește* cât nu gândești”.

Smăc s. n. = nărav, tic nervos.

Tare ca Silistra = se zice despre un om rezistent la frig, la bătaie, etc.

Tidarac s. n. = specificul unui lucru, rostul lui. „Orice lucru are *tida-răcu* lui”.

Trăsură de borangic = borangicul rezultat dintr'o strachină de gogoși, înainte de a fi făcut scul.

Vleatut (a-și arăta) = a-și da arama pe față.

Verbă s. = măsură de 3 dinți (la spătă) sau 3 ochiuri (la ite).

Zurlă s. = o casă pr'n care bate vântul, prost încheată sau neterminată.

I. MARĂCINARU

VĂLCEA

Bârâce s. f. = izvor de apă potabilă, dar foarte rudimentar lucrat; un loc adâncit unde se poate strânge apă și făcut mai ales de copiii care păstoresc vitele pe câmp. De obicei din *bârâce* nu poți bea apă decât aplecând capul, fiindcă se tulbură dacă se ia cu un vas.

Brambura adv. = în neorânduială, vrasulă. „Când am intrat în casă toate erau *brambura*”. A umbla *brambura* = a umbla fără treabă, fără socoteală. „Toată ziua te-am văzut că umblai *brambura* pe drum la vale”.

Căsoaie s. f. = veche baracă făcută din bârne groase de lemn și așezată pe culmi de deal pentru păstrarea vinului. Împrejurul căsoaielor erau țărcuri unde se închideau vitele. În vremuri de restriște și epidemii, țărării se refugiau în ele și își petreceau timpul până la trecerea pericolului. — „Boierul venea călare în fața *căsoaiei* și striga să mergem la claca grăului”.

Cheloancă s. m. = om chel, poreclă care înlocuiește întregul nume propriu. „Dela Craiova *Cheloancă* venea în fiecare toamnă ca să încerce vin”.

Drânganie s. f. = boală ușoară care lovește pe cineva pentru un scurt timp; mică indispoziție, maladie nedefinită, moleșală, mai ales la schimbarea bruscă a timpului, de exemplu *gripa*. „E o *drânganie* care bântue prin sat și a zăcut multă lume”.

Flământ s. m. = 1) la vite, golul care se vede lângă șolduri. Când *flământul* se micșorează e semn că vita s'a săturat. „Boli au păscut în livadă până nu li se mai vedeau *flământzi*”. 2) la oameni — partea anterioară a corpului de sub coaste, unde e diafragma, foarte dureroasă la lovire. „L-a lovit în *flământ* și a căzut jos”.

Gleavă s. f. = cap, căpățână, cu sens depreciativ. „E așa de prost, că nu are nimic în *gleavă*”.

Godinar s. m. = om șmecher, care umblă *brambura* pe drum, ducând din pâlci în pâlci svonuri și mineluni.

Jaloviță, s. f. = bătă mare, prăjină pentru a bate pe cineva. „L-am alergat, fiindcă voiam să pun *jalovița* pe el”.

Janteză, s. f. = fată împoțonată.

neserioasă, ușoară. „Are Nea Vasile o *janteză*...”!

Măzgă s. f. = mina creionului. — „De trei ori s'a rupt *măzga* când am ascuțit creionul”.

Micunici s. n. = mâncare din oțet amestecat cu bucăți de mălai (turtă) pe care oamenii la muncă o fac în amiezi de vară într'o strachină, atunci când nu le-a ajuns mâncarea. Un fel de salată, numai că în locul verdeturilor sunt bucăți de mălai copt.

Polejnic adj. = neted, fără gropi și coaste. „E mai *polejnic* locul acolo”.

Smetie s. f. = bătă groasă, lată, și scurtă cu care arunci după cineva ca să-l lovești. „Toată ziua se ceartă cu nevasta, iar aseară a dat cu *smetia* după ea”.

Țurlă, s. f. = formațiunea (legătura) coccinilor de porumb pentru nutrețul vitelor, în formă de piramidă. La mijloc e un par înalt, sau un pom în jurul căruia se leagă (așează) coccinii.

Vuvă s. f. = o bucată de șită cu o gaură la un cap de care se poate lega o ață; învârtind de ață, șita produce un sunet, o vuvitură. „Eram mici pe atunci, ne jucam în țărână și sbârniam din *vuvă*”.

Zoapă s. f. = nua mare sau baston cu care se amenință copiii când sunt cuminiți. „Mă, stați la un loc că iau *zoapa* și...!”

EMIL POPESCU
Student

BANAT

Cioplică s. f. = broderie de mână sau de mașină, aplicată în cămășile țărănești la fete și băieți.

Godge (citește *gogie*), în expresia: „orice *gogie*” = orișice, sau în „cine *gogie*” = orișicine.

Iagăr s. m. = pădurar, brigadier. „Fata lui *iagăru* fi tare învățată”.

Invândăciit adj. = întortochiat, încâlcit, încolăcit.

Mărâmuță s. f. = batistă.

Potr colă s. f. = fotografie. „Ne-am tras în *potricolă*”.

Scălan s. m. = ciorchine. „Scălan de strugure”.

Zgogi v = a nimeri, a potrivi.

SARBU IONEL
Lect. Major

DISCUȚII

A CREA

În nr. 4 din „Cum vorbim” e pusă la punct ortografia verbului *a crea*, în același fel ca în îndreptările ortografice lucrate după regulile vechii academii: pentru evitarea greșelilor de scriere a acestui verb, ni se dă sfatul să-l punem în paralelă cu *a lucra*; ajungem la două rădăcini: *lucr-* și *cre-*, adăugăm terminațiile modurilor și ale timpurilor și obținem forme ca *creez* (*lucrez*), *creeză* (*lucrează*)... acceptabile; dar mai obținem și *creăm* (*lucrăm*), *creând* (*lucrând*), *creare* (*lucrare*), care rămân de discutat.

Am făcut o mică anchetă în cercul meu și într'un colectiv de profesori de limba română. Nimeni n'a pronunțat *creând*, *creăm*. Am ajuns la concluzia că forma *a crea* este cărturărească, luată din limba latină; că verbul acesta este încă nestabilizat, dar că el tinde a intra în categoria verbelor de conjugarea I-a, terminate în *-ia* la infinitivul scurt și *-ere* la infinitivul lung: *a mânâia- mâniaere*; că deci se va impune forma *a creia-creiere* și nu *a crea-creare*. Aceasta mi se pare mai potrivit cu spiritul limbii române; mi se pare că nu putem nega că *a crea* nu reproduce exact ceea ce pronunțăm noi, că se aude un *i*, pe care nu-l mai putem evita.

Punându-l în paralelă cu *a mânâia*, nu cu *a lucra*, avem rădăcinile *mâni-* și *crei-*; adăugând terminațiile respective ajungem la *creiez* (*mâniez*), *creiezi* (*mâniezi*), *creiază* (*mâniază*), *să creieze* (*să mâniaze*), *creim* (*mâniem*) — nu *creăm* — *creiat* (*mâniat*), *creiere* (*mâniaere*), *creierii* (*mânierii*), cu singura dificultate la gerunziu, unde cred că trebuie propus *creind*, nu *creiind* cum ar trebui, în dezvoltarea logică a paralelei. Cred că aceste forme sunt mai apropiate de spiritul limbii române; verbul mai șovăie încă pentru că este neologism, dar convingerea noastră este că el se va impune în formele de mai sus.

Prof. ȘTEFAN TOPALA

Paralela cu *a mânâia* nu ni se pare de loc convingătoare: rădăcina e *mâni-* la care se adaugă terminațiile, deci

mâni-at, ca și *cre-at*, *lucr-at* etc. (nu prea se zice *mâniez*, ci *mâniți*). De altfel *i* din *mânia* formează silabă. Ceea ce ar trebui să ni se arate, dar nu ni se poate arăta, este că între rădăcina verbului, terminată în *e*, și terminații, se introduce un *i*. Și nu se poate arăta, pentru că nu avem așa ceva în românește.

Prezența lui *i*, silabic sau nu, a cauzat schimbarea lui *ă* în *e*, în forme ca *tăiem*, *tăiere*, și a lui *â* în *i*, confundat cu *i* din rădăcină, în forme ca *tăind*. Dar acest *i* nu a avut efect asupra lui *a*, de aceea păstrăm pe *tăia*, *tăiat* (cel puțin în limba literară). S'a creat astfel o excepție în conjugare, oarecum o a cincea conjugare românească.

Apar acum neologismele *crea*, *agreea*, cu rădăcina terminată în *e*. Există tendința ca e final al rădăcinii să schimbe pe *ă* în *e* (*creem*) și pe *i* în *i* (*creind*). La persoana a treia singulară a indicativului prezent, diftongul *ea* este normal (*cre-ează*, ca *lucr-ează*). Mulți însă nu înțeleg aceasta, și scriu fie *crează*, suprimând deci vocala rădăcinii, fie *creiază*. De aici începe să se răspândească un *i* greșit în *creiez* etc. Pentru moment, pronunțarea nouă s'a introdus în formele *creem*, *creind*, încercă să pătrundă în *creiez*, și n'a izbutit să vătămă cu nimic pe *crea*, *creat*, *creație*, *creatură*, etc. (tot așa *agreeabil*).

Puși în fața acestei situații, ce trebuie să facem? Să încurajăm inovația, care înseamnă crearea unei noi excepții, a unei noi categorii, complicarea gramaticii deci? Să admitem o conjugare la care nu numai *ă* și *i* sunt atacate de vocala precedentă, ci și *a* pe care-l transformă în *ia*? Sau să ne bazăm pe faptul că o bună parte a formelor păstrează ferm sunetele primitive, și să menținem pe *crea* și *agreea* ca verbe regulate de conjugarea I? Noi socotim că această din urmă soluție e mai folositoare pentru limba noastră, pe care o ierește de complicații noi, și de aceea propunem să se pronunțe și să se scrie *cre-ăm* ca *lucr-ăm* și *cre-ând* ca *lucr-ând*, evitând pe *i* care se explică în primul rând printr'o analogiză greșită a cuvântului.

FĂRĂ MULTĂ VORBĂ

TH. R. Vaslui. — *Supt, subt sau sub?*

Prepoziția aceasta se trage din adverbul latinesc *subtus*, scris uneori și *sup-tus* (fără deosebire în pronunțare), care înseamnă „dedesupt” și care devine apoi, în limba populară, prepoziție cu același sens ca în românește. Ortografia *subt* e deci la fel de justificată cu *supt*, deoarece pronunțarea e aceeași; și la noi (se pronunță *supt*). În anumite poziții, mai ales înaintea unui cuvânt începând cu o consoană, roștirea lui *subt* cu *t* final e dificilă: *subt scaun, subt raft*. În aceste cazuri, *subt* se aude întotdeauna *sub*, ba uneori chiar *su*, ca de pildă *su(bt) pat*. Această pronunțare, sprijinită și de prezența în mintea celor culti a prepoziției latine *sub*, cu același sens, dar mult mai frecventă decât *subtus*, a dus în limba română la scrierea și pronunțarea *sub*, care se impune mereu mai mult și care va sfârși desigur prin a înlocui complet celelalte forme.

UN CITITOR, Câmpina. — Cum se spune: tanc *petrolier* sau *petrolifer*?

Petrolier este adjectivul format din substantivul *petrol*, cu ajutorul sufixului *-ier* și arată o calitate în raport direct cu substantivul. Exemple de adjective formate la fel mai există: *bulevardier, rutier, minier, forestier*.

Petrolifer e un adjectiv format din substantivul *petrol* cu sufixul latin *-fer*, care indică însușirea unui obiect de a produce, a oferi un anumit material: *fructifer, aurifer, conifer*.

Vom spune deci tanc *petrolier* „vapor întrebuințat la transportul de petrol”, dar teren *petrolifer* „teren care produce petrol”.

J. KAUFMAN, Râmnicul-Sărat. — 1. Cum se scrie corect: *dar(ă)mite*, *dar(ă) mite* sau *dar(ă)-mi-te*? Dar cuvintele *pasă-mi-te*, *lehamite* și *cogeamite*? 2. Este corectă expresia: *a turna spirt în cap* sau trebuie spus *a turna pe cap*?

1. Ortografia actuală recomandă *dar(ă)-mi-te*, *pasă-mi-te* pe de o parte și *lehamite*, *cogeamite* pe de altă parte, justificând această distincție prin faptul că în ultimele două cuvinte nu se poate despărți grupul *mite* de rest, deoarece părțile componente nu au, izolate, nici un sens. În *dar(ă)-mi-te* și *pasă-mi-te* însă recunoaștem prepoziția *dar*, verbul *a-i păsa* și pronumele *mi* și *te*. Analizând însă mai atent, vedem că nici în acest caz sensul elementelor nu este clar: ce legătură este între înțelesul obișnuit al prepoziției *dar* și *dar-mi-te* sau între verbul *a-i păsa* și *pasă-mi-te*? Și întrucât își păstrează pronumele *mi* și *te* sensul lor în aceste cuvinte? Deci colaboratorul nostru nu a greșit când a scris *darămite*.

2. *A turna spirt în cap* este o expresie corectă, deși dv. o condamnați. Prepoziția *în* are, încă din limba latină, sensuri foarte numeroase, lucru pe care îl puteți constata consultând orice dicționar. Unele din aceste sensuri se desvoltă, altele sunt pe cale să dispară. În cazul nostru, înțelesul de „pe deasupra” este concurat de prepoziția *pe*, ceea ce nu înseamnă însă că a dispărut cu totul. Expresii ca cea combătută de dv. sau altele similare (*o căruță era în drum; în deal, ia vie, era răcoare; în obraz; în brațe*) sunt curente. Pe de altă parte prepoziția *pe* nu poate îndeplini exact rolul lui *în*. Nu putem înlocui *mi-am pus pălăria în cap* cu *mi-am pus pălăria pe cap*, fiindcă *pe* arată numai suprafața; *pe cap* ar însemna aici „în vârful capului”. Ar trebui deci să găsim altă formulă care să fie de acord cu „logica”. Ce ar fi să spunem *mi-am pus capul în pălărie*? Sau în loc de *am pus haina pe mine* să spunem *am pus haina în jurul meu*, fiindcă în realitate haina nu mă acoperă ci mă înconjură? Vedeți deci că nu trebuie să judecăm expresiile curente în limbă după criteriă logice stabilite de noi după ce, fără nicio justificare, am simplificat sensurile unui cuvânt.

DIN VORBĂ ÎN VORBĂ

Un profesor din T. Severin, Gh. Trandafir, ne trimite o foarte lungă scrisoare, în care se cuprinde textul unei critici făcute la Cercul profesorilor de limba română din T. Severin, primelor șase numere ale revistei noastre. Pe aproape douăzeci de pagini găsim notate observații asupra unor afirmații ale noastre socotite greșite, și trimitătorul adaugă că „punctele de vedere ale referentului au fost în-sușite de Cerc”.

Noi ne bucurăm din toată inima că profesorii din Turnu Severin se preocupă de problemele limbii și că le consacără timp atât de mult și discuții atât de largi, și ne exprimăm speranța că vor fi primii dintre mii de profesori de limba română și de alte limbi, din toată țara, care se vor hotărî să aducă în discuție, în paginile revistei noastre, problemele care nu se poate să nu-i frământă în meseria lor de profesori de gramatică, dar pe care se încăpățânează deocamdată să le țină secrete.

În ce privește criticile aduse revistei noastre, unele tratează chestiuni care nu ni se par deosebit de interesante și de juste. Conform principiului leninist însă, noi vom alege acele critici care sunt juste, și vom arăta lucrul acesta aici, iar o eroare gravă conținută în aceeași scrisoare o discutăm separat, la pag. 17, a prezentului număr.

În nr. 3, pag. 40, s'a explicat că *ce-s cu astea* e greșit, „pentru că subiectul (pronumele *ce*), având aceeași formă la singular și la plural, poate da naștere la confuzii. Tot atât de greșită este și propoziția *ce e astea* căci în acest caz, *ce* este la plural”. În realitate, *ce e astea* e greșit, pentru că subiectul, *astea*, fiind la plural, și verbul *a fi* trebuie pus tot la plural. Iar *ce-s cu astea* este deasemenea greșit, pentru că aici *astea* nu mai e subiect, de vreme ce are poziția *cu înainte*; aici subiectul este *ce*, singular, deci și verbul *a fi* trebuie pus tot la singular.

În nr. 4, pag. 53, se spune: „Cuvintele *fragă* (*o fragă, doi fragi*) și *desagă* (*o desagă, doi desagi*) sunt ex-

cepții...” Aici greșala noastră nu este, cum crede corespondentul din Turnu Severin, faptul că am admis formele de plural *doi fragi, doi desagi*, alături de singularele *o fragă, o desagă*. Ce vină avem noi, dacă se zice așa? Greșala este că, în loc să le explicăm, am declarat că ele „au un loc aparte în gramatică”. Iată explicația: cuvintele feminine ca *scară, cetate*, schimbă la plural pe *a* în *ă*: *scări, cetăți*; masculinele păstrează pe *a*: *par, pari; plugar, plugari*. Când s'a produs trecerea lui *a* la *ă*, pluralele *fragi* și *desagi*, fiind mult mai întrebuintate decât singularele corespunzătoare *fragă* și *desagă*, au izbutit să păstreze pe *a* neschimbat. Dar, deoarece numai masculinele mai păstrează la fel pe *a*, aceste plurale, cu singularul rar, au fost luate drept masculine. Și astfel singularul *fragă, desagă*, a rămas feminin; iar pluralul, *fragi, desagi*, a devenit masculin. Mai este încă un cuvânt care intra în această categorie, *vacă, vaci*, dar aici este evident că nu se putea produce schimbarea genului.

La aceeași pagină, explicându-se regula genitivului singular feminin articulat, s'a spus greșit că „genitivul și dativul substantivelor feminine care se termină în *-ie* accentuat (*vie, serie, mistrie*) nu mai seamănă cu pluralul: *unei vie, unei serii*, dar articulat *viei, seriei*”. În fapt, *i* din *serie* nu este accentuat, și accentul nu are niciun amestec aici. Cuvântul *accentuat* trebuie pur și simplu suprimit.

În nr. 4, pag. 54, s'a spus greșit că *o, le*, sunt pronume nehotărâte, în loc de personale.

Nu considerăm ca o greșală a noastră faptul că *zgurumă* „firimitură” este cunoscut în tot județul Mehedinți, nu într-o parte a județului, cum s'a spus în nr. 5, p. 25. Revista noastră a stabilit existența cuvântului. Dacă se constată apoi că el apare și în alte părți, cunoștințele noastre se îmbogățesc, și de aceea semnalăm aici informația.

Articolul *Cleiu*, publicat în nr. 5, pag. 38, este în general foarte slab, de aceea nu mai reproducem criticile juste ce ni se aduc asupra lui.

EPIROD, Suceava. — Cititorul nostru, vrând să vină în ajutorul celor „care au mai puține cunoștințe de gramatică română”, critică revista noastră pentru că a răspuns la rubrica „Fără multă vorbă” că imperfectul verbului *a costi* este *coseam*. După părerea sa, imperfectul acestui verb este *cosiam*, așa cum imperfectul lui *a veni* ar fi *veniam*. Dar *cosiam* și *veniam* nu există pur și simplu în românește. Cititorul nostru pretinde că imperfectul ar trebui să păstreze vocala caracteristică a verbelor de conjugarea a IV-a, și că astfel s'ar deosebi imperfectul verbului *a costi* de imperfectul verbului *a coase*. Să facă însă o experiență: să întrebe pe oricine care știe românește ce înseamnă *eu coseam*, fără să-i arate scris, și va vedea că nimeni nu va simți o diferență în pronunțarea între imperfectele celor două verbe. Atunci pentru ce ar fi nevoie ca ele să difere în scris? Dacă ar trebui păstrată vocala finală a infinitivului, ar trebui ca imperfectul lui *a hotărî* să fie *hotărtiam*. Dar de unde rezultă că această vocală trebuie păstrată? De ce am acorda infinitivului stăpânirea asupra lui ur formelor verbale, când este știut că infinitivul în românește este un mod foarte rar întrebuințat?

H. ZALIS, București. — Articolul d-stră, *Unele aspecte ale limbii în poezia eminesciană*, nu este un articol de limbă, ci mai degrabă, de critică literară. Observațiile pe care le-ați făcut despre limba poeziei lui Eminescu sunt generale. Iată una dintre ele: „Cuvântul nu poate fi despărțit de idee, nu poate fi privit ca un lucru în sine, și aceasta fiindcă la Eminescu nu poate fi vorba de un limbaj poetic, ci de însăși poezia”.

Fraza aceasta conține o afirmație neștiințifică. Dacă nu poate fi vorba la Eminescu de un limbaj poetic, atunci despre ce poate fi vorba? D-stră răspundeți: despre „poezia însăși”! Cititorii noștri sunt însă pretențioși, ei ar dori să afle care este aportul limbii noastre la această „poezie însăși” pe care o considerați explicația „așa zisului” limbaj poetic al lui Eminescu.

Pentru aceasta ar fi trebuit să se găsească în articolul dv. exemple din care să fi reieșit cum a folosit Eminescu expresiile, cuvintele, sintaxa

limbii noastre în poezia lui, să se fi arătat, de pildă, ce posibilități existau înaintea lui și ce a făcut el pentru a le înmulți.

Prof. I. E. NAGHIU, Lugoj. — Articolul în care faceți istoria catedrei de limba română dela Universitatea din Budapesta este scris în spirit naționalșovin. Suntem convinși că, până la 23 August 1944, cea mai mare parte dintre profesorii care au predat limba română la Universitatea din Budapesta au făcut-o în spirit naționalist, ajutând burgheziei românești și maghiare să asuprească națiunile conlocuitoare.

Dv. îi judecați pe unii dintre ei cu vădită simpatie și spuneți numai în treacăt că au făcut politică naționalistă. Cum putem oare privi cu simpatie niște oameni care au ajutat burghezia românească sau pe cea maghiară, tot una, să țină în lanțuri poporul român și poporul maghiar?

UN CITITOR, București, propune un cuvânt nou *mașino-scris*. Prin acest cuvânt înțelege ceea ce noi numim în mod obișnuit *manuscris bătut la mașină*. Obiecția pe care cititorul o ridică împotriva *manuscrisului bătut la mașină* se bazează pe etimologia cuvântului *manuscris* („scris de mână”).

Sfera cuvântului *manuscris* este însă mult mai largă astăzi. Prin acest cuvânt se înțelege și „tot ceea ce este scris, dar încă netipărit”, de aceea se poate spune; și se spune, *manuscris bătut la mașină*. Nimeni nu se încurcă în această terminologie, fiindcă nimeni nu stă să se întrebe care e etimologia cuvântului și așa cum cuvântul *dactilografă* (etimologic „care scrie cu degetele”) nu supără pe nimeni, deși dactilografa nu moale degetul în cerneală ca să scrie, nici manuscrisul bătut la mașină nu reprezintă o problemă.

Prof. ȘTEFAN MUNTEANU, Alba-Iulia, critică articolul *Re* (publicat în nr. 6 din „Cum vorbim”) pentru următoarele motive:

1) funcția prefixului *re-* nu este — cum a arătat A. Canarache în nr. 6 — numai aceea de a exprima ideea de repetare;

2) întrebuințarea unor verbe cu *re-* ne la locul lui s'a generalizat în așa

măsură încât aceste verbe au devenit aproape uzuale.

1. Colaboratoarea noastră s'a ocupat în articolul pomenit de o singură funcție a prefixului *re-*. S'ar putea scrie, firește, un studiu mai întins despre *re-*, dar nu aceasta a fost intenția colaboratoarei noastre, când și-a redactat articolul.

2. Întrebuințarea greșită a lui *re-*, chiar dacă are tendințe de generalizare, este totuși o greșală pe care o putem îndrepta înainte de a se fi generalizat cu totul, și avem datoria s'o îndreptăm când ne dăm seama de ea.

Cititorul nostru crede însă că din moment ce multă lume spune *mă re-întorc* cu înțelesul de „mă întorc”, noi ar trebui să înregistrăm faptul pur și simplu, fără să ne mai ocupăm dacă este o construcție greșită sau nu. Nu suntem de acord cu acest punct de vedere.

În cazul lui *resimt* din expresii ca „m'am lovit atât de tare, încât *resimt* și acum o durere puternică”, greșala constă în folosirea tranzitivă a lui *a se resimți*. Aci e limpede că *a resimți ceva* este o construcție greșită, copiată din franceză; în română se poate spune numai *a se resimți*. În orice caz, prefixul *re-* n'are ce căuta în *a resimți*.

N. C. ȘINCULESCU. — Articolul *Mișel, mișelie, mizerabil* pleacă dela o constatare istorică reală, anume că în secolul al XVI-lea *mișel* însemna „sărac”, deși în latină *misellus* avea înțelesul de „nenorocit”. Când ne explică termenul *mișelie* însă, nu mai recurge la texte.

Din această pricină s'ar putea crede că *mișelie* exista în veacul al XV-lea și al XVII-lea alături de *mișei*. Cititorul crede că *mișelie* s'ar fi născut cam în aceeași vreme cu *mișel*, dar lucrurile par a se fi petrecut altfel. N'avem nicio dovadă că *mișelie* ar fi însemnat vreodată „sărăcie”. Este mult mai probabil că *mișelie* a apărut după ce înțelesul de „sărac” al lui *mișel* se modificase.

Cât privește pe *mizerabil*, el ne-a venit din franceză cu înțelesul știut. Modificarea sensului nu s'a petrecut în românește, de aceea ne interesează mai puțin.

AL. SOTEC LETEANU, București. — Etimologia cuvântului *chiabur* poate fi urmărită, așa cum faceți, și în limba turcă, dar aceasta depășește programul revistei noastre.

Problema pe care o puneți în al doilea articol pe care ni l-ați trimis (*Limbi bogate*), este o problemă vastă. Nu se pot trage concluzii definitive din compararea a două-trei cuvinte din diferite limbi.

Cu același fel de argumente s'ar putea demonstra foarte ușor că franceza e mai săracă decât limbile africane, că româna e mai bogată decât italiana, etc. Totul depinde de cuvintele pe care le alegem pentru comparație.

N. ST. COPOIU. — Observația că *dar însă* formează un pleonasm inadmisibil este foarte cunoscută, iar nota dv. nu aduce nicio explicație.

ANONIM. — În articolul *Un pleonasm frecvent* semnaleză expresiile *trebuie ca să și vreau ca să* pe care le consideră pe bună dreptate expresii greșite. Trebuie să spunem *trebuie să și vreau să*, dar nu putem condamna în bloc folosirea lui *ca după a trebui și a vrea* căci ea este corectă în exemple ca următorul: *a trebuit ca, înainte de a pleca, să trec pe la el*. Dacă l-am suprima pe *ca*, fraza ar avea alt înțeles.

Prof. GR. TOPAN, Ceica, Bihor. — O filiafă a Societății de Științe Istoric-Filologice și Folclor se poate înființa la Oradea prin inițiativă locală, scriindu-se secretariatului societății pe adresa următoare: Bd. Generalissimul Stalin, nr. 1, București.

Ne bucurăm că ați găsit justă critica adusă de revista noastră profesorilor de limba română și nădăjduim că o veți populariza printre colegii dumneavoastră.

G. MOCANU, elev, Pitești. — Cuvintele despre care scrieți (*dăjmă, arendă, arendaș, argat, bădău, simbrie*) n'au dispărut, cum susțineți, deși relațiile social-economice pe care le denumesc nu mai există. Cuvintele nu dispar odată cu realitățile, ci în urma lor. Forma rămâne în urma fondului. Aceasta se poate vedea foarte ușor făcând o simplă statistică a acestor cuvinte în presa noastră de azi. Mai trimiteți.

UN STUDIU ASUPRA ORDINII
CUVINTELOR

În nr. 7 al revistei „Cum Vorbim”, pg. 44—45 am discutat la Cronică un studiu al prof. V. G. Admoni, intitulat *Problema „includerii” în Limba germană literară*. Această problemă care privește rolul sintactic al ordinii cuvintelor, ni s'a părut deosebit de interesantă. Acad. I. I. Meșcianinov a cercetat acest procedeu sintactic în diferite limbi și a expus rezultatele în lucrarea sa capitală *Părțile vorbirii și părțile propoziției*. În nr. 4 al *Izvestiei* găsim un nou studiu al prof. Admoni, intitulat *Problema ordinii cuvintelor*.

Lingvistica sovietică, atât de înaintată în rezolvarea marilor probleme ale limbii, nu a putut neglija lămurirea acestui procedeu sintactic. În amintita lucrare a acad. I. I. Meșcianinov, o serie de fenomene ale ordinii cuvintelor a fost aprofundată în legătură cu mai multe limbi făcând parte din sisteme lingvistice diferite; totuși problema nu a fost rezolvată în totalitatea ei. Până la studiile care au cercetat această problemă din punct de vedere al lingvisticii materialiste sovietice, cercetătorii erau influențați în lucrările lor de teoriile lingvisticii burgheze. Aceasta a cercetat la început problema ordinii cuvintelor din poziții pozitivistice, adică în mod descriptiv și fonetic, dar apoi această problemă a fost concretizată de lingvistica burgheză modernă în două concepții aparent diferite, în fapt însă strâns legate, anume concepția psihologică și cea morfologică.

Pentru a putea înțelege poziția diametral opusă a lingvisticii sovietice în tratarea acestei probleme, este necesar să arătăm fondul celor două concepții amintite ale lingvisticii burgheze.

Concepția psihologică, al cărei reprezentant este lingvistul german Havers, consideră ordinea cuvintelor ca o exprimare a procesului sufletesc individual, deci forța motrice nu este aici colectivul, ci omul izolat. Legile ordinii cuvintelor sunt considerate

identice pentru toate etapele dezvoltării limbii. Existența unor tipuri ferme în ordinea cuvintelor este explicată ca rezultatul unor deprinderi ritmice. Cauza schimbării tipurilor în ordinea cuvintelor această teorie o vede într'un mod absolut formalist în faptul că expresivitatea ordinii cuvintelor se tocește cu timpul și de aceea alt tip, lipsit până atunci de caracter emoțional, devine expresiv, luând locul celuilalt. În felul acesta dezvoltarea ordinii cuvintelor se prezintă ca un ciclu mecanic al acelorași tipuri, apărând alternativ în calitate de ordine a cuvintelor emoțională sau în calitate de ordine fără caracteristică emoțională, într'un joc de vesnică rotație.

Concepția morfologică, în schimb, consideră ordinea cuvintelor ca o exprimare a raporturilor sintactico-semantice, ca un „morfem”, adică un semn morfologic. Lingvistul francez J. Vendryes, în lucrarea sa *Le langage*, dă un exemplu latin: *Petrus caedit Paulum* („Petru lovește pe Paul”) în care terminațiile ambelor substantive arată rolul pe care acestea îl joacă în propoziție, acela de subiect, respectiv acela de obiect. Acestei propoziții latine Vendryes îi opune traducerea ei franceză, *Pierre frappe Paul*, în care raportul subiectului față de predicat și a predicatului față de obiect nu este caracterizat prin nici un semn exterior, ci numai prin ordinea cuvintelor, care devine un morfem ca și terminațiile din propoziția latină. Atât concepția lui Vendryes privitoare la ordinea cuvintelor, cât și a altor lingviști burghezi, printre care cităm pe E. Sapir, are la bază concepția lingvistului F. de Saussure, cu toate defectele concepției generale a sistemului limbii, proprii lingvisticii saussuriene. E. Sapir de exemplu spune că cea mai simplă metodă pentru exprimarea unei reprezentări gramaticale este așezarea unor cuvinte într'o ordine determinată, fără a supune cuvintele unor modificări care să marcheze legătura și dependența între ele.

Ordinea cuvintelor este aici închisă în cercul unui sistem formal conturat al raporturilor gramaticale. Această concepție rupe ordinea cuvintelor de

raporturile sociale reale și închide complet drumul spre înțelegerea ei istorică, spre explicarea căilor de dezvoltare a formelor concrete în ordinea cuvintelor. Căci metoda saussuriană, mecanică și antiistorică, rupe tratarea sincronică de cea diacronică sau istorică și duce astfel la imposibilitatea de a lega starea periodică a ordinii cuvintelor într-o limbă oarecare cu starea din etapele anterioare. Explicând ordinea cuvintelor prin rolul pe care îl are fiecare cuvânt în ordinea stabilită, concepția morfologică nu arată cum se reflectă în ordinea cuvintelor ordinea obiectivă a lucrurilor reale, ci arată numai cum se reflectă în ea legătura din actul subiectiv al gândirii, adică condiționează ordinea cuvintelor de motive retorice și afective.

Ambele aceste concepții se încrucișează în multe privințe, ceea ce nu este de mirare, fiindcă ambele au în comun orientarea antisocială și antiistorică a lingvisticii occidentale. Dar ambele concepții se mai încrucișează și cu tradițiile formaliste ale lingvisticii pozitivistice indo-europene, ceea ce explică adoptarea tezei influențării ordinii cuvintelor prin ritm. Tipică pentru amestecul acesta de metode în tratarea problemei este lucrarea lui O. Behaghel despre ordinea cuvintelor în limba germană.

Cum am amintit deja, tratarea care se dă problemei în lingvistica sovietică, este diametral opusă. Legând problemele ordinii cuvintelor, în diferite limbi, de întregul sistem al acelor limbi, lingvistica sovietică cercetează aceste legături ca un fenomen istoric, condiționat istoric și dezvoltat istoric. Această concepție istorică rezultă din fundamentarea materialistă a lingvisticii sovietice și se manifestă în tratarea sistemului lingvistic însuși ca o categorie care se transformă în permanență, în urma mișcărilor și transformărilor în viața socială și în urma mișcărilor și transformărilor condiționate de acestea în conștiința socială. Sistemul limbii fiind astfel conceput, evident că teza unei acțiuni reciproce strânse a ordinii cuvintelor cu sistemul limbii capătă în lingvistica sovietică alt conținut decât în lingvistica burgheză. Această acțiune reciprocă nu face însă dependentă dezvoltarea procedurii sintactice al ordinii cuvintelor

de dezvoltarea sistemului lingvistic, prin urmare lingvistica sovietică materialistă va căuta să determine cauzele istorice concrete ale diferitelor legi sau deplasări în ordinea cuvintelor din diversele limbi, pe baza faptelor reale în dezvoltarea istorică a poporului care vorbește limba respectivă.

O importanță mare are pentru lingvistica sovietică descoperirea de către acad. I. I. Meșcianinov a semnificației sintactice a ordinii cuvintelor, precum și a legăturii dintre tipurile și funcțiile acestora și caracterul structurii lingvistice.

În lucrarea sa, citată mai sus, I. I. Meșcianinov cercetează procedeele pentru exprimarea raporturilor sintactice și relevă în special trei mijloace care se realizează prin ordinea cuvintelor. Acestea sunt *joncțiunea*, numită de I. I. Meșcianinov *primâkanie*, apoi *localizarea*, numită *lokalizația* și *include-rea*, numită *zamâkanie*.

Joncțiunea, pe un plan mai larg, este fenomenul alipirii unul de altul a unor cuvinte legate în general din punct de vedere semantic; pe un plan mai îngust vom avea joncțiunea atunci când nu există alt mijloc sintactic de a exprima legătura sintactică între cuvinte legate de altă din punct de vedere semantic decât punerea lor împreună. Un exemplu pentru joncțiunea pe plan mai larg, îl reprezintă faptul că în limba rusă atributul este situat imediat înaintea cuvântului determinat de atribut, de exemplu *horosîi celovek* „om bun”. Acest fenomen este explicat în felul următor: cuvintele care sunt cel mai apropiate prin conținutul lor sunt așezate în propoziție într-o ordine determinată de vecinătate. Această repartizare are loc și în cazul când raporturile sintactice dintre aceste cuvinte sunt deja redată prin alte mijloace morfologice corespunzătoare. În exemplul citat atributul concordă cu numele determinat de el, în gen, număr și caz, și totuși acest atribut ocupă în propoziție locul în apropierea nemijlocită a numelui determinat, fie înaintea lui, ca în limba rusă, fie după el, ca în alte limbi. În acest caz însă raporturile sintactice sunt deja indicate prin celelalte mijloace sintactice, încât rolul joncțiunii aici nu este hotărâtor. Alta este însă situația în cazurile în care exprimarea sintactică își găsește uni-

cul mijloc prin procedeul joncțiunii. I. I. Meșcianinov arată că pe planul mai îngust, fenomenul joncțiunii este unirea unor cuvinte care nu prezintă formularea morfologică cerută din punct de vedere sintactic și care sunt legate între ele după semnificația lor semantică în propoziție, prin locul determinat pe care îl ocupă. Joncțiunea este observată în limbile Orientului îndepărtat, în special în cele chineze, în limbile turcești, ale Caucazului de nord și în alte limbi, iar dintre limbile indo-europene manifestă tendința unei folosiri mai largi a procedurii limbii engleză, în care prin trecerea la o structură analitică a propoziției, principalele părți ale acesteia nu au formulare morfologică, joncțiunea devenind un procedeu sintactic. Clar rezultă joncțiunea din exemplul următor în limba rusă: *ono puskalov' băstro skakal'*; faptul că adverbul *băstro* este așezat înaintea verbului *skakal'* produce joncțiunea acestor două cuvinte, iar propoziția se va traduce astfel: „el a început să sară repede”. Dacă transformăm propoziția, pentru a obține joncțiunea adverbului cu primul verb, adică: *ono băstro puskalov' skakal'*, se schimbă și sensul propoziției, căci vom traduce: „el a început repede să sară”.

Dacă joncțiunea este, cum am văzut, legată de învecinarea unor cuvinte apropiate din punct de vedere sintactic, în schimb localizarea exprimă raporturile dintre cuvinte prin crearea unor tipuri speciale de așezare a cuvintelor în propoziție. Așezarea cuvântului într-o anumită poziție stabilește funcția sa sintactică, nu pentru faptul că un cuvânt determină sau este determinat în raport cu alte cuvinte învecinate, ci pentru faptul că funcția sintactică corespunzătoare s'a fixat istoricește în poziția respectivă din propoziție.

Acad. I. I. Meșcianinov dă printre altele un exemplu din limba abhază, în care subiectul se fixează în primul loc din propoziție, complementul direct în al doilea loc, complementul indirect între ambele, iar predicatul la sfârșitul propoziției. Iată un exemplu din limba abhază *ag'atsa a'asagha a'e Li-i-goyt*, pe care îl vom traduce „bărbatul femeii calul ia”. Din cauza insuficienței mijloacelor sintactice în construcția propoziției în anumite limbi, regulile localizării sunt

extrem de precise, deoarece altfel nu s'ar putea stabili cine anume este purtătorul acțiunii și cine este telul acțiunii. Deosebit de importantă se arată a fi localizarea, îmbinată cu joncțiunea, în limbile amorfice (care nu cunosc categoriile morfologice). În toate cazurile, în care mijloacele sintactice pot reda legăturile dintre cuvinte, dar nu pot reda semnificația cuvântului în calitatea sa de parte a propoziției, localizarea devine unicul criteriu pentru stabilirea acestei calități. Într-un mare număr de cazuri însă, localizarea nu este unicul și nici fundamentalul indicator al funcției sintactice sau a semnificației părților propoziției, ci un indicator concomitent.

Includerea este acel fenomen care exprimă raporturile sintactice în lăuntrul părții propoziției care se prezintă ca o grupă sintactică. Esența acestui procedeu constă în aceea că o parte a propoziției se desparte în elementele sale constitutive, plasând între acestea, cuvintele care se raportă la acea parte de propoziție, formând astfel o grupă sintactică. Includerea este ilustrată mai clar prin raportul dintre articol și substantiv în limbile germanice, când atributul se plasează între articol și substantiv, cu toată legătura organică dintre articol și nume (de ex. *der gute und selbstlose Mensch...* „omul bun și desinteresat...”). Caracteristice sunt deasemeni pentru fenomenul includerii raporturile dintre verbul compus și alte componente ale predicatului, căci într-o serie de limbi se plasează complementele circumstanțiale, iar în unele chiar obiectul între părțile componente ale verbului compus-predicat (de ex. în limba franceză: *je te l'ai souvent dit* „eu ți-am spus-o deseori” sau în limba germană: *er hat für sie und seine Mutter so viele gute Sachen gekauft* „el a cumpărat pentru ea și pentru mamă-sa atâtea lucruri bune”). Includerea se prezintă deci ca un procedeu sintactic special pentru redarea raporturilor sintactice în lăuntrul unei grupe de cuvinte care poate fi despărțită sintactic în cadrul unei propoziții. Acestea sunt după acad. I. I. Meșcianinov exemple de includere autentică, ca procedeu sintactic de separare a unei grupe sintactice în propoziție, spre deosebire de cazurile când o construcție poate avea forma externă a includerii fără a avea totuși pro-

prietățiile ei sintactice; prin urmare nu orice construcție cu părți componente prezentând o includere aparține procedurii sintactice autentice al includerii. În acest caz includerea prezintă numai partea formală a procedurii, fără să urmărească degajarea unei grupe de cuvinte legate sintactic, incluse între două cuvinte. Acad. Meșcianinov dă în lucrarea sa amintită mai sus, la pag. 63, un exemplu al acestei includeri neautentice în limba rusă: *v pole cistom, lună pri soete serebristom...* frază care, într-o propoziție lipsită de această includere neautentică, ar trebui să aibe următoarea ordine de cuvinte: *v cistom pole, pri serebristom soete lună* „pe câmpul curat, la lumina argintie a lunii”.

Drept exemplu al celor mai dezvoltate cazuri de includere autentică, acad. Meșcianinov indică descompunerea propoziției în limba germană în două complexe sintactice, complexul subiectului și acel al predicatului, formulate prin includere.

Ordinea cuvintelor considerată ca fenomen general lingvistic are două funcții fundamentale din cele mai importante, net distincte una de alta. Prima din ele e numită de prof. Admoni, semanticogramaticală, iar esența ei este ajutarea la exprimarea logică a rolului sintactic și precizarea semnificației cuvântului în cazurile când rolul sintactic și semnificația nu sunt deloc sau insuficient exprimate prin alte mijloace morfologice sau sintactice. Mijlocul de realizare al acestei funcții este așezarea într-o ordine determinată a cuvintelor legate între ele din punct de vedere logico-sintactic sau semantic. Această funcție găsește o apărare specială în limbile amorfe, adică lipsite de categorii morfologice și în limbile analitice, cum este cea engleză. Cu ajutorul ordinii cuvintelor se exprimă în aceste limbi raporturile dintre cuvântul care determină și cel determinat, dintre subiect, acțiune, obiect. Ordinea de cuvinte în aceste cazuri este cea de *strâns contact*.

Cealaltă din aceste două funcții a fost numită *structurală*. Esența ei constă în faptul că ea servește pentru organizarea propoziției sau a unor grupe care se prezintă ca un tot determinat și contribuie la reunirea propoziției sau a grupeii de cuvinte.

Mijlocul folosit pentru realizarea acestei funcții este rupura cuvintelor strâns legate între ele și indispensabile pentru realizarea sensului, indispensabile pentru existența respectivei propoziții ca atare, sau a grupeii de cuvinte. Această funcție are întrebuințarea cea mai mare în acele limbi în care ordinea cuvintelor îndeplinește într-o mai mică măsură funcția semanticogramaticală, adică în care ea nu are sarcina să exprime rolul gramatical al cuvântului sau al părții de propoziție. Această ordine de cuvinte care se realizează prin distanțarea cuvintelor găsește o deosebită dezvoltare în limba literară germană.

Confruntând aceste două funcțiuni cu mijloacele de exprimare ale raporturilor sintactice, trebuie să constatăm, că funcția semanticogramaticală va corespunde procedurii joncțiunii, deoarece prin acest mijloc ordinea cuvintelor determină rolul sintactic și semnificația cuvintelor ca și a părților propoziției. În schimb, funcția structurală, cu ordinea ei de cuvinte distanțată, corespunde procedurii includerii, deoarece prin acest mijloc ordinea de cuvinte servește pentru reunirea lor.

Dacă însă acad. I. I. Meșcianinov admite că ordinea cuvintelor este mijloc sintactic numai pentru grupe sintactice, prof. Admoni încearcă, și reușește să arate că acest procedeu sintactic se aplică nu numai grupelor sintactice ci și propoziției ca un tot.

Una din condițiile cele mai importante ale unei propoziții este caracterul ei încheiat. Propoziția fiind unitatea structurală de bază a vorbirii în ambele ei funcțiuni, ca exprimare a gândirii și ca mijloc de comunicare, ea trebuie să reprezinte o unitate organică determinată și nu o adunare de elemente izolate. În special momentul încheierii și al unității este subliniat de acad. I. I. Meșcianinov ca fiind esențial pentru propoziție. Aceste momente se obțin prin legătura semantică a elementelor care intră în componența propoziției. Acestea sunt sudate cu ajutorul diferitelor mijloace gramaticale, rezultând astfel un tot gramatical unic. Deaceia autorul argumentează că și un procedeu gramatical atât de important cum este ordinea cuvintelor trebuie considerat

ca un mijloc capabil să contribuie la unitatea și închegarea propoziției.

Condiția fundamentală pentru ca întreaga propoziție să fie cuprinsă prin procedeul ordinii cuvintelor având funcție semantico-gramaticală este ca la sfârșitul propoziției să fie plasată una din părțile indispensabile ale propoziției, fără care aceasta nu poate fi considerată închegată din punct de vedere semantico-gramatical. În această construcție propoziția nu poate fi despărțită în părți izolate, fiindcă în tot cursul ei se păstrează o anumită așteptare semantică și gramaticală, ca prin partea propoziției plasată la sfârșitul ei să fie lămurit ceea ce în partea premergătoare se anunța ca temă. În limba rusă acest fel de construcții sunt deseori terminate prin grupa complementului direct, indispensabil pentru desvăluirea semnificării concrete a verbului. Iată un astfel de exemplu: *vostavitei fabričino-zavodskoi statistiki o 60-h godah, prekrasno soznavali kraiuiu neudovletvoritelnost' obrabotavaiemah imi dannah* „acei care au stabilit statistica fabricilor și uzinelor din anii 1860 își dădeau foarte bine seama de insuficiența datelor prelucrate de ei”.

Dar tot așa apare și funcția structurală în forma ordinii distanțe a cuvintelor într-o serie de limbi, cuprinzând toată propoziția. Ea se manifestă prin despărțirea a două părți principale și indispensabile ale propoziției, legate organic între ele, cum este subiectul nominativ și predicatul verbal, subiectul plasându-se în cazul acesta în fruntea, iar predicatul la sfârșitul propoziției, între ambele intercalându-se celelalte părți ale propoziției. Astfel de construcții pot fi observate în limbile turcești, iar din sistemul indo-european în latina clasică, și în anumite cazuri și în limba rusă (de ex. *vâ nîceto lucîșe ne napisali* „voi n'ati scris nimic mai bun”).

Există însă și un alt caz foarte substanțial de folosire a ordinii distanțe a cuvintelor pentru formularea structurală a propoziției, când se despart două elemente strâns legate ale aceleiași părți de propoziție, între care se închid prin procedeul includerii toate elementele componente ale propoziției. Această formulare este reprezentată în mod exclusiv, dar foarte larg în limba literară germană. Partea

propoziției care se pretează pentru procedeul includerii în acest caz într-o propoziție independentă și principală este predicatul cu formele compuse ale verbului; verbul ajutător se plasează în locul al doilea al propoziției, iar partea nominală a verbului la sfârșitul ei, pe când locul întâiu din propoziție este rezervat subiectului. Iată un astfel de exemplu: *Der Kapitalist hat die Arbeitskraft zu ihrem Tageswert gekauft* „capitalistul a cumpărat mâna de lucru la prețul zilei”.

Dar autorul prezintă și exemple, în care subiectul este închis și el prin procedeul includerii între ambele părți ale verbului compus, astfel încât el nu mai ocupă un loc în afara complexului cuprins de includere (de ex. *Damals trat mehr die positive Seite der Kooperation in den Werkstätten hervor*... „atunci ieșea în evidență mai mult partea pozitivă a cooperăției în ateliere”, exemplu în care vedem subiectul *die positive Seite* închis între elementele despărțite ale verbului compus *trat hervor*).

Aceste exemple confirmă afirmația arătată mai sus, că includerea nu este limitată nici ea numai la o parte de propoziție, ci se poate întinde la toată propoziția, deși includerea se formează aici numai cu ajutorul părților constitutive ale predicatului. Includerea predicatului coincide în acest caz cu includerea întregii propoziții.

Cum s'a putut desvolta ordinea cuvintelor care contravine structurii limbii, trebuie s'o arate istoria limbii literare germane. Prof. Admoni indică numai pe scurt drept una din cauze faptul că dezvoltarea limbii literare germane prezenta un caracter înapoiat, condiționat de starea de înapoiere în dezvoltarea istorică a Germaniei. Limba literară germană se baza pe limba greoaie a cancelariilor și a tipografilor; conținutul complicat juridic și diplomatic al limbii cancelariilor a dus la o complexitate logico-sintactică a limbii, la crearea de perioade lungi, cu forme de coordonare și subordonare. Nefiind supuse unui corectiv din partea limbii vorbite normele acestea se întăresc până când, în a doua jumătate a sec. XVIII, în contact cu limba vie, ele au fost limitate în dezvoltarea lor. Iată deci pe scurt istoricul dezvoltării ordinii cuvintelor în limba germană literară. v. b.

N. P. Grînkova, în *Izvestia*, vol. VIII, fasc. 5 (1949), p. 454 și urm., face o expunere de metode despre „Culegerea datelor referitoare la fenomene noi în limba colhoznicilor”. Autoarea a mai publicat, în 1948, în aceeași revistă (vol. VII, fasc. 5), un articol referitor la „Studiul limbii satului colhoznic”, în care pune problema raporturilor reciproce dintre limba literară și dialectele populare; vezi *Cum vorbim*, an. I, nr. 1, p. 31 și *Analele româno-sovietice*, seria istorie-filosofie, an. IV, nr. 1, oct.—dec. 1949, p. 88 și urm.

Pornind dela hotărîrea rezoluției celei de a III-a conferințe dialectologice (Leningrad, mai, 1948), în care s'a subliniat importanța culegerii graiului nu numai al reprezentanților generației vechi, ci și al celui al reprezentanților generației noi din colhozuri, Grînkova dă, în articolul de față, o serie de indicații asupra metodelor principale pentru cercetătorii pe teren care studiază procesul apariției de noi fenomene lingvistice în diferite graiuri.

Pentru a urmări modul de pătrundere a inovațiilor într'un anumit graiu, cercetătorul trebuie să înceapă prin culegerea unor date generale cu privire la localitatea a cărei graiu urmează a fi cercetat. E vorba deci de o anchetă pe care noi am numi-o preliminară, cu caracter extralingvistic.

Aceste date se referă, în primul rând, la situația învățământului în localitate (materialul cules putând constitui un indice al gradului de pătrundere al șilînței de carte în mediul colhoznicilor); utile sunt informațiile în legătură cu frecventarea bibliotecii sau a celeia cu privire la abonații la diferite ziare; tot aici trebuie urmărit rolul radio-ului și al cinematografului sonor.

De asemenea, de mare însemnătate e cunoașterea, de către cercetător, a structurii populației localnice (care din reprezentanții intelectualității satului sunt localnici, care sunt veniți din altă regiune, etc.). În general, cercetătorul trebuie să țină seama de toate căile prin care poate pătrunde limba literară, de toate posibilitățile care favorizează familiarizarea localnicilor cu limba literară sau cea scrisă.

După culegerea datelor pentru ancheta preliminară, problema cea mai

de seamă e aceea a alegerii vorbitorilor celor mai potriviți al căror graiu va servi la studiul pătrunderii fenomenelor noi în limba colhoznicilor. Din acest punct de vedere, e important ca anchetorul, studiind regiunea respectivă, să știe care sunt vorbitorii reprezentanți ai graiului tradițional vechiu și care sunt cei ce reprezintă graiul inovator, al generației noi. „...Pentru înțelegerea limbii păturilor care au pășit cu tărie și convingere pe calea însușirii limbii ruse literare”, ne spune autoarea, „trebuie să cunoști fondul pe care se formează și se dezvoltă limba păturilor avansate ale satului”. Deci, fără a cădea în greșala dialectologilor dinainte vreme care studiau numai latura tradițională a graiului unei localități, pentru a putea face o bună cercetare asupra limbii noii generații, trebuie să începem cu descrierea celor mai importante fenomene caracteristice limbii generației vechi.

După ce cunoaște limba generației vechi, anchetorul poate trece la studiul limbii generației noi, alegându-și un vorbitor originar din localitate, care a trăit tot timpul în acea localitate și a urmat școala locală.

Marile transformări politice, sociale și economice petrecute din 1917 până în zilele noastre în satul sovietic au influențat dezvoltarea graiului. Înființarea colhozurilor, procesul de mecanizare a agriculturii, trecerea dela mica gospodărie rurală la marile gospodării agricole au schimbat modul de trai al populației satelor, apropiindu-l de acela al orașelor și au contribuit astfel la modificarea graiurilor tradiționale prin contactul mai intens cu limba literară.

Odată cu noile relații sociale au apărut termeni noi în limba populațiilor sătești. Menționăm unul dintre exemplele citate de Grînkova: în ancheta nr. 324 pentru primul volum al Atlasului dialectologic al limbii ruse, cel anchetat face mențiunea că atâta timp cât se treiera cu îmbiăciul se spunea *storonovat* „a întoarce pe cealaltă parte” (când grâul se bătea cu îmbiăciul, snopi trebuiau întorși), iar acum se spune *moloti*; primul termen, condiționat de tehnica treieratului cu mână, este pe cale de dispariție.

Trecând la studiul limbii păturii înaintate a colhozului, o nouă proble-

mă se pune anchetorul: din ce mediu și în ce împrejurare se va culege materialul dela subiectul ales spre anchetare? Într'un fel vorbește tânărul colhoznic în mediul familiei (cu tatăl sau cu bunicul, a căror știință de carte poate fi mai redusă) și altfel vorbește atunci când e în producție sau la ședințe. Într'o situație se manifestă o tendință a vorbitorului de a apropia modul său de exprimare de acela al generației vechi, iar în cealaltă se poate constata tendința pe care o are de a-și apropia modul de exprimare de limba ziarelor, de limba literară.

Se poate vorbi, în acest caz, de un bilingvism al subiectului vorbitor. Iată pentru ce Grinkova insistă, pe bună dreptate, asupra unui important punct de metodă: anchetorul să menționeze în ce împrejurare și în convorbire cu ce fel de oameni a dat subiectul anchetat răspunsul înregistrat. Astfel în ancheta nr. 160, anchetorul observă că subiectul anchetat, venind la sovietul satului, spune *pahai'* „a ara cu tractorul”, iar acasă *arat'* „a ara”.

Concluzia care se desprinde din observații de felul celei de mai sus e că auditorul, mediul social apropiat, condiționează întrebuintarea unui anumit grai: anumite trăsături dialectale apar în unele împrejurări, așa cum anumite inovații (sintactice, morfologice, fonetice sau lexicale) apar în altele.

Din analiza diferitelor exemple, Grinkova ajunge la concluzia că graiul generației tinere trebuie urmărit în mod special, căutând să se înregistreze: 1. conversația linerilor cu bătrânii; 2. limba obișnuită, de toate zilele; 3. limba întrebuintată în producție; 4. limba folosită în manifestările social-politice. În modul acesta, anchetorul va putea obține un material prețios, privind pe de o parte procesul de dispariție a formelor dialectale și, pe de altă parte, procesul de pătrundere a limbii literare; uneori se va putea observa procesul de apariție a unor fenomene noi, intermediare, pe care Grinkova le socotește deosebit de interesante pentru problema încrucisării limbii literare cu dialectele (menționez numai unul dintre exemplele amintite, în acest sens, de au'oare: ivirea unui *r* muiat în unele dialecte care

în trecut nu cunoșteau decât pronunțarea tare a acestui sunet; fenomenul se datorește influenței limbii literare și a altor dialecte unde există pronunțarea cu *r* muiat; în unele cazuri, acest *r* muiat apare, în dialect, chiar în cuvinte care în limba literară se pronunță cu *r* tare — e vorba deci de un fenomen de hiperurbanism).

Procesul încrucisării dintre diferitele limbi sau dialecte e considerat, în lingvistica sovietică, dela Marr încoace, drept unul dintre factorii cei mai importanți ai evoluției lingvistice. Problema semnalată mai sus depășește interesul strict dialectologic, din studiul ei putându-se desprinde concluzii de ordin teoretic, din domeniul lingvisticii generale. Procesul de încrucisare dintre dialect și limba literară poate fi privit ca un conflict ce se naște în mod dialectic între ceea ce e vechiu și ceea ce e nou și, ca atare, el nu poate fi urmărit decât studiind graiul unei localități în dinamică, în mișcarea lui. Acesta este, subliniază Grinkova, principiul nou în metodologia lingvisticii sovietice și el se deosebește de concepția pe care o au despre limbă reprezentanții școlii lingvistice a lui F. de Saussure.

O altă problemă pentru cercetătorul pe teren este aceea a metodei de culegere a materialului. Grinkova preconizează metoda observării directe a graiului: anchetorul trebuie să se deplaseze la fața locului și să noteze li care formă, ficcare întorsătură de frază, etc., pe care apoi să le folosească pentru descrierea graiului. E important ca fiecare notare să fie însoțită de comentariul respectiv (în ce împrejurare a fost rostită, etc.). Alături de această metodă, Grinkova recomandă studiul limbii scrise a păturii înaintate a colhozului (diferite lucrări, planuri, rapoarte redactate de colhoznic). Un material suplimentar se poate obține folosind, pe lângă cele două metode amintite mai sus, metoda chestionării directe (care nu e recomandabilă atunci când se urmărește studiul aspectului tradițional al graiului, dar care ne poate da material util atunci când urmărim graiul generației tinere). În cadrul acestei metode se poate cere unui subiect bun să dea el însuși o caracterizare a dialectului tradițional și să arate ce forme sau

cuvinte nu mai sunt întrebuințate de pătura avansată, etc. Un localnic care a înțeles pe deplin scopurile anchetei poate da indicații utile asupra graiului diferitelor generații; anchetatorul trebuie însă să coroboreze aceste date cu acelea pe care le culege personal.

Pe lângă aceste recomandări cu caracter general, Grinkova dă o serie de indicații speciale de care anchetatorul trebuie să țină seama. Astfel, cercetătorul trebuie să noteze, mai ales: 1. Observațiile speciale asupra limbii celor anchetați: numele, gradul de instrucțiune, călătoriile, felul de ocupație, specialitatea (aici ar fi util să se menționeze și vârsta subiectului). 2. Unde, în ce condițiuni și asupra căror probleme au avut loc discuțiile. 3. Înregistrarea, în anexă, a părerilor și observațiilor subiectului cu privire la dialectul studiat.

Grinkova propune ca paralel cu ancheta pentru atlasul dialectologic al limbii ruse să se urmărească, ținându-se seama de recomandările metodologice de mai sus, și problema apariției fenomenelor noi în limba colhoznicilor. În felul acesta s'ar putea aduna material pentru a studia modul cum dispar vechile forme și cum apar și se răspândesc inovațiile, lămurind astfel procesul de elaborare a unei limbi ruse unice.

Indicațiile metodologice date de Grinkova sunt utile și pentru cercetătorii noștri care urmăresc procesul de pătrundere a limbii literare în mediul rural. Influența limbii literare e deosebită nu numai dela o regiune la alta, dar și în funcție de diversele grupe sociale ale aceleiași localități.

În perioada de construcție a socialismului deosebirile dintre sat și oraș atenuându-se, deosebirile dintre limba literară și diversele graiuri tind și ele să se niveleze. E interesant pentru cercetător să surprindă acest moment din viața limbii; totodată anchetele de acest fel oferă un prilej mai mult pentru a studia în ce mod schimbările intervenite în structura socială se răsfrâng în limbă, cu alte cuvinte cum infrastructura acționează asupra suprastructurii.

B. CAZACU

Problemele legate de studiul fonemului au în lingvistică o importanță principală. În această problemă se împletesc chestiuni de gramatică cu chestiuni de teoria cunoașterii. În același timp discuțiile cu privire la fonem au pus într-o lumină vie lupta materialismului cu idealismul în lingvistică.

În articolul prof. A. V. Desnițkaia *Impotriva formalismului în studiul sunețelor vorbirii*, publicat în vol. VIII, fasc. 4 din *Izvestia*, găsim exprimarea opoziției lingviștilor sovietici, față de fonologia structuralistă.

Structuralismul, care întruchipează ideile cosmopolitismului burghez, este îndreptat în întregime împotriva marxismului în știința limbii.

Concepția structuralistă se bazează pe doctrina idealistă și anihistorică a lui de Saussure care consideră limba ca un sistem de sine stătător, independent de gândire și de viața reală.

Partea esențială a concepției structuraliste este teoria opozițiilor. Această teorie se bazează pe ideea că limba are o structură formală închisă în sine, supusă unor legi interne proprii, care se reduc la o serie de opoziții și corelații între diferitele elemente din interiorul structurii date.

Principiul formalist și-a găsit expresia lui vie în lucrările de fonologie ale emigranților Trubețkoi și Jakobson, care n'au nimic comun cu concepția marxistă despre unitatea limbii și a gândirii.

După părerea lui Trubețkoi, fonemul este o noțiune funcțională și se determină prin locul ocupat de el în sistemul fonologic dat.

În fonologie rolul principal nu-l au fonemele, ci opozițiile distincte. Fonemele au un anumit conținut fonologic doar în măsura în care sistemul de opoziții fonologice are o anumită ordine ori structură. Pentru înțelegerea acestei structuri e nevoie să se cerceteze diferite scheme complexe ale opozițiilor fonologice.

Laturea materială calitativă a sunețelor vorbirii, după părerea structuraliștilor, n'are nicio importanță, necesare sunt doar raporturile, opozițiile.

Metodologia formalistă structuralistă aplică acest principiu și fenomenelor

sociale, devenind mijlocul de luptă al burgheziei contra marxismului.

Aplicarea unei astfel de „metodologii”, atât în domeniul sintaxei și morfologiei, cât și în domeniul fonemelor a fost criticată în literatura lingvistică sovietică, fiind socotită ca o rupere a fonologiei de fonetică și ca o ignorare a realității materiale a sunetelor vorbirii.

E necesar deasemenea să remarcăm că unii lingviști caută să reintroducă concepția idealistă despre fonemă a lui Baudouin de Courtenay, care în lucrarea sa „Introducere în lingvistică”, definind sunetul vorbirii, spune: „Sunetul vorbirii ca element real al ei, este o adevărată ficțiune”.

Același Baudouin de Courtenay serie următoarele despre fonem: „Această reprezentare a „sunetului”, permanent existentă în psihicul nostru, adică a complexului concomitent al acțiunilor pronunțării și al impresiilor căpătate de pe urma lor, noi o vom numi fonem”.

În această definiție se vede clar nuanța psihologică cu totul străină de concepția materialistă despre fonemă a lui N. I. Marr, care a definit fonemul ca un sunet articulat, produs al vieții sociale.

Faptul că unii fonologi se referă la teoria aliterațiilor fonetice a lui Baudouin de Courtenay se explică prin dorința de a se despărți de Trubetșoi și Jakobson. Dar în *Inercarea unei teorii a aliterațiilor fonetice* a lui Baudouin de Courtenay sunt aduse ideile formaliste, caracteristice pentru fonologia structuralistă.

Concepția idealistă a lui Baudouin de Courtenay s'a reflectat și în lucrările acad. L. V. Scerba, care însă, sub influența acad. Marr a reușit să se elibereze de psihologism și să se apropie de bazele materialiste ale noii teorii a limbii.

După părerea autoarei (A. V. Desnițkaia), problema fundamentală și cea mai urgentă în lichidarea ideologiei burgheze din domeniul lingvisticii este lupta contra formalismului și a cosmopolitismului, care pătrund sub forma „model structuraliste”.

Problema fundamentală o constituie continuarea teoriei fonologice a lui N. I. Marr, întemeietorului noii teorii a limbii.

Toți lingviștii trebuie să desvolte

teoria lui și să urmeze concepția marxist-leninistă a unității dialectice a limbii și gândirii, a influenței exercitate de viața socială asupra fenomenelor lingvistice.

IRINA GANE

INSTITUTUL ROMÂNNO-SOVIETIC

La 14 dec. 1949, în cadrul secției de lingvistică, Prof. Al. Graur a prezentat un referat asupra articolului lui V. N. Sidorov și I. S. Ilinskaia „În chestiunea exprimării subiectului și obiectului acțiunii în limba rusă literară contemporană”, apărută în *Izvestiia Academiei* pe 1949, fasc. 4. În limba rusă, obiectul verbelor transitive se redă prin acuzativ, genetiv — în propozițiile negative — sau dativ cu propoziția *po*. În *Oteț dai detiam po gruze* („tata a dat copiilor câte o pară”) — dativul cu *po* arată că obiectul se împarte la mai multe persoane. Pe lângă verbele intransitive, arată durata sau măsura. Dativul cu *po* are deci rol de acuzativ distributiv. La verbele pasive, dativul cu *po* corespunde nominativului.

Acest fel de construcție se apropie mult de așa numita construcție ergativă, în care subiectul la verbele transitive, se pune în ablativ, iar obiectul în cazul absolut (nominativ). La cele intransitive, subiectul se pune în cazul absolut.

Dativul cu *po* e posibil să fie o urmă dintr'un stadiu mai vechi, dar poate de asemenea să fie o formație nouă. Și alte construcții se apropie de tipul ergativ: genetivul după negație sau genetivul partitiv și propozițiile care încep cu *că* după verbe care înseamnă „a zice”.

În a doua parte a comunicării, vorbitorul a arătat că și în românește sunt construcții care pot fi puse în paralelă cu cele din limba rusă.

În exemple ca *a strânge din dinți*, *din dinți* joacă un rol de obiect; *a mânca la pâine*, *au venit la oameni* — substantivale cu prepoziția *la* pot fi și subiecte, pe lângă verbe intransitive. Construcții de acest fel nu ni s'au transmis din latinește unde nu există nimic asemănător ci provin sau din substratul autohton, sau din altă limbă, care a avut o parte de contribuție în formarea limbii noastre.

FILIALA BRAȘOV

În ziua de 3 decembrie, într-o ședință comună a secțiilor, la punctul al doilea al ordinei de zi, Prof. Iorgu Gane a ținut o scurtă comunicare, cu titlul: „Pe marginea numeralului”.

Cercul de pregătire profesională ține ședințe de două ori pe lună, cu aproximativ 20—28 tov. pentru limba română. În cadrul ședințelor, se desbat probleme de metodă, se țin lecții urmate de discuții și se comentează experiența sovietică în domeniul predării limbilor.

Următoarele comunicări, care din motive obiective n'au putut fi ținute pe luna decembrie, vor fi trecute în programul lunilor ianuarie și februarie 1950 (dăm pe cele care privesc lingvistica):

a) Influențe etnografice între Sași și Români.

b) Cum poate fi limba instrument al gândirii.

c) Semnificația Socială a elementelor slave din terminologia noastră economică.

Pentru lunile ianuarie și februarie 1950, filiala Brașov a societății noastre și-a propus următorul plan de muncă:

Joi 5 ianuarie: ședință comună a secțiilor, cu unul din punctele ordinii de zi, comunicarea Prof. C. Lacea „O lege fonetică”.

Joi 19 ianuarie: una din prezentări, lucrarea Prof. Șt. Iacob „Logica poziționării”.

Joi 2 februarie: Prof. I. Hașeganu, „Termenii izvoțiți din actualitatea socială”.

Sâmbătă 10 decembrie 1949, în cadrul *Cronicii limbii* dela Radio, Prof. Al. Graur a vorbit despre *Cosmopolitism ortografic*, discutând unele abateri dela scrierea actuală bazată pe pronunțare. Menționea, în scris, a lui s intervocalic în cuvinte de origine străină: *poesie, prosă, resumat* precum și pronunțarea sau scrierea cu *z* a unor cuvinte ca: *regisor, furnisa, kermesă*, care nicăeri nu se pronunță cu *z*, se explică prin tendința de a copia fidel modelele străine.

Sâmbătă 17 decembrie, Prof. Acad. Emil Petrovici a vorbit despre *I. V. Stalin și problemele de limbă*, exprimând ideile articolului pe care l-am publicat în numărul pe decembrie al revistei noastre.

În ziua de 24 decembrie, Prof. Al. Graur a discutat problema sufixelor *-aj, -agiu* utilizate la formarea substantivelor care arată acțiune și rezultatul lor. Există forme paralele: *avantaj* sau *avantagiū, ravaaj* sau *raoagiū*. Uneori, chiar același cuvânt are forme deosebite la singular și la plural. Trebuie să se stabilească un singur tip, preferabil fiind cel cu *-aj*, deoarece e cel mai răspândit și cel mai inteligibil în limba română.

Sâmbătă 31 dec. Prof. Acad. Iorgu Iordan a analizat cuvintele care exprimă noțiunea de „rege”: *monarh, domn, rege, prinț, domnitor*. Toate sunt neologisme recente și înseamnă același lucru: „stăpân absolut, om care poruncește”.

Înainte se întrebuința *domn*, care la început avea sens religios, iar după revoluția din 1848 a devenit termen de politeț. Pentru a evita confuzia, s'a recurs la *domnitor*. Astăzi, toți acești termeni aparțin trecutului, căci poporul a desființat monarhia.

Din Brașov, ne vine în ultimul moment știrea morții profesorului universitar pensionar Constantin Lacea, colaborator științific al Academiei R. P. R. și membru al Filialei Brașov a Societății de Științe Istorice, Filologice și Folclor. În numărul nostru viitor vom prezenta cititorilor figura regretatului nostru coleg.

DICȚIONAR LATIN-ROMÂN

COMPLET

DE

IOAN NĂDEJDE

și AMELIA NĂDEJDE GESTICONE

LEI 250

LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R.

București, Calea Victoriei Nr. 27

Telefon 4.08.50

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOȘTRI SUNT RUGAȚI
SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOȘTRI SĂ NE TRIMITĂ
MANUSCRISELE, DE PREFERINȚĂ SCURTE,
CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ȘI, PE CĂT POSIBIL,
BĂTUTE LA MAȘINĂ.

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacția Revistei „CUM VORBIM”

București, Str. Spătarului, 12 — Telefon: 2.69.13

★

Administrația „SLOVA”, Str. C. Mille, 14. — Telefon: 6.35.14

★

ABONAMENTE:

Particulari un an.....	.240 lei
Particulari 6 luni.....	.120 lei
Instituții un an.....	.600 lei
Instituții 6 luni.....	.300 lei

REVISTA APARE ODATA PE LUNA

Taxa poștală plătită în numerar conform aprob. Dir. Gen. P. T. T. 85.567/949

ES

Luciferus Bue

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR
(SECȚIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ES

EDITURA DE STAT

ANUL II

*

FEBRUARIE 1950

*

NUMĂRUL 2

CUM VORBIM

REVISTA PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACȚIE

N. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN, G. ISTRATE,
Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROȘETI

SUMAR:

I. FISCHER: <i>Ortografia</i>	1	
CONSTANTIN LĂCEA: <i>Note asupra uitării limbii materne</i>	5	
FLORICA DIMITRESCU: <i>Marin Preda</i>	7	
W. LIEBKNECHT: <i>Karl Marx și filologia</i>	9	
IORGU IORDAN: <i>Alexandru Philippide</i>	11	
TEODOR VARGOLICI: <i>Legătura dintre societate, limbă și literatură</i>	14	
ȘTEFAN C. GIOSU: <i>Note lexicale</i>	15	
ELEODOR FOȘȘENEANU: <i>Elemente comune din lexicul rus și român</i>	16	
R. ABORIGEANU: <i>Cum s'au transformat porecele în nume</i>	18	
GH. TOHANEANU: <i>Cacofonia</i>	20	
CONSTANȚA SION: <i>Requisite</i>	22	
<i>Cum să ne saluăm (Concluzii)</i>	23	
GR. BRĂNCUȘ: <i>Du-te cu cuciu la poame</i>	25	
ANA CANARACHE: <i>Deacuma</i>	26	
DEM. AHRITCULESEI: <i>Termeni din întreprinderile petrolifere</i>	28	
Vocabular regional	VLADIMIR DRIMBA: <i>Valea Crișului negru</i>	29
	CALIN PASTRAMĂ-FLOPAS: <i>Vlașca</i> ..	30
	GR. BRĂNCUȘ: <i>Gorj</i>	31
	N. C. ȘINCULESCU: <i>Vâlcea</i>	31
Discuții	32	
<i>Fără multă vorbă</i>	33	
<i>Din vorbă în vorbă</i>	35	
<i>Citite și auzite</i>	37	
<i>Cronică</i>	38	

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

ORTOGRAFIA

Când, în istoria unei limbi, se pune problema modificării ortografiei, se nasc de obicei două curente: primul, vorbind în numele tradiției, pretinde o ortografie etimologică, din care să se vadă clar originea cuvintelor, origine cu atât mai „nobilă” cu cât poate fi dusă mai departe în trecut; al doilea, vorbind în numele ușurării învățării, propune o ortografie fonetică, care să reproducă, pe cât se poate de fidel, pronunțarea.

O hotărâre universal valabilă în favoarea unuia sau a altuia din aceste curente nu se poate lua: trebuie să judecăm lucrurile dela caz la caz. Într'adevăr, nu putem cere unei limbi fixate în scris cu multe secole în urmă să-și modifice periodic ortografia atât de radical încât să o pună de acord cu modificările intervenite în pronunțare. Lucrul acesta ar fi și nepractic (căci ar îngreua citirea operelor literare mai vechi) și, mai mult, foarte greu de realizat. Și iată de ce: Schimbările în pronunțare se produc pe nesimțite, și vorbitorii nu-și dau seama că vorbesc altfel decât strămoșii lor, decât în cazul că fac cercetări speciale. În același timp însă, la școală, copiii învață să scrie ca părinții lor, după cum părinții au învățat să scrie ca bunicii și așa mai departe, fără ca vreuna din aceste generații să simtă nevoia să redea în scris micile transformări pe care le-au suferit sunetele în timpul vieții ei; și când, după câteva generații, deosebiriile au devenit aparente, nimeni nu-și pune problema adaptării ortografiei la noua situație. Un exemplu românesc, va lămurii această problemă: este vorba de *-l* final din articolul hotărât: *omul, bunul*, etc. Acest sunet este pe cale de dispariție în limba actuală: în vorbirea curentă de multă vreme nu-l mai pronunțăm deloc, unii dintre noi însă îl pronunță când citesc sau dacă scrisul i-a influențat în mod deosebit. Peste o generație, două, poate nu-l va mai pronunța nimeni; la școală însă, copiii vor învăța că articularea numelor masculine în românește se face cu articolul *-ul*, în care *-l* final nu se pronunță, exact așa cum învățăm că în limba franceză grupul *-nt* dela persoana a treia a verbelor nu se pronunță (deși și acest grup se citea într'o epocă mai veche). Numai specialiștii vor ști că acest *-l* final exista realmente în pronunțare până la un moment dat.

Dar, dacă în românește, după cum am spus, găsim puține exemple de acest fel și, în cazul pomenit mai sus, chiar desființarea din scris a lui *-l* nu ar aduce o perturbare prea mare în întregul sistem ortografic al limbii, nu se poate spune același lucru despre limbile cu o tradiție literară mult mai veche. Ortografia acestor limbi suferă uneori mici modificări de detaliu care să facă scrierea ceva mai puțin complicată, dar o adaptare totală a ortografiei la pronunțare, adaptare care ar cere o analiză periodică a concordanței dintre scris și pronunțare, este aproape de neconceput. Niciun Francez, de exemplu n'ar admite să se scrie *anouaièr* ceea ce el scrie în mod obișnuit *en-voyèrent*, mai ales că scrisul îl ajută în multe cazuri la stabilirea valorii sintactice a unui cuvânt. Dacă, așadar, sistemul de ortografie etimologic prezintă unele avantaje și se poate justifica în limbile cu veche tradiție literară, urmează să-l adoptăm și în cazul când o limbă este pusă în fața problemei de a-și constitui o ortografie nouă? Răspunsul nu poate fi decât negativ. Chiar limbile de care am vorbit nu și-au creat complicațiile dela început, ci acestea s'au ivit dealungul secolelor. Și nimic nu ne îndreptățește să impunem o scriere care să nu poată fi folosită decât de acei care au cunoștințe de gramatică istorică.

La noi problema s'a pus pe la începutul secolului trecut, discuțiile continuând timp de un veac. Renașterea culturală din acea epocă provocată de ascensiunea burgheziei a avut loc în timpul când se lua contactul cu occidentul și când romanitatea limbii noastre devenea clară oamenilor noștri de cultură. Romantismul naționalist al acestora, îmbinat cu entuziasmul provocat de o descoperire așa de importantă, i-a făcut să se gândească îndată la părăsirea alfabetului cirilic și la adoptarea celui latin. Dar simpla transcriere a sunetelor limbii române în caractere latine n'ar fi redat cu destulă claritate înfățișarea latină a limbii noastre. Deaceia primele încercări de folosire a alfabetului latin caută să respecte prototipul latin al fiecărui cuvânt. Iată cum arăta, de exemplu, traducerea primei strofe a unui imn latin medieval făcută în 1801 de Samuil Clain:

Stă Măica cu jele plângend
Langa cruce mult lacramend
Quand Fiul se restigneu.

Iar „Dicționarulu Limbei Romane” publicat în 1871 sub egida Academiei de Laurian și Maxim, dicționar în care cuvintele de altă origine decât cea latină erau condamnate într'un glosar, începea cu următoarea *Prefațiune*:

Presentandu națiunii una carte de însemnatatea acesteia, una carte care coprende tesaurulu cellu mai pretiosu alu totoru Româniloru, se semte imperiosa necesitate de a spune în câteva vorbe, ce coprensu s'a aflatu co s'ar cade se alba cartea preste totu, cu ce planu si economia se se lucredie fiacare articlu în parte, în ce forma ortografica se se investimente fiicare cuventu, ce face obiectulu unui articlu.

Și în altă parte a aceleiași „prefațiuni”, autorii spun:

Si mai antână se intellege de sene co termenii grecesci de arti si
scientie, admăsi in tote limbele romanice, nu se potă considera ca straini
limbei române...

Iată la ce absurdități ridicole a putut duce ortografia „etimologică” greșit aplicată. Deși încetul cu încetul, ortografia noastră a revenit la principii mai sănătoase, criteriul fonetic câștigând teren, urme ale curentului latinist persistă până azi în scriere: cea mai importantă este scrierea sunetului *i* și cu *i* și cu *ă*. Scopul pentru care s'a creat această bizarerie ortografică era de a se vedea în numele de *Român* imaginea grafică a lui *Romanus*. În aceeași ordine de idei trebuie menționată scrierea cu *e* a grupului *ie* inițial, în cuvinte ca *este*, *era*, *el*, scrierea *ea* a pronumelui pronunțat *ia* (care, în realitate vine din lălinescul *illa* și nu din *ea* cum credeau cei care au ales această scriere), și încă altele.

Ne pronunțăm așa dar hotărît în favoarea ortografiei fonetice când e vorba de crearea unei ortografii noi.

Se pun însă, în acest caz, mai multe probleme. Cea mai importantă este aceea a definiției. Se cunoaște formula: nicio literă nepronunțată, niciun sunet netranscris. La aplicarea în practică a acestui principiu, ne lovim de o serie de dificultăți: cea mai ușor de rezolvat este aceea a insuficienței literelor alfabetului. Se pot folosi semne, zise diacritice, care aplicate unor litere, le schimbă valoarea: *ș*, *ț*, *î*, *ă*.

Greutatea mai mare este însă alta: ce notăm? chiar toate sunetele? Fonetica experimentală, care recurge la aparate înregistratoare ale vibrațiilor, ne arată nu numai că doi indivizi nu pronunță la fel, dar chiar același individ nu pronunță de două ori la fel același sunet. Dar și fără aparate, numai cu urechea, ne putem da seama că în două regiuni, același semn poate fi pronunțat diferit: în Ardeal, *e* din *lege*, de exemplu, este pronunțat mult mai deschis decât în restul țării; în Moldova, *ă* final este pronunțat închis, aproape de *i*, etc. Dacă ar fi să notăm exact fiecare sunet, am avea atâtea feluri de scriere câți indivizi sunt, sau, în cel mai bun caz, câte regiuni cu deosebiri de pronunțare simțite. Dar, limba fiind un instrument de înțelegere între oameni, pe noi ne interesează variantele unui sunet numai atunci când creează diferențe de sens. Or, și noi îi înțelegem pe Ardeleni când pronunță *lege* cu *e* deschis, și ei ne înțeleg pe noi când pronunțăm acest cuvânt cu un *e* mai închis decât al lor. Și pentru unii și pentru alții avem a face aici cu *e*, fără ca să ne intereseze micile variații ale sunetului. Se întâmplă însă ca unele variante ale unui sunet să atragă după sine schimbări de sens: acestea trebuie notate în scris căci altfel ar produce confuzii. Dacă în cuvântul *car* am mu'a consoana *c*, obținem cu totul alt cuvânt pe care noi îl transcriem, destul de complicat, *chiar*. Așa dar nu sunetele unei limbi trebuie notate în scris, ci fonemele ei, sunetele legate de un sens (vezi „Cum Vorbim” an. I, nr. 3, pag. 3 și următoarele).

Aceasta este baza științifică pe care trebuie construită ortografia. Dar pentru ca ea să-și îndeplinească cu adevărat rolul, mai este necesară încă o condiție esențială: să fie recunoscută și respectată de toți locuitorii țării. Și ca să se ajungă la acest rezultat, nu este nevoie numai de o bază științifică solidă ci și de o organizare consecventă. Lipsa consecvenței este destul de sensibilă în ortografia noastră actuală: același sunet este redat diferit în *războiu, cismă, izvor, sbor*; cuvinte compuse scrise când împreună, când despărțit: *parcă, însă pasă-mi-te, dela, însă pe la, de-a-lungul, însă deasupra*, etc. Să ne gândim și la îndoiala asupra pronunțării provocată de scrierea identică a unor grupe diferite de sunete: *vechiu și transitoriu*.

Toate acestea au dus la haosul ortografic care domnește acum la noi: fiecare publicație, fiecare editură, fiecare scriitor chiar are o ortografie proprie. Și pe lângă aceste ortografii particulare există și una oficială: aceea, din 1932, a fostei Academii Române, pe care nu o prea respectă și nu o cunoaște aproape nimeni.

Răul va fi remediat când va intra în vigoare o nouă ortografie pe care o va da Academia R.P.R. Aceasta va înlătura defectele vechii ortografii, dându-ne reguli acceptabile și acceptate de toți, științifice și logice, consecvente fără a fi rigide, căci limba noastră literară este încă în formație și deaceea particularităților dialectale trebuie să li se permită a-și arăta posibilitățile de expresivitate.

I. FISCHER

RĂSPUNS

N-rul 6 al revistei e de acord cu Maria Bobeș, care susține că „orice scut e de apărare” și că deci cititoarea reproșează pe bună dreptate că în nr. 5 al revistei s'a scris greșit *scut de apărare*, totuși constată că, dacă ar fi scris „...constituiau un puternic scut contra latinismului”, fraza n'ar fi fost destul de clară și de fericită. Dece?

Noi credem că, datorită faptului că, prin permanenta lui întrebuintare, cuvântul *scut* și-a pierdut înțelesul plastic primordial, care includea și sensul de „apărare”. Într'o frază ca cea de mai sus, cuvântul nu evocă în mod nemijlocit arma de apărare pe care o foloseau ostașii pe vremuri. El a devenit o noțiune abstractă.

O dovadă concludentă a celor afirmate e faptul că acest cuvânt a devenit productiv. Între altele, dela cuvântul *scut* s'a derivat verbul *scuti*, ex. *loc scutit de furtună, scutit de vânt* etc. cu înțelesul de „apărat”, dar și *scutit de examene, de taxa școlară, de educație fizică* etc., cu înțelesul de „dispensat”. Expresia: *ia, mai scutește-mă!* are același înțeles.

Din aceste motive, expresia *scut de apărare* nu numai că nu e greșită, dar, în anumite cazuri e chiar necesară.

D. FLOREA-RARIȘTE

CONSTANTIN LACEA

(1875—1950)

La 29 ianuarie a încetat din viață Constantin Lacea, profesor universitar pensionar și colaborator științific al Academiei R.P.R. Deși înaintat în vârstă, el continua să lucreze la *Dicționarul limbii române*, care-l număra printre redactorii încă de acum 40 ani și mai bine.

Opera, modestă ca întindere, a acestui lingvist se distinge, înainte de toate, prin onestitate, prin informație precisă, și, mai ales, printr'un spirit realist, destul de rar la specialiștii noștri mai vechi. Surprinde în chip plăcut faptul că Constantin Lacea, născut și trăit în Ardeal, nu s'a lăsat târit de naționalismul unora dintre istoricii și filologii de peste munți, care, cum știm cu toții, nu s'au putut elibera de tradiția latinistă a „școlii ardelene”, ba adesea au continuat-o cu mai mare ardoare, în special după primul războiu mondial, spre a fi astfel pe placul și a satisface interesele regimurilor noastre burghezo-moșierești.

Întâmplarea face ca revista „Cum Vorbim” să publice tocmai în numărul de față un interesant articol al lingvistului clujan și să-și exprime, deci, și sub forma aceasta regretul sincer pentru pierderea unui harnic și cinstit muncitor în domeniul limbii noastre naționale.

I. I.

NOTE ASUPRA UITĂRII LIMBII MATERNE

În această scurtă notiță ne vom ocupa de unele împrejurări în care persoane plecate din patria lor încep, după un anumit interval, să-și uite limba maternă. Procesul acesta diferă după persoane, unele fiind mai conservatoare, în mod conștient sau mai ales inconștient, întru păstrarea graiului de acasă, iar altele mai influențabile de limba pe care o aud și o vorbesc în noua patrie. Apoi, evoluția acestui proces depinde și de împrejurările în care se găsesc persoanele în cauză, căci e ușor de înțeles că o persoană care trăiește singură, izolată într'un mediu etnic străin, unde nu aude vorbindu-se decât o limbă străină, și poate nu are posibilitatea nici să citească ceva în limba sa maternă, își uită mai de grabă graiul decât persoanele care trăiesc în străinătate printre oameni de aceeași limbă cu ele. Se cunosc de exemplu cazuri de Români din sudul Transilvaniei care, după o ședere mai îndelungată în America de nord, se întorc cu particularități fonetice și lexicale împrumutate dela Românii din nordul Ardealului cu care au trăit împreună în America. Manifestații de felul acestora nu ne preocupă aici.

Noi am urmărit procesul uitării limbii materne din alte puncte de vedere și am ajuns la următoarele constatări de ordin lingvistic. Evoluția acestui proces, chiar fiind vorba de aceeași persoană, este condiționată, între altele, de limba pe care o vorbește populația în mijlocul căreia s'a stabilit. Și anume, dacă populația străină vorbește o limbă aparținătoare altui tip, omul nostru va simți treptat, treptat, tot mai des, greutatea de a se exprima în limba maternă, de a găsi expresia potrivită, fără însă ca fonetismul limbii proprii să fie prea mult alterat.

Cu totul altfel evoluează acest proces în caz că omul s'a stabilit în mijlocul unei populații care vorbește o limbă înrudită cu a sa. În cazul acesta fonetismul limbii proprii va suferi, și anume mai vulnerabile vor fi tocmai cuvintele din limba proprie care se aseamănă cu cuvinte din limba mediului înconjurător. Voiu ilustra aceste constatări cu un exemplu tipic și, cred, concludent.

O femeie, după ce terminase liceul românesc din Cluj și urmasă tot acolo un an anumite cursuri la Facultatea de Litere și Conservator (artă dramatică, deci și dicțiune), a plecat la Berlin, unde timp de șase ani a urmat, între altele, și arta dramatică. Tot timpul cât a stat acolo, a vorbit puțin și rar românește. Când s'a înapoiat în țară, avea oarecare greutate să găsească expresiile potrivite când vorbea românește, dar cuvintele românești pe care le întrebunța, le pronunța ca și mai înainte.

Apoi, cu 13 ani în urmă, a părăsit țara și a imigrat în America latină, unde, după cum se știe, se vorbește limba spaniolă, denumită de obicei castelană. Acolo nu are ocazia să audă sau să vorbească românește, soțul ei fiind străin. În scurt timp și-a însușit foarte bine limba castelană, dar firește a uitat multe expresii românești, iar unele, printr'o alunecare inconștientă, le stâlcește în scris, și anume tocmai acelea care seamănă mai mult cu cele spaniole. Deci acolo unde se vorbește o limbă romanică, fonetismul limbii române este alterat, pe când după anii petrecuți la Berlin era intact. Iată deci că evoluția procesului uitării limbii materne diferă, la aceeași persoană, după mediul în care trăiește.

Vom da câteva exemple de astfel de alterări fonetice:

Ne mudăm, mudăfia a costat mult, etc., în loc de *mutăm, mutatul* (span. *mudar*); *vendem* în loc de *vîndem* (span. *vender*); *mă uitam cum descargă* în loc de *descarcă* (span. *descargar*); *oaspede* în loc de *oaspe* (span. *huesped*, portughez *hospede*); *especial* în loc de *special*, *esperanță* în loc de *speranță*, *ebreești* în loc de *evreești*, etc.

Așa dar, expresiile românești de care a avut nevoie i-au venit în minte, dar le-a redat inconștient cu fonetism alterat din cauza înrudirii celor două limbi romanice: spaniola și româna.

MARIN PREDĂ

Volumul de nuvele „Intâlnirea din Pământuri” de Marin Preda prezintă interes pentru studiul limbii vorbite. Foarte rar scriem cum vorbim și vorbim cum scriem. Pe când limba vorbită e limba conversației, limba scrisă e tradiționalistă și artificială. „Intâlnirea din Pământuri” face parte dintre puținele cărți care redau limba vorbită, și anume limba din regiunea Argeșului.

Limba vorbită e caracterizată, între altele, prin afectivitate iar cea scrisă prin logica construcțiilor; o diferență importantă rezidă în construcția frazei.

Sintaxa limbii vorbite nu a fost suficient studiată; studiul sintaxei limbii vorbite trebuie să țină seama în primul rând că ea reflectă mai direct decât limba scrisă realitățile sociale.

În limba vorbită cuvintele se succed în frază după importanța mai mare sau mai mică pe care le-o acordă vorbitorul; fraza, în sens gramatical, aproape că nu există, pentru că omul vorbește în propoziții scurte, construite potrivit nevoii sale de a nuanța un anumit conținut. Toate aceste propoziții scurte, la un loc, indiferent dacă între ele se află pauze (punct sau virgulă) sau conjuncții (*și, că*) formează un singur bloc care s'ar închegea într'o frază curgătoare, atunci când vorbitorul ar fi pus în situația de a scrie ceea ce vorbește. Iată un exemplu de fraze construite prin juxtapunere sau coordonare, spre deosebire de limba scrisă care preferă subordonarea: *Demult ți-am spus și n'at vrut să mă crezi. Ai țipat la mine ca la o nebună. Uită-te acuma. Eram săracă dar curată. Am fost o proastă. Cu glasul tău bun; că așa și așa; cu averea ta, că ai s'o împarți cu mine și să-mi treci un loc de casă; erai om bun; dar numai la et (= copii; dela prima soție) te-ai gândit* (pag. 183).

Un alt tip de frază des întâlnit în limba vorbită e cel exclamativ. Sub imperiul afectului, fraza se scurtează și procedeele cele mai des întrebuințate, pentru a reda starea de suflet respectivă, sunt exclamațiile și interogațiile datorită cărora fraza capătă mai mult dinamism: *A, vreau să știu! Acum nu-l mai las! Mai pe seară trebuie să vie și-am să-l întreb; Domnule Doctor, ce tot doctorii și nu-ș'cel? Mai trăesc sau nu mai trăesc? Ce, mai trăesc! Nu mai trăesc, dar vorba... când?* (pag. 162).

În domeniul morfologiei constatăm întrebuințarea pronunțelor demonstrative din limba vorbită: *M'am uitat la ăla și i-am spus...* (pag. 51). *Vorbea bătrâna-aiă surda* (pag. 102). *Ei, și noi ăștia lanți ce facem?* (pag. 112)... *Pe ăștălant l-am bătut degeaba* (pag. 190). *Al cu caii ne ieși înainte* (pag. 187).

În fine, în domeniul lexicului, iată o serie de expresii curente în limbajul zilnic, care numai rareori își găsesc locul în limba scrisă: *Ași! Nici n'aude n'avede* (pag. 92). *Ce mai calea-valea, nu știu ce*

are de gând (pag. 101). Ai tras cui și cărel-păzește să nu te apuce ploaia (pag. 106). Imi trag turta pe spuză mea (pag. 123, 110). Că nu știu ce, că hâr, că mâr (pag. 82).

Din dorința de a păstra specificul graiului țărănesc, autorul a folosit unii termeni regionali, puțin întrebuiți în limba comună: *La început imi plăcea să-l mursice nițel pe Miai, să-l sature...* (pag. 87) (*a mursica* se întrebuințează în general vorbind despre animale: lupul, ursul, a mursecat o oaie, adică a mușcat-o din toate părțile fără a o mânca). *M'am perpetit ca pă jărăgai (jăratec)* (pag. 160). *Chiam-o la noi la clic Dumnică. Se scarmână lână* (pag. 174). *Poți să vit cu toată crila (ceata) din Dela-Vale. Pe toți vă bat* (pag. 68). *Tot ești în „bărăgan”, urlă cu gorna diseară să se strângă toți la primărie* (pag. 160).

Limba vorbită este un laborator de formare a cuvintelor. Iată un pasaj lămuritor: Să vezi ce a spus fata: — *Zău Nea Achime, nu mă mai lasă mama, mă duc... Aia când a auzit că îi zice „Nea Achime” odată a început s'o injure și s'a repezit la ea la ulucă... — Nea Achim, striga el, acum mă ne-achimești...* (pag. 162).

Un procedeu de creare de cuvinte noi este compoziția: *Pleci la drum... unul ia-o la vadulat (vadul+lat) altul ia-o la baltă* (pag. 76). *E recoltă adusă dela vadulat că l-am uscat [porumbul] și eu și mușerea o săptămână întreagă la soare* (pag. 91).

Foarte rar se strecoară în graiul sătenilor din nuvelele lui Marin Preda câte un neologism. Și atunci apare, cum e și firesc pentru cineva care aude pentru prima oară un cuvânt cu totul nou, stâlcit: *Ce să ne mai tărămbălăm (trambalăm) pentru un doi-trei lei mai știu eu pe unde și să mai prăpădim și caii de pomană* (pag. 81). *Dublu [de porumb] se confișcă* (pag. 83). Un alt personaj răspunde ducând și mai departe stâlcirea cuvântului: *Cum confișcă domnule? Fișcă-nefișcă, e asta dublul meu!* (pag. 83).

Autorul face distincția între limba țaranilor și limba literară. Din indicațiile pe care le dă ne face să înțelegem că eroii săi, când vorbesc orășenește, cu expresii stereotipe. Își dau seama de aceasta; ei sunt conștienți că au trecut peste limitele graiului lor: *Nea Tudore, ce are? Ce s'a întâmplat? — Nimic, nimic, nevastă-mea nu se simte bine, i-am răspuns eu „boerește” — Nu-i nimic. — Imi pare rău, zău, Nea Tudose, făcea bietul Mialache. — Nu face nimic, imi face plăcere, am răspuns eu „boerește”* (pag. 107).

Mai subliniem caracterul concret al descrierilor. Adjectivele, fiind abstracte, lipsesc aproape cu totul și sunt înlocuite cu substantive expresive, cu imagini vii, spontane, care nu seamănă de loc cu ale limbii literare. Iată un exemplu: *Era una din Tătărești, bătrână, căptușită în piept de vreo 80 de ani. Și surdă. Dar ce surdă? Lemn. Pământ. Și urită. Fonfăia urit când vorbea, mai ales că vorbea și tare, după una și alta* (pag. 102).

Concluzia noastră e că Marin Preda a reușit să redea aspectele vieții din regiunea Piteștilor și să valorifice o parte din tezaurul limbii locale.

FLORICA DIMITRESCU

KARL MARX ȘI FILOLOGIA

Karl Marx — se știe — era un adânc cunoscător al problemelor de filologie și, în diverse rânduri a avut ocazia să-și exprime ideile, originale și rodnice, cu privire la lingvistică. Am avut și vom mai avea ocazia să reproducem în paginile revistei noastre extrase din învățătura lui despre istoria limbii, care trebuie să ne călăuzească în întreaga noastră activitate. Este însă interesant să știm și ce cred cei care l-au cunoscut deaproape, despre cunoștințele lui lingvistice și despre felul cum se exprima „Mohr” (așa ora numit Karl Marx în intimitate). Unul dintre prietenii lui cei mai apropiați, Wilhelm Liebknecht, fruntaș al social-democrației germane, a publicat în „Amintirile” sale despre Marx și pagini care privesc specialitatea noastră. Aceste amintiri au fost traduse și publicate în broșură românească prin grija Editurii Partidului Muncitoresc Român în 1949. Extragem două pasaje care ni s'au părut deosebit de interesante pentru cititorii noștri.

„Atât în limbile vechi, cât și în cele noi, Marx se simțea ca la el acasă. Eu eram filolog, și lui îi făcea o plăcere copilărească să-mi pună sub nas câte un pasaj mai greu din Aristotel sau Eshil, în care eu nu mă puteam descurca numaidecât. Cum m'a certat într'o zi pentru că nu știam... *limba spaniolă!* Pe loc l-a scos pe Don Quijote dintr'un maldăr de cărți și imediat mi-a și dat o lecție. Din *Gramatica comparată a limbilor romanice* a lui Diez cunoșteam trăsăturile fundamentale ale gramaticii și ale formării cuvintelor, așa încât sub îndrumarea excelentă a lui Mohr și cu ajutorul lui părintesc, lucrurile mergeau destul de bine, chiar dacă ici și colo mă mai poticneam sau șovăiam. Și cât de răbdător era când învăța pe alții, el care altminte-rea era nerăbdător ca o furtună! Doar sosirea vreunui vizitator pune capăt lecției. Și în fiecare zi eram examinat, trebuia să traduc din Don Quijote sau din altă carte spaniolă — până când capacitatea mea păru suficient dovedită.

Marx era un filolog excelent — ce-i drept mai mult în limbile moderne decât în cele clasice. El cunoștea în amănunțime gramatica germană a lui Grimm, iar în dicționarul german al fraților Grimm, atât cât era întocmit pe vremea aceea, se descurca mai bine decât mine, filologul. Scria englezește ca un Englez și franțuzește ca un Francez — pronunțarea, ce e drept, cam lăsa de dorit. Articolele lui pentru „Tribuna din New-York” sunt scrise într'o englezească clasică. *Misère de la Philosophie*, cartea pe care a scris-o împotriva cărții lui Proudhon, *Philosophie de la misère*, este scrisă într'o franțuzească clasică — prietenul francez care a citit manuscrisul înainte de a fi dat la tipar n'a găsit decât foarte puține de îndreptat.

Dat fiind că Marx cunoștea esența limbii și se ocupase cu originea, dezvoltarea și structura ei, nu-i era greu să învețe limbi străine. La Londra a mai învățat și rusește, iar în timpul războiului Crimeii și-a pus în gând să învețe și araba și turca, gând pe care însă nu l-a realizat. Ca oricine vrea să stăpânească într'adevăr o limbă, el dădea atenția principală titlului. Cine are memorie bună — și Marx avea o memorie rară, care nu lăsa să-i scape nimic — acela ajunge repede.

prin multă lectură, să stăpânească vocabularul unei limbi. Folosirea practică a limbii se învață apoi repede."

„Marx acorda o valoare deosebită exprimării limpezi și corecte. Goethe, Lessing, Shakespeare, Dante, Cervantes, pe care îi citea aproape zilnic, erau mării lui măestri. În ceea ce privește puritatea și corectitudinea limbii, el era de o conștiințiozitate excesivă. Îmi amintesc încă și azi că odată, nu mult după venirea mea la Londra, mi-a făcut observație că spusesem într-o scriere „die stattgehabte Versammlung”¹⁾. Eu, voind să mă desvinovățesc, invocam obișnuința vorbirii, dar Marx izbucni: „Mizerabile gimnazii germane, unde nu se învață deloc nemțește, mizerabile universități germane” și așa mai departe. M'am apărât cât am putut mai bine, am adus chiar exemple din clasici, dar nu am mai vorbit totuși niciodată de un eveniment „stattgehabt” sau „stattgefunden”, ba î-am mai desvâțat și pe alții de acest obicei.

W. LIEBKNECHT

INCRUCIȘĂRI DE VOCABULAR

„În primul rând ne este bine cunoscută încrucișarea, adică unirea a două cuvinte cu sensuri diferite provenite din diferite grupări sociale, în așa fel încât compusul lor să fie înțeles, măcar printr'unul din componenții lui, de ambele părți (popoare) intrate în raporturi, prin gospodărie comună și de aici în raporturi de viață publică. Nu de mult, la Moscova, N. T. Teaculov mi-a povestit că în Turkestan a auzit nu odată cum un Turkestanian cu limba maternă turcă, într'o discuție cu alt Turkestanian cu limba maternă tadjică, de origine persană, întrebându-l câte două cuvinte pentru a exprima una și aceeași noțiune: un cuvânt turcesc pentru ceea ce voia el să spună și altul tadjic spre a fi înțeles de interlocutorul său. Informatorul meu nu mi-a comunicat dacă a observat cazuri de încrucișări de cuvinte turcești cu persane, adică tadjice, n'a indicat cazul acestui fenomen observat în limba komi (zăreană); exemplul cunoscut este *nu-zem* („pământ”) care reprezintă încrucișarea cuvântului propriu din limba komi *mu* („pământ”) cu cel rusesc cu același înțeles *zemlia* („pământ”). Am putea aduce multe exemple de încrucișări de cuvinte, și nu odată au fost date, și chiar fiecare dintre auditori ar putea să dea exemple din limba lui maternă sau din specialitatea lui. Procesul încrucișării de cuvinte n'a încetat deloc niciodată în epocile preistorice.” (N. I. Marr, *Opere alese*, vol. II, *Teoria limbii*.)

Într'adevăr, și noi putem cita cel puțin două exemple de încrucișări în limba noastră: *rotocol* este format din *rotă* (de origine latină) și *ocol* (de origine slavă), iar *așisderea* din *așe* (de origine latină) și *tokojde* (de origine slavă).

1) „Adunarea avută loc.” Nota Redacției.

ALEXANDRU PHILIPPIDE

(1859 — 1933)

Ceea ce caracterizează activitatea științifică a acestui mare învățat al poporului nostru este adâncă lui dragoste de muncă și de adevăr. Intreaga sa viață a muncit, ca puțini alții și fără întrerupere, pentru a descoperi, în măsura posibilului, adevărul cu privire la diverse probleme ale istoriei și limbii Românilor. Și, indiferent dacă adevărul pe care-l scotea din cercetările sale convenea ori nu oamenilor, el îl spunea deschis și hotărît, adesea cu riscul de a fi socotit de patriotarzii timpului drept un „dușman al neamului“.

În cei 40 ani cât a fost profesor la Universitatea din Iași a servit mereu ca model de punctualitate și exactitate în împlinirea sarcinilor sale. Cu excepția câtorva luni de boală, se poate spune că n'a lipsit niciodată de la cele șase ore de curs pe care le făcea săptămânal, în zile de lucru, ca și în zile de așa zisă sărbătoare. Aceasta, chiar și în epoca, foarte grea, dintre 1897 și 1905, când a lucrat din înțarci-narea Academiei la *Dicționarul limbii române*.

Cât despre curajul de a spune adevărul, voiu aminti, între altele, articolul despre *Cronica lui Huru* (unul din destul de numeroasele falșuri patriotice ale „științei“ noastre naționaliste), critica severă, dar pe deplin îndreptățită, a unor anumite aspecte din activitatea lui B. P. Hasdeu și atitudinea, considerată de cosmopoliții vremii ca ireverențioasă, față de anumiți savanți străini, prinși de el cu greșeli grave în lucrările lor despre limba română.

Alexandru Philippide s'a format, ca om de știință, în epoca atotputerniciei școlii neogramatice, care, cum știm, vedea în evoluția vorbirii omenești un produs aproape exclusiv al „legilor fonetice“, adică al modificărilor „regulate“ suferite de sunete dealungul veacurilor. Așa se explică, în primul rând, solida sa pregătire în domeniul foneticii și atenția, uneori, poate, exagerată, pe care o acorda acestei ramuri a lingvisticii. Trebuie recunoscut totuși că, din punct de vedere strict metodologic, prețuirea foneticii, în special a celei istorice, este justificată: ca să putem urmări cu folos dezvoltarea treptată a unei limbi și distinge ce este nou de ce este vechiu atât în domeniul sunetelor, cât și în acela al formelor gramaticale și al lexicului, este absolut necesar să cunoaștem fonetica istorică a limbii respective. Căci, dacă fonetica este, cum a spus marele lingvist sovietic N. I. Marr, tehnica morfologiei, iar morfologia tehnica sintaxei, înseamnă că, pentru a putea studia just nu numai morfologia, ci și sintaxa, trebuie să avem temeinice cunoștințe fonetice.

Neogramaticismul lui Philippide l-a împins, cum nu era posibil altfel, spre formalism (deși mai puțin decât pe alți neogramatici). De aceea, în ciuda faptului, dovedit cu prisosință în *Gramatică ele-*

mentară a limbii române, că avea pregătirea și însușirile necesare pentru cercetări sintactice, el a neglijat atât la cursurile universitare, cât și în activitatea științifică această ramură a lingvisticii, mai importantă decât toate, care este sintaxa.

Deși lucrările sale sunt aproape exclusiv lingvistice, Alexandru Philippide a fost, prin înclinație, ca și prin pregătirea-i științifică, mai mult filolog decât lingvist. În acest sens vorbesc erudiția și minuțiozitatea lui într'adevăr excepționale, precum și atenția acordată izvoarelor scrise, pe care le pune totdeauna la baza studiilor sale de limbă. Aceste particularități se observă cu deosebire în opera sa *Originea Românilor*, al cărei prim volum este un model de erudiție și precizie filologică, aplicate la cercetarea epocii de formare a popoului român și a limbii lui.

Curajul de care pomeneam mai sus l-a manifestat Philippide cu deosebire în studiile sale critice. Mă refer, înainte de toate, la *Specialistul român*, unde, pornind dela Dictionarul lui Tiktin, pe care îl recensează cam sever și nedrept, dă o caracteristică foarte justă a activității științifice românești din epoca de ascensiune a burgheziei. Voiu releva câteva aprecieri din această lucrare, care merită, în multe privințe, o reconsiderare, întrucât este stăpânită de un incontestabil spirit progresist, precum și din continuarea ei, intitulată *Un specialist român la Lipsca*, care se ocupă de activitatea desfășurată între 1894 și 1906 de lingvistul german Gustav Weigand și de elevii lui la Institutul de limba română dela Universitatea din Leipzig, întemeiat și subvenționat de guvernul țării noastre.

Ca orice adevărat om de știință, Philippide disprețuia pseudoștiința și se arăta cu atât mai îngrijorat de ravagiile ei, cu cât își da bine seama că este vorba de un produs al cosmopolitismului: „...căci se nemerise, pentru nenorocirea culturii românești, ca tinerii în stare de a învăța carte mai multă și în stare de a se duce pe la universități străine să fie tot oameni fără răbdare. Și apoi, tot uitându-se la speci-menele franceze și germane,... au fost ademeniți mai mult de gloria provenită prin știință decât de știința însăși și au fost mușcați la inimă de șarpele gloriei.”

Un rol important în crearea și întreținerea acestei atmosfere pseudoștiințifice a avut, spune Philippide, Titu Maiorescu, exponent autentice al regimului burghezo-moșieresc. Iată câteva aprecieri foarte juste asupra lui: „D-sa a făcut aceasta din neștiință, căci d-sa, în afară de poezie, pe ale cărei fond și formă le stăpânește destul de bine..., nu știe decât metafizică și logică. Inșă ori că știi metafizică ori că nu știi nimic, e tot aceea; iar logica, cum știe oricine, e știința formei goale”¹. „D-l Maiorescu s'a înșelat și a considerat pe epigonii lui Eminescu ca pe niște oameni ai progresului, forma goală a luat-o drept știința însăși și s'a făcut patronul ei. Și sub egida d-sale a crescut această pleiadă de specialiști români, care au redus știința în țara românească la minimum”. „D-sa... se lasă înșelat de aparențele

¹. Philippide are în vedere logica formală.

științei, și, fiindcă vorba d-sale are mare trecere, apoi înădușă vreo apariție sănătoasă ce ar putea să aibă loc”.

Cosmopolitismul științei burgheze românești, amintit mai sus, se trăda, ca până nu de mult, și prin ploconire în fața Apusului. Iată și cu privire la acest punct o apreciere justă a lui Philippide: „...noi Români suntem oameni speriați, cum se zice, speriați între altele de nume nemțești. De l-ar chema pe cineva Popescu, ori Georgescu, ori Tănăsescu, ori chiar Zamfirescu, și dacă ar scrie orice lucru de samă pe terenul vreunei științe oarecare..., noi dăm din cap cu îndoială. Indată ce însă îl va chema pe cineva Schultze ori Meyer ori Müller, noi citim cu admirare toate ineptiile”.

Philippide se ridică și împotriva agnosticizmului științific, manifestat de istoricii și filologii noștri cu privire la cunoașterea epocii de formare a poporului român și a limbii lui: „Istoria veche a Românilor este foarte obscură, și toți sunt de părere că numai istoria limbii române ar putea să aducă oarecare lumină în această privință. Dar ce lumină putem noi spera să căpătăm, când punem cercetărilor granițe arbitrare, când din slabele noastre cunoștințe asupra preistoriei Românilor scoatem argumente pentru anumite direcții în cercetarea limbii și nu prezentăm prezența în românește decât a anumitor elemente?”

În sfârșit, un ultim citat, care se referă la întreaga viață socială a țării noastre din a doua jumătate a veacului trecut: „Tot astfel pe terenul activității publice n'au făcut Românii altceva dela 1866 încoace decât că am risipit averea particulară și averea publică, am ruinat starea fizică și psihică a țaranului,...; dar am ascuns această mizerie cu... părăzi, cu manevre, cu laude ridicule și cu exagerările unor fapte,, care nu se datoresc atât vredniciei noastre, cât forței lucrurilor...”.

Ce-am spus până aici despre progresismul lui Philippide nu însemnează că nu găsim la el și puncte de vedere care dovedesc contrariul. Ca mai toți reprezentanții culturii românești din timpul regimului burghezo-moșieresc, a oscilat și el între cele două atitudini contradictorii ale epocii.

Amintesc, printre altele, interpretarea rigidă și, evident, nejustă a afirmațiilor istoricilor români privitoare la părăsirea Daciei de către Aurelian. Ignorând realitatea, așa cum o putem constata chiar direct în vremuri mai apropiate de a noastră, Philippide se arată dispus să admită că, dacă nu toată populația, cel puțin marea ei majoritate a trecut Dunărea în Peninsula Balcanică. Ar urma, deci, că Dacia a rămas aproape pustie, ceea ce este o imposibilitate materială. La fel greșește Philippide, și încă grav, când declară (*Originea Românilor* I, p. 507) „nu tot ce-i mai nou este și mai bun”, dând a înțelege că, dimpotrivă, ce-i vechiu este mai bun.

Astfel de afirmații și altele asemănătoare nu ne dau însă dreptul să trecem cu vederea opera serioasă și onestă a acestui învățat, care s'a ostenit, o lungă viață de om, să descopere, cu mijloacele și în atmosfera vremii sale, adevărul despre originea poporului român și a limbii lui.

IORGU IORDAN

LEGĂTURA DINTRE SOCIETATE, LIMBĂ ȘI LITERATURĂ

Demonstrând că modul de producție este factorul determinant în evoluția societății, Marx spune că „nu conștiința societății determină existența societății ci, existența societății determină conștiința societății”. Bazați pe acest principiu, putem spune că modul de a gândi al oamenilor este determinat de modul de producție. Dar modul de a gândi al oamenilor determină și modul lor de vorbire, determină limba.

Limba este un factor social, mijlocind comunicarea gândurilor dela un om la altul. Intre limbă și gândire este o unitate dialectică indisolubilă, pentru că și limba și gândirea sunt o reflectare a realității, sunt dependente de viața reală, reflectă conștiința colectivă. Într'un fel se gândea și se vorbea în societatea feudală și într'alt fel în societatea capitalistă. Într'un fel se gândea și se vorbea în societatea capitalistă și într'alt fel se gândeste și se vorbește în societatea socialistă. Schimbarea bazei materiale a societății, adică a modului de producție, a determinat și schimbarea modului de a gândi și de a vorbi.

Transformarea limbii, odată cu transformarea societății, este constatată destul de bine în literatură. Modul de exprimare, adică limba scriitorilor burghezi, a scriitorilor din societatea capitalistă, diferă foarte mult de limba scriitorilor noștri actuali, scriitori alăturați luptei clasei muncitoare pentru făurirea socialismului. Pentru a demonstra acest lucru, vom merge numai la titlurile operelor scriitorilor noștri, opere scrise atât în timpul orânduirii capitaliste, cât și în timpul luptei pentru făurirea socialismului.

Titlurile operelor scriitorilor noștri impregnați de ideologia burgheză dovedesc din plin caracterul decadent, antiprogresist și reacționar al literaturii burgheze, al literaturii din perioada capitalismului. Iată, spre exemplu, F. Aderca are un roman intitulat *Omul descompus*, Mihail Sorbul — *Mângâierile panterei*, Anton Holban — *Conversații cu o moartă*, Petru Șerbănescu — *Viața frântă*, iar N. Davidescu — *Vioara mută*. În poezie este aceeași situație. Iată ce fel de titluri s-au dat volumelor lor de poeme, scriitorii intrați sub cizma ideologiei burgheze: Tudor Arghezi — *Flori de mușgai*, Lucian Blaga — *Luada Somnului*, V. Voiculescu — *Poeme cu ingeri*, Ion Caraion — *Omul proiectat pe cer*, Alexandru Lungu — *Ora 25*, Ion Barbu — *Joc secund*, etc., etc.

Aceste titluri erau în perfect acord cu gândirea clasei burgheze, gândire determinată, la rândul ei, de situația economică și politică a burgheziei.

Însă, odată cu transformările structurale petrecute în țara noastră, datorită luptei clasei muncitoare și a Partidului, datorită pășirii patriei noastre pe drumul socialismului, schimbându-se modul de producție s'a ajuns și la schimbarea, la transformarea gândirii, deci și a limbii.

Scriitorii noștri actuali, luptători pentru socialism, folosesc în mare măsură o altfel de limbă. Și vom constata aceasta tot numai din titlurile operelor lor.

Maria Banuș își intitulează volumul său de poeme *Bucurie*, Victor Tulbure — *Holde*, Dan Deșliu — *Goarnele inimii*, George Dan — *Bună dimineața*, Cezar Drăgoi — *Zări noi*, Petru Vintilă — *Oamenii și faptele lor*, Radu Boureanu — *Sângele popoarelor*, Mihail Gavril — *Dimineți pe schele*, etc., etc. Titlurile singure ale operelor scriitorilor noștri sunt de ajuns pentru a dovedi viața nouă a poporului nostru muncitor, avântul revoluționar, constructiv al oamenilor muncii, traiul plin de bucurie, eforturile comune pentru făurirea socialismului.

Din această scurtă analiză, vedem destul de bine că între societate și limbă, pe de o parte; și între societate și literatură, pe de altă parte, există o legătură strânsă, limba și literatura fiind determinate de natura modului de producție.

TEODOR VĂRGOLICI

Student I filologie

NOTE LEXICALE

Giurcă s. f. = pichiu (In Cotișca-Dorohoi și Imprejurimi).

Gogoman în Pomârla (Dorohoi) are sensul „grămadă, movilă”. Astfel se spune: „După ce curățim sîccla de frunze, o facem *gogoman* și o acoperim cu paie”.

Ilău (magh. *ülö* — nicovală) este notat în dicționarele noastre numai cu sensul de „nicovală”. În Cotișca, sensul cuvântului în discuție este „ciocan mare, baros”. Tot acolo se spune și *baros*. Când fierul nu se lasă învins, fierarul spune ucenicului: *dă-i cu ilăul*, adică „dă-i cu barosul”. Cu acest ultim sens cuvântul se întrebuințează în Măndrești (Putna) — unde *baros* nici nu există —, Florești (Tecuci), Popești (Iași) și desigur și în multe alte localități. Faptul că *ilău* mai înseamnă și „ciocan mare, baros” se explică prin aceea că foarte adesea barosul, răsurnat, servește el însuși ca nicovală.

Patașcă: dicționarele fac distincție între *patașcă* „dric” și *năsălie*. În dicționarul lui Tikin, la p. 1133, găsim următorul citat din T. T. Burada: *Mortul... se duce la groapă... pe năsălie... iar în orașe cei auși se duc cu patașca*. În Valea Rea (Bacău) însă, *patașcă* înseamnă „năsălie”. Uneori termenul în discuție are sensul „tașcă”. În Florești (Tecuci) *patașca* este o geantă mică în care se pun, de obicei, hârtii de valoare, bani ș. a. Tot cu sensul „tașcă” îl întrebuințează și I. Slavici: *Preuteasă! Preuteasă! striga el uitându-se prin casă spre a-și alege cele ce-i făceau trebuință la drum, pușca, patașca, cornul cu prav...* (Nuvele, III, Buc., 1924, p. 264). În Dobrovăț (Vaslui) termenul designează „cele două bare între care stă boul când îl potcovești”, iar în Popești (Iași) „drugii pe care-i legi de părțile unei mașini înglodate ca s'o scoli cu boii.

Văzut, participiul trecut de la *a vedea*, arată însușirea nouă a unui lucru de exemplu, după ce a suferit (dacă admitem că se poate spune așa) acțiunea. Unii învățători întrebuințează la verificarea temelor elevilor trei calificative: *bine*, *binișor* și *văzut*, adică „rău”. Această mare greșală, moștenire dela vechea școală, burzheză, este din nefericire destul de frecventă. Pentru vindecarea ei trebuie lămurii mai întâi elevii că *văzut* înseamnă „controlat” iar învățătorii trebuie să știe că nu-l deloc greșit ca lângă *văzut* să stea eventual și nota 10 dacă, după ce a *văzut* (a corectat, verificat) tema, a găsit-o că este foarte bună.

Giorgiu

Soldat ȘTEFAN C. GIOSU

ELEMENTELE COMUNE DIN LEXICUL RUS ȘI ROMÂN

În limbile rusă și română există un număr foarte mare de cuvinte cu rădăcini comune, care, dacă sunt cunoscute, înlesnesc în mod considerabil munca celui ce vrea să învețe limba rusă. Aceste cuvinte cu rădăcini comune au o triplă proveniență; în primul rând sunt cuvintele vechi, care reprezintă aportul Slavilor la formarea limbii române și care se găsesc, firește, și în rusă, aceasta fiind o limbă slavă; în al doilea rând sunt cuvintele împrumutate direct din limba rusă în decursul veacurilor datorită relațiilor strânse dintre popoarele noastre; în sfârșit de origine mai recentă sunt cuvintele introduse și în rusă și în română ca neologisme din alte limbi.

Articolul de față se va ocupa numai de cuvintele din prima categorie. Cea mai mare parte din aceste cuvinte au corespondente în limba rusă și de foarte multe ori sunt recunoscute dela prima vedere prin faptul că au o formă identică sau aproape identică cu cele române; astfel sunt: *bob* = *bob*, *bogații* = *bogați*, *vest'* = *veste*, *vrem'a* = *vreme*, *gon'at'* = *a goni*, *dar* = *dar*, *zalog* = *zalog*, *kosa* = *coasă*, *len'* = *lene*, *mak* = *mac*, *povest'* = *poveste*, *pola* = *poală*, *rana* = *rană*, *sito* = *sită*, *slabii* = *slab*, *smola* = *smoală*, *temnița* = *temniță*, *hohotat'* = *a hohoti*, etc.

Dar în afară de acestea sunt foarte multe cuvinte care nu sunt recunoscute îndată, fie pentru că au suferit într-o limbă sau în cealaltă schimbări fonetice deosebite, fie că datorită unor condițiuni sociale diferite și-au schimbat înțelesul în decursul veacurilor. Există formule care ușurează recunoașterea cuvintelor paralele.

În limba română sunt multe cuvinte care conțin grupurile *la* și *ra* acolo unde în rusă găsim *olo* sau *oro* de exemplu: *borozda* = *brazdă*, *vorobei* = *vrabie*, *vorojba* = *vrajbă*, *golos* = *glas*, *dorogot* = *drag*, *porog* = *prag*, *storoj* = *strajă* și multe altele. La fel au rădăcină comună cu cuvântul rusesc *zoloto* („aur“) cuvintele românești *zlătar* și *Zlatna*. În unele cazuri în română are loc fenomenul *metatezei* lui *la* și *ra*, adică schimbarea locului celor două sunete, și vom avea deci *al* sau *ar* ca în *daltă* (rus. *doloto*) și *baltă* (rus. *boloto*).

În multe cazuri în care în limba rusă se găsește vocala *u*, în română vom avea *un* (*um* înainte de *b* și *p*) sau *ân* (*âm*).

Acestea sunt cuvintele care în bulgara veche conțineau *iusul* mare (*o* nazal) iar în rusă nu au nazală, de exemplu: *osudit'* = *a osândi*, *raspul'e* = *răspântie*, *truba* = *trâmbiță*, sau cu schimbări de sens ca: *mudrii* („înțelept“) — *mândru*, *skupoi* („sgârcit“) — *scump*, *muka'* („chin“) — *muncă*, *luka* („cotitura unui râu“) — *luncă*, etc. Un caz izolat prin fonetismul lui îl prezintă cuvântul *zimbru* (cu *im* în loc de *âm* sau *um*) — în rusă *zubr*. Uneori în română avem formații proprii din rădăcini slave. Rădăcină comună cu *zub* („dinte“) are verbul *a zâmbi* (pornind dela sensul „a-și arăta dinții“), iar cuvântul *dumbravă* are rădăcină comună cu *dub* („stejar“).

Rusa nu are nazală nici unde bulgara veche avea iusul mic (*e nazal*) și are *a* acolo unde în română se găsește *ân* sau *in*; *r'ad* = *rând*, *sv'at* = *sfânt*, *m'aci* = *minge*, *og'i'adel'* („a privi”) = *a oglindi*, *ciast'* = *cinste*, etc.

În limba bulgară veche un loc deosebit îl ocupau ierurile, vocale scurte despre care nu se știe ce sunet aveau. În română înainte de *l* și *r*, toate ierurile au trecut în *â*, pe când în rusă găsim *o* și *e*. Exemple: *gorb* („cocoașă”) — *gârbov*, *polk* („regiment”) — *pâlc*, *skorb'* („durere”) — *scârbă*, *stolb* = *stâlp*, *tolk* = *tâlc*. dar și: *verh* = *vârș*, *derzkiü* („îndrăzneț”) — *dârz*.

Dintre alte multe corespondențe fonetice care există între limba rusă și limba română mai amintesc:

h — *f* ca în: *vihr'* = *vișor*, *zaduh* = *zăduș*, *prah* = *praf*, *puh* = *puș*, etc.

șci — *șt* ca în: *kleșci* = *clește*, *moșci* = *moaște*, *obșcit* („comun”) *obște*, *peșcera* = *peșteră*, etc.

l' = *i* ca în: *vol'a* = *voie*, *korabl'* = *corabie*, *l'ubit'* = *a iubi*, *nevol'a* („robie”) — *nevoie*, *sabl'a* = *sabie*, etc.

Unele cuvinte sunt și mai greu de recunoscut intrucât prezintă câte două schimbări fonetice: *verh* = *vârș* (*e* — *i* și *h* — *f*), *voroho* = *vraf* și *poroh* („praf de pușcă”) — *praf* (*oro* — *ra* și *h* — *f*), *korol'* („rege”) — *crai* (*oro* — *ra* și *l'* — *i*), etc.

De multe ori cuvinte cu o formă aproape identică nu sunt recunoscute ca atare de cei ce învață limba rusă, datorită faptului că în limba noastră ele și-au schimbat sensul. Astfel sunt: *bezdna* („prăpastie”) — *beznă*, *bur'a* („furtună”) — *bură*, *dihanie* („respirație”) *dihanie*, *hranit* („a păzi”) — *a hrăni*, *jelianie* („dorință”) — *jelianie*, *sila* („putere”) — *silă*, etc.

Pentru a înțelege mai bine aceste legături dintre lexicul român și cel rus e util să studiem limba română din secolul al XVI-lea, adică dintr'o epocă mai apropiată de vremea când Slavii și-au dat aportul la formarea limbii române. În textele din această perioadă se găsesc cuvinte cu o formă mai apropiată de cea rusească (*prah*, *vihor*, *vârș*, *zăduh*) sau cuvinte ca *beznă*, *bură*, *dihanie*, *a hrăni*, *jelianie*, *mândru*, *scârbă*, *silă*, etc. cu același sens ca în rusa modernă, deși în româna modernă au sensuri diferite.

Studiul comparat al limbilor română și rusă ajută foarte mult la asimilarea logică a lexicului rusec de către cei ce învață această limbă. Dacă este cunoscut cuvântul *tolk* se asimilează ușor cuvinte ca *tolkovit* („explicativ”), *talkovatel'* („comentator”) *istolkovanie* („interpretare”), *rastolkovat'* („a tălmăci”), *tolkovat'* („a interpreta”), etc.

Deasemenea acest studiu ne face să ne dăm seama de importanța aportului slav în formarea limbii noastre, aport studiat insuficient de lingvistica română.

ELEODOR FOCȘENEANU

student an. II

Institutul „Maxim Gorki”

CUM S'AU TRANSFORMAT PORECLELE IN NUME

Intrucât în numărul 7 al revistei s'a pus problema poreclelor devenite nume, dar nu s'a explicat mecanismul prin care poreclele au devenit nume. în cele ce urmează voi explica acest mecanism.

Și fiindcă a fost vorba de numele familiei *Furtună*, voi explica cum s'a ajuns ca să se înregistreze această poreclă ca nume de familie. Este neîndoios faptul că un strămoș al familiei *Furtună* a avut alt nume de familie, dar i s'a atribuit porecla de *Furtună*, ca o asemănare între felul de a fi al acelui strămoș și fenomenul natural al furtunei. Cu timpul, locuitorii satului — în sate s'au transformat poreclele în nume — s'au familiarizat atât de mult cu porecla de *Furtună*, încât acel ascendent al familiei a fost cunoscut numai sub acest nume. În lumea satelor și azi oamenii se cunosc mai mult după porecle decât după adevăratul nume de familie.

Transformarea poreclei în nume de familie s'a făcut cu ocazia înscrierii unui nou născut — de origine bărbătească — în actele de stare civilă. În conformitate cu art. 56 din legea actelor de stare civilă din 25 februarie 1928, declarantul nașterii unui nou născut, trebuie să înfățișeze certificatul de verificare a nașterii, eliberat de moașa sau agentul sanitar și numai pe baza acestui certificat se face înscrierea noului născut în actele de stare civilă pentru născuți. Înainte de apariția acestei legi, oricine putea să declare un nou născut. Declarantul putea să fie o rudă sau un vecin și nu i se cerea nicio formalitate afară de semnarea în registrul stării civile, în rubrica noului născut.

Și tocmai în acest fapt constă mecanismul trecerii poreclelor în locul numelor de familie. Dacă declarantul cunoștea pe părinte sub adevăratul său nume de familie, copilul era înregistrat corect, dar dacă declarantul cunoaște pe părinte sub denumirea poreclei, copilul era înregistrat cu porecla drept nume de familie. Și pentru a dovedi cele expuse, ilustrez această expunere cu câteva cazuri concrete.

1. Locuitorul Șerban Petru din comuna Rășinari, jud. Sibiu, avea porecla de *Gușterițanu* pentru că un strămoș al lui era originar din com. Gușterița, jud. Sibiu. Acest locuitor Șerban Petru, azi decedat, și soția sa Ana, născută Pântelimon, au avut 8 copii, azi în viață, dintre care: Stana, Nicolae, Adam poartă adevăratul nume de familie, iar ceilalți frați: Ioan, Petru, Ana, Vasile și Gheorghe poartă ca nume de familie porecla tatălui lor. Redau numele celor 8 frați în ordinea nașterii lor, frați buni dar cu nume diferite: Gușterițan Ioan născut în anul 1906, Gușterițan Petru născut în anul 1908, Șerban Stana născută în anul 1910, Șerban Nicolae născut în anul 1912, Gușterițan Ana născută în anul 1914, Șerban Adam născut în anul 1916, Gușterițan Vasile născut în anul 1920 și Gușterițan

Gheorghe născut în anul 1923. Controlând actele de stare civilă am constatat că cei 7 frați născuți în comuna Rășinari au fost declarați la Oficiul stării civile de către 7 persoane diferite, în timp ce tatăl lor era în comuna Vaideeni, jud. Vâlcea, unde a lucrat ca piuar timp de 12 ani. Al șaselea copil s'a născut în comuna Vaideeni, jud. Vâlcea, și a fost înregistrat conform declarației tatălui său cu numele de Șerban Adam. Ultimii doi frați sunt din nou declarați și înregistrați sub numele poreclei tatălui lor. Se constată cu ușurință că atribuirea poreclei ca nume de familie se datorește declaranților, persoane care cunoșteau pe părinți numai sub denumirea poreclei și numai 2 persoane au cunoscut adevăratul nume al tatălui și au înregistrat corect pe noul născut.

2. Locuitorul Șerbănoiu Ioan, originar din comuna Poplaca, jud. Sibiu, s'a căsătorit în comuna Rășinari și i se spunea *Poplăceanu* adică din Poplaca. Fiul său cel mai mare, Ioan, născut în anul 1886, a fost înregistrat în actele de stare civilă Ioan Poplăceanu în loc de Șerbănoiu, tot din cauza celui ce-a declarat nașterea. Toți ceilalți frați ai săi, Nicolae, Maria, Maniu și Petru poartă adevăratul nume, adică Șerbănoiu, și numai Ioan a rămas cu numele de Poplăceanu, deși e frate bun cu ceilalți.

3. Locuitorul Topârceanu Nicolae și soția Maria Galea, azi decați au lăsat în urmă trei copii. Nicolae Topârceanu născut în anul 1890, Maria Topârceanu, născută în anul 1891 și Bucur Galea născut în anul 1895. În timp ce primii doi poartă numele de familie al tatălui, cel mai mic, din cauza persoanei care a declarat nașterea, a fost trecut sub numele mamei, declaranta știind doar că „li al lui Găloaie (Maria Galea)“, cu toate că e frate bun cu ceilalți și căsătoria nu a fost desfăcută, părinții trăind împreună până la moarte.

Pentru a nu îngreuija expunerea, nu mai înșir și alte cazuri, deoarece cele arătate mai sus au lămurit pe deplin cele susținute.

Astfel, datorită faptului că anumite persoane sunt cunoscute numai sub poreclă în lumea satelor noastre și datorită faptului că în trecut oricine putea declara înscrierea unui nou născut în actele de stare civilă, s'a ajuns ca porecele să fie trecute cu ușurință drept nume de familie.

Rășinari-Sibiu

B. ABORIGEANU

Articolul pe care-l publicăm mai sus are marele merit de a aduce fapte concrete care demonstrează temeinicia teoriei; autorul a avut chiar grija de a ne trimite o adevărată eliberată de Comitetul Provizoriu pentru a-și întări spusele. Observăm însă că numele citate nu sunt propriu zis porecle, căci unele arată originea locală iar ultimul reproduce numele mamei în loc de al tatălui. Ce e drept, ele arată cum se poate schimba numele. Un exemplu de poreclă introdusă exact în felul descris mai sus găsim în romanul *Mitrea Cocor*, al lui Mihail Sadoveanu (pag. 7): pe fratele lui Ghiță Lungu îl cheamă Mitrea Cocor. Desigur nu vom crede, împreună cu B. Aborigeanu, că toate porecele au această origine, căci mai sunt și alte explicații posibile.

CACOFONIA

Rândurile de față ne-au fost sugerate de scrisorile primite la redacție din partea unora dintre cititorii noștri care ne reproșează faptul că, în paginile revistei, nu evităm cu destulă grijă cacofoniile. Deoarece critica adusă se referă la o problemă mai complicată decât s'ar părea la prima vedere, am socotit util să o discutăm aci.

Ca foarte multă lume, cititorii care ne aduc această critică socot, printr'o falsă etimologie, că în sfera noțiunii de „cacofonie” i-tră expresiile urite rezultând din întâlnirea a două silabe — una finală și cealaltă inițială — care conțin sunetul *c*.

Negru *ca* corbul
Pleacă *cucul* de pe aici
Biserica *catolică*

Prima obiecție pe care o avem de făcut este că, dacă se poate vorbi de cacofonie, apoi, după cum însăși etimologia justă a cuvântului ne arată, nu ne putem mărgini la cazuri de felul celor de mai sus.

Intr'adevăr, *cacofonie* vine din două cuvinte grecești: *kakos* care înseamnă „urît” și *fone* care înseamnă „voce, sunet”. Așadar, cacofonia are o sferă mult mai largă, cuprinzând toate grupurile de silabe (din cuvinte diferite) care, prin construcția lor fonetică, produc auzului o impresie neplăcută.

Sunt cel puțin tot atât de cacofonice și expresiile următoare:

Chiamă-mă mâine la telefon.

E ell E Eliade! Al nostru Lamartinel
(vers al unui poet din veacul trecut).

Am rugat-o să încerce cerceii cei noi.

În toate aceste exemple, repetarea abuzivă a aceluiași silabe, impresionează în chip neplăcut urechea.

Nu e departe de a fi cacofonic nici bine cunoscutul vers al lui Eminescu:

Cu perdelele lăsate

(Șed la masa mea de brad).

Astfel înțeleasă, cacofonia se opune *eufoniei* — figură fonetică de stil — cu ajutorul căreia, prin repetarea voită și meștesugită a anumitor sunete sau silabe, poeții realizează remarcabile efecte artistice, ca în versurile lui Eminescu:

Socrul roagă 'n capul mesei să poftescă să se pună
Nunun mare, *mândrul soare* și pe *nună*, *mândra lună*.

În esență, problema se pune în modul următor: trebuie să ne străduim cu tot dinadinsul să evităm cacofoniile — chiar cu riscul de a nu expune lidel ceea ce avem de spus — numai pentru a menaja urechile prea sensibile ale unora dintre cei cărora ne adresăm? Sau, dimpotrivă, „groaza” aceasta de cacofonii e rodul unei mentalități bolnăvicioase contra căreia avem datoria să luptăm?

Încă dela început trebuie să atragem atenția că, înainte vreme, când cultura era privilegiul claselor exploatatoare, când reprezentanții acestor clase întrebunțau, chiar în cele mai banale discuții, un limbaj „distins” — afectat și împestrițat cu expresii străine — așa zisa „cacofonie” era proscrisă. Întrebunțarea ei în exprimare dovedea „inferioritate”, „lipsă de distincție”, „lipsă de educație”.

Omul simplu, truditorul exploatat — muncitor sau țaran — n’avea răgaz să descopere obscenități acolo unde nu sunt: el își spunea firesc păsul, fără ca, de dragul unei exprimări sclivisite, să stâlcească firul gândurilor sale. Trântorii saloanelor, domnișorii de bani gata au descoperit cacofoniile, au început lupta împotriva lor și au creat mentalitatea aceasta bolnăvicioasă care se mai păstrează încă.

Nu e fără interes faptul că în nicio limbă nu se întâlnește un fenomen asemănător. Vânătoarea cacofoniilor caracterizează exclusiv limba română, măcar că și în alte limbi se creează, în cursul exprimării, grupe de silabe care evocă cuvinte „interzise”. Nimănui însă nu-i trece prin cap să le evite, mai mult, nici nu le remarcă nimeni!

Velcătățile estetice și falsa distincție a burgheziei au luat aspecte diferite dela o țară la alta. Interzicerea cacofoniei este una din formele concrete sub care s’a manifestat, la noi, formalismul sterp al clasei burgheze.

Îndată ce vânătoarea cacofoniei a intrat în codul bunelor maniere, oamenii au început să-și bată capul cum să o evite. Și n’a fost prea greu: „biserica catolică” a devenit „biserica cea catolică” (!), numele lui Caragiale precedat de *că* sau *ca*, a devenit „tabu”, iar numele lui Ion Luca Caragiale (unde cacofonia era inevitabilă) s’a pronunțat prescurtat *I. Le. Caragiale!*

Virgula a avut și ea un rol salvator! S’a pus astfel în scris, virgulă între conjuncție (*ca, că*) și subiect sau între conjuncție și predicat, în mod cu totul arbitrar — *negru ca, corbul* — iar în vorbire, s’a pronunțat pur și simplu cuvântul „virgulă” între silabele cu pricina:

Ion Luca *virgulă* (!) Caragiale.

Vezi că *virgulă* (!) cazii.

Și într’un caz, și în altul, departe de a evita sau de a atenua cacofonia, virgula reușește cel mult să atragă atenția asupra ei.

Tot așa de buclucaș este cuvântul *ca* cu ajutorul căruia limba română stabilește comparații. Când termenul al doilea al comparației începe cu grupul *c* + vocală, cacofonia pare de neînlăturat. Dar s’a găsit și aci leacul: între silabele buclucașe s’a introdus un și salvator. Am auzit deseori spunându-se: *face ca și cucul, negru ca și corbul, cântă ca și cocoșul*. Expresia devine mai greoaie, mai puțin firească: ce contează? Cacofonia a fost evitată!

În sfârșit, un alt mijloc la care s’a recurs este schimbarea ordinii cuvintelor în frază, fără a se ține seamă de consecințele care decurg de aici. În fraza: *Vezi dacă cornurile sunt proaspete* accentul cade pe *proaspete*, asta ne interesează, ca nu cumva cornurile să fie

vechi. Dacă, pentru a evita cacofonia, schimbăm ordinea cuvintelor (cum se face foarte des în cazuri similare) și spunem: *vezi dacă sunt proaspete cornurile*, noi exprimăm, fără să vrem, o altă idee. Sensul însuși se schimbă odată cu accentul frazei care se mută pe cuvântul *cornurile*. Se presupune, în al doilea exemplu, că, pe lângă cornuri, există pâine, chifle și altele, dar că pe noi ne interesează în chip deosebit cornurile.

Marii noștri poeți, care au cunoscut și au iubit limba firească a poporului, n'au avut astfel de scrupule caraghioase.

Em'nescu, marele meșter al cuvântului, nu s'a temut că o să indispună urechile prea rafinate ale contemporanilor săi când a scris cunoscutul vers:

Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur,
sau versurile din „Călin“:

Și albinele aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul care-i meșter faur.

În concluzie: adevăratele cacofonii rezultă din repetarea *abuzivă* a aceluiași silabe (indiferent de sunetele care le alcătuiesc) atunci când scriitorul nu ținde să realizeze un anumit efect artistic.

Expresii ca cea citată mai sus: „am rugat-o să încerce cerceii cei noi“ sunt într'adevăr cacofonice și e bine să le evităm.

Să nu ne stălcim însă firul ideilor în exprimare numai pentru a nu jigni pudoarea mincinoasă a vânătorilor de obscenități!

GH. TOHĂNEANU

REQUISITE

Anumite lucruri necesare într'un birou sau într'o cancelarie (hârtie, creion, toc, cerneală, caiete, etc.) se numesc *rechizite*.

Toată lumea spune *rechizite* și normal ar fi să se și scrie așa.

Mai sunt însă oameni care scriu *requisite*, cu toate că nimeni nu pronunță așa, după cum nimeni nu pronunță *requisiție* sau *requisitoriu* pentru *rechiziție*, *rechtizitoriu*, cuvinte din aceeași familie cu *rechizite*.

Negustorii de modă veche scriu cu *qu* pentrucă așa scriu și citesc Nemții; ei speră că, în felul acesta, scriind pe firmă cu ortografie străină, vor atrage clienți mai mulți. Însă noi trebuie să scriem așa cum citim noi și nu cum citesc alte popoare.

Este timpul să ne desbărăm de cosmopolitism și să scriem românește pentru populația Republicii noastre Populare.

CONSTANȚA SION
elevă L. F. 4

CUM SĂ NE SALUTĂM?

CONCLUZII

Cititorii care au răspuns la ancheta deschisă în nr. 5 din „Cum Vorbim“ se împart în două categorii: unii susțin că *noroc* și *bun noroc* sunt foarte potrivite, alții, dimpotrivă, cer să renunțăm la ele.

În ultimele scrisori primite, găsim aceeași deosebire de păreri, ba chiar, în două dintre ele, ni se spune că nu-i sarcina noastră să hotărîm care salut e bun și care nu. „Rezolvarea (acestei probleme n. n.), nu stă în puterea noastră (a filologilor și a cărturarilor), scrie Gr. Filip, București, ci tot în sarcina poporului și a limbii pe care o vorbește...”

Iar Iorgu Penciu, Galați, care ne spune că *noroc* e o bună și veche urare românească, își încheie scrisoarea cu cuvintele: „acestea sunt urările ce le vor oamenii și care se cuvin”.

Această părere, împărtășită poate și de alți cititori, trebuie să fie delă început combătută. Ea presupune o anumită atitudine nu numai față de problema salutului, ci și față de problema vieții; iar această atitudine e greșită.

Ce însemnează, de fapt, a crede că, din moment ce un lucru greșit este foarte răspândit, noi n'avem dreptul să-l schimbăm cu unul bun, fiindcă toată lumea s'a învățat cu el, așa greșit cum e? Dacă clasa muncitoare ar fi judecat astfel, poporul român n'ar mai fi scăpat niciodată de exploatare.

Nu se poate primi o asemenea soluție. Viața însăși e în continuă mișcare, iar marxism-leninismul ne arată că cine se oprește o singură clipă și pierde pasul nu numai că rămâne pe loc, ci dă pur și simplu înapoi.

Chiar formulele de salutare dovedesc aceasta, căci noi nu mai întrebuițăm astăzi nici pe *sluga d-tale*, nici pe *cu plecăciune*, nici pe *sărut mâna*.

Și atunci, dacă salutul s'a schimbat, de fapt dacă *oamenii* l-au schimbat, adaptându-l realităților sociale, de ce n'ar putea lingviștii, studiind realitatea cu ajutorul marxism-leninismului, să arate cum stau lucrurile cu actualele formule de salutare și, eventual, chiar să obțină schimbarea lor?

Noi credem că a nu face aceasta, ar însemna a nu-și face datoria lor patriotică de lingviști marxști-leniniști.

Tot între ultimele scrisori primite, se găsesc două, iscălite de I. Pauliuc și M. Caplan, care pledează cu alte argumente pentru *noroc*. Această urare, ni se spune, nu trebuie să fie pusă cu tot dinadinsul în legătură cu forțe oculte sau divine. Prin ea nu facem decât să dorim cuiva, zice M. Caplan, chiar unui stahanovist, ca în timpul muncii să nu-i apară vreo cauză neprevăzută, vreun accident (ruperea unei curele de transmisie, o pană de motor determinată de un ulei prost,

întreruperea curentului electric, etc.). Aceste împrejurări, pur materiale, se pot opune elanului muncitorului și-i pot încurca planurile. Spunându-i *noroc*, îi urâm ca așa ceva să nu i se întâmple.

Cititorii noștri n'au dreptate. Ei susțin, în fond, că din moment ce nu ne închipuim *norocul* ca pe o zeităte, ci ca pe un concurs de împrejurări pozitive, putem să ne salutăm cu *noroc*. Dar ce însemnează un concurs de împrejurări pozitive? Le putem noi prevedea vreodată și, mai ales, putem noi analiza acest concurs de împrejurări pentru a-l planifica și a-l sili să servească interesele noastre?

O curea de transmisiune se poate rupe din zece cauze. Dacă tragem concluzia că s'a rupt fiindcă stahanovistul despre care vorbește M. Caplan n'a avut *noroc* și ne oprim aici, renunțăm la progres. Dacă muncitorul controlează la timp mașina, dacă o cunoaște în cele mai mici amănunte, schimbând și reparând piesele la timp, reduce el accidentele, ghinioanele? De sigur. Însemnează că s'a făcut mai *norocos*! Mai mult, dacă este un muncitor conștient, el analizează accidentul și-i urmărește cauzele până la fabrica de curele de transmisiune, și dacă aci sunt procedee de fabricație greșite, ele se îndreaptă, iar „*norocul*” muncitorului crește iarăși.

Pe la sate există superstiția că dacă îți iese cineva înainte cu o găleată goală, n'aj *noroc* în ziua aceea. Noi explicăm „*nenorocul*”, dacă se produce, printr'un concurs de împrejurări. Ba chiar arătăm superstițiosului ce formează acest concurs de împrejurări și-i mai arătăm că faptele lui nu depind de conținutul unei găleți de apă. De ce să ne oprim însă la jumătatea drumului și să nu explicăm și întâmplările mai complicate printr'o analiză riguroasă științifică?

Trebue să recunoaștem că a caracteriza un concurs de împrejurări drept *noroc* sau *ghinton* însemnează de fapt a fi comozî, a ne speria de faptul că nu vedem dela început cauza și a refuza să mai analizăm situația, spunând *n'are noroc* sau *are un noroc!*

Cu o asemenea idee nu putem să ne împăcăm în era socialismului, chiar dacă nu considerăm *norocul* de esență divină, ci credem că împrejurările materiale se pot potrivi în așa fel încât să-ți meargă prost sau bine.

În ceea ce privește largă răspândire a acestui salut, ea nu trebe să ne sperie. Dacă oamenii se vor convinge că el nu e potrivit cu vremea noastră, și se vor convinge făcându-i o serioasă analiză, îl vor înlocui cu dragă inimă.

Dar cu ce? Unii dintre cititorii care pe bună dreptate nu sunt de acord cu *noroc* au propus *pace*, *tot înainte*,... S'ar mai putea propune *spor la muncă*, *să trăești* și altele, dar, în afară de faptul că într'adevăr, nu mai sunt mistice, ele n'au calitățile unui bun salut. *Pace* este *confuz* (fiindcă nu ne mulțumim cu orice fel de pace), *tot înainte* e adoptat ca salut special de pionieri, *să trăești* se întrebuintează în armată.

Rămâne tot *bună ziua*. Acestui salut i s'au adus critici numai dintr'un punct de vedere, anume că el ar dovedi că zilele se împart în bune și rele și că, spunând *bună ziua*, dorim cuiva *să-i fie bună ziua*,

ceea ce e tot una cu a recunoaște că nu stă în puterile lui să-și organizeze în așa fel treburile încât să-i meargă bine. Să fie chiar așa? Chiar dacă mai de mult se credea acest lucru, este el exprimat în *bună ziua?* Prin ce? Prin *bună?* Dar cineva poate să-și facă munca așa de bine încât ziua să se încheie cu rezultate bogate. Iar noi îi putem ura acest lucru prin salutul *bună ziua*, adică îți doresc să muncești în așa fel încât rezultatele muncii tale să fie bune, și asta nu-i tot una cu a-i dori să aibă *noroc*, să i se potrivească lucrurile cum e mai bine, fără ca el să intervină.

De aceea, *bună ziua* pare a fi încă salutul cel mai potrivit, ceea ce nu exclude, firește, posibilitatea ca într-o zi să fie schimbat prin altul pe care l-am găsi și mai potrivit.

DU-TE CU CUCIU LA POAME

Expresia *du-te cu cuciu la poame* însemnează în vorbirea populară oltenească „rabdă de foame” și era mult mai cunoscută în trecut decât astăzi.

Prin ea se oglindește în limbă o stare de lucruri, o situație socială, care exista în mediul nostru țărănesc. Un câine (cuțu, cuciu), când e izgonit de stăpânul său, care nu-i mai dă mâncare, „apucă dealul” și se hrănește cu ce poate: struguri, porumbi verzi, etc... (în general cu *poame*), hrană care-l jigodește

O asemenea situație îi doreau exploatoarii satelor țărănului sărac, atunci când acesta venea cu căciula'n mână să ceară o banișă sau două de boabe cu împrumut sau în schimbul unui anumit număr de zile de muncă pe moșii; ei însă îl alungau dela curte cu vorbe de ocară: „dacă ți s'a terminat porumbul *du-te cu cuciu la poame* că eu n'am de unde-ți da”, deși magaziile boierești gemeau de bucate. Dar țărănul nostru nu putea merge „cu cuciu la poame”, să colinde dealurile cu vii și să fure din porumbiște. El era sortit să rabde, să continue viața în mizerie, spunând celor care sufereau ca și el:

du-te cu cuciu la poame, cuciu face pe vătraiu și tu papă la mălaiu.

Aceasta li se părea mai probabil decât să capete dela boieri sau dela chiaburi.

Se vorbește de vătraiu, ca singurul obiect casnic care de bine, de rău, se găsește în vatra oricărui țărăn sărac; el e folosit aici ca să marcheze sărăcia lucie.

Astăzi această expresie se aude din ce în ce mai rar, căci la cooperativele populare țărănul nu mai e alungat cu vorbe de ocară, ca dela vechile curți boierești, iar chiaburimea, singura pătură exploatoare la țară, își vede îngrădite posibilitățile ei de exploatare.

GR. BRÂNCUȘ
Student

DEACUMA

Francezii au un adverb de timp — *déjà* — mult întrebuițat de ei, al cărui corespondent în limba germană — *schon* — este și mai mult întrebuițat în această limbă. Acest adverb, tot atât de des întrebuițat, există și în rusește — *уже*.

Déjà arată că acțiunea exprimată prin verb este gata, s'a efectuat de mai înainte, s'a terminat chiar acum sau tocmai acum, de ex: *Te-ai sculat deja?* Ai fost *deja* la operă în localul nou? Anunță-mă când vine directorul. A venit *deja*.

Déjà-schon exprimă ideea de ceva efectuat, contrarul lui fiind: *încă nu*. Este un adverb destul de expresiv, care din păcate nu prea are echivalent în limba română. Simțindu-i lipsa, persoanele obișnuite să vorbească sau să gândească în franțuzește sau în nemțește l-au introdus, în mod inconștient pe *déjà* și în românește, ca neologism. Și bine au făcut, căci au îmbogățit limba cu o nuanță în plus. Numai că unii au cam trecut măsura, abuzând de *deja*, pe care îl întrebuițau cam tot de atâtea ori de câte ori intervine el în franțuzește sau în nemțește, ceea ce în românește nu merge sau nu e necesar. Abuzul cu *deja* a stârnit proteste, critici și satire atât de mușcătoare, încât cei vizați au început să-și supravegheze vorba și s'au lepădat cu totul de *deja*, ne mai îndrăznind să-l întrebuițeze nici acolo unde se potrivea sau atât cât se potrivea.

Paguba n'ar fi fost prea mare: un neologism mai puțin și atâta tot. Dar unii au înțeles greșit critica ce li se făcea. Ei au crezut că sunt incriminate cele patru sunete reunite într'un cuvânt, când de fapt era atacată ideea reprezentată de acest cuvânt, adică nuanțarea pe care *deja* i-o adăuga verbului în franțuzește și care în românește nu se potrivește decât uneori.

Ferindu-se cu îndărătnicie de cuvântul hulit, cei obișnuți cu una din limbile străine de mai sus continuau totuși să simtă lipsa lui *deja* și atunci l-au înlocuit pur și simplu cu alt adverb, perseverând deci în greșala de a introduce în românește o construcție nepotrivită.

Ba, greșala a devenit cu mult mai mare, prin aceea că adverbul la care s'a recurs înseamnă exact contrarul lui *schon-déjà*. În adevăr, în loc de *deja* unii spun *deacuma*, fără să-și dea seama că aceste adverbe nu se pot înlocui unul pe altul, ci dimpotrivă, se opun unul altuia. *Deja* arată o lucrare săvârșită, împlinită, executată în momentul vorbirii și deaceia el stă alături de un verb la timpul trecut: am înțeles *deja*, m'am întors *deja*, i-am spus *deja*, am cumpărat *deja*, am mâncat *deja*. Dacă aceste propoziții păcătuiesc prin abuzul cu *deja*, ele devin cu atât mai greșite dacă înlocuim pe *deja* cu *deacuma*. *Deacuma* nu poate sta decât pe lângă verbe la viitor sau cu sens de

viitor, căci arată că o lucrare nu s'a săvârșit încă, nu s'a împlinit, nu e gata, ci urmează să se efectueze de aici înainte. „*Deacuma* nu te-oiu mai vedea“, a zis poetul, exprimând regretul că nu-și va mai vedea *de aci înainte* iubita.

„*Deacuma* nu mai am nici o grijă, dacă am ajuns în vârful dealului, se cheamă că suntem acasă“. *Deacuma*, adică începând din acest moment, în viitor, iar nu mai de mult.

Sunt greșite și absurde frazele ca: *ai mâncat deacuma cireșe în vara asta? Copilul umblă deacuma? Am citit deacuma patru pagini* (pentru: am mâncat *deja*, am citit *deja* etc.), deoarece înseamnă „am mâncat *de aci înainte*, am citit *de aci înainte*“ și nu — cum vrea să spună vorbitorul — „am terminat, am efectuat acțiunea de a mânca, a citi etc.“

Dacă nu putem întrebuița totdeauna pe *deja*, iar *deacuma* este absurd, atunci ce-i de făcut?

Limba română ne pune la îndemână câteva mijloace de care ne putem servi. De multe ori putem, firește, întrebuița fără inconvenient pe *deja*. A venit mașina! — *Deja?* Ce mică e ziua! Trei, și *deja* întuneric. Alteori *deja* se poate reda prin: *până acuma*: I-am explicat până acuma de trei ori și tot n'a înțeles. Un șt plasat acolo unde trebuie, înlocuește și el cu succes pe franțuzescul *deja*. Iată un exemplu din ziarul *Scânteia* din 27/XI 949, pag. 1 col. 2. „Aceasta nu putea constitui o piedică atât de serioasă încât județul Botoșani să nu realizeze până la 23 noembrie decât 35.7% din plan, în timp ce județul Romanați a și îndeplinit planul.“

Iată și câteva exemple în care traducătorul s'a lăsat influențat de originalul rusesc, și l-a tradus pe *uje*, dar nu prin *deja* (și poate că a făcut bine), ci prin *deacuma* (și e sigur că a făcut rău).

„Variațiile zilnice în ochiul sănătos nu întrec 3—5 mm coloană de mercur. Variațiile care trec de aceste limite sunt *de acum* patologice.“ (Din *Manual de Oftalmologie* de V. P. Odintov, apărut în traducere românească la Editura de Stat.)

Corect ar fi fost: *variațiile... încep să fie patologice*.

Sau: „Greva... fu condusă de muncitorul înaintat Petre Moiseenko... care avea *de acum* experiență revoluționară.“ (*Istoria Partidului Comunist* (1944) pag. 11). Aici se putea foarte bine spune: care avea *deja* experiență revoluționară.

Deasemeni se putea traduce prin *deja* (și în nici un caz prin *deacuma*): „Adevărul este... că Rusia a intrat *deacum* pe calea dezvoltării capitaliste.“ (ib. pag. 15.)

Deacuma trebuie să rămâie numai cu sensul lui bine definit de: *de acum încolo*.

ANA CANARACHE

TERMENI DIN INTREPRINDERILE PETROLIFERE

(LA SONDA DE EXPERIENȚĂ PLOPEASA BUZĂU)

Sondă de experiență se numește sonda destinată pentru explorare.

Vatra, („aici e vatra sondei noi”, auzit într-o conversație), expresie locală pentru locul pe care se construiește sonda. *Vatra* se numește, în înțeles restrâns, locul pe care se așează sonda de experiență, adică postamentul, terasamentul.

Șoseaua sondei este șoseaua care leagă sonda cu artera principală de circulație, dacă sonda nu este așezată în drum.

Foraj (termen tehnic), *bortilire* (termen popular) este acțiunea de perforare a terenului în adâncime.

Sapa este unealta cu care se produce forajul.

Prăjina (grea), *siddoler* (termen tehnic), este țeava care se înșurubează în sapă. Prăjina are 9 m. lungime și 48 mm. diametru interior.

Două prăjini formează un *dublu*.

Trei prăjini formează un *pas*.

Prăjinile sunt de formă cilindrică sau pătrată.

Prăjina pătrată (*șpilștangă*) la un loc cu sapa și prăjina formează o *garnitură*.

Coș se numește popular scheletul sau turla sondei. În vârful sondei este un *geamlâc*, macara cu role, iar jos este *granic* sau *troliu* (tehnic), prin care se forează pământul.

Macaraua este denumirea tehnică întrebuințată de petroliștii din Ploești pentru unealta cu care se ridică greutatea prin role. Petroliștii din Berca și Arbănași (Buzău) o numesc *șloșnet*.

Puț se numește gaura sondei (local).

Șpilung (tehnic) se numește *noroii* (popular) care este împins prin garnitură și iese prin puț.

Instalația sondei de experiență este formată din: motoare intermediare (tehnic, *reverstve*), adică curelele care fac legătura între motoare și garnitură, *frection* (aparatură care pune în mișcare granicul) pompele de noroi, scheletul

(La adunarea vocabularului de față, mi-au ajutat tovarășii Ilie Stanciu din Cănești-Buzău și Gafia Radu din Berca-Buzău).

Buzău

Dem. AHRITCULESEI

I N T R E B A R E

În complexul grupurilor imperialiste, care uneltește prin toate mijloacele în potruva păcii, rolul principal îl au, după cum știe toată lumea, reprezentanții trusturilor americane, nu ai celor engleze. Cu toate acestea vorbim în totdeauna de *Anglo-americani*, punând pe Englezi înaintea Americanilor. Cine poate explica de ce?

VOCABULAR REGIONAL

VALEA CRIȘULUI NEGRU

Materialul lexical prezentat aici a fost adunat în cursul anchetei dialectale întreprinse, în luna octombrie 1949, de Institutul de Lingvistică din Cluj, în valea Crișului Negru (jud. Bihor, plășile Beiuș și Vașcău). Dăm numai cuvinte și forme neînregistrate de dicționarele românești. Indicăm totdeauna localitatea unde am auzit cuvântul (F = Ferice, P = Pocioveliște, R = Remetea, VN = Valea Neagră de Jos). Indicăm, de asemenea, accentul, acolo unde este nevoie. Apostroful pus după literele *d*, *t* și *n* indică înmuierarea acestor sunete; *e* cu accent grav este *e* deschis. Paranteza cuprinde explicații etimologice sau de altă natură.

andriță s. f. (F) și *anariu* s. n. (VN) „amnar“.

băcuieș s. n. (VN) „sac mic“; se zice și *săculeș*, *săcuș*; în F și P: *săcuieș*. (Variantă a lui *băcuieaș* din Dicț. Acad.)

bagrin s. m. (F) „salcâm“: gard d'e *bagrin*'i „gard viu“. (Dicț. Acad. atestă forma *băgrin* numai pentru Banat.)

bibolă s. f. (P, VN) „bivolită“; în F: *bibolită*. (Dicț. Acad. cunoaște forma *bibolă* numai cu înțelesul figurat de „un fel de fluier de salcie“, iar pe *bibolită* numai din *Lexicon Budanum*.)

blidon, vezi *culociu*.

bobi vb. IV(R) „(despre grâu) a lega, când se urzesc grăuntele“: *grâu bobîșt'e*.

boierêșt'e adv. (VN) „în buiestru“: *calu mē boierêșt'e* „calul merge în buiestru“.

but'iceană s. f. (F) „fedeleș“; în P: *but'ită mică*; în VN: *ciubeleu*. (Cf. Dicț. Acad. *butică*; *butită* atestat numai în *Lexicon Budanum*.)

caparău s. m. (R) „omul care îngrijește și curățește drumul, cantonier“. (Din ung. *(út)kaporó*.)

căprâst s. n. (F, P, VN) „căpăstru“.

chêset adj. (F, VN) „cu pete albe“: *cal chēset*. (Dicț. Acad., necunosând accentul, care cade pe primul *e*, presupune că este o greșală de tipar, în loc de *cheșet*, diminutiv dela *cheș*.)

cioroslân s. n. (R) „fierul lung al plugului, care taie brazda“. (Din ung. *csorosz.ya*.)

circă, *circuță* s. f. (F) „biblică, pichere“ (din ung. *csirke*); în P: *ghiunghiacă* (din ung. *gyöngy'yák*), iar în VN: *pirchiță*. Bărbătușul biblicii se

numește, în satele respective: *circan*, *cocoșu ghiunghiacii*, *pirchițoi*.

circili vb. IV (VN) „a ciripi“: *rândun'elele circilêșt'e*; în F: *circovază* iar în P: *ciripă*. (În Dicț. Acad. aceste două din urmă sunt numai de conj. IV: *circovi* și *ciripi*.)

ciuciura vb. I (F) „a p'ui“: *pui ciuciurează* (se zice și: *pui chioaie*); în P: *pchiucă*, în VN: *pchiăună*.

cociorlie s. f. (F) „coteț pentru găini“; în R: *ghinărie* (= găinărie), în P: *cotrêț*, în VN: *col'et*.

côlibă s. f. (PVN) „colibă“. (Forma *acrasa*, cu accentul pe *o*, nu e înregistrată în Dicț. Acad.)

corovos adj. (F) „(despre fân) bățos“: *d'e fână corovos să face la cai rană la jînji*.

coz.êu s. n. (R) „scrin“ (din ung. *kaszli*); în P: *almariu*.

culăciu s. n. (P) „plocă“ (din ung. *kulács*); tot aici, precum și în F și VN, se zice și *îjfloașcă* (din ung. *szijflaska*), iar în F: alături de *îjfloașcă* se întrebuintează și *blidon* (rezultat din *bidon*, prin apropiere de *blid*.)

a dojuărê'te (F, P) „a doua oară“. (Compus din *a doua oară*, cu particula *-te*). Mai în sudul regiunii se întrebuintează și *un'erê'te*, „întâia dată“ (comunicat de R. Tudoran.)

ebrastău s. n. (P) „ceas deșteptător“. (Din ung. *ébresztő(óra)*.)

îorgău s. n. (VN) „verigă în rătul porcului“ (din ung. *îorgó*); în F: *drod*, în P: *bielșug* (= belciug), în R: *verigă*.

îund s. n. (VN) „capacul putineului“; *îunduri de obloace* (F) „obloace“; *îundu d'e șpohêrt* (F), *îundu d'e camin'ită* (VN) „plită“.

găjdăulă s. f. (F) „găoace de ou“:

găjdula d'e uou. În P: *coajbă, găoace*; în R: *coajba uoului*; în VN: *scoarță, găscări vb.* IV (F) „a găgăi”: *găși'ile găscărescu*; în P și VN: *gă-gălese.*

ghiunghiucă, vezi circă.

grumă s. f. (P) „brumă”. (Formă disimilată.)

guru.i vb. IV (F) „a grohăi”: *porcu gurulêșt'e*; în VN: *guroaie.*

hamfău (P, R) și *hâmflău* (VN) s. n. „orcic, drepșenic, chișoșău” (din ung. *hámfa* „idem”); în F: *logău*, (Din ung. *lógó* [Ja].)

hârciog s. n. (P) „cal slăbănog, mărtoagă”: *un hârciog d'e cal.* (Dicț. Acad. nu cunoaște acest sens.) În F: *cal rău*; în VN: *hârloabă* (în Dicț. Acad. găsim *hârlog*, pl. *hârloage*.)

hârloabă, vezi hârciog.

hoplânc s. n. (F) „oblânc”.

horpôs s. n. (P) „flămânzarea la vite” (din ung. *horpasz* „burtă”); în F și VN: *d'eșert.*

irtăș s. n. (R) „laz, curătură”: *face irtăș „scoate butucii din pământ, lă-zuește”.* (Din ung. *irtás* „stărpire”.)

lăcui vb. IV „a locui” și *lăcuință* s. f. „locuință” (P): *sobă d'e lăcui în lă „cameră de locuit”; lăcuința uo-mului.* (Dicț. Acad. atestă aceste forme numai până în sec. XIX.)

logău, vezi hamfău.

măsoiu s. n. și *măsuță* s. f. (VN) „sertar la masă” (diminutive dela *ma-să*); în P și R: *fiuoc*, iar în F: *fuic* (variantă necunoscută de Dicț. Acad.)

mohoș adj. (P) „(cal) murg”: *cal mohoș.* (Din ung. *mohos*.)

oblâng s. n. (P) „așternutul de sub șea, pe cal”: în P: *plotăd'e* (= *po-clad*), în R: *poctrouf*, în VN: *pătură.*

părêl'e s. m. (VN) „bărnă”: *am a-dus d'im pădure părêț groși pântru casă.*

părunghe s. f. (VN) „pârghie de rî-dicat greutăți, pârângă”.

pirchiță, vezi circă.

plotăd'e, vezi oblâng.

plotoaje s. f. pl. (F) „ochelari nen-tru cal” (= potlog, prin metateză); în P: *uăchêri*, în VN: *uochelari.*

prăpastă s. f. (P) „năpastă; deză-stru”.

rășchila vb. I (F) „a răcăi”: *ghina rășchilă*; în P: *râmă*; în R: *scurmă*; în VN: *rășchie, rășcă.*

rôșiu adj. (F) „roșu” (în Lugașul de Jos, pl. Aleșd, se zice *rôșou*.)

rozbe s. f. pl. (VN) „scânduri tăiate din marginea copacului, din care se fac garduri”: *gar d'e rozbe.*

rudar s. n. (P) „scoarță (pe pe-reți)”.

scăcinătoriu s. n. (VN) „clește de foc”; în P: *sociorătoriu.*

sclid'iri vb. IV (F) „a sfredeli”: *bu-tucu roși-i sclid'irit*; în P: *slid'iri*; în R: *strighii.*

sperli vb. refl. IV (P) „a se umfla în pene”, *tucoiu să sperleșt'e* „curca-nul se umflă în pene”; în VN: *să 'mfoaie.*

stingeră adj. f. (P): *vacă stingeră* „vacă cu trei țate”.

trăsăritoare s. f. (VN) „clanța ușii”; în P: *clêjnița zarului.*

tagăr s. n. (VN) „arătătorul dela ceas”. (Candrea îl atestă numai din Banat.) În F: *acu d'e arătător*; în P: *limba ceasului.*

țifloașcă, vezi culaciu.

untra vb. I (F, P, VN) „a intra” *io untru, tu untri, icl untră, noi un-trăm, etc.* (Dela forma *intra*, prin az similitare, ca și *umblu* dela *imblu*.)

văgaș s. n. (R) „locul de pe care s'a tăiat o pădure, curătură”. (Din ung. *vágás* „tăietură”, *erdövágás* „tă-ierea pădurii”.)

zguifa vb. I (F, VN) „a guifa”: *porcu zgûfă*; în P: *să gârătêșt'e.*

Cluj

VLADIMIR DRIMBA

V L A Ș C A

Cânlă s. f. = cumnată. Astfel își spun cumnațele între ele punând acest cuvânt înaintea numelui de botez.

Dedea s. m. = bunicul (tata mare). Provine probabil dela cuvântul „de-di-u” sau „deadu” din limba bulgară care are același înțeles.

Drăghincu s. m. = cumnatul. Este întrebuințat înaintea numelui de botez al cumnatului și-l întrebuințează numai femeile. „Azi a fost pe la noi *dră-ghincul* Tudor”. (Adică fratele soțu-lui meu.)

Gudină s. f. = pepene verde lun-guș.

Picătură s. f. = lovitură (*a pica* = a lovi). „M'a *picat* cu bățul peste pi-cior”.

Tiglic s. m. = resteu mai scurt și mai gros care fixează jugul de proțap-carului cu boi.

Giurgiu

CALIN PĂSTRĂMĂ-FLOPAS

bărăbete, eață s. m. și f. = vrabie.
bălătenie s. n. = animal domestic lacom. „Când să le torn lăturile 'n valău, *bălătenile* mi-apucară opregu' și-l festeliră prin noroiu”. Se mai spune și unui om care nu are o conduită curată. „Besmeticul de Suran umbă toată noaptea prin sat ca o *bălătenie*; nu te lasă nici să dormi”.

beiiță s. f. = laț, cursă de păsări care se 'ntinde în timpul iernii când e zăpadă. „Bărăbeții și ciocărlanii se 'n-vărt fricoși pe lângă *beiiță*”.

botic s. = vas de lemn înfundat la amândouă capetele, cu un vran mic deasupra, pentru captarea țuicii care curge pe țeava cazanului.

ceară s. f. = spate, spinare, dos. „Mi se rupe inima de măgar că suflă pe coastă'n sus, dar nici eu nu mă pot dehaba cu sacu'n *ceară*”.

ciubarcă s. f. = puțină mare de lemn prin care trece țeava spiralată a cazanului. Ea se umple încontinuu cu apă rece pentru a se efectua condensarea vaporilor de țuică.

deprinde v. = a zămisli puțul în pântece (se întrebuințează numai pentru animale). „Vezi cât fi de mare burta la vaca noastră; o *deprins* vitel cu tauru primării”.

face forme v. = a îndeplini căsătoria civilă. „După ce *jăcură* *formele* la primărie, tinerii veniră acas' la nașu' c'o damigeană de țuică și un curcan la subțoară”.

imbuni (se) v. = se spune pentru drugile de porumb când au boabe pline cu lapte și când sunt bune de mâncat. „S'o *mbunî* porumbii că li-i boaba plină de lapte” sau: „Cân' s'o '*mbuni* drugile iar o să sune goarna pin sat să legăm câinii”.

înciocăla (se) v. = a se întemeia, a se pune pe picioare, a ieși din boală, a fi convalescent. „Să-i dai, dragăle, să bé lapte mult c'odată l s'alege; te uii cu ochii cum să '*nciocăle*”.

înzăletii (se) v. = a (i) se urî, a se plictisi. „Pacă mi s'o *înzăletii* cu săpatu'; de două săptămâni să tragi în pământu' așa ca fieru”.

magăla s. f. = odihnă, mic repaos în timpul lucrului. E un cuvânt țigănesc care a pătruns adună în limba-

jul țărănilor gorjeni. „Cân' o fi soarele de un stat de om, lăsăm sapa și facem a fără *magăla* în capu' viei”; verb = *măgdi*.

ocoli pl. = făina care rămâne după măcinat între piatra morii și marginii și pe care nu o ia nimeni decât stăpănu' morii, fiind un câștig aparte de acel pe care-l dă vama. „Nici nu pleci bine cu sacu și chiaburu vine și șterge *ocolii* morii”.

porni în picioare v. = a se ridica la treabă, a începe munca. „Parc'am fost morți în iarna asta de n'am lăcut nimic; să vină Martie și *pornim* în *picioare*: gardurile, grădina, plugu...”

șară s. f. = sat (în limba țuică clobanilor din munte). „Vii d'n *șara* și nu-mi aduci tutun, înă loane, pațcă s'ar fi dărămat banu' din colț al 'u Huzoiu; să știi că las oile și vin eu să-mi iau”.

zăcăreală s. f. = odihna vitelor pe câmp. „La amniaz, când fi *zăcăreală* oilor, Ilie clobanu să bagă 'n ogaș și să scaldă”.

zălar s. = lanț.

GRIG. BRANCUȘ
Student

VALCEA

Cuvintele de mai jos sunt culese din comunele Stoenești, Bunești și Zmeurătu, Județul Valcea.

bușuma v. = a bate îndesat cu pumnii, fără să lase semne. „Nu l-a condamnă, pentrucă-l *bușumase*... *Bușumează-l* până-l ia mama dracului”.

chiță s. f. = biblică.

cutăruia = nimeni, și totuși dracul. „Du-te *cutăruia* (du-te dracului)”.

jdroambă s. f. = zdreanță.

mân'sa, mân'ta = al maică-sa, maică-ta.

măzgă s. f. = mina (inima) creionului.

micura v. = a curăți.

piguli v. = a aduna amănunțit.

piotă = adunătură de oameni. „Ce să fac eu la atâta *piotă* de oameni?”.

purecei s. m. = o mâncare țărănească făcută din turtă (mălaiu) și jumări de porc, toate amestecate într'o țigae).

scriji = jumări de porc.

teacărel = prostule! (Teacă înseamnă și „prost”).

N. C. ȘINCULESCU

DISCUȚII

CONFUZII IN CONSTRUCȚIE

În articolul *Termeni din construcție* (nr. 9 al revistei Cum Vorbim), C. Olariu face o serie de confuzii, reușind să denatureze semnificația unor termeni tehnici.

La subtitlul *Tencueli, tov. C. Olariu* spune: „Grundul este primul strat de tencuială superficială din vopsea de ulei pe care se aplică apoi tencuiala propriu zisă”. Nu sunt de aceeași părere, deoarece prin grund: a) zidarii înțeleg primul strat de tencuială în care nu intră niciun fel de vopsea; b) vopsitorii înțeleg primul strat de vopsea care asupă fisurile leninului, porțiunile chituite.

Mai departe C. Olariu scrie: „când vechea rugăveală trebuie înlocuită, se răzuește cu un aparat numit *șpaclu*...”. Trebuie lămurit faptul că *șpaclu* nu este un aparat, cum ar fi, spre exemplu, aparatul de fotografiat sau aparatul de radio, ci este o simplă sculă alcătuită dintr-o lamă trapezoidală de a cărei bază mică este fixat un mâner. De el se servește zugravul sau vopsitorul exact ca gospodina de cuțit pentru a curăți masa din bucătărie. După cum nu putem spune că cuțitul gospodinei este un aparat, tot așa nu putem numi aparat *șpaclu* zugravului.

La subtitlul *Pardoseli*, Olariu precizează: „O dușumea cu mult mai bună decât dușumeaua simplă (bătută direct pe grinzișoare) este dușumeaua oarbă... peste care se aplică apoi o dușumea *nut și fedâr*”. În realitate prin *dușumea oarbă* nu se înțelege „o dușumea cu mult mai bună decât dușumeaua simplă”, deoarece nu este dușumea *oarbă* propriu zisă. Olariu însuși spune că dușumeaua oarbă este formată din: „...scânduri puse la o distanță de 5—10 cm”..., cum putem afirma că este o dușumea când este un fel de grătar, și mai ales cum putem spune că este mai bună decât dușumeaua obișnuită? Peste dușumeaua oarbă se aplică dușumeaua *nut și fedâr*. În adevăr după cum afirmă Olariu, numele dușumelei *nut și fedâr* se datorește felului cum este lucrată scândura, dar nu „...la capete...” după

cum scrie Olariu. Trebuie să precizez care sunt capetele unei scânduri. Capetele unei scânduri sunt extremitățile lungimii. *Nutul și fedârul* nu sunt lucrute la capetele scândurii ci la părțile laterale ale ei. Prin pătrunderea perfectă a *fedârului* în *nut* se obține o dușumea solidă și ea este fixată peste dușumeaua oarbă.

Olariu ar putea lua în considerație aceste observații pentru ca altă dată să dea mai multă atenție definițiilor.

Ploești

A. TIHON

TOT DESPRE „BALAMUC”

În numărul 4 al revistei, a apărut un articol intitulat „Cuvinte cu origine curioasă”, în care autoarea, discutând originea cuvântului *balamuc*, ajunge la concluzia că acest cuvânt ar fi un rezultat al transformării primului *m* în *b* din *Malamuc*, numele unui sat din plasa Fierbinți, întrucât acolo s'ar fi zidit cândva o casă de nebuni.

Din cercetările făcute de noi la fața locului, se constată că nu acesta este adevărul. În primul rând — spun documentele și bătrânii satului — numele *Malamuc* este dat satului de Stroe Buzescu — curtean al lui Mihai Viteazu — care, suferind de o grea boală de stomac considerată de puținii medici din vremea aceea ca incurabilă, a plecat în Italia să se tămăduiască. Acolo, s'a internat în spitalul orașelului *Malamuco* și după câțva timp s'a vindecat. Întorcându-se în țară la moșia sa, care cuprindea o parte din plasa Fierbinți și o parte din plasa Drăgănești-Prahova, în amintirea numelui orașelului care l-a tămăduit, Stroe Buzescu a întemeiat satul *Malamuco*, împroprietărind aici un număr de 30 familii de țărani. După cum se vede, singura transformare pe care a suferit-o cuvântul *Malamuco*, a fost suprimarea vocalei *o*. În ceea ce privește afirmația că ar fi existat în acest sat o casă de nebuni, ea nu este adevărată.

STELORIAN CRICOVEANU

FĂRĂ MULTĂ VORBĂ

E. VULCAN, București. — 1. Se spune *hemoragie* sau *emoragie*, *hiperaciditate* sau *iperaciditate*, etc.? 2. Se spune *siringă* sau *seringă*? 3. Numele *Vissarionoviči* se scrie cu doi *s* sau cu unul singur?

1. Cuvintele pe care le pomeniți vin din grecește. În această limbă ele au un *h*- inițial. Noi însă le-am luat prin intermediul limbii franceze unde *h*- inițial nu se pronunță. Unii dintre noi, acei care scriu și pronunță *h*-, se gândesc la forma primitivă grecească și la forma scrisă, alții la cea pronunțată, franceză. De aici cele două forme care circulă. Noi recomandăm forma cu *h*- inițial în cuvintele la care circulă ambele forme, deoarece *h*- există realmente în pronunțare și formele acestea sunt mai răspândite. Unele cuvinte însă, cele care s'au răspândit sub forma fără *h*-, nu e necesar să fie schimbate: *elice*, *istorie*, *ipoteuză*, etc.

2. Și acest termen vine din grecește. Forma cu *i* este mai apropiată de originalul grecesc decât forma cu *e* care reproduce termenul corespunzător din limba franceză. Cuvântul a putut intra la noi și din greaca modernă, sub forma *siringă*, ceea ce explică răspândirea mai mare a acestei forme.

3. În rusește acest nume se scrie cu doi *s*. Nu avem niciun motiv să nu respectăm ortografia din limba de origine.

I. N. BĂRCAN, Bârla. — 1. Care este sensul exact al cuvântului *ferm* în expresia *cu hotărîrea fermă*, de vreme ce în expresii ca *a rămânea ferm pe poziții* acest cuvânt pare să însemneze tocmai „hotărîrî”? 2. Dece adjectivul *dela sintaxă* este *sintactic* și nu *sintaxic*?

1. Adjectivul *ferm* înseamnă „puternic, neclintit”. Expresia *cu hotărîrea fermă* înseamnă „cu hotărîrea neclintită, care nu poate fi oprită” și nu e așa dar, pleonastică.

2. Atât *sintaxă* cât și *sintactic* sunt cuvinte grecești; în limba greacă acest fel de derivare se poate explica (un exemplu românesc paralel: *profilactic* *dela profilaxie*). S'a creat însă și termenul *sintaxic* pe care unii îl folosesc chiar cu sens diferit de al lui *sintactic*. După aceștia *sintaxic* se referă la orice ar legătură cu sintaxa, adică cu rolul în frază al cuvintelor, *sintactic* însă se referă numai la ordinea cuvintelor dintr'o frază. Nu recomandăm folosirea acestor distincții prea subtile; să continuăm să spunem *sintactic*, cum spune toată lumea.

A. PICU, Alba Iulia. — 1. Care este originea cuvintelor românești terminate în *-ău* (*-eu*), de tipul: *tiplăzău*, *jițău*, *fedeu*, *copârșău*, *freacău*, *mestecău*, etc.? 2. Care este forma corectă: *autobuz* sau *autobus*? 3. Cum se scrie: *voie* sau *voe*?

1. Sufixul *-ău* (*-eu*) este de origine maghiară (*-ó*, *-ő*) și arată cine sau ce îndeplinește o acțiune a verbului respectiv. Unele din cuvintele înscrise de dv. sunt luate direct din limba maghiară: *tiplăzău* (*téglazó*), *fedeu* (*fedő*), etc. Sufixul a fost preluat și de limba română cu aceeași funcție: *mestecău* (*dela a mesteca*), etc. și cu sufix lărgit, *freacău* (*dela a freca*).

2. Sufixul *-bus* (*-bus*), pe care îl găsim în *autobus*, *troleibus*, provine *dela* vechiul nume al autobuselor, *omnibus*. Acest cuvânt înseamnă pe latinesce „pentru toți” și este dativul plural al unui adjectiv *omnis* (de unde avem cuvintele *omnipotent*, *omnivor*, *omniscient*). Terminația aceasta de dativ plural a fost considerată sufix și atașată la alte cuvinte ca să arate folosirea în comun a unui obiect, în special a unui mijloc de transport. După cum vedem, singura formă justificabilă este *-bus*. De aceea trebuie să combatem răspândirea pronunțării cu *-bus*.

3. Se scrie *voie*. În ortografia actuală domnește un haos d'st'ul de mare în ceea ce privește transcrierea grupului *ie*. Pe de o parte se recomandă *voie*, cu *i*, pe de altă parte *trebuie* fără *i*. Ar trebui să se hotărască să scriem *i* peste tot unde îl auzim. Lucrul acesta ne va scuti de multă pierdere de vreme.

D. ANADIN, București. — 1. Înaintea consoanelor labiale (*b*, *p*) este posi-

bifă pronunțarea sunetului *n* sau trebuie să folosim pesse tot *m*? Putem spune și scrie *p.inoare* în loc de *plimbare*? 2. Cum se spune: *personaj* sau *personagiu*, *pasaj* sau *pasagiu*, etc.?

1. Atâr *m* cât și *n* se pronunță cu ieșirea aerului pe nas; deosebirea între ele este că articularea lui *m* se face prin închiderea buzelor, iar a lui *n* prin atingerea vârfului limbii de partea interioară a dinților. Tendința pe care o are limba de a ușura pronunțarea a făcut ca înaintea de o consoană pronunțată cu buzele (*b, p*) să se rostască *m*, sunet articulat în același loc. Diferența între aceste două sunete este însă foarte mică când sunt urmate de o consoană; amândouă se reduc, în acest caz, la o scurtă emisie de aer pe nas înaintea articulării consoanei respective. Din această cauză se găsesc unii care, în cuvinte analizabile ca *împodobi* (în + *podoba*), pronunță și scriu *împodobi*, formă pretențioasă care trebuie evitată.

2. Cuvintele care prezintă acest sufix se pot împărți în trei categorii: unele prezintă numai forma cu *-aj* (*vernisaaj, stelaaj, bagaaj, avantaaj, curaaaj, viraaj*, etc.); altele numai forma cu *-agiu* (*omagaaiu, etc.*); altele, în sfârșit, prezintă ambele forme (*personaaaj și personaaagiu, pasaaaj și pasaaagiu, peisaaaj și peisaaagiu, sondaaj și sondaagiu*, etc.). Explicația acestor forme diferite e limba de origine a sufixului: *-aj* provine din limba franceză, *-agiu* din cea italiană sau din aspectul scris al formei franceze (*personaaage*, etc.)

Coexistența celor două forme ar putea fi, de bine de rău, tolerată în cuvinte diferite. Dar același cuvânt nu poate să aibă decât o singură formă, aceasta în interesul simplificării și unificării limbii. Propunem, ca și dv., în cazul când circulă ambele sufixe, adoptarea formelor cu *-aj*. Aceasta nu numai din cauză că sunt mai simple și mult mai răspândite, dar și din cauză că sufixul *-aj* apare în cuvinte analizabile în românește (*viraaj*, dela a *vira*, etc.), ceea ce nu este cazul cu *-agiu*.

T. FURTUNA, Alba-Iulia. — 1. Care este explicarea cuvintelor *emulație* și *cosmopolitism*? 2. De ce în Transilvania cuvântul *litră* înseamnă „litru”, iar în restul țării $\frac{1}{4}$ de litru?

1. *Emulație* provine din latinescul *aemulatio* care înseamnă „dorința de a atinge, de a ajunge și implicit de a întrece pe cineva în însușiri”.

Cuvântul nu se poate aplica astăzi întrecerilor socialiste deoarece rostul acestora este să stimuleze producția, pentru binele întregii populații muncitoare și ele nu se transformă în rivalitate dușmănoasă, așa cum se întâmplă întotdeauna cu emulația.

Cosmopolitism. Cuvântul *cosmopolit* este de origine greacă, compus din *cosmos* „univers”, și *polites*, „cetățean” și înseamnă „cetățean al lumii”. Pentru înțelegerea sensului adevărat, reproducem explicația dată de I. Pavlov în *Cosmopolitismul, armă ideologică a reacțiunii americane*:

„Cosmopolitismul este predica în favoarea renunțării la apartenența la o anumită națiune, a lichidării tradițiilor naționale și a culturii popoarelor, sub pretextul creării unei culturi mondiale, comune întregii omeniri. Cosmopolitismul este negarea particularităților care s-au creat în cursul dezvoltării istorice a popoarelor, este negarea intereselor naționale, a independenței naționale, a suveranității de stat a popoarelor. Dela apariția lui și până în zilele noastre, cosmopolitismul a fost și este o armă ideologică a claselor exploatoare pentru justificarea și mascarea politicii lor de cetroptre”.

2. În amândouă cazurile, originalul este același (grecescul *litra*), dar cuvântul a venit la noi pe două căi diferite și cu sensuri diferite așa că putem spune că avem de a face cu două cuvinte deosebite. Primul, *litra*, cu sensul de „ $\frac{1}{4}$ de litru”, este luat direct din grecește unde reprezenta o unitate de capacitate valorând între $\frac{1}{4}$ și $\frac{1}{2}$ de litru. Pentru simplitate, în limba curentă actuală, această unitate a căpătat valoarea de $\frac{1}{4}$ de litru. Al doilea, cel care circulă în Transilvania cu sensul de „1 litru”, a fost luat din limba germană sau maghiară (*Liter*). Acesta este singurul sens pe care îl are cuvântul în această limbă, luat de ele, odată cu sistemul metric, din limba franceză (de unde am luat și noi cuvântul *litru*).

DIN VORBĂ ÎN VORBĂ

În numărul trecut al revistei noastre s'au strecurat două greșeli regretabile:

1. La pag. 22, aliniatul 2, în loc de *Gde Petea s lojke* trebuia *Gde Petea s loskoj*.

2. La pag. 47, aliniatul 5, în loc de *teoria aliteratiilor fonetice* trebuia *teoria alternanțelor fonetice*.

DIAMANT, student. — Cronica *Lenin despre limbă* (după A. Rojanski), are un mare cusur: nu se vede care sunt părerile lui Rojanski și care sunt ale dv. Ar trebui, apoi, să ne spuneți când și unde a apărut articolul lui Rojanski.

S. CRICOVEANU... consideră că formele *mata* și *matala* sunt de preferat lui *dumneata* care „duhnește” a burghez. În numărul 6 al revistei, Prof. Emil Vâlceanu a atras atenția asupra întrebunțării greșite a lui *mata*, în locul lui *matala*, și invers, fără să ceară eliminarea cuvintelor în chestiune. În privința faptului dacă s'a ținut sau nu seamă că limba este expresia societății, trebuie spus că s'a ținut seama de acest lucru, tocmai pentru că autorul nu elimină cu brutalitate nici pe *mata* (genetiv-dativ *matala*), nici pe *dumneata*.

CORNELIU LEU, Constanța. — Articolul dumneavoastră *Câte ceva despre cuvintele străine din limba noastră*, nu poate fi publicat fiindcă se ocupă de toate câte puțin. Atingeți în el problema ortografiei numelor proprii străine, problema cuvintelor tehnice, vă ocupați și de cuvintele de origine engleză și de cele de origine rusă și propuneți să le scriem cât mai aproape de pronunțarea lor. Problema a fost pusă de câteva ori în revistă; dacă veți cerceta colecția, veți vedea și soluțiile pe care le-au propus colaboratorii noștri. Încercați să tratați un singur subiect, dar mai adâncit.

Pentru abonament scrieți administrației.

SAȘA PANA. — Suntem de acord în mare parte cu cele spuse de dv., dar nu le putem publica deoarece tra-

tați, într'o singură pagină, prea multe probleme. Căutați să tratați un singur subiect în mod mai adâncit.

P. BARBONȚA, Oradea. Explicația pe care o propuneți pentru numele dv. pare să fie justă: este pronunțarea ungurească a substantivului *bărbântă*.

Afirmăți apoi că numele *Pavel* lipsește cu totul din unele regiuni ale țării. Ar fi bine să ne dați informații mai precise, deoarece numele pare larg răspândit peste tot.

I. TOBIN, Ploești. — *Nihilism* nu înseamnă ceea ce susțineți dvs., acțiunea dusă de „acei revoluționari care țineau la desființarea întregii organizații politice și sociale de atunci (din Rusia țaristă) spre a face loc unei noi orânduiri, socialiste”. Nihiliztii au fost dușmanii ai socialismului și nu le-a trecut niciodată prin minie să lupte contra țarismului pentru a întemeia socialismul. Definiția pe care o dați este definiția burgheziei, care făcuse din cuvântul *nihilist* un termen de insultă la adresa bolșevicilor care au luptat întotdeauna pentru desființarea țarismului și instaurarea socialismului în Rusia țaristă, și apoi în toată Uniunea Sovietică de azi, luptând în același timp și contra nihiliztilor, anarhiștilor și altor dușmani ai clasei muncitoare și ai socialismului. Burghezia a numit pe bolșevici *nihilizti* pentru a speria poporul, pentru a-l face să creadă că bolșevicii ar vrea numai să distrugă, să facă să nu mai existe societate familie, stat, într'un cuvânt nimic, și a ascuns pe cât a putut — și nu prea a putut două cum vedem — caracterul constructiv al bolșevismului.

Prof. FLORENTINA BANU, Vaslui. — Ne propune să nu mai zicem *bogdaproste*, ci *bodaproste*. Noi însă — cei care construim socialismul, firește — nu mai zicem nici cu *g*, nici fără *g*, și nu-i pagubă, ba dimpotrivă.

Cititorii noștri ne mai face încă două propuneri. Prima: să nu mai scriem cu *i*, căci „trebuie să ne deprindem a respecta regula stabilită care este aceea de a ne folosi de *ă*

(din *a*), și nu de *i* (din *i*).“ Cine a stabilit așa ceva, de nu știe nimeni? Regula, dată de fosta Academie Română, spune că *i* se întrebunțează la începutul cuvintelor, la sfârșitul verbelor de conjugare a IV-a și a diferitelor lor forme în conjugare (la part. prezent: *urind, târind*, la part. trecut: *urit, târit*, etc), iar în interiorul cuvintelor, când avem a face cu derivate din cuvinte care au pe *i* la inițială (*a reîmprospăta, a preîntâmpina*, etc.). Și, de altfel, dacă regula ni se pare greșită, suntem liberi să luptăm pentru desființarea ei.

A doua propunere: să articulăm verbele, schimbând pe *-e* în *-ă*. „Cine ar putea ghici, scrie autoarea, la ce timp sunt verbele *întârzie, se apropie*?” Sigur că nimeni. Dar cine poate ghici ce e *mână, ar, sare*, etc.), verb sau substantiv?

Înțelesul cuvintelor iese numai din context. Dacă zic *mână repede, mână băietel* înțelege toată lumea ce fel de parte de vorbire e *mână*, înțelege și timpul și modul la care e pus verbul.

De altfel chiar ideea articulării verbelor este năstrușnică. Mai întâi, articolul nu e făcut pentru verbe (și mai ales pentru cele predicative); al doilea, întrucât schimbarea lui *-e* în *-ă* este o „articulare”? Al treilea, dacă procedăm în felul acesta arbitrar, n'avem decât să mai adăugăm și ceva consoane, un *ț* de exemplu, pentru a evita confuzia. Cine ne dă dreptul de a poci astfel limba?

Prof. GH. V. MILICA, Ploiești. — Cere, într'un articol, *Modern și contemporan*, să se renunțe la cuvântul *modern*, fiindcă e mai dialectic să zicem *ia modă*.

Inlocuirea lui *modern* prin *la modă* s'ar putea face dacă amândouă expresiile ar avea același înțeles, însă o *carte modernă* nu este tot una cu o *carte la modă*, de exemplu. În cuvântul *modern* se cuprinde și înțelesul de „care corespunde mentalității vremii noastre”.

S'a renunțat la denumirea de *istorie modernă* nu din pricina cuvântului, care, în știința istoriei, avea un înțeles tehnic, ci din pricină că perioadele stabilite de istoria burgheză nu corespund adevărului științific.

Istoria nouă socialistă, definește pe-

rioadele importante din viața omenirii prin modurile de producție: comunismul primitiv, sclavagismul, feudalismul, capitalismul și socialismul.

Regretăm că numele dvs. a fost imprimat greșit și aducem aci cuvenita rectificare: articolul „*A se lăsa pe înnălă*” din nr. 9 (pag. 24) al revistei noastre este semnat de GH. V. MILICA, și nu de GH. V. MILEA, cum a apărut din greșală.

Dr. M. APREUTESEI, București ne arată că în articolul *Gratul medicilor*, semnat de J. Kaufman (Cum vorbim nr. 9, pag. 31) s'a strecurat o gravă greșală, și anume *gonococul* a fost denumit *bacil*, deși bacilul face parte dintr'o grupă (bacteriacee), iar *gonococul*, din alta. Rectificăm aici greșala.

IOSIF NAGHIU, Lugoj. — Articolul *Note despre o carte*, în care expuneți câteva din ideile lui Lenin despre limbă, a venit la redacție după ce dăduse la cules un articol asemănător *Cum vorbea și scria Lenin*, care a și apărut în nr. 1, an. II, pag. 10—12.

MARINA STRENCOVEANU, elevă, liceul mixt Roșiorii de Vede, observă, pe bună dreptate, că neologismele apar și la cei care n'au călătorit; nu este deci de aceeași părere cu afirmația din „Cum vorbim”, nr. 8 pag. 9. Pentru a dovedi aceasta, M. Strencoveanu ne dă două exemple din regiunea Teleormanului. Într'unul ni se arată cum, luând cuvântul la o întru-nire publică, un fost om de serviciu al unui avocat a mulțumit din toată inima antevorbitorului „pentru tupeul cu care a vorbit”. În celălalt, se reproduce o parte dintr'un dialog: „*Eu — spune o femeie umblată pe la oraș — când merg la oraș, nu intru ca Ileana lui Papuc în toate birturile, ci mă duc într'un restaurant, mă distrez cu o scrumbie, două, și atât.*”

Nu trebuie însă să se trăvă de aci concluzia — cum face M. Strencoveanu — că oamenii de prin sate nu pricep neologismele. Această concluzie e valabilă numai pentru vremea când satele erau voit lăsa'e în n-știință de burghezie. Din cele două exemple se vede că anumiți țărani mai fac anumite greșeli, dar aceste greșeli sunt din ce în ce mai rare.

CITITE ȘI AUZITE

În „Gazeta Tehnicianului” din 1 decembrie, Dumitru Olariu publică o notă intitulată *Producție și Productivitate*, în care caută să lămurească înțelesul acestor cuvinte, pentru a înlătura confuzia care s'ar produce între ele. În acest scop, ia ca exemplu o uzină care trebuie să livreze 50 de motoare la prețul de 5.000.000 lei și presupune trei cazuri: 1) fabrica livrează 60 de motoare la suma de 3.000.000 lei, ceea ce înseamnă că a crescut și producția și productivitatea; 2) fabrica produce 60 de motoare care costă 7.000.000 lei (producția s'a mărit, dar a scăzut productivitatea). 3) fabrica execută doar 40 de motoare, cheltuiind 2.000.000 lei (producția a scăzut, iar productivitatea a crescut).

Nu se arată însă, precis, în ce constă deosebirea dintre acești doi termeni, ce semnificație are fiecare.

Producția e „rezultatul muncii, totalitatea produselor”, pe când *productivitate* înseamnă „calitatea de a fi productiv, rentabilitatea întreprinderii”.

Așa cum arată Marx în *Capitalul*, „prin creșterea productivității muncii, se înțelege o schimbare în metodele de muncă, schimbare prin care timpul cerut pentru producerea unei mărfi este scurtat, cerându-se o cantitate mai mică de muncă pentru producerea unei cantități mai mari de valori de întrebuințare”.

CRONICA LIMBII LA RADIO

Sâmbătă 7 ianuarie 1950, Prof. Al. Graur a prezentat, în cadrul Cronicii limbii dela Radio evoluția cuvântului *domn*. În limba latină, la început, desemna pe stăpânul de robi; în perioada imperială *dominus* era înușii împăratul. Societatea feudală l-a aplicat suveranului. În timpul burgheziei, dela „fruntași” burgheziei s'a extins, încetul cu încetul, asupra tuturor membrilor clasei exploatare.

Proletariatul desființând exploatarea, domnia și cuvântul *domn* nu-și mai au rostul.

Sâmbătă 14 ianuarie, Acad. Prof. Iorgu Iordan a vorbit despre limba

lui Eminescu. La Eminescu găsim o perfectă unitate între fond și formă. El întrebuințează — atât în vocabular cât și în gramatică — elemente din toate epocile și regiunile; îmbină limba literară cu cea populară, neologismele cu arhaismele. Din limba yehé ia elemente lexicale și fonetice.

La 21 ianuarie, Acad. Prof. Al. Rosetti a înfățișat concepțiile lui Lenin asupra limbii. Limba și gândirea sunt determinate de societate și între ele există o unitate dialectică. Limba e un instrument de cunoaștere. Activitatea omenească se reflectă în conștiință și în limbă. Statele capitaliste vor să impună limba clasei exploatare, pe când în Statul Socialist, odată cu apropierea și contopirea diferitelor națiuni, se va ajunge la o limbă comună.

Sâmbătă 28 ianuarie, Prof. Al. Graur a vorbit despre sufixul depreciat *-giu* în limba română, există cuvinte de origine turcă care au un înțeles rău, de insultă ori ironie. Ele corespundeau moravurilor și culturii exploatarelor Turci cu care Români au venit în contact.

Sufixul *-giu* servește la formarea unor substantive derivate din alte substantive de bază. Acest sufix se găsește în cuvintele, luate din turcește sau formate în limba română, care au căpătat un înțeles peiorativ: *chilipirgiu* (dela *chilipir*), *damblagiu* (dela *dambila*), *moftangiu*, etc. Il regăsim și în cuvinte de altă origine: *palavragiu*. Din substantive care nu conțin nimic rău, s'au derivat altele cu sens ironic: *papuci* — *papugiu*, *leafă* — *leafegiu*. Aceste fapte oglindesc alitudinea poporului față de cel dela care au împrumutat cuvintele.

În ziua de 4 februarie 1950, tot Prof. Al. Graur a arătat care vor fi etapele dezvoltării limbii în strânsă legătură cu dezvoltarea socialismului și cu consolidarea raporturilor dintre națiuni, pornind dela lucrarea lui I. V. Stalin, *Leninismul și problema națională*.

HOTĂRIREA PREZIDIULUI
ACADEMIEI DE ȘTIINȚE
DIN URSS

În numărul 6 din Izvestia Acad. de Științe URSS găsim în primele pagini reproducă hotărârea Prezidiului Academiei de Științe a URSS din 21 Iulie 1949, în legătură cu și noția actuală a lingvisticii sovietice și cu măsurile pentru ameliorarea muncii pe teren lingvistic în URSS.

Hotărârea Academiei de Științe este de mare importanță, fiind menită să arate printr-o critică severă toate lipsurile de care suferă lingvistica sovietică.

Acad. Marr, văzând necesitatea de a construi o nouă teorie a limbii pe baza materialismului istoric și dialectic, a dus înainte de toate o luptă necruțătoare contra lingvisticii burgheze, a cărei esență rasistă și baze reacționar-idealiste le-a demascat. Hotărârea Academiei e cază în continuare o serie de teze stabilite de N. I. Marr în lingvistica nouă. Astfel Marr nu a stabilit numai rolul factorului social în dezvoltarea limbii, dar l-a și interpretat din punct de vedere materialist. El a arătat legătura foarte strânsă a limbii și a gândirii, dovedind unitatea lor dialectică în cursul într-ai istoriei a limbii. Lui Marr îi aparține stabilirea procesului unic glotogenic și a dezvoltării s'adiate a limbilor lumii. Una din tezele principale metodologice ale lui Marr e cercetarea fenomenelor lingvistice în strânsă legătură cu istoria culturii materiale și a structurii sociale și cu istoria popoarelor. Teoria procesului unic glotogenic și a dezvoltării stadiale a limbilor a dat o lovitură mortală teoriei burgheze a limbilor comune și a existenței izolate a unor „familii” de limbi. Fiind un hotărât dușman al cosmopolitismului, Marr a criticat sistemul tradițional al comparatismului burghez care nu ține cont de originalitatea limbilor naționale. Marr legea totdeauna știința lingvisticii de problemele practice și o purta la dispoziția constructorii socialismului, colaborând la dezvoltarea culturii național-lingvistice

a popoarelor din URSS. Știința având pentru Marr totdeauna un caracter partinic, el a combătut încercările de „a arunca un pod” între lingvistica materialistă sovietică și între lingvistica burgheză. El cer a tut, tot levilor săi să folosească din plin arma criticii și a au oeriticii.

Știința materialistă lingvistică creată de Marr a fost mai departe dezvoltată de elevii săi, în special de acad. I. I. Meșianinov. Totuși o parte din lingviștii sovietici s'au lăsat influențați de teoriile lingvistice occidentale burgheze, astfel încât au apărut unele manifestări de împăcure, de acceptare a unor torii contrare lingvisticii materialiste sovietice, tendințe care au fost aspru criticate de presa sovietică de partid, precum *Pravda*, *Literaturnaja Gazeta*, *Kultura i Jizn*. Unul din motivele care au favorizat influențarea de către lingvistica burgheză a unora dintre lingviștii sovietici a fost faptul că reprezentanții noii științe a limbii și-au îndreptat atenția lor aproape în total exclusiv asupra sintaxii, luând o direcție unilaterală, neglijând astfel celelalte probleme ale lingvisticii, ca fonetica, lexicul, semantică, morfologia și problemele istoriei sistemelor concrete lingvistice, ceea ce a atras după sine manifestarea unor tendințe formaliste chiar și în cercetările de sintaxă. Ca urmare a acestei direcții unilaterale luate de elevii și urmașii lui N. I. Marr, Institutul *Limbă și Gândire* nu a dat în cursul ultimilor zece ani nici o cercetare privind problemele etnogenezei sau a glotogenezei și nici nu a stimulat elaborarea problemelor stadialității. De asemenea nici buletinul Academiei nu s'a pus în fruntea luptei contra tendințelor străine de lingvistica materialistă, ci a păstrat o atitudine de observare, fără a lua o poziție critică, fără a lua conducerea și coordonarea problemelor lingvistice.

Având în vedere aceste lipsuri, Prezidiul Academiei de Științe în URSS, a luat următoarele hotărâri:

1. Secția de literatură și limbă a Academiei va trebui să asigure o des-

voltare largă a noii științe a limbii, cuprinzând toate problemele mai importante. Secția de literatură și limbă, împreună cu Secția de istorie și filozofie, vor elabora lista problemelor de bază care vor fi cercetate în comun de lingviști, literați, istorici, arheologi și filozofi; ambele secții vor prevedea baza de organizare necesară pentru fixarea acestor probleme.

2. Noul colectiv de redacție al Izvestiei Academiei de Științe, secția literatură și limbă, va trebui să desvolte o luptă hotărâtă pentru lingvistica materialistă și pentru dezvoltarea ei în sensul învățaturii lui N. I. Marr.

3. Secția de literatură și limbă va convoca în lunile octombrie-noembrie 1949 la Moscova o sesiune științifică pentru a lua hotărâri în chestia dezvoltării limbilor și a literaturilor naționale în URSS.

4. În luna decembrie 1949 se va comemora, în cadrul unei sesiuni speciale științifice a Academiei de Științe a URSS și a secției de literatură și limbă precum și a istoriei și filozofiei, 85 de ani dela data nașterii și 15 ani dela data morții lui N. I. Marr.

5. Se va reedita și completa în 1952 colecția în 10 volume a operelor alese ale lui N. I. Marr, lucrare începută în 1923, din care s'au tipărit numai 5 volume.

6. Se va publica în anul 1950 o serie de lucrări alese ale lui N. I. Marr, într'un singur volum.

7. Se va reedita în decembrie 1949 biografia lui Marr, scrisă de V. A. Mihankova.

8. Se va publica la aceeași dată un studiu scurt al prof. G. P. Serdiucenco privind învățătura limbii a lui N. I. Marr.

9. Se vor publica la sfârșitul anului 1949 și la începutul lui 1950, în diferite reviste și înfișice, articole dedicate memoriei lui Marr, arătându-se aportul său în domeniul științei.

10. Pentru realizarea măsurilor recomandate, s'a ales o comisie, având în frunte pe președintele Academiei S. I. Vavilov.

11. Toate institutele lingvistice ale Academiei de științe din URSS vor prelucra hotărârile Prezidiului și vor lua măsuri concrete pentru ameliorarea muncii lingvistice în URSS.

Într'un articol-program al redacției Izvestiei Acad. de Științe din URSS, colectivul ia poziție în urma hotărârii Prezidiului Academiei de Științe, ceretând fiecare din punctele citate mai sus și luând angajamente în consecință. Făcându-și o autocritică aprofundată, lingviștii grupați în jurul redacției bul tinulu' adăreesc cauzele care au produs greșeliile semnala'e de presa Partidului și fac o critică constructivă lingviștilor sovietici care s'au lăsat influențați de teoriile lingvisticii burgheze, în loc să meargă pe drumul indicat de noua știință creată de Marr.

Redacția buletinului își fa angajamentul să activeze în sensul unei formări de cadre noi științifice care să fie pregătite în spiritul concepției marxist-leniniste despre lume, să grăbască pătrunderea adâncă a noii științe în școală, să pregătească și să publice lucrări populare despre lingvistica materialistă, să pregătească manuale noi, programe și mijloace de studiu conforme cu t zel lingvisticii materialiste. Faptul că atât profesorii cât și studenții vor avea la dispoziția lor mijloacele necesare de studiu va asigura și el succesul luptei pentru întărirea noii învățaturi despre limbă.

ANALIZA NOȚIUNII DE PROPOZIȚIE

Vom discuta studiul prof. V. A. Dobromâșlov despre analiza noțiunii *propoziție*, așa cum trebuie ea cercetată în clasele superioare ale școlii medii. Studiul a fost publicat în revista *Limba rusă în școală*, 1949, nr. 4.

Dată fiind importanța care se atribuie în lingvistica materialistă sintaxei, atât de neglijată în concepția formalistă a studiului gramaticii care se făcea până acum în școlile noastre, socotim util să arătăm colegilor din învățământul nostru, după studiul citat, cum vede școala sovietică orientarea ei vlor în problema analizei noțiunii *propoziție*. Iată problemele propoziției așa cum sunt ele analizate în școala sovietică.

Propoziția este unitatea de bază prin care comunică vorbirea. Prin ei cuvintele îndeplinesc funcții comunicative nu prin ele înșile, ci numai ca părți ale propoziției. Rolul sintaxei este mai

important decât al morfologiei pentru faptul că, în cursul formării limbii, s'au degajat mai întâi părțile propoziției și abia ulterior părțile vorbirii, pe baza întrebuirii lor în propoziție. Cuvintele obțin anumite caracteristici formale și bine determinate numai datorită folosirii lor în rolul uneia sau altei părți a propoziției. Astfel fiind, studiul morfologiei poate fi folositor numai după ce s'a făcut studiul elementelor sintaxei; studiul morfologiei trebuie să fie însoțit de prelucrarea lexicului, iar la problema părților vorbirii se face o cercetare atentă a funcțiilor sintactice a acestora. Deci, numai cunoștințele generale despre sintaxă, pe care se va baza cercetarea părților vorbirii în legătura lor indisolubilă cu părțile propoziției, vor permite o adâncire a studiului sintaxei în ultimele clase. Această adâncire a sintaxei va trebui să cuprindă, ca o sarcină importantă, *analiza funcțiilor comunicative ale propoziției și a rolului lor semantic.*

Noțiunea propoziției se analizează în tot cursul studiului sintaxei, atunci când se studiază părțile propoziției, sau tipul propoziției simple, sau în fine tipurile propozițiilor compuse. Studiul aprofundat al sintaxei nu se va putea face însă pe baza definiției obișnuite în manuale privind propoziția, adică: „reunirea de cuvinte sau cuvântul izolat care exprimă o gândire încheagată este o propoziție”; definiția aceasta ne arată că propoziția este o exprimare a gândirii, corespunzând principiului unității limbii și gândirii, însă ea nu prezintă propoziția ca o unitate a vorbirii, destinată a fi mijloc al comunicației. Clasificarea obișnuită a propozițiilor din punct de vedere al conținutului exprimat în ele, adică din punct de vedere al țelului pe care vorbitorul îl dă propoziției (narrative, interogative sau imperative), nu contribuie la descoperirea funcției comunicative a propoziției. Numai o analiză adâncită a noțiunii de propoziție ne va face să descoperim caracteristicile esențiale ale acesteia. După acad. Meșcianinov, care tratează problema propoziției în lucrarea sa *Părțile propoziției și părțile vorbirii*, elementul fundamental într-o propoziție este exprimarea subiectului și a predicatului, căci fără acestea nu există o exprimare încheagată. Exprimarea

subiectului și a predicatului logic nu reclamă însă în mod absolut prezența în propoziție a subiectului și a predicatului gramatical, căci o propoziție poate fi încheagată după conținutul ei și printr'un singur cuvânt. Subiectul singur, fără predicat, este o noțiune în afara timpului, făcând abstracție de realitate; numai predicatul poate include un subiect în existență, poate arăta raportul subiectului față de realitate într'un timp determinat. Pentru exprimarea subiectului și a predicatului logic servește subiectul și predicatul gramatical; subiectul și predicatul logic pot fi exprimate printr'un singură parte a propoziției, de ex. *foaie frig!* În aceste exprimări sunt arătate fenomene ale naturii care există sau apar. În felul acesta un singur membru îndeplinește aici atât funcția subiectului cât și a predicatului.

Dacă subiectul și predicatul logic sunt exprimate prin mai multe părți ale propoziției, se pune problema rolului lor și a raportului dintre ele în propoziție. Fiecare propoziție compusă dintr'un grup de cuvinte reprezintă un tot organizat, în care avem părți principale și secundare, legate între ele, formând astfel grupe sintactice; înainte de toate grupa subiectului gramatical care exprimă subiectul logic, și grupa predicatului gramatical, care exprimă predicatul logic.

Trebuie să prevenim pe cititor că gramatica sovietică folosește noțiuni diferite pentru ceea ce noi numim în mod obișnuit subiect și predicat. Ea deosebește noțiunea funcțional-semantică a subiectului și a predicatului pe de o parte și ceea ce numește *podlejașceie* și *skazuiemoie*, exprimarea gramaticală pe de altă parte; *podlejașceie* este traducerea exactă în limba rusă a termenului „subiect” și tot așa *skazuiemoie* este traducerea „predicatului”. Lingvistica sovietică operează deci cu termeni latini păstrați din gramatica tradițională și afară de aceasta a mai creat doi termeni prin traducerea în rusește a termenilor *subiect-podlejașceie* și *predicat-skazuiemoie*. *Podlejașceie* și *skazuiemoie* reprezintă numai forma care servește pentru exprimarea subiectului și a predicatului; acestea din urmă sunt funcții. *Podlejașceie* este cuvântul absolut determinat, exprimat în propoziție prin cazul

nominativ al numelui, de care e legat gramatical. skazuiemoie. Acestor noțiuni de podlejașceie și skazuiemoie li se opune noțiunea subiectului, care desemnează persoana în acțiune și predicatul care desemnează acțiunea. Subiectul și predicatul reprezintă deci două funcții. De aceea vedem că noțiunea de podlejașceie nu se confundă todeauna cu aceea de subiect și nici skazuiemoie cu aceea de predicat. De ex. în *focl* sau *amurgește* există subiect și predicat în sens de funcții; nu există însă, ca formă, la unul subiectul, iar la celalt predicatul. Pentru a putea face aceeași distincție ca în limba rusă, vom folosi pentru subiect și predicat termenii de subiect logic și predicat logic, iar pentru podlejașceie și skazuiemoie termenii de subiect gramatical și predicat gramatical.

Într-o grupă, fie a subiectului sau a predicatului gramatical, există și grupe dependente sintactice, formate din părți secundare de propoziție. Iată, că într-o propoziție ca următoarea: *Pionierii sosiți în tabără s'au apucat cu mare bucurie de colectarea mineralelor*, avem grupa subiectului gramatical: *pionierii sosiți în tabără* și grupa predicatului gramatical compusă din restul propoziției. În grupa subiectului gramatical deosebim determinarea extinsă: *care au sosit în tabără*, cu partea dominantă *care au sosit* și complement circumstanțial de loc *în tabără*. În grupa predicatului gramatical găsim complementul modului de acțiune *cu mare bucurie*, în compunere a căruia intră atributul *mare*; apoi găsim complementul *de colectarea mineralelor*, având drept parte dominantă *colectarea* și complementul său *mineralelor*.

Una din caracteristicile propoziției pe care trebuie să o avem în vedere este intonația, fiindcă închegarea semantică a propoziției este exprimată printr-o intonație specială, care câteodată este singurul mijloc pentru a putea distinge propozițiile narrative de cele interogative sau imperative. Afară de aceasta, la propozițiile exprimate printr'un singur cuvânt ca *Foc! Noroi!* se recunoaște caracterul de propoziție și nu de simple cuvinte, numai datorită intonației, care ne arată că în aceste cuvinte avem exprimarea atât a subiectului cât și a

predicatului, adică ne arată că punem noțiunea *Foc!* și *Noroi!* într-o legătură determinată cu realitatea.

Dacă redăm cele spuse până acuma într-o formă elementară, putem rezuma următoarele referitor la propoziție:

1. Propoziția este o exprimare închegată despre o oarecare temă a gândirii.

2. Tema gândirii și exprimarea despre ea poate fi conținută într'un singur, sau în mai multe cuvinte.

3. Propoziția compusă dintr-o grupă de cuvinte reprezintă un tot organizat în care cuvintele sunt legate între ele, unele dintre ele având rol principal, altele secundar.

4. Intonația poate avea rolul de a exprima închegarea gândirii în propoziție.

5. Exprimând o anumită temă a gândirii, noi formăm propoziții *narative*, comunicând anumite fapte, sau *interogative*, punând întrebări, sau *imperative*, îndemnând spre o acțiune.

Înainte de toate însă, elevii trebuie să-și dea seama că în oricare propoziție este exprimată o gândire. Într-o gândire trebuie să deosebim todeauna obiectul temei despre care gândim și ceea ce gândim despre acel obiect sau temă. Astfel vom distinge într-o propoziție o parte care desemnează obiectul gândirii și o altă parte pentru exprimarea a ceea ce gândim despre acel obiect. Ne trebuie deci cel puțin două cuvinte pentru aceasta, dar putem exprima gândirea și cu un singur cuvânt; când spunem *amurgește*, am arătat obiectul gândirii care este un fenomen determinat al naturii, dar, în același timp, exprimăm că acel fenomen se produce. În cazul când exorimăm într-o propoziție obiectul gândirii (subiect) și ceea ce gândim despre acel obiect (predicat) prin mai multe cuvinte, atunci se formează grupe sintactice. Grupa subiectului gramatical, dimpreună cu cuvintele care îl lămuresc, indică obiectul gândirii, pe când grupa predicatului gramatical, dimpreună cu cuvintele care îl lămuresc, indică ceea ce gândim despre acel obiect al gândirii. În fiecare grupă există părți de propoziție principale dominante, și părți secundare dependente, care și ele pot fi lămurite sau determinate mai de aproape prin alte cuvinte.

În cursul analizei noțiunii de propoziție, este necesar să se treacă și la analiza acelei *legături dintre cuvinte* în propoziție, în care un cuvânt servește pentru lămurirea altui cuvânt, sau a altor *legături* dintre cuvinte, în care cuvintele legate nu servesc pentru lămurirea unuia de către celălalt; este vorba în aceste cazuri de legătura de *coordonare* sau de *subordonare* între cuvintele unei propoziții. Dintre cazurile de legătură prin subordonare, elevii claselor superioare iau cunoștință de acord, pe care și-l însușesc mai ușor; apoi de procedul *recușunii*, numit *upravlenie* și de procedul *joncțiunii*, numit *primkaniie*. În cazul procedului numit *upravlenie*, cuvântul care subordonează, reclamă fixat a cuvântului subordonat într'un anumit caz. Într'o propoziție cum este: *căldura a fost înlocuită printr'un frig intens*, verbul cere în limba rusă un instrumental. Dar nu totdeauna cere un anumit caz cuvântul care subordonează, fiindcă îl poate cere și sensul propoziției. Așa de ex. în propoziția *am lucrat toată noaptea, noaptea* este la acuzativ, deși verbul *lucrez* este un intransitiv și nu poate cere un acuzativ.

Celălalt procedeu al legării unui cuvânt de altul prin subordonare este *joncțiunea*, procedeu care se aplică cu ajutorul ordinii cuvintelor și al intonației. Dar și această explicație trebuie deseori aprofundată; faptul că, prin procedul joncțiunii, ordinea cuvintelor apropiate anumite cuvinte subordonate de cuvântul care subordonează, nu explică o serie de probleme; uneori este greu să găsim delimitarea între recușune și joncțiune, fiindcă substantivul subordonat se apropie de adverb prin funcția sa: *beau ceaiul cu plăcere* (trebuie să întrebăm: „cum beau ceaiul” și nu „cu ce beau ceaiul”). Prin analiza acestor procedee sintactice, vom putea arăta, că unul din principalele procedee de legătură dintre cuvinte se exprimă prin schimbarea terminației cuvintelor, atunci când un cuvânt se acordă cu altul, sau când el este așezat într'un anumit caz, după cererea altui cuvânt (când însă nu mai avem acord). Dar dacă cuvântul nu-și mai schimbă terminația, legătura sa cu un alt cuvânt poate fi indicată și prin așezarea lui alături de cuvântul care subordonează.

O atenție deosebită în analiza noțiunii de propoziție va trebui dată propozițiilor în care există un singur centru organizatoric, o singură grupă sintactică, căci fără o analiză aprofundată, elevii nu vor putea înțelege cum se poate exprima o gândire printr'un singur cuvânt.

Studiul propozițiilor compuse în schimb trebuie să sublinieze în mintea elevilor ideea că fiecare propoziție compusă reprezintă un singur tot semantic. Formulând o propoziție compusă, vorbitorul are conștiința de complexitatea ideii în totalitatea ei; dar pentru ca să perceapă o propoziție compusă, ca un singur tot semantic, elevii trebuie să recunoască mai întâi raporturile semantice dintre propozițiile simple care compun o propoziție compusă. Or analiză semantică practică odată cu studiul propoziției, trebuie dată o atenție serioasă, fiindcă până acuma, atât în ce privește propoziția simplă, cât și cea compusă, analiza semantică avea un caracter foarte superficial. O serie de exemple analizate de autor din punct de vedere al sensului dovedesc importanța acestui fel de analiză sintactică, care este atât de departe de analiza formală din școlile noastre! Iată un exemplu, în care se analizează semantica complementului și a atributului; complementul lămurește aici mai bine substantivul, iar atributul e exprimat printr'un substantiv la genitiv: *Maiakovski — cel mai bun poet al patriei sovietice; mulți din poeții noștri au suferit influența lui Maiakovski*. Aici este important de analizat genitivul. În grupa sintactică: *poet al patriei sovietice*, substantivul aflat la genitiv (*patriei*) indică apartenența (poet, aparținând patriei noastre), deci substantivul *patriei* trebuie considerat determinant. În grupa de cuvinte: *influența lui Maiakovski* genitivul (*a lui Maiakovski*) indică obiectul care acționează și nu obiectul acțiunii, căci grupa are sensul de: *Maiakovski influențează* (ca și în grupa: *cercetările geologului = geologul cercetează*); astfel că genitivul trebuie deasemeni considerat o determinant. Important este însă că prin această analiză semantică se stabilește semnificația cazului în care stă substantivul analizat. Iată aici o analiză cum ea nu a

fost încă practică în școlile noastre medii.

Tot așa de importantă este analiza părții semantice în propozițiile subordonate. Dar, dacă analiza se va limita numai la definirea tipului de propoziție subordonată și nu va cerceta nuanțele semantice care rezultă din înțelegerea diverselor conjuncții sau a cuvintelor corespunzătoare diverselor conjuncții atunci analiza va fi formală. Iată de ex. locuțiuni cu funcție de conjuncție: *numai ce, de abia*, care ne arată că acțiunea despre care e vorba în propoziția subordonată precedă acțiunea arătată în propoziția principală, pe când conjuncțiile *în timp ce, în măsura în care*, etc., arată simultaneitatea acțiunilor, iară conjuncțiile *ca înainte de a*, etc. arată că acțiunile arătate în propozițiile subordonate sunt posterioare acțiunilor arătate în propoziția principală.

Observând importanța analizei semantice cu ocazia analizei gramaticale a propoziției, profesorii sovietici găesc necesar să ceară elevilor să exprime aceași idee a'fel, schimbând turnura dată a propoziției prin alta: elevii își vor da seama de rezultatul transformării pentru semnificația propoziției, când vor transforma de ex. propoziția compusă *am auzit că expediția s'a întors într'o propoziție simplă: am auzit de întoarcerea expediției*. S'ar părea că nu s'au produs schimbări în conținutul exprimării prin schimbarea formei propoziției și totuși o analiză aprofundată a semnificației ne va arăta că prima formă a propoziției compuse exprima mai concret gândirea noastră, pe când a doua formă, a propoziției simple: *am auzit de întoarcerea expediției*, poate fi înțelesă în sensul că expediția abia se întoarce, sau că se va întoarce, sau că s'a întors deja, sau că va fi întorsă de alții, etc. Înlocuind în cazul al doilea verbul printr'un substantiv, s'au pierdut unele sensuri prezente numai în verb, și anume genul (alci activ), timpul și aspectul.

În darea noastră de seamă au fost arătate numai câteva posibilități de a pătrunde cu analiza semantică și în sintaxă. Analiza și studiul limbii va fi de folos, dacă se va proceda la analiza semantică a fenomenelor limbii, pentru ca elevii să constate adevărul stabilit de Lenin, că limba este cel

mai important mijloc al comunicării umane și să ajungă și la constatarea clară a unității conținutului și a formei în limbă.

V. B.

PENTRU UN NIVEL MAI RIDICAT ÎN ȘCOALA

Partidul comunist și guvernul sovietic acordă problemei pregătirii ideologice și teoretice a cadrelor de intelectuali sovietici o atenție deosebită. În educarea acestor cadre, școala secundară joacă un rol important. Predarea limbilor străine contribuie la formarea acestor cadre. De aceea una din problemele care preocupă școala sovietică este tendința de a ameliora metodele învechite pentru a ridica nivelul ideologic în pregătirea omului nou.

Articolul-program din nr. 5 (1949) al buletinului *Inostrannâie iazdki v škole*, intitulat *Pentru ridicarea nivelului ideologic și teoretic în predarea limbilor străine*, arată legătura dintre cele trei scopuri urmărite prin predarea limbilor străine în școala sovietică, anume scopul practic, scopul instructiv care îi face pe elevi să-și însușească limbi străine, încadrându-și cunoștințele în cele despre evoluția limbii în genere și în fine scopul ideologic-educativ, foarte important, căci e vorba de a forma membri conștienți ai societății socialiste și cetățeni devotați ai patriei lor.

Pentru ca aceste trei scopuri să fie realizate, este înainte de toate necesar să existe baza materială pentru predarea oricărei limbi, adică manualele și textele, care trebuie să fie alese cu multă atenție pentru a corespunde scopului. Cuprinsul și caracterul acestor manuale și texte trebuie să fie determinate de cele trei scopuri, dar să țină cont în primul rând de rolul lor ideologic-educativ. De aceea materialul didactic trebuie să fie de prima calitate, iar teoria limbii, care face parte din obiectul predării, trebuie să fie expusă în lumina științifică, matematică, limbă fiind un fenomen istorico-social, condiționat în evoluția sa de dezvoltarea raporturilor sociale, precum și de dezvoltarea gândirii umane.

Fără respectarea acestor condiții, predarea limbilor străine ar avea un

caracter pur scolastic, formalist, și elevii școlilor s'ar alege doar cu cunoștințe care nu ar contribui cu nimic la cugetarea lor dialectică sau la ridicarea nivelului lor de cultură cerut unui om sovietic.

Ca metodă trebuie preconizată predarea limbii străine în strânsă legătură cu studiul limbii materne. Îmbogățirea sistematică a cunoștințelor de limbă se va face astfel prin însușirea conștientă a mijloacelor lexicale, sintactice, morfologice, fonetice, prin care se exprimă gândirea, trecând de la reprezentările specifice limbii materne, la acele din limba străină studiată.

Capacitatea de a desprinde limba de gândire, de a face deosebire între gândire și formele ei de exprimare, folosind mijloace lingvistice, cu alte cuvinte, capacitatea de a percepe că pentru unul și același gând pot exista diferite forme lingvistice de exprimare, diferite mijloace, cu tot specificul de care dispune fiecare limbă în structura ei gramaticală, se capătă numai prin studiul comparativ al limbilor străine cu cea maternă.

Tot prin studiul comparativ al limbii materne cu limbile străine, se lărgeste considerabil orizontul general lingvistic al elevilor, care devin conștienți de unitatea existentă între limbă și gândire, care pot aprofunda cunoștințele lor și cu privire la mijloacele care contribuie la dezvoltarea și la transformarea limbii. Paralel cu studiul propriu zis al limbii străine, elevii pot lua cunoștință de felul cum se realizează transformările lingvistice, fie prin interpătrunderea lexicală între diferite limbi sau transformarea unor cuvinte cu conținut semantic în simple *unelte* gramaticale, sau transformarea etimologică a cuvintelor în decursul istoriei în legătură cu dezvoltarea relațiilor sociale, raportul între diferitele clase antagonice jucând un rol primordial. Chiar și materialul fonetic al unei limbi oferă posibilitatea de a defini caracterul istorico-social al limbii studiate. Căci chiar fonemele care comon cuvântului sunt purtătoare de semnificație interioară, fiind condiționate din punct de vedere social-istoric, iar urmarea logică a acestui fapt este că pronunțarea necorectă a acestor foneme duce inevitabil la devieri semantice ale cuvântului și la înțelegerea lui greșită.

Metodologia sovietică procedează la studiul comparativ al limbilor străine în legătură cu fenomenele limbii materne, folosindu-se de traducerea textelor în limbi străine, ceea ce oferă elevilor ocazia de a se convinge despre adevărul tezei marxist-leniniste a unității dialectice dintre limbă și gândire, precum și de rolul prim al gândirii în această unitate. Dar cu ocazia prelucrării textelor străine, se studiază nu numai teoria limbii, ci se dă elevilor posibilitatea ridicării nivelului lor ideologic, prin conținutul ideologic al textelor și prin asimilarea lui rațională și critică. Această latură dă studiului limbii străine importanța sa ideologică-educativă.

Căci spre deosebire de filologii burghezi, care se opresc exclusiv la valoarea lingvistică a textului studiat, profesorii sovietici pun accentul pe conținutul textelor, fără să desprindă fondul de formă. Astfel acad. L. V. Șerba a subliniat deseori în lucrările sale că pentru lectură și interpretare se recomandă numai acele texte în care fiecare propoziție este plină de sens și nu va putea produce păreri de rău pentru timpul pierdut cu lectura ei.

De aceea textele din manualele sovietice instruesc și educă în același timp, provocând în elevi dragostea și devotamentul pentru patria lor sovietică și pentru conducătorii ei, trezind în ei spiritul combativ față de cosmopolitism și subestimarea culturii și științei ruse.

Tot așa se studiază și literatura străină, capodoperele de valoare mondială ale literaturii clasice și contemporane. Totuși, când textele din manualele existente nu oferă condițiile optime de predare, riscând să provoace o discordanță între metoda nouă de studiu și cuprinsul textului, atunci profesorii nu se lasă captați de formalismul burhez în metodă și apolitic în instrucție, ci caută să suplînască lipsurile de ordin ideologic, ridicând astfel calitatea textelor din punct de vedere ideologic-educativ.

Dar ridicarea nivelului teoretic și ideologic în predarea limbilor străine depinde în mare măsură de pregătirea profesorului însuși. D' aici și necesitatea ridicării calitative a cadrelor corpului didactic și obligația pentru

fiecare profesor în parte să-și ridice neconținut nivelul său politic.

O primă condiție pentru un profesor de limbi străine este deci să stăpânească la perfecție bazele științei marxist-leniniste cu privire la limbă, să cunoască teoria limbii, teorie materialistă creată de N. I. Marr, să cunoască fenomenele evoluției caracteristice fiecărei limbi străine, cu alte cuvinte să cunoască aprofundat lingvistica generală și istoria limbii pe care o predă. În vederea acestui scop, o serie de lingviști sovietici și o serie de institute lucrează febril pentru a pune la dispoziția profesorilor material didactic pentru studii limbilor străine, material editat sub controlul Academiei de Științe în URSS.

Dealtfel profesorii de limbi străine rezolvă problemele legate de aceea a ridicării nivelului lor ideologic și profesional în domeniul predării limbilor străine în strânsă colaborare cu planul de muncă general privind programa școlară. Existența unui plan comun și unic în programele tuturor disciplinelor luate în parte constă tocmai în planul de educație ideologică și acest plan asigură în școală unitatea, consecvența și eficacitatea în predarea diferitelor materii, în vederea unui scop comun.

Partidul comunist bolșevic și Guvernul sovietic creează condiții materiale și tehnice favorabile ridicării nivelului teoretic și ideologic al profesorilor prin ajutorul care se dă autorilor de manuale noi, prin reorganizarea studiului, prin încurajarea cercetărilor științifice în acest domeniu, prin schimbul de experiență didactică și prin generalizarea metodelor de predare dovedite ca fiind cele mai bune, prin organizarea de școli pentru aplicație practică și experimentală în domeniul limbilor străine, etc., toate în vederea aceluiași scop: ridicarea nivelului ideologic și profesional în domeniul predării limbilor străine. Prin realizarea acestor măsuri se va atinge scopul cu atât mai ușor cu cât profesorii sovietici sunt mai stăpâni pe învățătura marxist-leninistă, cunosc mai bine problemele progresiste ale lingvisticii materialiste sovietice, precum și metodologia sovietică.

Trebuie să subliniem că acest articol prezintă un deosebit interes pentru cadrele noastre de specialitate, care vor

trebui să tragă învățăminte și sugestii din cuprinsul celor rezumate. Și pentru profesorii de limbi străine din țara noastră se desprinde sarcina de a ridica nu numai propriul lor nivel ideologic și profesional, dar și nivelul ideologic al elevilor, pentru a ajuta la crearea cadrelor de viitori intelectuali ai țării noastre.

RAISA COSMOVICI

METODA DE PREDARE A LIMBILOR STRAINE

Într'un alt articol din aceeași publicație, intitulat *Metoda de predare a limbilor străine, ilustrată de acad. L. V. Șerba*, autorul, L. V. Rahmanov, arată pe scurt concepțiile lingvistului sovietic L. V. Șerba în privința metodei de predare a limbilor străine în școala secundară. Se știe că marele lingvist, fondatorul școlii de fonologie sovietică, acad. Șerba a militat pentru o știință vie, legată de o activitate eminentă practică. De aici tendința lui de a lega mereu munca sa pe tărâm științific, cu pedagogia, de a lega cercetările sale în domeniul limbii cu formarea unei metode de predare.

Moartea sa timpurie nu i-a permis lui Șerba să-și termine ultima lucrare, în care urmărea să tragă concluzii cu privire la elaborarea unei metode științifice de predare a limbilor străine; totuși, un studiu atent al diferitelor capitole publicate din această lucrare, precum și a tuturor lucrărilor sale lingvistice, dă posibilitatea unei înțelegeri clare a concepțiilor sale cu privire la metoda predării limbilor străine.

Contrar părerii multor pedagogi, Șerba susține că cel mai bun profesor de limbi străine pentru ruși nu este un străin, ci un rus care și-a însușit perfect limbile străine. Un profesor de limbi străine, după părerea lui Șerba, nu trebuie să cunoască doar practic limba pe care o predă, ci trebuie să fie și un lingvist în adevăratul înțeles al cuvântului.

Mulți cercetători burghezi vedeau în studiu limbilor doar un mijloc de a cunoaște mai bine cultura și țara limbii studiate. Șerba nu neagă acest lucru, însă, după părerea sa, scopul principal al studierii unei limbi stră-

ine ar consta în lărgirea orizontului nostru lingvistic. După cunoașterea unei limbi străine, un elev care n'a cunoscut înainte decât limba maternă începe să înțeleagă că limba maternă nu e decât un mijloc de a exprima gândirea și are posibilitatea să-și dea seama de unitatea dintre limbă și gândire; astfel se va desvolta la elevi o gândire dialectică și în același timp ei vor începe să cunoască mai bine limba lor maternă. Șerba susține că scopul urmărit din acest punct de vedere de școala medie, prin studiul limbilor străine, este aceluși educativ. Șerba se mai ocupă de textele cu ajutorul cărora se învață o limbă străină: el arată foarte bine, că acestea nu trebuie să fie alese la întâmplare, din orice autor, ci în clasele superioare vor fi întrebuintate texte literare conținând principii educative comuniste; ele nu vor fi nici în clasele inferioare apollie, se vor întrebuinta însă texte de educație politică pe înțelesul vârstei.

În articolul său *Despre triplul aspect al fenomenelor lingvistice*, Șerba distinge trei aspecte în procesul limbii: a) un proces al vorbirii și mai ales al înțelegerii; b) experiența lingvistică prelucrată care condiționează procesul vorbirii și al înțelegerii (gramatica și lexicul definitiv însușit); c) materialul lingvistic (unități de limbă pe care ni le însușim fără o prealabilă analiză). Șerba arată că vorbirea apare numai atunci, când materialul lingvistic începe să se transforme în limbă, adică atunci când la elevi apare sentimentul limbii, când apare capacitatea de a întrebuinta turenuri noi de frază, de a distinge înforșăturile de frază imposibile, corecte de cele necorecte.

În ce privește învățarea unei limbi, Șerba indică două metode diferite, și anume aceea prin însușire receptivă (pasivă) și metoda prin însușire reproductivă (activă). Metoda activă se realizează de cel care predă o limbă străină (pe care trebuie să o cunoască la perfecție) prin comparația sistematică a structurii limbii străine cu aceea a limbii materne.

Un principiu de studiu pe care îl susține Șerba este insistența învățământului în prima perioadă, adică până se stabilește la elevi o bază se-

rioasă lexicală și gramaticală, perioadă în care elevii trebuie să fie cât mai mult îndrumați de către profesor, ei singuri neputând încă lucra independent. Evident că materialul predat trebuie să fie proporțional cu capacitatea elevilor și nu trebuie să fie uitat principiul că studiul limbii trebuie să d'evolte la elevi plăcerea de a citi mult în limba străină.

În privința foneticii unei limbi străine învățate la școală, Șerba susține că ea trebuie predată comparativ cu fonetica limbii materne. La început pronunțarea sunetelor se învață în mod izolat de cuvânt, apoi în cuvânt și apoi în frază. Pedica principia pentru însușirea foneticii unei limbi străine este cunoștința, pe care o are deja elevul, a foneticii limbii materne. Studiul acesta izolat al sunetelor, continuat apoi în cuvânt și în frază, este necesar, fiindcă altfel nu poate fi concentrată atenția elevilor asupra greșelilor făcute în mod izolat; căci fiind atins țelul lor de a putea comunica în limba străină învățată, greșelile făcute li se par practic fără importanță.

În privința gramaticii, Șerba folosește afară de metoda reproductivă sau activă și pe cea receptivă sau pasivă. În metoda receptivă, profesorul pleacă de la fenomenele gramaticale concrete întâlnite în texte, pentru a explica un fenomen gramatical. În această legătură el dă o deosebită atenție și semanticii și grupelor de cuvinte și formării cuvintelor, căci, spre deosebire de metoda reproductivă, formarea cuvintelor nu se descifrează prin funcția lor, ci prin sufixe și prefixe.

Pentru că în articolul său autorul nu putea să atingă toate chestiunile referitoare la metoda receptivă, el citează o serie de lucrări ale lui Șerba, în care e tratată pe larg această metodă, precum *Predarea limbilor străine în școlile medii* sau *Perspectivile predării limbilor străine în școală*, etc.

Sugestiile lui L. V. Șerba vor trebui să fie folosite de cei ce se ocupă de problemele limbii în țara noastră.

ECATERINA SCĂUERU

UN DICȚIONAR DE NEOLOGISME

A apărut, anul trecut, a treia ediție a cunoscutului *Dicționar de cuvinte străine* („Slovari inostrannâh slov”), sub redacția lui I. V. Lăhin și F. N. Petrov. Față de ediția precedentă, publicată în 1947, cea actuală prezintă un progres cantitativ și calitativ considerabil. În ce privește numărul cuvintelor, creșterea este de peste 200%; de la 6000 s'a ajuns la 20.000. Acest spor, care amintește de întrecerile socialiste ale stahanoviștilor, se datorește, între altele, faptului că autorii au luat deastădată în considerație și cuvintele provenite din limbile naționalităților Uniunii Sovietice. Alt amănunt la fel de important, se referă la numărul exemplarelor în care s'a tras Dicționarul. Aici sporul este de 500%: celor 100.000 ale ediției II le corespund acum 500.000. Putem fi siguri că și această jumătate de milion se va epuiza în scurtă vreme, căci opera se adresează, cum spun autorii, „celor mai largi mase de cititori sovietici”. Iarăși un exemplu strălucit de felul cum se lucrează în URSS, și pe care trebuie să ne silim a-l urma.

O CARTE CU DATA GREȘITA

A apărut la Iași, ca extras din *Buletinul Institutului de Filologie Română*, o carte intitulată *Construcția verbului în limbile indo-europene*. Autorul este Th. Simenschy, profesor la Facultatea de Filologie din Iași. Data tipărită pe copertă este 1949. Socoțim însă că e o greșală de tipar, căci la cea mai simplă examinare a cărții se vede că ea trebuie să fi apărut cu mulți ani în urmă. Bibliografia, cu rare excepții, se mărginește la cărți apărute între 1855 și 1930. Se înțelege că autorul nu a consultat nicio lucrare sovietică și nu are nicio informație despre noua teorie a limbii creată de N. I. Marr și dezvoltată de elevii lui și că întreaga lucrare se desfășură în felul formalist al „științei” burgheze, greșit și dăunător. Iar ca încoronare, volumul este tipărit în franceză, ce e drept într-o francezăască puternic colorată cu expresii traduse direct din românește, dar aceasta nu o scuză de vina cosmopolitismului. Singurul avantaj pe care îl

are publicarea în franceză este faptul că păturile largi ale publicului nostru cititor nu vor putea să o citească și vor fi astfel ferite de influența dăunătoare pe care altfel ar putea-o avea asupra lui teoriile reacționare ale autorului. Dar sperăm că, de aici înainte, în era planificării, se va evita risipirea plumbului și hârtiei pentru tipărituri care nu folosesc la nimic.

COMPLET... NUL

Revue des Langues Romanes, publicație care apare în Franța, la Montpellier, ne aduce, în volumul 70 (1949), o „contribuție” în franceză a unui român, Eugen Tănase. E vorba de un articol de patru pagini, intitulat „complet” și „complect”. Probabil că la Cluj, unde ni se spune că locuiește autorul, încă nu s'a aflat de hotărârea Prezidiului Acad. miei R.P.R. din vara trecută, și încă nu se știe că limba cea mai potrivită pentru a trata probleme de lingvistică românească este tot mai limba română, că locul cel mai potrivit pentru a publica articole cu acest subiect sunt revistele românești.

Dacă nu ne mirăm că revista occidentală e de acord să facă loc unui text cu largi extrase din pseudo-savantăii hitleriști ai regimului nostru trecut (și nu ne mirăm, pentru că știm că specialiștii apuseni, în majoritatea lor, „nu fac politică”, adică slujesc în știință interesele imperialismului american, iar în paginile revistei ne întâmpină și alte nume de cunoscuți hitleriști, din alte țări), ne surprinde totuși că s'au putut publica plătitudinii în genul articolului de care am pomenit. Aceasta arată cât de jos a ajuns „știința” occidentală. Dar nivelul scăzut al articolului ar putea fi eventual o explicație a publicării lui în străinătate: la noi, desigur, nu s'ar fi găsit nici o revistă care să tipărească asemenea fleacuri.

G. R.

INSTITUTUL DE LINGVISTICA

În ședința de comunicări de la 18 ianuarie, Prof. N. I. Barbu a prezentat *O observație stilistică a lui Suetoniu*. Istoricul latin Suetoniu, în *Viața lui August*, observă că împăratul spre a-și

exprima mai lămurit ideile, între altele, a adăugat prepoziții numelor de orașe. Suetoniu mai observă că lipsa prepozițiilor aduce o oarecare obscuritate expresiei, dar îi mărește farmecul.

Observația lui Suetoniu ne face să deducem că la început toate numele în funcție de complementele de loc s'au construit în diferite cazuri fără prepoziții. Apoi cazurile s'au specializat în a exprima fiecare o idee principală, iar pentru ideile de loc s'au întrebuințat cazurile respective, cu prepoziții. Numele de orașe au făcut însă excepție până pe vremea lui August, care le-a adăugat și lor prepoziții.

Faptul ne arată că atunci când o formă casuală exprimă mai multe idei, una din idei, după importanța ei în frază, acaparează forma, iar pentru celelalte idei exprimate de aceeași formă se creează noi expresii.

Același lucru se întâmplă în românește, unde numele proprii personale, care aveau aceeași formă pentru acuzativ și nominativ, au început să exprime prin forme simple numai funcția de subiect, iar pentru cea de obiect s'a adăugat prepoziția *pe*.

Și aici e un fapt stilistic: construirea numelor de lucruri cu *pe* este o personificare, construirea numelor proprii de persoane fără *pe* este o coborâre în rândul lucrurilor.

TEODORA TOMESCU

În ziua de 22 decembrie 1949, prof. J. Byck a făcut la Institutul de lingvistică o comunicare intitulată „Despre cuvântul *obraznic*”.

Vorbitorul a pornit dela faptul că în unele graiuri regionale cuvântul *obraznic* are sensul de „sfios”, pe când în limba comună el înseamnă exact *contrariul*: „prea îndrăzneț”. Se poate explica acest fapt neobișnuit, ca un cuvânt să evolueze în sensuri contrarii; astfel, *strașnic* „teribil, rău” corespunde vechiului slav *strašnik* „om fricos”. Aceste fapte se încadrează în legea polarizării semnificațiilor, enunțată de savantul sovietic N. I. Marr.

În cazul de față avem însă a face cu două cuvinte independente, derivate fiecare deosebit și în medii diferite, din câte un înțeles dintre cele două pe care cuvântul *obraz* le are în limba română.

Cuvântul *obraznic* cu sensul de „sfios” derivă din *obraz* pudoare”, *obraznic* înseamnă deci „cu obraz, cu rușine, cu sentimentul pudoarei”. Circulația acestuia în limba dela țară și absența din textele literare arată că dezvoltarea lui a avut loc într'un anumit mediu, și anume în lumea celor exploatați. Tot aci a apărut și *neobrazat* cu sensul de „fără obraz, fără rușine, obraznic” (din limba comună).

Dimpotrivă, *obraznic* din limba comună cu sensul de „prea îndrăzneț, nerușinat” a luat naștere în clasele exploatoare, ceea ce justifică și existența lui în limba literară. El oglindește atitudinea acestor clase față de pornirea de revoltă, față de voința de dezrobire a celor exploatați. La briginea acestuia se află cuvântul *obraz*, cu sensul de „îndrăzneală”. I se spune că e *obraznic*, că face *obraznicile* sau că se *obraznicește*. celui care lua, sau care avea obraz, adică își „permitea” să aibă îndrăzneală față de stăpân.

E de remarcat faptul că, deși *obraznic* cu sensul de „îndrăzneț” trebuie să fie de dată foarte îndepărtată, el nu apare în textele vechi, cu nuanța afectivă amintită, decât atunci când lupta de clasă ia forme tot mai ascuțite, iar în împrejurările când nu intră în joc contradicțiile de clasă aceeași noțiune e exprimată prin cuvintele: *cu îndrăzneală*, *cu dârjje*, *cu semeție*, *cutezător*, etc.

LILIANA GRECU

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

FILIALA CRAIOVA

În ședințele colectivelor de limba română, se discută planuri de lecții și în general chestiuni metodologice și ideologice, în legătură cu predarea lecțiilor.

S'au înglobat în societate și colectivele de limba rusă și limba franceză.

FILIALA CONSTANȚA

Colectivele profesorilor de limba română duc discuții, în cadrul ședințelor, în vederea îmbunătățirii muncii didactice.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOȘTRI SUNT RUGAȚI
SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOȘTRI SĂ NE TRI-
MITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINȚĂ SCURTE,
CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ȘI, PE CÂT POSIBIL,
BĂTUTE LA MAȘINĂ.

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacția Revistei „CUM VORBIM”

București, Str. Spătarului, 12 – Telefon: 2.69.13

★

Administrația „SLOVA”, Str. C. Mille, 14. — Telefon: 6.35.14

★

ABONAMENTE:

Particulari un an.....	.240 lei
Particulari 6 luni.....	.120 lei
Instituții un an.....	.600 lei
Instituții 6 luni.....	.300 lei

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poștală plătită în numerar conform aprob. Dir. Gen. P. T. T. 85.567/949

ES

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR
(SECȚIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ES

EDITURA DE STAT

ANUL II

*

MARTIE 1950

*

NUMĂRUL 3

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOGICE ȘI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACȚIE

N. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN, G. ISTRATE,
Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROSETTI

SUMAR:

N. A. LEONTIEV: <i>Limbajul și gândirea</i>	1	
N. I. Marr, în cea de a 85-a aniversare a nașterii	3	
CONSTANTINA BURGHELE: <i>Mihai Beniuc</i>	5	
TUDOR VIANU: <i>Limba poetică</i>	8	
GH. V. MILICA: <i>Raión</i>	10	
LUCIA WALD: <i>Comuna</i>	11	
<i>Fr. Engels cunosător al limbii române</i>	13	
<i>O „gramatică” dăunătoare</i>	14	
<i>Răspuns</i>	17	
MARIA RĂDULESCU: <i>Cum nu trebuie să se scrie</i>	18	
OLIMPIADA NANDRIȘ: <i>Un manual de conversație româno-</i> <i>rusă din 1798</i>	20	
<i>Multi- și omnilateral</i>	21	
MIRCEA MIHAIL SECHE: <i>Cum este folosită limba româ-</i> <i>nă la Muzeul de Științele Naturii</i>	22	
<i>Țări în petrol</i>	23	
FRIDA WALD: <i>O carte de medicină</i>	24	
T. D. MARUȚA: <i>Antic sau antic?</i>	25	
HARITON POPA: <i>Roșiorii de Vede</i>	27	
ELVIN: <i>Scrierea numelor de luni</i>	28	
TRANDAFIR ȘIRIANU: <i>U final</i>	30	
GH. ȘERBAN-CORNILĂ: <i>Dărăb, știuc, crișălău</i>	31	
I. TEODORESCU-BROȘTENI: <i>Porecla casei lui Ion Creangă</i>	32	
N. A. URȘU: <i>Alte cuvinte care dispar</i>	32	
EMILIAN GEORGESCU: <i>Tot despre firme</i>	33	
GOGU GEORGESCU: <i>Vocabular tipografic</i>	34	
Vocabular regional	EM. POPESCU: <i>Sibiu</i>	35
	MARIN CAZACU: <i>Teleorman</i>	35
	MARINA STRENCOVEANU: <i>Teleorman</i>	36
	GH. I. NEAGU: <i>Muscel</i>	36
STOICA A. ADAM: <i>Timiș-Torontal</i> ..	36	
Discuții	37	
<i>Fără multă vorbă</i>	38	
<i>Din vorbă în vorbă</i>	39	
<i>Citite și auzite</i>	41	
<i>Cronica</i>	42	

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

LIMBAJUL ȘI GÂNDIREA

Textul care urmează este extras din *Manualul de Psihologie* de K. N. Kor-
nilov, B. M. Teplov și A. Smîrnov, publicat în 1948, la Moscova, în Editura Aca-
demiei de Științe pedagogice a R.F.S.R. Capitolul despre limbaj, din care face
parte fragmentul reprodus de noi, a fost scris de A. N. Leontiev. Volumul a fost
tradus în românește de colectivul catedrei de Pedagogie și Psihologie din Cluj și
va apărea în curând prin grija Editurii de Stat, care a avut bunăvoința de a ne
comunica manuscrisul.

Limbajul, apărut pe baza muncii, n'a transformat numai organele
de simțuri și de mișcare, ci și creierul omului. „La început munca, iar
apoi vorbirea articulată împreună cu munca au fost cele mai impor-
tante stimulente, sub influența cărora creierul maimuțelor s'a trans-
format încetul cu încetul într'un creier uman, care cu toată asemăna-
rea lui cu creierul maimuței îl întrece cu mult în mărime și perfec-
țiune” — spune Engels. Desvoltarea creierului și a organelor de simț
a exercitat, la rândul său, o influență inversă, și asupra muncii și
asupra limbii — „a dat ambelor mereu noi îmbolduri pentru desvol-
tarea lor ulterioară ¹⁾”

După cum am văzut, limbajul apare odată cu apariția conștiin-
ței, cea mai înaltă formă, specific umană, de reflectare a realității. În
unitate cu limbajul apare și gândirea omului care se caracterizează
tocmai prin reflectarea realității, prin noțiuni, adică prin generali-
zări, care primesc formă și se fixează prin cuvinte. „Ideile nu există
rupte de limbă” — spune Marx ²⁾.

Totuși, limbajul și gândirea nu coincid pur și simplu între
ele. *În diferite etape de dezvoltare, raporturile reciproce dintre gândire
și limbaj ne apar în diferite forme.*

La început, atunci când gândirea oamenilor se manifestă sub
forma unei activități intelectuale practice nemijlocite, în legătură cu
obiectele în măsură să satisfacă trebuințele lor, limbajul fixa cunoș-
tințele oamenilor despre aceste obiecte, exprimându-le în formă de
numiri. „Oamenii — spune Marx — dau acestor obiecte nume deose-

1) Engels: *Rolul muncii în procesul transformării maimuței în om*, Gospo-
litzdat 1935, pag. 7 (v. editura P.C.R. 1945 p. 7).

2. Arhiva lui Marx și Engels, ed. rusă, vol. IV p. 99.

bite (tribale), pentru că ei cunosc deja însușirea acestor obiecte de a le satisface trebuințele lor, pentru că ei caută, cu ajutorul unei activități mai mult sau mai puțin repetate, să pună stăpânire pe ele”³.

Pe aceste diferite trepte ale dezvoltării istorice, limbajul era format, după cum știm, din diferite unități lingvistice încă nediferențiate în aspectul lor, care aveau înțelesuri cu totul generale, largi și chiar mai multe deodată la număr într-o situație concretă.

Mai târziu, odată cu complicarea limbii și dezvoltarea categoriilor gramaticale care reflectă cunoașterea socială a categoriilor realității, gândirea se eliberează treptat din fuziunea nemijlocită cu acțiunea, dobândind tot mai mult caracterul unei activități interioare „ideale”.

În fine, ea este în stare să se desfășoare complet în forma unui proces intern de reflectare a realității prin noțiuni verbale; în felul acesta, ea are nevoie de o formă de limbaj specială — de așa numitul *limbaj intern*. Totuși, gândirea nu este pur și simplu un limbaj intern. Gândul se formează prin limbajul intern. Între gândul format prin limbajul intern și între limbaj există de asemenea un raport complicat. Atunci când exprimăm prin cuvinte un anumit gând, noi nu-l reproducem pur și simplu, ci-l dezvoltăm, îl modificăm. De aceea nu este întotdeauna ușor să-ți exprimi gândul. Desigur, oricine a încercat starea cât se poate de chinătoare care se poate descrie aproximativ în felul următor: „înțeleg și știu ce vreau să spun, dar nu pot în nici un chip să mă exprim, nu găsesc cuvintele potrivite”.

Dificultatea pe care o întâmpinăm în exprimarea gândului prin limbajul extern nu este totuși numai o dificultate a limbajului ca atare. Aceasta constă în dificultatea formulării gândului respectiv prin cuvinte, în așa fel ca el să fie înțeles și de altul: or, aceasta înseamnă, în bună parte, să-l faci inteligibil și pentru tine însuși. Ceea ce ni se pare numai un „chin al cuvântului”, în realitate este adesea și un *chin al gândului* care începe să fie formulat în conștiința noastră.

Cu cât gândul nostru este mai confuz pentru noi înșine, cu atât ne vine mai greu să-l exprimăm în cuvinte, și invers. De aceea nu se poate să nu acordăm atenția cuvenită felului în care se exprimă gândul prin cuvinte. Acest lucru trebuie să-l avem în vedere în mod deosebit în învățare. Este important să cerem dela elevi formulări corecte și dezvoltate nu numai pentru educarea limbajului lor, dar și pentru educarea gândirii lor, pentru educarea aptitudinii de a formula și desvolta logic gândurile proprii.

Așa dar, limbajul și gândirea omului sunt în modul cel mai strâns legate laolaltă. *Limbajul este inseparabil de gândire, gândirea este inseparabilă de limbaj. Totuși limbajul și gândirea nu sunt procese identice*, nu se contopesc între ele. Ele formează o unitate complexă.

N. A. LEONTIEV

3. Marx și Engels, Opere, ed. rusă, Vol. XV, p. 461. Acțiunea practică constituie procesul prin care diferite semnificații se raportează la obiecte singulare concrete, precum și unele la altele. Limbajul acesta întotdeauna inclus în activitatea practică se numește *simpraxie*.

N. I. MARR, LA CEA DE A 85-a ANIVERSARE A NAȘTERII

În iarna aceasta, cu ocazia împlinirii a 85 de ani dela nașterea lui N. I. Marr și a 15 ani dela moartea lui, oamenii de știință sovietici au sărbătorit cu multă însuflețire pe creatorul lingvisticii materialiste. Între alte contribuții la cunoașterea operei și vieții lui Marr s'a publicat și articolul pe care-l reproducem mai jos.

Acum 85 de ani s'a născut N. I. Marr, marele lingvist sovietic, creatorul noii teorii a unității procesului de formare a limbii. Adversar hotărât al concepției dominante în știința burgheză asupra dezvoltării limbilor, Marr a răsturnat doctrina familiilor de limbi condiționate de rase, denunțând-o drept o formă a teoriei rasiale în știință.

Etapa actuală a științei lingvistice sovietice este legată de numele marelui savant rus Nicolai Iakovlevici Marr. Rupând cu vechile tradiții ale științei lingvistice, N. I. Marr a luptat pentru crearea unei noi științe a limbii, pe baza materialismului dialectic și istoric. El respinge tezele idealiste ale științei lingvistice burgheze, care studiază limba ca un fenomen în sine, dezvoltându-se independent. Însă schimbarea adusă de N. I. Marr, în știința lingvistică, a fost posibilă numai datorită regimului sovietic, adică în acele condiții în care munca savantului este legată de sarcinile practice determinate de noile realități sociale. Încă înainte de 1917, N. I. Marr era un savant progresist, cunoscut în cercurile lingvistice mondiale; dar abia după Marea Revoluție din Octombrie, a pornit la revizuirea radicală a concepțiilor sale științifice, întemeindu-și concepțiile pe învățătura lui Marx-Engels-Lenin-Stalin. Concepția lui absolut nouă asupra gândirii și limbii, elaborată pe baza marxism-leninismului, a adus un suflu nou în cercetarea structurii limbii, garantând singura explicație justă a tuturor particularităților proprii acestui domeniu al „suprastructurii”. Toate încercările de caracterizare a limbii, întreprinse de școlile logice, psihologice și altele asemănătoare din știința lingvistică burgheză, s'au dovedit infructuoase și au dat greș, pentru că nu înțelegeau relațiile reciproce dintre gândire și limbă, și dintre acestea și realitățile sociale.

Marxism-leninismul a făcut imposibil studiul limbii ca ceva independent în evoluția ei, ca ceva în afara mediului social și ca ceva izolat de categoriile conștiinței practice, în continuă schimbare. Marxism-leninismul a stabilit unitatea dialectică a limbii și a gândirii. Pentru întâia oară limba a fost considerată ca un fenomen condiționat de factorii sociali, în formarea și în dezvoltarea ei, în toate părțile ei componente, — dela sunet până la forma gramaticală a cuvântului.

LIMBA ESTE CONDIȚIONATA DE SOCIETATE

Lingvistul sovietic N. I. Marr definește limba ca o „realitate nemijlocită a gândirii“, ca „cel mai important mijloc de comunicare între oameni“ și ca un „instrument de dezvoltare și de luptă“. Dar nu numai cuvântul, ci și construcțiile sintactice au apărut ca un act al activității conștiente a omului. Fiind cel mai important mijloc de comunicare între oameni, limba este condiționată de societate, în toate părțile ei componente, neexceptându-se nici formarea sunetelor izolate. Această calitate a limbii nu e în legătură cu nevoile individului, ci cu ale întregului mediu social. Limba apare ca o creație a societății și nu ca o operă individuală. Ea nu este un instrument al individului, ci al întregului conglomerat social căruia îi aparțin indivizii.

După Marr, lingvistica modernă trebuie să trateze dialectic problema gândirii și a limbii, luând în considerație transformările radicale survenite în muncă, precum și relațiile sociale care decurg din acestea. Ca rezultat al cercetărilor sale, Marr ajunge la concluzii identice cu ideile de bază ale clasicilor marxism-leninismului. Marx și Engels au scris în această privință că: „Oamenii, prin faptul că-și dezvoltă producția materială și relațiile materiale dintre ei, își schimbă — împreună cu realitatea dată — și gândirea și produsele gândirii lor“. „Realitatea nemijlocită a gândirii este limbajul“.

UN CAMP NOU PENTRU CERCETARI

Perspectivile care se deschid lingvisticii sovietice prin aceste teorii sunt nelimitate. Într-o țară cu naționalități atât de numeroase și diferite cum e Uniunea Sovietică, savantul filolog are un extrem de bogat câmp de acțiune. Multe din aceste limbi au și fost studiate, oferind savanților un material cu totul nou. Limbile care n'aveau scriere și au căpătat-o abia în timpul regimului sovietic oferă cel mai rodnic câmp de studiu în domeniul procesului de dezvoltare a vorbirii nescrise, în cadrul noilor condiții sociale. N. I. Marr s'a servit în primul rând de aceste posibilități. Metoda materialismului dialectic și istoric, utilizată de el, a dus la perspective absolut neașteptate în domeniul lingvistic, deschizând orizonturi largi în acest sector al științelor sociale. Opera lui Marr este continuată de colaboratorii săi de la Institutul pentru limbă și gândire, înființat de el.

În epoca noastră, a contradicțiilor ascuțite dintre sistemul socialist și cel capitalist, lupta ideologică — și în acest domeniu — capătă o importanță deosebită. Adepții lingvisticii materialiste își strâng rândurile și pășesc înainte, în slujba realității și adevărului, împotriva lingviștilor burghezi.

MIHAI BENIUC

„Eu eram în mândra Transilvanie
Toboșar al vremurilor noi.”

Iată versurile pe care le putem lua ca fir călăuzitor când vrem să studiem limba poeziei lui M. Beniuc. Poetul e transilvănean și vestitor în poezie al vremurilor socialismului. Limba lui e specifică regiunii în care el a trăit și oglindește aceste vremuri. Vom urmări în ea aceste două idei centrale, studiindu-i vocabularul, sintaxa și morfologia.

Mihai Beniuc nu are prejudecata cuvintelor. Conținutul realist al poeziei sale cere spargerea zăgăzurilor, pătrunderea cuvintelor noi în limbă, în majoritatea cazurilor a acelor des folosite de muncitorimea și țărănimea ardeleană, ca de pildă: *nemeșug* (ceata nobililor maghiari), *sărăntoc* (sărac), *a păfuga* (a pune pe fugă: „Venea Ion argatul să ne păfuge”), *a desbumba* (a descheia), *molău* (bleg, fără vlagă), *steiu* (stâncă ascuțită).

Apropiate de graiul popular sunt și cuvintele onomatopeice ca: *a zumzâl*, *a chiui*, *hârșăit*, care dau poeziei, ca și cuvintele cu ton de interjecție (*păzea! băieții!*), un suflu dinamic.

Neologismele folosite de poet sunt de origini diverse. Unele maghiare, nu însă în mare cantitate (*pusta*). Altele franceze: *vervă*, *batalioane*, *complice*, *masiv*.

Adesea neologismul nu e asimilat:

Dă grai, durerea mea *superbă*,
Fântânilor de cântece
Inchise ca într'un miez de munte
În suiletu-mi adânc. (Drumuri)

De cele mai multe ori însă, el trece neobservat și-și îndeplinește funcția la fel ca oricare alt cuvânt:

În văzul tuturor, cu mină *calmă*
Eu joc mereu durerea mea în palmă
Ca pe o stea de jar cules din vatră:
Ei! Căinii morții, căinii morții latră! (Flautul vrăjit)

Uneori neologismele sunt atât de bine folosite încât ele contribuie la crearea de efecte artistice:

Spre creste de vis
Spre vis de creste
Vis *nedescris*
Nici în poveste (Cu sanie fără clopotei)

Tot în acest scop, Mihai Beniuc întrebuițează arhaismul: *vâr-tute*, *judet* (judecătă), *vorovă*. Acesta din urmă capătă frumusețe în versurile:

Frunze tremură din gene
Vorovind precum li-i placul (Cătră casă)

Dar pentru a ne da seama de lipsa totală de prejudecată a poetului față de cuvinte, vom cita versul:

Cu *vârtute*, harnic, plin de *vervă*

în care găsim un arhaism alături de un cuvânt obișnuit și de un neologism.

În morfologie mai mult ca oriunde vedem intenția autorului de-a se apropia de limba poporului. Găsim de cele mai multe ori schimbări de terminații la substantive: *fluera* (fluera) *lui Iancu*, *ovesele sonore*. Exemplul ultim este și un caz de folosire a pluralului unui cuvânt care de obicei este întâlnit numai la singular. Așa și *duioșii*.

În domeniul morfologiei cităm formele arhaizante, care în poezie realizează efecte de stil, ca *trecum*, sau substantive proprii masculine terminate în *a*, declinate, ca și cum ar fi feminine. Iată exemplul pe care ni-l dau câteva versuri deosebit de frumoase:

Coboară din cocoașa munților
Trepte cu trepte,
În haine albe, cu coase drepte
Cu cușmele pe zarea frunților,
Feciorii, feciorii,
Urmașii, strănepoții
Horii.

Apropiate de graiul vechiu popular sunt și formele verbale inversate. Exemple se găsesc la tot pasul. Ele capătă o valoare de stil uimitoare în poezia *Chivoără roșe*:

Jeli-v'ar corbul și cioara,
Pomenească-vă ocara.

Una din caracteristicile vremurilor noi, al căror cântăreț se face poetul, este dinamismul, dorința de luptă și de acțiune. Aceasta se oglindește și în limbă. Unele construcții sintactice o vădesc. Găsim verbe intrazitive ca *a fierbe* (intransitiv, în mod obișnuit, cu valoarea la care ne referim), *a vibra*, *a înflori* construite tranzitiv, cu complemente drepte.

Uragane, ură și blesteme
Fierb învâlmășitele *genuni*...
Văzduhul *vibrează* albastre *coarde*...
Vara *înfloriră* macii roșii *stepele*...

Se simte ușor că un verb tranzitiv exprimă mult mai puternic acțiunea, decât unul intransitiv, deoarece vedem consecința ei imediată răsfrângându-se asupra unui obiect. Indemnul către proletariat la lupta împotriva exploataților este astfel exprimat în versurile:

Dar lupta trebuie *luptată*
În coate, în genunchi, în sânge.

Acțiunea redată de participiul trecut *luptată* se răsfrânge asupra subiectului gramatical *lupta*, dar e săvârșită de subiectul logic subînțeles *muncitorii asuprași*. Datorită acestui fel de exprimare care atrage atenția prin noutate și putere, versul devine lozincă.

Unele construcții poartă pecetea influențelor regionale, fie a limbii maghiare, fie a limbii din Ardeal. Așa de pildă:

Și lumea n'o să știe niciodată
Dece nu pot *mai mult* femeii să cânt.

Intorsătura aceasta trebuie tradusă: *Dece nu mai pot cânta femeii. Mai mult* pentru *mai* este o calchiere a maghiarului *többé* sau a germanului *mehr*, pe care o întâlnim și la Coșbuc. Cerințele ritmului fac uneori pe poet să se depărteze dela topica normală a limbii noastre. Lucrul e uneori o scădere ca de pildă în versurile:

Nu, trupul dulce nu mai e al meu
Ce l-am cuprins în apele complice (Cântec despre fată)

alteori face ca accentul să cadă pe cuvântul care, logic, trebuie să fie accentuat:

Dacă gonesc din urmă nori de smoală
Cu tunete și biciuri de lumină,
E că le vreau, pe mâne când se scoală
Copiilor, o zare mai senină. (Trecere)

Aspectele negative ale limbii lui M. Beniuc nu ating adâncimea, esențialul și sunt rare.

Răspunderea lor e purtată mai ales de timp și de mediu. Poetul s'a format într'o vreme de stăpânire a burgheziei și era oarecum firesc ca limba lui să oglindească într'o anumită măsură acest fapt. În poezii de tinerețe, care freamătă uneori de avânt și de revoltă, găsim versuri în care limba rămâne totuși în urmă:

Dar într'o seară (ziua umblam puțin) te uită,
În banca dinainte-mi la cinematograful
O Fată! Este dânsa. Rămân de-odată paf.
Eu care mă'ncântasem că dragostea se uită! (După un an)

Poezia *Dincolo*, deși cu un conținut avansat, are o limbă formalistă, ermetică:

Lumea de dincolo umbra
Aparențelor de-aici
Proiectate de dorință
Pe ecranul neființei.

Faptul e explicabil dacă ne gândim când și în ce condiții a fost publicată. Poezia apare în volumul *Poezii* în 1943. Era epoca de culme a teroarei fasciste. Adevărurile trebuiau spuse pe ocolite, unele poezii trebuiau să înșele pe dușmanul de clasă, să-i adoarmă bănuielile, pentru ca altele, combative să poată și ele apărea. Numai astfel au văzut lumina tiparului poeziile *Melița* sau *Câmp românesc*.

În marea majoritate a poeziilor sale însă, M. Beniuc folosește limba de toate zilele, vorbită de popor, știind s'o înalțe până la rangul de instrument artistic apt de a exprima lupta revoluționară și năzuințele claselor exploatare. El trebuie socotit așa dar ca unul dintre poeții care au pus temelile unei limbi demne de concepția artistică și ideologică a realismului socialist.

CONSTANTINA BURGHELE

LIMBA POETICĂ

Orice cuvânt sau înlanțuire de cuvinte trezește în mintea celor care le ascultă, în afară de reprezentarea înțelesului lor propriu, pe aceea a altor înțelesuri cu care cele dintâi sunt legate. Acestea din urmă se rânduiesc într'unul sau altul din domeniile vieții și activității omenești și, grație acestui fapt, toate manifestările vorbirii dobândesc puterea de a produce, nu numai imaginea sau ideea care alcătuiește obiectul mărginit al comunicării, dar și reprezentarea locului pe care vorbitorul îl ocupă în viața socială și a felului activității sale. Când, în fața copacilor unei păduri, cineva ne vorbește despre *esențele* care o constituie, înțelegem că avem de-a face cu un silvicultor și când altcineva se ocupă de *spețele* care își duc viața în curtea lui de păsări, suntem îndreptățiți să presupunem că proprietarul găinilor, rațelor, curcilor ș. a. m. d. trebuie să fie vreun naturalist sau avicultor.

Dacă există însă o limbă a acestor diferite specialități, nu există și una a poezilor? Păreră generală afirmă că se poate, în adevăr, vorbi de o limbă poetică. Multe cuvinte ale limbii (pentru a nu mai vorbi și despre înlanțuirile dintre ele) par a avea puterea să ne ducă cu mintea în sfera poeziei și să ne facă a înțelege că *cel* care le întrebuințează este un poet. Care sunt însă caracterele acestei limbi speciale?

Răspunsurile date acestei întrebări nu s'au potrivit totdeauna între ele. Altă dată, în epoca clasică a literaturii, treceau drept poetice cuvintele care exprimau înțelesuri cu totul generale. *Sburătoare* părea mai poetic decât cuvintele speciale care denumesc felurile *sburătoarelor*: *vrabie, cioară, cârsteiu*, etc. Clasicismul împărțea cuvintele în nobile și vulgare și, bine înțeles, poetice nu erau decât cele dintâi. Când însă Revoluția franceză, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, a proclamat egalitatea cetățenilor, principiul egalității s'a extins și asupra cuvintelor limbii, încât o mare parte dintre acestea, altă dată considerate drept vulgare și nepoetice, au dobândit drepturi depline în cetatea poeziei. Ba chiar, în epoca literară care a urmat Revoluției franceze, adică în epoca romantică, au început a fi simțite drept poetice tocmai cuvintele mai speciale, împrumutate din viața practică și comună și din îndeletnicirile profesionale. Altă dată erau apreciate cuvintele încolore și nobile; acum începură a fi gustate cuvintele concrete, colorate, pitorești și populare. Gh. Asachi, scriitorul moldovean cu atâtea merite în fixarea limbii noastre literare, a evocat odată vremea în care graul poporului nu avea încă drepturi poetice, scriind:

Muzele'n nemernicie spăimântate umblau și mute
Ne'ndrăznind idioma patriei din cenușa ei să'nvie.

Intr'altă poezie a sa, în care sărbătorește evenimentul deschiderii Teatrului Național din Iași, Asachi se felicita că pe noua scenă se va auzi limba care, altă dată, *se vorbea numai la stână*, a acelora care

ne dau pâine și miere. Revoluția romantică se produsese deci pentru Gh. Asachi.

Trebue să adăugăm că, deși asupra acestei îndrumări nu s'a mai revenit niciodată în ultima sută de ani, nu putem vorbi despre o limbă a poeziei ca despre una fixată odată pentru totdeauna. Limba vie și colorată a poezilor este ca o pânză foarte întinsă în care poeții de seamă ai fiecărei generații croiesc tot alte și alte figuri. Una este limba lui Asachi și Conachi, alta a lui Alecsandri, a lui Eminescu sau a lui Coșbuc. Fiecare din acești poeți au adus chipuri de exprimare proprii situaării lor istorice și sociale. Când se va scrie istoria limbii noastre literare, transformările graiului poetic, în legătură cu acele ale așezărilor sociale, vor deveni cu totul evidente. Se poate deci spune că așa zisa limbă poetică nu este decât limba diferiților poeți, o realitate în veșnică prefacere, nu una incremenită odată pentru totdeauna.

Se întâmplă însă că orice poet de seamă impune generației sale, și uneori chiar generației imediat următoare, un anumit vocabular, anumite forme și expresii. Prestigiul pe care operele acestora l-au câștigat lucrează, astfel, și după ce glasul lor a amuțit. În astfel de împrejurări, este simțită drept poetică limba vreunui maestru al prezentului sau al trecutului apropiat. Așa s'a întâmplat cu limba lui Eminescu. Intr'o anumită epocă a scrie poetic însemna a scrie în limba lui, cu expresiile lui preferate, culese din domeniile de viață în care el se situa mai deseori. Până după 1900, tipul poetului eminescian n'a fost deloc rar în literatura noastră, deși, între timp, Gheorghe Coșbuc, reprezentantul țărânimii ardălene, era pe cale să impună un temperament poetic nou și un alt graiu poetic.

Din sfera înrăuririi eminesciene s'a desprins Al. Vlahuță, un scriitor plin de însemnătate în direcția dezvoltării conștiinței sociale și morale a culturii noastre, dacă nu și în aceea a transformării mijloacelor lingvistice ale poeziei. Am încercat să arăt, altădată, cum la Eminescu se împerechează vorbirea familiară cu aceea filozofică. Așa se întâmplă și la Al. Vlahuță. Când acesta se adresează unei tinere fete, în ton familiar:

Cum curge vremea și ne'ngroapă!

Ia vezi ce mare te făcuși:

Mai ieri, erai numai de-o șchioapă,

Când te pierdeam printre păpuși

și când, altă dată, el face să răsune o vorbire care nu pregetă în fața acelorași neologisme, folosite altă dată de Eminescu, ca în următoarea strofă:

Știi tu încă ce-i vieța? Ai avut tu când pătrunde,

Nu problemele ei vaste, încălcite și profunde,

Dar un tremurat de suflet, licărirea ta de-o clipă,

Când atâtea-ți schimbă vremea c'o bătaie de aripă

În vertiginosul haos de priveliști, ce te'nșală,

Sub imensa și eterna armonie generală

Vlahuță continuă a întrebuița mijloacele limbii lui Eminescu. El continuă a se situa în regiunile marelui său înaintaș, căci este probabil că, pentru el, „limba poetică“ însemna limba unei mari creații poetice anterioare.

Așa zisa limbă poetică pare deci a avea două înțelesuri. Trebuie deosebit, cu toată limpezimea, între limba mereu vie a marilor poeți și noțiunea unei limbi poetice tradiționale, pe care o generație o primește dela o generație anterioară, dar știe totdeauna s'o depășească, odată cu apariția fiecărui mare poet nou.

TUDOR VIANU

RAION

Cuvântul *raion*, cunoscut în limba noastră ca denumind „polița, raftul“ dintr'un magazin, este un neologism împrumutat din limba franceză. În limba de origine a însemnat „rază de lumină“, apoi „jumătatea diametrului unui cerc“, iar în limba română „porțiunea din magazin cuprinsă în raza vizuală a unei ochiri repezi, raft, poliță cu mărfuri“. Împrumutul s'a înfăptuit datorită relațiilor comerciale specifice orânduirii burgheze. Cuvântul există și astăzi în vorbirea oamenilor muncii din magazine, având o circulație redusă.

Alături de acest termen, în limba actuală, s'a introdus un nou cuvânt, *raion*, care nu are legătură cu primul decât doar în ceea ce privește aspectul formal, întrucât ca origine, semnificație și circulație el este cu totul deosebit.

Noul cuvânt *raion* are o semnificație în primul rând politică. El înlocuiește vechea unitate administrativă a plășii, realizată pe baza necesității mecanice a împărțirii teritoriale, cu una nouă, în care factorul determinant este omul și activitatea sa, în cadrul teritoriului. De aceea unitatea raională, corespunzătoare noii structuri social-politice din țara noastră se extinde și asupra orașelor cu populație numeroasă, cu aspecte diverse ale producției și întindere teritorială mare, așa cum prevede „Hotărîrea plenarei a V-a a Comitetului Central al P.M.R. din 23-24 Ianuarie“.

Fiind vorba de un termen în primul rând politic, corespunzător structurii socialiste, cuvântul *raion* are o circulație foarte întinsă, el cuprinzând întreaga populație a R.P.R.

El a fost împrumutat din limba rusă, în care cuvântul *raion* are aceeași semnificație de „regiune“ și aceeași largă circulație.

În limba noastră cuvântul *raion* va ajuta la realizarea unității organizatorice administrative, dovedită imposibilă în orânduirea capitalistă, și va alunga poate din circulație vechiul termen din vorbirea comercială.

Ploiești

GH. V. MILICA

COMUNA

Când, la 18 martie 1871, populația Parisului, având în fruntea sa proletariatul, a înfipt steagul roșu pe sediul municipalității Parisului, ea a marcat prin acest fapt nașterea unei forme noi de stat în istoria omenirii, a primului stat de dictatură a proletariatului. Termenul cu care s'a denumit această nouă formă statală marca prin însuși conținutul lui, ideea că e vorba de un stat al poporului, de conducerea celor mulți. Termenul *comună*, care include acest sens, prezintă o evoluție interesantă care se reflectă și în limba română unde el a pătruns la începutul secolului al XIX-lea. Mai înainte însă de a-l analiza, trebuie să remarcăm că, în limba latină, adjectivul care stă la baza lui, *communis*, desemna „ceea ce aparține tuturor, ceea ce este împărțit între toți” în opoziție cu „ceea ce e propriu”. De timpuriu clasa dominantă romană, aristocrată prin naștere sau prin avere, a imprimat acestui termen o valoare peiorativă, legând sensul de „ceea ce este comun mulțimii, masei” de noțiunea de „vulgar, mediocru, simplu”. Ambele semnificații ale termenului latin s'au păstrat în limbile române. Ne interesează aici însă evoluția pe care a suferit-o substantivul *comună* derivat din adjectiv. Apărut încă din secolul al XII-lea în Franța, în decursul Evului Mediu, termenul *comună* a fost aplicat orașelor în care burghezia, clasa în ascendență, reușea odată cu creșterea comerțului, să obțină de la seniorul feudal posibilitatea de a-și exercita drepturile politice; clasa progresistă a epocii se pune în fruntea masei și denuște statul condus de ea stat al poporului. Rând pe rând, conduse de burghezie, orașele s'au eliberat de sub stăpânirea seniorilor feudali. Termenul de *comună* s'a extins și a rămas cu o semnificație pur administrativă, districtuală, pe care o găsim și azi în limba franceză și în limba română, semnificație introdusă odată cu noua orânduire administrativă pe care o stabilește clasa burgheză dela noi în decursul secolului al XIX-lea.

Cu alt înțeles, colorat politic, apare termenul în decursul veacului al XVI-lea în unele texte în care are înțelesul de „popor de jos, plebe”. Recunoaștem și aici aceeași mentalitate reacționară a clasei dominante, care consideră masele populare ca incapabile de a produce ceva deasupra măsurii obișnuite, peste comun. Termenul își strâmtează prin urmare înțelesul, referindu-se numai la masele exploatate, care nu participă cu nimic la viața politică. Cu altă semnificație a fost reluat în perioada revoluției burgheze din 1789—1794. Mica burghezie franceză, reprezentată de iacobini, care forma aripa de stânga a revoluției, sprijinită de masele populare, a instaurat în august 1792 la Paris *Comuna insurecțională*. Comuna a luat o serie de măsuri revoluționare, pentru a grăbi desfășurarea revoluției, dar curând, prin intervenția marelui burghezii constituită în partidul girondin se înlocuiește Comuna prin Convenție. În acest stadiu termenul și-a lărgit conținutul său real, căci comuna din 1792 este, în parte, opera mase-

lor populare. Avântul revoluționar al poporului francez s'a desfășurat eroic în zilele *Comunei din Paris*.

După înfrângerea suferită în războiul franco-german din 1870 burghezia institue în Franța republica. Dar cum în decursul războiului ea se dovedise incapabilă, poporul, înarmat pentru a rezista dușmanului din afară, ridică armele împotriva propriilor exploataatori. La 18 martie 1871 izbucnește insurecția iar zece zile mai târziu, poporul ia puterea în mâna sa. *Comuna din Paris* — termenul sub care a rămas în istorie această formă de stat — reprezintă prin conținutul său o deosebire fundamentală față de toate Comunele despre care am vorbit până acum ca și de toate formele de stat care au existat până la ea. Născută din mișcarea revoluționară a maselor din Paris, având în frunte pe muncitori, ea reprezintă prima formă politică a puterii muncitorilor. În pătrunzătoarea sa analiză a situației Franței din acea vreme, Marx, referindu-se la Comuna din Paris, scrie: „ea a fost în esență un guvern al clasei muncitoare, rezultatul luptei clasei care produce contra clasei care-și însușește, ea a constituit forma politică înfățișată descoperită în care putea fi împlănită desrobirea economică a muncii.“ (*Războiul civil din Franța*.) Desființând armata și aparatul birocratic de stat, suprimând privilegiile, separând biserica de Stat, încredințând frânelor conducerii unor reprezentanți, în majoritate muncitori, aleși direct și irevocabili, decretând învățământul gratuit pentru popor, Comuna a fost exemplul viu al democrației proletare, o formă a dictaturii proletariatului. Datorită împrejurărilor speciale în care a apărut Comuna, conducătorii ei au făcut o serie de greșeli pe care însă nu e locul să le analizăm aici. Călăuzită de geniala învățătură a lui Lenin și Stalin și însușindu-și prețioasele învățăminte care se desprind din experiența Comunei din Paris, Uniunea Sovietică a realizat idealurile pentru care au murit eroicii comunarzi ai Franței.

În evoluția cuvântului *Comună* se reflectă situația politică în decurs de câteva secole în Franța. Burghezia în ascensiune se numește pe sine *popor* în totalitate și de aceea denumește Statul pe care-l conduce *Comună*. Apoi termenul urmează două căi: pe deoparte se extinde la toate orașele, pierzându-și conținutul politic; paralel cu acest sens el continuă să existe dar își strâmtează înțelesul la acela de plebe, popor de jos pe care-l dă clasa dominantă. Iar apoi sensul său se lărgeste treptat, pe măsură ce mișcarea revoluționară nu rămâne numai a unei clase, ci cuprinde și masa poporului, așa cum a fost cazul în parte în 1792 și cum s'a realizat pe deplin în 1871. În limba română termenul a pătruns cu ambele sensuri pe căi diferite și la date diferite.

Am studiat în articolul de față numai câteva aspecte din evoluția acestui termen, pe acelea care desemnează anumite forme de Stat, lăsând la o parte alte semnificații ale termenului (comuna primitivă și comuna gospodărească rurală, formă superioară a gospodăriei țărănești în regimul socialist).

LUCIA WALD

FR. ENGELS CUNOSCĂTOR AL LIMBII ROMÂNE

Prietenul și tovarășul de luptă al lui Marx, Fr. Engels, a cunoscut tânăra mișcare muncitorească din țara noastră. Publicațiile socialiste *Contemporanul* și *Revista Socială* erau trimise la revista *Die Neue Zeit*. Karl Kautsky, redactorul revistei *Die Neue Zeit* dădea și lui Engels revistele. Engels constată cu bucurie că în România se traduc operele sale și ale lui Marx, că la București apar reviste socialiste.

Engels s'a ocupat mult cu studiul limbilor. A studiat *Gramatica comparată a limbilor romanice* de Diez, de unde a început să cunoască și limba noastră. A mai învățat după o gramatică română de Cionca, iar atunci când a primit revistele socialiste dela București, a început să traducă din ele. Cunoștea și limbile romanice și filologia slavă, așa că i-a fost ușor să înțeleagă ce se spune în acele articole. După ce a primit revistele socialiste din București, a trimis și o scrisoare în care vorbește și despre socialismul românesc, dar și despre interesul său pentru cunoașterea limbii române. Scrisoarea a fost publicată în *Contemporanul*. Vom reproduce din ea, în traducerea *Contemporanului*, pasaje în legătură cu interesul lui Engels pentru cunoașterea limbii române:

Scumpe cetățene,

123 Regent Park Road N.W.
Londra la 4 Ian. 1888

Prietenul meu K. Kautsky, redactorul revistei *Die Neue Zeit*, mi-a dat mai multe numere din *Revista Socială* și din *Contemporanul*, care numere cuprind, între alte materii, traduceri ale câtorva din scrierile mele și anume *Originea familiei* etc. Dați-mi voie să vă mulțumesc pentru osteneala ce ați avut pentru a face înțelese de cititorii români aceste scrieri. Pe lângă cinstea ce mi-ați făcut astfel, îmi făcureți și îndatorirea de a mă ajuta să învăț în sfârșit o leacă limba română. Zic în sfârșit, căci sunt la cincizeci de ani de când m'am încercat, dar în deșert, cu *Gramatica comparată a limbilor romanice* de Diez. Mai în urmă mi-am fost adus gramatica lui Cionca, dar fără bucați de citit și fără dicționar nu înaintam de fel. Cu traducerea D-tale am putut face oarecare progres: textul meu, etimologia latinească și slavă mi-au ținut loc de dicționar și din pricina traducerii D-tale pot zice acum că limba română nu mai este pentru mine o limbă cu desăvârșire necunoscută. Totuși, dacă veți putea să-mi spuneți ce dicționar mai bunșor să-mi cumpăr din românește în nemțește, în franțuzește ori în italienește, aș fi îndatorat: astfel aș putea înțelege mai ușor articolele originale și broșurile: *Ce vor socialiștii români?* și *Karl Marx și economiștii noștri* trimise de Kautsky. (*Contemporanul*, 1888, an VI, p. 570—571)

F. Engels, cu uriașa sa putere de muncă și cu marele său talent pentru limbă a înțeles textele românești și e sigur că și după 1888 a continuat să se ocupe printre multe alte probleme, și de limba română.

Marx a studiat limba rusă și spre a putea cerceta unele documente în legătură cu felul în care era exploatat țărănul rus. Materialul cules din opere rusești a fost folosit apoi în studiul realității sociale din Rusia.

Engels se interesează de limba noastră, pentru ca să cunoască tânăra mișcare socialistă, dar desigur și pentru cunoașterea societății românești, despre care a scris și Marx.

I. N.

O „GRAMATICĂ” DĂUNĂTOARE

Avântul pe care-l cunoaște în ultimul timp studiul limbii ruse în Republica noastră Populară, dorința maselor, cât și a specialiștilor, de a învăța această limbă au făcut să se simtă încă de mult necesitatea unei gramatici a limbii ruse, scrise în limba română. O atare lucrare ar fi putut fi concepută sub două aspecte: ca o lucrare de strictă specialitate, expresie a realizărilor științei filologice sovietice, sau sub forma unui manual destinat unui public mai larg și urmărind în primul rând un scop didactic.

Din păcate *Gramatica limbii ruse* de A. Zacordoneț, recent apărută, nu corespunde nici uneia din aceste cerințe. Cercetătorul de specialitate rămâne nesatisfăcut de tratarea superficială și de prezentarea neștiințifică a problemelor, iar cel dornic să învețe pur și simplu limba rusă este speriat de numărul enorm de amănunte, adesea inutile, de îngrămădirea de tabele, de scheme, de multiple subdiviziuni, clasificări etc.

În afara unei serii de lacune de ordin metodologic, manualul lui A. Zacordoneț mai suferă și de defecte de fond.

Lipsa cea mai de seamă și cu totul de neiertat la un manual de limba rusă, al cărui autor putea folosi în original sursele sovietice, constă în poziția învechită pe care se așează autorul pentru a explica fenomenele gramaticale.

Contrar concepției materialist-dialectice a limbii, ignorând indicațiile date de marele savant sovietic N. I. Marr, asupra rolului predominant al sintaxei, morfologia fiind doar o tehnică pregătitoare a sintaxei, iar fonetico-tehnică a morfologiei, Zacordoneț face complet abstracție de sintaxă, nu numai ca o secțiune aparte a cărții sale, dar chiar în înfățișarea problemelor de morfologie, ceea ce face ca fenomenele de limbă să apară ca niște forme detașate de realitate, examinate în ele înșile și pentru ele înșile.

Ca altă lipsă generală se poate semna absența notițelor cu caracter istoric necesare pentru înțelegerea unor probleme ca de pildă: diferența dintre categoria substantivelor însuflețite și neînsuflețite, dispariția vocativului etc. Cu câteva excepții — puține la număr — autorul evită să dea definiții. S'ar părea că aceste definiții nu sunt necesare, ele fiind cunoscute din gramatica română, însă tocmai aci putea Zacordoneț să înfățișeze noile formulări date de știința sovietică, rezultat al cercetărilor făcute pe baza concepției marxist-leniniste, — aducând prin aceasta un prețios ajutor filologilor români.

Este cu totul inexplicabilă, date fiind mai ales deosebirile față de limba română, absența unei prezentări a diferitelor roluri pe care le îndeplinesc cazurile în limba rusă.

Inexactă e clasificarea pronumelor. Autorul se mulțumește să spună că „toate felurile de pronume din limba rusă se împart în două grupe inegale și bine distincte între ele sub raportul declinării. Din prima grupă fac parte pronumele personal de pers. I, pronumele per-

sonal de pers. II și pronumele reflexiv... Din grupa a doua fac parte toate celelalte specii de pronume, precum și pronumele personal de persoana III..." (pag. 118). Aci autorul pe de o parte omite să stabilească caracteristicile acestor două grupe de care vorbește, iar pe de alta face abstracție de o a treia categorie de pronume: pronumele-numerale, care există în limba rusă alături de alte două: pronumele-substantive și pronumele-adjective.

O serie de lipsuri se observă și în capitolul „Adjectivul”, mai ales în analiza adjectivelor posesive de diferite tipuri și în stabilirea diferențelor de funcție între adjectivalele posesive terminate în *-ov* și cele terminate în *-ii*, *-ia*, *ie*, sau în analiza funcțiilor adjectivelor cu terminație scurtă, trecându-se cu vederea faptul că ele nu indică numai o calitate, ci conțin și anumite trăsături care le apropie de verbe.

Deasemenea este insuficient adâncit unul din capitolele cele mai grele din studiul limbii ruse pentru străini și anume capitolul aspectelor verbale. Autorul nu a știut să înfățișeze destul de clar și de sistematic principalele deosebiri de sens dintre verbele de aspect perfectiv și cele de aspect imperfectiv, în lumina ultimelor cercetări sovietice, și nici nu a explicat destul de precis, în comparație cu limba română, deosebirile dintre viitorul verbelor perfective și al celor imperfective.

Dar acestea nu sunt singurele defecte ale *Gramaticii limbii ruse* de A. Zacordoneț. O simplă răsfoire a ei de către un om care cunoaște limba rusă, chiar fără a fi specialist, l-ar face să se mire profund. Aproape că nu-ți vine să crezi că această carte a fost tipărită în 1949.

Ca în orice gramatică, sunt date o serie de exemple. Dar ce fel de exemple? Ele pot fi clasificate în două categorii: citate din diferite opere literare și exemple întocmite de autor. Acestea din urmă sunt rupte complet de viață, de realitate. Pe baza lor s'ar putea crede că limba rusă nu este vorbită astăzi de milioane de cetățeni ai primului Stat Socialist din lume și nici măcar nu s'ar putea bănui că există Uniunea Sovietică. Autorul excelează în compunerea de exemple lipsite de orice actualitate, iar unele chiar de sens. Astfel putem citi în această gramatică: *Gândacul umblă pe perete* (pag. 358). *El a căzut din tren* (pag. 360). *Rochia s'a rupt în două locuri* (pag. 82). *Nici dracul n'ar pricepe* (pag. 142). *Pe șoproane umblă pisicile* (pag. 80). Exemple de felul acesta sunt multe. În loc să popularizeze în această gramatică a limbii ruse realizările din Uniunea Sovietică, autorul dă în special exemple dintr'o lume pe care poporul rus a nimicit-o în octombrie 1917 și ale cărei ecouri sunt astăzi adevărate anacronisme. Adesea poți constata că ai în fața ta o lucrare net anti-sovietică. Vorbind de substantivele colective Zacordoneț introduce cuvântul *negustorime*, dar omite pe *muncitorime*, sau dă ca exemplu cuvinte ca *lacheu*, *stăpân*, *hoț*, *a fura*, etc., iar cuvintele *socialism*, *partid*, *proletar*, *colhoz*, *industrializare*, rămân în afara atenției sale. Trebuie să răsfoiești toată cartea pentru ca la sfârșit într'un capitol foarte scurt

— substantivele compuse”, unde autorul nu mai avea încotro — să întâlnești cuvinte de formație sovietică. În restul manualului ar fi zadarnic însă să le cauți, ele sunt evitate cu toată grija și în schimb la fiecare pas te lovești sau de exemple lipsite de orice logică sau de *stăpâni* și alte cuvinte asemănătoare. La pag. 144, din 12 exemple date, 6 conțin cuvântul *moștenitor* la diferite cazuri. Vorbind de substantivizarea adjectivelor, autorul dă ca exemplu adjectivul substantivat *portnoi* („croitor”), când mult mai potrivit ar fi fost să dea ca exemplu cuvântul *rabocii* („muncitorul”).

Aceeași detașare de realitate și voită ignorare a vieții sovietice se observă și în alegerea exemplelor din literatură. Manualul lui Zacordoneț lasă impresia că nici nu există o literatură sovietică. În afară de Maiakovski și Gorki, care figurează cu câte un citat, ceilalți scriitori sovietici sunt complet omiși. Și ce exemple dă Zacordoneț din acești autori? Din toată poezia revoluționară a lui Maiakovski, atât de plină de realitatea vieții sovietice, el n'a găsit alt citat decât acesta: *Câți poeți știu a mânuși bine versul*, iar din Gorki a ales o frază tot atât de „neutră” care detașată din context poate fi interpretată în chip tendențios: *Încă nu se știe bine ce este adevărul*.

Aceleași procedee le observăm față de literatura rusă clasică. Revoluționarii democrați sunt în genereocoliți, iar când sunt citați, se dau texte lipsite de orice conținut progresist. Oare în Dobroliubov nu se putea găsi alt exemplu decât acesta: *Dacă această temă i-ar fi venit în minte un alt autor, el ar fi tratat-o altfel?*

Față de ceilalți scriitori se folosește cam același procedeu. Manualul lui A. Zacordoneț este o adevărată ponegrire a tradițiilor democrate ale literaturii ruse. Exemplele luate din diferiții scriitori clasici nu pot da nimănui impresia unei literaturi legate de viața poporului rus și de lupta lui împotriva iobăgiei și a autocrației. Iată câteva mostre de citate din literatura rusă clasică: *Chelnerul disprețuește pe cel care nu-i dă bacșiș* (Cehov, pag. 128). *Intr'o zi de iarnă, mergea la un prieten al său un boier cu o soție tânără și cu o fetiță mică* (Garsin, pag. 162), *Ce strigi așa! ai să-i sperii* (L. Tolstoi, pag. 130). *Unii așteptau bani, alții scrisori, alții ziarele* (Pușkin, pag. 130) și altele.

După toate aceste alegeri de texte nu ne mai miră și nu ne apare întâmplătoare simpatia deosebită pe care A. Zacordoneț o manifestă față de Kuprin, pe care-l preferă tuturor celorlalți scriitori ruși clasici. Deasemenea nu ne mai apare curioasă disproporția dintre citatele din Kuprin și cele alese din alte opere. În orice caz e însă interesant de semnalat că în timp ce Lenin e citat de 3 ori în toată cartea, sunt numeroase pagini cu câte 2—3 exemple din Kuprin. Pentru Zacordoneț nu există nici viața sovietică, nici uriașele realizări ale regimului sovietic timp de 30 și mai bine de ani, nu există nici genialele lucrări și minunatele discursuri ale lui Lenin, Stalin, Jdanov sau Molotov.

Cele trei citate din Lenin, sunt date trunchiate, astfel încât nu se poate înțelege absolut nimic. De ex.: *După un războiu de trei ani, unul din cele mai chinuitoare și reacționare războaie* (pag. 179).

Pentru un citat din Lenin autorul nu are spațiu ca să-l dea sub forma unei fraze încheiate, în schimb pentru exemple proprii, pentru texte lipsite de orice idee logică și unele net reacționare există spațiu. Exact același spațiu cu textul din Lenin îl ocupă pe aceeași pagină fraza: *Aceste pastile sunt cel mai sigur remediu contra durerilor de cap*, iar imediat înaintea textului lui Lenin putem citi: *Solomon a fost cel mai înțelept dintre țari*. Dealtfel trunchierea citatelor din Lenin nu este deloc întâmplătoare, ci poartă un caracter de evidentă rea intenție.

În acest manual A. Zacordoneț se arată a fi — așa cum se pare că a fost și altădată — un dușman al Țării și poporului sovietic cași al țării noastre. Cartea sa — net antisovietică, ignorând cultura, literatura și ideologia înaintată a poporului sovietic, făcând abstracție de succesele oamenilor sovietici în toate domeniile de viață, nu are ce căuta în bibliotecile și librăriile noastre. Destul a fost otrăvit tineretul nostru de propaganda anti-sovietică a trecutelor regimuri burghezo-moșierești.

Astăzi când poporul muncitor este conducător în Republica noastră populară atari „opere” ale dușmanilor de clasă trebuie să fie definitiv interzise.

RĂSPUNS

În „Cum Vorbim”, anul II, numărul 2, la pagina 28, s'a pus întrebarea: de ce se vorbește întotdeauna de *Anglo-americani*, punându-se întâi Englezii și apoi Americanii, când știut este că în complexul imperialist, care unelțește prin toate mijloacele împotriva păcii, rolul principal îl au reprezentanții trusturilor americane și nu ai celor engleze. Răspunsul este că, oridecâte ori se formează un compus din numele a două popoare, se alcătuește așa încât să aibă forma cea mai scurtă. Se spune astfel *războiul franco-german*, nu *germano-francez*, *războiul italo-abisinian*, nu *abisiniano-italian*, *austro-ungar*, nu *ungaro-austriac*, *moldo-valah*, nu *valahomoldav*, *războiul chino-japonez*, nu *războiul japono-chinez*, și la fel *imperialismul anglo-american*, nu *americano-englez*. În toate aceste exemple, prima parte a compusului are o formă specială, mai scurtă decât numele obișnuit al poporului. Putem spune însă tot așa de bine *dicționarul româno-rus* și *ruso-român*, *anglo-francez* și *franco-englez*, *germano-ungar* și *ungaro-german*. Aceasta dovedește că limba știe să-și economisească materialul, întrebuintând numai atâta cât este strict necesar pentru a permite înțelegerea între oameni.

C. V.

CUM NU TREBUE SĂ SE SCRIE

În întreaga țară oamenii muncii au sărbătorit de curând centenarul nașterii marelui nostru poet, Mihai Eminescu.

Această sărbătorire a căpătat un caracter de masă. Muncitorii din fabrici și de pe ogoare, elevii și studenții, istoricii literari, au încercat să se apropie și să înțeleagă cu toată dragostea și seriozitatea adevărata viață și operă a poetului.

În același timp presa noastră a publicat conferințele rostite cu acest prilej și o serie de articole care tratau diverse aspecte din viața și opera marelui poet.

Unul dintre aceste articole este „Oamenii și locurile copilăriei lui Mihai Eminescu — Cum au crescut ieri, cum se ridică astăzi”, apărut în „România Liberă” din 7 ianuarie 1950. Autorul, C. Mărgărit, intenționează să arate în acest articol cum se înfățișau oamenii și locurile copilăriei lui Eminescu, în acea vreme de cruntă exploatare și cum se înfățișează acum, în timpurile noastre de luptă încordată pentru construirea socialismului. Subiectul este cât se poate de interesant și ar fi putut da naștere unui articol demn de seriozitatea problemei tratate, dacă materialul nu ar fi fost prezentat într'un stil confuz, cu multe întorsături de frază greșite.

Ne vom opri asupra câtorva greșeli de limbă care merită să fie semnalate și discutate, spre a fi evitate pe viitor.

1. „Veneau dese răspunsuri în care se declara batjocoritor de a nu se fi auzit de Eminescu...”

În limba română verbul *a declara* se construiește cu un complement drept sau introduce o completivă dreaptă, deci corect această frază poate fi: *se declara batjocoritor a nu se fi auzit de Eminescu*, sau: *se declara batjocoritor că nu s'a auzit de Eminescu*. În nici un caz nu este recomandabilă folosirea construcției *de + infinitivul*, care imită o construcție franțuzească și care, cale de o poștă, este simțită ca străină de limba română.

2. „...acum 86 de ani venea Eminescu fără nici o siguranță fluierând țărănește, să solicite la 14 ani, de a fi acceptat printre practicanții...”

Fraza de mai sus suferă de faptul că voind să spună prea multe deodată, reușește să creeze confuzie și să nu ne mai spună nimic. De ce fel de siguranță este vorba? Îl amenința cineva pe Eminescu pe drum? Și pe deasupra, mai venea și *fluierând țărănește!* Probabil spre deosebire de altă perioadă despre care autorul articolului ar fi putut spune că Eminescu umbla fluierând orășenește!

3. „Doi dintre ei, împinși de stăruință, pe nume Toader Pavel și Costache Borș, au făcut școală și au ajuns profesori”

Iată o frază demnă de a fi rostită de un erou al lui Caragiale. Autorul cunoaște oare vreo stăruință care să fie pe nume Toader Pavel și Costache Borș? În caz că nu cunoaște — lucru de care putem fi siguri — fraza ar fi trebuit să fie: *Doi dintre ei, pe nume Toader Pavel și Costache Borș, împinși de stăruință...* „Pe nume Toader Pavel și Costache Borș” determină substantivalul „doi dintre ei” de care nu poate fi despărțit, pentru că în limba română atributul, apozitia sau propoziția atributivă se pun *imediat înainte* sau *imediat după* substantivalul sau propoziția subiectivă pe care o determină. Schimbându-i locul obținem fie efecte stilistice urmărite, fie numai o simplă confuzie, ca și în cazul de mai sus.

Deci astfel de construcții, în afară de cazul că le facem în mod special, trebuie evitate, ca și cele de mai jos:

4. a. „Astfel că prin satul *prin care și prin el* au trecut faimoasele campanii electorale burghezo-moșierești..”

b. „Au fost destinate sume importante pentru catranul necesar boirii unui gard, pentru prescuri și colivă, pentru serviciul religios întru pomenirea Ralucăi și a lui Gheorghe Eminovici, pentru deplasarea Mitropolitului Moldovei și Sucevei și a suitei lui, pentru *pictura bisericii*, care la poruncă a executat o frescă reprezentând pe Eminescu și una, față în față...”

Bine că mai aflăm că există și o pictură care — fie și „la poruncă” — execută fresca! Poate că știe să mai facă și alte lucruri... eventual un articol, în care, în afară de greșelile de mai sus, să nu mai găsim și exprimări impropii ca:

a. „...zis și făcut, într-o noapte, cu cazmale, cu târnăcoape și cu topoare, *casa muzeu a fost izbită la pământ*”.

b. „Prefectul și primarul orașului erau doar *mână în mână cu inițiativele ei*”.

c. „...în vara trecută, în ceasurile de răgaz, au plecat cele de fierari, de zidari, de lemnari, ca să *admire peisajul locului*”.

Prin citatele de mai sus am atras atenția asupra câtorva erori evidente. O lectură mai adâncită ar putea scoate la iveală și alte greșeli, care au avut drept rezultat o totală lipsă de claritate a materialului pe care autorul și-a propus să-l expună în articolul său.

Ținând seama de rolul educativ-social pe care presa îl are în condițiile noastre de construire a socialismului, este necesar ca ea să folosească o exprimare simplă, corectă și limpede, spre a fi înțeleasă cu ușurință de toată lumea. În același timp, ziarele noastre trebuie să nu uite că, având o răspândire atât de mare, limba lor este luată ca exemplu de cei care le citesc, așa încât ea trebuie să fie un exemplu bun.

MARIA RĂDULESCU

UN MANUAL DE CONVERSAȚIE ROMÂNŌ-RUSĂ DIN 1798

La 8 noembrie 1789 apărea la Iași în tipografia „cea politicească” lucrarea lui Toader Școleriu, al cărei titlu ne lămurește asupra conținutului său: „Lectione, adică cuvântare școase dela întâia parte a gramaticii P.E.H.A.U. Pentru învățatura limbei Moldovenești și Rușești, da-te în tipariu pentru folosul celor ce vor vre să învețe au una, au alta dintre acești doaa limbi...”

Apariția acestei cărți la sfârșitul secolului al XVIII-lea nu trebuie să ne surprindă; nu este întâmplătoare tipărirea unui astfel de manual.

Ca orice fenomen de suprastructură, el oglindește o anumită stare de lucruri, răspunzând unor cerințe ale epocii. Originea fenomenului trebuie căutată în evenimentele economice, sociale sau politice ale timpului.

După pacea dela Kuciuc-Kainargi (1774) raporturile între poporul rus și poporul român devin mereu mai strânse.

Din punct de vedere cultural, sfârșitul secolului al XVIII-lea în Principatele române marchează un adevărat salt.

Lucrarea lui Toader Școleriu cuprinde trei părți: în prima parte se dau câteva recomandări pentru cititori; partea a doua cuprinde întreaga gramatică moldovenească tratată paralel cu cea rusă, iar partea a treia este un glosar de cuvinte uzuale rușești și moldovenești, repartizate pe diferite domenii: *despre animale, pentru păsări, de vremi*, ș. a.

Autorul observă că majoritatea Rușilor întâmpină dificultăți în pronunțarea slovelor *ge* și *in* și dă indicații de felul cum se poate ajunge la pronunțarea lor corectă:

...,pentru ca să zică bine, trebuie la slova *ge* să ții limba lipită în ceriul gurii în chipul ce cumu a zice *ce (oceni)* iară împotrivă la slova *in* să se ție limba în gios și gura deschisă, slobozind viersul în chipul genului moldovenesc și așe vom zice *ge* și nu *je* și *in* și nu *in*, ridicând limba la sfârșitul viersului în ceriul gurii”...

În același fel autorul dă îndrumări pentru pronunțarea sunetelor *ă* și *â* pe care Rușii le pronunțau *o*, *i*, sau *u*.

În gramatica propriu zisă, autorul se ocupă în primul rând de „scriere”; el subliniază faptul că limba moldovenească folosește alfabeta slav eliminând anumite semne care nu-i sunt necesare.

Interesant este pasajul în care autorul subliniază faptul că multă lume scrie *iaste*, în loc de *este*. În același timp, cere să se scrie *Eș*, nu *Iașt*, *gios* și nu *jos*, *giori* și nu *joii*; „că-i zicere străină”. La fel, cere să se scrie *meli* și nu *mealii*, „scriți după cum vorbiți că este bine și nu amestecați cuvinte streine” adaogă el.

La conjugarea verbelor, se observă că la perfectul simplu „timpu isprăvit” autorul strecoară și forme străine de perfectul simplu (*eu hotărîtu, tu hotăriseși, cela hotări, noi hotărām, voi hotăriți, cea hotărîră*).

Partea finală a lucrării e consacrată lexicului. Se dau o serie de cuvinte moldovenești alături de corespondentele lor din limba rusă, urmate de un glosar ruso-moldovenesc.

Uneori cuvintele rusești sunt redată literal, de exemplu: *deseatina* = de a zece; *dojdi idët* = ploaie merge; *sneg idët* = omăt merge, etc.

Autorul cunoaște bine limba rusă. Totuși el face câteva erori. Limba rusă nu are un indicativ prezent al verbului auxiliar *a fi*. Toader Școleriu dă totuși următoarea paradigmă: *esm, est, est, esmi, este, sul*.

În glosar unele cuvinte sunt traduse greșit ca: *celovec* = omușor (corect *om*), *docica* = copilă (corect *fiică*). Se indică pluralul substantivului *om* (*celovece* = oameni) cu toate că acest substantiv nu are plural (pentru „oameni” se folosește cuvântul *liudi*).

Cu toate greșelile și unele lipsuri pe care le are, opera lui Toader Școleriu este meritorie, deoarece este printre primele noastre opere gramaticale.

OLIMPIADA NANDRIȘ

MULTI- și OMNILATERAL

Știința marxist-leninistă, care aplică consecvent metoda materialismului dialectic, are adesea ocazia de a atrage atenția asupra relațiilor de multe feluri care există între diferitele obiecte studiate, asupra urmărilor multiple care decurg din stabilirea unui adevăr etc. De aceea în limba rusă s'au creat adjectivele *mnogostoronâi* și *vsestoronâi*, compuse din *mnogo* „mult” și *vse* „tot” ca prim termen și din substantivul *stورونا* „parte” ca al doilea termen. Înțelesul primului compus este deci „în multe feluri, pe multe părți”, iar al celui de al doilea, „în toate felurile, pe toate părțile”. În traduceriile noastre am văzut de mai multe ori tradus *mnogostoronâi* prin „multilateral” (de exemplu *Lenin a dezvoltat multilateral teoria lui Marx*) traducere care nu mi se pare fericită, pentru că aduce prea mult aminte de geometrie, dar care, la rigoare, poate merge, mai ales că limba noastră cunoaște cuvântul. În revista „Studii și cercetări de Istorie veche” am găsit însă tradus pe *vsestoronâi* prin „omnilateral”, și acest cuvând cred că nu merge de loc. Este un compus latinesc, pe care nu l-au format nici Romanii nici cei din evul mediu, și nu văd ce interes am avea să-l formăm noi, cu atât mai mult cu cât primul termen, *omni-* nici nu prea este cunoscut publicului nostru (pe când *mulți-* e clar dela prima vedere). *Vsestoronâi* trebuie tradus cu „complet”, pe de-antregul, în toate direcțiile, în toate felurile”, și orice cititor va înțelege despre ce e vorba.

CUM ESTE FOLOSITĂ LIMBA ROMÂNĂ LA MUZEUL NAȚIONAL DE ȘTIINȚELE NATURII

În Piața Victoriei, Muzeul Național de Științele Naturii își des-
cuie ușile pentru public de câteva ori pe săptămână. Se petrec acolo
fapte îmbucurătoare: pe de-o parte, publicul — mai dornic ca nicicând
de cultură — umple sălile până la refuz (de aceea și credem că
programul de vizitare s'ar cuveni lărgit), iar pe de alta, Administra-
ția muzeului a pornit o excelentă campanie de popularizare a tezau-
rului științific pe care îl găzduiește, prin afișarea unor amănunțite și
accesibile note explicative la marginea vitrinelor.

Numai că limba folosită în aceste bine intenționate și foarte utile
notițe este adesea departe de a satisface

1. Cele mai prezente sunt de *ortografie*. Ele aparțin vechilor notițe
explicative, care conțin forme de mult înlocuite, ba chiar de nemai-
întâlnit în limba română de oricând. Iată, coborîm la subsol. În fața
noastră o notiță ne indică un „trofeu de *resboiu*”; alături, un locuitor
din Senegal execută mascat anumite *danțuri*, iar un altul — Indian
din Brazilia — își *tatovează* pielea. Cât despre Laponi, aceia înhamă
câinii la *săniile* lor. Vitrina spațioasă din dreapta ne înfățișează
„vieța în timp de *earnă*”; o admirăm îndelung și ne oprim privirea
într'un colț, unde pândește aprig... *lupu vrăbielor*.

Însă nici noile notițe explicative nu sunt scutite de asemenea
erori: o caracteristică a rozătoarelor, scrie într'una din acestea, sunt
căltoriile în cărduri; într'o a doua se scrie că viața s'a dezvoltat în că-
teva *epoce* de revoluție; într'o a treia se face deosebirea dintre viperă
și năpârcă, scriindu-se despre *fiicare* în parte.

Apostroful împlinește adesea, în aceste note, rolul trăsăturii de
unire: primii oameni, scriu notele negru pe alb, *l'au* vânat pe urs,
dar *l'au* și adorat; Laponii cresc cu râvnă cărduri de reni pe *care'i*
păzesc ajutați de câini; pe *aceștia'i* înhamă la sănii. Alteori (și cazul
este mult mai supărător), cele două cuvinte care cer trăsătura de
unire nu sunt despărțite prin niciun semn ortografic. Exemple: Boși-
manii (acolo *Bușmani*), locuitori ai Africeii de Sud, vânează *servin-
duse* de arcuri; Senegalezii (acolo *Singhalezi*), locuitori ai Senegalul-
lui, colonie în Africa de Apus, se travestesc *punânduși* măști împo-
dobite.

Despărțirea cuvintelor, pe silabe, la sfârșiturile de rând, este de-
fectuoasă. Se scrie: crăpături *adân-ci*, frumoase *conu-ri*, *muș-chi*.

Pentru a sfârși cu erorile ortografice, amintim că în aceste note
explicative adaptarea numelor proprii străine nu este totdeauna feri-
cită: am auzit despre Senegalezii și aci se scrie despre *Singhalezi*; am
auzit de Papuași, locuitori ai Noii-Guinei (însulă în Oceania, la Nor-
dul Australiei), dar niciodată de *Papuanți*, așa cum se găsec conse-
nați aci.

2. Nici *sintaxa* acestor note explicative nu păstrează în permanență linia justă; construirea și logica frazelor este uneori penibilă.

Ne aflăm din nou la subsol. Avem în față un grup din neamul Wedda (Ceylon). Citim: *...este una din rasele cele mai puțin evoluate și au arcada sprâncenelor pronunțată*. Nu se face nicio legătură logică între cele două propoziții ale frazei (fără a mai vorbi de acordul defectuos).

Suim la secția de Mineralogie. Admirăm un splendid cerb lopătar și urmărim deopotrivă nota explicativă: ea ne învață că animalul, originar din ținuturile mediteraneene, de multă vreme încă s'a *...răs-pândit întins* (!).

3. Mai cerem organelor conducătoare ale Muzeului de Științele Naturii să înlocuiască grabnic mai întâiu notițele explicative dela subsol, din secția care se ocupă cu viața omului, care, toate (aparținând epocii rasismului) ne vorbesc despre oameni superiori și inferiori, cu drepturi și fără.

Tendențele de cosmopolitism trebuie înlăturate. Astfel, mai putem citi în fața unei centuri de războiu: *Ceinture de guerre*, o tabacheră din Madagascar se numește *tabatière*, iar o cutie pentru tabac este formată din zece *pièces*. (Să nu credeți că s'ar afla pe-alături și vreo traducere românească!) Dela etaj am prefera să se ridice acele broșuri cu studii de specialitate, frumos așezate într'o vitrină din fața scării, dar care, mai toate, scriu despre *Recherches géologiques dans les monts du Codru et de Moara*; nu mai este de admis o geologie românească, făcută, de specialiști Români, în limba franceză. Credem mai ales că redactarea notelor trebuie încredințată unui colectiv bine îndrumat sub raportul concepțiilor științifice cele mai avansate, pe baza doctrinei marxist-leniniste, pentru a se evita alunecările către obiectivism, ca în următoarea notă nouă: *Țăraniî ațumă uneorî cu această piele (de șarpe) pe cel mușcat de șarpe*. Dar despre atitudinea noastră în fața acestor superstiții băbești, nu se scrie nimic. Suntem încredințați că organele conducătoare ale Muzeului Național de Științele naturii vor ține seama de semnalările noastre. Altfel, limba română folosită la această mare Instituție de cultură se va transforma în acea armă de luptă care se numește *bumerang*, și care asvârlită spre a lovi în dușman, se întoarce pentru a-și lovi propriul țintaș.

MIRCEA-MIHAIL SECHE

ȚĂRI ÎN PETROL

Intr'o emisiune a postului de radio București (la 22 martie 1950, ora 21¼) s'a vorbit de *una din cele mai bogate țări în petrol*. Nu ni s'a explicat însă de ce această țară atât de bogată stă în petrol. Până acum auzisem de *țări în oțet*, dar de *țări în petrol*, încă nu.

O CARTE DE MEDICINĂ

În ultimul timp au început să apară la noi numeroase traduceri din literatura sovietică, în special cărți științifice de care într'adevăr se simțea lipsă.

Multă vreme literatura medicală nu a fost pusă la curent cu noile descoperiri ale savanților sovietici. O carte așteptată cu nerăbdare de cercurile noastre medicale este lucrarea lui Filatov în domeniul terapiei tisulare, care reprezintă rezumatul unei lucrări distinse cu premiul Stalin.

Din păcate această traducere nu corespunde întocmai așteptărilor noastre.

Cititorul nu găsește întotdeauna claritate în fraze, uneori nu poate cunoaște precis nici ideea principală, ca în exemplul următor din „Introducere”. *În 1933 am publicat următoarea metodă pentru a obține clarificarea transplantului opacifiat. Alături de el (?) am făcut transplantarea...*

La pag. 8, cititorul rămâne cu o impresie confuză: *Prin întrebunțarea corneei conservate de cadavru pentru...* Corneea a fost oare conservată de cadavru?

La pag. 42 s'a tradus greșit un verb cauzativ:

În două cazuri indicate (din multe altele) ameliorarea funcțiunilor vizuale a crescut în mod practic foarte mult capacitatea de muncă vizuală.

Desigur că autorul vrea să spună a făcut să crească.

Un cuvânt repetat în aceeași frază, pag. 45: *Este interesant de remarcat că procentul cel mai mare de rezultate l-am remarcat...* Ca și la pag. 131: *bolile dinafara domeniului bolilor de ochi.*

O neatenție izbitoare o găsim la fraza următoare din pag. 103: *O mare calitate a acestei metode este simplitatea, accesibilitatea și posibilitatea ei de a fi repetată.*

Ne așteptăm la o singură calitate și ne trezim cu trei. Greșeli gramaticale se găsesc destul de des.

Pag. 13: *Umoare apoasă din globt oculari de om și animale corneute conservați...*

Un cuvânt nou nepotrivit ca termen științific, la pag. 178: *Când țesutul flămânzit...*

Ne așteptăm din partea traducătorilor la mai multă atenție în traducerea textelor, pentru ca cititorii prețioasei lucrări a savantului Filatov să nu fie siliți să se oprească uneori nelămuriti în fața unei greșeli de exprimare, care îngreuiază înțelegerea deplină a lucrării. Cu atât mai mult cu cât astfel de cărți interesează și masa largă a publicului și nu numai cercul specialiștilor.

FRIDA WALD

ĂNTIC sau ANTIC

Cum e mai bine zis: *ăntic* sau *antic*? E greu de răspuns dintr'odată. În ce privește limba, trebuie să contăm foarte mult pe faptul obișnuinței. E fără îndoială că partizanii lui *ăntic* sunt neplăcut impresionați când aud *antic* și invers. Ceea ce e sigur e că dubletul *ăntic-ăntic* coexistă încă. Zicem *incă*, deoarece cu timpul una din forme va ieși învingătoare. Să lăsăm timpului sarcina de a face singur această lucrare sau să intervenim pentru a impune, prin voința noastră, una din cele două accentuări?

Suntem de părere că intervenția e necesară și că trebuie să adoptăm forma indicată de considerațiile științifice.

Avem motive care ne fac a ne pronunța pentru *antic*. Cuvântul în chestiune e un neologism. Accentul este indicat de limba din care e împrumutat cuvântul, adică limba latină (*antiquus*). Prin urmare nimic nu e mai simplu decât să zică toată lumea *antic*, și fiindcă cuvântul e învățat în școală (*Istoria antică*), profesorii să deprindă și pe elevi cu acest accent.

S'ar putea obiecta că limba este în contradicție cu rațiunea, că ea își are logica ei proprie, care adesea contrazice rațiunea. Să lăsăm deci limba, să se formeze conform condițiilor ei firești.

Cei ce judecă astfel au, în mare parte, dreptate. Dar noi socotim că în anumite împrejurări, mai ales când e vorba de cuvinte introduse prin cultură, intervenția voinței noastre conștiente nu numai că e posibilă, dar e necesară. Se știe că lucrurile nu trebuie privite izolat, ele fiind într'o permanentă dependență unele de altele. Bunăoară, când discutăm asupra unui cuvânt, nu putem ignora locul și înțelesul pe care-l are acel cuvânt în textul marilor scriitori. În cazul de față, în legătură cu cuvântul *antic*, ni se duce gândul la poetul Mihail Eminescu, al cărui centenar l-am sărbătorit de curând. Meritul excepțional al lui Eminescu, în istoria literaturii noastre, constă în faptul că el s'a folosit din plin de comoara limbii și literaturii populare. Dar, pe de altă parte, el fiind strâns legat de mișcarea intelectuală din a doua jumătate a veacului trecut și având de exprimat gândiri și simțăminte adânci, a trebuit să se folosească, în poeziile lui, și de neologisme. Nu e locul să stăruim aici asupra rostului neologismelor în poezia lui Eminescu. Această problemă ar forma, ea singură, obiectul unui studiu. Deocamdată să ne mărginim numai la cuvintele *ăntic-ăntică*, etc., pe care le găsim în poezia eminesciană. Iată câteva exemple, al căror accent e indicat de ritmul versului:

În zidirea cea *ăntică*, sus în frunte-l tornul maur,
Magul privea pe gânduri în oglinda lui de aur...

Sunt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreție!
Au zidit munte pe munte în *antica* lor trufie...

(*Egipetul*)

E natural ca cei obișnuiți cu accentul pe prima silabă să judece defavorabil pe Eminescu, pentru greșală de ritm, ceea ce ar fi nedrept, deoarece Eminescu menține accentul originar.

Să prezentăm și exemple în care cuvintele menționate apar în rimă:

Ș'acum luna argintește tot Egiptul *antic*;
Ș'atunci sufletul visează toată istoria străveche,
Glasul din trecut străbate l'a prezentului ureche,
Din a valurilor sfadă prorociri se *aridic*.
(Egiptul)

Ar atrage'n visu-i mândru a izvoarelor murmururi
Umbra umedă din codri, stelele ce ard de-apururi,
Și'n acel moment de taină, când s'ar crede că-i *ferice*,
Poate-ar învia în ochiu-i ochiful lumii cei *antice*...
(Dalila)

Eminescu nu este numai al generației noastre, ci și al celor viitoare. Să presupunem că cu timpul se va adopta definitiv accentul pe prima silabă: *ántic*, *ántice*, *ántică*, etc. Să ne imaginăm apoi o altă comemorare a lui Eminescu, într'un viitor îndepărtat, la o epocă în care din pronunțarea *antic*, *antică*, nu va mai fi rămas nici măcar umbra unei amintiri. Un cronicar al vremii aceleia va nota că opera lui Eminescu prezintă aritmii în rimă, deci greșeli.

Iată cum, datorită ușurinței și neglijenței noastre, s'ar învechi o parte din poezia lui Eminescu, aducându-se în același timp poetului învinuiri nedrepte.

Această eventuală știrbire a geniului eminescian poate și trebuie să fie evitată.

Craiova

T. D. MĂRUȚĂ

Publicăm articolul colaboratorului nostru, prof. T. D. Măruță, pentru că îl socotim meritoriu, deși într'un punct nu suntem de acord cu afirmațiile pe care le cuprinde. Dacă limba se schimbă, și dacă peste un timp oarecare unele cuvinte nu vor mai avea forma sau sensul de azi, cercetătorii viitori vor trebui să se pună la curent cu limba din vremea noastră înainte de a se pronunța asupra meritelor lui Eminescu. Trebuie de altfel să notăm că marele nostru poet, el însuși, a scris și *ántic*, rimând cu *romantic*:

Nu mă'ncântați nici cu clasici,
Nici cu stil curat și antic —
Toate-mi sunt de o potrivă —
Eu rămân ce-am fost: romantic.
(Eu nu cred nici în Iehova.)

Accentuarea *antic* ni se pare preferabilă, pentru că așa se accentuează cuvântul și în limba de origine, latină, și în toate limbile moderne care l-au împrumutat. Motivul pentru care mare parte a publicului nostru pronunță *ántic* este că în românește cuvintele terminate în *-ic* accentuat (ca *amic*) sunt rare, pe când cele terminate în *-ic* neaccentuat (ca *cinic*, *conic*) sunt numeroase. Se mai adaugă faptul că în franțuzește toate cuvintele de acest fel au accentul pe ultima silabă pronunțată, și cei care le-au luat din franțuzește le-au adaptat după modelul latin (de ex. fr. *unique*, lat. *unicus*, rom. *únic*); în unele cazuri, adaptarea a mers prea departe, adică accentul din franțuzește a fost deplasat chiar dacă el coincidea cu cel latin (de ex. fr. *pudique*, lat. *pudicus*, rom. *pudic*).

ROȘIORII DE VEDE

Numele *Roșiori* este de origine recentă. Localnicii rurali ai ținutului dimprejur, din moși-strămoși îi zic: *Ruși*. De vreo douăzeci de ani sătenii au început să pronunțe *Ruș*:

- Ai fost la Ruș?
- Boii ăștia-i am din târgul Rușului.

Versiunea popularizată de burghezia orașului Roșiori, după care numele acesta a rămas dela roșii din oastea lui Mihai Viteazul, nu este de crezut. Târgul Ruși exista cu multă vreme înainte de acest voevod. Este pomenit de Radu Grămăticul, secretarul lui Petru Cercel, unchiul lui Mihai Vodă, într'un evangheliar românesc în care își indică locul de origine în „satul Mănicești de lângă târgul *Ruși*, pe apa *Vezi*”. Acel sat nu se știe sigur unde era. Probabil că în partea de nord a târgului, unde este azi satul Scrioaștea.

Ipoteza este întemeiată pe faptul următor:

Scrioștenii sunt venetici în satul actual. Ei au venit aci de peste deal, de pe valea Bratcovului, unde erau așezați imediat la vest de târg, departe de satul Măldă(r)enilor. „Scrioaștea Bătrână” se numește și azi locul vechiului sat, despre care nu există alte știri decât această expresie care se păstrează atât în vorbirea Scrioștenilor, cât și a locuitorilor din satele vecine. Pe vatra vechiului sat erau încă acum douăzeci-treizeci de ani șanțuri mari, care indicau o veche tabără, probabil fosta cazarmă a Târgului. Bordeiele tradiționale au fost distruse nu de mult de sapele Măldăenarilor care au sădit aci viile.

Pe măsură ce boerii aveau nevoie de brațe de muncă, iar Măniceștii, așezați pe lunca râului Vede, ofereau condiții mai bune decât valea vijeliosului Bratcov, care se umflă după orice ploaie bună, Scrioștenii au trecut dealul și s'au așezat în Mănicești, copleșind cu numărul cele câteva familii așezate pe lângă curtea boerească a rudelor lui Radu Grămăticul și dând, cu vremea, satului nou, numele satului de unde veneau. Exodul Scrioștenilor trebuie să-l fi definitivat vreo revărsare a Bratcovului, care va fi distrus majoritatea bordeielor. Apoi, a mai rămas numele Scrioaștea Bătrână.

Prof. HARITON POPA

Numele vechiu al orașului este într'adevăr *Rușii de Vede* și arată că populația este de origine rusă (ucraineană probabil). *Roșiori* provine dintr'un diminutiv, care suna la început *Rusciori* (adică „Ruși mici”), apoi probabil după întemeierea armei roșiorilor s'a confundat prin etimologie populară cu *roșiori*.

SCRIEREA NUMELOR DE LUNI

În nr. 8 (anul I), la pag. 41, mi se dă un răspuns la propunerea mea de a scrie numele lunilor cu inițială mare, ca fiind nume proprii. Constatând că în răspunsul dat mi se atribuie unele afirmații care nu-mi aparțin, probabil ca rezultat al sgârceniei de cuvinte cu care am pus problema, sunt nevoit a reveni.

Aș fi susținut, după cum sunt prezentate lucrurile, că prepoziția *în* se pune numai înaintea substantivelor proprii, nu și a celor comune, când se construiește cu ea vreun complement. Departe de mine această idee! Dacă am arătat că *zicem în Ianuarie* (de ex. *Vom ține ședință în Ianuarie*), am făcut-o spre a evidenția diferența dintre numele lunilor și numele zilelor. Acestea din urmă pot fi complemente fără *în* (de ex. *Vom ține ședința luni*), ca adverbele de exemplu: (*vom ține ședința mâine*). Pe de altă parte am dorit a se vedea că, folosite ca atribute, numele lunilor pot fi apoziii (ex. *luna Ianuarie*), pe când ale zilelor sunt prepoziționale (ex. *ziua de luni, ca ziua de mâine*).

Am dorit să arăt, cu aceasta, că nu trebuie să punem în aceeași categorie numele lunilor și numele zilelor, dat fiind că multă lume s'a întrebat de ce ortografia oficială cere să se scrie cu inițială mică numele zilelor, nu și ale lunilor.

Am trecut apoi mai departe și am văzut un indiciu că numele lunilor sunt proprii și nu comune, în felul cum ele pot fi folosite ca atribute apozitive. Numele lunilor, ca și alte nume geografice și cosmografice, pot fi apoziii determinante¹ (determinative, dacă vreți) în sensul că ele însoțesc termenul comun, individualizând fiecare component al seriei sau grupului cuprins în sfera termenului comun. De ex. *zicem: luna Ianuarie, ca și orașul Focșani, râul Olt, planeta Marte, steaua Syrius, masivul Bucegi etc.*, putând totuși folosi numele propriu și singur: *Ianuarie, Focșani, Olt, Marte, Syrius, Bucegi, etc.*

Termenii geografici fiind substantive comune, nu se pot pune ca apoziii, de regulă, fiindcă ei înșiși sunt, dacă mi-e îngăduită expresia, numiri primare, față de numele propriu, care este un al doilea nume, o numire secundară adăogată. Dacă psihologia poporului a considerat numirea *toamnă* ca termen comun, se vede că ea nu a apărut ca însoțitoare a altui termen (anotimpul este o noțiune ulterioară) și de aceea nu putem zice: *în anotimpul toamnă*, cu *toamnă* pus ca apozitie determinativă, deși apozitia explicativă o mai putem vedea: *Acest productiv anotimp, toamna, se prelungește adesea până în Decembrie.*

1. Prin *determinant* cuvânt care a cauzat nedumerire, n'am înțeles altceva decât ce înțelege gramatica prin împărțirea atributelor în determinante și explicative de ex. *fiul său Nicolae* (determinând care fiu d'n mai mulți) și *fiul său, Nicolae* (explicativ, arătând doar numele singurului său fiu).

Tot așa, nu se spune de ex. *corpul ceresc soare*, fiindcă numele *soare* este și el o astfel de primă numire.

Putem avea ca apozitie și un substantiv comun, dar ea are, față de apozitia formată de un substantiv propriu, caracteristica de a nu putea fi utilizată singură, ci numai cu substantivul determinat.

Dacă spun, de ex., *fratele meu fierarul*, cuvântul *fierarul* determină despre care din mai mulți frați e vorba. Dacă spun însă simplu *fierarul*, nu se mai înțelege în mod necesar *fratele meu fierarul*.

De asemenea, în exemplul care mi s'a opus, zic lucruri diferite prin *in vagon-restaurant* și *in restaurant*. Luând apozitia singură, nu rămâne în mod necesar legată de substantivul determinat ocazional. Celălalt exemplu dat, *câine mops*, care este reductibil, cred că se poate îngloba într-o serie mai excepțională de substantive, care au funcție adjectivală, chiar fără să fi căpătat încă formă adjectivală. Ca un indiciu al acestei funcțiuni aș menționa faptul că substantivul determinant poate apărea și nearticulat (*câine mops*, ceea ce nu se întâmplă când avem apozitia determinantă (*câinele Azor*).

În concluzie deci, consider numele lunilor nume proprii fiindcă ele sunt substantive care se adaugă unui termen comun (lună) cu funcția de a-l determina precis, rămânând mereu apozitie, și fiindcă apozitiile pot rămâne singure păstrând aceeași calitate de hotărîță de determinare ca și însoțite de termenul comun.

În ce privește declinarea cu articol proclitic a numelor lunilor, nu m'am gândit la originea mitologică sau la sensul tradițional personificat al lor, ci am pus problema pe teren pur și simplu gramatical.

Firește, cu *luna* înainte, problema este rezolvată practic, întru cât se declină numai cuvântul *luna* (*lunii Ianuarie*). În vorbirea curentă însă auzim destul de des forme ca *la începutul lui Ianuarie* și cred că numai forțând limba putem să le nesocotim.

Dar chiar dacă am cădea de acord — și e ușor să cădem — asupra indeclinabilității cuvântului *Ianuarie*, luat singur, nu e aici vreun prejudiciu pentru punctul meu de vedere, căci rezistența la declinare este un semn mai de grabă caracteristic numelor proprii decât substantivelor comune. Un aspect în plus am avut în vedere la apropierea numelor de luni de unele nume proprii masculine: Ele chiar nearticulate au înțeles de substantive articulate. Putem spune de ex. *Ianuarie are 31 zile*, dar nu: *Soare încălzește pământul*.

Chestiunea aceasta interesând masele, deoarece toți folosim în scris numele lunilor, opinez că revista ar face un apreciazabil serviciu dacă ar lămurii-o nu numai respingând argumente aduse de cititori, dar trecând la o susținere pozitivă a punctului ei de vedere, arătând propriile ei argumente în favorul caracterului de *comun* al numelor de luni. Între cei care le-ar accepta ar fi și subsemnatul.

Brașov

ELVIN

Publicăm această scrisoare deoarece, sub o formă clară și precisă, redă idei pe care, mai puțin împedate, ni le-au mai expus și alți cititori. Aceasta nu înseamnă însă că argumentele prezentate mai sus ne-au convins. Continuăm să credem că numele lunilor nu sunt nume proprii, după cum nu sunt nici numele

zilelor. Se zice *vom ține ședință în ianuarie*, dar se zice și *vom îndeplini planul în 1950*: urmează de aici că 1950 este nume propriu? Se zice *luna ianuarie*, dar se zice și *anul 1950*. Zicem *începutul lui ianuarie*, așa cum spunem *lui Gheorghe*. De aici însă nu rezultă că *ianuarie* este nume propriu. În afară de numele proprii masculine, care formează genitivul și dativul singular primind pe *lui* înainte, mai există destul de numeroase cuvinte care, neputându-se, dintr'un motiv sau altul, declina prin modificarea terminației, folosesc prepunerea articolului *lui*: zicem *începutul lui 1950*, *am pus o virgulă în urmă lui și*, *am omis bara lui 7* etc. Urmează oare de aici că 1950, și, 7 sunt nume proprii?

În general, deoarece inițialele majuscule sunt făcute pentru a scoate în relief cuvintele care le primesc, credem că nu trebuie să abuzăm de ele, căci dacă am scrie, ca în nemțește, mare parte a cuvintelor cu litera inițială mare, distincția aceasta ar ajunge să nu mai distingă nimic. Iată de ce socotim că trebuie să scriem și numele zilelor și numele lunilor cu inițială minusculă.

U FINAL

Fosta Academie Română, în ședința din 25 maiu 1932, a stabilit cu „unanimitate de voturi” scrierea cu *u final* a acelor cuvinte care se termină cu *i*, ca: *alaiu, biciu, butoiu, călcătu, dibaciu, graiu, gunoiu, meiu, mucegaiu, naiu, noroiu, obicei, ochiu, paiu, războiu, serviciu, teiu, tuciu, unchiu, unghiu, vechiu*, etc. precum și a unor verbe terminate în *i* la persoana întâi a prezentului: *atribuiu, contribuui, deschetu, despoi, incuiu, institui, restituui, toiu, târâui, voi*, etc.

Aceeași Academie, și în aceeași sesiune, mai precizează că formele perfectului simplu, persoana 1-a singulară ca: *ascultai, făcui, pusei, tăiai* precum și numele proprii ca *Andrei, Mihai, Negoii*, etc. sau adverbele și interjecțiile ca *apoi, hai, vai, întâi, dintâi* nu se scriu cu *u final*, însă *întâi*, la genul masculin, se scrie cu *u final*: *întâiu!*

De ce unele cuvinte terminate în *i* să se scrie cu *u* la urmă, iar altele fără *u*? Acest *u final* a dispărut de mult, Academia Română în 1932 a justificat menținerea acestui *u* prin nevoia de a face o deosebire între singular și plural (singular *ochiu*, plural *ochi*). Această motivare nu este întemeiată, deoarece avem destule cazuri de cuvinte scrise la fel și cu toate acestea nu s'a produs nicio confuzie, înțelesul reieșind din cuprinsul frazei. Cu ce s'ar putea confunda *despoi*, dacă 1-am scrie fără *u*?

Dacă luăm în considerare principiul fonetic, suntem obligați să scriem cu *u final* acele cuvinte, care se pronunță cu *u*, indiferent dacă vocala *u finală* este întreagă (plenisonă), sau semivocală (semisonă).

Cu *u plenison* avem: *aspru, codru, conșitiu, consistoriu, fluviu, iluzoriu, negru, nostru, omagiu, Ovidiu, prestigiu, principiu, purgatoriu, refugiu, repertoriu, spațiu, studiu, timbru, transitoriu*, etc.

Cu *u semison*: *auriu, bocciu, bou, ecou, flăcău, hârdău, leu, muzeu, nou, panou, pârău, râu, Sibiu, zeu, zmeu*, etc.

Dacă hotărâm să scriem așa cum pronunțăm, principiul va fi logic și simplu, și toată lumea îl va înțelege fără greutate.

TRANDAFIR SIRIANU

DĂRAB, ȘTIUC, CRIFĂLĂU

În limba sătenilor din județul Făgăraș nu întâlnim cuvântul *bucată* „porțiune dintr'un întreg”. Pentru această noțiune n'avem decât provincialismele de origine străină: *dărab*, *știuc*, *crifălău*. Putea de circulație a acestor cuvinte e foarte mare, în deosebi aceea a cuvântului *dărab*. Exemplele de mai jos vor confirma acest lucru:

Săracu', omu' sărac
Nimuruia nu i-i drag
Numa' vara 'ntr'un *dărab*;
Că pe când dă brumele,
L-sumuță cu cănele!

De un *dărab* de vreme încoace, o început și sărăcimea satelor să mai răsufle.

— Câte ghite ai, Ioane?
— Trei *dărabe*, cu toatele!

— Mai ai de sapă, vecine?
— Mai am un *dărab* de loc cu piciole!

Copchiii-s tot cu *știucu'* în mână!

Nu lăsați *știuci* pe masă!

I-o tăiat un *crifălău* de pită, cât toate zălele!

După cum vedem din aceste exemple, cuvântul *dărab* (din un-gurescul: *darab*) are înțelesul de: „bucată, porțiune dintr'un întreg”; cuvântul *știuc* (din nemțescul *Stück*) are înțelesul restrâns de „bucată dintr'un aliment (pâine, mămăligă)” sau chiar „resturi dintr'un aliment”; cuvântul *crifălău* (etimologia nu i-o cunosc) are înțelesul și mai restrâns de „bucată mare de pâine sau de slănină”.

Bucată a existat cândva și în limba Făgărășenilor; o dovedește existența diminutivului acestuia: *bucățică*, cunoscut și întrebuintat în mod exclusiv pentru a arăta o bucată sau o porțiune mică.

Poeziuara din fruntea exemplelor de mai sus a fost culeasă din comuna Lăsa, din acest județ, dela țăranul sărac Vasilică Orzea, poreclit „Nețu”.

Ea aruncă o interesantă lumină asupra felului cum chiaburii satelor din partea locului tratau pe „oamenii săraci”, adică pe cei care erau obligați să lucreze pe la unii și pe la alții, neavând pământul lor. Aceștia erau „îndrăgiți” numai în timpul verii, când brațele lor aveau căutare. Toamna, când muncile agricole se isprăveau, nu numai că nu mai erau „îndrăgiți” de bogăteni, dar erau alungați dacă îndrăzneau să bată la ușile celor cărora le-au robotit vara întregă.

PORECLA CASEI LUI ION CREANGĂ

Și la o sută de ani dela nașterea lui I. Creangă, ca și acum la 60 ani dela moartea acestui scriitor, s'a scris ori măcar s'a pomenit câte ceva — prin reviste și gazete — despre porecla căsuței lui istorice zicându-i-se *bojdeucă*.

Acest cuvânt vine dela *bujdă*, care însemnează „cocioabă”, „bordeiu”.

În lucrările scriitorilor noștri de azi, forma greșită — *bojdeucă* — a mai progresat și ea, spre forma corectă, căci se scrie *bujdeucă* (cu *u*, nu cu *o*); dar forma adevărată este *bujdeaucă*.

Nu-i vorbă, sunt în limba noastră câteva cuvinte care se termină în *-eucă* (de ex. *posteucă*); dar acestea n'au un cuvânt de bază, dela care să plece, cum pleacă *bujdeaucă* dela *bujdă*, și nici nu mai au altă formă paralelă.

O dovadă mai mult că forma *bujdeaucă*, terminată în *-eucă* este cea dreaptă (prima dovadă este pronunția locuitorilor noștri dela munte) ne-o dă faptul că se găsesc în limba românească multe cuvinte asemănătoare cuvântului *bujdeaucă*, terminate tot în *-eucă*. Exemple: *pliurdeducă* (*pliurdă*); *cârneaucă* (*cârnă*); *hâzeaucă* (*hâdă*), *hârjeaucă* (*hârjă*); *căscăuleaucă* (*căscăulă*); *cocârleaucă* (*cocârlă*); *mieuneaucă* (*miaună*, *miaun*, *mieunel*).

Derivații mai complicate găsim în: *târneaucă* (*târn*, *târnă*, *târnomată*); *feteleaucă* (*fătătău*, *feteleu*); *coteaucă* (*cotei*); *chipileaucă* (*chtpiu*); *teleleaucă* (*teleleu*, *tălălău*) ș. a.

Multe cuvinte, asemănătoare cu *bujdeaucă* au și pierdut pe *e*, rămânând cu terminațiunea numai în *-aucă*: *rașpă* — *rașpaucă*; *bleg*, *bleagă* — *blehaucă*; *rapalău* — *rapalaucă*; *gușă*, *gușată* — *gușalaucă*; *ră* (*rea*), *rău* — *răucă*; *capău* — *capaucă*; *toantă* — *tontalaucă*, *proastă* — *prostalaucă*.

I. TEODORESCU-BROȘTENI

TERMENI OSTASEȘTI

ALTE CUVINTE CARE DISPAR

Cazon, cuvânt atât de întrebuițat în armata veche, burghezo-moșierească, astăzi dispăre. Dispariția acestui cuvânt, ca și dispariția altora de acest fel, se produce din cauza transformărilor economico-sociale. De cuvântul *cazon* se leagă amintirea unui trecut întunecat al armatei. *Educație cazonă*, falsă, antiumană, *pâine cazonă*, rea, amestecată cu țărâțe și rumeguș, *echipament cazon*, de proastă calitate și lipsit de estetic, *viață cazonă*, rigidă, plină de mizerie etc., sunt

expresii care amintesc viața neagră a ostașului, țăran și muncitor, în armata veche. Astăzi, când armata are cu totul alt conținut, când este formată și condusă de oamenii muncii, ostașii nu mai pot întrebuința cuvântul *cazon*. Educația militară în spirit marxist-leninist-stalinist nu poate fi *cazonă*; echipamentul frumos și bun, hrana suficientă și de bună calitate, dragostea și înfrățirea în care trăiesc ostașii de toate gradele în cazărmi, resping determinativul *cazon*. Se spune: haină ostășească, viață ostășească și simplu *pâine*, fără a face distincție, pentru că nu există, între pâinea pe care o mănâncă ostașii și aceea pe care o mănâncă restul oamenilor muncii.

Ostașii noi, fiii și frații celor care au suferit crunta exploatare și au căzut sub gloanțele armatei burghezo-moșierești la Teatrul Național, Grivița și Lupeni, condamnă la moarte cuvântul *cazon*, odată cu orânduirea socială de care amintește acest cuvânt.

Corvoadă, corvată, sau corvodă de asemenea dispare. Ostașul de astăzi, care și-a însușit noua atitudine față de muncă, este convins că diferitele activități din interiorul cazărmiilor trebuie executate de ostași în interesul lor și atunci, din proprie inițiativă sau din ordin, *lucrează, muncește, și nu face corvoadă*. Ostașul nu lucrează astăzi decât în interesul armatei oamenilor muncii. Se spune: am fost la *muncă*, sau *am lucrat*, și nu *am făcut corvoadă*. Numai când ostașii munceau în cele mai grele condiții pe moștile ofițerilor burghezi, într'adevăr făceau *corvoadă*. Există și expresia *ostaș de corvoadă*. Astăzi acest cuvânt este respins din vorbirea ostașilor.

Cap. N. A. URȘU

TOT DESPRE FIRME

Nu numai „incălțăminte Nr. 3“, despre care s'a scris anul trecut în numărul 9, constituie un semn de întrebare pentru Bucureșteni.

Pe Șoseaua Nicolae Titulescu o firmă prezintă textul *Steagul Roșu, fabrică de pâine municipală*. Cum n'am auzit de pâine orășenească ori sătească, considerăm că nu poate exista nici pâine municipală. Trebuie deci scris *fabrică municipală de pâine*.

Comerțul de Stat a devenit un puternic factor al construirii socialismului: zi de zi se deschid noi magazine ale Statului, care vin în ajutorul oamenilor muncii. Dar și aci se pot face interpretări diferite, tot din pricina firmelor. Astfel, într'un loc găsim „Textila“, societate comercială de Stat, într'altul, întreprindere comercială de Stat (I. C. S.), într'un loc magazinul de Stat „București“, iar „Magazinul Popular“ e numai societate comercială de Stat.

N'ar fi mai bine să se adopte o nomenclatură unică?

EMILIAN GEORGESCU

VOCABULAR TIPOGRAFIC

În tehnologia Artelor Grafice, denumirile mașinilor, uneltelor și materialelor sunt în majoritate provenite din limbi străine. Ele se păstrează până astăzi. Acest vocabular cuprinde numai o parte din expresiile uzitate în atelierele grafice din Capitală.

Armăsar = Biela care conduce platforma mașinei de tipărit, în mișcarea sa de du-te vino în cursa de imprimare.

Bedreag = Culegău. Instrument de alamă sau nichel, în care culegătorul adună literele.

Beșleag = Teșleag. Piese de metal (*regleți*) care se pun în partea de jos a unei pagini culesă ca să susțină rândurile (din germanul *Unterschlage*).

Borfoase = Caractere de litere late și groase (german: *dicke Buchstaben*).
Cărlan = Ucenic.

Carne = Spațiul neutru dela suprafața inferioară a literei.

Cartuș = Clișeu zincografic scobit în mijloc pentru a fi completat cu text.

Coleașă = Pastă de făină cu care se lipesc copertile cărților (obișnuit cocă).

Cornuț = Calfă, practicant.

Croncănitor = Corector-ajutor care citește manuscrisul și ajută în munca propriu zisă a corectorului principal care îndreaptă greșelile.

Fleașcă = Umplutură. Suprafața totală a unei coale de hârtie tipărită cu o nuanță de cerneală slabă (german *Fläche*).

Fleoștină = Fuxine. Pigment de culoare roșie întrebuințat la fabricarea cernelurilor.

Floare = Suprafața activă a literei, adică figura gravată în paralelipipedul ei.

Ghioceiu = Lucrări tipografice mercantile, unde estetica lasă de dorit prin întrebuințarea excesivă a mai multor caractere de litere.

Inecat = Imprimat cu litere îmbăcșite din cauza excesului de cerneală.

Ingropat = Clișeu așezat în mijlocul unei pagini și înconjurat de text.

Mustărie = Atelier tipografic insalubru.

Mășar = Culegător zețar cu mare dexteritate la culegerea literelor.

Mort = Colontitlu. Cifra care cuprinde numărul unei pagini, fără a fi însoțită de numele autorului sau titlul cărții.

Nasol = Imprimat cu litere care apar imperceptibile „*Nasol* tipari!”

Oftică = Cerneală tipografică de culoare galbenă închis. „*Cam ofticoasă* culoare!”

Pașâr = Desenator litograf care lasă urme și pete pe desen.

Pașachină = Cerneală tipografică de culoare roșie. „*Maș arde-i un pic de pașachină*!”

Picior = Bucată de aliaj pe care se montează clișeul de alamă pentru tiparul în relief.

Schelete = Caractere de litere înalte și subțiri.

Spinare = Partea neutră a literei dela suprafața superioară.

Stănoagă = Pupitru în care se păstrează casele de litere.

Șlep = Clișeu zincografic lung și îngust.

Tobă = Planșetă de lemn, adaptată la mașina de tipărit, servind pentru pus coalele de hârtie care urmează a fi tipărite.

Tambal = Compoziție tipografică compusă din linii orizontale care se tipăresc separat prin suprapunere.

Vacuum = Lucrător zețar bolnav de astmă, care din cauza maladiei respiră greu.

GOGU GEORGESCU
Tipografia Lucefărul București

VOCABULAR REGIONAL

SIBIU

Cheruț = ba chiar, chiar. *Cheruț la deal* sau *cheruț la vale*, zice cineva care spune că locul pe undeva e chiar costă, la deal, repede, sau povărnit, aplecat la vale. — „Ba nu, că drumul pe la moara din Valea Râului e *cheruț la vale*” = chiar aplecat, povărnit.

Horîțe s. pl. = roțițele dela mașina de gătit.

Hubâl s. n. = făcălețele cu care se întinde coca pentru tăieței sau scoverzi.

Plivas de hârtie s. n. = creion. „O plecat cătănă, ș'o luat cu el un *plivas* de hârtie ca să-i scrie la muma din când în când”.

Plivas de tăbliță = condeiul cu care copiii scriu și socotesc la școală pe tăbliță.

Porunci pl. = știrile și ordinele pe care primarul comunei le dădea în fața sătenilor în zilele de Duminecă cu privire la bunul mers al comunei. Tot aci se anunță și când cineva are un loc de pământ de vânzare; înștiințează primarul care spune acest lucru *la porunci*. „O spus *la porunci* că Ana Oanei vrea să vândă o delniță la Tărciatu”.

Răsuroid s. m. = coca ce se strânge pe urmă de pe căpistele în care s'a frământat; rămășița de cocă din care se face o pâine mică. „Să nu mânânci *răsuroid*, că ești tot pe urmă”.

Rudă s. f. = căruța cu doi cai — o singură oiște.

Rudiță s. f. = cabrioletă la care trage un cal — două hulube.

Struț s. m. = un fel de cozonac împletit care nu se coace în forme, ci pe vatră. E un aliment obișnuit mai ales la nuntă, tot așa ca și sarmalele.

Văcalăș s. n. = tencuială.

Văcălui v. = a tencui. „Ș'o văcăluit casa de gândești că-i nouă”.

Văruță s. f. = numele pe care și-l adresează între ele tot timpul vieții fetele care în copilărie s'au prins văruțe în ziuș de Sântoader. — Sub un pom în grădina se pune o măsuță pe care se așează colindreții. Fetele care se prind văruțe fac cerc în jurul pomului lângă care e măsuța cu colindreții, apoi îl ocolese având fiecare

câte o nua în mână și cea din urmă atinge ușor cu mâna pe cea dinainte zicând: „Zăce-mi-i *văruță*?” la care se răspunde: „Zăce-ți-o!” De aci înainte până la sfârșitul vieții aceste fete se adresează între ele cu *văruțo!*

Văruț = același procedeu ca la fete. Cei sau cele care se prind văruțe pot să nu fie rudă de sânge.

EM. POPESCU
Student

TELEORMAN (Comuna Frumoasa)

Babercă s. f. = drugă mai mică de porumb. „Din cauza secetei porumbul a fost numai *babercă*”.

Batac s. n. = băț scurt.

Bobircă s. f. = vezi *babercă*.

Castrăfirit adj. = răzgăiat.

Căjăni v. = a vorbi fără rost și prea mult. „Toată ziua i-a *căjănit* gura”.

Cicchie s. f. = briceag.

Corcoșeală s. f. = pământ amestecat cu apă după o ploaie.

Diboci v. = a nimeri.

Diboveală o. f. = nimereală.

Drigui v. = a bătăuri.

Duar s. n. = marginea prispei dela o casă țărănească.

Găgeală s. f. = plectiseală.

Gătar s. n. = zgarda porcului.

Gătarniță s. f. vezi *gătar*.

Găvoajă, glăvoajă s. f. = cap, căpățână.

Gigică s. f. = bucăți mici de marmură cu care se joacă copiii.

Goniță s. f. = umblet, jocul copiilor.

Grăpătură s. f. = totalitatea frunzelor, foilor și ierburilor pe care le adună grapa în dinții săi.

Gurgușoiu s. n. = gossă mai mare de stejar cu care se joacă copiii.

Hăpdu s. m. = om care mânâncă mult și repede.

Irjâi v. = a se sgăria.

Irjătură s. f. = sgărietură.

Iscosi v. = a se ivi, a se pricepe.

Iscosît adj. = iscusit, îndemânat.

Măgar s. n. = suport pentru albie.

Măur s. = mohor.

Paparudă s. f. = fluture.

Paplec s. m. = papuc, pantof vechiu.

Pătărănghie s. f. = băț, ciomag.

Percea v. = a împetrișta.

Perceat adj. = pestriț.

Postal s. m. = pantof (în special cel femeiesc).

Sușlețoaiie s. f. = personaj fantastic cu care se sperie copiii.

Tută adj. = prost.

Zambac s. n. = crin.

MARIN GH. CAZACU

Bătu s. m. = bunicul.

Cechie s. f. = briceag de lemn.

Cice s. f. = colind. „Merg cu cicea” în loc de „merg cu colindul.”

Cleață s. f. = drum între holde.

Cotoae s. f. = cusături colorate pe pieptare sau cojoace.

Covrig s. m. = un covrig mare din făină nouă (primul grâu măcinat din recolta nouă). Impodobit cu busuioc, legat cu arniciu roșu, este aruncat în fântână, de unde este scos cu ciutura și împărțit apoi celor prezenți pentru a se ospăta.

Lunească s. f. = nunească.

Mumă s. f. = bunica (cuvântul *bunică* nu este întrebuintat).

Năzdoiu adj. = serintit 'a minte.

Pălimar s. n. = un lanț dublu, legat de tânăla, cu care se leagă paiele la treierat pentru a fi cărate departe de batoză.

Popic s. m. = joc de copii.

Scaloiu s. m. = cineva mic și răsfățat.

Uscătură s. f. = tuberculoză.

Zălțat adj. = într'o ureche.

MARINA STRENCOVEANU
elevă Lic. mixt
Roșiorii de Vede

MUSCEL

Comuna Podul Dâmboviței

Arvași s. pl. = oameni fugiți de Turci, în vechime, despre care se povestesc în regiune lucruri minunate.

Bețic s. = băț mic, bețișor

Brighinea s. = bidinea.

Cărcăluțe s. pl. = lucruri mărunte și multe.

Colare s. = găuri, scobituri în piatră, peșteri, care pot servi de adăposturi prin munți.

Corugă s. = loc peste munte, prin colți, pe unde se poate trece.

Cuicele s. pl. = ținte, cuie mici.

Dojană s. = vorbă, dîscuție. Se zice „a sta de *dojană*”. „Dacă nu ne-am luat mai de mult la *dojană* despre el!”

Dojeni v. = a sta de vorbă. „Ce făceați? — Mai *dojeneam*; stam de *dojană*.”

Pară s. = conuri de brad; „*pere* de brad.”

Pește s. = termen folosit pentru a denumi păstrăvii. „Am prins *pește* și *zglăvoci*.”

Prunic s. = prun mic, prunișor.

Ramnă s. = dorință, plăcere. „De când aveam eu mare *ramnă* să-mi fac o roche ca ea.”

Reaburi s. pl. = vreascuri, crenguțe de brad uscate pentru foc. „Adu, mamă, vreo două *reaburi* mai subțiri.”

Sătie s. = sat mic. Sufixul diminutivului *-ic* îl găsim folosit des. L-am mai întâlnit în cuvintele: *bețic*, *prunic*, *cuicele*, cum și în numele unui deal: *Plăicul* sau *Plaiul mic*.

Sîripă s. = risipă.

Sîripi v. = a risipi. În amândouă cuvintele, sunetele și-au schimbat între ele locurile.

Unche s. = mătușă, soră a mamei. „E o *unche* a ei.” „Ce zicea *unchea* de mine, mamă?”

Urdaș s. = un fel de mîncare din urdă înmuiată cu apă și prăjită în unt de oaie. Se pune și mărar verde și ceapă, tocate mărunte.

GH. I. NEAGU

TIMIȘ TORONTAL

Bancă s. = bilet de bancă. „Dă-mi și mie o *bancă*.”

Bundaș s. = cojoc lung din blană de oaie, are un guler mare care atârână pe spate și care se ridică împrejurul capului pe timp rece (în special iarna).

Mulă s. = om slab, om prost.

Zbord s. = bucată mai mult sau mai puțin rotundă de pământ, sare, etc. „Drumul e numai *sborzi*.”

Giarmota

STOICA A. ADAM

DISCUȚII

SCRIEREA NUMELOR STRĂINE

În articolul cu titlul de mai sus (în „Cum Vorbim” nr. 5, pag. 31), se caută o soluție pentru ortografierea numelor proprii străine în așa fel încât masele largi populare, necunoscătoare de limbi străine, să le poată citi corect. Autoarea ajunge la concluzia că trebuie „să se păstreze transcrierea exactă din orice limbă, iar alături, în paranteză, să se dea explicația pronunției”.

Mai departe autoarea articolului spune:

„Trebuie făcută totuși o rezervă pentru limbile exotice”. Și se întreabă, cu drept cuvânt: „... de ce să scriem *Shanghai*, cu *sh*, și nu *Sanghai* simplu? Căci *sh* tot nu-l chinezesc”.

De acord. Numai că autoarea greșește când crede că *Shanghai* se citește *Şanghai*. De fapt orașul-port chinezesc se numește: *Şanhai*.

SCHOSS ROMAN

C. F. R. ROMANIA

Un articol publicat în nr. 6, critică Direcțiunea C.F.R., deoarece a scris în colțul vagoanelor de tren *C. F. R. România*, acesta fiind un pleonasm. În bună parte observația e justă pentru că C.F.R. înseamnă „Căile Ferate Române”, dar nu trebuie uitat că aceste vagoane pleacă de multe ori în străinătate cu diferite ocazii, unde eventual nu se cunoaște înțelesul prescurtării C.F.R. Din această cauză este necesară adăugirea cuvântului *România*; ceea ce ar fi de dorit însă este înlocuirea acestui nume cu R. P. R., prescurtare cunoscută astăzi de toate țările cu democrație populară, unde aceste vagoane pleacă de nenumărate ori. Deci C. F. R.P.R.

Timișoara

ERNEST TOMA
Liceul Clasic Mixt

CĂRCEE

În articolul prof. Gh. V. Milică din nr. 9 al acestei reviste intitulat „A se lăsa pe tânjală” au rămas, din greșală, unele cuvinte nelămurite, în strânsă legătură cu expresia studiată.

Autorul spune că inițial expresia de care este vorba „a caracterizat felul în care animalul, istovit de muncă, trage în jug sprijinindu-se pe *cărcea* sau *proțapul* carului.”

Sunt mulți cititori care nu știu ce înseamnă fiecare din cele trei cuvinte, aflate numai în vocabularul plugarilor: *proțap*, *tânjală* și *cărcea*. Ba unii cititori ar putea zice că nici autorul articolului nu prea știe. Să-i lămurim noi:

Proțapul e un drug de lemn, deobicei frumos cloplit, ceva mai lung decât corpul vitelor, care este fixat cu un capăt în partea de dinainte a carului, având la celălalt capăt jugul.

Tânjala este — la rândul ei — tot un drug sau o prăjină de lemn, cu jugul fixat la un capăt, celălalt fiind liber. Este deci un fel de proțap mobil care se poate folosi la orice obiect sau vehicul care trebuie trase (plug, grapă, căruță) și care nu au proțap propriu zis. *Tânjala* cu vitele înjugate gata, se agață unde este nevoie, într'un cârlig, cu ajutorul *cărceei*, fixată în partea dindărât a tânjalei.

Cărcea nu este altceva decât un lanț scurt, compus din 3-4 verigi mari de fier ca niște covrigi. O verigă se agață în cârligul anume făcut al vehiculului și animalele intră în funcțiune.

Dacă vita trăgătoare, obosită, se poate sprijini pe proțapul carului sau se poate lăsa pe tânjală, ea nu poate în nici un caz să se sprijine pe *cărcea* și mai ales pe *cărcea carului*, pe care nu știm cum și-a imaginat-o autorul.

Și marele nostru scriitor Ion Creangă spune în „Amintirile din copilărie”, că odată, dorind a se duce la urat cu tovarășii lui și neavând clopot, au adunat niște fiare vechi care lovite unul de altul să producă zgomot: „o coasă ruptă, o *cărcea* de tânjală” ș. a.

Am crezut că este necesar să se lămurască înțelesul exact al cuvintelor de mai sus, pentru ca cititorii să înțeleagă la rândul lor în mod just originea expresiei „se lasă pe tânjală” și din punctul de vedere al limbii.

GR. FILIP

FĂRĂ MULTĂ VORBĂ

I. E. MARCU, București. — Care este pluralul substantivului *spate*?

Acest cuvânt a cunoscut în trecut pentru singularul o formă nefolosită azi, *spată* cu sensul de „omoplat”. Nicolae Costin scria: *La acest harț cu Tătarii rău s'au fost rănit Gligoraș Ivancenco în spata din stânga. Spate* era pluralul cuvântului și s'a generalizat apoi cu sensul de „amândoi omoplații” și deci „partea corpului dintre umeri și șale” căpătând aspectul de singular. Nimeni n'ar mai spune acum că *inoată pe spată* ci pe *spate*. În Moldova s'a format un nou plural *spete*, care devine și el singular. *Davidică, înalt la stat, lat în spete, subțire la mijloc.* (Ion Creangă). În restul țării se folosește pentru plural, în rarele cazuri când avem nevoie de el, tot forma *spate*.

I. RIZEANU, Cluj. — Care este originea și sensul cuvintelor *abilitare*, *difamator*, *emerit*, *filistin*?

Abil, termen juridic, provine din cuvântul latin *habilis* care însemna „apt”. El exprimă calitatea unei persoane care îndeplinește condițiile cerute de lege, de a-și putea exercita un anumit drept: *X este abil a semna contractul de căsătorie.*

Abilitare este acțiunea punerii unei persoane în situația de a fi abilă: *În urma declarării majoratului său, X a cerut să fie abilitat a intra în posesiunea bunurilor sale.*

Difamator e un cuvânt de origine latină format târziu de oamenii culți. Verbul *difamo* însemna în latinește „a defăima”, „a aduce prejudicii grave bunului renume”.

Adjectivul românesc *difamator* arată însușirea unui obiect sau a unei persoane de a îndeplini o acțiune de defăimare. Se spune de pildă: *am auzit sunuri difamatoare despre X.*

Emerit provine din cuvântul latin *emeritus* care desemna pe soldatul bătrân, apoi pe funcționarul retras din slujbă la sfârșitul vieții, care pentru priceperea și experiențele câștigate prin îndeplinirea funcțiunii sale, se bucură de o cinste deosebită.

Prin extindere, substantivul devenit calificativ a luat în limbile moderne sensul de „perfect din punct de vedere profesional”, „eminent”, „strălucit”, „neîntrecut”. *Artist emerit al poporului* este titlul pe care-l primesc cei mai buni artiști ai Uniunii Sovietice.

Filistin este numele pe care studențimea germană l-a dat oricărei persoane străine de universitate, de preocupările culturale, îndeosebi negustorilor. El și-a lărgit mai târziu sfera, cuprinzând pe toți burghezii, refractari ideilor generoase care se impun oricărei minți luminate, încăpățânați în menținerea prejudecăților caracteristice și favorabile clasei lor. Acesta este sensul pe care-l dau clasicii marxismului cuvântului *filistin*.

A. Z., Cluj. — 1. Care este semnificația cuvintelor *temporar* și *temporal*? 2. Cum se spune: *ei vor*, *ei vreau*, *ei voiesc*, sau *ei vroiesc* și care este infinitivul corespunzător fiecăreia din aceste forme? 3. Care este sensul cuvintelor *conjunctură* și *conjectură*?

1. *Temporar* exprimă ideea de provizoriu, vremelnic, ceva care aparține unui anumit timp. *El exercită o putere (autoritate) temporară.*

Temporal termen din gramatică, este adjectivul derivat dela *timp* (privind conjugarea verbelor). *Terminație temporală.*

2. Corecte sunt primele trei forme: *ei vor* (formă păstrată din latinește, cu infinitivul *a vrea*), *ei voiesc* (infinitivul *a voi* din slavul *volliti*) și *ei vreau* (refăcut după infinitivul *a vrea*). *Ei vroiesc (a vroii)* este o formă hibridă, nerecomandabilă, născută din combinarea lui *a vrea* cu *a voi*.

3. *Conjunctură* exprimă întâlnirea unor anumite evenimente în același punct, situație, împrejurare, prilej. *Gândiți-vă cât trebuie să sufăr în această conjunctură. Conjectură* este o judecată întemeiată pe aparențe, o judecată probabilă. *El are o opinie bazată pe conjecturi.*

DIN VORBĂ ÎN VORBĂ

E. HERESCU, Galați. — Articolul dvs. *Unele aspecte ale limbii române actuale* atinge în fugă probleme fundamentale din știința limbii, dar fără a le explica. Lupta lingvistică materialiste cu cea idealistă nu s'a sfârșit, cum se înțelege din cele ce scrieți. E drept că lingvistica materialistă, marxist-leninistă, a câștigat, prin apariția operelor lui Marr, o mare victorie, dar pe bazele acestei victorii trebuie să clădim mereu.

Am fi preferat să vă ocupați mai în deaproape de cuvintele *toarăș* și *domn* și de înțelesul expresiei *a sparge norma*, căutând să rezolvați într'un articol anume problema lor, adâncind-o, iar chestiunile principale să le tratați deosebit, ținând seamă și de cele ce s'au scris până acum la *cronica* revistei noastre.

Invățător DUMITRU ANIȚEI, Mărășeni, Vaslui. — A *lansa*, spuneți dvs., se întrebuintează pentru o carte, o știre, dar și pentru un aviator care se lansează cu parașuta, și pentru un vas, lansat de un șantier, și pentru un avion care lansează o bombă. Întrebarea este „cine nu lansează?”

Pledați după câte se vede, pentru restrângerea sensurilor verbului *a lansa*, fiindcă în franțuzește *lancer* ar însemna mai puțin decât în românește. Și ce-i cu asta? Odată pătruns în limba noastră, *a lansa* a căpătat noi întrebuintări. Nu scrie încăieră că poporul român n'are voie să transforme acest cuvânt după trebuințele limbii lui.

O Comisie pentru controlul firmelor, lozincilor, etc.! Cineva a mai cerut așa ceva revistei noastre. Noi credem că nu e nevoie. Pe măsură ce nivelul cultural crește, greșelile sunt mai puțin (și la aceasta ne străduim să ajutăm și noi). Așa, de pildă, când s'a înființat magazinul de Stat *Delta Dunării* din București, s'a făcut o greșală în scrierea numelui, s'a scris *Dunărei*. Înainte de inaugurare însă, cuvântul a fost corectat în *Dunări*, ceea ce spune foarte mult.

Teatrul X este o firmă foarte corectă. Este adevărat că articolul *l* dela sfârșitul cuvântului nu se pronunță,

dar de scris, trebuie să-l scriem cât timp ne mai ținem de ortografia actuală. Nu se poate aduce însă ca argument faptul că zicem *mă duc la teatru*, nu *la teatrul*, fiindcă zicem și *mă duc la farmacia din colț*. Când cuvântul este urmat de o determinare: *Teatrul Armatei*, de pildă, el primește articolul, în celelalte cazuri, nu. Deci nu e tot una *mă duc la teatru* cu *mă duc la teatrul de păpuși*.

Terminologia finală nu e un pleonasm. Există și terminologie nefinală, de exemplu: *terminologie medicală*, *zoologică*, etc., fiindcă *terminologia* n'are nici în clin, nici în mănecă cu verbul *a termina*. Prima parte a neologismului *terminologie* este cuvântul latinesc *terminus*, cu înțelesul de „termen”, „cuvânt”. Nu-i vorbă, nici autorul articolului la care vă referiți n'a făcut o propoziție corectă, scriind că numele străzii *Epicur* a fost schimbat în *Epicol* din pricina terminologiei finale. Și el a crezut că prin *terminologie* se înțelege sfârșitul unui cuvânt. Ar fi trebuit să scrie *din pricina terminației*, și, bine înțeles, nu mai era nevoie să adauge *finale*.

DANIEL CONSTANTINESCU, Brașov. — În articolul *Șomaj* arătați cum au evoluat cuvintele *chômer*, *chômage* și *chômeur* în limba franceză din veacul al XVI-lea până azi. Pe noi ne interesează însă problemele limbii române, așa că cititorii ar fi fost mult mai interesați dacă le-am fi lămurit ceva din limba noastră. Să lăsăm lingviștilor francezi grija de a se ocupa de *șomaj*. Pe lângă faptul că e un cuvânt din limba lor, ei au și motive foarte actuale în țara lor ca să se ocupe de *șomaj*, *șomer*, și a *șoma*.

NICOLAE V. MOCANU, Ploiești. — Explicarea expresiei „a da strechea” nu îndeplinește toate condițiile pentru publicare. Trebuia să insistați asupra procesului de extensiune a înțelesului dela *a fugi ca de streche* la ultimul înțeles al cuvântului de „nebuție”. În *l-a apucat strechea*. Originea substantivului *streche* (numele insectei) este vechiul slav *strekati* „a înțepa”.

Revista noastră fiind lunară, apare cu specificația lunii pe copertă fără a se scrie și data.

M. TOMESCU, București. În articolul dvs., *Semnificația dezinenței -uri* (în limba română), sunt câteva informații interesante, printre care și aceea că, în județul Olt, pluralul substantivelor neutre și feminine este (pe lângă cel în *-e* și în *-i*) și în *-uri*. Se zice deci: *basmе*, dar și *basmuri*, *coate* dar și *coturi*, *averi* dar și *averuri*, *păduri*, dar și *pădururi*.

...semnificația de pluralitate a dezinenței -uri, spuneți dvs., a luat în unele graiuri o notă de ceva neprecis, de vag; -uri a ajuns să indice neprecizii...

Lucrurile stau, în realitate, exact invers. Iată, de pildă, cuvântul *scumpete*. El denumește o noțiune abstractă: e vorba de generalizarea faptului că toate mărfurile se vând și se cumpără, la un moment dat, pe un preț foarte mare. Cuvântul n'are, în mod normal, plural, dar uneori se aude *scumpeturi*. Acest *scumpeturi* însemnează „lucruri scumpe”. Tot așa *făină* poate avea un plural *făinuri*, dar acest plural însemnează „soiuri de făină”.

Și într'un caz și în celălalt, pluralul în *-uri* are un înțeles concret față de singularul respectiv, căci din moment ce înțeleg prin *scumpeturi* „lucruri scumpe”, iar prin *făinuri* „soiuri de făină”, rezultă că mintea face un efort analitic, despărțind cantitatea globală, vagă, exprimată de singularul, *făină*, în cantități deosebite, precise, arătate prin pluralul *făinuri*. Avem a face, prin urmare, cu un procedeu de concretizare.

Lucrul acesta este valabil și pentru cuvintele care au două forme de plural. Când se zice, de exemplu, *a bate câmpii*, nu-i vine nimănui în minte ideea de câmp, așa cum se întâmplă când se vorbește de *câmpuri magnetice*. La fel, în expresia *țimpi morți*, *țimp* e mai abstract decât când spun *s'au schimbat timpurile*.

În concluzie, nu se poate spune că pluralul în *-uri* aduce o notă de neprecis, de vag, ci dimpotrivă, el exprimă o notă de concret, chiar materială, fiind analitic.

Dr. OCTAV RUSU, magistrat, Cluj. *A dresa sau a incheia?* În expresia *a dresa un proces verbal*, verbul *a dresa* însemnează, ca și în franțuzește, „a redacta”. Se spune însă din ce în ce mai des *a incheia un proces verbal*, și e mai bine așa, deși *a dresa* are avantajul de a se fi fixat ca termen tehnic.

SANDU IOAN, Filești. Problema vârstei lui Eminescu, la moartea lui, este o problemă de istorie literară, nu de limbă. Ar trebui să vă adresați direct ziarului care a reproduș fraza din Ibrăileanu, după care Eminescu ar fi avut la 1889 numai 33 de ani.

Lt. major SARBU, Cluj. Dicționarul Academiei R.P.R. va conține un mare număr de provincialisme, unele din ele descoperite și de revista noastră. Fiindcă vă preocupă problemele de limbă, vă propunem să ne trimiteți termeni din limba militarilor.

GH. MATEESCU, Târgoviște. Dicționarul Editurii de Stat n'a apărut încă. Când va apărea, se va găsi la toate librăriile.

GR. ȚOPAN, Celca. Răspunsul la întrebarea dv. în legătură cu scrierea lui *-u* final, îl găsiți în numărul acesta al revistei noastre, pag. 30.

E. NICOLCIOIU, București. Vedeti, pentru pronunțarea lui *m* și *n* înainte de labială, răspunsul apărut în revistă, Anul II numărul 2, pag. 20.

Un articol despre cacofonie a apărut în același număr, pag. 20.

N. STANESCU. — Articolul intitulat „Scrierea numelor străine” cuprinde prea multe chestiuni și prea în treacă atinse de aceea nu poate fi publicat.

AUREL MUNTEANU, Tulcea. — Răspunsul dat lui G. Mocanu, apărut în nr. 1 (Anul II) al revistei noastre, se potrivește în mare măsură și articolului d-voastră *Chiul și a toci*. Nu e chiar același lucru pentru că unele cuvinte dispar mult mai ușor dintr'un limbaj special, cum e cel al școlărilor de care vă ocupați, decât din limba oficială. Mai trimiteți.

CITITE ȘI AUZITE

În „Adevărul” din 28 decembrie 1949, Cezar Petrescu discută problema neologismelor. Într-o operă literară, neologismele trebuie să corespundă celor două elemente esențiale, *locul* și *timpul*. În descrierea vieții dela sat, scriitorul trebuie să întrebuițeze un vocabular arhaizant, neoaș și rustic. Când acțiunea se petrece în mediul urban, trebuie să se folosească mai mult neologismele, corespunzătoare noțiunilor noi, specifice locului. În cărțile cu subiecte din trecutul istoric vor abunda arhaismele. În ce privește viața de toate zilele, odată cu dezvoltarea economică socială, apar noțiuni noi pentru exprimarea cărora se creează neologismele. Unele neologisme se încetățenesc, altele își schimbă sensul, iar altele dispar fiind în legătură cu schimbările din viața socială.

În „Adevărul” din 15 februarie 1950 a apărut un articol de Em. Socor, care arată că *incontinuu* și *incontinuu* au sens opus adjectivului *continuu* și nu se pot întrebuiți ca sinonime ale acestuia. În legătură cu acest articol am primit mai multe scrisori dela cititori care nu sunt de acord cu conținutul lui. Este clar că *incontinuu* nu poate fi decât opusul lui *continuu*, așa cum *inuman* e opusul lui *uman*. Dar *incontinuu* nu are un prefix negativ. S'ar părea că e format ca *intotdeauna* alături de *totdeauna* și că deci e corect. Totuși ne întrebăm de ce e nevoe de în- pe lângă un adjectiv? Alte exemple similare nu vedem. Credem prin urmare că singura formă justă este *continuu* și propunem să se renunțe la *incontinuu* și *incontinuu*.

În „Adevărul” din 20 ianuarie 1950, Cezar Petrescu publică un articol intitulat „Tălmăcirii”.

Pornind dela nota despre *Câmpul Pâinii*, apărută în numărul 6 al revistei noastre, autorul crede că e necesar să se cerceteze toate denumirile geografice și să li se dea o explicație etimologică justă: — în legătură cu viața social-economică a fiecărei regiuni; aceasta fiindcă în foarte multe cazuri, toponimicele sunt interpretate absurd.

În „Adevărul” din 27 ianuarie Em. Socor, discută în articolul „Influențe germane în limba noastră”, unele greșeli care se mai strecoară în traduceri. Astfel, subliniază întrebuițarea greșită a verbelor *a îmbrăca* și *a desbrăca*. Aceste verbe în românește se întrebuițează numai când e vorba de operația completă a îmbrăcării și desbrăcării. În niciun caz nu se poate spune „îmbrăca paltonul”, „scoate haina”. Aceste greșeli se datoresc probabil unor influențe germane. În nemțește verbele *sich anziehen* și *sich ausziehen* desemnează și operațiile parțiale ale îmbrăcării și desbrăcării.

Tot printr'o influență germană se poate explica și expresia *stă scris*, copiată probabil, după „es steht geschrieben”.

CRONICA LIMBII LA RADIO

La 11 februarie, prof. I. Coteanu a tratat *Pronumele de reverență*. Alături de formele obișnuite — *dumneata*, *dumneavoastră* — erau utilizate în trecut și alte pronume de reverență ca: *Domnia-Voastră*, *Măria-Ta*, *Prea Înălțimea Ta* — toate ogândind mentalitatea și relațiile existente între clasele vechilor orânduiri. După cum era și firesc, ele au dispărut din limbă, odată cu transformările economico-sociale. Astăzi singurele pronume întrebuițate sunt — *dumneata*, *dumneavoastră*, care și-au pierdut vechiul conținut de clasă.

Prof. B. Cazacu, la 25 februarie, vorbind despre *etimologia populară*, a arătat că poporul nu rămâne pasiv față de limbă. Când întâlnește un cuvânt neînțeles, el îl apropie de cuvinte asemănătoare, cunoscute. De ex., cuvântul *cooperativă* a fost asociat cu verbul *a cumpăra*, de unde a rezultat forma *comparativă*, *coparativă*; *prizonier* devine *prizonier*, pus în legătură cu verbul *a prinde*.

Astăzi, prin culturalizarea temeinică a maselor, cuvintele tehnice, neologismele, încep să pătrundă tot mai mult în forma lor corectă, în limba populară.

STUDII ȘI CERCETĂRI
LINGVISTICE

Institutul de Lingvistică al Academiei Republicii Populare Române a început publicarea unei reviste de lingvistică, intitulată *Studii și Cercetări Lingvistice*. Vor apărea două fascicule pe an. Această revistă este una dintre manifestările noii concepții care domnește în știința noastră, în urma criticii făcute de *Lupta de Clasă*, organul teoretic și politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. Prin urmare ne așteptăm să găsim în paginile noii publicații îndreptarea greșelilor pe care le prezentau publicațiile vechi, de felul criticatului *Bulletin linguistique*.

Revista este redactată în întregime în românește, așa dar întreg poporul poate lua cunoștință de materialul pe care-l conține (articolele mai importante sunt rezumate în rusește și în franțuzește), și trebuie să mai adăugăm că, chiar lăsând la o parte problema limbii, se vede oarecare preocupare de a folosi un stil mai simplu, de a scrie pe înțelesul tuturor. De sigur nu se poate spune că nu mai e nimic de făcut în această privință (de altfel chiar *Cum Vorbim* ar trebui să-și mai simplifice întru câtva scrisul), dar oricum vedem în revista de care ne ocupăm aici un progres, nu mai întâlnim fraze ca următoarea, scoasă dintr-o publicație de acum câțiva ani: „Accentul latin consista în punerea în relief a unei silabe în cuvântul fonetic, prin elevațiunea glasului”.

Dorința de a se rupe de vechile tendințe cosmopolite se vede însă nu numai prin forma în care sunt expuse lucrările, ci și în tratarea de subiecte mai apropiate de interesele poporului nostru, în informarea, încă departe de a fi mulțumitoare, asupra publicațiilor sovietice; în amândouă aceste privințe mai este încă foarte mult de făcut.

Destul de slab merge și combaterea formalismului. În articolele publicate, autorii nu isbutesc decât rare ori să lege evoluția limbii de evoluția societății, să arate care anume modifi-

cări ale felului de viață au provocat cutare sau cutare schimbare în felul de a vorbi. Știm că acest lucru este unul dintre cele mai grele, și nu putem fi prea pretențioși în privința rezultatelor, dar am vrea să fie mai prezentă strădania în această direcție.

Nu apare de loc interesul pentru limba naționalităților conlocuitoare, și *Cum Vorbim* și de astă dată este supus aceleiași critici ca și *Studii și Cercetări Lingvistice*. În sfârșit, observația cea mai gravă, dacă examinăm sumarul revistei, constatăm că nu s'a adăugat niciun nume nou la cele ale lingviștilor de acum câțiva ani.

Evident, păcatele înșirate aici nu se lecuesc într-o zi, și noi știm că lingviștii noștri, hotărâți să-și îmbunătățească munca, sunt preocupați de a îndrepta toate lipsurile semnalate mai sus. Așteptăm deci fasciculele următoare, cu speranța că vor prezenta progresul așteptat.

G. R.

Problema „etimologiei multiple” este tratată de Prof. Al. Graur, în articolul cu acest nume. Lingviștii sovietici au arătat că orice limbă provine din amestecul mai multor altora. Sintaxa, morfologia și fonologia rezultă din încrucișări și amestecuri. Vocabularul era cunoscut și înainte ca mixt. Totuși dogma etimologiei unice, a așa zisei „etimologii juste”, a rămas neatăcută. Cuvântul poate avea mai multe origini, adică o etimologie multiplă. Proveniența diferită a sensului sau a formei, contextul, uneori chiar contrariul unui cuvânt, toate acestea participă la modificarea sensului cuvintelor. Prin calc lingvistic (traducerea exactă a expresiilor din alte limbi), prin încrucișare sau contaminare — mai ales în etimologiile populare — cuvântul primește o etimologie multiplă. Același fenomen se petrece și când cuvântul e luat din aceeași limbă, la date diferite. Problema etimologiei multiple face ca în principiu să nu se poată răspunde dacă un derivat sau neologism e de origină indigenă sau străină. Etimologia, ca să fie justă, trebuie să cerceteze toate aspectele,

de fond și de formă, ale istoriei unui cuvânt, fără să se neglijeze venirea cuvântului, simultan, din mai multe părți.

„Funcțiunea pronumelor personale în limba română modernă”, de R. A. Budagov, dovedește multipla activitate a lingviștilor sovietici. Articolul a fost analizat în revista noastră atunci când a apărut în originalul rusesc („Cum Vorbim” an. I, nr. 1).

Un dicționar de neologisme românești din anul 1862 — articolul semnat de Prof. Iorgu Iordan — prezintă opera a doi autori fără o adevărată pregătire științifică. Totuși cercetarea acestui dicționar este îndreptătită, prin marele număr de cuvinte înregistrate. Interesul provocat de numitul dicționar provine nu atât din valoarea materialului înregistrat, cât mai ales din problemele pe care le sugerează — printre altele, în special studierea neologismelor în raport cu cele existente în limba actuală și modificările semantice mai caracteristice.

Articolul *Negația românească de loc* de J. Byck aruncă lumină asupra unei probleme interpretate până acum formalist, negația fiind socotită că provine din *de + loc*. Dar noțiunea *de loc* nu putea să se transforme în negație și apoi, în nici o limbă nu s'a petrecut acest fenomen. Pentru explicarea negației *de loc* trebuie să se pornească dela alterarea negației *de leac*. Pe baza a numeroase exemple se arată evoluția semantică — punct de plecare este ideea de cantitate foarte mică — pe care o cuprinde noțiunea de „leac, medicament”. Explicația evoluției fonetice *de leac* spre *de loc* trebuie căutat în acțiunea exercitată de antinomie asupra lui *de loc* care este cuprins în *de leac*, față de noțiunea exact contrară „de tot”, adică „în întregime”.

Prof. Al. Rosetti în *Slavo-Românica — Imprumuturi maghiare prin intermediu slav* arată că unii termeni maghiari pătrund în limba română în sec. X și XI. Faptul că limba slavă este un intermediar, ar fi o dovadă că populația slavo-română vorbea limba slavă (bulgară) și că mai târziu slava a fost înlocuită cu româna. Pentru verbele românești terminate în *-ui, -uire*, se dă următoarea explicație:

Verbele maghiare au trecut, în slavă, în categoria verbelor cu termina-

ția *-ovati*; așa, *bântani* trece în *bantovati* și apoi, în românește, *bântui*.

În interesantul articol *Câteva forme verbale cu sufixe diminutive* — de B. Cazacu, se constată că o caracteristică morfologică a numelui, sufixul, poate fi întâlnită și la categoria verbului.

Cronica prezintă activitatea Societății Române de Lingvistică, până la 28 iunie, data integrării acesteia în societatea de Științe Istorice, Filologice și Folclor.

Sunt schițate apoi scopul și planul de lucru al Institutului de Lingvistică al Academiei R.P.R., înființat la București, la 1 ianuarie 1949.

În partea ultimă a revistei, Recenziile, sunt prezentate: *Noul dicționar al limbii ruse și lucrările Probleme capitale ale vechii române literare* de Gh. Ivănescu și *Mic glosar dialectal* — de Romulus Todoran.

T. T. și A. N.

O CARTE DESPRE MARR

În lingvistica noastră se fac tot mai mult și mai temeinic cunoscute principiile lingvisticii materialiste întemeiată de N. I. Marr.

Înțelegerea învățaturii materialiste revoluționare a lui N. I. Marr capătă un orizont mai larg prin cunoașterea, măcar în linii foarte mari, a vieții și activității lui, viață de luptă și de muncă rodnică împotriva lumii învechite, pentru construirea orânduirii socialiste.

Informații prețioase a adus V. A. Mihankova în cartea ei „N. I. Marr”, asupra căreia E. N. Petrova publică o interesantă recenzie în revista „Limba rusă în școală”, numărul 5 din 1949. După hotărârea Prezidiului Academiei de Științe a U.R.S.S., această carte va fi retipărită.

De mic copil Marr a cunoscut lipsurile vieții, ceea ce l-a dezvoltat energia și independența de gândire, ajutându-l să vadă just evenimentele contemporane și să ia partea acelor care dărau lumea veche pentru construirea societății fără clase. Iar calitățile lui intelectuale și aplicarea spre studii limbilor l-au ajutat să-și însușească o erudiție nelimitată în domeniul lingvisticii și al culturii mate-

riale și să formuleze o nouă teorie lingvistică revoluționară.

N. I. Marr și-a pierdut de mic copil tatăl; prin străduințele mamei sale, femei de cultură modestă, a reușit să intre în liceul din Kutaîs. E caracteristică aplecarea spre studiul limbilor de care a dat dovadă de timpuriu. La vârsta de 10 ani cunoștea slab limba rusă, dar foarte curând, în liceu, ajunge să o stăpânească bine, iar în clasele superioare ale liceului citește curent franțuzește, nemțește, englezește, italienește, uimind, mai ales, prin cunoștințele sale de greacă și latină. În liceu îl interesează Pușkin, din a cărui operă face traduceri în georgiană. Îl preocupă problemele filozofiei, științele naturale, organizează un cerc de studii, în care se discută probleme mai ales în legătură cu istoria Georgiei. Foarte caracteristică pentru activitatea viitoare este lucrarea lui de absolvire a liceului: „Rolul muncii în viața omului”, în care afirmă că „Rolul muncii în viața omului este atât de mare, încât fără ea nu există nici viața” și că „Munca insuflă omului stimă față de sine însuși”.

La terminarea liceului, după multe greutăți, a reușit să obțină în 1884 o bursă ca să continue studiile la Universitatea din Petersburg. Ca specialitate și-a ales georgiana, având multe neplăceri din partea profesorilor cu mentalitate învechită, din cauza ideilor sale noi și îndrăznețe în legătură cu descoperirile făcute în domeniul limbilor caucaziene.

Nici după absolvirea facultății, persecutarea tânărului savant n'a încetat. Guvernul țarist, căruia nu-i plăcea zelul lui patriotic, nu i-a permis să lucreze în Caucaz în domeniul literaturii și limbii georgiene. Marr e nevoit să rămână la Petersburg, unde în 1891 devine profesor. Pentru activitatea lui de profesor e caracteristică prezentarea problemelor discutate în legătură cu problemele învecinate, argumentarea științifică, comunicarea descoperirilor recente în științe, și pe lângă aceasta, trezirea interesului din partea auditorilor prin pasiunea cu care își exprima părerile.

N. I. Marr a luat parte la campaniile de cercetări făcute în Caucaz, Sinai, Ierusalim. Încă din primii ani ai secolului XX Marr arată caracterul

de clasă al limbii și literaturii, înlăturând teoriile rasiale de suprațenie a unor anumite limbi, iar cercetările pe teren (mai ales cele în orașul Ani, în număr de 16: 1892-1917) îi întăresc convingerile. El cere recunoașterea „valorii istorice egale a tuturor popoarelor, a posibilității pășirii conștiinței a popoarelor pe calea progresului social”. În acest timp se înființează teoria lingvistică a lui Marr. Totodată se precizează și concepția politică a lui Marr, — revoluția din 1905 jucând un rol însemnat în definiția atitudinii lui antițariste, antinaționaliste.

Fiind partizan al independenței popoarelor, el combate, printre popoarele caucaziene, spiritul șovin a cărui înlăturare va oferi condiții temeinice pentru progresul lor general.

În acel timp simpatiiile lui sunt vădit de partea bolșevicilor.

În anul 1909, la 28 ianuarie, grație cunoscutei sale activități lingvistice, Marr este ales „adjunct” al Academiei de Științe.

Marr cere, în primul rând, studierea multilaterală a izvoarelor istorice materiale ale fiecărui popor, combătând pe lingviștii formalişti care se mărginesc la cercetarea limbilor indoeuropene. Atrage deasemeni atenția asupra limbilor nescrise și asupra „izvoarelor de elemente ale culturii primitive răspândite pretutindeni”. În al doilea rând, arată că limba unui popor nu este un monolit, ci prezintă „angrenări sau luptă de elemente contrare și ramificații” în interiorul ei. De aceea cercetarea științifică a unei limbi se poate face numai cercetând și poezia populară și etnografia.

Limbă izolate nu există, precum nu există limbi privilegiate, iar împărțirea în limbi înrudite și neînrudite, o consideră drept „o metodă primitivă a gândirii lingvistice, care nu corespunde deloc condițiilor complexe ale raporturilor dintre limbi, scoase la iveală de materialul nostru”. Înrudirea dintre limbi se încheagă în procesul istoric și comunitatea de caractere a limbilor înrudite nu este inițială, ci dobândită.

Cunoașterea culturii materiale și a istoriei popoarelor i-a permis lui Marr să afirme necesitatea revalorificării rolului real pe care-l joacă fiecare națiune în cultura omenirii, indiferent de

numărul populației și de extinderea ei teritorială.

E caracteristic pentru Marr faptul că activitatea lui ca om de știință nu era ruptă de viața socială și politică. În anii grei ai războiului civil el desfășoară o bogată activitate științifică și organizatorică, atât în sânul conducerii Academiei de Științe, cât și în institute, plecând săptămânal dela Petrograd la Moscova ca să țină conferințe.

În urma proiectului prezentat de Marr la 18 aprilie 1919, Lenin a semnat decretul Sovietului Comisarilor poporului, referitor la înființarea Academiei de istoria culturii materiale. În această instituție de tip nou Marr repetă insistent că sarcina de bază a tinerilor savanți e „să lărgească neconținut cercetările lor științifice prin probleme de însemnătate vitală” pentru țară.

Această poziție științifică era și mai mult în contradicție cu poziția formalistă a școlii indoeuropeniste, care cerceta așa numitele limbi „alese”. „Indoeuropenismul lingvistic” — scria Marr — „a constituit o unealtă fatală, o frână paralizatoare”.

Cauza o vedea Marr în lipsa unei „clare concepții teoretice conducătoare” și anume a celei materialiste. În 1923 Marr spune: „Lingvistica indoeuropeană este carne din carnea, sânge din sângele vieții sociale burgheze în declin, construită pe asupra-popoarelor Răsăritului de către popoarele europene prin îngrozitoarea lor politică colonială”.

Interesul acordat de Marr popoarelor de pe teritoriul Uniunii Sovietice și importanța studiilor vieții și limbii lor și-au găsit exprimarea în neconținute îndemnuri la alfabetizarea popoarelor înapoate și la dezvoltarea culturii lor naționale. Popoarele au început să capete alfabet, au început să se întocmească dicționare și gramatici, să se facă cercetări lingvistice.

În primăvara anului 1930 Marr a fost ales vicepreședinte al Academiei de Științe. El căuta neconținut să-i convingă pe academicieni că „știința are nevoie de o fundamentală reconstrucție... pentru că rămâne în urma construcției economice”.

Cea mai expresivă caracterizare a lui N. I. Marr ca om de știință și luptător în reconstrucția vieții sociale

sunt cuvintele spuse de el la al XVI-lea congres al PC (b): „Problema foarte complicată a folosirii datelor științifice la construirea economică a țării sovietice, la întărirea mijloacelor revoluției culturale a naționalităților din URSS și la asigurarea luptei victorioase a proletariatului cu dușmanii activității noastre constructive socialiste, — toate acestea necesită învingerea metodei individualiste formaliste care denaturează cunoștințele teoretice, înțelegerea din partea oamenilor de știință a necesităților sociale actuale, transformarea îngrijită, dar hotărâtă a enormelor acumulări științifice în formele organizatorice noi ale învățării colective și ale cercetărilor colective... Dându-mi seama de ficțiunea atitudinii apolitice și, natural, înlăturând-o în momentul prezent de ascuțire a luptei de clasă, eu stau, în mod ferm, pe poziția mea de luptător pe frontul științific și cultural pentru linia generală clară a teoriei științifice a proletariatului și pentru linia generală a partidului comunist”.

În curând, după congres, Marr a fost primit ca membru în partidul comunist.

În ultimii 4 ani ai vieții sale, Marr a luat parte la multe misiuni științifice, a fost în Germania pentru studierea limbii germane, în Franța, Turcia, Grecia. A întâmpinat mereu atitudine ostilă, i se puneau piedici în cercetările științifice și chiar în deplasare, pe care Marr le explica prin lupta mondială pe frontul ideologic.

În decembrie 1934 N. I. Marr a încetat din viață. Nu cu mult înaintea morții a fost decorat cu ordinul Lenin pentru știința lui eminentă și pentru lupta pe tărâmul vieții sociale.

Viața și activitatea lui N. I. Marr, expuse de V. A. Mihankova oferă un material bogat, care, după cum arată E. N. Petrova, trebuie să fie cunoscut elevilor sovietici încă din clasa a V-a. În această clasă se poate insista asupra muncii, patriotismului academicianului bolșevic, în clasa a VII-a se pot prezenta inovațiile în domeniul științei, iar în clasa a X-a se poate face expunerea punctelor esențiale din teoria lui Marr, limba ca produsul activității sociale, unitatea limbii și gândirii, legătura limbii cu cultura materială, dezvoltarea limbilor dela plu-

ralitate la unitate, procesul unic glotogonic, încrucișarea limbilor.

Aceste principii generale e bine să fie arătate prin exemple din limba maternă, mai ales în lexie și, pe cât posibil, în gramatică.

Cunoașterea, și ca o urmare imediată, aplicarea la studii limbilor materne a principiilor lingvisticii materialiste, întemeiată de N. I. Marr, trebuie să constituie bazele metodicii noi de predare a limbilor.

IRINA GANE

IMPRUMUTURI LEXICALE INTRE LIMBA LITERARA ȘI INTRE GRAIURILE RUSE

Schimbările profunde produse de epoca sovietică în structura societății ruse se oglindesc și în limbă. Crearea de mari centre industriale în mediul rural, de gospodării colective, cultivarea maselor poporului muncitor, se oglindesc și în limba rusă actuală, unde constatăm o adevărată fierbere, un vulcan. Asistăm la procesul unei noi creații care e mult mai complex decât ne pare la prima vedere. El atinge toate laturile vorbirii dar mai ales lexicul. Tendința fundamentală a reformelor și salturilor prin care trece societatea din Uniunea Sovietică și aceea din țările de democrație populară este spre *unificare*. Desființarea antagonismelor de clasă, amestecul dintre oraș și sat, împrumuturile reciproce între limba literară și graiuri, au dus și în limbă la *unificare*. S'a creat astfel o limbă comună națională rusă, care cuprinde atât ceea ce e particular, local, în graiuri cât și limba literară, — rusă. Specialiștii sovietici nu mai vorbesc astăzi de „dialecte” ruse, pentru că acestea nu mai există. Există doar *graiuri*, prin care se înțelege vorbirea unui sat, de unui grup restrâns de sate.

Graiurile reprezintă reminiscențe din trecut, din perioada pluralității și varietății de limbi. Sub influența noilor condiții de viață socială, economică și politică, o parte din elementele strict locale pier, altă parte se mai menține încă izolat, iar altele pătrund în limba comună rusă sau chiar în cea literară, înviorând-o și îmbogățind-o. Influențele sunt și invers. În felul acesta particularitățile locale se topesc

în limba națională comună sau în limba literară rusă. Fuziunea aceasta nu s'a putut efectua în trecut pentru că limba literară rusă se cunoștea și se folosea numai de cei bogați. Poporul era ținut departe de bunurile culturii, iar limba lui nu participa în vechime atât de mult la îmbogățirea limbii literare ruse, care, exprimând în general mentalitatea claselor stăpânitoare, fiind supusă și influențelor limbii slave bisericesti era greu de înțeles și depărtată oarecum de limba vie, vorbită atunci. Conduși de o intuiție genială, scriitorii ca Pușchin, s'au îndreptat spre graiurile poporului rus, spre cântecele muzicanților orbi, ale sărăcimii. Unificarea între limba poporului rus și cea literară se efectuează și astăzi prin influențe reciproce.

Constatăm aceasta din rezultatele lucrărilor întreprinse pentru întocmirea grandiosului *Atlas al dialectelor limbii ruse* și din studiile publicate în „Buletinul” sectorului dialectologic al Institutului limbii ruse”.

DESPRE CULEGEREA MATERIALULUI DIALECTAL

În observațiile critice în legătură cu culegerea materialului dialectal. („Buletinul sectorului dialectologic al limbii ruse” fasc. 6, 1949, p. 15—20).

V. I. Cernășev cere ca oricând culegerea dialectală sau hartă lingvistică să înregistreze obiectiv realitatea tipică din graiul respectiv. Pentru aceasta materialul să se culegă atât dela tineri cât și dela bătrâni. Materialul să fie cercetat critic mai ales când l-au cules nespecialiștii. Să se țină seamă de contradicțiile interne din sistemul graiurilor, de mișcările de populație care fac ca graiurile să nu fie unitare. Aceasta se întâmplă mai ales în centrele industriale, care concentrează populația din toate colțurile regiunii. Graiurile din jurul orașelor mari, cele din calea centrelor administrative, politice și economice, ori de unde se dezvoltă industria fabricilor și uzinelor, nu mai au uniformitate, nici unitate.

Datorită socializării și cultivării, influența orașului și a limbii literare e din ce în ce mai puternică asupra

graiurilor locale. Din acest amestec, dialectologul trebuie să distingă cu artă și pricepere ceea ce este local de ceea ce este adus, ceea ce este vechiu de ceea ce este nou, ceea ce este general, de ceea ce e particular.

Să se arate dela cine a cules materialul. Să redea apoi componența populației, ocupația, ba chiar istoria ei, folosind la aceasta tradițiile locale. Aceste elemente trebuie să însoțească descrierea oricărui graiu. Culegătorii cei vechi din cadrele Comisiei dialectologice dela Moscova au comis numeroase greșeli și inexactități în culegerea materialului, pentru că nu au ținut seamă de diferențele straturi de populație de transferări, influențe etc. V. I. Cernășev ilustrează aceasta cu cazuri concrete citate din graiul regiunii sale natale Kirjak. Aceste realități au fost redată inexact de vechii culegători, care au folosit materialul din vorbirea populației venită în Kirjak din Sud, și nu graiul populației băștinașe.

Se știe că lucrările dialectologiei ruse progresează uimitor și se concentrează de un deceniu asupra grandiosului *Atlas al dialectelor ruse*. Observații ca acelea ale lui Cernășev au meritul să contribuie la întărirea bazei materiale, a calității și exactității faptelor date.

P. OLTEANU

INSTITUTUL ROMÂNNO-SOVIETIC

Miercuri 8 februarie 1950. Prof. P. Olteanu a ținut la Institutul Româno-Sovietic o comunicare intitulată: Din problemele dialectologiei ruse, după prof. F. P. Filin.

În cadrul activității lingvistice sovietice, ramura dialectologiei s'a dezvoltat foarte mult, având drept rezultat realizări de mare însemnătate. Un prețios material dialectologic-fonetice și morfologie — a apărut în primul volum din seria *Materiali i isledovanija po russkol dialectologii*, redactat de S. I. Obnorski, R. I. Avanesov și F. P. Filin.

Filin s'a ocupat de această chestiune într'un referat prezentat la al treilea congres dialectologic ținut la Leningrad, în mai 1948, chestiune reluată într'un articol al Buletinului Sectorului dialectologic al limbii ruse — fasc. 5, 1949, pag. 1-21.

El studiază graiul din regiunea sa natală, satul Selin, raionul Duben, districtul Tula; studiul e publicat în ultimul număr al Buletinului Sectorului dialectologic.

Referatul are ca scop să arate care sunt problemele actuale ale dialectologiei ruse, după academicianul Filin. În particularitățile dialectale trebuie să vedem reminiscențe din epocile trecute, păstrate mai mult în graiul vorbit. Datorită tendinței de unificare a dialectelor, pentru a forma limba comună națională rusă, și de ștergere a diferenței dintre sat și oraș, aceste particularități sunt pe cale de dispariție.

În urma cercetărilor de geografie lingvistică, se vede clar că în cadrul aceluiași dialect există nenumărate excepții determinate de factorii istorico-sociali, ceea ce dovedește că nu există legi fonetice, de care să se țină seamă în mod absolut.

Explicarea variațiilor de isoglose — limitele geografice ale fiecărui element dialectal luat în parte — se poate da numai pe baza științei marxist-leniniste, prin cercetarea condițiilor sociale și economice în care apar isoglosele.

Astăzi, în Uniunea Sovietică, se mai păstrează doar graiurile, iar dialectele, fiind pe cale de stingere, nu mai formează unități care să poată fi delimitate prin isoglose.

Urmând linia trasată de Marr, dialectologiei sovietici își propun următoarele: să studieze resturile arhaice din limbă împreună cu noile forme lingvistice create de schimbarea condițiilor sociale; să reconstitue dezvoltarea istorică, cu ajutorul cercetării limbilor și dialectelor, și să urmărească formarea limbii literare pe baza dialectelor ruse, nu pe baza limbii slave bisericești.

Limba literară, îmbogățindu-se cu forme luate din graiul viu al unui sat sau al unui grup de sate, șterge în același timp particularitățile locale. De aceea, Filin pune la îndoială existența dialectelor și a graiurilor ca unități reale de vorbire.

Cercetătorii sovietici au perspective largi de lucru. Ei își propun să arate apariția, starea și dezvoltarea fenomenelor de limbă, în interdependență cu factorii istorico-sociali.

L. GRECU

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

Vineri 20 ianuarie 1950, la ședința secției de Filologie a Soc. de Științe Istorice, Filologice și Folclor, Prof. T. Vianu a ținut o comunicare despre „Limba lui Eminescu”.

Indată după publicarea primelor sale versuri, Eminescu produce o puternică impresie asupra contemporanilor. El are în poezia sa, sub influența poezilor vremii, forme de limbă asemănătoare celor folosite de aceștia. Indată ce scapă însă de această influență, el combate în articolele sale și în poezia sa fenomenul latinismului și limba artificială, creată de poeții contemporani, cu cuvinte formate greșit, după modelul limbii franceze și italiene.

Smulgerea lui Eminescu de sub puterea limbii artificiale literare din acel moment se explică prin întrebuintarea largă a limbii populului. El pune la contribuție trei procedee de exprimare a sentimentului liric: povestirea și descrierea, forma dialogată și simpla expunere lirică. Povestirea și descrierea sunt mai des întrebuintate de Eminescu: descrie peisajul, sentimentul, pe sine și iubita. Expunerea lirică e folosită ca vorbire adresată unei persoane absente, ca o invocare.

El împletește limba izvorâtă din popor, cu forme savante și neologisme, când conținutul poetic o cere.

Folosește cu finețe limba cronicarilor, fără să abuzeze de arhaisme, fără să cadă în arhaismul romantic, reacționar.

Cercetarea comparațiilor nu e lipsită de interes. El ia comparații din sfera artei: madonă, marmoră caldă, un chip de marmoră frumos; din indeletnicirile țaranului: meșter faur, barba albă ca și călții, când nu-i perii.

Face sensibil abstractul, prin apropierea, în comparație, a unui termen abstract de unul concret, adică prin metoda inversă celei obișnuite: ochi ca două pătimi.

La discuții s'a arătat că criticii literari burghezi au încercat să interpreteze opera lui Eminescu în mod fals, căutând să se folosească de marile lui talent în interesul clasei exploatare.

În realitate, niciodată Eminescu n'a fost înțeleș cu adevărat și nu s'a luat

în considerație progresismul lui, revolta împotriva racilelor societății în care trăia și dragostea profundă pe care o avea pentru popor. Astăzi, privit în lumina reală, Eminescu ne apare ca un luptător pentru binele poporului iar poezia sa stă aproape de poporul care abia acum a început să o cunoască.

În ziua de 17 februarie, în cadrul ședințelor de comunicări științifice organizate de filiala București (grupe filologice), prof. N. I. Barbu, a vorbit despre: *Concordanța timpurilor și subordonarea în limba română*.

Conferențiarul a arătat că acordul timpurilor nu trebuie privit ca un fenomen izolat în limbă, ci legat de subordonare. Legătura se poate vedea și din faptul că — în general — într-o frază, subiectul vorbitor trebuie să ia atitudine cel puțin față de două probleme: prima în legătură cu serierea temporală, a doua privind serierea faptelor între ele.

Analizând problema serierii timpurilor, vorbitorul a încercat — după cercetarea unui număr mare de exemple — să stabilească trei trepte: prezentul constituind treapta I, perfectul treapta II și mai mult ca perfectul împreună cu viitorul II, treapta III.

Trecând la problema subordonării, s'a ocupat de mai mult ca perfectul și subordonata temporală, punctele principale în cercetarea problemei. Pe bază de texte constată că ma-mult-ca-perfectul este întrebuintat mai mult pentru a arăta aspectul unei acțiuni decât timpul când se întâmplă acea acțiune. Mai-mult-ca-perfectul nu este întrebuintat în propozițiile temporale *cu după ce*.

Conferențiarul a încheiat cu un îndemn către profesori și studenți de a se ocupa de problemele pe care le ridică sintaxa limbii române.

FILIALA GALAȚI

La 14 ianuarie, prof. Eug. Munteanu a vorbit despre „Influența limbii și literaturii populare în opera lui Eminescu”.

La 28 ianuarie, R. Rolling a prezentat o comunicare asupra „Problemelor de limbă în opera „Descult” a lui Zaharia Stancu”.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOȘTRI SUNT RUGAȚI
SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOȘTRI SĂ NE TRI-
MITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINȚĂ SCURTE,
CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ȘI, PE CÂT POSIBIL,
BĂTUTE LA MAȘINĂ.

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacția Revistei „CUM VORBIM”

București, Str. Spătarului, 12 – Telefon: 2.69.13

★

Administrația „SLOVA”, Str. C. Mille, 14. — Telefon: 6.35.14

★

ABONAMENTE:

Particulari un an.....	240 lei
Particulari 6 luni.....	120 lei
Instituții un an.....	600 lei
Instituții 6 luni.....	300 lei

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poștală plătită în numerar conform aprob. Dir. Gen. P. T. T. 85.567/949

ES

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR
(SECȚIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ES

EDITURA DE STAT

ANUL II

*

APRILIE 1950

*

NUMĂRUL 4

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACȚIE

N. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN, G. ISTRATE,
Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROSETTI

SUMAR:

<i>După un an</i>	1
KARL MARX: <i>Limba și gândirea</i>	3
V. N. IARȚEVA: <i>Esența reacționară a „teoriei universalității limbii anglo-saxone”</i>	4
N. I. MARR: <i>Pentru o știință adevărată</i>	8
N. I. BARBU: <i>Limbi sintetice și limbi analitice</i>	9
TRAIAN COMANICIU: <i>Cinste și foame</i>	12
MITU GROSU: <i>Democrație</i>	13
SAȘA PANA: <i>Bilete care beneficiază</i>	14
FINUȚA LEIBOVICI: <i>Neologismele la cronicarii moldoveni</i>	15
PAUL DUDEA: <i>Neologisme depreciate</i>	16
ANA CANARACHE: <i>Acte de autoritate</i>	18
<i>Armă sau instrument?</i>	19
I. E. NAGHIU: <i>Limba Ciangăilor din Săbăoani</i>	20
GRIGORE BRÂNCUȘ: <i>Material uman și... stilistic</i>	21
G. B. ORMAN: <i>„Formarea cuvintelor” în manualul de limbă română</i>	22
MARIA MARINESCU-HIMU: <i>Un sufix cu sens ironic: -isi</i>	24
ANGELA PAVELESCU: <i>Prefixul re- în concepția verbelor Noi sau nouă?</i>	25
S. RIVAIN: <i>Substantive luate greșit drept adjective</i>	26
AL. NICULESCU: <i>Scrierea cu consoane duble</i>	28
B. CAZACU: <i>Burtă-verde și burtă-verzime</i>	28
I. HAȘEGANU: <i>Puțred de bogat</i>	29
<i>Vocabular regional</i>	30
<i>Greșeli curente</i>	31
<i>Discuții</i>	46
<i>Citite și auzite</i>	47
<i>Cronica</i>	49
<i>Din vorbă în vorbă</i>	50
	61

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

DUPĂ UN AN

S'a împlinit un an din aprilie 1949, când a apărut primul număr al revistei noastre. 12 numere au fost tipărite de atunci, lună cu lună, jalonând drumul eforturilor noastre de a da o publicație tot mai apropiată de cerințele cititorilor, tot mai conformă cu scopurile pe care ni le-am propus. Se cuvine astăzi, la capătul unui an de muncă, să facem un bilanț, să ne examinăm realizările și slăbiciunile.

Ne-am luat angajamente față de cititori și față de noi înșine în mai multe rânduri: odată, în primul număr, când am arătat care ne este ținta; a doua oară, în numărul al doilea, când am discutat sarcinile noastre în legătură cu critica publicată de „Lupta de Clasă”, organul teoretic și politic al C.C. al P.M.R.; a treia oară, în numărul al șaptelea, după întâlnirea noastră cu cititorii. Urmărind felul cum au fost aduse la îndeplinire angajamentele, ne vom lămuri și asupra lipsurilor revistei.

Dacă ne întoarcem privirile la situația de acum un an, și cercetăm care era atunci nivelul general al cunoștințelor și metodelor noastre de lucru, atitudinea noastră generală în fața problemelor științei, și dacă apoi punem în comparație situația de azi, este foarte ușor să ne dăm seama că în acest timp relativ scurt am făcut oarecare progrese. Grație ridicării nivelului nostru ideologic, cu ajutorul Partidului, grație transformării radicale a felului nostru de a înțelege știința, cu ajutorul publicațiilor de specialitate sovietice, grație muncii însăși, active și stăruitoare, de un an de zile, lingviștii români, fără a putea spune că au ajuns la înălțimea dorită, au pornit totuși pe drumul care, după ce i-a scos din mocirla cosmopolită și formalistă a științei burgheze, trebuie să-i ducă spre culmile adevăratei științe, materialiste și dialectice. La această operă și-a dat contribuția și revista noastră, și acesta este întâiul merit al ei. Pentru revistă am luat contact cu publicațiile sovietice și prin revistă le-am făcut cunoscute și altora. Astfel în același timp am primit și am dat învățătură, familiarizându-ne cu noua teorie a limbii creată de N. I. Marr.

Dela începutul apariției revistei, am încercat mereu să găsim modul cel mai just de organizare și dela număr la număr s'au pu-

tut vedea transformări și inovații. Nu putem spune că am ajuns la forma definitivă și, de fapt, nici nu există o formă definitivă, dar credem că dela ultimele două-trei numere s'a terminat criza noastră de creștere și am intrat într'o fază echilibrată, găsind mai mult sau mai puțin cadrul convenabil pentru diversele rubrici. Conform cu angajamentele pe care le-am luat, am ajuns să publicăm regulat rubrica vocabularului regional, care este astăzi una din cele mai bine aprovizionate, mulțumită colaborării benevole a cititorilor noștri. Ar mai trebui să publicăm și rezultate ale muncii noastre pe teren, și aceste rezultate încă nu se prea văd; aici mai e nevoie să se organizeze munca lingvistică în general. Vocabularul tehnic nu a fost suficient studiat: am publicat culegeri trimise dela corespondenți voluntari, care nu au fost totdeauna corecte, dovadă discuțiile care s'au produs în jurul lor. Afară de aceasta, așa zisul vocabular tehnic s'a compus uneori din termeni străini care se pot găsi în dicționarele tehnice și care deci nu prezentau nimic nou. Trebuie să publicăm și să popularizăm cuvintele românești care, în graiul muncitorilor, înlocuiesc acești termeni străini.

Ne-am angajat să discutăm limba publicațiilor științifice, dar până acum n'am avut decât prea puțin material în această privință (numai medical, și nu suficient). Am început abia în timpul din urmă să discutăm limba presei noastre, după ce la început ne ocupasem numai de cronicile sportive. Acum însă vom aproviziona permanent rubrica „Presa noastră“.

Printre angajamentele pe care ni le-am luat la întâlnirea cu cititorii, a fost studierea limbii scriitorilor noi. Am reușit, în ultimele numere, să umplem lacuna supărătoare pentru care fusesem criticați, și să asigurăm și această rubrică. Ne-am ocupat destul de regulat de limba traducerilor, în special de traducerile din literatura sovietică, de a căror apariție în număr mare suntem atât de bucueroși. Abia în ultimele numere am izbutit să punem în picioare o rubrică permanentă a „Gramaticii în școală“, la care avem regretul să constatăm că profesorii noștri din învățământul mediu și elementar nu prea doresc să colaboreze. Am dat destul de regulat analiza termenilor politici, dar stăm încă slab cu termenii militari, pe care deosemena ne-am angajat să-i studiem. În ce privește limba popoarelor conlocuitoare, fărăși trebuie să constatăm că de-abia la ultimele numere am izbutit să prezentăm cititorilor noștri câteva studii. Facem apel la colegii noștri din Ardeal, care, în această privință, au mai multe posibilități decât noi, și-i rugăm să ne trimită rezultatele cercetărilor lor pe teren.

Un aspect al preocupărilor noastre cu care nu ne putem lăuda prea mult: ne-am angajat să contribuim, pe măsura puterilor noastre, la îndreptarea limbii pe făgașul cel mai folositor pentru popor, și am făcut destul de puțin în această privință. În primele numere aproape că nici nu ne-am pus problema, iar în ultimele mai mult am enunțat-o decât am trecut la realizări. Nici propriul nostru stil, deși mai simplu decât în trecut, nu este încă ceea ce ar trebui să fie. În

special vom avea de muncit pentru a da cititorilor sub o formă mai clară recenzii asupra publicațiilor sovietice. Am făcut ce am putut pentru a ne desbăra de defectul formalismului, și va trebui să luptăm greu pentru ca să învingem cu totul acest defect. În schimb n'am făcut tot ce puteam face pentru a combate cosmopolitismul, deși acest lucru este relativ mai ușor.

În sfârșit, printre angajamentele noastre a fost și ridicarea de noi cadre științifice, în special din rândurile tineretului. De sigur, un om de știință nu se formează într'un an, dar trebuie să constatăm că am izbulit să atragem la studierea problemelor de limbă numeroase persoane care mai înainte nu se interesau de aceasta. În primele 12 numere ale revistei noastre găsim numele a 160 de colaboratori, dintre care 120 nu mai scriseseră nimic în materia noastră. Printre aceștia, peste 50 sunt studenți și elevi. Am primit articole publicabile din 32 de județe, și am răspuns la 106 scrisori. Avem convingerea că în anul care vine, dintre noii noștri colaboratori se vor ridica cercetători care vor putea să-și publice lucrările în revistele științifice de nivel mai înalt care apar acum la noi.

Pentru a sărbători împlinirea unui an de apariție, am luat hotărârea să oferim cititorilor noștri, în numărul de față, 16 pagini în plus, consacrate vocabularului regional, atât de folositor pentru cunoașterea graiurilor noastre. Am fost ajutați, pentru a nu fi obligați să mărim prețul numărului, de Institutul de Lingvistică al Academiei R.P.R., care ne-a acordat suma necesară. Îi mulțumim și pe această cale, și ne luăm angajamentul, față de toți cei care ne sprijină și în primul rând față de cititorii noștri, să lichidăm toate lipsurile revistei și, începând cu numărul acesta, pornim bătălia pentru îmbunătățirea calității materialelor pe care le publicăm.

„CUM VORBIM”

LIMBA ȘI GÂNDIREA

În lucrarea sa *Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie*, K. Marx are ocazia să pomenească în treacăt despre legătura dintre limbă și gândire, dar, ca de obicei, cele câteva rânduri pe care le consacră acestei probleme sunt pline de adâncă învățătură pentru noi:

(Comparația banilor cu sângele — ocazia pentru aceasta a dat-o cuvântul *circulație* — este cam tot așa de îndreptățită ca asemănarea de către Menenius Agrippa a patricienilor cu stomacul.) Comparația banilor cu limba nu e mai puțin falsă. Ideile nu sunt prefăcute în limbă, în așa fel încât felul lor particular de a fi să se dizolve și caracterul lor social să existe în limbă alături de ele, ca prețurile alături de mărfuri. Ideile nu există despărțite de limbă. Mai multă analogie oferă ideile care, pentru a avea curs, pentru a putea fi schimbate, trebuie întâi traduse din limba lor maternă într'o limbă străină; însă, în cazul acesta, analogia nu rezidă în limbă, ci în faptul că ele sunt străine.)

K. MARX

ESENȚA REACȚIONARĂ A „TEORIEI UNIVERSALITĂȚII LIMBII ANGLO-SAXONE”

Articolul care urmează face parte din lucrarea cu același nume, a profesoarei sovietice V. N. Iarțeva, doctor în științele filologice, lucrare care a fost citită ca lecție publică la lectoratul central al „Societății pentru răspândirea cunoștințelor politice și științifice sovietice”, la Moscova, în 1949. Socotim că tema aceasta este de o importanță deosebită și pentru publicul nostru, iar tratarea ei simplă, clară și totuși adânc științifică va da o mare satisfacție cititorilor români. De aceea reproducem aici primul capitol, urmând ca în numărul nostru viitor să dăm și continuarea.

I

Planurile imperialiste de dominație a lumii

Lupta în contra limbilor naționale, pentru dominația universală a limbii engleze, este o parte din lupta ideologică a expansioniștilor anglo-americani. Tinzând spre dominația mondială, conducătorii Wall-Streetului folosesc toate mijloacele. Reducerea la sclavie economică a țărilor din Europa Apuseană, care au acceptat „Planul Marshall”, a dus la ruinarea unor ramuri întregi ale industriei din aceste țări, deoarece economia lor se acomodează nu la nevoile naționale, ci la interesele monopolurilor americane, care doresc să-și asigure desfacerea largă a mărfurilor lor în Europa. Șomajul crește cu fiecare zi în țările marshalizate. Oamenii de afaceri americani refac fără jenă industria militară a Ruhr-ului, intenționând s'o folosească pentru agresiunea pregătită de ei.

Pactul Atlanticului de Nord, care deservește scopurile agresiunii și care este îndreptat în contra URSS și a țărilor de democrație populară, pune asupra țărilor din Europa Apuseană povara insuportabilă a cheltuielilor militare, iar teritoriile lor le pune la dispoziția militariștilor americani.

Pretențiile americane la dominația universală se vor termina, ca și pretențiile hitleriștilor, printr'o prăbușire rușinoasă, deoarece nu se pot înfricoșa și transforma în sclavi sute de milioane de oameni, conștienți de drepturile lor, dar deocamdată noi suntem martorii strigătelor isterice ale politicianilor americani și ale slugilor acestora din gazetărie, despre necesitatea pentru popoarele Europei „de a uita mândria lor națională”, de a da la o parte „noțiunile învechite ale suveranității naționale” și de a supune interesele lor intereselor unui „stat universal”. Intr'adevăr, în dosul tuturor acestor discuții despre „un stat universal”, despre „știința și cultura universală” etc., se ascund intențiile hrăpărețe ale imperialiștilor americani de a supune lumea întreagă. Agresiunea contra suveranității naționale a popoarelor, pe care o exprimă clar și Pactul Atlanticului de Nord, supunerea politicii lor naționale intereselor oamenilor de afaceri din Wall-Street, nu poate fi voalată prin nicio frază cosmopolită. Economia

mondială este determinată totdeauna de interesele capitaliștilor americani; din discuțiile politicianilor americani reiese că centrul „statului mondial” este renumita „democrație americană”, despre care, încă la sfârșitul primului războiu mondial, V. I. Lenin scria că: „Idealizata republică democrată a Statelor Unite este de fapt o formă a celui mai feroce imperialism, a celei mai rușinoase oprimări și prigoniri a popoarelor mici și slabe”¹). De asemenea și la baza unicei limbi „universale” pe care propun să o introducă savanții anglo-americani, chipurile, pentru o mai bună înțelegere reciprocă a tuturor popoarelor lumii, apare limba engleză, indicată de ei ca cea mai potrivită pentru această misiune, printre toate celelalte două mii de limbi care există pe pământ. Esența reacționară a „teoriei universalității” limbii anglo-saxone se descopere și când analizăm argumentele aduse de partizanii ei, și când lămurim legătura ei strânsă cu propunerea imperialiștilor de a suprima suveranitatea națională a popoarelor.

De ce însă lupta împotriva suveranității naționale se combină la imperialiștii americani cu propaganda pentru o limbă unică universală anglo-saxonă? Pentru că limba națională este strâns legată cu istoria și cultura poporului. Din lucrările tovarășului Stalin știm că limba este una dintre caracteristicile esențiale ale națiunii.

Definind națiunea ca o comunitate de oameni istoricește constituită, tovarășul Stalin în lucrarea „Marxismul și problema națională” prezintă comunitatea de limbă ca una dintre trăsăturile caracteristice ale națiunii. „Națiunea este o comunitate stabilă de oameni istoricește constituită și care a luat ființă pe baza comunității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, care se manifestă în comunitatea culturii”²), iată cuvintele lui Stalin, în care se dă definiția clasică a națiunii.

Limba, legată strâns cu societatea omenească, urmează legile mișcării istorice și astfel toate fenomenele limbii își au temeiul lor istoric. Academicianul N. I. Marr, care a prelucrat tezele fundamentale ale lingvisticii materialiste pe baza lucrărilor clasice marxism-leninismului, scrie că: „limba este o creație a omului la fel cu toate celelalte părți care intră în compunerea culturii, cu diferența că limba oglindește în același timp în ea, toate etapele de creație și de evoluție ale dezvoltării omenirii și le oglindește în formule precise, cuvintele, așa cum sunt formate și cum sunt folosite într’un înțeles sau într’altul”³). Astfel, însăși limba servește pentru noi drept izvor istoric și aceasta provine tocmai din faptul că schimbările sale sunt legate cu toate schimbările vieții poporului — purătorul limbii date. N. I. Marr scrie: „prin sine însăși limba nu există, tot conținutul ei este oglindire sau, ca să spunem mai concret, depozit; așa se petrece cu toate limbile din diferitele locuri și diferitele epoci... Fenomenele

1. V. I. Lenin, *Opere*, vol. XXIII, pag. 292, ed. a 3-a.

2. I. V. Stalin, *Opere*, vol. II, pag. 226 (ed. P.M.R., pag. 312).

3. N. I. Marr, *Insemnătatea și rolul studierii minorității naționale în studiile regionale*, în *Opere alese*, vol. IV, pag. 8.

lingvistice sunt vitale numai în legătura lor organică cu istoria culturii materiale și cu societatea¹⁾.

Astfel privesc lingviștii sovietici fenomenele limbii, cercetând limba în legăturile ei cu fenomenele vieții sociale și urmând indicația lui N. I. Marr, că limba maternă este o „pârghie puternică a avântului cultural”. Realizarea politicii naționale leninist-staliniste a dus în țara noastră la o înflorire ne mai văzută a culturilor naționale după formă și socialiste după conținut, și prin urmare, și la înflorirea limbilor popoarelor din Uniunea Sovietică. Tovarășul Stalin spunea în raportul său la Congresul al XVI-lea al Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice: „Trebuie să se dea culturilor naționale latitudinea de a se desvolta și de a-și desfășura toate posibilitățile, ca să se creeze condițiile pentru contopirea lor într-o singură cultură comună cu o singură limbă comună.

Înflorirea culturilor naționale după formă, și socialiste după conținut în condițiile dictaturii proletariatului într-o singură țară, pentru contopirea lor într-o singură cultură comună socialistă (și după formă și după conținut) cu o singură limbă, când proletariatul va învinge în toată lumea și socialismul va ajunge la împlinire — tocmai în aceasta constă felul dialectic leninist de a pune problema culturii naționale²⁾.

Democratismul consecvent al Statului Sovietic își găsește expresia în politica leninist-stalinistă a egalității între popoare. În anii construcției socialiste republicile naționale s'au îmbogățit cu o rețea de școli superioare și institute de cercetări științifice. În Republicile Ucraineană, Bielorussiană, Uzbekă, Kazahă, Gruzină, Azerbaidjană, Armeană, s'au creat academii de științe. Există academii de științe în Republicile Socialiste Sovietice Lituană, Letonă, Estonă; în Republicile Kirghiză, Tadjikă, Turkmenească, lucrează filiale ale Academiei de Științe a URSS. Numai după marea Revoluție Socialistă din Octombrie, în condițiile ridicării economiei populare și culturii, zeci de popoare, care mai înainte nu aveau scriere, au putut s'o capete în limba lor.

Popoarele Nordului, ca: Ciucci, Guliaki, Iukaghiri și altele, își au acum scrierea lor, literatura lor. Limbile acestor popoare se studiază în institutele de cercetări științifice pentru a introduce în practica construcției lingvistice realizările științei lingvistice sovietice. Victoria socialismului în țara noastră a creat condițiile pentru renașterea și dezvoltarea națiunilor, eliberate prin Revoluția din Octombrie de jugul național. „Cine ar fi putut crede, spune tovarășul Stalin, în cuvântarea sa ținută la Universitatea comunistă a oamenilor muncii din Răsărit (1926), că vechea Rusie țaristă reprezenta nu mai puțin de 50 de națiuni și grupe naționale? Totuși Revoluția din Octombrie, rupând lanțurile vechi și scoțând în scenă o serie de

1. N. I. Marr, *Opere alese*, vol. II, pag. 70.

2. I. V. Stalin, *Problemele leninismului*, pag. 426—427, ed. a 10-a rusă.

popoare și naționalități uitate, le-a dat o nouă viață și o nouă dezvoltare”¹).

Viitorul națiunii și al limbilor naționale a fost arătat cu deplină exactitate în lucrarea genială a tovarășului Stalin *Problema națională și leninismul*. „Ar fi o greșală să se creadă — scrie tovarășul Stalin — că prima etapă a dictaturii mondiale a proletariatului va însemna începutul dispariției națiunilor și a limbilor naționale, începutul formării unei singure limbi comune. Dimpotrivă, prima etapă, în cursul căreia va fi definitiv lichidată asuprirea națională, va fi o etapă de dezvoltare și de înflorire a națiunilor prigonite până atunci și a limbilor naționale, va fi o etapă de statornicire a egalității în drepturi a națiunilor, o etapă de lichidare a neîncrederii naționale reciproce, o etapă de stabilire și de consolidare a legăturilor internaționale între națiuni.

Abia în a doua etapă a perioadei dictaturii mondiale a proletariatului, pe măsură ce se va forma o economie mondială unică socialistă în locul economiei capitaliste mondiale — abia în această etapă va începe să se formeze ceva în genul unei limbi comune, deoarece abia în această etapă națiunile vor simți nevoia de a avea în afară de limbile lor naționale și o limbă comună internațională, pentru înlesnirea relațiilor și a colaborării economice, culturale și politice dintre ele. Prin urmare, în această etapă, limbile naționale și limba internațională comună vor exista paralel. Este posibil ca la început să nu se creeze un centru economic mondial comun pentru toate națiunile și o limbă universală comună, ci câteva centre economice zonale pentru diferite grupe de națiuni având o limbă comună separată pentru fiecare grupă de națiuni și ca abia ulterior aceste centre să se unească într’un singur centru mondial al economiei socialiste cu o singură limbă comună pentru toate națiunile”²).

Astfel, analiza viitorului limbilor a fost dată în lucrarea tovarășului Stalin, pe baza unei analize adânci a dezvoltării sociale. Limbile „universale” artificiale (ido, volapük etc.), care au fost inventate din timp în timp de către lingviștii burghezi, au fost promovate de ei fără legătură cu dezvoltarea socială. Iar tendința autorilor a diferite proiecte, a luat drept bază a limbii „universale” propuse de ei una din limbile europene existente, s’a dovedit în fapt a fi o încercare imperialistă de a-și impune propria lor limbă popoarelor lumii, ceea ce vom vedea și din exemplul teoriei reacționare a „universalității” limbii anglo-saxone.

Sugrumarea și distrugerea limbilor popoarelor mici și a limbilor țărilor coloniale și dependente — iată politica caracteristică pentru statele imperialiste. Propovăduind teoria rasistă a națiunilor „valoroase” și „nevaloroase” imperialiștii încearcă să îmbrace politica lor prădalnică, colonială, în haina civilizatorului și să exploateze popoarele coloniale sub steagul realizării „unei misiuni culturale”.

1. I. V. Stalin, *Opere*, vol. VII, pag. 139.

2. I. V. Stalin, *Opere*, vol. XI, pag. 348—349 (ed. P.M.R., pag. 16—17).

Teoriile rasiste sunt folosite și pentru ca să se suprimă simțământul onoarei naționale a popoarelor, să le oblige să consimtă la distrugerea drepturilor lor legale. Expansioniștii tind să distrugă valorile spirituale ale popoarelor, să le slăbească conștiința națională, prezentând suveranitatea națională ca „prejudecată“, să le reducă în sclavie morală și fizică. Propaganda limbii „supranaționale“ este una din părțile componente ale acestei politici. Fiind acoperită cu fraze cosmopolite, această propagandă servește scopurilor agresiunii anglo-americane.

V. N. IARȚEVA

PENTRU O ȘTIINȚĂ ADEVĂRATĂ

În 1930, conducând o delegație a oamenilor de știință și a tehnicienilor, care a venit să salute al XVI-lea congres al Partidului Comunist bolșevic, N. I. Marr a rostit o cuvântare, din care se desprind rândurile de mai jos, expresie a solidarității omului de știință — pe atunci încă fără partid — cu Partidul Comunist bolșevic, și a hotărârii de a colabora la munca de ridicare a țării și de construire a unei științe marxist-leniniste, bazate pe teoria materialismului dialectic și istoric:

Chiar din primele zile ale lui Octombrie, am mers, pe măsura forțelor mele, umăr la umăr cu tovarășii comuniști, și, împreună cu cei fără de partid, călțiți la fel, am ajutat la opera revoluționară, neasemuită ca avânt, a construcției științifice și culturale. Munca foarte complicată de folosire a cuceririlor științifice ale omenirii pentru construirea economică a Țării Sovietelor, pentru sporirea forțelor revoluției culturale a naționalităților din Uniunea Sovietică și pentru asigurarea victoriei proletariatului în lupta cu dușmanii construirii socialismului — toate acestea cer depășirea metodei formaliste, individualiste, care denaturează cunoștințele teoretice, cer însușirea de către oamenii de știință a cerințelor sociale actuale și turnarea prudentă dar decisivă a uriașelor resurse ale științei în noi forme organizatorice de învățătură colectivă, în masă, și de cercetare științifică colectivă.

Revoluția din Octombrie a eliberat pe toți oamenii muncii, printre care și pe savanți, care suferau în captivitatea idealismului obscurantist.

În condițiile libertății complete pe care puterea sovietică o dă științei, făcând posibile cele mai îndrăznețe, cele mai curajoase cercetări științifice, în domeniul concepției adevărate, materialiste, eu am căutat să dezvolt, și continuu, cu cadre nou formate, de colaboratori științifici comuniști și oameni de știință fără partid, dârji, să dezvolt știința teoretică a limbii, domeniu în care îmi duc munca științifică. Conștient de ficțiunea apolitismului, și, bine înțeles, zvârlind-o în momentul acesta de ascuțire a luptei de clasă, eu stau ferm la postul meu de luptător pe frontul științific-cultural — pentru o linie generală precisă a teoriei științifice proletare și pentru linia generală a partidului comunist.

N. I. MARR

LIMBI SINTETICE ȘI LIMBI ANALITICE

Nu rare ori mi s'au cerut lămuriri asupra termenilor de „limbă sintetică” și „limba analitică”. Cu prilejul discuțiilor avute, am constatat că, datorită înțelesurilor pe care le au cuvintele *sintetic* și *analitic* în întrebuințarea curentă, s'au produs unele confuzii în mintea celor care întrebuințează sau aud întrebuințându-se acești termeni. Socotim deci potrivit a stăruii asupra înțelesurilor acestor două cuvinte.

Limba latină este considerată, în gramatică, o limbă sintetică față de limba română și față de cea franceză, care sunt socotite limbi analitice. Exemplele următoare ne vor lămuri în ce constau, după cei doi termeni, deosebiri între limba latină pe de o parte, și limbile română și franceză, pe de alta. Astfel, în limba latină forma verbală *cantavi* exprimă o idee care se redă în românește prin *am cântat*, iar în franțuzește prin *j'ai chanté*. În limba latină, un singur cuvânt exprimă ideea, pe când în românește două cuvinte, iar în franțuzește trei, redau același conținut. Atât *am*, în românește, cât și *j'ai*, în franțuzește, sunt cuvinte pe care le putem întrebuința și separat de expresia *j'ai chanté* și *am cântat*, și cu alt înțeles. Niciunul din elementele care compun cuvântul *cantavi* însă nu poate fi întrebuințat separat, nici cu alt înțeles. Același lucru îl vedem în cazul numelui. Astfel substantivul *silvae*, în genetiv, exprimă o idee care se redă în românește prin *al (a, ai, ale) pădurii*, iar în franțuzește prin *de la forêt*. În românește *al (a, ai, ale)*, iar în franțuzește *de* pot fi întrebuințate în alte expresii, și cu alt înțeles, — ex. *al celui bun, al lui Ion, de-ai lui, de nuit* („de noapte”), — pe când în latinește niciun element al cuvântului *silvae* nu poate fi întrebuințat separat, nici cu alt înțeles: nu există un cuvânt *silv*, nici un cuvânt *ae*, pe când în românește există *a, al, ai, ale*, iar în franțuzește *de*. Iată deosebirile care au făcut pe gramatici să spună că limba latină este o limbă *sintetică*, fiindcă un singur cuvânt, simțit ca o unitate bine încheată, exprimă o idee, pe când franceza și româna au fost numite *analitice*, de vreme ce ideea exprimată de cuvântul latin se redă aci prin două sau trei cuvinte: în greaca veche cuvântul *synthesis*, de unde derivă *sintetic*, însemnează „punere împreună, îmbinare”, pe când *analysis*, de unde vine *analitic*, are înțelesul de „desfacere, despărțire, separare”.

Constatarea deosebirilor menționate mai sus este justă. Dar ea se referă numai la partea cantitativă și la felul combinării elementelor unei limbi spre a exprima o idee. Ea nu spune nici de ce există aceste deosebiri, nici dacă o idee redată de o limbă sintetică este mai clar exprimată decât de o limbă analitică sau invers, nici gradul de abstracție sub care ne este prezentată o idee într'o limbă sau alta. Nu există însă modificări în limbă fără să se fi produs modificări în gândire, fiindcă limba și gândirea formează o unitate complexă.

Să cercetăm deci o idee redată de o limbă sintetică și de una sau două limbi analitice și să vedem: 1) dacă înțelesul este sau nu ace-

lași; 2) dacă gradul de abstracție este sau nu același; dacă nu cumva există vreo deosebire în câmpul de vedere al ideii exprimate; 3) dacă procedeul de combinare a elementelor într'o limbă este strict același, cu alte cuvinte dacă o limbă este numai analitică sau numai sintetică și, în caz contrariu, care sunt explicațiile.

Fie forma latină *cantavi*, în românește *am cântat*, în franțuzește *j'ai chanté*. Constatăm ca și în limba sintetică — latina, și în limbile analitice — franceza și româna — ideea exprimată este aceeași. În toate limbile întâlnim exprimate: o acțiune, o persoană, un număr, un timp, un mod, o indicație dacă subiectul face lucrarea și o suferă cineva sau nu; toate aceste elemente exprimate sunt aceleași în toate cele trei limbi: acțiunea cântării, persoana I singular, timpul perfect, modul indicativ, verbul intransitiv, adică acțiunea n'o suferă nimeni. Același lucru se petrece în exemplul: *lumen solis* = *lumina soarelui* = *la lumière du soleil*. Atât *solls*, cât și *soarelui*, precum și *du soleil* arată punctul de unde izvorăște lumina. Nu există deci nicio deosebire între o limbă sintetică și una analitică în ce privește esența, substanța ideii exprimate.

Fie expresia: *dono librum puero* = *dau copilului cartea* = *je donne le livre au garçon*. Nici în latinește, nici în românește, nici în franțuzește, obiectul arătat de cuvintele *librum*, *cartea*, *le livre* nu apare redat într'o formă mai concretă sau mai abstractă, tot așa cum *dono* = *dau* = *je donne* exprimă o acțiune în același grad de abstracție în toate cele trei limbi. Atunci de ce franceza a preferat să exprime prin două cuvinte, *le livre*, *je donne*, ceea ce latina a exprimat printr'unul singur, *librum dono*? S'a tocit terminația *um* din *librum* și o din *dono* și a fost înlocuită prin *le* și *je*, răspund gramaticii. Dar eu nu sunt mulțumit cu răspunsul și întreb mai departe: de ce s'au tocit? Și cum este posibil ca să se îngăduie tocirea unei forme fără să se simtă o tocire în idee? Credem că explicația este alta. În *cantas* = *cânți*, *tu chantes* se exprimă aceeași idee în substanță, în esență, dar în câmpul vizual al ideii sunt deosebiri. Latinescul *cantas* începe cu prezentarea ideii de acțiune și apoi vine cu preciziunile de număr și persoană. Mai luminată din întregul ideii, pentru latin era partea care privea acțiunea și apoi, pe planul următor, venea partea precizării persoanei și numărului. Dovada este, afară de așezarea elementelor în cuvânt, faptul că, atunci când Latinul voia să pună mai mult în lumină persoana și numărul, întrebuița pronumele personal: *tu cantas*. Același lucru se întâmplă și astăzi în românește. *Cânți sau nu?* vrea să spună că, în primul rând, mă interesează acțiunea și, cu o mică deosebire, în al doilea rând persoana, care, în cazul de față, este și prezentă. *Tu cânți sau eu?* însemnează care din doi cântă, tu sau eu.

Așa dar în latinește și în românește, verbul, fără pronume, arată în primul rând acțiunea, fiindcă, atunci când se simte nevoia să se pună mai mult în lumină persoana și numărul, se întrebuițează pronumele. În limba franceză dimpotrivă, expresia începe cu determinarea persoanei. Și în *j'ai chanté* și în *je chante* elementul care contează

În primul rând în idee este acela al persoanei. Atât de puternică a fost nevoia de a arăta mai ales persoana și numărul într-o acțiune încât cuvintele *je, tu, il* s'au tocit repede și pentru cazul unei și mai mari expresivități a ideii persoanei, s'a recurs la noi forme: *moi, toi, lui*. Numai așa se poate explica, credem, tocirea terminațiilor personale ale verbului în limba franceză și crearea de noi forme demonstrative pentru accentuarea persoanei în ideea unei acțiuni. În cazul *silvae = al pădurii = de la forêt*, pentru latin conta, în câmpul imaginii, mai ales pădurea ca întreg și apoi raportul ei cu alte lucruri exprimate de alte idei în frază. Pentru vorbitorul francez, ceea ce stă pe primul plan în câmpul ideii este tocmai raportul ei cu alte idei, de aci începutul expresiei cu *de*.

Iată dar cum felul deosebit în care se reflectă în conștiință fenomenele și lucrurile din lumea obiectivă a dus la expresii deosebite. Nu expresia a născut ideea, ci ideea a adus expresia.

Am spus însă că în românește, ca și în latinește, atunci când se simte nevoia ca în câmpul vizual al ideii unei acțiuni să se pună mai mult în lumină și persoana, se întrebuițează pronumele personal, deci un cuvânt aparte, cu alte cuvinte se întrebuițează un procedeu analitic. Cu aceasta, am ajuns la ultimul punct pe care ni l-am propus să-l discutăm, anume dacă există limbi strict sintetice și limbi strict analitice. Răspunsul îl avem chiar din exemplul discutat. Nici latina, nici româna nu întrebuițează numai procedee sintetice de exprimare, dar, în unele cazuri, româna este mai analitică decât latina, iar franceza, în unele privințe, și mai analitică. Faptul acesta ne arată, că nu în toate sectoarele unei limbi se simte nevoia de a se întrebuițea, alături de un procedeu sintetic, unul analitic și, invers, că nu întotdeauna un procedeu sintetic ajunge spre a exprima o idee. Aici intervine firește procesul evoluției limbii provocat de evoluția gândirii, pusă în mișcare de înmulțirea cunoștințelor și de evoluția societății. Astfel, ideea de loc din care pornește cineva s'a exprimat, în primele timpuri ale limbii latine, prin ablativ. Cu alte cuvinte, numele ființei sau lucrului de care se despărțea cineva se punea în ablativ fără prepoziție. Și se zicea, de pildă: *venio matre, patre, Roma* „viu dela mama, dela tata, dela Roma”. Substantivele *matre, patre, Roma*, prezentau mai luminos în mintea vorbitorului mai ales ființele și localitatea în întregul lor, iar raportul lor cu subiectul vorbitor — puncte de plecare — mai puțin lămurit. Dar raporturile dintre fenomene, acțiuni și persoane cu timpul s'au înmulțit. Și s'a simțit nevoia să se arate mai luminos decât înainte că *patre*, de exemplu, este punctul de plecare într-o acțiune și atunci s'a pus prepoziția *ab* „dela”. Și, la un moment dat, numele de ființe sau lucruri, în situația de puncte de plecare, s'au redat, în limba latină, prin procedeu analitic al ablativului cu prepoziție. Și aci s'a mai făcut o mică excepție: nume de orașe și insule, puncte de plecare, au continuat să se pună în ablativ fără prepoziție. De ce? Fiindcă însăși ideea lor este aceea de loc, din care se vine sau către care se merge, și o ușoară indicație, cum era terminația ablativului, era de ajuns să arate raportul.

Ne-am fi așteptat însă ca, odată introdus procedeul întrebuițării prepoziției, terminația causală să dispară și substantivul să aibă o formă pentru toate cazurile, așa cum s'a și întâmplat în limba franceză și în limba română. Astfel, pentru a reda ideea (*eu*) sunt în grădină, în latinește se zice: *sum in horto*, iar în franțuzește: *je suis dans le jardin*. Cu alte cuvinte, româna și franceza au întrebuițat cu câte o prepoziție, aceeași formă a numelui care se întâlnește și la nominativ, pe când latina, pe lângă prepoziție, a mai întrebuițat, sau mai bine zis, a păstrat și forma ablativului locativ. De ce? Fără îndoială că numai intensa nevoie de a exprima cât mai puternic, chiar cu sporite și repetate mijloace gramaticale, raportul între idei, arătat de prepoziție și de terminația causală, a dus la această situație. În faza când s'a zis *venio matre* „viu dela mama“, punctul cel mai luminos în idee era ființa denumită în întregul ei, și apoi situația față de subiectul verbului. Când s'a spus apoi, *venio a matre* s'a pus în lumină simțitor ideea punctului de plecare al acțiunii. Astfel, față de limba română care lasă pe seama prepoziției exprimarea raportului, deci îl exprimă printr'un element, limba latină îl exprimă prin două, deci mai intens. Același lucru se întâmplă și în cazul *cantas* = *cânți*, față de *tu cantas?* = *tu cânți?* = *chantes-tu?* unde limbile latină și română pun acum mai în lumină persoana chiar decât limba franceză, despre care am constatat totuși că, în mod obișnuit, îi place să vadă într'o idee cu mai multă claritate, mai ales, persoana. Când limba franceză vrea să ajungă la același grad de expresivitate a ideii pe care o exprimă *tu cantas?* = *tu cânți?* = franceza recurge la *c'est toi qui chantes?*

Discuția ne-a arătat astfel că o limbă sintetică despre care s'a constatat că, în mod curent, exprimă mai întâi fenomenul și apoi raportul lui cu alte fenomene, atunci când exprimă intens și raportul, o face adesea cu mai multă intensitate decât o limbă analitică în care întâi este pus în lumină, în idee, raportul cu alte idei.

N. I. BARBU

CINSTE ȘI FOAME

Este prea bine cunoscut faptul că în timpul regimurilor burghezo-moșierești bunul traiu era asigurat de obicei prin diverse matrapazlăcuri caracteristice celor la putere. Oamenii care dădeau dovadă de cinste riscau să ajungă muritori de foame. Pentru că *cinstea* era, deci, însoțită de *foame*, s'a ajuns a se înțelege prin *cinstit* un om lipsit de hrană, *flămând*. De aici, expresia *dase cinstea în noi*, pe care am auzit-o într'o comună din Ardeal, și care nu vrea să spună altceva decât că „dase foamea'n noi“.

Identificarea *cinstei* cu *foamea* oglindește destul de bine modul de însușire a bunurilor în sistemul economic capitalist.

TRAIAN COMANICIU

Student

D E M O C R A Ţ I E

Cuvântul *democrație* circulă în lumea întreagă. El a fost cunoscut la unele popoare încă din antichitate. Cuvântul e de origine grecească și înseamnă „puterea poporului”.

Firește că, în circulația lui actuală, cuvântul *democrație* nu are același sens peste tot. Una înseamnă *democrație* pentru noi, cei din marele front al păcii, alta înseamnă pentru cei ce pregătesc un nou masacru mondial. În definitiv, vorbim două limbi, fiecare din ele exprimând cât se poate de limpede caracterul net de clasă.

Pentru burghezie, *democrație* înseamnă „posibilitatea de a exploata în voie”, în timp ce pentru clasa muncitoare, *democrație* înseamnă „dreptul la muncă și la viață, înlăturarea exploatării omului de către om”.

În limba română cuvântul *democrație* îl întâlnim încă cu câteva sute de ani în urmă. Dimitrie Cantemir de pildă, îl definea astfel: „stăpânirea în care cap ales nu iaste, ce toată țara poate intra la sfat”.

Această definiție, fără îndoială, exprimă și ea un conținut de clasă, pentru că pentru Dimitrie Cantemir *țara* însemna „boierimea, clasa stăpânitoare”, în societatea feudală din cele două principate românești.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea noțiunea de *democrație* a căpătat un sens mai larg.

Noua clasă care se ridică și care introducea într'un ritm din ce în ce mai susținut relațiile de producție capitaliste înțelegea prin *democrație* dreptul ei de a pune mâna pe putere promițând unele libertăți și drepturi maselor largi, pe care le-a atras de partea ei în lupta pe care a dus-o împotriva boierimii.

Odată ajunsă la putere, burghezia și-a organizat dictatura ei de clasă exploatoare. Ea și-a creat o formă de stat, care să-i apere libertatea de a exploata. Regimul instaurat l-a denumit *democrație*. Acest fel de democrație, pe care noi o numim *democrație burgheză*, este — în ciuda afirmațiilor reprezentanților ei — o formă a stăpânirii de clasă în care poporul e înlăturat dela participarea la viața politică. Democrația burgheză este, așa cum ne spune I. V. Stalin: *democrația minorității exploatoare întemeiată pe limitarea drepturilor majorității exploatate și îndreptată împotriva acestei majorități*.

În epoca imperialistă, în țările burgheze, stăpânii acestor țări înțeleg prin *democrație* conducerea oligarhiei financiare. În preajma celui de al doilea război mondial, această „democrație” a degenerat într'o sângeroasă dictatură fascistă (Germania, Italia, Spania etc.). Astăzi, imperialiștii americani, netrăgând niciun învățământ din soarta

predecesorilor lor germani, italieni, sau japonezi, introduc în propria lor țară metode fasciste, sprijinind în același timp odioasele regimuri din Grecia monarho-fascistă, Iugoslavia fascistă, Spania franchistă etc.

Burghezia însă, în dezvoltarea ei, a dat naștere unei noi clase, care este proparul ei. Firește, pentru clasa muncitoare, *democrație* înseamnă cu totul altceva.

În țările care au fost eliberate la sfârșitul celui de al doilea război mondial de către Uniunea Sovietică, clasa muncitoare a făurit *democrația populară*, care corespunde intereselor imensei majorități a poporului. În regimul democrației populare, puterea aparține poporului muncitor, care are în fruntea sa clasa muncitoare condusă de Partidul ei. Democrația populară îndeplinește funcțiunile dictaturii proletariatului, pentru lichidarea elementelor capitaliste și organizarea economiei socialiste. Regimul de democrație populară rezolvă problemele perioadei de trecere de la capitalism la socialism, perioadă care se caracterizează printr'o ascuțită luptă de clasă.

Un regim în care democrația înseamnă în înțelesul cel mai larg stăpânirea poporului este regimul sovietic. Aici, întreaga putere aparține poporului. Baza democrației sovietice o constituie adevărata egalitate a celor ce muncesc, indiferent de sex, naționalitate sau rasă. Drepturile și libertățile politice sunt asigurate prin structura economică și puterea Uniunii Sovietice, prin unitatea politică și morală a tuturor popoarelor sovietice.

Așa dar, vedem limpede că noțiunea de *democrație* are un sens mai larg sau mai restrâns, că e utilizată în sensuri cu totul diferite de către burghezie și de către clasa muncitoare. Faptul vine să confirme astfel, că limba este o armă importantă în lupta dintre clasele antagoniste.

MITU GROSU

BILETE CARE BENEFICIAZĂ

Afișul Teatrului C. G. M., placardat de curând în vagoanele de tramvai, cuprinde, după arătarea prețului locurilor, următoarea lămurire:

Biletele cumpărate prin sindicat beneficiază de 50% reducere.

Or, nu biletele ci membrii sindicatului care și le procură, prin instituție, la locul lor de muncă, beneficiază de această reducere. Așa dar, în acest sens ar fi trebuit să fie redactată propoziția.

Deoarece afișele din tramvai se impun cu insistență ochilor călătorilor, dacă sunt greșit redactate, ele fac un rău serviciu — o școală a greșelilor — călătorilor.

Se impune ca redactarea lor să fie cât mai corectă.

SAȘA PANA

NEOLOGISMELE LA CRONICARII MOLDOVENI

Problema neologismelor a fost pusă în discuție de mai multe ori în paginile revistei *Cum Vorbim*.

Ocupându-ne de neologisme la cronicari, ne gândim la cuvintele noi introduse de ei în limbă, cuvinte care erau deci neologisme în secolul al XVII-lea, dar care astăzi nu mai pot fi socotite astfel.

(Prin urmare, vom spune că *herb* cu înțelesul de „stemă“ este neologism la M. Costin și arhaism la Eminescu.)

Autorii letopisețelor sunt boieri, pentru că singurii care în acea vreme aveau posibilitatea să se ocupe cu probleme de literatură, știință sau artă, erau exponenții clasei exploatoare. Ei scriu în primul rând pentru urmași, cu intenția de a le lăsa un corp de doctrină politică și folosesc limba unor oameni instruiți, familiarizați cu diferiți termeni „tehnici“ din diverse domenii de cultură, neinteresându-se dacă vor fi sau nu înțeleși de masele largi, de poporul fără pregătire cărturărească.

Pentru a înfățișa istoria Moldovei cu un șir atât de bogat de oameni și întâmplări, Ureche, Costin și Neculce aveau nevoie de o serie întreagă de termeni politici și economici, pe care nealându-i în română, îi împrumutau din limbile străine pe care le cunoșteau și care erau mai dezvoltate ca urmare a unei baze economico-politice mai înaintate.

Să vedem motivele pentru care cronicarii au împrumutat cuvinte din anumite limbi și cum se explică alegerea lor.

Istoriografii moldoveni au recurs în primul rând la polonă, urmare firească a faptului că erau formați în școlile din Polonia și că în acel timp, relațiile politico-economice dintre Moldova și Polonia erau foarte strânse.

Câteva exemple: *baștă* „întăritură militară“; *otac* „tabără“; *streleț* „arcaș“; *herb* „stemă“; *podvodnic* „cal lăturaș“; *ocop* „fortificație“; *șofariu* „garderobier“; *comarnic* („vameș“); *podscarp* „vistiernic“; *podcomar* „dregător“; *șleahță* „nobilime polonă“.

Se vede că termenii împrumutați fac parte din două categorii: 1) organizarea armatei; 2) organizarea administrativă și ierarhizarea funcțiilor în stat, ceea ce se explică prin superioritatea organizării armatei poloneze și prin relațiile politico-economice de care am pomenit.

De asemenea, cronicarii au introdus multe cuvinte turcești (tot din această ultimă categorie), pentru că în acea epocă, Principatele fiind sub dominația Imperiului otoman, sistemul administrativ și ierarhia în stat erau impuse de Poartă. Exemple: *olat* „provincie“;

mortasapie „impozit”; *arzehal* „petiție”; *terziman* „tălmăciu”; *beglerbei*, *caimacan*, *capicheae*, *imbrohhor* (diferite funcțiuni).

Caracteristică e grija cronicarilor pentru alegerea unor termeni cât mai proprii; când se opresc asupra unor fapte din istoria unui popor, ei folosesc cuvinte din limba respectivă. Astfel: *podcomor*, *șleahțicu*, *șleahță*, *seim*, pentru: dregător, nobil, nobilime, adunarea nobililor poloni; *notciagoș* și *ghiuluș* pentru „proprietari și adunarea nobililor unguri”; *imbrohhor*, *sktmni*, *silihtar*, *capigibaș*, *musașp* etc. când se ocupă de funcționarii turci.

La colegiul din Bar, unde Miron Costin și-a făcut studiile, unele materii erau predate în limba latină, de aceea nu trebuie să ne mire mulțimea latinismelor ca: *astronom*, *astronomie*, *cozmografie*, *cometă*, *planetă*, *desenteria*, *maligna*, *melanhonie*, *milă*, *milion* etc. (cele mai multe, de altfel, împrumutate de Romani dela Greci). Din înșirarea cuvintelor, se vede că multe aparțin științelor naturii, ceea ce ne arată că boierii noștri nu neglijaseră studiul acestora, conștienți de importanța lor pentru cei ce trebuiau să domine în societate.

Cele mai multe dintre aceste neologisme au fost date uitării, pentru că unele au dispărut odată cu realitățile pe care le denumeau (ex.: *șofariu* „cel care îngrijește de garderobă”; *hometnic* „jitnicer”; *joimir* „mercenar”; *șafăr*, *imbrohhor* etc.), iar altele au fost înlocuite cu neologisme mai noi, cele mai multe de origine franceză, pătrunse în secolul al XIX-lea (ex.: *sangeac* „guvernator”; *levint* „voluntar”; *surgun* „exil”; *combara* „bombă” etc.).

În operele cronicarilor, avem încă un exemplu de felul cum limba oglindește societatea; relațiile noi din sânul unei societăți cer expresia lor în limbă și, natural, îmbogățirea vocabularului se face cu elemente din limba poporului mai înaintat, care odată cu o anumită organizare — de pildă —, influențează și forma, adică cuvântul care s'o denumească. Lucrul acesta se constată și în limba de astăzi.

Din preferința cronicarilor pentru domeniile amintite, asupra căroră se opresc în mod special, se vede atitudinea de clasă a boierimii, prinsă puternic în lupta pentru consolidarea pozițiilor ei politice și economice.

FINUȚA LEIBOVICI

NEOLOGISME DEPRECIATE

Problema a mai fost tratată într'unul din numerele revistei, dar faptul n'a constituit decât un început, încât, ținând seama de abundența materialului, o nouă expunere, cu necesarele completări, ni se pare utilă.

Cuvântul *șanteză*, care provine din francezul *chanteuse*, era legat până mai ieri (și acest fapt i-a modificat sensul) de ceea ce

se numea *șantan* sau *café chantant*, adică un local dubios unde publicul consumator era delectat de asemenea „șanteze“. Acest neologism a pătruns în mediul rural și a dat spre exemplu în județul Vâlcea cuvântul *janteză*, cu sensul de „fată împopoțonată, neserioasă, ușoară“. *Are nea Vasile o janteză...* (vezi „Cum Vorbim“, anul II, numărul 1, pag. 33).

Mersi indică în expresiile următoare, fie nemulțumirea, fie reproșul în fața nerespectării de către o persoană a angajamentelor luate. — *Ți-a făcut un mare serviciu*. — *Mersi de așa serviciu*; sau cu ton ironic — *mersi, că mi-ai adus cartea!* (discuție cu persoana care-și asumase obligația). *Mulțumesc* poate fi și el întrebuințat în ironie, dar cu *mersi* expresia e mult mai puternică.

Rostit într'un anumit fel *operă* sau *op* desemnează calitatea proastă a unei lucrări sau chiar, dacă se referă la un scriitor, *scrie un op* înseamnă „scrie ca să-și treacă vremea“, „sgârie de pomană hârtia“ (aici se ironizează nulitatea celui care se pretinde dotat). — *Ce mai face X?* — *A, nu știi? A mai scris un op (operă)*.

Pansiv în opoziție cu gânditor este folosit pentru a arăta artificialitatea atitudinii luată de cineva. — *Privește ce pansiv stă!* sau — *Face pe pansivul*.

Parolă este sinonim cu „flecăreală“ având sensul de „discuție neînsemnată“. — *Am stat la o parolă cu X*.

Față de taină, *mister* comportă mai puțină seriozitate. — *Nu știi unde a plecat Ionescu?* — *Mister!* Aici *taină* ar suna prea serios. (Vezi în această privință discuția din „Cum Vorbim“, anul I, numărul 9, pag. 10.)

Misivă din exemplul *Frate-meu mi-a trimes o misivă* semnifică „scrisoare fără importanță“.

Printre formulele cu care se obișnuiește a se întâmpina amical o persoană, dar care în fond au un ton de persiflare, de luare peste picior, se pot enumera cele atât de frecvent întâlnite la Caragiale: *rezon* în loc de „ai dreptate“ (care nu e folosit cu aceeași valoare), *respectabile*, *stimabile* precum și *respectele mele*, *omagiile mele*. Chiar *maestru* (*maitre*) sau *șefule* ar putea fi trecute în această categorie. Te adresezi cu *maestre* cuiva știind că nu are calitățile pe care le presupune acest cuvânt.

Toate aceste neologisme au fost introduse în limbă din prețiozitate. Inșă, deși se simte clar că ele provin din limbi străine (în special din franțuzește), aceasta nu le-a împiedicat să fie depreciate în întrebuințarea noastră, ceea ce dovedește că nu trebuie să credem totuși în afirmația lingviștilor burghezi după care orice împrumut de vocabular dovedește prestigiul limbii din care se face împrumutul.

PAUL DUDEA
Student

ACTE DE AUTORITATE

Revista noastră s'a ocupat în mai multe rânduri de problema numelor de persoane, în antichitate și astăzi. Vom vorbi acum de alt aspect al aceleiași probleme.

Se întâmplă adesea ca cineva să nu fie mulțumit de numele pe care îl poartă. Legea permite, în asemenea cazuri, schimbarea numelui și prevede o seamă de formalități care trebuiesc îndeplinite. Într'o epocă nu prea îndepărtată însă, legea actelor de stare civilă nu exista sau nu se prea aplica. În epoca aceea n'au fost rare cazurile când un „superior“ se credea îndreptățit și își putea permite să schimbe după bunul lui plac numele unui „inferior“.

Astfel se cunoaște cazul unui profesor dela Craiova, *Puțaru*, care a început prin a-și schimba numele lui. Nemulțumit cu acest nume, (la origine substantiv comun, denumind o profesiune) profesorul și-a zis *Fontanini*, ceea ce i s'a părut mai distins. *Fontanini* a început apoi să se ocupe și de elevii lui. Pe unul din ei îl chema *Nădejde*, *Teodor Nădejde*. Într'o epocă de „purism“ lingvistic numele acesta nu prea suna frumos și *Fontanini* a hotărît transformarea lui în *Speranță*. Zis și făcut. Elevul a devenit *Teodor Speranță*, viitorul anecdotist. În același timp alt membru al aceleiași familii, *Ion*, care n'a fost elevul lui *Fontanini*, a rămas *Nădejde*, autorul de mai târziu al dicționarului latin-român.

Cercetând catalogul mai departe, lui *Fontanini* nu i-a plăcut numele de *Zugrăvescu*. Socotindu-l ca prea de rând, l-a transformat pe loc în *Pictorian*, a cărui rezonanță părea mai nobilă! Pe alt elev l-a numit *Colorian*, pe altul *Tinctorian*, iar pe al treilea *Pretorian*.

— Dar pe tine cum te cheamă? a întrebat pe un al patrulea.

— *Ion Gheorghe*.

Și acest nume părea demn de dispreț.

— De unde ești?

— Din *Bughea*.

— Atunci o să te cheme *Bungescu*, a decis d. *Fontanini*, și așa a rămas.

— Un fantezist! veți zice dv.

Da, dar un fantezist care, într'o societate bazată pe bunul plac, și-a putut pune fanteziile în aplicare.

De altfel cazul dela Craiova nu era pe vremea aceea tocmai izolat. În multe sate porecla pe care o purta un țaran între ai lui devenea nume oficial, înscris de notar în registrele primăriei. Este drept că, atâta timp cât omul rămânea la țară, interesa prea puțin ce scria în acte. Viața patriarhală n'are nevoie de registre. Școala, și apoi armata erau cele două ocazii în care țaranul afla cum îl cheamă! Evident, el venea uneori la oraș în căutare de lucru. Dar atunci se numea, simplu, *Ion* sau *Nicolae*, iar „fata“ intrată la stăpân — *Anica* sau *Ma-*

ria. Numele de familie nu intra în discuție. Ba, uneori, nici cel de boțez. În adevăr, nu erau rare cazurile când *Maria* sau *Anița* trebuiau să-și lepede la bariera orașului și ultimul rest de individualitate: *numele* cu care plecaseră de acasă. Căci „cucoana“ nu putea să învețe, la fiecare schimbare de personal, câte un nou nume. Ar fi fost prea obositor! De aceea găsea mai simplu ca toate „fetele“ care se perindau în casa ei să poarte același nume. Și astfel *Anița*, *Maria* sau *Domnica* se pomeneau — toate războtezate *Ioana* sau *Gherghina*, după împrejurări. Dacă schimbau mulți „stăpâni“ de felul acesta, până la urmă poate că uitau și ele cum le chiamă „de adevărat“!

Acest obicei feudal este de aci înainte de domeniul amintirii, iar spiritul fantezist al unui Fontanini nu va mai putea decide în chip arbitrar de numele unor copii pe care numai întâmplarea i-a făcut cu o generație mai tineri decât dânsul.

ANA CANARACHE

ARMĂ sau INSTRUMENT ?

Un citat din I. V. Stalin (*Cum înțelege social-democrația problema națională*) care este adesea amintit în lucrările lingviștilor ne produce oarecare greutate la traducere. În unele lucrări citim „limba este o *armă* de dezvoltare și de luptă“, iar în altele „limba este un *instrument* de dezvoltare și de luptă“. Care este traducerea justă? Cuvântul rusesc *orudie* înseamnă și „armă“ și „instrument“. Deci în rusește fraza nu prezintă nicio greutate. În românește însă nu există un cuvânt care să aibă amândouă aceste înțelesuri; dacă zicem *instrument de dezvoltare și de luptă*, expresia e corectă, dar înțelesul e slăbit, căci fără îndoială că *instrument de luptă* spune mai puțin decât *armă de luptă*; dacă zicem *armă de dezvoltare și de luptă*, expresia e mai puțin clară, căci dezvoltarea se produce cu instrumente, nu cu arme. Ediția P.M.R. (*Opere*, vol. I, pag. 43) a găsit altă cale: *mijloc de dezvoltare și de luptă*, care nu mi se pare mai fericită, căci ideea de armă cred că e esențială.

Greutăți analoge se întâlnesc adesea la traducerea din latinește și din grecește. Un verb, de exemplu, are două înțelesuri și, în fraza dată, două complemente; verbul e exprimat o singură dată, dar pentru fiecare din cele două complemente se potrivește alt înțeles. În gramatica clasică, figura poartă numele de *zeugmă*, și ea apare și la alte părți ale vorbirii. Soluția pe care o aplicăm în acest caz este dezvoltarea traducerii, întrebuințarea a două cuvinte în locul celui cu două înțelesuri.

Propun să aplicăm și în cazul de care ne ocupăm aceeași soluție și să traducem pe *orudie* de două ori, să zicem deci un *instrument de dezvoltare și o armă de luptă*. Fraza este astfel mai puțin concisă și mai puțin lapidară decât originalul rusesc, dar cel puțin nu pierdem nimic din înțelesul ei, și mi se pare că aceasta este problema principală.

A. G.

LIMBA CIANGĂILOR DIN SĂBĂOANI

Săbăoani este o comună mare aproape de Roman, locuită de Ciangăi, originari din Transilvania. Săcuii trecuți în Moldova cu timpul și-au adaptat numele ungurești la limba română (Kadar-Cadariu, Balasz-Blaj, Rab-Robu, etc.). Bătrânii știu ungurește, dar foarte puțin, deși ei spun că sunt Unguri. Generația mai tânără vorbește numai românește, dar în vorbirea ei românească sunt multe cuvinte ungurești, adaptate într-o formă cu totul deosebită de felul în care s'au introdus în limba noastră cuvintele maghiare în Ardeal. În Ardeal din *ablak* s'a făcut *obloc*, din *biro* s'a făcut *birău*. La Săbăoani cuvântul maghiar a fost păstrat sub o formă cu totul ungu-rească.

Romano-catolicii din Săbăoani merg la biserică la *ghiontit*. Este un verb românesc, dar la Ciangăi nu însemnează „a da din coate izbînd pe cineva“, ci însemnează „a se spovedi“. În ungurește „a se spovedi“ se zice *gyonni* și de aci s'a format verbul *a ghionti* în sensul de „a se mărturisi“.

Un țăran din Săbăoani îmi spune că are o *angiaă* adică o „cum-nată“. În ungurește există cuvântul *ányi* care a fost românizat în *angică*.

În luna decembrie Ciangăii se duc dimineața la orele șase la *regmes*. În ungurește slujba care se face dimineața în decembrie se numește *reggelt mise*. Din aceste două cuvinte s'a format cuvântul *regmes*.

În general Ciangăii nu pronunță niciodată sunetul *ș*, încât spun *sasă*, *sî*, *sapte*, *suncă*, etc. În loc de *ce* spun de obicei *cte*, *ducie* în loc de *duce*.

Ei au unele cuvinte maghiare pe care le folosesc chiar și cei care nu vorbesc decât românește. De exemplu cuvântul *biró* (în ungurește însemnează „primar“). Chiar la Cleja, Lespezi, Unguri, Pustiana unde Ciangăii vorbesc binișor ungurește, chiar în ungurește spun *primar*, dar chiar în comunele în care nu știu ungurește, la Săbăoani, Tămășeni, Gherăiești etc., ei folosesc în românește cuvântul *biro*. Sunt și multe nume de familie *Biro*, iar satul *Gherăiești* s'a numit *Birofalva*, probabil dela un oarecare *Biro*, care a fost întemeietorul comunei. *Biro* numesc și azi în unele sate pe episcopul bisericii. Ciangăii au păstrat cuvinte ungurești în legătură cu viața agricolă. De exemplu *loretul* (*lôrét*, locul unde pasc caii) etc.

Lugoj

IOSIF E. NAGHIU

Publicăm aceste note sumare asupra graiului Ceangăilor, în speranța că vom trezi interes pentru acest fel de studii și ni se vor trimite articole mai dezvoltate.

MATERIAL UMAN ȘI... STILISTIC

În numărul din 14 ianuarie 1950 al ziarului „Adeverul” citim pe prima pagină articolul *Necesitatea unui control permanent*, în care autorul, Al T., indică posibilitatea de a se remedia anumite incorectitudini de care încă mai dau dovadă unii salariați ai Comerțului de Stat.

Dela prima vedere ne izbesc alcătuirii de fraze cărora cu greu le înțelegem sensul, cât și întrebuintări de termeni cu totul nepotriviti.

Iată de pildă, în fraza: „spre deosebire de Comerțul particular de altă dată, Comerțul de Stat, mai ales în faza tranzitorie prin care trecem, are menirea de a rupe cu vechile obiceiuri de a profita de conjunctura economică în producție în detrimentul consumatorului”, este evidentă în primul rând greșala de stil — faza tranzitorie prin care trecem. Cuvântul *tranzitorie* marcând o trecere dela o stare la alta, nu se împacă bine cu cuvintele *prin care trecem*. Se putea spune: „în care ne aflăm sau ne găsim.

A doua parte a frazei sus citate prezintă o greutate de înțeles, din cauza celor două infinitive precedate de prepoziția *de*, *a rupe* și *a profita*, urmate de încă un *de* ceea ce face să avem trei *de* unul după altul în oclăși rând.

Mai departe, în același articol, apare o construcție nepotrivită, în fraza: „...pentru ca el să poată îndeplini acest rol (e vorba de lupta Comerțului de Stat pentru a înlătura specula) este absolut necesar ca *materialul uman* ce-l servește să fie conștient de rolul”... *Materialul uman* amintește atitudinea patronului față de muncitorul care putea fi cumpărat la târgul concurenței și svârlit atunci când s'ar fi uzat.

Pe lângă baze materiale în țările înfeudate economic, imperialismul războinic are nevoie pentru carne de tun de *material uman*. *Materialul uman* e lipsit de orice urmă de conștiință; individualitatea lui e determinată de aceea a mașinii de care e legat. Se spune *uman*, ca să se deosebească de celelalte feluri de materiale. Și această expresie nu poate fi corectată de *să fie conștient de rolul ce-l are*. Atât de mult se identifică expresia cu limbajul capitalist, încât ceea ce adaugă autorul nu reușește să îndrepte greșala și să șteargă impresia penibilă pe care ne-o produce.

Astăzi, în toate țările de democrație populară, muncitorul nu mai reprezintă *materialul uman* de altă dată, căci conștiința cetățenească se desvoltă tot mai mult și el luptă cu dârzenie pentru construirea socialismului.

GRIGORE BRĂNCUȘ
Student

„FORMAREA CUVINTELOR” ÎN MANUALUL DE LIMBA ROMÂNĂ

Revista „Cum vorbim” a semnalat în mai multe rânduri predarea unilaterală a limbii Române în școală. Arătăm în cele ce urmează că printre izvoarele formalismului și ale confuziei se găsește uneori chiar manualul.

Școlarul român întâlnește capitolul *Formarea cuvintelor* prima și ultima oară în partea gramaticală a cărții de limba română pentru cl. a 7-a elementară. Problema trebuie deci rezolvată complet și definitiv. Iată cum procedează manualul:

Schema cu care am fost obișnuiți — derivare, compunere, schimbare de funcțiune gramaticală — e precedată aici de o discuție abstractă asupra caracterului suprastructural al vorbirii. Partea aceasta are scopul de a introduce procesul de formare a cuvintelor în dezvoltarea dialectică a limbii; însă forma pur teoretică în care e prezentată, fără sprijinul materialului intuitiv sau exemplificator, o face inaccesibilă și arbitrară. Înșirăm câteva din lipsurile sau inexactitățile care-i măresc neînțelegerea.

Se stabilește o unitate dialectică nemijlocită între factorul social-economic și vorbire, câtă vreme limba oglindește structura *prin* gândire; se trece cu vederea faptul că limba este și „armă de dezvoltare și de luptă” (Stalin); dacă se arată cum se nasc cuvintele, nu se spune nimic de ce și cum dispar; în sfârșit, enumerarea mijloacelor de „prefacere și sporire a vocabularului” este incompletă, iar neologismele sunt înțelese strămt, drept cuvinte străine împrumutate în haina lor originară (*Fremdwörter*).

Derivarea este definită în manual ca o altoire de particule fonetice pe tulpina unui cuvânt primitiv, având ca rezultat modificarea sau schimbarea înțelesului vechiu al cuvântului. Particulele de derivare ar fi prefixele și sufixele, ele deosebindu-se numai după poziție. Afirmația este riscată și trebuie circumscrisă.

Sufixul e într'adevăr o simplă particulă, uneori asilabică, cu poziție enclitică. El aduce cuvântului, odată cu sporul fonetic, și un adaos semantic. În mintea vorbitorului prefixul apare însă ca un cuvânt plin, fiind transcris — la despărțirea în silabe — ca atare: *des-amăgi*, *des-chide*, însă *de-scrie*; *dis-tracție*, însă *dî-stih*; *ab-sorbi*, însă *abs-trage*. Conștiința unor astfel de cuvinte formate din două unități va fi fost mult mai puternică atunci când *ambele* componente puteau circula independent; căci prefixele au fost la origine cuvinte cu indivi-

dualitate distinctă, prepoziții sau adverbe. Sudarea prefixului cu vorba căreia i se alipea, s'a făcut încet, în trecerea veacurilor. Truda timpului s'a arătat de multe ori inutilă; răbufniri de personalitate au făcut unele prefixe să reziste încercărilor de contopire: scriem *vice-președinte, vel-vornic, contra-amiral, Anti-Dühring*, etc., iar Germanul spune *ich gehe...zu*, deși verbul este *zugehen*.

Acțiunea prefixului asupra cuvântului vechiu este uneori atât de puternică, încât introducerea cuvântului nou într-o familie de cuvinte se poate face numai pe baza formei; conștiința comunității de înțeles, a înfrățirii cu ceilalți membri familiali — esență a derivării în concepția manualului — s'a pierdut cu desăvârșire: *abate, cutreiera, deprinde, răpune, răsfață* etc.

În consecință, formarea cu prefixe pare mai apropiată de compunere decât de derivare (luată în același înțeles manualistic). Ultimul argument ni-l oferă — probă de inconsecvență — manualul însuși: alt capitol ne recomandă să despărțim „cuvintele compuse” în felul următor: *de-scriu, sub-ordonare*, și nu *des-criu, su-bor do-na-re...*

Am văzut că sensul derivării e limitat la o simplă modificare semantică a cuvântului ca rezultat al unui spor fonetic. Se poate deriva însă și prin reducere de corp fonetic: (*Va-*)*Sile*, (*Nico-*)*Lae*, (*A-*)*Neta*, etc. Ba, se întâmplă ca derivatul să urmeze calea dublă, și de sporire, și de împuținare: *Ștefan, Ștefănică, Fănică*, etc. Trebuie deci să repunem termenul „derivare” în drepturile lui.

Derivarea este procedeul general de îmbogățire a limbii pe baza materialului vechiu existent în limbă. Când cuvintelor vechi li se schimbă forma, derivarea se numește proprie: formarea cuvintelor cu sufixe, compunerea etc. Când atribuim înțelesuri noi unor cuvinte vechi care-și păstrează forma, derivarea este improprie și cuprinde: schimbările de funcțiune gramaticală, schimbările semantice, etc.

Se mai găsesc și alte inconsecvențe sau lipsuri prin sectoarele specialității în cauză. Lichidarea lor trebuie să fie obiectivul principal al eforturilor noastre.

G. B. ORMAN

Publicăm articolul de mai sus (deși nu suntem în totul de acord cu cele susținute de autor) pentru că sperăm că va da naștere la discuțiile, de care avem atâta nevoie, în jurul gramaticii în școală. Deocamdată semnalăm aici că nu este cu totul exactă ideea privitoare la prefixe, care ar avea obligator cel puțin o silabă; chiar în românește avem prefixul *s-* (în *s-cufunda, s-cobori, s-drobi*), care nu e compus decât dintr'o consoană. Apoi ar mai trebui semnalată și așa numita derivare regresivă, fără nici un adaos morfolologic (*rugă*, derivat dela *ruga*), sau chiar cu reducerea unui sufix (*aniversa*, derivat dela *aniversare*). Oricum, articolul prezintă lucrurile sub o formă interesantă și poate constitui un îndemn și pentru alții de a ridica asemenea probleme.

UN SUFIX CU SENS IRONIC: -isi

În a doua jumătate a secolului al 18-lea și în prima jumătate a secolului al 19-lea, limba română a cunoscut o mare afluență de cuvinte grecești, afluență explicabilă prin împrejurările politico-sociale de atunci: elementul grecesc deținea importante posturi în conducerea țării. Din cuvintele care au pătruns atunci în limbă, o categorie care atrage atenția este aceea a verbelor terminate în *-isi* sau *-si*, ca de exemplu, *a aerisi*, *a dichisi*, *a economisi*, *a molipsi*, *a pedepsi*, *a plic-tisi*, *a pricopsi*, *a sclivisi*, *a se sinchisi*, *a sosi* etc.

Din acest lot de cuvinte grecești, unele s'au încetățenit în așa măsură încât originea grecească nu apare la prima vedere. Exemplu, *a pedepsi*, *a sosi*. O a doua categorie de verbe grecești o formează acelea a căror viață a fost de durată mai scurtă. Exemplu, *a anerisi* „a nimici, a zădărnici ceva“, *a empericlisi* „a închide în plic“, *a metahirisi* „a întrebuința“, *a paratirisi* „a observa“, *a paravalisi* „a compara“, *a pliroforisi* „a informa“.

Unele verbe, aparținând categoriei care s'a menținut până astăzi în limbă, și-au alterat sensul în decursul timpului, dobândind o notă peiorativă. Exemplu: *a dichisi*, *a se fandosi*, *a se sclivisi*. *A dichisi* înseamnă „a găti exagerat, împopoțonat“. Sensul verbului în grecește este „a administra, a dispune, a rândui“. *A se fandosi* înseamnă „a face pe grozavul, a-și da aere, a face mofturi“. Sensul verbului în grecește este „a imagina“. *A sclivisi* înseamnă în grecește „a lustrui“. Dela acest sens s'a trecut în limba română la sensul de „a găti exagerat, până la ridicol“. Cred că sensul acestui verb a fost influențat și de acela a lui *a se sclifosi* „a face mofturi, nazuri“.

Întrebarea pe care și-o pune cel ce observă această schimbare de sens este următoarea: există oare o cauză care a imprimat acestor verbe pătrunse din grecește în limba română o notă peiorativă? Cunoscut este faptul că aceste verbe grecești ca și toate cuvintele grecești, de altfel, au fost întrebuințate de clasa boierească, deținătoare în trecut a tuturor privilegiilor, inclusiv a privilegiului învățaturii de carte. Burghezia, d'nt'r'o atitudine de clasă (și din șovinism național, adică din ură împotriva a tot ce era străin), a reacționat împotriva clasei stăpânitoare, întrebuințându-i vocabularul cu o notă peiorativă. În ochii burgheziei și apoi ai poporului întreg, „dichisiți“, „fandosiți și sclivisiți“ erau, în primul rând, membrii clasei privilegiate, boierii.

Interesant de urmărit este faptul că, prin analogie cu verbele grecești în *-si* și *-isi*, s'au format și alte verbe, venite la noi, prin influență franceză sau italiană, ca *a corespondarisi*, cu varianta *a respondersi* (alături de *a coresponda*, mai puțin întrebuințat), *a felicitarisi*, *a insultarisi*, *a publicarisi* (alături de *a publicisi*, puțin întrebuințat), *a simplificarisisi* etc. Dăm câteva exemple din teatrul lui Alecsandri: „Eu voiu *tratarisi* un punct de vedere mai politic, ca unul ce sunt postelnic. Lucrurile se *simplificarisesc*. M'a *insultarisit* aseară la teatru și oridecâteori mă vede, mă *tratarisește* fără respect“.

Influența acestui sufix grecesc nu s'a mărginit aci. El a devenit productiv și în limba română, creând forme noi de verbe ca *buclarisi*, *a oglindisi*, *a se plimbarisi*.

Deși motivele care au atras, la verbele împrumutate din grecește, înțelesul peiorativ au dispărut de mult, totuși o nuanță ironică a rămas alipită de sufix, de aceea verbele create în românește cu sufixul *-isi* aparțin toate limbajului familiar și afectiv: *toată ziua se plimbărtsește*. Această nuanță ar fi imposibil de explicat dacă nu am cunoaște istoricul sufixului.

MARIA MARINESCU-HIMU

PREFIXUL *re-* ÎN COMPOZIȚIA VERBELOR

În nr. 6 din 1949 al revistei noastre, Ana Canarache a tratat problema care ne preocupă, însă a tratat-o dintr'un singur punct de vedere.

Prof. Șt. Munteanu i-a adus critica de a nu fi redat decât o singură funcție a prefixului *re-* în compoziția verbelor și de a nu fi văzut posibilitatea de îndreptare a întrebuintării greșite a lui *re-*, care are tendințe de generalizare. De aceea voiu încerca să clarific și să completez problema în rândurile care urmează, grupând pe categorii diferitele înțelesuri pe care le iau verbele prin adăugarea prefixului *re-*.

1) La majoritatea verbelor din limba română, prefixul *re-* intră în compoziție spre a exprima ideea de repetare a unei acțiuni sau de restabilire a stării de mai înainte (*readuce*), de întoarcere îndărăt (*a se retrage*) sau de trimeiere la locul unde trebuie, hotărît dinainte (*remite*). Aceste verbe sunt formate spre a reda în limba română verbele franceze și latine compuse cu *re-*. De pildă: *reciti*, *re'ace*, *revedea*, *recâștiga*, *reincepe*, formate din *re-* și *vedea*, *re-* și *face* etc.

2) A doua categorie este aceea în care prefixul *re-* schimbă complet sensul verbului la care se adaugă. De ex. *recomanda*, *reduce*, *recurge*, *reteși*, *renega*, au alt sens decât „a comanda din nou”, „a duce din nou” etc.

3) A treia categorie include verbele în care prefixul *re-* este inseparabil de verb. Aici intră verbele luate ca neologisme direct din limba franceză sau latină, spre deosebire de primele două categorii, în care, afară de prefix, numai procedeul compoziției e străin. Tocmai acest lucru explică faptul că dacă dăm la o parte prefixul verbelor de mai jos, pentru noi ele nu mai au nici un sens. Exemple: *redija*, *reflecta*, *rezolva*, *rezuma* etc.

4) În ultima categorie intră verbele în care particula *re-* nu are nicio valoare, sau mai bine zis verbele care, intrând în compoziție cu prefixul *re-*, nu-și schimbă sensul inițial.

Întrebuintarea greșită a prefixului *re-* în limba română o găsim în verbele: *a resimți*, *a redubla*, *a se reîntoarce*, *a reinnoi*, *a recurba*

[mai des întâlnim adjectivul *recurbat*], *a reinvia, a reuni, a reveni, ș.a.m.d.*

Desori auzim: *așteaptă-mă puțin, mă reîntorc îndată, ca și când vorbitorul s'ar întoarce de două ori. Sau: „resimt o mare durere pentru nenorocirea lui“.* Această expresie copiază fidel construcția tranzitivă din limba franceză. În română *a restmîi* se poate întrebuința numai sub forma reflexivă: „*după boală m'am resimțit multă vreme*“, deoarece în cazul acesta se aduce ceva în plus la înțelesul verbului.

Ca exemplele greșite citate mai sus găsim și multe altele, luate din limba franceză numai dintr'un sentiment de imitație servilă față de Apus, din cosmopolitism. Ele nu dau limbii noastre vreo expresivitate și nici n'o îmbogățesc, cum obișnuesc și azi mulți să creadă. Impotriva acestor cuvinte trebuie să luptăm, pentru a exclude inovațiile de prisos, care complică limba, făcând-o confuză și cosmopolită, să luptăm pentru a lăsa limbii noastre originalitatea și individualitatea ei.

În franțuzește, aceste formații au un rost, căci *re-* servește pur și simplu ca instrument gramatical, cu ajutorul căruia se formează verbe din substantive sau adjective, de exemplu *refroidir* „a răci“ dela *froid* „rece, frig“. În românește nu avem nevoie de astfel de instrument, căci noi putem forma verbele fără prefix: dela *rece, răci*.

ANGELA PAVELESCU

NOI sau NOUĂ?

Există în limba română două forme de feminin plural ale adjectivului *nou*: *noi*, folosită mai des în vorbirea curentă, și *nouă*, recomandată de dicționare și gramatici, fapt care ne face să credem că ar fi mai corectă. Să recurgem la exemple, pentru a vedea mai ușor dacă acesta este adevărul. Citim titlul unui articol de ziar:

Noi depășiri de normă au fost realizate la fabrica „Vulcan“ în cinstea zilei de 1 Mai.

Adjectivul este așezat înaintea substantivului, construcția inversă fiind mai greoaie. Să încercăm a înlocui pe *noi* prin *nouă*:

Nouă depășiri de normă etc.

Ne aflăm de astădată în fața unei dificile probleme: *nouă* are aici valoare de adjectiv sau de numeral?

Dacă adjectivul ar fi așezat în urma substantivului, nu am întâmpina această situație. Dar, cum nevoile afective ale limbii cer de multe ori și construcția inversă (substantivul după adjectiv), nu poate fi evitată, în acest ultim caz, confuzia adjectivului cu numeralul cardinal.

Ne declarăm de aceea pentru femininul plural *noi* (nu numai pentru că este mai răspândit în vorbire, ci și pentru că nu dă loc la confuzii.

T. C.

SCRIEREA CU CONSOANE DUBLE

În limba noastră, scrierea cu consoane duble se reduce la puține cazuri. Acestea pot fi grupate în două categorii: 1. neologisme și 2. cuvinte compuse.

I. *Scrierea cu consoane duble în neologisme.* Ortografia limbii române, stabilită în 1932, recomandă ca neologismele, chiar dacă în limba de origine sunt scrise cu *mm* sau *nn*, să se ortografieze cu un singur *m* sau *n*. Se va scrie deci: *comemora* (nu *commemora*), *imaculat* (nu *immaculat*), *sugera* (nu *suggera*). Extinzând această recomandare, putem admite ca toate neologismele care se pronunță cu consoană simplă să se scrie cu consoană simplă, chiar dacă în limba din care au fost împrumutate prezintă consoane duble.

Observația e valabilă și pentru scrierea cuvintelor *casă* (de bani), *masă* (de oameni), *rasă* (de animale), pe care unii le scriu cu *ss*, pretinzând că în acest fel le deosebesc de omonimele lor *casă* (de locuit), *masă* (mobilă) și *rasă* (călugărească). Scrierea cu *ss* nu este justificată pentru că în aceste cazuri, contextul lămurește întotdeauna despre ce fel de *rasă*, *casă* sau *masă* este vorba, întocmai ca în pronunțare, unde nu se produce niciodată confuzie.

S'ar părea că regula propusă mai sus (de a se scrie cu consoană simplă toate neologismele indiferent de ortografia lor în limba de origine) este contrazisă de exemple ca *accelerat*, *accident*, *accent*, *succes*, *vaccin*. Dar aici se pronunță de fapt două consoane, a doua fiind rostită altfel decât prima.

II. *Scrierea cu consoane duble în unele cuvinte compuse.* În această privință, ortografia stabilită de fosta Academie Română recomandă scrierea cu consoane duble în cuvintele compuse din prefixul *în-* și un alt cuvânt care începe cu *n*: *innoda*, *innegri*, *innopta*, *innota*.

În cuvinte ca *innoda*, *innopta*, *innegri*, în care părțile componente [*în + nod*, *în + noapte*, *în + negru*] sunt simțite ca unități separate, aplicarea regulii e justă.

Dar în cazuri ca *ineça*, *inota*, numai cel care face etimologie știe că au existat odată forme necompuse (*neca*, *nota*), de aceea socotim că aceste cuvinte trebuie scrise cu *n* simplu. Scrierea cu *nn* în cuvintele *înainte* (*dinainte*), *înapoi* (*dinapoi*), *înălți* e și mai puțin justificată pentru că în aceste cazuri al doilea termen nu a conținut niciodată un *n*.

Sunt și unele cazuri — puține — în care prin compunere cuvintele capătă o consoană dublă. În această situație se găsesc cuvintele compuse din prefixul *des-* și cuvinte care încep cu *s*: *des + săra*, *des + suc* (se poate trece în categoria aceasta și *desșuruba*). În scrisul curent, cuvintele apar ortografiate în ambele feluri [și cu *s* și cu *ss*]. În măsura în care aceste cuvinte sunt simțite ca fiind compuse, se recomandă scrierea cu *ss*.

Acest principiu e valabil și pentru cuvinte ca *transsiberian*, *trans-*

saharian, care, deși sunt neologisme (și ar trebui scrise, deci, cu un singur *s*), se scriu cu *ss* pentru că în ele este vizibilă compunerea: *trans* + *Siberia*, *Sahara* (nu însă *Transilvania*, care nu e simțit ca un cuvânt compus din *trans* + *silvania* cum e de fapt la origine). Tot așa *subbibliotecar* compus și simțit ca atare din *sub* + *bibliotecar*.

Din cele înfățișate până aici se constată că e vorba de a se scrie cu consoană dublă numai acele cuvinte în care se pronunță așa; în plus se va menține consoana dublă (chiar dacă în pronunțare nu apare clar) acolo unde vorbitorul nespecialist își poate da seama că prin compunere cuvântul comportă aceeași consoană de două ori la rând.

ALEXANDRU NICULESCU

SUBSTANTIVE LUATE GREȘIT DREPT ADJECTIVE

Toată lumea știe că *defect* este un substantiv cu sensul de: cusur. Din ce în ce mai mult însă, termenul e întrebuințat ca adjectiv, cu forme pentru singular și plural, masculin și feminin: vagon *defect*, pantofi *defecți*, instalație *defectă*. Cum s'a ajuns la această formă nouă? Termenul *defect* a fost utilizat foarte frecvent în administrație, în special în cea feroviară: un vagon *defectuos* sau un vagon cu *defect*. În scripte, se obișnuiește, pentru rapiditate, să se neglijeze pozițiile și să se prescurteze cuvintele. S'a scris astfel: *vagon defect*. (cu punctul de abreviere), înțelegându-se: *defectuos* sau cu *defect*. Din registre și procese-verbale, prescurtarea a trecut în vorbire și în curând s'a uitat că e vorba de un substantiv. Confuzia a fost în lesnită de faptul că există în limbă o serie de adjective foarte răspândite cu terminația în *-ect*: *perfect*, *direct*, *suspect*. Prin analogie s'a spus *defect* în sensul de „defectuos“.

La fel, cu o nuanță de vulgaritate în plus, se întâmplă de un timp încoace cu cuvântul *simpatie*. Ce înseamnă *simpatie*? Sentimentul care ne atrage către cineva. Prin metonimie s'a întrebuințat apoi termenul *simpatie* pentru a desemna persoana către care se îndreaptă simpatia: *Am și eu o simpatie*, spune tânărul sau tânăra. E o formă lingvistică plauzibilă. Unii însă au făcut un pas mai departe. Luând termenul *simpatie* drept un adjectiv la feminin, i-au inventat masculinul, *simpatiu*, prin analogie cu: *sașiu-sașie*, *viortu-viorie*, *viu-vie*, și întrebuințându-l substantival, au ajuns să spună despre o femeie că are un *simpatiu*, spre deosebire de un bărbat, care negreșit, trebuie să aibă o *simpatie*. Noua formă tinde să se răspândească, și credem că trebuie să luptăm împotriva ei.

În legătură cu ideea de *defect*, se face de câțiva timp, în limbajul administrativ și în presă, o adevărată risipă cu cuvântul *defecțiune*, care nu are nimic comun cu *defect*. *Defecțiune* înseamnă părăsirea unui post de luptă, a unui partid în care ai fost membru. Ex.: „Din cauza politicii pe care o duce partidul social-democrat din Franța, sunt zilnic *defecțiuni* din acest partid“. Eronat deci se întrebuințează termenul în sensul de „defect“, sau în acel de „deficiență, lipsă“.

■ S. RIVAIN

BURTĂ-VERDE și BURTĂVERZIME

În dicționarele noastre găsim termenul *burtă-verde* cu sensul de „burghez”; alături de *burtă-verde* e menționat derivatul, cu înțeles colectiv, *burtăverzime*, adică „burghezime”.

Ambele cuvinte se întrebunțează, cu sens batjocoritor, mai ales în vorbirea familiară; ele se întâlnesc însă și la unii scriitori.

I. Luca Caragiale, într'un articol, intitulat *I-iu Mai* (în *Moftul Român* din 1893), în care salută ziua solidarității internaționale a muncitorilor, ironizează pe „blazatul burtă-verde”: *Negreșit sunt oameni care vor fi gândit — spune Caragiale — că Moftul și-a luat sarcina de a'nveseli pe blazatul burtă-verde pentru modica sumă de 15 parale. „Entre la poire et le fromage”, negustorul găsește vreme să digereze împreună cu o formidabilă carne cu varză și un articol al Moftului Român”.*

Din fragmentul citat, se poate vedea, destul de clar, că prin expresia *burtă-verde* Caragiale înțelege pe „negustor”. Tot atât de limpede se poate desprinde sensul cuvântului *burtăverzime*, din următorul citat luat din criticile lui C. Dobrogeanu-Gherea în care autorul discută lumea personajelor din comedia „O noapte furtunoasă”: *Mahalaua mai are și altă însemnătate: dintr'înșă tese burtăverzime a îmbogățită, burghezia noastră națională. Un crășmar, un cherestegiu îmbogățindu-se, cine mai știe cum, ajunge bancher, lipscan, neguțator național (Studii critice, v. I, ed. a 2-a, București, 1890, p. 334). Compară și citatele de mai jos, luate din același autor: Și iată se strânge burtăverzime a, negustorii de vite și de fel de fel de rente, groși în pânțec și mai groși la pungă, se strâng să admire producțiuni de artă, pe care le înțeleg tot atât, cât înțelegea măgarul din fabulă cântecul privighetoarei. (Studii critice, v. I, ed. a 5-a, București, p. 232); acești juisori, această burtăverzime modernă, mulțumită și ghiftuită, nu vede înaintea et decât propria-i îndestulare (Studii critice, v. II, ed. a 3-a, București 1925; p. 346.)*

E interesant de menționat că alături de *burtăverde* și *burtăverzime* există derivatul, cu caracter abstract și cu o întrebunțare restrânsă, *burtăverdism*. Poetul Alex. Macedonski, luând, într'un articol, apărarea curentului romantic, spune: *El [adică „romantismul] râdea de burtăverdism. El vorbea de patriotism și de iubirea aproapelui. (v. Opere, v. IV, ed. T. Vianu, București, 1946, p. 112).*

Cum a luat naștere termenul *burtă-verde*? Originea expresiei trebuie căutată în faptul că negustorii, în special băcanii, în general grași, aveau odinioară obiceiul de a purta un brâu (sau un șorț) verde. Această explicație își găsește confirmarea în următorul fragment din romanul lui I. Slavici, *Cel din urmă armaș*, București, 1923:... un om original, care umblă și azi îmbrăcat în caftan, încins cu brâu

verde — tradiționala *burtă verde* — și poartă vechea șapcă cu cozoroc. Are bani și-i dă cu multă discrețiune (p. 188—189); vezi și următorul citat din G. M. Zamfirescu, *Maidanul cu dragoste*, Buc., v. I: *Birtașul era un slăbănog deșirat și ofticos, cu fotă verde, cu plaișaz la ureche...* (p. 15).

La început, un *burtă-verde* însemna „un negustor”, iar prin *burtăverzime* se înțelegea „negustorimea”. Mai târziu, când în compoziția socială a clasei burgheze negustorimea ajunge să ocupe un loc însemnat, înțelesul cuvântului *burtă-verde* se lărgeste, ajungând la acela de „burghez”; totodată, prin *burtăverzime* începe să se înțeleagă „burghezimea”.

Vedem deci cum, pornind dela un detaliu uestimentar, s'a ajuns la desemnarea mai întâi a unei categorii, iar mai târziu a unei întregi clase sociale.

Ținând seama de înțelesul batjocoritor al expresiei, de intenția de dispreț care există la baza ei, ne apare clar faptul că ea a putut să ia naștere și să se răspândească numai în vorbirea acelor care se aflau în afara categoriei sociale a negustorilor sau, în general, a burghezimei.

B. CAZACU

PUTRED DE BOGAT

Este o expresie foarte cunoscută și întrebuințată. Are și un bogat înțeles social. Pentru a ne da o imagine despre bogăția cuiva, poporul a asociat cele două cuvinte nu întâmplător, ci pentru că această asociere i s'a împus de realitate și de spiritul lui de observație.

Intr'adevăr, bogatul are de obicei mai multe bunuri decât îi trebuie, decât poate consuma, și atunci cele neîntrebuințate se mucegăesc, putrezesc. Intervine aci, în unele cazuri, desigur și sgârčenja, avariția, care duce cum se zice „casă bună” cu bogații. Aceștia, îndeosebi cei dela țară, fie moșieri, fie chiaburi, preferă să li se strice alimentele sau obiectele de tot felul din lipsa de întrebuințare, decât să le dea mai ieftin, sau chiar gratuit, celor care nu numai că le-ar fi putut întrebuința, dar chiar au mare nevoie de ele.

Astăzi, această expresie câștigă un motiv în plus de actualitate.

Astăzi societatea burgheză ea însăși — orânduirea socială dragă celor „putred de bogați” — este în putrefacție, și nu va mai dura mult până la înlocuirea ei cu o orânduire socială nouă, cea socialistă, în care nu vor mai exista bunuri care putrezesc prin neîntrebuințare, sau care sunt distruse ca să se mențină un preț mai mare pentru cele rămase.

Brașov

I. HAȘEGANU

Nu suntem siguri că explicația dată expresiei de mai sus este cea justă, dar o publicăm cu speranța că va stârni discuții care pot aduce lumină. Unul dintre membrii redacției noastre socotește, poate cu mai multă dreptate, că bogații au fost declarați *putrezi* pentru că nu muncesc, și de aceea se mucegăesc.

VOCABULAR REGIONAL

Cu ocazia primei aniversării a apariției revistei „Cum Vorbim” — publicăm material regional mai bogat decât în numerele precedente. Apariția regulată a acestei rubrici a început abia la câteva luni dela primul număr al revistei, dar sprijinul colaboratorilor a crescut într-una, dovadă tocmai abundența materialului din acest număr. Studiarea formelor regionale ale limbii noastre are o importanță pe care nimeni n-o poate pune la îndoială. Aceste cuvinte, necunoscute unei bune părți din populația țării — vor fi folosite de Dicționarul Academiei R.P.R., care astfel ne va putea da un tablou mai complet al limbii române, așa cum este vorbită pe tot întinsul țării. Nădăjduim că această rubrică va fi la fel de bine sprijinită și de aici înainte.

TRAIAN COSTA

OBSERVAȚII ASUPRA GRAIULUI DIN RUCĂR (MUSCEL)

Cercetând graiul locuitorilor din Rucăr (Muscel), sat mare cu 5102 locuitori, situat în nordul județului, la 700 m. altitudine, pe șoseaua națională Câmpulung-Brașov, am constatat că fenomenele lingvistice din graiul țărănilor de aici corespund continuu transformării a condițiilor economice și sociale.

Prin poziția sa geografică și economică, prin intermediul școlii, bibliotecii, cinematografului, preseii, căminelor culturale, cu ajutorul populației nou venite în sat sau a locuitorilor săi, care se deplasează mult în diverse regiuni, Rucărul a putut prinde repede, inovațiile și modificările din limba literară. Aceasta exercită asupra graiului din Rucăr o influență continuă, făcându-l să se apropie în ritm rapid de ea.

Am observat alături de termenii populari ai graiului local și apariția formelor corespunzătoare literare, precum și amestecurile celor două forme. Este cazul alterării consoanelor labiale: *kicior* apare alături de *picior* sau *p'icior*, cu un *p* foarte muștat. La fel și *kept*, alături de *piept* și *pkept*, sau *hicați* alături de *ficați* și *f'icați* cu *f* (muștat).

Influența limbii literare asupra vorbirii sătenilor a creat două feluri de graiuri. Astfel, vorbitorul posedă, pentru aceeași noțiune, doi termeni: unul aparținând graiului popular, frecvent în convorbirile de acasă cu bătrânii, altul, literar, întrebuințat în public în diverse situații. De exemplu, un sătean povestind într-o adunare felul în care un țaran a fost atacat de urși, spunea

între altele: și ursu *i-a sfășiat poameii*, pentru ca acasă, între ai săi, să spună: *i-a mursecat ursu dă umerii obrazilor*. Tot astfel, o gospodină care spunea unui străin: *ia poștim să-ți dau o farfurie dă mâncare*, striga copilului său care plângea de foame: *ia și tu un bli(d) dă mâncare*, cu toate că spunând *blid* nu se referea la strachina de lemn, ci la aceeași farfurie cu care își ospăta mosafirul. Aș putea cita și aici fenomenul palatalizării labialelor; formele alterate sunt întrebuințate întotdeauna în convorbirile din familie și sunt evitate în convorbirile cu străinii.

În general, cei care păstrează graiul vechiu sunt bătrânii, puținii neștiutori de carte și femeile, care sunt de obicei mai conservatoare decât bărbății. În timp ce limba literară este întrebuințată de acea parte a tinerețului, care a primit învățătura din școlile de astăzi, sau care a frecventat centrele mari ale țării, lucrând în diverse întreprinderi industriale. Astfel, niciun tânăr rucărean aparținând acestei pătri nu va spune: *mă rupe la inimă* în loc de: *mă doare stomacul* sau *grebăn*, cum spun bătrânii, ci *șira spinării* sau *coloana vertebrală* și nu va înghiți niciodată *năsturei* și *năsturași*, ci *pastile*.

Am observat că din două sinonime, tineretul adoptă termenul din limba literară, în timp ce bătrânii preferă termenul din limba populară. Așa, de exemplu, am auzit pe bătrâni spunând că au *uscături* sau *năduf*, pe când cei tineri întrebuințau termenii *temperatură*, *febră* sau *căldură*. Pe când pri-

mil spun: *am o vătămătură la picior*, cei avansați intelectualicește zic: *am o rană*, și, în sfârșit, pentru *spelli mâinii* ale unui bătrân, generația nouă întrebunțează termenul *omoplați*.

Limba, ca orice fenomen social, are elemente vechi, care dispar și elemente noi, care apar, se răspândesc și se impun. Aceste forme noi din limbă își datorează apariția condițiilor istorice și social-economice, care au adus în viața Rucărului continue schimbări. Revoluția social-economică și revoluția culturală, care au cuprins acest sat, ca și toată țara noastră, a găsit ecou nu numai în viața locuitorilor, ci și în limba lor. Astăzi, când și cei mai săraci dintre țărani iau parte activă la viața politică a țării, limba prin care aceștia își exprimă părerile a fost modificată, îmbogățită și adaptată acestei noi forme de trai. Astfel, țăranii cunosc și întrebunțează termeni care nu existau în trecut în limba lor: *celulă, planificare, producție, șomaj*.

Uneori dau alt sens unor termeni. Astfel *compoziție* are sensul de „stare”, „situație” (= care este situația). În fraza: *și bagă statu în servici și le dă tot suportaj, nu mai are nevoie de avere, suportaj* are sensul de „întreținere”. Acest fapt, cum și pronunțarea greșită a unor neologisme, fenomen pe care l-am întâlnit mai cu deosebire la cei bătrâni, mai puțin instruiți, se datorează întinericului în care au trăit sub orânduiri trecute. Iată câteva exemple de acest fel: *asocietate* (societate), *merică* (americană), *izerstat* (exersat), *apricipilu* (principiul), *comperativă* (cooperativă).

Pentru denumirea unor noțiuni noi, pentru care cuvântul corespunzător din limba latină nu este încă însușit suficient, Rucărenii au întrebunțat alt termen știut, sau au dat altă formă cuvântului respectiv. Ex.: *dispărare* în loc de *dispariție*, *puntere* în loc de *puncte*; *eă nu compar pă nimeni* (nu „acuz” pe nimeni).

Pentru că țărâimea Rucărului nu formează o masă unitară, ci este diferențiată din punct de vedere social, nici limba sa nu este unitară, ci apare fragmentată după chipul acestei diferențieri. Acest fapt l-am observat în onomastica sătenilor săraci, care se numesc: *Ion, Gheorghe, Ma-*

ria, față de chiaburi: *Suzi, Mișu, Ienei*, etc. Deosebirea este vizibilă și în termenii care denumesc îmbrăcămintea, aceasta nefiind aceeași la bogați ca la săraci. Masa celor mulți întrebunțează: *îie, fotă, opinci*, pe când cei bogați spun: *troucar, pull-over, bluză*, etc.

După cum viața locuitorilor din Rucăr se îmbunătățește cu fiecare zi, crescând spre lumină și progres, tot astfel și limba lor, ca fenomen care reflectă societatea, prin tendințele de unificare și simplificare, se înnoiește.

ELIZA MUȘATESCU
Studentă Anul IV Filologie

ALBA

Bește = strică, destrăbălat, poamă bună. „Nicolae a devenit o bește”.

Bidihoale = animale sălbatice. „Am fost la oraș și'n drum la mijlocul pădurii mi-au eșit bidihoalele'n cale”.

Bleotocărit = tulburat. „Apa din fântână e bleotocărită”.

Boască = cutie de tinichea.

Boacă = tocul ușii dela casă.

Buglan = un butoiăș mic întrebunțat în special pentru țuică.

Căf = măsura morarilor, — vama pe care o iau pentru măc'nat.

Cărhan = o bucată mare din ceva de mâncare. „Un cărhan de pâine, carne etc.”.

Ciondromâneală = ceartă, siadă mai mică. „Azi m'am ciondromănit cu Ion”. „La adunarea de azi în loc să se'mpace s'au ciondromănit și mai tare”.

Ciopăi v. = a bate repede și încet, a unge. „Am făcut baie după care am pus să mă ciopăi pe spate”. „Am ciopăit scoverzile (clătitele) cu ciopăitorul”.

Ciuștar = ciubărașul în care se mulg vacile și oile.

Coasă = casetă, casă de ban’.

Codile = două bețe încheiate cu ajutorul cărora se transportă plugul la câmp.

Conie = bucătăria de vară.

Corobețe = poame uscate pentru iarnă (conservate).

Cumperativă = cooperativă.

Dărg = un cârlig cu ajutorul căruia se scoate jarul din cuptorul de pâine înainte de a fi pusă pâinea la copt.

Dețu = unitate de măsurat lichid-

de (băuturi spirtoase). „Beau zilnic 2 deji de vinars, vin” (2 dl).

Fortoghin = petrol.

Ţostolog = vâlmăşeală de lucruri, cărpe, hârtii, etc. „M'am grăbit şi mi-am Ţostologit toate hainele în geamantan”

Furduluit = răsturnat, rostogolit. „S'a furduluit carul încărcat cu fân.

Gat = semn convenţional — răzor între proprietăţile de pământ.

Gioare = curat, frumos. „S'a spălat ca gioarea”.

Giorat = zgâriat. „Am trecut prin spini şi tot m'am giorat”. „M'am jucat cu pisica şi m'a giorat pe mâini”.

Giplae = hăţurile dela hamul caiilor.

Hâmplău = dezvoltat peste măsură. „I. a devenit un hâmplău”.

Haidaleră = vagabondaj, a umbla fără rost. „Copiii vecinului umblă toată ziua haidalera”.

Huiţuş = hîntă, leagăn de uţat copii. „M'am huiţuşat cu huiţuşul la copii”.

Jaba = în zadar, de geaba. „Jaba s'o trudit să termine că n'a putut”. „Jaba-mi va cere bani că nu-i voi da”.

A înşunge = a lovi. „Dacă n'am înşuns boii cu biciul, n'au vrut să tragă plugul”. „Am înşungat de câteva ori copilul fiindcă era tare neastâmpărat”.

Iştoareţ = ocoş, deştept, înfigăreţ, vioiu. „Din ce a crescut mai mare copilul lui Ana, a devenit tot mai iştoret”.

Jâmblicaş = gris.

Iredie = jurubiţă, scutul de tort care se ia de pe vârtelniţi sau depe răschitor.

Jmeag = un miros neplăcut care pătrunde în obiecte şi transmite şi conţinutul un gust rău. „Am gustat vinul din 2 butosie şi-am constatat că-i jmeag” (mucegai). Se poate spune şi despre oamenii vicioşi (beţivi etc.) că au jmeag (cu sens de defect).

Lucicaş = mîncare cu varză, carne de porc sau oaie.

Leopoş = lătareţ, turtit. „Am văzut un om şod; avea un nas leopoş ca o lopată”.

Loher = trifoiu.

Mălcit = sleit de orice putere; fără pic de vlagă. „I. a alergat până a căzut jos mălcit”.

Măfă = blană de animal întrebuinţată la gulerul paltoanelor.

Mighiş = totuşi — cu toate astea. „Deşi n'am avut timp disponibil, mighiş am trecut şi pe la tine să te'n-treb de sănătate. Cu toate piedicile avute mighiş a terminat cu totul construcţia”.

Mintonaş = imediat, acum. „Voi veni mintonaş ce-mi vei comunica”.

Molărit = fotografiat.

Mucicoş = nelgrijit, murdar, scârboş, scârnav. „Spală-te pe măni, nu veni mucicoş la masă”. „Umblă mucicoş ca un nătărău. Toate hainele sunt mucicoşe”.

Muşduluit = schimbat din loc, deranjat. „I-am muşduluit când se simţeau mai fericiţi”. „Am muşduluit tot aranjamentul ce s'a făcut în sală”.

Ni, nilai = iată, uită-te, priveşte. „Ni ce frumos se vede apusul soarelui”. „Ni ce jocuri frumoase se cunosc aici”. „Nilai şi pe I. printre muncitorii fabricii X”.

Palanc = ulucă, gard din scândură.

Părângă = pozmă, rudă, prăjină — o bucată lungă de lemn care serveşte la bătut poamele din pomi sau înfiptă'n pământ lângă o plantă agăţătoare serveşte ca sprijin.

Păstură = cătrînă, o bucată de postav cusut care se'mbracă la costumul naţional.

Piscoş = murdar, dezordonat, scârboş (v. mucicoş).

Pleantă = cărpă ruptă. „Am văzut că haina lui T. e toată pleantă”. „A tras câinele o haină şi-a făcut-o toată pleantă”.

Plioaş = creion.

Pogăniciu = car în care se află mireasa cu ospăciori când pleacă la cununie la biserică.

Popir = foită de hârtie subţire. Se întrebuinţează în special la făcutul ţigărilor.

Porodăi = porodici, roşii.

Potracăr = avocat. „Vorbeşte ca un potracăr”. „Am vorb't cu potracărul despre pără”.

Pozneţ = glumeţ, hazliu, vesel. „Mai pozneţ ca I. nu găseşti un alt om în sat”.

Pristin = bucată de lemn sferică, găurită pentru fusul de tors ca să-i dea greutate fusului pentru echilibru şi sporul torsului.

Privadă = W. C.

Rădă = o gropiță în pământ.

Rîgli = zar, închizătorul dela ușă.

Rișcaș = orez.

Șilincă = o fășie din ceva (cârpă sau pământ).

Slaer = voalul de mireasă.

Sos = bulion de roșii.

Șoș = blană (bucată groasă de lemn de stejar) care se întrebuințează la construcții.

Sperge = a lovî, a bate, a pleca.
„*Sperge-i* una peste gură să mai tacă”.
„*A spera-o* când a văzut că nu-i se dă nimic”.

Șpîler = deștept, isteț, dibaci.
„Toți elevii școlii N. sunt *șpîleri*.”
„Ești *șpîler* ca un avocat”.

Stălaș = un dulap pentru vasele bucătăriei.

Ștram = isteț, vo'nic, foarte frumos — strașnic. „*Ștram* băiat s'a făcut”.

Ștrîncăni = a croșeta, a împleti.
„Am *ștrîncănit* un șetăr, o năramă, ciorapi etc.”.

Șupariș = sprinten, ușurel. „U. e *șupariș* ca un sprinten.”

Țarc = locul îngrădit (separat) în pivniță unde se păstrează merele în timpul iernii.

Țiglăzdu = (fierul) mașina de călcat rufe.

Țînțirimb = cîmîtir.

Tistaș = drept, corect, integru, dărz, pus la punct. „Mi-a vorbit despre copilul său *tistaș* (întocmai) ca despre un sfînt”. „Am văzut pe N. tot atît de *tistaș* (pus la punct, isteț) ca înainte”.

Toacdn = ciucurele dela cîpcă — colțul.

Toană = cu sens de mic butoiăș în care se păstrează făina ~~măcinată~~, avere mare, averea marilor moșieri. „Am lucrat toată vara la *toanele* lui Müller”.

Valost = veste, nouitate, anunț — răsput la ceva. „Mi-a adus *valost* din partea colegului N.” „S'a grăbit să-mi dea *valost* bun despre sănătatea copilului”.

Virgaș = nua lungă și subțire. „Am să-ți înșung (lovesc) una peste spate cu *virgașul* (bățul, nuaia).”

Zdroabă = oboseală. „Am muncit până seara când am căzut aproape mort de *zdroabă*”.

Zgârgoliș = șifonat, molotolit. „Mi

s'au *zgârgolit* hainele în cufărul cu care am călătorit.”

Zmocâi = a jumuli. „L-am *zmocâit* de cap să mă țină minte”.

DAISSA EMIL

Student onul III Filologie

ARGEȘ

Bălcătanii s. f. pl. = sau *băzdă-gânii* s. f. pl. = Buruienți care cresc înalte și care încurecă locurile (trăesc mai mult pe locuri părgănite, de obicei cucute și altele).

Boalcă adj. = fără însușiri bune. „Ce *boalcă* e Marial”.

Dălmă s. f. = cuvânt pe cale de dispariție care însemnează holar între două sau mai multe loturi de pământ (fășie de pământ cu iarbă pe ea). „Vi-ta ch'aburului a cosit *dălmă* mea și a dat-o la boii lui”.

Gonaci s. m. pl. = purcei mici de țată.

Sgaimă s. f. = nebunată, zurliu-e, șglobiu, fată mică și neastâmpărată. „*Sgaiba* de Lenuța toată ziua se joacă”.

Șnamenle adj. = drăcos, nebunată, neastâmpărat.

Toapă s. f. = fată care sare și joacă mult la horă iar acasă nu face treabă. „*Toapa* aia de Maria nu face nimic toată ziua”.

PLETTEA M. DEM.

BANAT

Aizânban s. n. = tren.

Liece adj. = încet. „Cu *liecea*” = cu încetul.

Mișculanță s. f. = șmecherie. „Um-bli cu *mișculanța*”. Se mai întrebuințează și „cîelaină” s. f.

Potreie s. f. = fotografie. Pentru „a pune în *potreie*” sau mai frecvent „a molări”. Acesta din urmă mai are și înțelesul de „a zugrăvi”. Fotografie se mai spune și „molărai” derivând dela verbul „a molări”.

Roc s. n. = veston.

Strojac s. n. = saltea. Se mai întrebuințează și termenul „dricală”.

Saică s. f. = gamelă.

Tortoare s. f. = cărare.

LAȚCU I. IOAN

Timișoara

BIHOR

Bucsa = pungă de bani. M'am pierdut *bucsa* cu lei cu tăt". (Magh. *bukssa* din germ. *Büchse*).

Căpăt = poartă (mare dela stradă). „Du-te deschide *căpăt*” dă și între cocia”. (Magh. *kapu*.)

Dēja = ciubăr. „Măi vecină, dă-mi *dēja* ta o leacă și-m bag niște hane”. (Magh. *dézsá*.)

Jăcoș = cel care cântărește sacii cu grâul treierat la batoză. „Du-te la *jăcoș* și-ț spună cât grâu ai avut”. (Magh. *zsákos*, dela *zsák*.)

Lecuâr = magiun, marmeladă de prune. „Me-am cumpărat niște prune și-m fac *lecuâr*”. (Magh. *lekvár*.)

Lelenț = azil de copii adică „unde-și dau pruncul cei mici care n'au mamă și tată”. „Da-om la *lelenț* pă fata asta”. (Magh. *lelenç*, azil de copii găsiți.)

Listău = „Mă duc pân'la coparativă și-m ieu niște *listău* dă și fac pâine”. (Magh. *élesztő*.)

Loști = tăieței. „Eu fac niște *loști* în leveșe (supă, ciorbă)”. (Magh. *las-ka*.)

Năspui = un soi de fructe numite pe alocurea „scoruse”. „Nu mănci *năspui*?” (Magh. *naszpolya* = moșmoale.)

Șișorcă = păpușă de porumb. „Măi Poail, du-te bagă *șișorcile* ale (dă tenchiu) în iezele la vaci”.

Soătior = coș de mână. „Mi-am cumpărat un *soătior* că n'am în ce țână acele dă cipcă (dantelă) când mă duc cu vacile”. (Magh. *szatyor*.)

Supurlău = ciubăr de opărit rufele. „Ană, adă *supurlău* dăla Marișca Zosimil și fierb chimeșile, că tare-s lutoasă (murdare)”. (Magh. *szapuló* (*kád*) „(vană) de spălat rufe”.)

Tăcăneaud = albie (de spălat). „Spăl hane'n *tăcăneaud*, — că nu-s multe”. (Magh. *teknő*.)

Telêc = loc de casă și grădină. „Ioane Miculii Bumbului o vândut *telêc*u fără și știe frate-so”. (Magh. *telek*.)

Telêp = o parte din vatra satului. „*Telêp* sâ zăce la țeșta dân sus, acolo la gară, cum sâ gată strada asta, — d'acolo'n sus îi *Telêp*u”. (Magh. *telep*, așezare, colonie”.)

GRIGORE TOPAN
Ceica

BOTOȘANI

Bodoșcă s. f. = oale mică. „Ia'n prinde *bodoșca* cea”.

Borcilă s. f. = loc pustiu între două sate. „Să nu întărezi prin *borcilă*, ca să nu-ți iasă vreo dihanie”.

Borșoaică s. f. = vin acru. „Ce-mi dai *borșoaică* di asta”.

Godran s. m. pl. = coceni, strujeni. „Du-te și dă un braț de *godran* la boi”.

ARHIP D. IULIAN
Student anul III Filologie
Iași

BUZAU

Apă = rouă. „Când s'o lua *apa*, să dai drumu la cărlani”.

Bârseleagat = se zice la oi când sunt amestecate cu capre sau cu alte oți străine. „*Bârseleaga, bârseleaga*” — și oile se aleg și intră în curte, se desprind de cârd.

Cârtoaiă adj. = opincă ruptă. „Am argățit un an și nu m'am ales decât cu niște *cârtoaje* de opinci”.

Ceriu v. = a strânge puernic, cu lanțul, lemnele pe car.

Chiosteică s. f. = 1. bucată de lemn cioplită și crestată să poată fi băgată într'una din zalele lanțului, când acesta n'are cârlig. 2. Bucată de lemn prinsă într'un cuiu la mijloc în stâlpu dela poartă. „Pune *chiosteica* la poartă că intră porcul”.

Ciocăltiri s. f. pl. = unelte necesare coasei: grășia, ciocănelul, nicovaia și tocul grășiei. „Și-a luat *ciocăltirile* și coasa și a plecat la treabă”.

Ciușă s. f. = semn pe răzor făcut dintr'o creangă înfipț'n pământ și înnotată la vârf.

Ciușlengar adj. = îmbrăcat de mântuială, desordonat, hoinar. „Îmbrăcate, nu umbra *ciușlengar*”.

Clin s. n. = porțiune de loc din coasta muntelui izolată de văile torențelor. „Am găsit oala pe-un *clin* în niște mărăcini”.

De-a-diba adv. = cu amănuntul, cu atenție, minuțios. „Am căutat cu *de-a-diba* și tot n'am găsit”.

Hămătură s. = inecăciune, tuse, — la bătrâni.

Încărtoji v. = a repara, coase opin-

cile rupte. „Dacă încărtojești opincile alea te mai țiu“.

Ghileșale adj. = cireșe zemoase, li se mai spune și „bășicate“. Se coc cele dintâi.

Laptele bouului = mâncare din oțet, apă și mămăligă preparată la repezeală mai ales pentru copii.

Porlog s. n. = petec de piele pus la o opincă ruptă. Fig. rău, prea prost. „Nu-’ bun nici de pus *porlog* în opinci“.

Posledie s. f. = rămășița care curge după rachiu, din ea se face oțet.

Tobol s. n. = un sac sau traistă, umplut pe jumătate cu fructe din livadă, cartofi, fasole etc.

AL. SAVA

Student an. II Filologie

FĂGARAȘ

Beihî s. = ceara neagră pe care o folosesc cismarii.

Borz s. n. = panglică cu care fețele dela țară își împodobesc țiile.

Boscomende pl. = mărunțișuri, nimicuri. „Ce mai sunt și *boscomendele* astea?“

Cherest s. n. = panglică pe care sunt imprimate flori.

Cofleșit adj. = bleg, posomorit. „Ce stai așa *cofleșit*?“

Cohăcăi v. = a tuși. „De când o răcit toată z’ua *cohăcăie*“.

Dârg s. n. = lopata de lemn cu care se scoate jarul din cuptorul de pâine.

Dârgui v. = a scoate jarul cu dârgul.

Dețiu s. n. = unitate de măsură egală cu 1 dl.

Fif s. n. = unitate de măsură egală cu 1/2 dl.

Holpan adj. = mîncăcios.

Hurez s. = orez.

Incluxa v. = a prinde, a închide. „L-o *incluxat* pe hoțu de chiabur care răspîndea minciunile prin sat!“

Nechimuluit adj. = nearanjat, desordonat. (Sens diferit de mold. *nechimuluit*.)

Punt s. m. = unitate de măsură egală cu 1/2 kg. „Am fost la cooperativa și am luat un *punt* de brînză“.

Rustunoiu s. n. = resturile rămase pe moldă în urma scoaterii aluatului. „Din *rustunoi* fac un colăcel la copii“.

Săfălăgi s. p. = debrețini. „Mi-o adus tata *săfălăgi* dela târg“.

Scârbului v. = a batjocori (de obicei mîncarea). „Porcii ăștia numai *scârbuluiesc* bucatele“.

Scodoli v. = a căuta, a scotoci. „Am *scodolit* toată casa pîn’ să dau de foarlecă“.

Șonghelat adj. = strîmb. „Tare ai mai încărcat *șonghelat* caru ăsta cu fân!“

Ștrecănesc și io un jerseu pentru copii greci“.

Tarcăn s. = tarhon.

Tarlau s. m. = păzitor al tarlalei (porțiune a câmpului pe care s’a pus un singur fel de semănătură).

Trițăd s. n. = pîlnie. „Toarnă prin *trițăd* că dai vinu pe jos“

Zăporit adj. = ramolit. „N’aveam mai înainte făr’o vacă *zăporită*“.

TRAIAN COMANICIU

Student

GORJ

Atins adj. = oiticos, tuberculos în faza incipientă.

Bacliu s. = mîncînă, brașoavă. „La nu mai tăia la *bacliuri*“.

Buroiu s. n. = un fel de cască mică improvizată dintr’o scîndură așezată dealungul unui răuleț cu debit mic. În adîncitura pe care o sapă apa sau omul se spală rufe de obicei.

Cărdășeală s. f. = bătaie administrată cuiva. „I-am tras o *cărdășeală* să mă ție minte cât o fi“.

Cășneap s. n. = bucată de pâine sau mălaiu.

Cesnat adj. = neastîmpărat, ștregar.

Clurel s. n. = sită confecționată numai din tablă.

Gorun s. m. = înalt, voinic și cam prostuț, necioplit. „N’ai ce-i face, -i *gorun* de munte“.

Hintereu s. n. = haină lungă. Vine dela haina preotească numită „ante-reu“.

Homoag s. = otrăvă pusă în vii pentru câinii care fac stricăciuni mîncînd strugurii. Se prepară cu pâine sau carne spre a sîmula și a fi ușor ingerată.

Horhoni v. = a discuta și a rade excesiv, șgomotos și nejustificat. „Cât îi ziuilca de mare vă *horhoniți* și nu ridicarăți un paiu de jos“.

Imbungeni v. = a murdări. „Ai ție-

nut cămeșa pe tine până s'o *imbunge-ni!*"

Imburința v. = a se supăra pe cineva, a se bosumila. „Te *'mburințași* fugă”.

Înzăleți v. = a întârzia. „Ce *înzăleți*și atăta, mă, netrăbuitule”.

Jimbat adj. = cel care se vorbește mult, critic și tăios.

Mischiu adj. = delicat, tacticos, cu gust, cu o nuanță ușoară de împănare. „Ia te uită la Lotia ce *mischiu* mîncă”.

Momel s. = făină de grâu de calitate superioară.

Pandalale s. pl. = toane. „Îi veniră *pandalalele!*”.

Pantaura adv. = zănatec, haimana. „Pe unde-mi umblî *pantaura?*”

Pocinog s. m. = Copil ștrengar. *Nu te mai stăvești, pocinogule* = „nu mai stai locului, ștrengarule”.

Pogan adj. = învidios la culme, negru la suflet.

Popoiu s. n. = mălăiu subțire, copt în spuză, în cenușe.

Rîncăni v. = a sbiera la cineva.

Stăniță s. f. = ploșniță.

Stărdarie s. f. = ciocănitoare.

Topeală s. = untură topită în care se tăvăleşte (se moaie) mămăligă și, rar de tot, pâine.

Troc s. n. = căruță fără leuci și cu pereții laterali dintr'o singură scândură.

Tutaică s. f. = dă'năuș (hamac) legat cu o frînghie de ceva, sau de o ramură bifurcată de stejar.

Umbla în Dorohoi = a fi beat. „Toată ziua *umblî'n Dorohoi!*”.

Zăpug s. = căldură mare, înăbușitoare, sufocantă. „Nu mai pot de *zăpug!*”.

EMIL NICOLCIOIU
Student Șt. Juridice

Cârștov = socoteală. „Te-ai apucat să lucrezi fără niciun *cârștov!*”.

Carcalisi = a încurca. „Mai bine te hodoneai decât să *carcalisești* lucrurile”.

chimind = în încordare. „Ce stai toată ziua *chimind* la citit, parcă ești treabă n'ai”.

circiții = lelele — „Luata-ar *circiții* de copil”.

codălată = vulpe — „A venit *codălată* la găini”.

cuibărea = câine-care umblă după ouă prin cuibare.

face cășlă = a se înțelege, a se împăca. Se spune la tinerii căsătoriți: „Au *făcut cășlă* amândoi”.

gomor = mult, mulți. „*Gomor* de ploaie”.

grenie = multime. „Anul acesta s'au făcut prune *grenie!*”.

genăli (se) = a se tăngu', a se văieta. „Ce s'a mai *genălit* Maria când i-a murit copilul”.

holoane = corpurile străine din grâu. „Anul acesta grăul e plin de *holoane!*”.

lua alăuzul = a înlătura atenția cuiva. „Mi-ai vorbit la nimicuri până mi-ai *luat alăuzul!*”.

neremzi = a se găti, a se dichisi. „Să te *neremzești* ca o fală mare”.

netreli (se) = a petrece, a fi mulțumit într'o situație.

poradicu = s'a ales *poradicu!*, s'a distrus, s'a ales praful.

polmeată = fâșie de pânză îngustă și lungă care se dă la mort cu un ban înnodat și cu lumânare

prinde zahărul = a prinde momentul, întâmplarea.

ștormină = groapă.

tiiiri (se) = a se găti, a se aranja.

fahtă = șir de an male. „Căin'i se țin *fahtă* după lup”.

ovailoane = descântece.

zlemeni (se) = a se istovi.

A. RAGALIE

MARAMUREȘ

Calejnă s. f. = șopron sub care se țin lemnele și căruțele să nu le ploaie.

Cheglă s. f. = cărămidă. „Șpor de *cheglă!*” (sobă de cărămidă).

Darabă s. f. = bucată (de pâine). „Dă-mi împrumut o *darabă* de pâine”.

Dat s. n. = chirie (mai ales când e vorba de chirie pentru pășunatul unui munte). „*Datul* muntelui se n'dica la optzeci de lei de oate”.

Porneală s. f. = bucată de pășune cu iarbă întreagă, încă nepăscută, pe care ciobanii scot oile când vor să sporească laptele. „Astea-s *pornele* oilor”.

Scredeață s. f. = zer acru, în chiag.

care lese deasupra laptelui încheșat și cu care se mai poate încheșta alt lapte.

Șpor s. n. = sobă făcută din cărămidă, cu plită de gătit.

Vărdină s. f. = culme pe care se sprijină acoperișul stâinii.

Cap. N. A. URȘU

MUNTENIA

Aidac s. m. = boț. Cel care iufue noaptea la drumul mare.

Aramuc s. n. = parte. „A rupt un aramuc și și-a ales ce i-a plăcut”. (E vorba de *turme*.)

Băzdăganie s. f. = gunoiu, așchii, lemne mărunte. „Aruncă *băzdăganii* sub căldare!”.

Boboroc s. m. = colac. Cu acest colac miut în vin se face pomană a doua zi după înmormântarea cuiva. „Cred că o să-î mănăcăm *boborocii* până la primăvară”.

Bulgui v. = a se gândi, a avea intenția sau dorința de a acapara ceva. „Te-ai *bulguit* de geaba la averea lui tata, că tot mie mi-a dat-o”.

Cice s. f. = sorcovă.

Corcofel = a acoperi o minciună. „O *corcofel*și cât o *corcofel*și și tot n'ai reușit”.

Dră(n)gălău s. m. = concubin. O femeie care a divorțat sau i-a murit soțul și are concubin se zice că are *dră(n)gălău*. Cele care nu sunt căsătorite au „ibovnic”.

Melic s. = deprindere rea (la om). „Are *melic* bănturii”.

Moacă s. f. = cap. „Eu cu băta ridicată să-l ating la *moacă*!”

Oline s. n. = un băț lung de cea. un cm. pe care se leagă un fir rupt căruia nu i se găsește în acel moment capătul celălalt cu care trebuie înnodat.

Sticiu s. n. = un băț de 1,50-2 m. care la un capăt are 3-4-5 brațe tălăte scurt și servește la sdrobîitul strugurilor (*sticiu*it) înainte de a fi călcați.

Șteap s. m. = ceea ce rămâne la suprafața pământului după ce s-au tăiat cocenii, floarea soarelui, alcătuiesc *ștepi*.

Teșmeni v. = a chinui, a omorî. „L-a *teșmenit* jandaru rău, săracu, că nici nu ma' merge. Vă *teșmenesc* în bătai dacă nu spuneți!”.

Tupungeală s. f. = bătaie (între patru ochi).

Uștubeu s. n. = drum prost cu gropi și șanțuri săpate de apă. „Am înțepenit într'un *uștubeu* că era cât p'aci să rup osia”.

Zbânt (*zbânt*) s. n. = joacă. „Lă-să-mă în pace că nu-mi arde de *zbânt*”.

Zdrânganie (*drânganie*) s. f. = boală de nervi. „Când li vine *drângania* nu ține seama de nimic”.

C. G. PENCEA

MUSCEL

Bacă s. f. = ură, invidie, dușmănie. „Toată viața a fost tot cu *bacă* pe mine”.

Belmeji v. = a vorbi pe cineva de rău, a părî, a vorbi fără limită și inconștient. „S'a dus la Gheorghe și au *belmejit* amândoi verzi și uscate despre mine”.

Blencăi v. = a vorbi mult fără limită și cu răutate. „Mă *blencăi* toată ziua că nu fac aia, că nu fac alaltă și el nu e bun de nimic”.

Blencău s. m. = cel care blencăie, care nu e bun decât să vorbească pe alții de rău și pe sine de bine, dar care nu este în stare să facă vreo treabă. „N'asculta la el că este un *blencău*, care nu e bun d'un tun”.

Chișiță s. f. = despărțitură mică la un cap al lăzilor în care femeile țin trusoul. „În *chișiță* se păstrează obiectele mai de preț și mai mărunte”.

Glojdani s. m. = cânepă cu tulpină mai groasă, care a fost pusă în cuib pentru a face sămânță mai bună. „Din fibrele de pe *glojdani* se fac sfoi”.

Huhureza v. = a răbda de foame. „Am *huhurezat* până seara de abia ne mai mișcam că ni s'a terminat mănăcarea la prânz”.

Mazgugur s. m. = om retras și tăcut, răutăcios și lacom. „N'a putut să trăiască cu *mazgugur* ăla de bărbă'său”.

Melodie s. f. = aptitudine pentru muzică. „Eu aveam *melodie* și îmi plăcea să mă întâlnesc cu băeții și să cântăm”.

N'aici! interj. = se strigă mai mult la porci și mai puțin la oi pentru a le opri, sau a le întoarce înapoi, când pornesc spre ceva să mănânce.

Neveleg s. m. și adj. = înapoiat mintal, imbecil, idiot. „E *neveleg*; nu e bun decât de păzit vacile”.

Profap s. m. = prăjină despicată la un capăt în formă de crăcană cu patru brațe; servește la culesul fructelor de pe vârful pomilor înalți.

Spuldarie s. f. = partea lemnoasă care rămâne din tulpina de cănepă (glojdani) după ce a fost topită și curățată de fibre și care se întrebuințează la țară pentru a aprinde flacăra dela jar.

Ștofleac s. m. = restul din tulpina buruienilor care rămâne după ce s'au cosit și care înțepă la talpă când umbli desculț.

Tencher s. m. = om redus mintal care nu este în stare să facă o muncă complicată. „*Tencherul* a stat până s'a răsturnat căruța pe el”.

Znangloavă s. n. = om neserios, care nu e bun de altceva decât de drăcovenii. Pe *znangloavele* astea nu poți conta niciodată”.

ION I. POPESCU
Vlădești

MUSCEL

Bacia s. f. = dijma în brânză asupra oilor. „Ieri am dat *bacia* ciobanilor”.

Bunză s.f. = scurteică. „Să-mi cumperi, Tudoro, o *bunză* călduroasă”.

Caval s. n. = stratul subțire făcut cu sapa în grădinile de zarzavaturi. „Intr'o singură zi am făcut 50 de *cavale*”.

Cocârță s. f. = pește mic și foarte sprinten care trăiește în apele Argeșului și Târgului. „Ștefane, vino să-ți arăt câteva *cocârțe*”.

Corlet s.n. = haină de dimie. „Ți-am adus și *corletul*”.

Dul s. n. = val de pământ. „Pe aci trecea un *dul*, tinere, când eram eu mic”.

Duman s. m. = om care muncește mult fără a ține seama de sănătatea lui. „Înainte eram un *duman* la boierul Penet și tot n'aveam bani”.

Hârcă s. f. = mască din piele de capră. Se face uz de ea la jocurile populare. „Ia pune-ți *hârcă*, să vedem cum îți stă”.

Minorosiță s. f. = lingușitor. „După ce l-am prins făcea pe *minorosița*, ca să-l iert”.

Răvășit s. f. = zlua când o turmă de oi este coborită vara dela munte. „La *răvășit* am să-mi opresc oile”.

Sbaniță s. f. = cuptor primitiv de uscat prune. „*Sbanița* lui Ion trebuie reparată”.

Șezut s. m. = vatra satului. „În *șezutul* satului se găsesc cele mai importante instituții”.

Sidilă s. f. = un derivat de brânză făcut din urdă. „Mă duc la stână să mănânc *sidilă*”.

Smocoiu s.m. = brânză specială preparată din janț și caș. „Mă duc să cumpăr 2 kgr. de *smocoiu*”.

Șontron s. n. = figură dreptunghiulară, făcută de copii cu un bețișor pe fața netedă și uscată a pământului, pentru a o folosi în jocul lor cu același nume. „Vreau numai de-a *șontronul* să ne jucăm”.

Splahnă s. f. = inimă. „Mă doare *splahnă* de dorul tău, Mario”.

Ștar s. m. = bătrân. „Moș Neculae este *ștar*”.

Zană s. f. = luncă joasă și umedă. „*Zanăua* rezistă la secetă”.

MIHAIL M. ROBEA
Pitești

NĂSAUD

Blesnic (blăsnos, blăsnciu) adj. = sfios, rușinos. „Doamne, da om *blesnic* ce-i”.

Blîzgăi v. = a ninge liniștit.

Buzuntu v. = a stânjeni, a deranja. „Numai degeaba m'am sculat și m'am *buzuntu*t din somn”.

Canțalistru s. m. = funcționar, om de cancelarie.

Cale tute = drum cu ghețuș.

Cilin (de) adv. = separat. „S'o sfâdit cu socrii și s'o dat de *cilin*”.

Colluri (corturi) s. pl. = casa de locuit și dependințele — grajd, șură etc. — „Are niște *colluri* ca bocotanii”.

Horăiți s. f. pl. = pământ neproductiv. „Pe *horăiți* nu să face nimica”.

Hreuce s. f. pl. = fructe. „Amu ce-i drept, da'n est an s'o făcut potop de *hreuce*”.

Hulistrii s. pl. = câmpii. „O spusă că-o pe *hulistrii* de supărat ce-l”. Echivalentul expresiei: a început să bată câmpii.

I dă = îmi spune. Expresie foarte

frecventă în vorbirea locuitorilor din regiunea cercetată. „I dă câtă mine, să mă duc la arat“.

Îngădăciu adj. = liniștit, molatec. „Tare-î *îngădăciu* săracu și blănos“.
Intorovășit, intorovășire = expresii populare frecvente pentru *întovărășit, întovărășire*.

Înveșca v. = a învăli, a îmbrăca. „Mi-am *înveșcat* chitonul (sumanul)“.
Melcezi v. = strivi. „I-o *melcezi* carnea de pe oase“.

Șafăr adj. = ispititor, înșelător. „Om *șafăr*“, omul isteț care poate desceose pe cineva.

Snahă (suhă) s. f. = poftă, dorință. „Așa-mi vine o *suhă* să beau holercă verde“.

Zgârcui v. = a scoate un lucru dela cineva cu mare greutate. Despre banii dați împrumut se spune: „I-am scos cum am putut, mai mult l-am *zgârcuit* cu țărăita“.

ALEX. A. VELFA

NEAMȚ

Bălan adj. = de culoare roz-roșie. În acest caz se referă exclusiv la cireșul sălbatic ale cărui fructe, coapte fiind, au această culoare. Cireșii se împart în: albi (care pot fi numai cireși altoiți), bălani și negri.

Bucoiu s. m. = nuc care face nuci mari.

Bucoiu s. n. = nucă mare, fructul bucoiului.

Crășcăi v. = a scrășni din dinți.

Furlac adj. = cu tulpina înaltă, cu crengile rare și aproape de vârf (despre copac). Ex. „Știu eu un cireș cu cireșe multe, dar îi greu de cules, că-i *furlac*“.

Fieoșcălală s. f. = noroiu subțire amestecat cu zăpadă, lapoviță.

Iuțel s. m. = ciupercă comestibilă, de culoare albă, care secretă un lichid alb și lute atunci când e ruptă.

Șteap s. n. = bucată mare. „Un *șteap* de mămăligă, de pâine“.

Țârlea s. = om mic, prichindel. „L'am văzut pe *țârlea* de... (urmează numele celui văzut)“.

Țuac s. n. = par de lemn cu o apărătoare ascuțită de fier în vârf, servind plutășilor la acostarea plutelor. „Săi pe mal și înfige *țuacul*“

M. CROITORU
Student Cluj

Comuna Oglinzi

Bleuțat adj. = neîngrijit. „Era un om *bleuțat*“.

Boanghină s. f. = femeie urâtă și rea. „O *boanghină* cum nu se mai auzise“.

Băhliță s. f. = femeie grasă și leneșă.

Hapău s. m. = om lacom și rău. De obicei se aplică la oamenii zgârții, căci aceștia mereu caută să-și acapareze orice feluri de bunuri cu „hapca“, fără muncă. „Numai cu *hapăii* să nu mai ai deafae“.

Nistui (anistui) v. = a ascunde, a nu găsi. „Unde ai *nistui-o*“?

Sluți v. = a se preface. „Nu te mai *sluți*, spune odată“.

Știulboană s. f. = un loc adânc în cursul unui râu, unde apa învârtindu-se face spume. „Apa îl duce către *știulboană*“.

Ioși

ADRIAN TANASE
Student anul III Filologie

ROMANAȚI

Boacă s. f. = pâine coaptă pe plăta mașinii; i se mai zice și *cocoace*.

Odăi (a pleca în) = a pleca prin vecini. „Ana nu este acasă, a plecat în *odăi*“.

Orbete s. m. = un epitet dat oamenilor fără calități.

Spoi adj. = a lipi cu pământ galben pe jos, de obicei după ce s'a văruit camera respectivă.

ALEX. N. CHELARU și STELIAN POPESCU
Studentji

SALAJ

Copoștină s. f. = fată la 15—16 ani. „Fata ta e numai o *copoștină*“. (E folosit mai des în apusul județului).

Dricar s. n. = pilotă. „De te învelești bine cu *dricaru* n'o să-ți fie de loc frig, țarna“.

Fleandură s. f. = bucată ruptă din scândură.

Galibă s. f. = pasăre de curte. „Mi-au crescut în vara asta multe *galibe* în curte“. În sens figurat: soiu de vietăți. „Ce *galibă* mai ești și tui“

Lihoti v. = a râde, mai mult fără

rost. „Ii spun ceva și el se *lihoteste*” (auzit în com. Sanislău).

Măiță s. f. = fată, femeie naivă. „E o *măiță* că-l crede”. (Probabil derivat direct din maghiara: *majom* maimuță.)

Măscoti v. = a nu-și găsi locul, a se mișca mereu, a se urni din loc. „Stai bine odată, nu te *măscoti* atât”.

Măiț v. = a obosi, a chinui. „Mă culc că tare m'o *măiț* copilul”.

Mulă s. f. = om, femeie moale, fără energie. „Ce *mulă* mai ești!” E apropiat ca sens de *molojincă* fără viață, fără putere, auzit în com. Ciurmești.

Pristui v. = a răbda, a suporta. „Nu mai pot *pristui* durerea”.

Puslic s. n. = vestă. „Mi-am luat azi *puslicu* că-i frig”.

Surzui v. = a face rost de... „Mi-am *surzuit* cărți ca să pot citi mai mult”.

Sprăhoet adj. = imbrăștiat, desordonat. „Hainele pe el erau așa de *sprăhoete*”.

Tunat adj. = prost rău, cu care nu te poți înțelege deloc. „Ce să-i mai vorbesc că-i așa de *tunat*”.

Vederi v. = a lumina. „Lampa asta *vederește* slab”.

Vizitcă s. f. = bluză pentru femei. „Vecina are totdeauna *vizitcă* așa de curată, ca'n zi de sârbătoare”.

G. B.

SEVERIN

Călăfont s. = sacăz pentru vioară.

Domn cătănesc s. m. = ofițer.

Imbrobojit adj. = imbrobodit, învălit, acoperit (capul) cu broboadă.

Păorie s. m. = econom, țaran plugar, agricultor. „Tăt *păorie-i* măi bine”. (Germ. *Bauer*.)

Locot. major SĂRBU IONEL

SIBIU

Comuna Poiana

Amunte = la munte. „Unde mergeți cu oile? — *Amunte!*”

Apă molinzată = apă sfințită.

Azgăura v. = a se uita curios, în special prin gaura cheii sau prin gard-gard.

Bozgăi v. = a holba ochii. „Ce te *bozgăi* așa la mine?”

Chisamoiu s. m. = ursuz, supărăcios. „Ce stai așa *chisamoiu?*”

Cringhiță s. f. = motiv, o cauză care te împiedică într-o acțiune. „A fostu o *cringhiță* și nu m'am putut duce”.

Diri adv. = lângă, pe lângă. „Când mai vii pe *diri* noi?”

Dordoloși s. pl. = clocot. Apă cu dordoloși, adică apă fierbinte, apă clocotită. „Să te tragi și să bei apă cu *dordoloși*”.

Hențeleș s. f. = cozonac neimpletit.

Horhoale s. pl. = locuri prăpăstioase. „Poenar de pe *horhoale*. Cu cămeșa ruată'n foale și cu băta ferecată, N'are ce'mbuca odată”

Hurloiu s. n. = uliță strâmtă, întortochiată și accidentată. „Am coborît pe *hurloiu* cu mare băgare de seamă”.

Nieru adj. = albastru închis, nuanță de violet.

Polmog s. n. = prag de pământ.

Rândurea adv. = uneori, câte odată. „*Rândurea* mă duc la el, *rândurea* nu mă duc”.

Săcăteuș s. n. = sac mic simplu ornamentat sau deloc, pe care-l folosec copiii de școală în loc de ghiozdan.

Strut s. m. = cozonac impletit.

Șurlău s. n. = locul unde pornesc țarna avalanșele. „Când am fost a-munte, am trecut pe la *șurlăul* Păpușii”

Țuruiș s. n. = cascadă mică.

Văluete s. pl. = obiele.

Ț. IANCU
Student

SUCEAVA

Buhăială s. f. = batoză. „A cui *buhăială* ați băgat-o în arie?”

ARHIP D. IULIAN
Student anul III Filologie
Ieși

ȚECUCI

(Comuna Flăorești)

Agudoiu s. m. = dud care nu face fructe, dud cu flori masculine. „Am juchit din *agudoiu* frunze pentru gândaci”.

Blagoslovi v. = a certa pe cineva, a ocări. „Și m'a *blagoslovit* cum i-a venit la gură.”

Bofturi s. n. pl. = cisme. „S'a'năl-

țat cu boțuri" (cf. *boțori* = pantofi).

Bozoghină s. f. = tescovină. „Ion ferbe *bozoghina* la velniță”.

Brojbăi v. = a frunzări, când vietele nu mănâncă bine hrana, ci aleg. „Vaca a *brojbăit* fânul”.

Bucată s. f. = o porțiune din lan. „Mă duc cu mâncare la *bucată*.”

Buștean s. m. = știubeiu primitiv, din tulpină găunoasă. „Are baba mulți *busteși* cu albine”.

Clo-cioa interj. = pentru a striga porcii.

Clocăraie s. f. = aer închis, cald. „Era o *clocăraie* de te apucau nădufurile”.

Cuci = interj. pentru a fugări cornețele. „*Cuci*, vacă! Ce tot dai din picioare?”

Damf s. n. = mirosul drojdiei de vin. „A desfumat butoiul și s'a îmbătat de *damf*”.

Hășneț adj. = isteț, mai ales în sens ironic. „Era *hășneț* și pacel”.

Hutupă s. f. = lovitura care mută pe cineva din loc. „Mi-a dat o *hutupă* de-am amețit”.

Juchi v. = a struji. „Ioana *juchește* frunze de cătină, ca să tocăneze la răți”.

Machi v. = a se îmbăta. „Din trei pahare s'a *machit*”.

Merchea (de-a) adv. = a duce un copil, încălecat pe după gât. „Vino, să te iau de-a *merchea*!”

Poliță s. f. = scrânciob. „M'am dat în *poliță*”.

Șar s. n. = hotarul dintre două fânețe. „Gheorghe a tras *șarul* strămb”.

Șăruj v. = vezi *șar*; a calca iarba pe hotarul dintre fânețe (șesuri). „Să mergi să *șărujm*!”

Șighir s. = mâncare de mațe. „Bunica face *șighir* fiindcă-i place”.

Țăghir s. n. = vin oțătit, rău. „A băut *țăghir* și s'a machit”.

Zgorghin s. m. = măcieș, trandafir sălbatic. „Am așinat haina într'o creangă de *zgorghin*”.

VASILE ADAȘCALIȚEI
Student anul II Filologie
Iși

Comuna Țepu

Arămoiu s. = rachiul care curge întâi la cazan; e folosit în loc de spirt pentru fricții de către lumea dela

țară. „N'ai, cumătră, oleacă de *arămoiu* să-l frec oleacă pe Nicolai că tare i-i rău?”.

Băhnă, -iță s. f. = gripă ușoară. „A dat *băhna* peste ei”.

Bălihoace s. f. pl. = ierburi ne-bune care cresc prin locuri neumbate.

Bantă s. f. = taraf de lăutari. „Nunta o cântă *banta* lui Spărietu dela Toflea”.

Baraghină s. f. = femeie grasă, le-neșă.

Baramoiu s. n. = chef mare. (Turc. *bairam*.)

Batcă s. f. = unealtă a dogarului în formă de ciocan cu o parte șențuită. Sinonim cu *bașchie*.

Bididie s. f. = fleac, vorbă de nimic. „Nu-mi spune mie *bididii*”.

Blangoni v. = a se mândri. „Nu te mai *blangoni* așa, că știe doar lumea cine ești”.

Boași interj. = sinonim cu *buf*.

Boji (-i) v. = a zace pe picioare.

Brojban s. m. = varză rămasă neînvelită. „Dă-mi varză bună, nu *brojban*”.

Boștor adj. = om care merge rău, beteag, beteag la picior. Sinonim cu *boșorog*.

Bun s. n. = feciorie. „A lui Bălanu i-a mâncat *bunul* fetii lui Toader Irimia”.

Bustar s. n. = șorț la copiii mici. „Să facem niște *bustare* la copil”.

Butușlui v. = a căuta prin locuri ascunse, a munci mult într'un loc și fără spor.

Canun s. n. = rost, regulă, spor. „N'ai niciun *canun* la treabă”.

Căpuciu s. n. = căciula dela lampă prin care iese flacăra fitilului.

Cață s. f. = prăjină despăcată la capătul de sus cu care se prind și se rup crengile cu omizi.

Căuiu adj. = amețit de băutură, cu dureri de cap. „Is *căuiu* așa mă doare capul. Toată ziua umblă *căuiu*”.

Cheraud adj. = sinonim cu *căuiu*.
Chioncăni v. = a coase dormitând și fără spor. „Ce tot *chioncănești* acolo și nu te culci?”.

Chirtii s. m. = copil mic și gras.

Chitcăci v. = a lucra fără spor. „Nu mai mântui odată? Ce tot *chitcăcești* acolo?”.

Cirighi (se) v. = a se găti frumos. „Ce se mai *cirighește*, parcă s'ar însura acum.”

Cine știi — pronume de politețe rurală == dumneata. Când o femeie este mai mică decât bărbatul său, ca să nu-i zică pe nume îi zice în loc de d-ta, „cine ești”.

Cucavea s. f. == răsufătoarea de deasupra casei pentru a intra lumina în pod. Se ascund în ea cucuvaele. De aici și numele ei.

Dehlemeti v. == a se lipsi de ceva, a se lăsa păgubaș. „De cât așa, mai bine mă dehlemetesc de el și știu că am pace”.

Derjă s. f. == vas de pus murături la țară.

Dibășcat locuțiune prepozițională == afară de. „Dibășcat de leafă, mai are și pământ”.

Dișărt == golul care se vede la șolduri la vite și la oameni. „I-a dat una în dișărt de a căzut jos”.

Dorungă s. f. == un lemn gros rotund pe care se așează un altul numit *cruce* și care ajută la căratul ciubecelor din vie până la vasul din căruță.

Dristă s. f. == rost, judecată aspră, interogatoriu. „La post a dat de dracu; l-a luat la *dristă*. Te iau eu la *dristă* când vii acasă”.

Dulvari s. m. pl. == pantaloni largi și numai de lână.

Duplu s. n. == baniță de metal — măsură de 20 de litri — presc. dela dubludecalitru.

Durn adj. == nehun. „Ce, ești *durn*?”

Eporniță s. f. == femeie care naște des, care are copii mulți (prin analogie cu iepuroaică).

Ferchez adj. == gătit frumos, proaspăt bărbierit.

Filotin adj. == generos, darnic, nobil. „Ii *filotin* om de felul lui”.

Fier s. == neam, fel, ceva specific. „Tu după *fier* parc'ai fi de-alde Tăman. Samenii de parc'ai fi ruul din neamul lor”.

Fleoarcă s. f. == gură rea. „Mai tacă-ți *fleoarcă*”.

Frunte s. f. == rachiul care curge prima dată la cazan. Sinonim cu *arămoiu*. „Adună-ți *frunte*, cumetre, că trebuie”.

Gălmă s. f. == cuvânt cu care erau denumiți în dispreț cei dela țară de către cei dela oraș în epoca burgheză. „Nu stau de vorbă cu o *gălmă* ca tine”.

Garoiu s. m. == om mare, roș, urtt. „*Garoiu* de Blaga”.

Gelar s. și adv. == flăcău leneș, fără

rost. „*Gelarul* lui Corobița. Te pun la treabă, n'am să te las să umbli *gelar*”.

Ghizuroiu adj. == om ascuns, ursuz. „Mai ieși și tu în lume, nu sta *ghizuroiu* ca Ion Costândache”.

Gojgării s. f. pl. == paiele numai de fasole pe care le mănâncă oile. „Vezi dă niște *gojgării* la boancele (oile) celea”.

Grant s. == blazon. „Măcar să moară și el tot își ține *grantu*”.

Grântos adj. == mândru și încăpățânat. „Apoi mai *grântos* decât el cine e în sat?”

Hailuc adv. == răs, pomină. „S'a făcut de *hailuc*. N'am ajuns până acum de *hailuc*”.

Haldău s. m. == păduche mare. „Am găsit un *haldău* în cap cât orzul”.

Harcaluc s. n. == tablă groasă pentru cercuri de poloboc.

Hârși v. == a mișca. „Da *hârșește-te* odată, că doar nu ești crescut acolo”.

Hărtăba s. == nesuferit, plicticos. „E o *hărtăba* Liciu, de nu te mai poți mântui de el”.

Hatal s. n. == folos, părere de rău. „N'am avut nici un *hatal* de el, că l-o dat cu inimă rea. Nu-i *hatal* de asta”.

Herodeu s. == nutreț verde pentru vite.

Hieretic adj. == mai iute. „Ii *hieretic* Ghiță aista!”

Hirtimos s. n. == zăua onomastică. „Am Iost la *hirtimosul* lui Vasile”.

Hrântui v. == a uza ceva, a purta fără grijă lucrul altuia. „Căruța cea mi-a *hrântuit-o* de tot.”

Hurșum num. nehot. == mulți. „Era *hurșum* de oameni, de vite acolo.”

Inimă s. == dezinterie. „A dat *inimă* în ei și mor pe cap copiii în sat”.

Iritic s. m. == copil mic. „Vezi, aj grijă de *iriticul* acela să nu mai tot urle!”

Jâmât num. nehot. == foarte mulți. „Era *jâmât* de oameni acolo.”

Janticler adj. == bine gătit, fudul. „Se poartă *janticler* fata lui Prescură. Măi, da *janticler* mai ești.”

Lăstun s. m. == un fel de parazit. Om care trăiește fără muncă și este ajutat de cineva. „Ionescu trăiește ca un *lăstun*; dacă n'ar fi socru-său să-i care de acasă, l-ar mânca cămii.”

Latiiă s. f. == o fâșie lată de pă-

mon. învânat cniacouru și boierii a-
veau astfel de lați.

Loloși s. pl. = ceva care atârână
prin colțuri de case și care aduce a
pânză de paianjen. Se face din cau-
za prafului și a murdăriei. „Ia vezi
mai dă cu a mătura *loloșii* ceia, că
mi-or cădea în ochi.”

Lozbă s. f. = o bucată mare de
lemn crăpat.

Lumânări s. f. pl. = mucii care le
curg copiilor din nas. „Șterge-ți lu-
mânările dela nas, ca să nu le în-
ghiți.”

Măhal adv. = mult. „Are *măhal* de
grâu.”

Mircoti = a bate la cap. „Degeaba
mă *mircotești*, că n'am de unde să-ți
dau.”

Moșoc s. n. = motive, meteahnă.
„Ii caută *moșoc*.”

Motodan s. m. = om ascuns, ur-
suz. „E așa de *motodan*, că nu scoa-
te o vorbă.”

Nămală s. f. = dijmă în vin care
se ia pentru împrumutul unui vas
de ținut vin. „Ii dă *nămală* mare.”

Nandreș s. m. = flăcăiaș ștrengar
simpatc. „Ți-oiu da eu ție, *nandre-
șule!*”

Ocnă adj. = foarte sărat. „Ai fă-
cut mămăliga *ocnă*.”

Odărlă s. f. = miel, vițel de cel
mic, copil slab. „Pune *odărla* ceea
de miel să mai sugă că a lua-o dra-
cu.”

Oghidă = cu același sens.

Oleji(-i) v. = a mânca puțin, de
formă, ca să-și țină zilele. „M'am *ole-
jit* cu ce-am putut și-am scăpat la
carne.”

Păhaie s. f. = om nesuferit. „Pă-
haie de om ca Ion a Mărandei n'am
văzut de când mama m'a făcut.”

Pâne mărunțică s. colectiv = ce-
reale sămănate în afară de porumb,
adică orz, ovăz, grâu, secară, ma-
zăre etc. „Am semănat mai puțină
pâne mărunțică decât păpușoiu anul
aista.”

Părcioagă s. f. = negură deasă,
din care chlicură.

Pătăchie s. f. = o bucată de lemn
lung ca o prăjină. „Ii iau cu *pătăchia*
dacă vine.”

Pătrâși v. = a fura pe ruptelea.
„Fură de *pătrășește*. Pe unde trece,
pătrășește de nu mai rămâne nimic.”

Plițon s. n. = freză. „Se tunde cu
plițon ca la Tecuci.”

Podraghină s. f. = slujenie. „Are
și Neculai a lui Pintilie o *podraghină*
de fată, de să n'o vezi, c'o visezi”.

Poghibală s. f. = rămășiță dela
snopii de cereale fără spic. „Adună
poghibala ceea c'o mănâncă haramu-
rile.”

Polimă s. f. = fel rău, soi; se fo-
losește în dispreț. „Ce *polimă* de om!”

Pomisteață s. f. = pământ care se
indeasă și se bate pentru a netezi
fața casei peste care apoi se lipește
lut.

Potcă s. f. = femeie sau fată mi-
că. „Și-o luat și Haralambie o *potcă*
de femeie că de-abia ți-ajunge la brâu
și il știi cătu-i el de deșirat.”

Preatcă s. f. = bețe care se înfig
în drugii corlatei pentru căratul sno-
pilor dela câmp la arie.

Sbenga s. = dracul. „Te ia *sbenga*
de frig”.

Șolum adj. = om care merge rău,
cu defect la picior, sinonim cu *șonto-
rog, boșorog, boștor, șont*. „Șolumul
de Marin Concită.”

Spreț s. = un medicament popu-
lar bun pentru vindecarea cailor.

Stărlc adj. = mic, pipernicit, slab.
„Mănâncă să nu te văd *stărlc* la
casa mea.”

Stărmuci v. = a sta mult și fără
spor într'un loc. „Cât ai *stărmucit* și
tot nimic n'ai făcut.”

Șuiu adj. = într'o parte, într'o ră-
nă. „Merge *șuiu*. Casa de pe deal e
șue.”

Șuvaie s. pl. = vasele care trebuie
pentru culesul viei: ciubăr, cadă, po-
loboc etc.

Tală s. colectiv cu rol de numeral
nehotărit = mulți, ceată. „Iar te duci
cu *tala* la scăldat?”

Talaghir s. și adj. = om nesim-
țit, lenes, parazit. „Stai ca un *tala-
ghir* și nu faci nimic.”

Țântă = faza în care se găsește
porumbul când nu e nici în lapte, nici
copt. „La Cernica am găsit păpușoiu
în *țântă*. Nu mai sunt buni de fierț,
că-s în *țântă* păpușoiu acum.”

Țărnoață s. f. = iapă îmbătrânită.
„Are și el o *țărnoață* cu care-și măn-
năncă zilele.”

Țârși v. = a se mândri. Nu te mai
țârși degeaba, că știe lumea cine
ești.”

Tioacă s. f. = cap sec. „Sună a
gol *tioaca* ta.”

Tureatcă s. = obraz gros. „Tu n'ai obraz, ai tureatcă.”

Țufurug adv. = drept în sus. „Stă țufurug. I s'o ridicat părul țufurug în cap.”

Uji (-i) v. = a usca puțin lemnele verzi. „Vezi, pune puțin lemnele ce-lea pe sobă, ca să se ujască.”

Uric s. = copil mic de țâță. „Vezi de urical ceta că nu știu ce are de tot plânger!”

Văital adj. = vecinic, pentru tot-deauna. „Nu ți-l dau de văital.”

Zadă adj. = foarte uscat. „Orzul îi zadă. Nu-l poți lega.”

Zâmisti v. = a cerca mămăliga când e pe foc dacă mai trebuie sau nu făină. „Vezi de zâmistește mămă-liga ceea să n'o mai faci iar vâr-toasă.”

Zăstit adj. = foarte plin. „Coșul îi zăstit de păpușoiu.”

Zuză s. = 1. gălăgie. „Ce e zuză asta aici?” 2. femeie scrântită la cap. „Zuză lui Fortună”.

IORGU GANE

TELEORMAN

Cergă s. f. = o petrecere în joia nunții când se coase cerga care se dă zestre.

Matricie s. f. = apendicită.

Pochinzeri s. f. = mesenii din par-tea miresei care iau parte la masa generelui.

Trepuzan s. m. = gardul prispei.

Uscătură s. f. = tuberculoză.

STRENCOVEANU MARINA

TIMIȘ-TORONTAL

Box s. n. = cremă de ghetă.

Celigă s. f. = căruță mică, pe două roate trasă de un cal, prevăzută cu două oiști. „Ș'aseară fusei la moară cu celiga ș'o iepșoară” (cântec popu-lar).

Criglă s. f. = cană de băut apă, ca-pacitatea aproximativ 1 litru. „Dă-mi o criglă de apă că mor de sete”.

Dolmă s. f. = șosea pietruită, șo-seaua județeană.

Drod s. n. = sârmă de fier.

Fălos adj. = bucuros.

Funtariu s. n. = măsură pentru ce-rale de aproximativ 12 kg. „Pune un funtariu de porumb, în sac, și du-l la moară.”

Molărai s. n. = fotografie. „Ne-am molărit pentru buletin”.

Năstăvit adj. = neastâmpărat, copil neliniștit. „Îi năstăvit din cale-afară”.

Năbun adj. = leneș, om molatec. „Omul năbun nicio de dracu nu îi bun”.

Peciță s. f. = cruce de grâu com-pusă din 14 snopi. „Am 35 de peciță la 1 jugăr”.

Rolet s. n. = transparent, perdea groasă, aplicat la casele cu ferestre duble.

Șporeit s. n. = o vatră zidită dea-supra căreia se așează o plită pentru gătit mâncare.

Ștafir s. n. = trusoul fetei gata de măritat. „Ștafirul îi gata, așteptăm să vină flăcăul, să ceară fata”.

Ștric s. n. = dantelă. „Mi-am cum-părat un țol cu ștric la gât”.

Urcioc s. m. = șobolan.

COCOS N. STELIAN

VASLUI

Alicni v. = a șchiopăta puțin. Pr-ivitor mai ales la animale. „Îmi cam alicnește iapa de piciorul stâng”.

Boidnic s. = bătaș, care terori-zează lumea prin îndrăzneala și voi-nicia sa. „Da ce-i el, boidnicul satu-lui?”

Brânză de iepuri s. = halva. „Ți-a da mama halva, când iepuroaica a fata”.

Buracla adv. = batjocură, luare în răs. „Aceste-s vorbe de buracla”.

Căul -ă s. = zăpăcit. Om care nu-și în toate mințile, zălud. „Mai încet, căulo, că dai peste oameni!”

Ghergheteag adj. = cineva care nu se poate ține pe picioare, parcă ar fi amețit. Se mai spune despre oamenii care umblă fără rost. „Umblă ca un ghergheteag”. Se referă numai la băr-bați.

Ghergheliu adj. = culoare care ba-te în roș. Se referă la vinuri.

Hătălic s. = diminutiv dela *hătă-lău*. Copilandru. „Și-o găsit și copchi-la mea un hătălic”.

Nixă s. = sulfat de zinc, întrebui-nțat ca medicament în boalele de ochi. „Dați-mi un praț de nixă de ochi”.

Plicar s. = factor rural.

Palancă s. = turtă de făină de po-rumb coaptă în spuza de pe vatră.

EMIL BRATES

CA SA

Propoziția completivă se introduce cu conjuncția *să*: *Trebuie să îmbinăm teoria cu practica*. Uneori însă, se întâlnesc, în limbajul curent, fraze în care propoziția completivă este introdusă prin *ca să*: *Nu putem ca să începem activitatea noastră fără un plan bine stabilit. Trebuie ca să citim mult pentru examene. Mi-a spus ca să mă duc mâine s'o văd*.

Aici se confundă propozițiile complete cu cele finale, care se introduc, în mod normal, prin *ca să*: *Trebuie să ne unim ca să învingem dușmanul de clasă. Ca să învingem dușmanul de clasă este propoziție finală, să ne unim este completivă, aici corect construită*.

Numai în cazul când între propoziția principală și cea completivă este intercalată altă propoziție, completiva se introduce prin *ca... să*: *Te rog ca, înainte de a pleca la țară să treci și pela mine*.

În primele exemple care au fost citate e corect să spunem: *Nu putem să începem... Trebuie să citim... Mi-a spus să mă duc...*

A INCUMBA

Verbul *a incumba*, împrumutat din latinescul *incumbo*, are în limba română sensul de „a fi impus” (vorbind de o însărcinare, de o datorie). Datorită sensului său a fost confundat cu verbe ca *a impune*, *a implica*, etc. Aceste verbe primesc întotdeauna complement drept: *Ne-am impus o disciplină nouă. Funcțiunea de profesor implică conștiințiozitate*. Confundarea ca sens a verbului *a incumba* cu aceste verbe atrage după sine, uneori, întrebuintarea lui greșită, din punct de vedere sintactic. Se spune *sarcina de a organiza o excursie încumbă o serie de complicații*. Greșala constă în faptul că i se atașează un complement direct verbului, care este întotdeauna întransitiv.

Iată câteva exemple în care verbul *a incumba* este construit corect. *Nu Camerei de acuzare îi incumbă obligația cerințelor art. 7...* (Cod Pen. R.P.R.) *Ce sarcini îi incumbă proletariului în fața acestei mașini de stat?* (Lenin,

Statul și Revoluția); *Teoria lui Marx este indisolubil legată de toată doctrina lui asupra rolului revoluționar care-i incumbă proletariului în istorie*. (Lenin, *Statul și Revoluția*).

LAURA STOCA

A TERGIVERSA

Pentru a exprima ideea de ezitare sau de întârziere a unei acțiuni, se folosește verbul *a tergiversa*, format din latinescul *versari* „a întoarce”, și *tergum* „spatele”, cu rol de obiect. Pe lângă acest verb complementul direct nu-și mai are rostul deoarece verbul îl conține în compunerea lui. Totuși, se folosește greșit în construcții ca acestea: „Așteptând o scrisoare, el tergiversează plecarea, hotărât de mai înainte; sau: „De ce tot tergiversează el începerea lucrului, când timpul fixat pentru aceasta, a fost depășit de mult?” De la înțelesul primitiv „a întoarce spatele”, ajunge să arate apoi: „a nu voi să facă ceva, a ezita”. Folosirea celui de al doilea complement cu rol de obiect pe lângă *a tergiversa* repetând aceeași idee, nu este decât un pleonasm, care trebuie evitat.

EL. M. S.

INTREPID

Foarte adesea, adjectivul *intrepid* este pronunțat greșit *intrepriid*. Adjectivul își are originea în latinescul *intrepidus*, cuvânt format dela verbul *trepidare*, care înseamnă „a tremura” și din prefixul *in*, care arată negația, de unde *intrepidus* are înțelesul de „care nu tremură, neînfricat, curajos”. Din aceeași familie de cuvinte, avem în românește pe *trepidație*, cu înțelesul de „sguduire, tremurare”. De aici rezultă clar înțelesul pe care îl are adjectivul *intrepid*, și anume acela de „cutezător, fără frică”.

Unii însă l-au pus în legătură cu verbul *a întreprinde*, fără să se gândească la înțelesul cuvântului, fiind înșelați numai de forma în aparență asemănătoare a lui *intreprinzător* cu *intrepid*. Aceasta a avut drept rezultat apariția unui nou adjectiv, necorect, *intrepriid*. Mai mult chiar se pot auzi și forme ca *intrepriid* și chiar *intreprind*, care bine înțeles că trebuie evitate.

LILIANA GRECU

DISCUȚII

HOZRASCIOT

În numărul 8 al revistei „Cum Vorbim” din luna noiembrie 1949, la rubrica „Discuții”, M. Maevsky și C. N. Ruscescu discută cele ce am scris despre expresia *Hozrasciot* în nr. 6, septembrie 1949, al revistei „Cum Vorbim”.

Autorii arată că: „Timpul și nevoia va statornici și la noi expresia care se va dovedi cea mai potrivită” și afirmă că „Legea pentru funcționarea și organizarea Statului, din 14 mai 1949” a adoptat pentru *hozrasciot* termenul *gospodărie chibzuită*. Consider acest termen greșit, iar vina o purtăm noi, care așteptăm ca „timpul și nevoia” să lucreze pentru noi; noi suntem acei care trebuie să căutăm termenul potrivit și să-l punem la dispoziția legislatorului; căci trebuie să notăm că orice gospodărie trebuie să fie „chibzuită”, fiindcă contrariul unei gospodării chibzuite este debandada și desordine, fapt ce nu se poate admite sub dictatura proletariatului.

Personal, propun ca însăși expresia *hozrasciot* să fie popularizată și introdusă în vocabularul nostru, chiar sub această formă, care, de altfel, apare uneori în presă.

PETRE ASTRAHANȚEV
Referent tehnic

IZVOR DE SANĂTATE

Întrebarea de ce e corect „un izvor de sănătate” și nu *un izvor al sănătății* s'a pus cu câteva luni înainte și i s'a dat un răspuns la timpul său. Faptul că și acum, în ultimul număr al revistei (nr. 1 anul II) se publică o explicație, mă îndeamnă să bănuiesc că redacția o găsește deosebit de justă și de aceea revine asupra acestei chestiuni. Nedumeririle mele nu sunt îndreptate, de aceea, numai spre cel care semnează textul explicației (D. Fyorea-Răiște), ci privesc și redacția, care și-a însușit acel text.

Mai întâi, o serie de inexactități.

Se preface că articolul posesiv *al* ar da genitivului o poziție dominantă față de cuvântul determinat, că ar arăta dependența acestuia față de el.

Cred că se uită aici genitivul obiectiv, care este dependent și nu dominant față de cuvântul precedent s. ex. *conducător al poporului, cântăreț al libertății, apărător al păcii, făuritor al unei vieți mai bune, ș. a.*

Articolul posesiv nu exprimă o funcție deosebită. De altfel el lipsește când determinantul este articulat și se află imediat înainte: *creionul fratelui meu* cu același raport de dependență ca și *un creion al fratelui meu sau creionul roșu al fratelui meu*. Raportul de dependență reiese din înțelesul întregii expresii și am da dovadă de formalism legând de o particulă o funcție sintactică fixă. Spre exemplu într-o expresie ca *guvernare a poporului*, nu articolul *a* hotărăște dacă trebuie să înțelegem o guvernare de către popor sau o guvernare asupra poporului, ci înțelesul întregii propoziții ca și al contextului.

Se explică apoi că dacă totuși avem articolul posesiv după substantivul *izvor* ca de pildă în *izvoarele gândirii* (în Epigonii), aceasta se întâmplă printr'un fel de personificare și ca atare substantivul *izvor* ar rămâne totuși subordonatul genitivului. Cu alte cuvinte *ale gândirii* își păstrează sensul posesiv și nu-l poate avea pe cel obiectiv. Nu știu de ce această interdicție. Nu sunt de acord nici cu condamnarea de plano a lui *izvor* al sănătății. Și aceasta fără a considera sănătatea o substanță personificată de care depinde izvorul. Poate că e corect folosit și *izvor al sănătății* în înțeles de „izvor care produce sănătatea”, așa cum e corect zis *izvor de sănătate* în înțeles de „izvor care produce sănătate”.

Mai menționez că analiza sintactică la care recurge articolul, spre o mai bună documentare, nu mi se pare cea exactă. Nu e cazul a se folosi întrebările atributive *ce fel de?* sau *al cui izvor?* Mai potrivite sunt întrebările complete: *izvor de ce (substanță)?* sau *izvor a ce (substanță)?* la care urmează a se răspunde: *izvor de sănătate*, respectiv *izvor al sănătății*.

Dar punctul cel mai nesatisfăcător al explicației date în revistă, este felul în care se recurge la logică pentru o explicație gramaticală. Pentru

noi prin explicație „în strânsă legătură cu logica” nu se înțelege transformarea unei impresii particulare în regulă, ci referirea la un principiu logic, la o categorie logică sau la o formă a gândirii demonstrative, bineînțeles în unitate cu cunoașterea realității.

O aplicare logică în cazul de față ar fi de exemplu plecarea dela categoria cantității cu antiteza ei dialectică *parte-întreg*. În acest caz forma logică și gramaticală e în funcție de gândirea celui care se exprimă. *Izvor de sănătate* (partitivul) se întemeiază pe ideea părții (contribue la producerea sănătății) iar *izvor al sănătății* pe ideea întregului (dă toată sănătatea) ceea ce poate a și fost în intenția firmei să exprime, în tendința ei de a face reclamă comercială exagerată.

Prof. ST. I.

Dacă interpretăm *izvor al sănătății* ca „izvor care dă toată sănătatea”, uităm cum suna textul întreg dela care a pornit discuția: *fiecare sticlă un izvor al sănătății*. Putem oare înțelege că fiecare sticlă este un izvor care dă toată sănătatea? Nu suntem de acord nici că în *izvor de sănătate* de este partitiv. Înțelesul exact este „un punct de plecare pentru sănătate”. Rămânem la ideea că formula reclamei este greșită, și această greșală nu provine dintr'o analiză necorectă a gândirii, ci dintr'o traducere servilă a unei formule străine.

ȘLEP, ȘALAND sau CEAM

În nr. 9 din anul I al revistei, la pag. 24, am citit articolul intitulat *Slep, șaland sau ceam*?

Analizând originea cuvântului *șaland* precum și înțelesul acestui cuvânt, autorul ajunge la concluzia că *șaland*, nu este altceva decât franțuzescul *chaland* care tradus în limba noastră înseamnă „șlep”. Deasemeni autorul arată că *chaland* sau *șlep* este orice vas fără motor care se poate deplasa numai tras și că aceste vase pot transporta orice mărfuri. În încheiere autorul vine cu părerea că ar fi bine să se stabilească un termen pentru orice vas fără motor destinat să transporte mărfuri.

Eu cred că acest lucru nu este posibil. Noi nu trebuie să uităm că limba se dezvoltă, se îmbogățește cu noi cuvinte pe măsură ce mijloacele de producție se dezvoltă se perfecționează. Dacă ținem seama că și în navigație mijloacele de transport și pentru diferite lucrări s'au perfecționat, că pentru executarea diferitelor lucrări de navigație s'au făcut vase de o construcție specială atunci ajungem la concluzia că vasele fără motor trebuie să aibă nume diferite după lucrările pe care le execută sau după mărfurile pe care le transportă.

Tankul petrolier care și el este un vas fără motor (sunt și cu motor) și care are o construcție specială nu se poate numi nici *șlep* nici *șaland*.

Cât privește afirmația autorului că se pot transporta orice mărfuri cu aceste vase fără motor, cred că este o greșală.

— *Șlepul* este un vas care poate transporta lemne, manufactură, cereale, ciment, nisip, etc.

— *Tankul* petrolier nu poate transporta decât produse petroliere lichide.

— *Ceamul*, care este construit din lemn, poate transporta lemne, nisip.

Nu se pot transporta cereale, manufactură sau alte mărfuri cu *șalandul*, care având o construcție deosebită de celelalte vase, nu poate asigura conservarea unor asemenea mărfuri. Nu trebuie să uităm apoi că *șalandul* are o capacitate foarte mică de încărcat față de *șlep*, *ceam* sau *tank*. *Șalandul* nu poate avea o capacitate mai mare de câteva vagoane pe când *ceamul*, *șlepul* sau *tankul* încarcă peste 40—50 vagoane.

Dacă limba este strâns legată de realitățile vieții materiale a societății care se dezvoltă, cred că nu este cazul să simplificăm limba de dragul celor neinițiați, care, cred eu, au datoria de a învăța și a cunoaște tot ce-i nou.

Serg. major

S. R. MARINESCU-Craiova

CITITE ȘI AUZITE

În „Almanahul Literar” al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., filiala Cluj, Nr. 4, într-o recenzie asupra primelor nouă numere din revista noastră, se arată că, în urma Rezoluției din 22 oct. 1948 a consiliului științific al Institutului pentru limbă și gândire „N. I. Marr” din U.R.S.S. și în urma criticii adusă de „Lupta de clasă” nr. 3 din 1949, lingviștii noștri, renunțând la vechile concepții și metode de cercetare greșite, au început să-și ridice nivelul ideologic și să aplice în cercetările lor materialismul dialectic și istoric.

Lingviștii dela Cluj își însușesc critica făcută de „Lupta de clasă” revistei „Bulletin Linguistique”, care apare la București.

În același Almanah găsim informații privitoare la felul în care se lucrează astăzi la Institutul de Lingvistică din Cluj. Spre deosebire de trecut, lucrările dela Dicționarul Limbii Române decurg într-un ritm mai repede.

Eliminându-se definitiv spiritul naționalist-șovinist de altădată, azi Institutul numără printre membrii săi și cercetători maghiari. Se fac cercetări pe teren româno-maghiaro-germane.

Sedintele Institutului sunt deschise și studenților. Subiectele comunicărilor sunt și ele altele: raporturile și influențele dintre limbile popoarelor conlocuitoare, caracterul de clasă al limbii, legătura dintre limbă și viața social-economică.

Ar trebui însă să se inițieze și conferințe publice pentru a familiariza poporul cu știința lingvistică.

În „Adevărul” din 1 aprilie 1950, se atrage atenția asupra unor greșeli de acord frecvente în unele afișe, citându-se exemple ca *lipirea afișelor strict oprit, este oprit (interzis) lipirea afișelor*.

În „Universul” din aceeași zi, la rubrica „Însemnări”, Ancuța Maican arată sensul nou pe care l-a căpătat astăzi cuvântul *rezervat*. În trecut mesele restaurantelor luxoase, compartimentele din trenuri, hotelurile, spectacolele, arta și literatura erau toate „rezervate” pentru exploataorii, care nu doreau să fie deranjați în petrecerile lor de oameni simpli.

Astăzi, compartimentele din trenuri, camerele din gări sunt rezervate pentru femeile cu copii mici. În tramvaie există locuri rezervate pentru invalizi, bolnavi, bătrâni, femei cu copii mici. Astăzi grija statului se îndreaptă spre oamenii muncii, care au posibilitatea să se bucure de cultură și odihnă. Aceste realități le oglindește și cuvântul *rezervat*.

La 18 februarie, prof. Gh. Tohăneanu, discutând cuvântul *muncă*, a arătat că sensul său primitiv era de „caznă”, „suferință”, „tortură”, „chin”, sens explicabil prin faptul că, în acea epocă, munca se făcea în condiții de cruntă exploatare. Prin înlăturarea vechilor raporturi de producție, în societatea nouă, omul nou adoptă o atitudine nouă față de muncă. Astăzi munca este o cinste și o onoare, un mijloc de înfrățire între oameni.

Sâmbătă 11 martie 1950, prof. I. Coteanu făcând cronica limbii la Radio a prezentat evoluția cuvântului *țicălos*, arătând cum dela sensul originar de „sărac, lipsit de avere”, derivat din *țicălă* „sărăcie”, din secolele XVI, XVII, XVIII și începutul celui de al XIX-lea, s'a ajuns la sensul de azi. Acesta este un efect al opticii burghezo-mosierești pentru care sărăcimea răzvrătită reprezenta o primejdie și un obiect de repulsie.

Sâmbătă 18 martie, prof. B. Cazacu a vorbit despre *Burtă-verde* și *Burtă-verzime* (vezi pag. 33 și urm.)

Sâmbătă 25 martie, prof. acad. Iorgu Iordan a vorbit despre îmbogățirea cuvântului *normă*, care în perioada capitalistă nu avea decât sensul de „rânduială, regulă morală sau gramaticală”, și care în perioada economiei planificate a obținut sensul nou de „cantitate de muncă dinainte determinată pentru un timp dat”. Cuvântul și-a creat și o familie: *a norma* „a stabili norma”, participii cu valoare adjectivală: *contabilitate normată, normator* „cel ce stabilește și controlează norma”, *normativ* „cantitatea materialelor necesare procesului de producție, fixată prin normă”.

STUDIUL LIMBII ȘI PEDAGOGIA

La sesiunea Academiei de științe pedagogice din Moscova s'a discutat în secția de metodică a limbii o serie de probleme în legătură cu ridicarea nivelului ideologic al muncii educative în școală. Socotim interesant să redăm câteva din discuțiile publicate în „Russiskii izak v škole” No. 5 din 1949.

În cadrul acestei sesiuni au luat cuvântul printre alții prof. G. Serdiucenko despre învățătura lui N. I. Marr, învederând că crearea lingvisticii materialiste de către N. I. Marr are o importanță mare pentru studiul și educația, nu numai a celor ce se vor specializa în domeniul lingvisticii, dar și pentru profesorii de limbă maternă a elevilor. După prof. Serdiucenko a referit prof. V. Dobromăslov în legătură cu ridicarea nivelului ideologic în predarea limbii ruse în școală, iar prof. E. Petrova în legătură cu predarea limbii ruse în lumina științei materialiste a limbii.

G. Serdiucenko a subliniat că dezvoltarea lingvisticii sovietice materialiste și rezultatele pe care le-a obținut sunt legate în cea mai mare măsură de activitatea lui N. I. Marr, care aplicând materialismul dialectic și istoric la studiul faptelor lingvistice, a creat o nouă teorie a limbii opusă lingvisticii reacționare și idealiste din trecut. Punând lingvistica pe bazele învățării marxist-leniniste, Marr acordă un rol de frunte în dezvoltarea limbii factorului social-economic, dar îi dă și o interpretare clară materialistă. El socotea problema originii limbii drept una din problemele primordiale în studiul limbii. Nașterea vorbirii umane, Marr o lega de dezvoltarea procesului muncii la oamenii din societatea primitivă. Tot așa trebuie subliniată în școală în legătură cu interpretarea noii învățături a limbii, unitatea dialectică dintre limbă și gândire, unitate care se manifestă dealungul întregii istorii a dezvoltării vorbirii. Unitatea aceasta fiind o unitate între formă și conținut, pătrunde toată vorbirea umană și elementele ei izolate. Prof. Serdiucenko arată că Marr făcea legătura

ra între dezvoltarea părții semantice a vorbirii și partea formală a ei, cu structura (sintaxa și morfologia) și cu formularea materială sonoră, legând într'un tot unitar și organic morfologia, sintaxa, lexicul și semantica, părți care în vechea lingvistică erau despărțite mecanic.

N. Marr a elaborat teoria procesului glotonic unic și a dezvoltării stadiale a limbilor, înțelegând prin acest proces schimbările calitative ale întregii structuri a limbii, schimbări care depind de mișcările radicale în dezvoltarea forțelor și relațiilor de producție în istoria omenirii. Referatul prof. Serdiucenko mai subliniază teza lui Marr că dezvoltarea tuturor limbilor lumii oglindește aceleași legi sociale, fapt condiționat de unitatea procesului istorico-social.

Stabilind principiile generale ale învățării noi, Marr a arătat că trebuie luat în considerație specificul fiecărei limbi, trebuind să se aprofundeze sistemul concret al fiecăreia din ele. El socotea indispensabil să lege teoria de practica construcției socialismului și acorda o deosebită atenție rolului limbii materne în învățământul școlar.

De aceea după prof. Serdiucenko, cunoașterea vieții lui Marr și a principiilor noii științe a limbii vor trebui aprofundate în școală, căci ele sunt indispensabile nu numai specialiștilor lingviști, ci și oricărui profesor la predarea limbii.

Prof. V. Dobromăslov, care a urmat cu referatul său, arată că predarea unei limbi în școală trebuie astfel organizată, încât învățarea ei să nu se bazeze pe memorarea mecanică a regulilor și formulărilor din manuale. Prin lămurirea faptelor limbii de către profesor pe baza lingvisticii materialiste, prin discutarea diverselor probleme lingvistice, elevii trebuie să ajungă după o analiză aprofundată a problemelor la concluziile juste. Prof. Dobromăslov arată că ridicarea nivelului în predarea limbii ruse s'ar putea realiza prin: a) rezolvarea problemelor în legătură cu concepția marxistă despre lume; b) educarea elevilor în spiritul patriotismului sovietic și a

mândriei naționale; e) desvăluirea bogăției limbii literare ruse, însuflarea dragostei pentru măreția limbă rusă și tendința de a-și perfecționa în permanență limba; d) dezvoltarea la elevi a înalțelor calități morale ale omului sovietic. În continuare prof. Dobromâșlov susține că, dacă predarea limbii ruse se va face la un nivel ideologic-teoretic înalt, se va ajunge la formarea unei concepții dialectico-materialistă despre lume, concepție căreia trebuie să-i dăm mare importanță în formarea elevilor. Foarte importantă din punct de vedere al concepției despre lume este considerarea limbii drept „cel mai important mijloc de comunicare între oameni” (Lenin), ca „o armă de dezvoltare și de luptă” (Stalin), ca un fenomen apărut în procesul muncii și al activității sociale care continuă să se dezvolte în legătură cu dezvoltarea societății.

Elevii trebuie să adâncească sensul unității dialectice dintre limbă și gândire a cărora apariție este condiționată de activitatea socială și de munca oamenilor. Ei vor trebui să înțeleagă deasemeni faptul de importanță capitală că în limbă nu există forme fără conținut și că diferitele fenomene ale limbii sunt în permanență în legătură și totuși în același timp în opoziție. Profesorii vor trebui să desvăluie în fața elevilor în mod sistematic funcțiile semantice ale fenomenelor lingvistice studiate, vor trebui să dea explicația istorică a faptelor lingvistice și să atragă atenția elevilor asupra fenomenelor trecătoare din limbă. E foarte important că la orice ocazie să li se arate măreția și forța limbii ruse, precum și importanța ei din punct de vedere mondial deoarece ea nu este numai limba națională a marelui popor rus, ci ea servește tuturor popoarelor din URSS. Profesorii vor trebui să arate că ea servește drept izvor de îmbogățire și pentru alte limbi, mai ales după Marea Revoluție din Octombrie. Elevii vor trebui să cunoască deasemeni părerile clasicii marxism-leninismului, a scriitorilor și poetilor, despre poporul și limba rusă.

Temurile formării elevilor în acest sens, pot fi atinse numai printr-o schimbare de metodă. Studiul limbii nu se va mai putea limita la învățarea mecanică a materialului din manuale,

ci elevii vor fi dirijați spre dezvoltarea gândirii și a înțelegerii acestui material, spre aplicarea permanentă a analizei conținutului faptelor lingvistice. Aceste trebuințe noi în studiul limbii trebuie realizate de către elevi în colective care să aplice critica la studiul limbii. Elevii vor trebui să aibă posibilitatea de a aplica și în mod practic cunoștințele lor privind limba; dacă vor fi atrași în viața socială a școlii, ei vor învăța să ia cuvântul la adunări ale elevilor, să ia parte la ședințe serale literare, să scrie articole la ziarul de perete, să organizeze editarea unor reviste școlare și să îndeplinească și alte lucrări care vor duce la formarea lor în legătură cu aplicarea practică a cunoștințelor de limbă.

Referatul prof. E. Petrova pune deasemeni o serie de probleme interesante. Prof. Petrova arată că multe teme din predarea cursului de limbă rusă (problema legăturilor între limbile slave, problemele lexicului, părțile vorbirii) dau posibilitatea de a descoperi în fața elevilor dependența limbii de raporturile istorice dintre popoare, de mișcările din istoria omenirii și a istoriei poporului rus.

Unul din principiile importante susținute de Petrova, este legătura dintre limbă și gândire și unitatea lor organică. Pentru asimilarea de către elevi a gramaticii e neapărată nevoie de o prealabilă educare a gândirii. În general studiul limbii se bazează pe înțelegerea dependenței formei de conținut. Arătând în referatul său că Marr a dat o importanță considerabilă lexicului, Prof. Petrova afirmă că profesorii ruși au dat o atenție mare studiului cuvântului.

O explicare istorică a limbii, spune Petrova, arătarea limbii ca un fenomen social, arătarea unității organice dintre limbă și gândire, o studiere sistematică a lexicului, a legilor de dezvoltare a limbii, studiul morfologiei pe baza relațiilor de sens și sintactice într'un text complet, educarea elevilor în sensul de a-și dezvolta cunoștințele tot mai largi în legătură cu limba, toate acestea vor da procesului de predare a limbii un caracter științific.

Am ținut să redăm o parte din discuțiile purtate la ședințele Acad. de științe pedagogice, socotind că ar putea fi de folos și pentru studiul limbii române.

ECATERINA SCAUERU

CERNĂȘEVSKI ȘI LINGVISTICA MATERIALISTĂ

În ultimul număr al Izvestiei Acad. de Științe a URSS (No. 6/1949) Gh. S. Sorokin publică un studiu intitulat *Cernășevski și lingvistica materialistă*. Este interesant de constatat, din acest articol, cum unul din cei mai importanți democrați-revoluționari din Rusia secolului al XIX-lea, în lupta pentru materialism și contra idealismului, a reușit să-și formeze o concepție despre lume atât de justă, încât rezolva o serie de probleme ale limbii în sensul lingvisticii materialiste de astăzi.

Autorul precizează că lingvistica rusă, presovietică, a făcut un drum lung de dezvoltare, iar savanții ruși au îmbogățit știința cu multe descoperiri în domeniile lingvisticii, adunând un material științific foarte bogat.

Desigur lingvistica sovietică care lucrează la dezvoltarea științei noi a limbii, care elaborează o direcție principial nouă în cercetările lingvistice, bazate pe metodologia marxism-leninismului, recunoaște aportul savanților lingviști ai perioadei presovietice, însă nu poate să aprecieze decât cu criticism moștenirea lăsată de ei, nu poate să închidă ochii în fața greșelilor și lipsurilor lor. Lingvistica sovietică apreciază în primul rând metoda, principialitatea și caracterul parținic bolșevic ale cercetărilor lingvistice. Și din aceste puncte de vedere irebue văzute și apreciate lucrările lingviștilor din trecut. Cercetarea ne arată pe savanții burghezi, închiși în turnul lor de fildeș, rupți de interesele cele mai importante ale poporului, conduși de concepții false, antiștiințifice, legate și tendințe politice reacționare. Din aceste puncte de vedere, examinarea meritelor științifice ale lingviștilor ruși este descurajatoare. Începând cu A. H. Vostokov, vedem că acesta are merite importante pentru filologia rusă și slavă, dar problemele filozofiei limbii nu l-au interesat deloc. Profe-

sorul lui Cernășevski, I. I. Sreznevski, a adunat un material lingvistic imens, însă a rămas prizonierul concepțiilor idealiste și formaliste în limbă. Nu trebuie să mai amintim în mod amănunțit idealismul și mărginirea politică a concepțiilor unui Buslaev, Aksakov și alții, dar este clar că ele se reflectau în metoda de rezolvare a unei serii de probleme lingvistice care au împiedecat sau au ținut pe loc dezvoltarea filologiei în spirit materialist. Trebuie considerată ca o excepție activitatea lui A. A. Potebnia, a cărui gândire filozofică și concepție lingvistică au fost fără îndoială influențate de mișcarea socială a epocii în care el și-a desăvârșit formația sa de savant. Nu se poate nega însă la el influența puternică a idealismului. Și activitatea științifică a lui Fortunatov, Sobolevski și Șahmatov, s'a resimțit de mărginirea burgheză a ideilor filozofice și a concepțiilor politice profese de aceștia.

De aceea lingviștilor sovietici le-a apărut remarcabilă concepția lingvistică atât de progresistă a lui Cernășevski. Dacă găsim la democrații revoluționari ai secolului al XIX-lea, ca Belinski, Herzen, Dobroliubov sau Pisarev idei importante în legătură cu problemele limbii, la Cernășevski le găsim amplu dezvoltate și atingând o serie din problemele cele mai importante ale lingvisticii.

Cernășevski și-a făcut o pregătire filologică multilaterală, s'a familiarizat cu literatura specială lingvistică și s'a manifestat ca un cercetător independent în lingvistica rusă și slavă. În lucrările, studiile și articolele sale, găsim multe idei juste și importante în legătură cu lingvistica. Dar nu aceasta interesează, ci ideile sale în legătură cu problemele generale ale lingvisticii, în care apare net sistemul concepțiilor sale, strâns legat de principiile fundamentale ale concepției sale despre lume.

Democrații revoluționari din deceniul al șaselea al veacului al XIX-lea, și în primul rând Cernășevski, reacționau cu multă sensibilitate la manifestările idealismului sau la caracterul tendențios al lingvisticii și încercau să libereze de ele lingvistica, îndrumând-o pe drumul materialismului și al legăturii cu problemele mai importante ale

vieții sociale. Cerculile reacționare însă considerau filologia idealistă ca un fel de contrapondere și se foloseau de formarea filologică a tineretului pentru a preveni dezvoltarea mișcării democratice și a ideilor progresiste. În special a fost chemat în ajutor sistemul reacționar al educației clasice, cerându-se pentru lămurirea unor probleme de limbă, ajutorul teoriilor idealiste și al metafizicii. Evident că toate acestea au dus la o specializare exagerată filologică în învățământul reacționar clasic, fapt care a trebuit să preocupe pe revoluționarii-democrați. Urmarea a fost că ei au pornit o critică a idealismului în lingvistică, ajungând la formularea materialistă a problemelor ei fundamentale și în primul rând a problemelor „limbă și gândire”, „limbă și societate”.

În lingvistica burgheză occidentală, domneau ideile reacționare ale lui Humboldt, considerat și în Rusia ca autoritate științifică în acest domeniu. Cernășevski a supus unei analize dezvoltate ideile principale ale lui Humboldt, criticând, din poziția sa progresistă de democrat-revoluționar și lucrările altor lingviști, printre ei și pe Grimm, care reprezentau lingvistica comparativă istorică burgheză.

Cea mai mare atenție a dat-o Cernășevski problemei raportului dintre limbă și gândire. Pe lingviștii idealiști îi caracteriza faptul că ei identificau în mod formal limba și gândirea, formulând noțiunea așa numitor *gândiri lingvistice*, adică învățătura că particularitățile de structură ale limbilor condiționează un tip special de gândire, căruia îi limitează posibilitățile. Raportul între limbă și gândire era astfel răsturnat, iar identificarea formelor lingvistice și ale gândirii era urmată de identificarea limbii și a vorbitorilor ei. Din analiza anumitor particularități ale structurii lingvistice se trăgeau concluzii mecanice despre un tip special de gândire, neschimbător în ce privește natura lui, ignorându-se caracterul complex dialectic al raporturilor dintre limbă și gândire. Concepția despre legătura dintre limbă și gândire se simplifică și devine concepție metafizică. Concepțiile formaliste care examinau bogăția limbii, înainte de toate din punctul de vedere al bogăției formelor gramaticale, din punctul

de vedere al dezvoltării flexiunii, transformau în concluzie ideea identității limbii și gândirii, în directă dependență a gândirii de o anumită structură morfologică a limbii, de particularitățile formei cuvântului. Când aceste particularități ale structurii rămân neschimbate în cursul unui timp îndelungat, atunci și tipul de gândire al vorbitorilor se considera ca ceva permanent și neschimbător. Când acele particularități ale structurii gramaticale deosebesc o limbă de alta, atunci formele gândirii a popoarelor care vorbeau limbile respective, erau considerate și ele ca ceva izolat și diferențiat. Astfel, în conformitate cu diferențele care caracterizau limbile izolate, aglutinante și flexionare, se trăgea concluzia diferenței gândirii popoarelor care vorbeau limbii de diferite tipuri structurale și cu diferite mijloace de exprimare a raporturilor între cuvinte și propoziție.

Cernășevski a dat lovituri în special concluziilor formal-idealiste ale lingvisticii burgheze. El pleacă dela poziția fundamentală că limba este un mijloc de comunicare, că în cuvânt avem reflectarea realității. Însă cuvântul fiind exprimarea noțiunii, el nu poate fi direct identificat cu obiectul. El spune: „În cuvânt sunt lăsate deoparte toate caracteristicile întâmplătoare ale obiectului și sunt păstrate numai cele esențiale. De aici rezultă și forța cuvântului, dar și neajunsul lui, deoarece el nu dă plenitatea comparației dintre reprezentările noastre despre ele”.

Această idee este exprimată de Cernășevski și mai precis când spune: „probabil toți care scriu despre limbă, știu că cuvântul nu cuprinde întregul conținut al reprezentării, ci numai o parte, și de multe ori aceasta, chiar dacă este esențială, este totuși o parte foarte mică. Cei care se ocupă de limbă știu că există multe reprezentări ale căror conținut nu poate fi cuprins prin cuvinte, oricât de mare ar fi numărul lor”.

Este clar că aici nu e vorba de valoarea incompletă a cuvântului din punctul de vedere al teoriei cunoașterii, nu e vorba de ruperea cuvântului de gândire și viața practică. Sensul acestor idei exprimate de Cernășevski este că *nu cuvântul determină volumul de percepere a realității*; că în-

suși cuvântul reprezintă un anumit rezultat al activității conștiinței noastre; că cuvântul este o generalizare care creează condițiile pentru dezvoltarea cunoașterii noastre; că unitatea gândirii și a limbii nu reprezintă identitatea lor, căci această unitate include atât momentul apropierii cât și momentul contradicțiilor între ambele, acestea fiind învinse în cursul dezvoltării vieții sociale.

Altădată Cernășevski afirmă „ca și dezvoltarea gândirii, tot așa și dezvoltarea limbii urmează dezvoltarea vieții unui popor”. Dar aceasta nu trebuie să ducă la identificarea formală și superficială a limbii cu poporul, așa cum era identificată limba și gândirea. Declarându-se de acord cu afirmația unui filolog, care a spus că „limba este oglinda gândirii poporului”, Cernășevski spune totuși că „nu orice oglindă reflectă obiectul în deplină măsură și sub adevăratul său aspect. În literatură și în istorie viața unui popor se reflectă din plin și în mod fidel; în limbă însă, neprecis, nedepin și deoseori în mod nefidel”.

Aceste idei ale lui Cernășevski sunt evident îndreptate contra identificării formei gramaticale cu conținutul, identificare care conține problema unității formei lingvistice și a conținutului gândirii. Căci dând explicații la cele spuse mai sus, Cernășevski atrage atenția asupra faptului că în limba arabă verbul este lipsit de posibilitatea de a reda formal timpul și cu toate acestea nimeni nu va trage concluzia că Arabii nu cunosc deosebirea între prezent, viitor și trecut. El subliniază contrastul și lipsa de coincidență posibilă între conținutul vorbirii și între formele gramaticale ale cuvântului.

Cernășevski este primul care a indicat în felul acesta diferența dintre forma gramaticală a cuvântului și dintre semnificațiile gramaticale pe care cuvântul le primește în propoziție, este primul care a pus pe planul întâii semnificația gramaticală și nu diferența formelor.

În legătură cu aceasta, Cernășevski a exprimat o altă idee, necesară pentru înțelegerea celor spuse, anume ideea importanței mai mari a legăturilor sintactice dintre cuvinte, pentru relevarea semnificației gramaticale a unor cuvinte izolate în vorbire. El spu-

ne: „Chestiunea de a se ști semnificația gramaticală a unui anumit cuvânt este determinată de construcția propoziției și nu de forma cuvântului; a-cesta e valabil chiar pentru limba latină, în care formele gramaticale domină mai ferm decât în limbile europene”.

Mai categoric vorbește Cernășevski despre importanța mai mare a mijloacelor sintactice și lexicale pentru a putea determina bogăția limbii, atunci când spune: „Formele etimologice, izolate de regulile sintaxei, nu au nicio importanță; din contra, legile sintaxei determină în mod satisfăcător în toate limbile raporturile logice dintre cuvinte, fie că au sau nu ajutorul formelor morfologice”.

Prin tendința sa către formularea dialectică a problemei raportului limbii și gândirii, prin scoaterea pe planul întâii la cercetarea unei limbi, a sintaxei și a lexicului, nu a morfologiei, Cernășevski se dovedește a fi înalinea lingvisticii burgheze a timpului său. Deși el nu a putut da soluția unității limbii și gândirii, ceea ce e posibil numai din poziția materialismului dialectic, totuși el mergea aici în direcția care a fost profund și larg dezvoltată de lingvistica materialistă. În acest spirit a lăcut Cernășevski și critica clasificării morfologice a limbilor, acordând acestei clasificări numai o valoare specială tehnică. Din ideea pe care o dezvoltă Cernășevski în continuare, rezultă că realitatea, viața socială și gândirea determină crearea și dezvoltarea limbii; el subliniază caracterul complex al raporturilor dintre limbă și gândire și respinge necondiționat formalismul folosit în rezolvarea acestei probleme fundamentale pentru lingvistică.

Evident, Cernășevski nu a putut rezolva nici problema clasificării științifice a limbilor, care să considere apropierea și diferențele lor fundamentale în legătură cu clarificarea dialectică a unității limbii și gândirii. Rezolvarea acestei probleme, pusă pe bazele largi ale materialismului dialectic, face parte din sarcinile fundamentale ale noii științe a limbii. Cernășevski încearcă totuși să scoată problema din cadrul îngust al concepțiilor formalist-gramaticale. Noi nu găsim la el rezolvarea istorică a problemei.

mei formării diferențelor între limbi după structura lor gramaticală, însă el reușește să desvăluie falimentul, caracterul metafizic și antiistoric al lingvisticii formaliste idealiste, când aceasta încearcă să aprecieze felul de gândire al popoarelor, după unele particularități ale structurii gramaticale a limbilor, particularități luate la întâmplare și înțelese greșit istoric. Prin această interpretare lingvistica formalistă idealistă ignorează dialectica dezvoltării limbii în unitatea sa cu dezvoltarea gândirii și explică particularitățile limbii ca niște particularități ale gândirii metafizice, neschimbătoare, neluând în considerare adevărul că legătura indisolubilă dintre limbă și gândire este permanentă și numai formele acestei legături sunt istoricește schimbătoare și variate.

Lingvistica materialistă apără teza că dezvoltarea gândirii este condiționată de dezvoltarea vieții sociale și că-și găsește exprimarea în limbă prin diferite posibilități. Lingvistica materialistă nu poate să admită ruptura limbii de gândire și nici nu poate accepta caracterul întâmplător al acestei legături, cum se manifestă ea în teoria simbolurilor; în fine nu poate accepta nici identitatea formelor lingvistice cu gândirea, așa cum a fost ea decretată de lingvistica burgheză. Aceasta, plecând, în unilateralitatea ei formalistă, dela formele limbii către formele gândirii, trebuia să ajungă la concluzii metafizice, care dau importanță formei în dauna conținutului. Marele merit al lui Cernășevski constă în faptul că a desvăluit neconsistența filozofică a ideilor lui Humboldt prin critica sa nimicitoare, care dovedea legătura teoriilor acestuia cu teoriile filozofiei idealiste și ale direcției metafizice în gândire care pe atunci domina în Germania. Al doilea merit mare al lui Cernășevski a fost demascarea caracterului rasist și naționalist al teoriilor lingvistice burgheze, care, dela identificarea idealistă a limbii și gândirii, ajungeau la afirmarea superiorității popoarelor care vorbeau limbile aparținând tipului de limbă flexionare și a inferiorității intelectuale a popoarelor care vorbeau limbă aparținând altor tipuri de limbă.

Când în zilele noastre savanții aflați în slujba imperialismului anglo-ame-

rican folosesc ca argument, pentru a dovedi superioritatea rasei anglo-americe, teoria superiorității de structură a limbilor analitice, criticile lui Cernășevski în această direcție sună foarte actual și pot servi ca exemplu de cercetare științifică față de concepțiile antiștiințifice ale teoriilor de origine imperialistă. Cernășevski spune că tezele lingvisticii burgheze, care folosesc silogisme pentru a ajunge la concluziile dorite, amintesc scolastica medievală, cu care prezintă în adevăr o înrudire foarte apropiată.

În unele concepții ale sale, Cernășevski pornește, ce e drept, încă dela tezele lingvisticii comparative istorice a secolului al XIX-lea, dar în analiza clasificării morfologice a limbilor apare totuși concepția sa materialistă despre lume. Un alt merit al concepțiilor sale progresiste este acela, că pretenției filologiei idealiste de a avea o situație independentă între alte ramuri ale științei, Cernășevski îi opune concepția că lingvistica trebuie să fie legată de istoria societății, de etnografie, etc., bazându-se pe rezultatele obținute de aceste ramuri și nu ruptă de ele.

Cernășevski a respins teoria nedialectică și antiistorică a unei legături între particularitățile gramaticale ale unor limbi și particularitățile existente în tipul de gândire a popoarelor vorbind acele limbi. El nu a reușit însă să dea o concepție încheată, istorică și științifică a națiunii, a caracteristicilor ei de bază și a liniilor fundamentale în dezvoltarea istorică a națiunilor contemporane. Aceasta a rămas să fie rezolvată cu ajutorul gândirii marxiste, prin lucrările clasice ale lui Lenin și Stalin. Meritul său este totuși de a fi încercat să găsească criteriul real pentru determinarea caracteristicilor unei națiuni, în vederea rezolvării problemei naționale. Dacă i-a lipsit criteriul unic just care pleacă dela înțelegerea materialistă a istoriei, putem afirma totuși că concepțiile sale în această privință sunt net opuse teoriilor șoviniste liberal-burgheze despre națiune. Lui Cernășevski îi lipsea încă înțelegerea faptului că națiunea este o categorie istorică, care se naște împreună cu dezvoltarea relațiilor capitaliste; mai stăruia la el și nelămurirea în privința

terminologiei juste. Important este însă faptul că a înțeles greșala și a criticat-o, când lingvistica burgheză a identificat națiunea cu rasa.

Concepțiile lui Cernășevski ocupă un loc onorabil în istoria dezvoltării direcției materialiste în lingvistică. El a făcut o critică adâncă lingvisticei formaliste idealiste, demascând legăturile ei cu rasismul și cu naționalismul. El a tratat just problema unității limbii și gândirii, văzând-o just și tot just a pus și problema dezvoltării istorice a limbii în legătură cu dezvoltarea poporului, a națiunii. Evident că Cernășevski, fiind reprezentantul filosofiei premarxiste, nu a putut da lucrări fundamentale, concludente în problema lingvisticii și nici o critică completă a lingvisticii comparative istorice din secolul al XIX-lea, însă ca gânditor revoluționar rus, el aduce idei progresiste în lingvistică.

V. B.

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

În ziua de 22 martie 1950, prof. Maria Rădulescu a prezentat articolul „*Materialism și empiriocriticism și lingvistica Sovietică*” al lui R. A. Budagov, apărut în *Izvestia Akademii Nauk SSSR*, secția literatură și limbă (1949, vol. VIII, fasc. 6).

Budagov arată că opera lui Lenin constituie un model de luptă împotriva formalismului și cosmopolitismului, și totodată o contribuție însemnată în progresul lingvisticii materialiste.

În studiul pe care-l face, Budagov se ocupă de două probleme desprinse din lucrarea lui Lenin:

I. teoria leninistă despre esența de clasă a terminologiei științifice și în special a celei filosofice.

II. principiile critice aduse teoriei semnelor hieroglifelor în filosofie.

În lupta pe care a pornit-o împotriva dușmanilor materialismului, Lenin și-a dat seama că în primul rând trebuie să dea pe față confuzia pe care aceștia voiau să o provoace în terminologia științifică. Terminologia falsă cu care ei voiau să înlocuiască „învechiții” termeni ai materialismului ascunde lupta dintre cele două orientări: materialistă și idealistă. În acest sens

sunt analizați termenii: *realism, experiență, element*.

Susținând introducerea termenului *realizări* în loc de *materialism*, ei voiau să producă confuzia în privința contrastului fundamental ce există între materialism și idealism. În același timp ei voiau să arate că nu trebuie să se vorbească numai de contrastul dintre materialism și idealism, ci că se poate vorbi și de contrastul dintre realism și idealism.

Filosofia marxistă a arătat că experiența este reflectarea în conștiința umană a lumii obiective prin mijlocirea percepției sensoriale pe baza practicei transformării lumii. Machiștii însă considerau experiența doar ca un obiect de cercetare.

Lenin a dovedit că această denaturare urmarea să creeze impresia că între materialism și idealism nu este o deosebire fundamentală. Noțiunea de experiență, așa cum o prezentau ei, ar fi putut să țină tot atât de bine de linia marxistă ca și de cea idealistă, cu un rol evident de „împăciuitor”. Analizându-le afirmația că „experiența nu face decât să umple cadrul pe care îl aduce omul cu sine pe lume”, Lenin demască legătura directă a machiștilor ruși cu Kantismul.

O altă noțiune care apare la machiști cu aceeași funcțiune de „împăciuitor”, este aceea de *element*. Machiștii spuneau că folosesc noțiunea de „element”, „complex de elemente”, în locul sau alături de „senzații”, „complex de senzații”, atunci când elementele nu sunt legate numai între ele, ci și de corpul omenesc, adică atunci când sunt senzații. Lenin a arătat că prin jongleria lor de vorbe machiștii au vrut să nu ia atitudine față de problema priorității materiei sau conștiinței, să o înfățișeze ca și cum ei nu ar nega lumea exterioară, ci doar „unilateralitatea” materialismului, în această problemă.

Rezultă de aici limpede justetea luptei lui Lenin pentru a demasca falsa terminologie științifică.

A doua problemă din lucrarea *Materialism și empiriocriticism* de care se ocupă Budagov cuprinde critica teoriei semnelor în filosofie și în special a teoriei hieroglifelor lui Plehanov. Din felul cum Plehanov pusese problema rezulta că în conștiința noastră nu

s'ar oglindii realitatea, ci numai simboluri ale acestei realități, un fel de hieroglife. Plecând de aici lingvistica burgheză a căutat să arate că limba nu reprezintă conștiința reală în care se reflectă lumea obiectivă, ci numai un sistem de semne lingvistice, bazate pe legături simbolice, convenționale, între noțiunea desemnată și cuvântul care o desemnează.

Pentru a analiza, în special teoria lui F. de Saussure „limba este un sistem de semne”, Budagov se folosește de *Sintaxa logică a limbii* a filosofului Carnap și de *Tratatul logico-filosofic* al profesorului Wittgenstein. Budagov arată că după teoriile acestora, nu realitatea obiectivă determină natura logică a noțiunii și aceasta din urmă legile sintactice ale acordului, ci „regulile sintactice” „duc” după sine logica, care postulează realitatea.

Împărțirea limbajului în modul material și modul formal, așa cum face filosoful Carnap, când își pune problema rolului limbii în procesul cunoașterii, are drept scop, după cum arată Budagov, ruperea lumii spirituale a omului de realitate.

Lenin a dovedit că încercările machiștilor de a se situa „deasupra curentelor diametral opuse din filosofie. — materialism și idealism —, de a înlătura în vorbă „unilateralitatea acestor două doctrine nu duce de fapt decât la pronovăduirea unui idealism rafinat și mult mai primeidios, nu duce decât la șarlatanie conciliatorie”. Acest lucru este valabil și pentru concepția pozitivismului logic în lingvistică.

Budagov arată că toate trăsăturile caracteristice ale filosofiei burgheze dela sfârșitul secolului, pe care le demască Lenin în *Materialism și empiriocriticism*, au scopul de a elimina tot ce este material din viață, limbă și gândire.

Datoria lingvisticii materialiste este de a demasca sensul ascuns al acestei teorii și de a lupta împotriva lor.

AUREL NICOLESCU

FILIALA BUCUREȘTI

Vineri 17 martie 1950, Prof. I. Coteanu a ținut la Societatea de Științe istorice, filologie și folklor, o conferință intitulată *Noua teorie a limbii*.

Noua teorie a limbii este teoria mar-

xist-leninistă a limbii. Ea s'a născut în lupta împotriva concepțiilor idealiste burgheze și este singura teorie științifică a limbii. Conferențiarul trece în revistă școlile lingvistice burgheze, arătând că niciuna din ele n'a putut da răspunsuri științifice în domeniul lingvisticii. Niciuna din aceste școli nu pornea dela studierea realității. Singura concepție care poate să rezolve problemele de ordin lingvistic este concepția materialismului dialectic și istoric. De aceea, la baza noii teorii a limbii trebuie să stea această concepție.

După ce face o succintă dare de seamă a activității lingvistului sovietic N. I. Marr, înemeietorul noii școli lingvistice sovietice, conferențiarul arată în ce constă noua teorie a limbii: aceasta pornește dela realitatea socială în mijlocul căreia se naște limbajul. Limba, ca orice fenomen de suprastructură, e în interdependență cu structura societății, adică limba e condiționată de societate și are la rândul ei acțiune asupra societății. Procesul de dezvoltare a limbilor e strâns legat de procesul de dezvoltare istorică a societății. Legile de dezvoltare a limbii sunt paralele cu legile de dezvoltare a societății.

Limba a fost creată de oameni în procesul muncii, pentrucă munca sta la baza apariției societății. Deasemenea, limba este în strânsă legătură cu gândirea, care, fiind condiționată de societate, nu este decât reflectarea ei. În felul acesta se stabilește în lingvistică principiul legăturii dintre formă și conținut. La baza procesului de formare a limbii stau încrucișarea și unificarea. Aceasta înseamnă că la baza limbii stau numeroasele limbi vorbite de triburile care, din cauza necesităților materiale au stabilit între ele relații sociale; ca o urmare a acestora, s'a produs încrucișarea limbilor și apoi unificarea lor într'un tot care a continuat să se încrucișeze și să se unifice mai departe. În felul acesta, procesul de dezvoltare a limbilor e arătat sub forma unei piramide, așezată pe baza ei și cu vârful în sus. Acest proces de dezvoltare a limbilor nu se săvârșește printr'o evoluție lentă, ci prin salturi bruște, calitative, așa numitele stadii, condiționate de societate. Trecerea dela un stadiu de des-

voltare a limbii la alt stadiu nu se face în mod mecanic, ci reprezintă un proces dialectic care se întemeiază pe interdependența care există între fenomenele lumii înconjurătoare și gândirea și limba omenească.

Vorbirea începe cu fraza, cu sunetul însoțit de gest. Primele sunete rostite de om sunt rezultatul unei gândiri; de aceea, se consideră că la baza limbii stă fraza.

Nu mai dezvoltarea gândirii și posibilitatea de abstractizare a dat puțința omului să analizeze forma ca ceva de sine stătător. Dar nu trebuie pierdut din vedere faptul că orice formă gramaticală îmbracă o gândire și că formă fără conținut nu poate exista. Conferința s'a încheiat prin sublinierea necesității urgente de în școlile noastre să înceapă studierea limbii pe noi baze științifice.

LILIANA GRECU

Colectivul de cercetare a metodelor noi în predarea disciplinelor filologice a îndeplinit următorul plan de muncă:

5 ianuarie: prof. I. Negoescu, referat asupra „Gramaticii manualului de limbă română, de cl. V-a”.

19 ianuarie: prof. I. Negoescu, „Gramatică manualului de cl. VI-a”.

2 februarie: prof. Petre Dioghenide, o comunicare cu titlul „Predarea gramaticii după metoda sovietică”.

18 februarie: în ședință plenară, s'a discutat „Predarea gramaticii după metoda sovietică”.

2 martie: referenți M. Gregorian, Fierescu, Simion Vârzaru: „Manualul de limbă română pentru cl. VIII-a”.

23 martie: referenți I. Negoescu, „Metodica limbii și literaturii române (Evoluția, moștenirea învățământului din trecut, contribuții pentru o nouă metodică)”.
25 martie: ședință plenară: „Metodica limbii și literaturii române”.

În luna ianuarie, s'a ținut comunicarea prof. Tudor Vianu „Limba lui Eminescu”.

În luna februarie, prof. N. I. Barbu a vorbit despre „Concordanța timpurilor și subordonarea în limba română”.

Ambele comunicări au fost rezumate mai sus.

În luna martie a fost îndeplinit următorul program: la 17 martie prof. I. Coteanu, șef de lucrări la Facultatea de Filologie: va ține o conferință

intitulată: „Despre noua teorie a limbii”, iar la 24 martie, prof. Al. Graur va face o comunicare despre „Genul neutru în limba română”.

FILIALA TIMIȘOARA

În ziua de 19 martie s'a constituit Filiala Timișoara a Societății noastre. Prin înființarea acestei filiale, societatea vine în ajutorul cadrelor didactice, creându-le condițiile unei rodnice activități științifice și posibilitatea îmbunătățirii constante a pregătirii profesionale.

Comitetul filialei este compus din: Președinte: Prof. univ., Moga Marius, director al Muzeului.

Vice-președinte: învățător Dordea Ion.

Secretar prof. Țintă Aurel.

Responsabil secția istorică: prof. Ștefan Grigorie.

Responsabil secția filologie: prof. Binder Ștefan.

Responsabil secția folclor: prof. Mihalache Constantin.

Membrii în Comitet: Gandelman M., Rădășanu Constantin, Szekeli Ladislau.

Cenzori: Adamovitz, Crișan Elena, Popiț Grigorie.

Cu ocazia constituirii filialei, Prof. Al. Graur, delegatul Consiliului Societății, a vorbit despre „Lingvistica apuseană în slujba imperialismului”. Imperialismul, faza de descompunere a capitalismului, pune în slujba exploataării toate manifestările spiritului omenească, și știința, și lingvistica.

Așa zii lingviști din Apus au îndrăzneala să afirme că toate neînțelegerile din omenire sunt din cauza lipsei unei limbi comune, universale. Dar, spun ei, există națiuni valoroase și nevalorose. De aceea s'au făcut încercări de creare a unor limbi comune, în care majoritatea cuvintelor sunt englezești și americane, limbile națiunilor celor mai „valorose”.

Sub acest văl se pot vedea ușor intențiile imperialiștilor, care urmăresc realizarea unui stat universal, bine înțeles sub dominație anglo-americană. O limbă comună nu poate fi impusă. Se va ajunge la o limbă unică atunci când comunismul va triumfa în toată lumea. Ea se va construi din întrepătrunderile reciproce a felului de viață comunist.

FILIALA IAȘI

Duminică 15 ianuarie, în cadrul comemorării lui Eminescu, prof. G. Istrate a vorbit despre „Eminescu și limba populară“.

Joi 26 ianuarie, la Cercul de studii al Facultății de Filologie, prof. G. Ivănescu a ținut comunicarea „Istoria limbii române în lumina materialismului dialectic“.

S'a planificat munca științifică în colectiv, în cadrul cătedrelor de limbă română, rusă, limbi clasice, române și germanice.

Pentru 14 februarie, a fost programat prof. Șt. Cuciureanu, cu referatul „Restructurarea filologiei romanice“.

INSTITUTUL DE LINGVISTICA

La 16 februarie, Prof. Al. Graur a comunicat câteva „Observații asupra întrebunțării timpurilor în românește“.

I. *Trecutul de modestie* îl constatăm în expresia, luată din graiul vânzătorilor, *ce-ați dorit* sau, în povești, când servitorul întreabă *ce-ai poruncit stăpâne?* Dar atitudinea este mai mult de slugărnice decât de modestie, căci presupune satisfacerea imediată a dorinței. Asemenea expresii au început să dispară, odată cu transformările prin care trece țara noastră.

II. Adesea copiii când stabilesc regulile jocului lor, întrebunțează imperfectul: *Acuma eu eram tata, tu erai doctorul*, etc. Aici imperfectul provine din imitarea limbii poveștilor. În franțuzește, în condiții similare, se întrebunțează condiționalul trecut, deși nu-i vorba de fapte petrecute înaintea jocului, ci de ceea ce va urma.

În expresiile de *ce nu te'ntorceai tu sau de ce nu stăteai tu la masă cu oameni...* se găsește imperfectul de reproș, care se poate să fie un imperfect adevărat, creat prin analogie cu *mai bine stăteai la masă*, nuanța modală ștergându-se cu timpul. În acest fel de exprimare e folosită persoana a II-a, pentru că ei i se fac reproșuri.

III. *Perfectul simplu* a rămas, în limba vorbită, numai în apusul țării. Dar se întrebunțează pretutindeni, cu ironie sau sarcasm, când se parodiază stilul din cărți: *făcuși ispravă, o nimeriși*, rostite pe un ton pretențios. Persoana a II-a nu este mai deloc folosită în texte literare, de aceea pro-

duce o impresie mai puternică, întrebunțată în vorbire.

Sensul perfectului simplu, din graiul oral, este de a exprima o acțiune recentă, pe când perfectul compus redă acțiuni terminate de mult. În limba literară, se pare să situația este inversă. Dar la unele verbe, perfectul simplu nu se poate folosi decât în anumite condiții, sau chiar deloc. Aici trebuie să vedem unul din elementele slave care au luat parte la formarea limbii române, aspectul verbului. Perfectul simplu exprimă o acțiune care începe, sau care durează puțin. Verbele care exprimă o acțiune continuă sau o stare, pot fi întrebunțate la perfectul simplu, dar numai dacă li se limitează durata acțiunii: *bău*, singur, nu se poate spune, ci *bău un pahar*. Mai putem reda timpul, întrebunțând un verb cu sensul de a începe, pus la perfectul simplu, iar celălalt verb rămâne la subjonctiv prezent sau la infinitiv: *incepu să cânte* sau *prinse a cânta*. Adesea, pentru a exprima o acțiune momentană, se schimbă verbul: *a ședea* (durativ) și *a se așeza* (momentan) — nu se poate spune *el șezu*, ci *el se așeză*.

IV. Problema aspectului se prezintă și pentru *viitor*, în cazul verbului a *trăi*. Acțiunea exprimată este durativă, deci trebuie limitată: *va trăi mult* sau *va continua să trăiască*.

Un fenomen, foarte răspândit în școlile noastre este întrebunțarea viitorului în locul trecutului. Viitorul dă un ton mai vag afirmațiilor făcute de elevul nu prea stăpân pe materie, pe când trecutul presupune o mai mare doză de siguranță.

Folosirea aceasta a viitorului trebuie îndepărtată din limbajul școlărilor.

TEODORA TOMESCU

Miercuri 15 martie a avut loc ședința de comunicări a Institutului de Lingvistică al Academiei R.P.R. S'a citit lucrarea studenților T. Tomescu și L. Grecu „Câteva observații asupra verbului a (se) juca“.

Verbul e întrebunțat atât la forma activă cât și la forma reflexivă, cu sens întru câțva diferit. La forma activă e întrebunțat mai mult în limba celor în vârstă și, spre deosebire de forma reflexivă, are o notă de gravitate. Astfel, expresia *joc la horă*, deși

aparent domnește o acțiune prin care țărânul se distrează, reflectă totuși importanța pe care această acțiune o are în viața lor. Jocul la horă e practicat cu cea mai mare seriozitate. La fel în expresia *joc la bursă*, care înseamnă „a specula cu valori cotate la bursă, verbul nu indică un joc, ci arată seriozitatea cu care exploatarea urmărește un câștig.

Interesantă din punct de vedere al felului cum limba oglindește este expresia *am venit să joc o fată*, care arată atitudinea de superioritate pe care bărbatul o are față de femei, fata fiind considerată ca un simplu obiect. Faptul e cu atât mai semnificativ, cu cât există o construcție care poate da nota de reciprocitate: *am venit să joc cu o fată*, și care nu este întrebuintată aproape deloc.

Forma reflexivă apare mai mult în limbajul copiilor și are sensul în special de distracție de joc.

Expresia *ne jucăm în cărți* (forma reflexivă), care circulă la sate, este întrebuintată în limba celor în vârstă, reprezentând astfel atitudinea diferită a țărânului față de joc. Pentru clasa fostă dominantă *a juca* are nota de gravitate a celui care vede în joc un mijloc de câștig, pentru lumea satelor era o simplă distracție.

Prin aceasta se subliniază diferența de sens între cele două forme (activă și reflexivă).

Când spunem *nu te juca cu jocul*, atragem atenția celui cu care vorbim, asupra faptului că jocul e ceva periculos și nu poate deci constitui obiectul unui joc, al unei distracții, așa dar forma reflexivă (a se juca) indică tocmai nota de superficialitate a acțiunii.

Urmărirea diferitelor exemple duce la sublinierea raportului dintre limbă și societate.

Au urmat discuții, în care s'a insistat și asupra faptului că lucrarea este prima comunicare pregătită în colectiv.

E V.

INSTITUTUL DE LINGVISTICA DIN CLUJ

A luat ființă pe lângă Facultatea de Litere dela Universitatea din Cluj, în 1919, sub numele nepotrivit de „Muzeul Limbii Române”. În activitatea sa de 30 de ani, fostul „muzeu” a avut câteva realizări frumoase. A

pus bazele „Atlasului lingvistic român”, a publicat un buletin de specialitate cu numele ciudat, ce e drept, de *Dacoromania*, și a lucrat, adevărat, cu o încetineală care devenise proverbială, *Dicționarul Limbii Române*, sub auspiciile fostei Academii Române. Fostul „Muzeu” a avut însă, în activitatea sa, o întreagă serie de părți profund negative. A fost un institut tipic sectar, în permanență dușmănie cu toți lingviștii dela celelalte universități din țară, care, la rândul lor, nu i-au rămas datori în această privință. Majoritatea „muzeiștilor” au fost latinomani, idealști cu toții și aproape toți șovini. Lingvistica materialistă sovietică, știința marxistă a limbii, a fost total ignorată, ca de altfel și de ceilalți specialiști ai noștri. Aceste grave vini din trecut ne impun nouă, lingviștilor dela Universitatea „V. Babeș” din Cluj, datoria de a ne scruta fără încetare conștiința și de a lupta cu noi înșine pentru a ne îndrepta.

În locul vechiului „Muzeu” există astăzi la Cluj un Institut nou de lingvistică, încadrat în munca științifică planificată a Academiei R.P.R., institut nou atât ca organizare, cât și ca spirit din care sectarismul, latinomania și, dimpreună cu ea, șovinismul, au fost în întregime înlăturate. Institutul are azi două secții: o secție română și o secție maghiară, care colaborează în mod desăvârșit tovarășesc, sub conducerea academicianului Emil Petrovici. Prin învățarea limbii ruse de către membrii institutului, prin comunicări asupra lingvisticii sovietice în fiecare ședință săptămânală, putem spune azi că ei își însușesc știința nouă a limbii. Lucrările care sunt azi pe șantier sunt: *Dicționarul Academiei R.P.R.* (la care specialiștii clujeni colaborează cu cei dela celelalte universități din țară), un indice lingvistic general, *Atlasul Lingvistic Român* și noile anchete dialectale pe teren, care au fost întreprinse în comun de cele două secții, cercetându-se, în vara trecută, graiul Ceangăilor din Moldova (ungurese și române), graiul câtorva sate mixte româno-maghiare din Bihor și, în colaborare cu seminarul de germană dela Universitatea „V. Babeș”, graiul câtorva sate româno-săsești de pe Valea Sebeșului.

Cluj

D. MACREA

DIN VORBĂ ÎN VORBĂ

Pentru o mai completă legătură a noastră cu corespondenții noștri din provincie, rugăm să ni se trimită articolele, pe cât e posibil, prin filialele Societății de Științe Istorice, Filologice și Folclor. Deocamdată societatea are filiale la Cluj, Iași, Brașov, Timișoara, Galați, Craiova și Constanța. Ar fi bine ca pe manuscrise să se pună stampila filialei.

PROF. GH. ALEXANDRESCU, Bacău. — Articolul dv. „Propoziția eliptică” depășește cadrul revistei noastre. Credem că ar fi indicat să-l predăm, cu voia dv., revistei „Studii și Cercetări de lingvistică”, a Institutului de Lingvistică a Academiei R.P.R. Eventual ați putea să-i mai aduceți unele modificări, adâncind analiza problemei în discuție.

PROF. FLORENTINA BANU, Valul. — Întâmplarea e profund regretabilă. Desigur ați înțeles că nu din vina noastră, dar credem că nici din vina dv., ați primit răspunsul atât de nemulțumitor. Vom încerca să găsim un leac.

C. WITTEMBERGER, București. —

1. Dece în unele regiuni din Ardeal (Bihor), fenomenul palatalizării (mutării) consoanelor labiale nu se produce la toate cuvintele? Se spune, de exemplu, *n'ie* (pronume) și *mie* (numeral).

2. În legătură cu comunicarea rezumată în numărul 9 al revistei, pag. 47, se naște întrebarea dacă se poate prevedea o dispariție totală a femininului.

1. Fenomenul palatalizării nu se produce la toate cuvintele la fel: într-o regiune din Moldova centrală circulă paralel formele *ghîțâl* și *jițâl* pentru *vițel* iar în Ialomița se spune *hie* pentru *vie* dar *ghîțâl* pentru *vițel*. Graiurile regionale se influențează uneori pe altele. Trebuie deosemeni ținut seama și de influența pe care o exercită în permanență limba literară asupra limbii vorbite, influență care poate restabili unele forme, înainte palatalizate. În cazul *n'ie* și *mie*, influența limbii scrise e foarte explicabilă. Numeralul *mie* e des întrebuințat în acte etc.

2 Nu este probabilă dispariția totală a femininului, fiindcă nici diferența între bărbați și femei nu se poate șterge cu totul. Se poate prevedea numai o atenuare a deosebirilor între genuri la cuvintele care exprimă noțiuni unde într'adevăr această diferență este pe punctul de a fi ștearsă, la numele de ocupații în primul rând.

Nu este vorba de acord după înțeles în fraza citată într'un ziar: *Prezentul proces verbal în trei exemplare, din care două se vor înainta la... pentru a fi supus aprobării?* Dacă da, dece fraza e totuși greșită, străină de spiritul limbii române?

3. E drept că, în mod logic, procesul verbal trebuie să fie supus aprobării. Dar el e, ni se spune din capul locului, în trei exemplare Două din ele, care se înaintează, sunt reprezentantele lui autorizate, procese verbale la rândul lor, așadar *ele sunt supuse aprobării*. Nu avem deci a face cu un acord după înțeles. Acesta este rareori admis în limba literară. Printre condițiile care se cer pentru ca să nu supere, este și aceea ca adjectivul să fie așezat aproape de substantivul cu care îl acordăm după înțeles și de parte de acela cu care ar trebui acordat gramatical. În fraza de mai sus, chiar dacă la prima vedere ni s'ar părea că găsim un acord după înțeles, acordul acesta nu este făcut în spiritul limbii.

Oricum am lua-o deci, fraza e greșită.

C. WITTEMBERGER ne mai întreabă cum și când vom începe să studiem în revista noastră limba națiunilor conlocuitoare. Noi ne străduim să împlinim această lipsă a revistei și suntem de acord că studiul graiurilor „mărunte” (dialectul tătar, lipovean, ciangău, etc. ar aduce lucruri noi chiar pentru specialiști. Autorul scrisorii propune un interes deosebit pentru limba romilor care prezintă diversificări după categoriile sociale ale celor care o vorbesc (graiul celor stabiliți în sate, al căldărarilor, lingurarilor etc.). Propunerea ne pare foarte interesantă și vom căuta să stimulăm studii de acest fel. Invităm totodată pe citito-

rii care pot sprijini această muncă să participe în număr cât mai mare.

S. M. RUSU, București, nu este de acord cu articolul publicat în revista noastră (anul II, numărul I, pagina 3), în care se arată că *a viziuna un film* (în loc de *a vedea*) este pretențios, umflat, și trebuie evitat. Cititorul nostru, sprijinind expresia *a viziuna*, aduce două argumente: Cuvântul apare într-o revistă recent publicată, într-un articol tradus din rusește, și se cunoaște „grija cu care scriitorii și criticii sovietici folosesc termenii”, deci putem și noi să folosim pe *viziuna*. 2. *A viziuna* înseamnă „a vedea pentru a cenzura”, deci are altă valoare decât *a vedea* singur. Dar: 1. faptul că o revistă întrebuințează cuvântul nu dovedește că trebuie să-l menținem, iar criticii și scriitorii sovietici nu pot fi amestecați aici, căci originalul rusec nu cuprinde cuvântul *a viziuna*, care nu figurează în dicționarele sovietice, prin urmare de întrebuințarea lui răspunde numai traducătorul. 2. Cei care folosesc pe *a viziuna* nu-l folosesc numai cu sensul de „a cenzura”, și de altfel nu vedem de ce ar fi nevoie de un verb special pentru „a vedea cu scopul de a cenzura”. Tot așa am putea pretinde să se întrebuințeze un verb special pentru „a vedea cu scopul de a cumpăra” sau „a vedea cu scopul de a face cunoștință” sau „a citi cu scopul de a cenzura” etc. La urma urmei, n'am avea nimic contra lui *viziuna*, dacă n'ar aminti de cercurile cosmopolite care, pentru a se distinge de „vulg” întrebuințează cuvinte bombastice și zic *viziuna* în loc de *vedea*, *culturalizare* în loc de *cultivare*, *educaționabilitate* etc., cuvinte cu care poporul nu are ce face și pe care le respinge.

ION BUZDUGAN, București. — Articolul în care arătați cum se formează genitivul singular al substantivelor feminine este mai mult o listă de substantive feminine puse la genitiv singular.

Regula pe care o propuneți: *genitivul feminin singular se formează dela nominativul plural nearticulat, adăogând un i* are un defect principal: nu este regula științifică. Într'adevăr, genitivul singular al substantivelor feminine seamănă cu nominativul plu-

ral și, practic vorbind, este bine să se știe acest lucru, dar nu putem spune că genitivul singular se formează dela nominativul plural, fiindcă nu există niciun motiv care să ne îndreptățască să acordăm nominativului plural al femininelor un fel de superioritate, spunând că trebuie să plecăm dela el pentru a explica genitivul singular.

Formarea genitivului singular, așa cum reiese din regula propusă de dvs., ar fi o operație mecanică și inexplicabilă sau, în cel mai bun caz, ar presupune, cum spuneam mai sus, că nominativul este un fel de decan al genurilor. Problema este mult mai complexă și nu poate fi rezolvată fără să se țină seamă de faptul că genitivul singular al substantivelor feminine este rezultatul unei îndelungate prelucrări istorico-sociale a limbii române.

PROF DANIEL CONSTANTINESCU — Brașov. — Desigur că în literatura putredă burgheză cosmopolitismul apare și în ortografie. Articolul cuprinde bune exemplificări, dar nu interesează ortografia scriitorilor decadenți. Era firesc să nu găsiți pene de porumbel în arpile corbilor.

ARON VIRGIL recomandă întrebuințarea formei *nouă* pentru pluralul substantivelor feminine. Forma nu are nicio justificare, nici semantică, nici fonetică. Nu se înlătură confuzia prin forma *nouă*, căci, cum se arată și în articolul publicat la pag. 26 a numărului actual *nouă depășiri de normă au fost realizate* înseamnă 9 depășiri... sau noi depășiri...?

Adjectivul *nou* are, ca și *vechiu*, *tare*, *dulce*, etc. o singură terminație la plural pentru toate genurile.

V. TOESCU, Vâlcea. — În numărul 2 (An. II) am tras concluziile anchetei *noastre*, intitulată „Cum să ne salutăm”. Propunerea dvs. n'a putut fi discutată aparte dar punctele principale au fost atinse în articolul de concluzii.

Căp. N. URȘU, Cernavoda. Ceea ce ne-ați trimis e interesant și se publică. Etimologiile nu sunt însă neapărat necesare. Revista noastră nu e mare amatoare de etimologii.

C. P. — Articolul „Proverbe Comentate” nu se poate publica, fiindcă tratează prea multe probleme dintr’odată, iar interpretarea nu-i de loc convingătoare. Dvs. explicați proverbul „așchia nu sare departe de trunchiu” în așa fel încât se înțelege că avem a face cu un proverb ceva mai nou, apărut cam de când puteau și țărani să-și mai dea cu mare greutate câte un copil la școală și că el s’a născut din disprețul boierilor pentru nereușita unora dintre copiii de țaran ajunși prin școli.

1. Nu e cu nimic dovedit că proverbul citat e mai nou decât „boierul e tot boier” pe care l-ați dat ca exemplu cu câteva rânduri mai înainte.

2. *Așchia nu sare departe de trunchiu* n’avea de ce să apară numai când, rare ori, nimerea și câte un fiu de țaran la școală. E un proverb reacionar, creat fie de boieri, fie de chiaburi (se vede asta din faptul că imaginile sunt din viața dela țară), prin care clasa exploatatoare voia să dezarmeze pe țărani muncitori.

Cam tot așa interpretați și pe celelalte, de aceea poate că ar trebui să reluați problema, adâncind-o.

ALEX. A. VALEA, Sângeorz-Băi, Năsăud. — Propunerile dvs. sunt și dorințele noastre și ne străduim să le îndeplinim. În ceea ce privește publicarea pe scară largă a articolelor de lingvistică, scrise de savanții sovietici, credem că vom înmulți și noi publicarea acestor articole, dar se mai pot consulta cu folos și *Analele Româno-Sovietice, Studii și Cercetări lingvistice*, revista Institutului de Lingvistică al Academiei R.P.R.; ca să rezolvăm însă radical setea de știință sovietică avem un mijloc foarte bun: acela de a învăța limba rusă și a citi în original.

Vom publica, firește, în continuare, texte de ale clasicii marxism-leninismului.

D. SANDULACHE, Iași. — Articolul dvs. despre „Funcțiuni speciale ale unor timpuri verbale” pune probleme interesante și îngrijit redactate. Însă nu se poate publica pentru că are câteva greșeli.

1. *S’a făcut în bate palma că s’a făcut, numai de-mi mai dai 500* nu arată viitorul pentru că afacerea e deja încheiată, chiar dacă unul din cei care au încheiat-o mai încearcă să câștige ceva.

2. *Spunea tata să am grijă de cal — spunea* nu are funcție de perfect compus. Din această propoziție nu se poate trage nicio concluzie valabilă pentru interpretarea lui *spunea* ca perfect compus, aci el este imperfect, arătând repetarea: tata își spunea (subînțeles *mereu, todeauna*).

3. Viitorul al II-lea e de fapt un timp trecut.
Mai trimiteți!

Soldat ȘTEFAN C. GIOSU, Călărași. — Articolul dvs. *Cum vorbim în armată* ne înfățișează câteva particularități ale limbii din cazarmă, în cea mai mare parte cunoscute și reprezentând rămășițe din vechiul fel de a vorbi în armată. Pe noi ne interesează cum apar noile relații sociale din Republica noastră în graul militarilor. Aceasta însemnează că un articol care se ocupă de limba ostașilor trebuie să-și pună problema explicării schimbărilor de înțeles care au la bază schimbări de ordin economic și social. Așa, de pildă, toată lumea știe că pușca mitralieră sau chiar mitraliera sunt botezate „câtea”, dar de ce? Cine putea să asocieze țâcăniul mitralierii cu lătratul câinelui? Metafora nu putea să se nască decât în graul ostașilor proveniți dela țară, iar valoarea peiorativă a numelui dat armelor respective exprimă o anumită atitudine față de aceste arme, atitudine de ură a soldaților care erau siliți să meargă la războiu pentru interesele clasei exploatatoare. Altfel, cum se vede din poezia populară când armele slujesc libertatea ele primesc nume mângâietoare. Termenul *căfea* va dispărea de sigur acum, când armele, insirumente de apărare a libertății și independenței poporului, nu mai sunt privite prin prisma vechii mentalități.

I. M. RUSU critică unele expresii dintr’o recenzie fiindcă:

1. se întrebunțează expresia *capul i se deschide mai târziu* care îi pare cititorului că amintește mai degrabă

o operație chirurgicală decât rezultatul unei gândiri.

2. se spune că cineva a *devenit* prizonier sau membru al unei organizații în loc de, *cade* prizonier sau *ajunge* membru.

3. este greșit să se spună *cel mai învățat savant* pentru că nu există savanți neînvățați.

1. A i se deschide capul cuiva este o expresie care trebuie înțeleasă așa cum s'a fixat, adică în sensul popular de „a veni acasă”, „a începe să priceapă bine lucrurile”. Prin cap se înțelege aci *minte*. A încerca să interpretăm astfel de expresii luându-ne numai după conținutul material al cuvintelor însemnează a nu înțelege limba română, pur și simplu. Am mai vorbit în revistă (vezi nr. 1, anul II, Din vorbă în vorbă) de această greșală.

2. Se spune, și este corect, că cineva a *devenit* prizonier, sau maistru, doctor sau ginerele domnului prefect. Ceeace nu se spune e *prizonier*. Cuvântul e un neologism de origine franceză (*prisonnier*) și n'are de ce să fie pronunțat cu un *i* după *z*.

3. Evident că nu există savanți neînvățați, dar se poate foarte bine ca unul dintre ei să fie mai învățat decât ceilalți. Deci construcția e corectă.

MARIN MIRCEA-Câmpina, combate obiceiul unora de a-și începe fraza prin care vor să explice o noțiune cu: „pentru asta nu mai este nevoie să spunem din nou că”, sau „desigur nu mai este cazul să amintesc că”. De fapt aceasta nu este decât o figură de stil, ce-i drept stângace, cu ajutorul căreia vorbitorul își propune să reamintească lucruri pe care presupune că ascultătorii le știu, dar ca să poată dezvolta partea nouă a conferinței are nevoie să atragă atenția asupra lucrurilor deja știute.

I. E. NAGHIU, Lugoj. — Articolul trimis tratează în general despre Lafargue. Ne-ar fi interesat să vă limitați la ideile lui Lafargue în legătură cu limba, fără să spuneți câte ceva din toate.

BOSTANGIU PETRE, Centrul școlar C. F. R.-Pălăniș. — Dați ca exemplu de „critică neștiințifică” articolul

Lección de gramatică, apărut în Nr. 9 din anul I al revistei noastre pentru că:

1. Autorul cere profesorului de gimnastică să vorbească „așa cum vorbim noi” fără să țină seama de faptul că profesorul dela radio poate să fie un bun cunoscător în materie de educație fizică fără să aibă studii filologice cu atât mai mult cu cât școala burgheză dădea o pregătire unilaterală.

2. Autorul a exagerat ironia în comparațiile „răsucirilor de cap” și „răsucirile de trunchi” cu mișcări de sinucidere sau cu gesturi coreografice.

Suntem de acord cu Dvs. că trecutul nu a dat posibilitate unor serioase studii de limbă. Articolul pe care însă Dvs. îl criticați este destinat tocmai îndreptării acestei stări de fapt. Autorul articolului a exagerat ironia spre a sublinia o absurditate a terminologiei, fără a se referi la o anumită persoană.

Trebuie să remarcăm că colaboratorul nostru nu este „filolog specialist” fapt care dovedește că publicul cititor — tot *nespecialist* — este supărat de expresii ca cele analizate de Dvs.

Revista noastră trebuie să ia atitudine față de greșelile de limbă, chiar dacă ele sunt scuzabile.

CR. STAVROS, student, Brașov. — Ne trimiteți „o prelucrare” în legătură cu *particularități lingvistice apărute ca consecință a aspectelor economice din trecut în orașul Brașov*.

Particularitățile semnalate de Dvs. sunt fie foarte bine cunoscute, fie ne caracteristice pentru regiunea respectivă.

1. Astfel numele de *guc* dat negustorilor nu e caracteristic Brașovului, la fel și numele de familie *Gucu*.

2. *Brașoavele* nu circulă „în special” prin județul Brașov, chiar dacă își au origina în abilitatea cu care negustorii brașoveni înșelau cu vorba pe cumpărători. Așa găsim în Creangă: *la tacă-ți gura, măi Gerilă. Acuș se face ziuă și tu nu mai stinchești de brașoave de-ale tale*. Etimologia e altfel e bine cunoscută.

3. *Brașovenie* nu are numai sensurile indicate de Dvs. („diversități” (!) mărunțisuri”) el se găsește și în sudul Moldovei cu sens de „prăvălie de pluguri, coase, sape” etc.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOȘTRI SUNT RUGAȚI
SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOȘTRI SĂ NE TRI-
MITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINȚĂ SCURTE,
CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ȘI, PE CĂT POSIBIL,
BĂTUTE LA MAȘINĂ.

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacția Revistei „CUM VORBIM”

București, Str. Spătarului, 12 – Telefon: 2.69.13

★

Administrația „SLOVA”, Str. C. Mille, 14. — Telefon: 6.35.14

★

ABONAMENTE:

Particulari un an	240 lei
Particulari 6 luni	120 lei
Instituții un an	600 lei
Instituții 6 luni	300 lei

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poștală plătită în numerar conform aprob. Dir. Gen. P. T. T. 85.567/949

ES

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR
(SECȚIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ES

EDITURA DE STAT

ANUL II

*

M A I 1950

*

NUMĂRUL 5

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACȚIE

N. I. BARBO, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN, G. ISTRATE,
Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROSETTI

SUMAR:

ELENA SLAVE: <i>Desbateri epocale</i>	1
GH. TOHANEANU: <i>Munca</i>	5
V. BRATEȘ: <i>I. V. Stalin despre dezvoltarea limbilor naționale</i>	7
V. N. IARȚEVA: <i>Esența reacționară a teoriei universalității limbii anglo-saxone (II)</i>	11
R. TODORAN: <i>Despre ortografierea neologismelor</i>	15
I. GANEA: <i>N. Beldiceanu</i>	17
F. LEIBOVICI: <i>Revoluție, revoltă, răscoală, rebeliune</i> ..	19
M. ZDRENGHEA: <i>Pe marginea unei anchete dialectale</i> ..	20
N. MARINESCU: <i>Despre polarizarea înțelesurilor</i>	22
GR. FILIP: <i>Tot lecția de gimnastică</i>	23
ELENA-ANA RETEZEANU: <i>Pe</i>	24
GH. ALEXANDRESCU: <i>Substantive colective</i>	25
FLORICA DIMITRESCU: <i>Iez, clopet</i>	26
AL. ANDRIESCU: <i>Ploconire, ploconcală</i>	27
AL. S. L.: <i>Expresii din restaurante</i>	28
PETRE ASTRAHANȚEV: <i>Traduceri de termeni tehnici</i> ..	28
AL. SOTEC LETEANU: <i>Termeni tehnici marinărești</i>	29
AL. COSTAȘ.: <i>Vocabular tehnic ceferist</i>	29
<i>Citite și auzite</i>	30
<i>Vocabular regional</i>	31
<i>Discuții</i>	33
<i>Greșeli curente</i>	34
<i>Cronica</i>	35
<i>Fără mulțã vorbã</i>	37
<i>Din vorbã în vorbã</i>	38

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

DESBATERI EPOCALE

Un eveniment de cea mai mare importanță: ziarul „Pravda”, organul Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice, începând cu data de 9 mai 1950, consacră săptămânal câte două pagini problemelor de lingvistică. Constatându-se o stagnare în studiul problemelor de limbă, s'a deschis o discuție liberă, pentru ca în urma debaterilor să se poată găsi o orientare justă a muncii desfășurate în acest domeniu. E de remarcat în special faptul că această discuție s'a deschis tocmai în coloanele organului oficial al partidului, care are de rezolvat destule probleme de cea mai mare importanță. Aceasta arată pe de o parte ce mare atenție acordă Partidul Comunist bolșevic științei în general și lingvisticii în particular, iar pe de altă parte, faptul că cei care nu sunt de acord cu linia care până acum a fost oficială o pot combate liber, chiar în ziarul partidului.

Vedem astfel ce mare însemnătate dă partidul criticii și autocriticii, vedem ce înseamnă critica și autocritica bolșevică, această armă de luptă folosită pentru înlăturarea a tot ce stă în drumul progresului și pentru dezvoltarea inițiativei creatoare. Necesitatea criticii și autocriticii decurge din caracterul societății sovietice care se dezvoltă continuu, înaintând mereu spre noi trepte. I. V. Stalin spune:

„A nu semna, a nu scoate la iveală fățiș și cinstit, așa cum se potrivește bolșevicilor, neajunsurile și greșelile muncii noastre înseamnă a ne închide drumul nostru înainte. Iar noi vrem să mergem înainte. Și tocmai fiindcă vrem să mergem înainte, trebuie să punem ca una din principalele noastre sarcini autocritica cinstită și revoluționară. Fără aceasta nu există mersul înainte. Fără aceasta nu există dezvoltare.”

Pătrunși de aceste învățăminte, oamenii științei din U.R.S.S. au luat măsuri imediate care vor da un rezultat pozitiv.

Revista „Contemporanul”, în numerele din 19 și 26 mai, a publicat largi extrase din primele două articole, care sunt la îndemâna ce-

lor care se interesează de studii de limbă; ar fi de dorit să se publice în traducere integrală (într'un volum) aceste discuții atât de folositoare pentru dezvoltarea adevăratei științe a limbii, a lingvisticii materialiste.

Suntem bucuroși că putem cunoaște și noi problemele care frământă pe lingviștii sovietici, putem cunoaște repede și pe măsură ce se desfășoară debaterile care se duc. Acestea vor contribui și la orientarea noastră în munca de dezvoltare a studiului limbii pe bazele juste, pe bazele marxist-leniniste.

Prin importanța care se dă unei astfel de cercetări, ni se demonstrează încă odată că lingvistica materialistă e legată de societate și de istoria dezvoltării ei, e o știință adevărată care poate contribui la cunoașterea societății, a legilor ei de dezvoltare și deci poate avea o utilizare practică. Importanța studiilor de limbă a fost re-levată de clasicii marxism-leninismului, care au văzut în ea un mijloc de cunoaștere. Deci lingvistica sovietică trebuie să se conducă după principiile materialismului istoric și dialectic, stabilite de Marx, Engels, Lenin, Stalin. Cel care pentru prima oară a aplicat această metodă în domeniul cercetărilor lingvistice, a fost academicianul N. I. Marr. Figura marelui lingvist este îndeajuns de cunoscută din paginile revistei noastre, așa că presupunând cunoscute principiile sale care se sintetizează în cele două teze fundamentale: limbă și societate și limbă și gândire, vom arăta ce poziții au manifestat față de teoria lui Marr în articolele lor publicate în *Pravda* Arn. Cikobava, bun cunoscător al limbilor Caucazului și profesor la Universitatea din Tbilisi, și academicianul I. I. Meșcianinov, cel mai apropiat discipol al lui Marr, conducătorul Secției de literatură și limbă a Academiei de Științe a Uniunii Sovietice, cunoscut cititorilor noștri.

Profesorul Cikobava, cel care a deschis discuțiile, consideră că Marr n'a fost un lingvist materialist consecvent, ci apărând în vorbire teoria marxist-leninistă, el a fost departe de linia justă.

Autorul articolului arată greșelile care după părerea lui trebuie îndreptate pentruca lingvistica sovietică să se poată dezvolta. El consideră că unul din meritele mari ale lui Marr a fost formularea de către acesta a caracterului de suprastructură a limbii. Conform principiilor marxist-leniniste, că limba e cel mai important mijloc de comunicare, că e o armă de luptă și un instrument de dezvoltare, Cikobava recunoaște ca și Marr că limba e dependentă de istoria societății în vocabular, în schimbarea conținutului vocabularului, fără să admită că o astfel de dependență există și în structura propoziției, în gramatică. Căci — zice Cikobava — n'ci un specialist nu poate urmări în istoria limbii care anume construcții gramaticale coincid cu formațiile economico-sociale. Alt punct din teoria lui Marr atacat de Cikobava, e părerea lui despre caracterul de clasă al limbii. Cum se poate vorbi de caracterul de clasă al limbii în comuna primitivă,

unde proprietatea asupra mijloacelor de producție era comună, deci unde nu existau clase? Ca argument al lipsei de autoritate științifică a părerii lui Marr în această privință, Cikobava citează definiția națiunii dată de I. V. Stalin, care arată că unitatea limbii e una din trăsăturile caracteristice ale națiunii. Limba de clasă ar fi o limbă în care n'ar putea comunica decât cei care fac parte dintr'o anumită clasă. Istoria societății nu cunoaște o astfel de limbă.

Cikobava arată că Marr are o părere greșită și când vorbește de originea limbii. După el, inițial a existat limba gesturilor, ceea ce e contrar concepției marxist-leniniste, iar vorbirea sonoră inițială a apărut ca o activitate a magiei. El socotește că la baza vorbirii sonore inițiale stau 4 elemente (*Sal, Ber, Ion, Roș*, nume date după cele 4 triburi iafetite). În compoziția fiecărui cuvânt intră unul sau două elemente — care la început erau deținute de magi; prin aceste elemente magii comunicau cu totemul. Deci vorbirea sonoră inițială a avut un caracter magic, iar cuvintele erau făcătoare de minuni. Prin această concepție greșită Marr se abate dela știința marxist-leninistă, dela studiul limbii în legătură cu adevăratul factor social, cu procesul muncii.

Cikobava opune clasificării stadiale a lui Marr — clasificarea geneologică formalistă a lingvisticii burgheze. Prin aceasta Cikobava se apropie de reacționarismul și idealismul lingvisticii burgheze, ca și prin ideea lui despre dezvoltarea evolutivă a limbilor, contrar părerii lui Marr, care arată că limbile s'au format prin încrucișări și prin treceri revoluționare dela o stare calitativă la alta (analiza paleontologică și stadială).

Meșcianinov, în articolul său, subliniază în general că linia pe care o urmează Marr e cea justă, că Cikobava se leagă de părțile slabe ale teoriei lui Marr și vrea să pună bazele unei noi lingvistici materialiste, dar a rămas pe linia ideilor reacționare și înapoiate ale lingvisticii burgheze.

Acad. I. I. Meșcianinov recunoaște că există unele greșeli în teoria lui Marr, precum și unele probleme care trebuie adâncite și lămurite, căci din cauza necunoașterii lor suficiente, se ivesc confuzii și interpretări false. El observă că Marr n'a urmat totdeauna principiile materialismului dialectic și istoric. Recunoaște de asemenea că Marr greșeste atunci când atribuie limbii sonore inițiale un conținut magic; e de părere că într'o oarecare măsură limba are un caracter de clasă, ținând seama de semnificația ei socială.

O problemă principala care după părerea lui Meșcianinov trebuie lămurită e aceea a analizei paleontologice, adică a trecerilor dintr'o stare calitativă în alta, analiză care se opune evoluționismului burghez. Insuși conținutul analizei paleontologice n'a fost înțeles de toți adepții lui Marr la fel. E vorba de analiza cu cele 4 elemente. Unii neagă complet o astfel de analiză, alții o consideră inacceptabilă pen-

tru perioada vorbirii dezvoltate, alții sunt pentru aplicarea ei în toate cazurile. Meșcianinov admite existența celor 4 elemente în construcția vorbirii din epocile cele mai vechi ale dezvoltării limbii, arată că analiza paleontologică e posibilă și fără analiza cu elementele. Conchide că precizarea importanței acestei analize e una din sarcinile cele mai actuale ale adepților lui Marr. O altă problemă nerezolvată e aceea a clasificării limbilor și a periodizării stadiale. Greșită poate fi numai schema concretă pe care a dat-o Marr, în timp ce problema teoretică a fost pusă în mod just.

Meșcianinov propune ca pentru precizarea concepțiilor lui Marr să se adune la un loc ideile lui despre unitatea limbii și gândirii și despre baza socială a procesului creator al limbii, idei precise, dar răspândite în diferite lucrări.

Tot pentru continuarea dezvoltării principiilor fundamentale ale lui Marr care sunt juste, Meșcianinov mai propune o serie de sarcini care revin adepților lui Marr: să se adune într-o monografie specială părerile despre limbă ale clasicilor marxism-leninismului, să se intensifice critica concepțiilor de bază ale lingvisticii burgheze și ale unor savanți sovietici care n'au rupt încă cu principiile științei burgheze, să se folosească materialul lingvistic atât de bogat din Uniunea Sovietică.

În momentul când punem sub tipar revista noastră, ne-a sosit „Pravda” cu data de 23 mai, în care se publică articolele profesorului N. Cernodanov, din Moscova, al lui B. Serebrennikov, candidat în științele filologice, și al profesorului G. Sanjeev, de la Institutul de orientalistă din Moscova. Vom informa pe cititorii noștri, în numărul viitor, asupra celor susținute de acești savanți și de cei care vor mai urma la cuvânt și așteptăm și noi cu cel mai viu interes concluzia care se va trage de pe urma debaterilor și care va îndrepta cercetările lingvistice pe drumul cel mai nimerit în vederea dezvoltării științei.

ELENA SLAVE

Burghezul poate fără greutate să dovedească, pe baza limbii sale, identitatea relațiilor mercantile cu cele individuale, sau chiar cu cele general umane, căci chiar această limbă este un produs al burgheziei, și de aceea, în limbă ca și în realitate, relațiile de vânzare și cumpărare au devenit baza tuturor celorlalte relații.

(Marx și Engels în „Ideologia germană; Opere, ed. rusă, vol. IV, pag. 210).

Sute de milioane de oameni cinstiți din lumea întreagă, oțeliți în lupta comună pentru o viață mai bună, și-au exprimat, cu ocazia zilei de 1 Maiu, hotărârea lor dâră de a impune pacea, împotriva celor care doresc să asvârle omenirea într'un nou măcel.

Intrucât 1 Maiu este sărbătoarea *Muncii*, am socotit că e de datoria noastră să analizăm, cu acest prilej, evoluția acestui cuvânt scump clasei muncitoare.

E un lucru îndeobște cunoscut că, dintre toate aspectele sub care ni se înfățișează limba, cel mai revoluționar este vocabularul: el, cel dintâi, se resimte de pe urma transformărilor structurii economice și ale raporturilor dintre oameni în procesul de producție. În lumina acestei observații, cercetarea istorică a cuvântului *muncă* ne va permite să înregistrăm atitudinea pe care clasele exploatare au avut-o față de realitatea pe care o desemna acest cuvânt.

În orânduirile sociale care se bazează pe exploatarea omului de către om, munca a fost, întotdeauna, prilej de suferință. Muncind peste puterile sale, în chip silnic, fără să-și vadă vreodată rodul trudei, sclavul, iobagul sau muncitorul salariat de mai târziu au asociat ideea de muncă de aceea de „tortură, obidă”. Vocabularul a înregistrat această atitudine a claselor exploatare față de munca depusă în condițiile exploatare.

Cercetătorii¹⁾ au arătat că, în foarte multe limbi, cuvântul care denumește *munca* cuprinde și sensul, mai vechiu, de „caznă, suferință, oboseală”. Tocmai acest înțeles îl are latinescul *labor* „muncă” în expresii ca *labor uiae*, „oboseala drumului”, *luctus et labor* „jalea și chinul”, *labores et pericula* „suferințe și primejdii” etc.

În românește, *muncă* vine din vechiul slav *monka* „tortură”, iar verbul *a munci* corespunde v. sl. *mončiti* „a chinui”. Sensurile originare se păstrează în vechea limba română. Iată câteva exemple grăitoare:

L-au pus la muncă [= caznă] *ca să-și spuie toată avuția ce mai are.* (Letopisetul Țării Mo'dovei atribuit lui Nic. Muste.)

O munciră [= chinuiră!] *cu focul și cu roata cea de muncă* [= tortură]. (*Dosoșteiu.*)

Îi prinse pe toți și-i munci [= chinui] *cu multe munci* [= mijloace de tortură] *și cumplite.*

Același sens se vede și din expresia figurată:

Muncile [= chinurile] *iaduțui.*

1. Iorgu Iordan, *Noțiunea „muncă” în limbile romonice*, în *Arhiva*, Anul 29 nr. 2 (aprilie 1922) pg. 216 — 237; Constantin Racoviță, „*Muncă*” și „*suferință*” în *Bulletin Linguistique*, VII (1939). pg. 96 — 101.

La forma reflexivă, verbul păstrează și mai bine, până astăzi, sensul original. Iată două versuri dintr'o poezie populară:

*De-ai ști, mândro, cum trăiesc,
Cum trăiesc, cum mă muncesc [= chinuesc].*

Limbile romanice oferă exemple care dovedesc același proces semantic: verbul francez *travailler* „a lucra“ presupune existența unei forme latinești neatestată *tripaliare*, al cărei sens trebuie să fi fost „a chinui“, deoarece *tripalium*, atestat, era numele unui instrument de tortură.

În limba germană, *Arbeit* „muncă, lucrare“ a avut aceeași evoluție; în textele gotice, se observă sensul de „muncă grea, demnă de un rob“. Procesul semantic e similar celui din vechea slavă, unde *rabotati* „a munci din greu“ derivă din *rab* „sclav“.

Toate aceste exemple, la care s'ar mai putea adăuga multe altele, dovedesc că asocierea ideii de *muncă* de aceea de *suferință* a fost făcută de clasele exploatare, adică tocmai de acele clase pentru care munca — excesivă și silnică — era un prilej neîntrerupt de suferință.

* * *

Astăzi, odată cu transformările structurale revoluționare care se petrec sub ochii noștri, se schimbă și sensul cuvântului *muncă*.

Pentru omul nou, format în spiritul ideologiei clasei muncitoare, munca a încetat de a mai fi o suferință: ea este o datorie de onoare. Sdrobirea vechilor raporturi de producție, reducerea treptată a exploatareii condiționează noua atitudine față de muncă, iar limba o înregistrează în expresii de mare circulație din care vom cita câteva: *A căpăta o muncă* (de partid, sindicală, profesională) este o dovadă de încredere pe care ți-o acordă colectivitatea. *Intregerile socialiste în muncă*, din ce în ce mai răspândite, dovedesc avântul cu care luptă clasa muncitoare pentru ridicarea nivelului de trai; fruntașii în producție sunt *evidențiați în muncă*, iar cei mai buni fii ai clasei muncitoare sunt răsplătiți, pentru devotamentul lor, cu *Medalia Muncii* și *Ordinul Muncii*.

Însfârșit, cinstită și respectată de care se bucură astăzi munca, atașamentul nostru față de muncă sunt admirabil sintetizate în expresia *Oamenii Muncii*. Toate aceste exemple arată că, pierzând complet sensul primitiv, cuvântul *muncă* ajunge să desemneze astăzi efortul conștient și constructiv al clasei muncitoare, lupta eroică, de fiecare clipă, pentru pace, democrație și progres.

GH. TOHĂNEANU

I. V. STALIN DESPRE DESVOLTAREA LIMBILOR NAȚIONALE

V. I. Lenin a indicat pozițiile marxism-leninismului în problema națională, arătând că națiuni socialiste se vor forma abia după ce într'un stat democratic se va stabili o producție socialistă, după ce se va desființa asuprirea națională dimpreună cu privilegiile unei limbi în fața altor limbi neprivilegiate și după ce statul va recunoaște desvoltarea deplină și liberă a tuturor limbilor.

Marele merit de a fi desvoltat aceste învățături ale lui Lenin îi aparține lui I. V. Stalin. Multiple sunt lucrările sale în legătură cu problema națională, de care se ocupă începând încă din anul 1904 când a scris lucrarea *Cum înțelegem social-democrații problema națională*. Aici I. V. Stalin a dat definiția clasică a limbii cu care a îmbogățit tezaurul lingvisticii marxist-leniniste, anume: *limba este un instrument de desvoltare și o armă de luptă*. Scriind despre dreptul poporului de a avea învățământul în limba lui națională, I. V. Stalin spunea că interesele proletariatului rus reclamă ca proletarii naționalităților din Rusia să aibă dreptul deplin de a se folosi de acea limbă în care se pot instrui mai bine, și în care pot lupta mai bine cu dușmanii de clasă; această limbă este limba maternă.

Din primele zile ale organizării statului sovietic, decând marele conducător al omenirii progresiste a fost în fruntea Comisariatului problemelor naționale, numele său este și mai strâns legat de elaburarea tuturor teoriilor și programelor Partidului Comunist (bolșevic) în legătură cu problema națională. În lucrarea sa din 1929, *Problema națională și leninismul*, I. V. Stalin discută această problemă în mod aprofundat. El arată că numai Marea Revoluție din Octombrie, desființând asuprirea națională, a dus la renașterea națiunilor altădată asuprite și la întărirea culturii lor naționale. După cum victoria capitalismului asupra feudalismului a produs națiuni burgheze, tot așa victoria socialismului asupra capitalismului a dus la formarea unor națiuni socialiste, prin transformarea socialistă a vechilor națiuni burgheze; nașterea și desvoltarea limbilor naționale este strâns legată de nașterea și desvoltarea națiunilor.

Nu mai este însă vorba acum de națiuni burgheze, ci de națiuni socialiste, născute pe ruinele celor dintâi; este vorba de națiuni care au avut acum toată libertatea să-și desvolte cultura, școlile, teatrele în limba națională, ceea ce a dus la o deosebită înflorire a acestora.

Limba maternă se perfecționează ca o armă a culturii, națională ca formă, socialistă prin conținut. Masele pot progresa în desvoltarea lor culturală, politică și economică numai în limba lor maternă, națională.

Unele popoare din Uniunea Sovietică, ca de ex. Ucrainenii, Bie-

lorușii, Armenii, Georgienii, Estonienii, Lituanieni și altele, trecuseră înainte de Marea Revoluție din Octombrie printr'o perioadă de dezvoltare capitalistă, încât posedau o limbă oarecum formată din punct de vedere literar. Totuși, abia începând cu perioada regimului sovietic au fost create pentru aceste popoare condiții prielnice, care să le asigure o mare dezvoltare și înflorire. Dar o mare parte din popoarele fostului imperiu rus nu trecuseră prin niciun stadiu de dezvoltare capitalistă, nu aveau deci niciun fel de literatură scrisă și multe din ele nici măcar o scriere națională. Pentru a le da posibilitatea unei dezvoltări culturale, a trebuit să se procedeze din primii ani ai regimului sovietic la o muncă enormă pentru a elabora alfabetele naționale necesare.

Această politică leninist-stalinistă de încurajare și dezvoltare a limbilor naționale a dus la rezultate extraordinare, dacă ne gândim că numai puțini ani după instaurarea regimului sovietic s'a desăvârșit lichidarea analfabetismului la popoarele care înainte nu avuseseră nici măcar un alfabet propriu.

Din primii ani ai regimului sovietic și datorită grijii marelui Stalin, s'a procedat, sub conducerea savantului lingvist N. I. Marr, la cercetarea limbilor care mai înainte nu avuseseră scriere, de multe ori chiar cu ajutorul lingviștilor formați din rândul acestor popoare; s'a procedat la crearea de manuale în aceste limbi naționale și de gramatici descriptive. Rezultatele mari în dezvoltarea limbilor naționale și implicit a lingvisticii sovietice, care începea să cuprindă un orizont tot mai vast, se datorau astfel aplicării principiilor marxist-leniniste, indicațiilor permanente ale lui I. V. Stalin și Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Căci, precum ne învață I. V. Stalin, cultura națională și limbile naționale pot ajunge la o înflorire numai bazate pe socialism, după ce au fost rezolvate problemele generale ale regimului democratic. În lucrarea sa amintită mai sus, *Problema națională și leninismul*, I. V. Stalin spune că numai clasa muncitoare și partidul ei sunt capabile să întărească națiunile socialiste, prin alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare înăuntrul unei națiuni, alianță care trebuie să ducă la desființarea rămășițelor capitalismului, și la construirea socialismului; prin desființarea aspirării naționale în numele egalității de drepturi și în numele dezvoltării libere a națiunilor; apoi prin desființarea rămășițelor naționalismului propovăduit de ură între popoare, întărind prin această desființare internaționalismul; și în fine printr'o alianță cu toate popoarele asuprite, într'un front comun contra imperialismului. Iată aspectul spiritual și social-politic al unei națiuni socialiste.

În perioada regimului sovietic s'a format un om nou, omul sovietic, constructor al socialismului, cu o spiritualitate nouă, a cărei esență este caracterul partinic bolșevic și conștiința socialistă. Acest om nou se folosește de limbă ca de o armă a progresului cultural; el transformă limba în spiritul socialismului. Transformarea socialistă a limbii are aspecte diferite pe toate fațetele structurii sale lingvistice. Astfel,

În ce privește lexicul, acesta reflectând construcția socialismului, ajunge la o îmbogățire nebănuită, iar sensul vechiu al cuvintelor face loc deseori unui conținut social nou. Înflorirea limbilor naționale în condițiile socialismului, datorită aplicării politicii naționale leninist-staliniste, produce o transformare adâncă semantică în spiritul socialismului.

Limba rusă care a căpătat în cursul dezvoltării sale socialiste un conținut nou, a devenit pentru alte limbi sovietice o sursă de îmbogățire și de dezvoltare creatoare. Poporul rus este, precum a arătat I. V. Stalin, poporul cel mai proeminent dintre toate națiunile care intră în componența Uniunii Sovietice. Acest popor a înțeles să dea națiunilor altă dată asupra tot concursul său în spiritul socialist, în spiritul egalității depline de drepturi, principiu ferm al politicii naționale leninist-staliniste. Popoarele Uniunii Sovietice consideră limba rusă drept arma cea mai importantă în ridicarea lor culturală și pentru transformarea lor socialistă. Limba aceasta a devenit limba mării culturii socialiste ruse, a devenit un model pentru celelalte limbi, fiind considerată drept a doua limbă în cadrul fiecărei națiuni. Prestigiul ei ca limbă de mare cultură, întărirea raporturilor culturale și politice dintre marele popor rus și celelalte națiuni sovietice, a dus la însușirea limbii ruse de către celelalte națiuni, așa cum a dus și la tendința de a cunoaște mai bine cultura poporului rus în diferitele ei manifestări, sau de a se folosi de marea experiență revoluționară a poporului rus. Tot prestigiul mare al limbii ruse a făcut ca popoarele orientale din Uniunea Sovietică să-și reformeze alfabetele arhaice, transformându-le pe baza grafiei ruse. Concursul în spirit socialist, dat limbilor naționale din Uniunea Sovietică de regimul sovietic, de gloriosul Partid Comunist (bolșevic) al lui Lenin și Stalin și de limba rusă însăși, a făcut ca ele să ajungă în scurt timp la un grad înaintat de dezvoltare; unele din ele au atins un nivel atât de înalt de cultură națională, încât se pot mândri cu produse literare care au fost distinse cu premiul Stalin. Constatăm astfel că politica națională leninist-stalinistă a dus în mod incontestabil la o înflorire excepțională a limbilor naționale din URSS.

Leninismul ne învață că înflorirea limbilor naționale în spirit socialist nu este numai rezultatul care trebuie așteptat în urma victoriei socialismului într-o singură țară. Chiar atunci când dictatura proletariatului va cuprinde toată lumea, națiunile vor exista și limbile naționale vor continua să se dezvolte și să înflorească. Victoria universală a socialismului va grăbi în adevăr apropierea și unificarea limbilor naționale, pentru a se ajunge cu timpul la o singură limbă universală. I. V. Stalin a dezvoltat această învățătură a lui Lenin, arătând că în epoca dictaturii proletare mondiale, limbile naționale nu vor dispărea, ci din contra, în prima etapă, dispărând asupra națională, națiunile, ca și limbile naționale se vor dezvolta, întărind însă în același timp și legăturile internaționale dintre națiuni. Aceasta este însă o problemă a viitorului socialist al lumii.

Iată însă că imperialismul anglo-american, propagând cosmopolitismul, ideologia burgheziei reacționare și tinzând la dominația lumii, vrea să impună, din pozițiile capitalismului imperialist, o limbă dominantă, o limbă unică mondială, ceea ce presupune asimilarea forțată a tuturor celorlalte limbi naționale, ca și desființarea națiunilor suverane. Sub pretextul de a organiza o societate liberă a națiunilor, bazată pe principiul „creștin” al binelui, imperialismul anglo-american preconizează o subordonare a statelor suverane sub egida Statelor Unite, impunându-le o unică guvernare mondială, cu o singură limbă mondială, cea engleză. În sprijinul acestei idei care tinde în mod camuflat spre realizarea de către Statele Unite a unei dominații mondiale, apologeți de origine anglo-saxonă au creat și teoria rasială a unei „superiorități” analitice a limbii engleze, fapt care ar impune-o ca limbă mondială. Toate aceste teorii au fost demascate de știința sovietică, care le-a caracterizat ca simple arme antiștiințifice ale politicii imperialiste anglo-saxone.

Leninism-stalinismul admite formarea unei limbi mondiale unice, dar nu în vederea dominației mondiale, și deabia într-o epocă încă destul de îndepărtată. Formarea unei limbi mondiale unice nu se va produce însă în condițiile unei economii mondiale capitaliste, ci în perioada victoriei depline a economiei socialiste mondiale, ne învățând I. V. Stalin, victorie care va produce în primul rând apropierea națiunilor socialiste întreolaltă. Nu decretarea unei limbi alese ca limbă mondială va putea s'o impună, căci procesul va fi altfel și mult mai complex. I. V. Stalin ne arată că în prima etapă a dictaturii mondiale a proletariatului, când se va face trecerea de la economia mondială capitalistă la cea socialistă, nu va putea fi vorba de o limbă unică mondială, nefiind încă creată pentru aceasta baza economică necesară. În această etapă va avea loc o înflorire a limbilor naționale, în spirit socialist. În etapa a doua a dictaturii mondiale a proletariatului, limbile naționale vor continua să se desvolte, însă paralel cu ele se vor forma una sau chiar mai multe limbi internaționale, în vederea întăririi colaborării economice, politice și culturale dintre popoare, limbi ale unor centre economice care vor fi formate de grupuri de națiuni, în cursul formării economiei socialiste mondiale. Abia aceasta va duce în etapa a treia la întărirea unei singure limbi mondiale și la dispariția în cursul unui proces îndelungat, a limbilor naționale. Și I. V. Stalin ne învață că aceasta se va întâmpla abia atunci când națiunile se vor convinge singure de superioritatea limbii care va avea rolul de limbă comună mondială.

Învățătura lui Lenin și Stalin despre legile de bază ale dezvoltării limbilor naționale în epoca capitalismului, a socialismului și a dictaturii proletare mondiale înarmează lingvistica cu arme puternice în lupta contra teoriilor antiștiințifice ale imperialismului anglo-american.

V. BRATES

ESENȚA REACȚIONARĂ A „TEORIEI UNIVERSALITĂȚII LIMBII ANGLO-SAXONE”

II

Propaganda limbii engleze „supranaționale”

Unul dintre propovăduitorii noii limbi „universale”, profesorul american Richards, susține că învățarea și folosirea unei limbi comune este și un simbol al faptului că acel care folosește asemenea limbă ia parte la viața comună a omenirii. Richards spune că după cum întrebuițarea limbii latine în evul mediu menținea visul Sfântului Imperiu roman și în același timp și ea era hrănită de această credință, tot așa și în zilele noastre limba universală trebuie să fie arma intențiilor care depășesc intențiile unei națiuni oarecare sau ale câtorva națiuni. După părerea lui, această limbă este direct legată cu sarcinile mondiale, diferitele națiuni fiind luate în considerație numai întru cât contribuie la îndeplinirea acestor sarcini. De aceea Richards propune să nu numim „internațională” această limbă, considerând că treburile internaționale sunt un amestec trist și grozav, de lăcomie, irică, minciună și mânie. Ascuzând tendințele sale adevărate sub masca cosmopolitismului lui, Richards vorbește despre „problemele universale” și propune ca limba „universală”, pentru care face propagandă, să se numească „supranațională”, considerând că limba comună trebuie să fie realizată prin eforturi supranaționale și să fie un organ al rațiunii „supranaționale” 1).

Lingviștii anglo-americani văd o astfel de limbă supranațională într-o formă anume simplificată a limbii engleze, așa numită „Basic English”. Acest sistem a fost inventat de către filosoful englez Ogden în anii 1927—1929, iar în anul 1932 au apărut trei cărți care în care el expune bazele acestei „limbi auxiliare universale” și metodele pentru a o stăpâni. Numele de *basic* este compus din inițialele cuvintelor în engleză: *britanic, american, științific, internațional, comercial*. Limba „basic” are un minimum de gramatică, 850 de cuvinte, din care 600 de nume de obiecte, 150 de nume de calitate (adjective) și 100 de cuvinte care leagă celelalte cuvinte între ele. În această sută intră și 16 verbe care combinându-se cu diferitele propoziții și substantive, trebuie să redea, după părerea autorului, toate noțiunile necesare de acțiune și stare.

După părerea partizanilor acestui sistem, pentru oricine vorbește engleză, va exista o anumită limitare în folosirea completă a limbii engleze în sensul că se vor înlocui unele cuvinte engleze prin expresii combinate stabilite pe bază de „basic english”, iar străinul, învățând repede o cantitate atât de mică de cuvinte, va poseda imediat o „limbă universală”. Cu asemenea culori ispititoare zugrăvesc creatorii „limbii universale” sistema inventată de ei, calculată pentru prinderea naiivilor. Filosoful american Walpole scrie ²⁾ că „basic english” a fost inventat ca o limbă internațională, ca primul pas spre posedarea limbii engleze și ca un mijloc de a se ajunge la claritate de gândire. Cât de comod este „basic” pentru realizarea acestei sarcini se poate vedea din următoarele exemple. „Basic”-ul, limitat la 850 de cuvinte, propune înlocuirea cuvintelor din limba „nelimitată” engleză prin diferite combinații de unități din vocabularul ei. De aceea în loc de *acoperișul curge* trebuie să spunem *apa trece prin acoperiș*. Noțiunea de „a repara ceva” poate fi redată numai prin „a pune puțin material pe gaură”. În vocabularul „basic” nu este cuvântul *șoarece* dar este *șobolan*. De aceea pe *șoareci* suntem nevoiți să-i numim *șobolani mici*. Dacă vrem să comunicăm că „găina clocește pu”, atunci va fi nevoie să exprimăm acest lucru în felul următor: „pasărea domestică de genul feminin a obligat pe păsările do-

1) J. A. Richards, *Basic English and Its Uses*, New-York, 1943, pg. 13

2) Walpole, *Semantics*, New-York, 1941, pg. 190

mestice mici să iasă afară din ouă", deoarece vocabularul „basic” nu cuprinde nici *gâina*, nici *puii*, nici verbul a *cloci*. E greu de spus că expunerea descriptivă prezentată mai sus cu mijloacele vocabularului „basic” contribuie la „explicarea gândurilor”, cum au promis autorii „basic english”-ului. În basic noi nu putem spune *a dejuna* ci putem numai să „avem hrana noastră de dimineață”. Conform „basic”-ului, omul nu *moare*, ci *merge spre moarte*, nu *vinde* ci *dă în schimbul banilor*. Expresia „fiecare invidia pe celălalt” scoasă dintr-o povestire a lui Stevenson, tradusă în „basic” sună așa: *ei aveau o dorință egală să fie asemănători unul cu celălalt. A dat din cap*, în aceeași povestire, se traduce cu *a făcut o mișcare cu capul*; *barbă* cu: *părul de pe bărbie* etc. După aceste exemple și cele ce preced, luate din cartea lui Richards *Curs de „basic english”*, se vede cum „ajută” gândirea acest sistem, sau ca să spunem mai simplu, cum schilodește și gândirea și limba. Totuși nici această echilibristică de cuvinte la care ne chiamă propovăduitorii acestui sistem nu salvează situația, deoarece vocabularul „basic” conține numai un singur cuvânt „pasăre”, patru nume pentru fructe, nu cuprinde niciun nume pentru pești, flori, copaci. Aici ajungem la demascarea declarației în scop de reclamă a creatorilor limbii „basic”, că ar fi chipurile, destul să ții minte 850 de cuvinte, ca să posezi o limbă. Vocabularul „basic” se limitează la aceste 850 de cuvinte numai pentru a arunca praf în ochi. Numerales, termenii din calendar, măsurile de greutate, de lungime, etc. nu sunt cuprinse în aceste „limite” și se întrebuițează cele din limba engleză obișnuită; cuvintele internaționale (în forma lor engleză) sunt de asemenea admise la libera întrebuițare în „basic”. În afară de aceasta pentru fiecare domeniu al științei există un supliment de câte 50 de termeni. Astfel vocabularul „basic” este foarte vast și nedefinit. Nu este clar cum va ști cel care învață, care cuvânt este internațional și care nu, dar în schimb el are dreptul să le întrebuițeze, fiind nevoit în același timp să descrie *ceapa* ca „rădăcină albă care face ochii să se umple de apă”. Iată sistemul „rațional” care este propovăduit din toate puterile de englezi și americani care recurg la orice viclenie numai ca să sădească limba engleză în toată lumea.

Propaganda acestei limbi „supranaționale” se face în întregime sub masca razelor cosmopolite. Același Richards afirmă că oricât de mult ar fi dorită existența unei limbi unice pentru toată lumea, ca mijloc de comunicație între popoare care vorbesc la ele adasă limbile lor proprii, ea nu poate fi totuși introdusă cu forța.

După părerea lui, limba aceasta „trebuie să fie acceptată, fiindcă oamenii vor vedea cât este de folositoare pentru ei, prea folositoare ca să o neglijeze. Ea trebuie să se răspândească așa cum s'a răspândit automobilul, electricitatea, telefonul sau avionul”. Nu trebuie să existe nici o umbră de bănuială la cel ce învață această limbă, spune mai departe Richards, că el se află sub o presiune oarecare. Trebuie ca această limbă mondială să fie acceptată numai ca un mijloc general de comunicare.”³⁾

Acoperindu-și cu o pielică de miel chipul de lup, imperialiștii americani caută în zadar să dovedească că numai pentru folosul popoarelor lumii sădesc ei limba „mondială” creată pe baza propriei lor limbi. Din cuvintele lor reiese că toți trebuie să accepte de bună voie, această limbă nouă, convingându-se că e spre binele lor. Conform asigurărilor creatorilor limbii „basic english”, aceasta chipurile, nici n'ar trebui să înlocuiască limba natală și această formă de engleză simplificată nu se introduce nici de cum pentru ca alte națiuni să comunice anume cu popoarele care vorbesc englezește. „Doar în afară de țările care vorbesc englezește mai sunt încă 1800 de milioane de oameni care vorbesc aproximativ 1700 de limbi diferite, și aceste popoare, pe măsură ce se vor ameliora căile de comunicație, legăturile aeriene, prin radio, televiziune etc. trebuie să perfecționeze în mod corespunzător și mijloacele de comunicare spirituală între ele. Unicul mijloc practic la îndemână este limba engleză, un aspect al ei”⁴⁾.

3) Richards, lucr. cit. pg. 11

4) A. Richards și Ch. Gibson: *Learning Basic English*, New-York, 1945, pg. 11

Prin urmare limba engleză se introduce pe bază de acord voluntar în folosul popoarelor despărțite, așezate departe unele de altele, care au nevoie de mijloace de comunicare.

Dar politica prădalnică a imperialiștilor nu se poate ascunde prin discuții cosmopolite despre o limbă „supranațională”. Este bine cunoscut faptul că imperialismul e inseparabil de suprimarea suveranității naționale a popoarelor și de subjugarea națională.

În politica de exploatare sălbatecă a națiunilor subjugate, în tendințele de expansiune ale burgheziei imperialiste se află izvoarele propagandei burgheze cosmopolite a negării suveranității naționale. În epoca imperialismului, ideologia cosmopolitismului este o armă de luptă a imperialiștilor pentru dominația mondială. Ca exemplu caracteristic ne poate servi propaganda cosmopolitismului pe care o face imperialismul american în scopul de a stabili dominația sa universală.

Iată de ce ideologii imperialiști atacă aspirația popoarelor de a-și apăra suveranitatea națională, independența națională, declarând că tendința popoarelor de a-și păstra sau câștiga independența națională e o „noțiune învechită”. Cosmopolitismul contemporan, hrănit de planurile hrăpărețe anglo-americane de dominație universală, nu este altceva decât fața opusă a rasismului burghez, anglo-american.

Cosmopolitismul și naționalismul nu sunt opuse între ele, ci numai aspecte diferite, două fețe ale ideologiei burgheze imperialiste. Cosmopolitismul a fost totdeauna și este doar un paravan, o mască a naționalismului...

La baza cosmopolitismului contemporan burghez stau interesele egoiste imperialiste ale monopolurilor capitaliste anglo-americane, stă naționalismul militant burghez anglo-american.

Toată propaganda cosmopolită exportată din USA a ideilor de „cetățenie universală”, „guvern mondial”, „stat mondial”, „suprastat”, etc. este chemată să slujească în felul ei pentru a masca naționalismul anglo-american.)⁵

Încercarea de a submina originalitatea națională a limbilor, îndemnul de a împune pe deasupra lor o limbă „supranațională” creată pe baza limbii engleze, este astfel o parte componentă a politicii imperialismului american, tinzând spre reducerea la sclavie a popoarelor lumii.

Nu numai în domeniul lingvisticii, ci și în alte domenii ale științei burgheze găsim exprimarea aceluiași idei.

Dacă examinăm, de exemplu, lucrările sociologului reacționar englez Edward Greeg, vedem că el predică predominanța Anglo-saxonilor asupra lumii. Propagând idei manifest rasiste, E. Greeg se silește să demonstreze că nici un popor din Europa, afară de cel englez, nu este în stare să joace rolul principal economic și politic. Față de Francezi, Italieni, Bulgari, Români etc., Greeg se prezintă sub masca cosmopolitismului. Suveranitatea națională a acestor popoare el o declară prejudecată istorică învechită. În același timp, națiunea britanică este declarată de el cea mai de frunte. Masca cosmopolită nu poate ascunde esența rasistă a cărții lui E. Greeg. După cum am văzut, tot sub masca cosmopolitismului se ascund și teoriile fondatorului limbii „basic english” cu privire la limba „supranațională”. Să smulgem această mască și să vedem cum este legat „basic”-ul cu limba engleză și cum au demonstrat autorii lui necesitatea de a lua tocmai limba engleză ca bază a limbii „supranaționale”.

Legătura nemijlocită a „basic english”-ului cu limba engleză nu a fost niciodată tăgăduită nici de fondatorii lui. Richards spune că „basic”-ul e engleza, simplificată prin limitarea numărului de cuvinte și prin reducerea regulilor de înțelegere a lor la minimum necesar pentru exprimarea limpede a gândurilor. Aceasta s'a obținut, dragă doamne, fără schimbarea ordinii normale și a comportării acestor cuvinte în engleza obișnuită. „Basic english”, deși nu are decât 850 de cuvinte, este totuși limba engleză justă⁶). Același lucru îl confirmă

5) Bolșevik, nr. 5 din 1949, pg. 37

6) Richards, lucrarea citată, pg. 23

și Walpole: „Basic-ul frumos este limba engleză normală, clară și simplă”⁷⁾. Aceasta se referă nu numai la vocabular, ci și la structura gramaticală. Creatorii acestei limbi susțin că regulile gramaticale ale „basic”-ului sunt mult mai simple decât ale limbii engleze „nelimitate”, dar ele nu au fost simplificate schimbându-se ceva din structura limbii engleze, ci numai prin limitarea ei⁸⁾.

Dacă tipul de limbă chemat să devină limbă „supranațională” este numai un aspect diferit al englezei, care calități ale limbii engleze au adus această stare de lucruri? Descriind eșecurile așa numitelor limbi „universale”, construite de diverși lingviști în diferite epoci, Richards vede rădăcina răului în faptul că ele sunt artificiale și că nu pot fi însușite destul de repede de toți oamenii.

După părerea lui este mai bine să luăm drept bază a limbii „comune” o limbă gata existentă. El consideră că aceasta trebuie să fie limba engleză. Ce anume îi dă acesteia asemenea „drepturi” după părerea savanților anglo-americani? Analizarea argumentației pseudo-științifice a savanților anglo-americani pentru demonstrarea „drepturilor” limbii engleze de a servi ca bază a așa numitei limbi „mondiale” descoperă bazele soviniște și rasiste ale acestei „teorii”. În toată hâda lor goliciune. Primul argument pe care îl aduc lingviștii anglo-americani pentru acceptarea limbii englezești ca bază a „limbii mondiale comune” este răspândirea ei geografică și numărul mare, de oameni care întrebuințează deja limba engleză. Walpole scrie că limba engleză este încă de pe acum limba maternă sau administrativă a multor milioane de oameni. Bazându-se pe cifre exagerate fără jenă, Walpole ajunge la concluzia că „pregătire” pentru acceptarea „basic”-ului au deja de pe acum un număr suficient de oameni. În ceea ce privește viitorul acestei limbi artificiale, acesta după părerea lui este legat nemijlocit de soarta democrației burgheze, dar „nu provoacă îndoială dacă democrația însăși nu se va îndoi de ea. Țările de limbă engleză stăpânesc o parte atât de mare din branșele hotărâtoare ale producției radio-ului, cinematografului, presei, aviației, și a flotei comerciale, încât limba engleză se va răspândi fără îndoială în toată lumea cu o viteză din ce în ce mai mare. Turnul Babilonului va fi învins de limba engleză.”⁹⁾

Din aceste cuvinte ale lui Walpole se vede clar pe ce factori de răspândire a limbii engleze contează de fapt cei care prin discuții despre însușirea „benevolă” a „basic”-ului cred că pot să înșele pe oamenii încrezători. Același lucru îl spune și Richards: „Limba engleză se întrebuințează în cele mai depărtate părți ale lumii mai mult decât oricare alta dintre limbile existente. Ea este limba administrativă pe toate continentele, este limba comercială a Oceanului Pacific și mijloc de comunicare comercială și financiară în ultimii două sute de ani. Ea aduce cu sine sportul, moda, tehnica contemporană. În timpul din urmă, la aceasta s'a mai adăugat și cinematograful sonor englez”¹⁰⁾. La cinematograful, mode și sport, Richards a uitat numai să adauge jugul colonial și politica imperialistă!

Să vedem acele cauze de răspândire a limbii engleze despre care tace Richards. Dacă ne adresăm cifrelor care caracterizează raporturile reciproce între populația propriu zisă a Marii Britanii și a posesiunilor ei în toate părțile lumii, atunci vom înțelege cât de juste sunt cuvintele lui Stalin despre contradicția dintre numărul de națiuni dominante și sutele de milioane ale popoarelor dependente și coloniale. Populația Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord era compusă după statistica oficială din 1940 din 47.785.000 de oameni. În același timp, numai în India singură care până în prezent, cu toată independența ei, este supusă imperialismului englez, trăiesc după statistica din 1941, 388.998.000. În total populația posesiunilor engleze depășește populația Angliei însăși mai mult de 10 ori. Ca suprafață posesiunile Marii Britanii sunt de 140 de ori mai mari decât Anglia.

7) H. Walpole, *Semantics*, New-York, 1941, pg. 181

8) Richards și Gibson, lucrarea citată, pg. 7

9) Walpole, lucrarea citată, pg. 183

10) Richards, lucrarea citată, pg. 21

Alături de colonii și dominioane, ținuturi exploatare de imperialismul britanic, mai sunt și așa numite teritorii sub mandate, în felul Transiordaniei, etc. Numai așa numitul teritoriu mandatar al Marii Britanii, Tanganyca (Africa) are o întindere de 969 mii km. cu o populație de 5.284.000 de oameni. Depind pe de-a-tregul de imperialismul britanic state formal independente ca: Egiptul, Iracul, Nepalul, etc. Trebuie să spunem că chiar cifrele care caracterizează Anglia propriu zisă necesită o precizare, deoarece în regatul unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord intră un popor (Irlandezii) care este supus în mod sistematic exploatării din partea lorzilor și a capitaliștilor englezi. Trebuie să mai adăugăm date despre Galezi și Scoțieni, care ca și Irlandezii sunt Celți robiți de Anglo-saxoni.

Un tablou analog al expansiunii imperialiste și al jugului rasial și național înlăuntrul țării găsim în USA. Daceea, atât despre Statele Unite ale Americii cât și despre Anglia se poate spune că trăiesc pe socoteala exploatării a numeroase națiuni și populații, iar ca scop al politici lor externe pun hegemonia universală. Iată pe ce se bazează răspândirea geografică a limbii engleze, pe care propovăduitorii „basic english”-ului o pun înainte ca primul motiv al acceptării limbii engleze drept fundament pentru mijlocul „mondial” de comunicare creat de ei. Nu mode și sport aduce cu sine limba engleză popoarelor coloniale, unde ea este vorbită ca o „limbă administrativă” după expresia lui Richards, ci exploatare sălbatecă și subjugare națională.

V. N. IARJEVA

DESPRE ORTOGRAFIERA NEOLOGISMELOR

Vechea reformă ortografică din 1932 — să-i zicem încă actuala — ca și reforma precedentă, preocupată mai ales de chestiuni de amănunt (așa bunăoară, dacă trebuie să scriem *bătrâneșă* sau *bătrânețe*, *nobleșă* sau *noblețe*, *bae* sau *baie*, *zbiera* sau *sbiera*, *beză* sau *besă*, etc.), pe care nu a putut să le soluționeze întotdeauna într'un mod satisfăcător, a neglijat total o problemă, fără îndolală mult mai importantă decât acestea: scrierea neologismelor sau mai exact a unei categorii de neologisme.

În limba română, încă începând cu a doua jumătate a secolului trecut, au intrat, atât din franțuzește, cât mai ales din englezește, fie direct, fie mai cu seamă prin intermediul limbii franceze, o serie de neologisme a căror ortografie a pus și pune încă serioase dificultăți în scrisul multora.

La *meeting* (engl. *meeting*) au participat zeci de mii de muncitori, ovaționând pe *leaderi* (engl. *leader*) mișcării pentru pace. După *meeting* au avut loc manifestații sportive. Pe arena din localitate s'a desfășurat un *match* (engl. *match*) de *football* (engl. *football*), la care unul din *footballiști*, după ce și-a încercat puterile și dibăcia prin câteva *shooturi* (engl. *shoot*), a reușit să bage un *goal* (engl. *goal*). După *match* a fost atacat de un *correspondent* al unui ziar sportiv, pentru un *interview* (engl. *interview*). În aceeași zi a avut loc și un *match* de *rugby* (engl. *rugby*), la care a participat de asemenea lume multă.

Deoarece s'ulla un vânt rece, unii dintre spectatori au început să dărdăie, fiind fără *sweatere* (engl. *sweater*) sau *pullovere* (engl. *pullover*), numai în *trench-coat* (engl. *trenchcoat*) și *ballonseide* (germ. *Ballonseide*) sau chiar numai în *windjacke* (germ. *Windjacke*). Cucoanele, cu ciorapi *nylon* (engl. *nylon*), cu pantaloni *maron* (fr. *marron*) sau *gris* (fr. *gris*) ca să se asorteze cu poșeta (fr. *pochette*), urmăreau înfrigurate jocul. Unele își opreau ochii asupra cutărui jucător, cu musculatura de *clown* (engl. *clown*), pe care îl cunoscuseră în vară, la mare, când se plimba. În *short* (engl. *short*), pe plajă, în *hallul* (engl. *hall*) unui cinematograful, la vreo *kermesă* (fr. *kermesse*) a *Crucii Roșii* sau astă iarnă la *sky* (engl. *sky*).

În general, cuvintelelor străine împrumutate în limba noastră, pe cale căturărească, noi le-am aplicat sistemul nostru ortografic, care are la bază, cum s'a afirmat și se afirmă mereu, principiul fonetic. Astăzi toată lumea scrie, cum de altfel se rostește, *odicolon* (nu *eau de Cologne*), *trotuar* (nu *trottoir*), *budoar* (nu *budoir*), *șaretă* (nu *charetă*), *șovinism* (nu *chauvinism*), etc. În mod firesc, credem că și neologismelor înșirate mai sus și altora din categoria această li s'ar putea aplica același principiu fonetic, cu toate că unora li se par mai „nobile” scrise cu ortografia lor originară. Deci ar fi cu totul în spiritul ortografiei limbii noastre să se scrie: *miting*, *lidăr*, *interviu*, *meci*, *țutbol*, *țutbolist*, *șut*, *goi*, *ragbi*, *sueter*, *puloară*, *trenscot*, *balonzaiide*, *vindîache*, *nailon*, *maro*, *schii* (cu sing. *schiu* și derivatul a *schia*), *șort*, *hol*, *chermesă* etc.

Astăzi când drumurile spre cultură sunt larg deschise oamenilor muncii, când sportul a devenit o îndeletnicire de masă, ortografierea fonetică a acestor cuvinte se impune în mod imperios. Se impune, pentru că masele muncitoare din fabrici și de pe ogoare, care citesc acum și se luminează din cărți și ziare — dar nu numai ele, ci și cea mai mare parte dintre intelectuali — nu știu englezește sau franțuzește, ca să poată ortografia și citi „corect” aceste cuvinte. Foarte multă lume este chiar derutată, orientându-se după cum le găsește scrise, dar toate adesea poți constata că aceste cuvinte se scriu în diferite chipuri. O primejdie amenință: de a se citi și generaliza aceste cuvinte în forma în care sunt scrise, așa cum nu se rostesc ele niciodată, nici în englezește și nici în franțuzește. Rostiri ca *leadăr*, *meting*, *intervieu*, *clown* etc. sunt destul de frecvente și își găsesc explicarea tocmai în menținerea ortografiei lor etimologice, care se opune ortografiei fonetice a limbii române, în care se rostește așa cum, aproximativ, se scrie. De altfel avem asemenea forme greșite generalizate în limbă: *trust* (engl. *trust*), *rugby* (engl. *rugby*), etc. ar trebui să se scrie și să se rostască *trast* și *ragbi*, etc., așa cum se rostesc în englezește. Ele s'au scris ca și în limba engleză și apoi s'au citit cum s'au scris.

Fără îndoială, sunt unele lucruri care se pot discuta. Astfel, din moment ce toată lumea vorbește astăzi de *trusturi* și *rugby*, ar fi greșit, cred, să se impună formele *trast* și *ragbi*. Cât privește scrierea lui *trenchcoat*, care ar trebui ortografiat *trençicot*, întrucât în ortografia limbii române nu există, *i*, cred că s'ar putea scrie *trençcot*, cum de fapt e rostit de unii, ca și *obișnuiț*, *pașnic*, *veșnic* pentru *obici-niuit*, *pacinic*, *vecinic*.

O altă problemă, legată de aceasta și iarăși neglijată până acum, este scrierea derivatelor dela numele proprii. Numele proprii se scriu ca în limba din care au fost împrumutate (de ex. *Shakespeare*, *Voltaire*, etc.), dar adjectivele derivate dela acestea: *shakespeareian* și *voltairian*? La nevoie, și aceste forme pot fi acceptate. Cum ortografiem însă verbele derivate dela asemenea nume proprii străine? Se vorbește astăzi așa de mult de *marshallizarea* statelor capitaliste din Pactul Atlanticului; Statele Unite le *marshallizează*. În ziare, acest verb e scris când *marshalliza*, păstrându-se ortografia numelui propriu dela care s'a derivat, când *marșaliza*, aplicându-i-se principiul fonetic al ortografiei noastre. Cred că asemenea exemple trebuie să le scriem cum le citim, deci ca oricare cuvânt din cele aduse în discuție aici.

Multe din neologismele menționate mai sus, deși au o vechime în limbă (pe *clown* îl întâlnim la Caragiale) și, cum știe fiecare, sânt foarte răspândite, nu se găsesc în dicționarele noastre. Unele sunt înregistrate. Cuvinte ca *clown* și *interviu* nu puteau să lipsească într'un dicționar ca cel al Academiei. Acest dicționar rezolvă însă într'un mod cu totul particular dificultatea ortografierii lor, recurgând la un compromis: le scrie *clown* și *intervieu*, deși în toate exemplele citate sunt scrise cu *w*. Dicționarul trebuie să fie și un îndreptar; în asemenea cazuri cititorul rămâne tot așa de nelămurit ca și înainte de a-l deschide.

Intr'unul din numerele trecute ale acestei reviste (vezi Anul I, nr. 8, pag. 12), s'a vorbit despre cosmopolitismul ortografic. Scrierea cuvintelor discutate aci este una din formele sub care acesta se manifestă în mod limpede. Astăzi când oamenii muncii construiesc socialismul în țara noastră, avem datoria să luptăm împotriva cosmopolitismului, sub orice formă s'ar manifesta el.

N. BELDICEANU

În bogatul grup al poezilor dela „Contemporanul“ (1881—1889), revistă care a jucat un rol atât de însemnat în combaterea junimismului reacționar și stimularea spiritului revoluționar al muncitorimii, un loc de seamă ocupă N. Beldiceanu (1846—1896). Opera lui oglindește suferințele celor mulți și asupriți, desvăluind un suflet ales, care biciuește pe cei puternici și nepăsători și îndeamnă la luptă, ca la sfârșitul satirei *Desmoșteniții*:

Ocean de sărăcie, de amar și întuneric,
Când ai tu a ta putere, de ce stai ca un nemernic?
Când iești suflet, când iești număr, pentru ce mai stai la gând?
Înainte, înainte, milioanele ilământ!

În deosebi în ciclurile *Neguri* și *Doine* se vede simpatia lui față de cei exploatați și înțelegerea adâncă a vieții țaranului nostru. Este „o lirică impregnată de retoricism romantic, dar cu puternice accente de revoltă socială“ (I. Vitner).

Acest bogat fond de idei a fost redat de poet într-o formă adecvată, simplă, pe înțelesul oamenilor muncii. Beldiceanu folosește limba literară din timpul său, cu o nuanță populară moldovenească, mai vădită în *Doine*. El și-a îmbogățit vocabularul cu neologisme și câteva arhaisme.

Iată caracteristicile limbii sale:

Privitor la sintaxă, găsim ades propoziția negativă construită fără *nu*, cu un singur alt cuvânt cu sens negativ: *nimic s'aude, nime-aicea se gândește, pe bogați nimeni globește*. Mai observăm deasa folosire a conjuncției *de*, cu care introduce, pe lângă propoziții condiționale, și propoziții finale (*Singurătate, vino, vin de liniștește al meu chin*), consecutive (*și se tot întinde apă, de pământul mi-l tot sapă*) și chiar concesive (*De veți lupta și mâine, tot nu vă veți ră-pune*).

Din punct de vedere morfologic, găsim:

- a) lipsa de acord a articolului genetival: *a lui zile de amar*.
- b) vocativul în *-e*: *mojițe, luceșere!*
- c) forma de feminin la substantivele *cioată* (= *ciot*), *opaiță*, și de masculin la *crac* (= *cracă*), *călăuz*.
- d) forme verbale fără sufix: „flăcăii se'nclăștă“, „descleştă gura“, „razele cum le înfloare“.

e) substantivarea numeralelor *sută, mie, milion*, prin care exprimă puterea maselor populare:

Sută, cum lași tu pe unul, munca ta să o mănânce
Și tu, *mie*, cum lași sută în durere să te'mbrace?

Ca fonetică, folosește unele forme moldovenești: *boande* (= *bunde*), *coarjă*, *curcubău*, *hodină*, *Ieși* (= Iași), *jele, mâne* (= mâine), *nime, ie* (= e, este).

Vocabularul folosit de poet cuprinde destule moldoveneisme: *bold*, *ciritei*, *coșer* = (pătul), *covru* (= culcuș de iepure), *fieresău* (= fierăstrău), *șofelniță* (= femeie guralivă), *gelue* (= dă la rândeă), [cuțit] *hăcuitar* (= tocător), *horfiș* (= pieziș) a *hrepcui* (= a cosii), *huceag*, *melesteu*, [fânașul] *otăvește* (= dă iarbă a doua oară), *otlic* (= lopățică), [măr] *răreț* (diminutiv dela *rar*). S'a strecurat și un ardelenism: *pită* (= pâine).

Și câteva arhaisme: *clironòmii* (= moștenitorii), *comândare* (= *po-mană*), *comandir* (= comandant), *oblon* (= portieră), *podvadă* (= prestație), *pravaltist* (= legiuitor), *a priboli* (= a îngrijii), *prielesug*, *a sloveni* (= a citi).

Beldiceanu folosește neologisme, uneori alăturate de câte un cuvânt popular: *diamante sclipitoare*, *vieață proletară*, *sublima deșleptare*, *cră nouă*, *omenire egoistă*. Mai rar găsim alăturate două neologisme: *fosforica insectă*, *sublime fantazii*. Printre neologisme găsim mai mulți termeni științifici: *astroliji*, *atmosfera*, *atom*, *celuță*, *geologie*, *lavă*, *organism*, *pterodactil* ș. a., dovedindu-se astfel largă răspândire pe care o căpătase terminologia științifică, prin revista „Contemporanul”.

Deosebit de interesant este să urmărim înțelesurile rare sau chiar noi (fără să fie silite) pe care le au, la Beldiceanu, unele cuvinte:

luminuri = pietre prețioase, diamante: *coroană bătută în luminuri*. *Mișelie* = sărăcie. *Mișelie, mișelie*, *să nu poți găsi iubire Nici pe margine de groapă, unde vezi a ta menire*. *Mojic* = om de rând: *Legea le miroase a carne și a sânge de mojic*. *Nemernic*, cu înțelesul vechiu de „pribeag”: *Bordeiul muncitorului nemernic* și, în altă parte, cu înțelesul mai nou de „ticălos”: *de ce stai că un nemernic?* *Rubin* = vin roșu (metaforă): *rubinul fluid face spume*; *scumpeturi* = obiecte de mare preț: *purtași aur și scumpeturi*; *a sprijini* = a afirma cu tărie, a susține; (pedantul) *sprijinind că jocul stelei pe pământ o să-l aducă*; *tăetură* = runc, curătură, laz (adică locul unde s'au tăiat copacii: *cântă cucu'n tăetură*); *minteos* = înțelept, cuminte: *Sorinule, Sentinule, Minteosule, Frumosule...*

În concluzie, Beldiceanu n'a alergat după o formă frumoasă fără conținut, ci, adâncind spiritul limbii populare, a găsit sensuri și expresii fericite, care să redea fondul său de idei ades revoluționare.

REVOLUȚIE, REVOLTĂ, RĂSCOALĂ, REBELIUNE

În articolul de față, ne propunem să lămurim câteva cuvinte foarte des folosite astăzi în presă, în lucrări, în discuții, dar care nu au un înțeles bine precizat pentru toată lumea.

1. *Revoluție* vine dela cuvântul latinesc *revolutio* care înseamnă „rostogolire” (propriu și figurat), „răsturnare”.

2. *Revoltă* e corespondentul italianului *rivolta* care are înțelesul de „răsturnare”, „răscoală” și provine din aceeași familie latină ca *revoluție*.

3. *Răscoală* vine din slava veche, unde sub forma *raskoi* însemna „despicare”, „spărtură”, „despărțire”, fiind compus din prefixul *raz*, care arată separarea, și verbul *Kolat* „a despică”.

4. *Rebeliune* reproduce pe latinul *rebellio* cu sensul de „revoltă”, „reînceperea războiului provocată de cei învinși”.

Nu putem spune cu siguranță care au fost căile de pătrundere ale acestor cuvinte în limba română, dacă primul vine direct din latinește, din franțuzește sau din rusește; dacă cel de al doilea vine direct din italienește sau din franțuzește; dacă ultimul vine direct din latinește, din italienește sau din franțuzește.

Intellectualii burghezi foloseau termenii aceștia în mod neștiințific, întrebându-i arbitrar unul în locul celuilalt.

Revoluție este un termen definit și explicat în amănunțime de către clasicii marxism-leninismului. *Revoluție* înseamnă înlocuirea unei orânduiri sociale printr’o altă orânduire socială. „Trecerea puterii de stat din mâna unei clase în mâna altei clase este primul, cel mai important și fundamental indiciu al revoluției” ne învață Lenin.

Acad. Mihail Roller în articolul *Despre revoluții și caracterul lor*, apărut în *Contemporanul*, nr. 171, arată: „Folosirea termenului *revoluție* „în general” fără a se specifica de care anume revoluție este vorba, sau folosirea nejustă și nu la locul lor a noțiunilor *revoluție burgheză*, *revoluție burghezo-democrată*, *revoluție socialistă* este neștiințifică, potrivnică învățăturii marxist-leniniste”. O revoluție burgheză se caracterizează prin faptul că „masa poporului, covârșitoarea sa majoritate, nu se manifestă vizibil, activ, independent, cu propriile ei revendicări economice și politice” (Lenin, *Opere XXI* p. 395, ed. rusă). Dimpotrivă, în revoluția burghezo-democrată, „masa paoporului, majoritatea lui, cele mai profunde pături sociale „de jos”, apăsate de jug și exploatare, s’au ridicat independent, au imprimat asupra întregului mers al revoluției pecetea revendicărilor lor, a încercărilor lor de a clădi după dorințele lor noua societate în locul vechii societăți pe care o distrugeau” (Lenin, *Opere, XXI*, p. 395; citatele sunt făcute după articolul pomenit al lui M. Roller).

În cursul desfășurării ei, revoluția își poate schimba caracterul, devenind socialistă din burghezo-democrată, ceea ce știm că s’a întâmplat în Rusia, prin transformarea revoluției burghezo-democrate din februarie, în revoluția socialistă din octombrie 1917.

Revoluția socialistă e mijlocul hotărârilor prin care proletariatul desființează inegalitatea și exploatarea, răsturnând orânduirea capitalistă. „Pentru înapoierea socialismului e nevoie de revoluție socialistă, iar aceasta trebuie să înceapă cu dictatura proletariatului” (Stalin, *Opere I*, p. 350).

În geniala sa lucrare *Problemele leninismului*, I. V. Stalin a arătat care sunt cele cinci puncte principale prin care o revoluție proletară se deosebește de una burgheză.

Revolta și *răscoala* denumesc același lucru: o mișcare de masă, ridicarea

înmarmată a claselor care nu mai pot suferi jugul exploatării, împotriva asupritorilor, o insurecție împotriva ordinii impuse de către deținătorii puterii.

Spre deosebire de *revoluție*, *răscoala* nu tinde neapărat spre schimbarea orânduirii sociale; în general ea e spontană, neorganizată, nu are un plan dinainte stabilit și nici o extindere teritorială mare.

Rebeliunea diferă de termenii a căror valoare am examinat-o până aici.

În articolele 258 și 259 din Codul Penal, se arată că acela care săvârșește acte de violență sau folosește amenințări grave față de guvern, un corp administrativ sau judiciar, o autoritate de stat sau politică, față de un funcționar public în exercițiul funcțiunii, comite crima de *rebeliune* care se pedepsește după împrejurări.

Rebeliune nu poate fi denumită în nici un caz ridicarea unei clase sociale împotriva alteia, după cum *revoluția* și *răscoala* nu pot fi socotite drept infracțiuni de drept comun.

Din cele spuse, se vede că *revoluția* tinde să schimbe orânduirea socială, *revolta* sau *răscoala* are ca scop în genere numai o reformă, iar *rebeliunea* are un caracter mult mai „local”, uneori chiar individual, fără revendicări de ordine social-politică.

FINUȚA LEIBOVICI

NAȚIUNILE CONLOCUI TOARE

PE MARGINEA UNEI ANCHETE DIALECTALE

În cadrul Institutului de Lingvistică din Cluj, cu ajutorul material acordat de Academia R. P. R., prin Filiala sa din Cluj, s'au făcut în octombrie 1949 mai multe anchete lingvistice în localități cu populație mixtă. Un grup de cercetători a anchetat o regiune din jud. Bihor cu o populație română și maghiară, iar o echipă a anchetat în regiunea Sebeș-Alba trei comune (Călnic, Reciu și Petrești) cu populație română și săsească. Anchetele făcute în aceste trei comune au urmărit limba română vorbită de Români și Sași, precum și limba săsească vorbită de Sași. Fiecare anchetă a fost făcută de către un cercetător care a fost ajutat de către un colectiv, format din studenți trimiși spre a învăța, pe teren, cum trebuie făcută o anchetă. Menționăm concursul care ne-a fost dat de Comitetul Provizoriu al județului Alba și de Comitetele Provizorii al comunelor în care am lucrat, fiindcă ne-a ușurat mult munca. Rezultatele anchetei sunt interesante. Ele au format obiectul mai multor comunicări la ședințele care se țin la Institutul de Lingvistică din Cluj. În cele ce urmează voi da câteva concluzii de ordin general care privesc limba română vorbită de Sași, aceasta formând obiectul anchetei mele.

În 1925, Augustin Bena a publicat un studiu intitulat *Limba română la Sașii din Ardeal*. Greșala pe care a făcut-o Bena în această lucrare constă în faptul că a considerat că toți Sașii, când vorbesc românește, au aceleași particularități fonetice. Admite și el că unii vorbesc mai bine românește, iar alții mai rău, după cum trăesc în sate

cu populație românească sau nu. Dar în acest caz Sașii dintr'o comună ar trebui să vorbească toți la fel de bine sau de rău românește. În cursul anchetei am constatat însă că în aceeași comună unii vorbesc foarte bine românește, alții binisor, iar unii destul de rău. Cauza trebuie căutată în legăturile pe care ei le au cu populația românească din sat; unii au mai multe legături, alții mai puține. Sașii bogați foloseau la lucratul pământului mai ales Români săraci din comună. Aceștia nu știau săsește și Sașii erau obligați să vorbească cu ei românește, după cum românește vorbeau și cu servitorii lor, care de obicei erau Români. De asemenea ei luau parte la conducerea comunei, și aci iarăși se întâlneau cu Români, cu care vorbeau românește. Tot în limba română trebuia rezolvată și corespondența oficială. Mai citeau apoi, mai rar, e adevărat, dar totuși citeau, câte un ziar românesc. Ei veneau deci mai des în contact cu Românii și astfel au putut să-și însușească mai bine limba română. Sașii săraci de tot, lipsiți aproape complet de pământ (erau cam 10%), se apropie, în ceea ce privește însușirea limbii române, de Sașii bogați. Ei, neavând pământ, lucrau cu ziua la Sașii bogați sau la Românii mai înstăriți. Aci lucrau alături de Românii săraci cu care vorbeau numai românește, după cum românește vorbeau și cu Românii la care se angajau la lucru. Ei nu citeau însă ziare românești. Cu totul alta e situația Sașilor care aveau 1—2 ha. de pământ. Aceștia și-l lucrau singuri, fără a avea angajați, iar ei nu aveau timp să se ducă la lucru la alții, unde să întâlnească Români. Izolarea aceasta i-a făcut să știe foarte puțin românește.

Femeile Sașilor vorbesc mai puțin bine românește decât Sașii, dar și la ele însușirea limbii române depinde de raporturile pe care le au cu populația românească. Cele înstărite aveau servitori și servitoare dintre Români dela care își însușeau limba română. Cele sărace mergeau și ele la lucru și acolo vorbeau românește. Cele din familii cu 1—2 ha. de pământ au învățat românește numai din conversația pe care o aveau cu vecinele române, incidental, și deci ele știau mai puțin românește.

Nu însemnează însă că nu există nicio abatere dela cele spuse mai sus. Desigur că sunt Sași care, deși din categoria celor care își lucrează singuri pământul, știu totuși bine românește, după cum sunt și Sași săraci sau bogați care vorbesc destul de rău românește. Dar excepțiile acestea pot fi explicate dela caz la caz.

Foarte important mi se pare însă că faptele de limbă și chiar și excepțiile se pot explica ținând seama de clasele sociale.

Cu timpul, prin crearea gospodăriilor agricole colective, vor dispărea diferențele între categoriile țărănești, precum și diferențele de limbă; cât timp însă se vor mai menține, anchetatorii vor trebui să țină seama de ele.

DESPRE POLARIZAREA ÎNȚELESURILOR

Există în multe limbi, atât vechi, cât și noi, cuvinte care au înțelesuri opuse, cuvinte exprimând fenomene și lucruri absolut contrarii, ca „viața” și „moartea”, „cerul” și „pământul”, „sus” și „jos”, etc. Acest lucru l-au scos în evidență lingviștii sovietici. Este, printre multe altele, una din problemele noi pe care N. I. Marr le-a stabilit în domeniul lingvisticii generale.

Fenomenul se datorește caracterului prelogic al gândirii vorbitorilor. Sunt stadii în evoluția omului, în care gândirea e confuză, lumea din afară se oglindește neclar, nesigur în conștiință și de aceea oamenii se exprimă confuz. Cu timpul, în măsura cunoașterii de către om a realității, limba exprimă în mod diferentiat fenomenele și obiectele lumii înconjurătoare. Atunci cuvintele se fixează ca înțeles, la unul din cei doi poli opuși: un cuvânt care până aci însemna și „moarte” și „viață” înseamnă sau numai „moarte” sau numai „viață”.

Fenomene asemănătoare de gândire are omul însă mai în toate momentele vieții sale, când nu cunoaște exact realitatea, sau e dominat de anumite afecte care turbură rațiunea logică. Deci, în orice stadiu de evoluție a limbii, există cuvinte cu două înțelesuri. O lipsă de orientare în spațiu și în timp presupune o gândire prelogică, precum tot așa este de prelogică o gândire dominată de sentimente pronunțate, pentru că ea exclude cunoașterea realității în mod obiectiv. Am cules un număr însemnat din aceste cuvinte și din mai multe limbi. Am ajuns la concluzia că se pot grupa astfel:

1. Există cuvinte cu înțeles elastic, cuvinte care n'au înțeles fix, dar pot avea odată un înțeles, altădată un altul opus, după clasele sociale în sfera cărora circulă. Exemple sunt numeroase. Unul este cel prezentat de Prof. J. Byck, anume *obraznic*, care, pe lângă înțelesul de „îndrăzneț”, are și pe acela de „sfios”.

2. Sunt cuvinte cu înțeles opus în linie orizontală, adică la un moment dat din istoria limbii posedă ambele înțelesuri. Un exemplu tipic este germanul *grinsen* = „a plânge” și „a râde”, până în timpul din urmă, când în limba scrisă are mai mult sensul de „a râde”. În limba latină *valetudo* înseamnă „sănătate” și în același timp și „boală”. În limba română a *inchiria* înseamnă „a da cu chirie” și „a lua cu chirie”. În grecește verbul care înseamnă „a cumpăra” are aceeași rădăcină ca și latinescul „a vinde”, precum grecescul „a da, a împărți”, e înrudit cu germanul „a lua”.

3. Există cuvinte cu sens opus în linie verticală, adică într'un stadiu mai vechi al limbii au un înțeles, iar într'un stadiu mai nou altul opus. Așa cuvântul latinesc *rem* (acuzativul lui *res*) înseamnă „ceva real, realitate”, pe când în limba franceză înseamnă „nimic” (*rien*). La fel adverbul latin *unde*, care înseamnă „de unde”, are în limba română înțelesul de „încotro”: *unde te duci* = încotro mergi?

Cum am spus la început, toate aceste cuvinte presupun un fel de gândire confuză, o gândire care confundă raporturile dintre lucruri și fenomene.

Dar gândirea este legată strâns de modul de producție, de un anumit stadiu al structurii societății. Pe când nu exista moneda ca mijloc practic de schimb între vânzător și cumpărător nu exista nici o deosebire. Când unul da cinci oi și primea un vițel, care vindea și care cumpăra?

N. MARINESCU

TOT LECȚIA DE GIMNASTICĂ

Semnalăm într'unul din numerele trecute câteva greșeli de limbă făcute cu ocazia transmiterii lecției de gimnastică la posturile noastre de rad'io.

Ascultând din nou emisiunea dela ora 6, acum de curând, am constatat cu plăcere că tovarășa care pronunță comenzile pentru cele câteva mișcări înviorătoare a făcut un progres considerabil. Cuvintele sunt spuse mult mai răspicat; propozițiile au devenit mai clare și intonarea este mult apropiată de aceea a limbii vorbite.

Observăm totuși că mai întrebunțează încă unele expresii inadmisibile.

Lecția începe cu o alergare. După ce comandă mișcarea, tovarășa nu se mulțumește să numere pașii în ritmul pianului: unu, doi; unu, doi; ci mai dă și explicații amănunțite. D-sa spune de pildă: „cine are suficient spațiu, merge în deplasare“. Se înțelege că este vorba de acei care având o cameră mai mare pot executa alergarea deplasându-se, spre deosebire de alții care din cauza lipsei de spațiu sunt nevoiți să se frământă pe loc. Mai departe d-sa spune iar că „vârful piciorului aterizează întâi, apoi călcați cu călcâiul“.

Cred că nu-i nevoie de nicio lămurire spre a se vedea că expresiile *merge în deplasare* și *vârful piciorului aterizează* sunt combinații de cuvinte alături de limba noastră și nu merg deloc.

La încetarea unei mișcări, pentru a se reveni în poziția inițială de drepți, tovarășa dela radio spune invariabil: *reveniți în drepți*, explicând apoi cum trebuie să se facă *revenirea în drepți*. Greșit. Se spune *reveniți în poziția de drepți*, sau pur și simplu *drepți*.

Dar mai importantă, din punctul de vedere care ne interesează, este mișcarea a 4-a.

Se comandă: „*Intreg șezând!* Sprijiniți-vă pe coate și ridicați picioarele la 45° de pământ, cam o palmă și jumătate. Din această poziție *forfecați picioarele* în ritmul muzicii. Această *forfecare* trebuie făcută într'un ritm mai vioiu“.

Socot că niciun ascultător nu poate înțelege cam ce-ar însemna în românește *intreg șezând*, pentru ca odată poziția luată să se poată trece la ceea ce este mai important, *forfecarea picioarelor*.

E necesar să spunem că pentru a exprima acțiunea foarfecelor, la propriu, lumea zice *a tăia cu foarfecele*, nu *a forfeca*. Verbul *a forfeca* e utilizat mult în limba vorbită, dar cu înțeles figurat și înseamnă a critica aspru și amănunțit pe cineva. „Ai auzit cum *l-a forfecat* pe X în ședința plenară de Vineri seara“? Se mai întrebunțează acest verb, destul de rar, în sensul peiorativ: „Nu-l credeam așa de prost croitor pe Y; *mi-a forfecat* stofa de palton, de nu mai pot alege nimic din ea“.

În expresia folosită la radio, *forfecăți picioarele*, nu este desigur vorba nici de sensul propriu al verbului nici de celelalte înțelesuri amintite mai sus. Este o expresie nouă, tot cu înțeles figurat, pentru a spune că picioarele trebuie mișcate așa cum se mișcă foarfecele, încrușișându-și cele două cuțite din care e format.

După cum vedem expresia folosită la radio este o creație arbitrară, cu un înțeles pe care limba noastră nu-l cunoaște. Soarta ei este de a nu fi înțeleasă sau de a produce ilaritate.

Cum însă tovarășa dela radio este în plin progres, socotim că nu e greu să facă încă un pas mai departe. Deoarece vocabularul d-sale este limitat și aproape invariabil pentru fiecare mișcare, ușor poate fi corectat. Odată fixate expresiile juste, lecția de gimnastică poate deveni în adevăr un prilej de educație; altfel rămâne o simplă expunere de cuvinte și expresii neînțelese.

GR. FILIP

P E

Ca un mic adaus la cele scrise de Teodora Tomescu în „Cum Vorbim” nr. 8, pag. 24, putem spune că dialectal, în unele părți ale județului Mehedinți, numele de obiecte se construiesc cu prepoziția *pe*. Astfel, doi care vorbeau despre o petrecere la care au luat parte spuneau:

— L-am băut pe răchiu de l-am stâns.

— Da, da și pe sarmale le-am mâncat de n'a mai rămas niciuna. În urmă, pe baza acestei observații, am căutat să descopăr și alte exemple și am constatat întrebuițarea prepoziției *pe* ori de câte ori cel care vorbește vrea să se pună în evidență:

— L-am cules pe fâsui de n'a mai rămas niciun vrej pe loc.

— Anu ăsta l-am semănat pe grâu cum nu se poate mai bine.

Se pare că această construcție cu *pe* alături de un pronume, este influențată de construcțiile cu nume de persoane în care se întrebuițază și pronumele și prepoziția *pe*, pentru a se arăta că e vorba de o ființă precisă. Astfel, când zicem: *L-ai văzut pe soldat?* se înțelege că se știe despre care soldat e vorba, în timp ce, dacă am zice: *At văzut soldatul?* nu se știe despre care soldat e vorba și se simte nevoia unei completări. De aici se înțelege că atunci când țăranul mehedințean spune că a cules-o pe fasole de n'a mai rămas nimic pe loc — vrea să spună că a făcut un lucru desăvârșit pe locul unde muncește.

ELENA-ANA RETEZEANU

Observația este interesantă și faptele sunt desigur juste. Asupra interpretării lor însă nu suntem în totul de acord cu colaboratoarea noastră. Întrebuițarea lui *pe* asimilează numele de lucruri cu numele de persoane, oarecum le personifică. În acest sens trebuie înțeleasă afirmația că vorbitorul „se pune în evidență”, căci obiectul cu care s'a răfuit devine un fel de ființă umană înrântă în luptă.

SUBSTANTIVE COLECTIVE

În gramaticile noastre se menționează o categorie de substantive, denumite *colective*, a căror definiție este dată cam așa: substantive cu formă de singular și înțeles de plural. Definiția pare justă. Sunt în adevăr o serie de substantive al căror înțeles la singular echivalează cu pluralul lor sau al altora. Dar prin felul cum se explică și prin exemplele care se dau, se arată că nu există o noțiune clară a acestei categorii. De aceea îmi propun să analizez câteva tipuri de substantive numite îndeobște *colective*, pentru a ne da seamă în ce măsură merită sau nu a fi clasificate ca atare.

Substantivele formate cu ajutorul unor sufixe anumite (ca *țărănime, muncitorime, ungurime, tinerime, brădet, făget*, etc., *fierărae, lemnărae* etc.) arată o pluralitate de indivizi sau obiecte: țărani, muncitori, brazi, bucăți de fier, etc. Ele s'au născut din necesitatea de a exprima gândirea în legătură cu mai mulți indivizi deodată, atunci când acești indivizi întrau toți sau mai mulți odată în același raport cu alte elemente ale realității obiective. Este deci just a le numi substantive colective. De obicei, nu au plural.

Alte substantive capătă la singular un înțeles în plus, pe acela al pluralului lor: *piatră* (multe pietre, *multă piatră trebuie pentru șosea*), *cărămidă* (multe cărămizi, *multă cărămidă s'a sfărâmat*), *floare* (multe flori, *multă floare au pomii*), *frunză* (câte frunze, *câtă frunză și iarbă*) etc. Aceste substantive nu pot fi, desigur, numite exclusiv colective, dar legătura lor cu substantivele colective este just a fi arătată cumva.

Substantivele: *ceată, brigadă, detașament, stol, echipă*, precum și altele asemănătoare, denumesc colectivitatea în sine, iar nu conținutul ei. Pentru a arăta conținutul, ele trebuie să capete o determinare: *stol de corbi, detașament de soldați, echipă de muncitori*, etc. Înțelesul lor nu mai este același ca la *muncitorime, țărănime*. Ele servesc, în mare parte, pentru a denumi măsura, cantitatea, numărul exact sau aproximativ al indivizilor: *un batalion de soldați, o ceată de copii*. Deci ele ar putea fi un răspuns la întrebarea *câți soldați sau cam câți copii*. Cu toate acestea, gramaticile le numesc *colective*, ceea ce, la rigoare, s'ar putea admite.

Dar în gramaticile noastre școlare figurează în categoria colectivelor și substantive ca: *pădure, grâu, nisip, păr, popor* și altele. Manualele de limba română pentru clasele a VI-a și a VII-a explică așa: grâul este format din mai multe boabe, poporul din mai mulți oameni, pădurea din mai mulți copaci, părul din mai multe fire. Această explicație nu pare satisfăcătoare. Dacă e vorba așa, atunci peretele e format din mai multe cărămizi, alfabetul din mai multe litere, aparatul fiziologic din mai multe organe, ba mai mult, în condițiile de astăzi aproape toată lumea știe că orice animal este format din mai multe celule și orice obiect material din mai multe molecule; deci orice substantiv „concret” ar fi colectiv.

De fapt însă, observăm că cuvintele acestea s'au născut pentru a denumi o noțiune care s'a format independent de obiectul izolat, de individ. Cine zice *țărănime* se gândește la *țăran*, dar cine zice *păr* nu se gândește la firul de păr. *Pădurea* este cu totul altceva decât copaci mulți sau totalitatea copacilor dintr-o regiune. *Pădurea* are frunziș, desigur, umbră, animalele și plantele ei; este o unitate organizată, care, din cele mai vechi timpuri, s'a reflectat în mintea omenească independent de copacii izolați. *Grâul* a denumit materia hrănitoare care obișnuît se prezintă în fața ochilor noștri sub formă de boabe. *Popor* este colectivitate organizată de oameni, și chiar în înțelesul său vechi, cu atât mai mult astăzi, este altceva decât un simplu plural dela *om*. Dovadă mai este și faptul că pentru a denumi elementele componente izolate, necesitate care a venit mai târziu, se recurge la perifrază: *bob de grâu, fir de nisip*, iar la unele cuvinte, ca *făină, țărâțe* (care, deși nu sunt menționate între colective, nu văd de ce să le despărțim de *grâu*),

nici până azi nu s'a simțit nevoia unei denumiri pentru elementul component izolat.

De aceea cred că această ultimă categorie de substantive nu pot fi numite colective. La fel, înțelesul cuvântului *coadă*, discutat în nr. 1/II al revistei, pag. 31.

De altfel însă poate nici nu este necesară stabilirea unei astfel de categorii, mai ales în școală. Ea este moștenită, ca mai multe alte lucruri, din gramaticile latinești, unde era necesară pentru explicarea unor anumite cazuri de acord între subiect și predicat, rațiuni care în limba noastră nu mai există.

Bocău

GH. ALEXANDRESCU

IEZ, CLOPET

Fenomenul influenței formei de plural asupra celei de singular în limba română a fost observat și studiat. În mod general se observă în limbă tendința distincției vizibile între forme; uneori însă se manifestă tendința contrarie de simplificare, de apropiere a unei forme de cealaltă. Exemplele de care ne vom ocupa confirmă această a doua tendință.

Pe *iezu(l)* l-am auzit de foarte multe ori dela un copil de 4 ani. Deși eu pronunțam tot timpul *iedu(l)* el continua să spună *iezu(l)* și uneori diminutivul *iezuțu*. Fenomenul se explică prin faptul că mai totdeauna copilul vedea mai mulți iezi și în mintea lui forma de plural predomina asupra celei de singular. Trebuie amintită și poezia *Trei iezi cucueși...*, care a ajutat să se întipărească în mintea copilului forma de plural.

Pentru *clopet*, pe care l-am auzit dela muncitorii unei fabrici, explicația poate veni pornind dela plura'l *cloapete* curent în Ialomița și Buzău și mai puțin răspândit în București. Crearea formei *cloapete* se poate explica prin conștiința vorbitorilor că unui *o* dela singular trebuie să-i corespundă la plural un *oa*: *cot, coate; creion, creioane; popor, popoare*. Dar pentru ca să se transforme *o* în *oa*, trebuia să existe în silaba următoare un *e*, deaceia forma obișnuită de plural s'a transformat în *cloapete*.

Mai e posibilă și altă explicație: terminația *-et* a putut fi provocată și de influența unor cuvinte cu aceeași terminație, care denumesc unelte des întrebuințate de muncitori, de ex. *scripet*, sau a unor cuvinte în legătură cu funcțiunile clopotului: *sunet, tunet*.

Deci explicația generală care se poate da termenilor *tez* și *clopet* este influența formei de plural asupra celei de singular. Dar de ce nu s'a întâmplat invers? Cauza e mai deasă întrebuințare la plural decât la singular a celor două cuvinte de care ne-am ocupat. În mintea oamenilor frecvența întrebuințării unui cuvânt la singular sau la plural este hotărâtoare, și cealaltă formă, mai puțin folosită suferă influența celei mai des întrebuințate.

FLORICA DIMITRESCU

PLOCONIRE, PLOCONEALĂ

Unul dintre cele mai importante aspecte ale luptei de clasă pe tărâm ideologic, care cere un spirit de vigilență veșnic treaz din partea celor ce muncesc în acest sector de activitate, este combaterea hotărâtă și necruțătoare a încercărilor pe care le face burghezia de a-și strecura otrava ideologiei sale în știință și artă. Problema aceasta — strâns legată de cosmopolitism — a fost pe larg dezbătută în ultima vreme, fiind analizată pentru fiecare sector de activitate științifică și artistică în parte.

În limbă, discuțiile duse în jurul cosmopolitismului au avut ca rezultat îmbogățirea lexicului prin reactualizarea unor cuvinte uitate de multă vreme sau păstrate numai în limbajul familiar.

Cuvintele de care ne vom ocupa sunt două: *ploconire* și *ploconeală*, între ele neîntâind astăzi nicio deosebire de sens. Ambele cuvinte apar frecvent în paginile revistelor și ziarelor noastre și caracterizează atitudinea slugarnică, de înjosire și de umilință, pe care o mai au încă unii intelectuali față de cultura burgheză.

Am spus că în accepțiunea actuală a cuvintelor *ploconire* și *ploconeală* nu există nicio deosebire dela unul la celălalt; nu așa stăteau însă lucrurile înaintea, când între cele două cuvinte exista o pronunțată deosebire de înțeles. *Ploconire* arăta aproape întotdeauna o acțiune care te pune într-o situație umilitoare. În expresii ca acestea: *degeaba m'am ploconit în fața lui* sau *crezi că mult o să mă ploconesc în fața ta?* nota de umilință, în special în prima expresie, este evidentă. *Ploconeala*, spre deosebire de *ploconire*, nu exprimă o acțiune umilitoare, ci mai degrabă exprimarea respectului printr-o plecăciune, o înclinare a corpului, numită *ploconeală*. Astăzi această deosebire de sens între *ploconire* și *ploconeală* nu se mai păstrează.

În *Flacăra*, nr. 45 (97) din 12 noiembrie 1949, articolul de orientare ideologică cu titlul *Despre unele aspecte ale problemei vigilenței*, întâlnim următoarea definiție a cosmopolitismului:

„Cosmopolitismul, această manifestare a ideologiei imperialiste — care cultivă disprețul față de patrie, de popor, în special față de poporul muncitor, și ploconirea slugarnică în fața „culturii” burgheze — este, după cum arată A. Jdanov, „una din cele mai periculoase manifestări ale influenței capitaliste în conștiința oamenilor”.

Din acest citat, observăm pe de o parte că *ploconire*, în expresia *ploconirea slugarnică* în fața culturii burgheze, intră ca notă în conținutul noțiunii „cosmopolitism”, iar pe de altă parte că-și restrânge conținutul, accentuându-și, prin precizarea adusă de adjectivul *slugarnică*, sensul peiorativ.

Cu același conținut, legat de aceeași atitudine a unor intelectuali burghezi, întâlnim cuvântul *ploconeală* în articolul profesorului P. Constantinescu-Iași: *Cosmopolitismul în știința istoriei*, publicat în *Contemporanul*, nr. 160 din 28 octombrie 1949:

„Istoricii noștri au suferit de ceea ce se numea altădată „prejudicata occidentalului”, sau mai bine zis ploconeală față de cultura apuseană, ploconeală ce făcea parte din întreaga atitudine a claselor dominante. Din acest spirit de ploconeală istoricii noștri învățau să cunoască „istoria universală” și să ignoreze adevărurile istoriei naționale”.

Cuvântul *ploconeală*, care apare aici de nu mai puțin de trei ori, nu mai păstrează nimic din înțelesul vechiu: respectul pe care-l datorezi cuiva, exprimat printr-o flexiune a corpului. În frazele citate și așa cum se întrebuintează astăzi în limbajul gazetăresc, *ploconeală* desemnează întotdeauna o acțiune slugarnică, care îl înjosește pe cel ce se complace într-o astfel de atitudine.

ALEXANDRU ANDRIESCU
Student anul III Filologie

Ioși

Nu mai facem deosebire între *ploconire* și *ploconeală*, probabil pentru că nu mai arătăm respectul nostru *ploconindu-ne*.

EXPRESII DIN RESTAURANTE

Anghimoft = mâncare cu carne, având gust dulce-acrișor (Germ. *Einge-machtes*, „dulceață”).

Angulemon = ciorbă zisă à la grecques. Cuvântul este astfel pronunțat de către bucătarii greci dela noi, care nu știu că acest cuvânt își trage obârșia dela orașul francez *Angoulême*, ci cred că ar avea vreo înrudire cu grecescul *lcmon*, lămâe, care intră în compunerea ciorbei, dar nu în a cuvântului.

Bacalear = pește despicat sărat și pus în butoaie.

Bodegă a înlocuit recent în multe locuri vechiul cuvânt românesc cârciumă sau crâșmă. În dicționarele curente nu figurează (Span. *bodega*).

Cocoreți = mâncare la frigare făcută din bucăți de măruntaie, din întregul „tacâm” sau drob, al mielului sau al oii, învelit în prapur și legat cu maște de oale. Acest fel e răspândit mult în Dobrogea, mai puțin la noi, iar originea cuvântului trebuie căutată pe aproape, prin Balcani.

Garson s. m. = lucrătorul ospătar (franc. *garçon*).

Lebenbuș = cârnaț din ficat (germ. *Leberwurst*).

Mastelă s. f. = hârdăul, cada sau balla în care se clătesc paharele întrebuințate (Ital. *mastella*).

Morun „îndulcit” (bucată de morun, sărată), iar atributul „îndulcit” pus alături de „sărat” nu se poate explica decât prin aceea că peștele a fost pus în apă ca „să-i tragă sarea”, și, desigur, scos din apă, apare, comparativ, „mai dulce”, îndulcit, decât la început!

Omleți: am văzut, de curând, scris pe o listă de mâncare *omleți*: e o scriere greșită. căci nu e vorba de omleta din ouă, ci de peștișorii argintii, numiți *obleți*.

Ostrăinos = chefal.

Som = somn.

Strapazan = șalău.

Taramă = icre galbene, sărate și tescuite (grec. *taramas*).

Vainbuș s. m. = băiatul care toarnă vinul, în dosul tejghelei (germ. *der Weinbursch*).

Al. 5.-L.

TRADUCERI DE TERMENI TEHNICI

Publicăm în rezumat articolul cu acest subiect pe care ni-l trimite un cititor și care conține unele lungimi inutile:

În domeniul siderurgic și carbonifer întâlnim cuvântul rusesc *bunker*, care se traducea adesea cu „silos” sau „silos pătrat”. Dar *bunker* este „încăperea (groapă) aflată în apropierea cazanelor sau a altor focare, servind pentru înmagazinarea combustibilului solid”. Minerii din Valea Jiului folosesc acest termen pentru numirea încăperii în care se înmagazinează provizoriu cărbunele, minereul sau sterilele. Prin urmare *bunker* este o construcție de tranziție, de dimensiuni relativ reduse, pe când *silosul* este mai mare, prevăzut evențial și cu instalații speciale. Deci cel mai bun lucru ar fi să se utilizeze și în românește cuvântul *bunker* (el a și fost introdus de lexiconul Asociației Științifice a Tehnicienilor (AST) sub forma *bunkâr*), iar *silos* să fie folosit numai pentru clădirea care și în rusește se cheamă tot *silos*.

În Uniunea Sovietică etajele se numără începând dela suprafața pământului, și astfel termenul *parter* nu este folosit, ci parterul nostru constituie etajul întâi sovietic. Deci când întâlnim într'un text sovietic expresia *odnoetajnoe zdanie*, trebur să traducem cu „clădire fără etaj”, nu „cu un etaj”, căci s'ar putea crede că e vorba de parter plus un etaj. Tot așa ceea ce în rusește este clădire cu două etaje, în românește se traduce prin clădire cu un etaj, etc.

PETRE ASTRAHANȚEV
Referent tehnic

TERMENI TEHNICI MARINĂREȘTI

Anafor s. n. = vârtejul unei ape curgătoare. „*Anaforul* a tras la fund pe cel care nu știa să înoate”.

Dană s. f. = punct oficial de încărcare și descărcare. „*Vasul* a tras (a acostat) la *dană*”.

Deratiză v. = vasele, pe bordul cărora se iviseră cazuri de ciumă, sau care veneau din țări infectate de această boală, se supuneau la afumări cu pucioasă, sau alte substanțe otrăvitoare pentru omorirea *șoarecilor* purtători de microbi. Acțiunea aceasta poartă numele de *deratizare* (din fr. *dératiser*).

Muiaj s. n. = ceea ce este aterizarea pentru un avion, sau amerizarea pentru un hidroavion, este *muiajul* pentru un vas. „*Afundă* ancora, să *muie* în rada *Constanței*”. (Fr. *le mouillage*.)

Navlosi = o casă se *inchiriază*, un pământ arabii se arendează, iar un vas se *navlosește*.

Paioi s. n. = rogojini de papură, puse pe fundul șleului, pentru ca cerealele să nu atingă, de-a-dreptul, fierul.

Pavoaz s. n. = la zile de sărbătoare, pe catargele vasului se înalță toate stegulețele, prinse de frânghii. Totalitatea stegulețelor poartă denumirea specifică de: *marele pavoaz*, cu adjectivul pus înaintea substantivului, termenul tehnic fiind luat din franceză, în care se spune: *le grand pavois*. (Fr. *pavoiser*, a împodobi.)

Pitchpin s. m. = soiul de copac exotic, dând un lemn des, cu fibra tare și care rezistă la acțiunea de roadere a apei de mare. Întră în construcția unor vase.

Ramă s. f. = lopata unei bărci fără motor.

Zbat s. n. = Vapoarele, de modă veche, nu aveau elice, ci erau mișcate de niște roți cu pale, puse de-a-curmezișul acestora, aidoma roților de moară. „*Primul vapor*, construit de Fulton, avea roată cu „*zbaturi*.”

ALEXANDRU SOTEC LETEANU

VOCABULAR TEHNIC CEFERIST

În cercurile de muncitori care contribuie cu atâta însuflețire la construirea socialismului în țara noastră, se observă că unele cuvinte din limba comună primesc sensuri noi, inopinate, din activitatea muncitorească. Tot așa se nasc unele expresii care deservesc transporturile pe căile ferate:

Bloc s = mecanism care permite manevrarea *acelor* din cabina *acarului*. **Blocului** i se mai spune: *bloc automat* sau numai *automat*: „*Am executat manevra la bloc*”.

Caseu s. pl. *caseuri* = vagon stricat care este destinat rețopirii ca fier vechi: „*Lăcătușii* au recuperat multe piese dela *caseurile sosite în atelier*”.

Cioc s = piesă în formă de L care asigură buna funcționare a *acelor*. Când acele sunt rău manevrate *ciocul* se rupe și trenul poate deraia. De aici expresia între acari: „*Ai rupt ciocul*” — „*Ai pățit-o!*”.

Deogheu s. = cuvânt născut din D.V.G. inițialele expresiei: *Dirijarea vagoanelor goale* — raportul pe care-l dau zilnic șefii stațiilor arătând cum au fost utilizate vagoanele goale care s'au aflat în stația respectivă.

Gheu s. = vagon acoperit în care se transportă cereale, vite și sunt însemnate cu litera G. Ex.: „*În stație sunt numai gheuri*”.

Insta s = cuvânt rezultat din prescurtarea cuvintelor: „*Indicatorul stațiilor*” — o carte care servește la calcularea distanțelor dintre stații.

Leseu = cuvânt rezultat din inițialele biroului de Lucrări speciale. „*Acesta lucrează la leseu*”.

Manevră v. = a mișca vagoanele pe linie pentru compunerea sau descompunerea unui tren. Ex.: „*Manevrează mai repede, tovarășe mecanic, nu uita că suntem în întrecere!*”.

Manipulație s. — vagon anexat imediat după locomotivă. În el stă șeful trenului și materialele necesare la drum. Ex.: „Adă-mi dela manipulație un ciocan!”

Marcă s. — bucată de șină vopsită în alb și care arată punctul de intersecție a două linii până unde pot staționa fără pericol de ciocnire în stație trenurile. A face marcă” și „a avea marcă bună” arată că trenul este bine garat.

Peron s. — distanța care se lasă în interes gospodăresc între două grupe de vagoane din fața stației. „La manevră veți lăsa peron în fața stației” — „veți lăsa un loc liber.”

Receu s. — cuvânt compus din inițialele biroului care organizează și supraveghează circulația transporturilor și este numit: *Regulatorul Circulației*. „Telefonați receului!”

Sabot s. — piesă de fier care se prinde de șină spre a opri vagoanele în stație.

Teceu s. — cuvânt compus din inițialele biroului de „Telecomunicație” — telefon, telegraf care sunt foarte necesare transportului pe căile ferate.

Ioși

ALEXANDRU COSTAȘ
Student anul III Filologie

CITITE ȘI AUZITE

Sâmbătă 7 aprilie, prof. J. Byck a prezentat la Radio evoluția semantică a cuvântului *mișel*. Derivat din lat. *misellus*, însemna la început „foarte sărac, om care inspiră mila”. Mai târziu a desemnat clasa de jos, sărăcimea, țărănimea.

Odată cu primele mișcări ale acestei sărăcimii, mișelul n'a mai fost pentru boieri un „biet om demn de milă” ci a devenit un element supărător și primejdios. Cuvântul *mișel* a căpătat din partea clasei exploatare sensul peiorativ de „rău”, necinstit, ticălos, laș, trădător.”

În „Adeverul” din 2 mai 1950 Victor Eftimiu, în articolul intitulat „În vorbă și în scris”, atrage în mod just atenția asupra unor greșeli lingvistice. Se menționează expresii ca „fâlși patriotarzi” (când patriotardul e prin definiție un patriot fals), „Calomniatorii împotriva țării” în loc de calomniatorii țării”. Un acord nu poate fi fluerat decât de cel puțin doi. De aceea e greșită expresia: „el flueră primele acorduri din „Simfonia a V-a”. (Corect: el flueră primele note...). Se spune m'am îngrășat și am slăbit” și nu „am îngrășat” și „m'am slăbit”.

În încheiere, autorul articolului arată că întrucât diferitele ziare nu se pot ocupa exclusiv de probleme de limbă, revista „Cum Vorbim” este cea mai indicată să răspundă la nelămuririle publicului.

Articolul rezumat mai sus a atras altul, în același ziar, datorat lui Demostene Botez, care socotește că e o greșală să fie îndrumați către revista noastră cititorii care au de pus întrebări privitoare la limbă, căci noi am fi „un laborator de specialitate”, iar „limba vorbită e ceva viu. Nu se fabrică prin formule... riscăm să fie o limbă „pentru reviste și cărți” și alta întrebuințată de popor”. D-sa propune ca întrebările să se adreseze ziarului unde își „poate da cu părerea tot omul... care învie limba cu expresii vii care trăesc singure și rezistă prin vitalitatea lor” (sic!). Se înțelege că noi suntem de acord că orice publicație să discute, dacă vrea, probleme de limbă, și ca dovadă că suntem bucuroși de acest lucru poate servi faptul că rezumăm în această rubrică discuțiile de limbă întâlnite în ziare. Și trebuie să mai adăugăm că suntem bucuroși de orice critică adusă nouă, care nu poate decât să ne fie folositoare. Cu o condiție însă: să fie concretă, să ni se arate când și unde „am fabricat” limba „prin formule”, când și unde ne-am rupt de limba poporului, când și unde „am edictat” împotriva poporului. Aceste greșeli, dacă le-am făcut, sunt foarte grave, și ar trebui să ne fie arătate cu demănușul, căci ele ar dovedi o tinută antidemocratică și antiprogresistă. Dorește d. Demostene Botez să ne dea o lecție în această privință? Ne temem că s'a gândit cam târziu.

BANAT

Alvăluc s. n. = băutură sau cinste în urma unei tocmeli.

Biețirc s. n. = judecătorie de ocol (germ. *Bezirksgericht*).

Buțilar s. n. = săculeț în care se pun banii.

Grumbuc s. n. = carte funduală (germ. *Grundbuch*).

Morșielii v. = a murdări, a întina.

Păpir s. n. = foiță de țigară.

Ragut s. m. = soldat nou.

Șiorcușă s. f. = coșofană.

Țădulă s. f. = bilet în general.

Țăitung s. n. = jurnal, ziar, gazetă (germ. *Zeitung*).

Țuc s. n. = sărutare.

Zgândări v. = a scutura.

STO CA A. ADAM

Giarmata

COVURLUI

Bășcat = separat, în afară de... „Imi cântărești țărăța *bășcat* de făină”.

Chișcătură (a face) = a ciupi din avutul cuiva. Există credința că din această cauză se trag toate relele. „De când ne-a făcut *chișcătură* au murit toate găinile”.

Ghijoiu s. m. = hodorog. „*Ghijoiu* bătrân și se ține tare”.

Horbocăi v. = căuta pe întuneric.

Moșmăi v. = a lucra fără rost. „Toată ziua *moșmăiește* și nu face nimic”.

Odătură s. f. = alimente în general pe care le consumă țaranul. „Am venit de la deal, c'am terminat *odătura*”.

Potroacă = când se pune prea multă sare în ceva. „Varza s'a făcut *potroacă*”.

Strohota (se) v. = a se rătoi, a țipa la cineva. „Nu te *strohota* la mine, că nu știu nimic”.

Talaghir s. m. = leneș, bărbatul care lasă femeia să muncească mai mult. „Ea muncește toată ziua și el stă ca un *talaghir*”.

HUNEDOARA

Bărabă s. f. = om stricat, care nu-și vede de treaba lui. „Toată ziua bea ca o *bărabă*”.

Logorêș s. m. = ciorchine de strugure de pe care au fost culese boabele. „După ce-ai mâncat boabele mie-mi mai dai *logoreșu*”.

Lojghiță s. f. = despicătură de copac.

Mălaiu mărunt = fructe de păducel.

Toloboși s. m. = papuci cu talpă de lemn lucrați în casă.

A. PICU-MOISESCU

Elev Lic. B. Alba Iulia

MEHEDINȚI

Dănându s. m. = tânăr căruia nu-i place să lucreze și care umblă fără rost. „Nu-mi plac *dănându* ăștia”.

Dândâni v. = a lăsa un lucru de azi pe mâine. „Toate le *dândănești*”.

Dândâni v. = a cânta fără a ști ce cântă. „Toată ziua *dândănești*”.

Dărauș s. m. = tânăr care umblă prin sat în timpul nopții și e gata să se ia la bătaie cu cine întâlnește în drum. „Toată noaptea au umblat *dăraușii* prin sat”.

Dăraușă s. f. = 1. cineva care n'are de lucru și, fiind lipsit de inițiativă, umblă mereu cu unul și cu altul. „Te ții toată ziua după el ca o *dăraușă*”; 2. unul care umblă de colo până colo, fără să termine un lucru, care părăsește un serviciu, sau se lasă de un lucru la cea mai mică sugestie. „E *dăraușă*”. Uneori e întrebuintat în funcție adverbială: „Te ții *dăraușă* după mine”.

Dărcăuș s. m. = bătăuș. „Un *dărcăuș*”.

Dehobi v. = istovi. „Mă *dehobi* cărând la saci”.

Dudă s. f. = țevă de trestie cu care se bea rach'u din botă în timpul fabricării. „Ia dă *duda* aia să gust și eu”.

Dulugeac adv. = încet, fără grabă, domol. „Mergi cu *dulugeacu*”.

I. V. DINU

ELENA-ANA RETIZEANU

Folomoșit adj. = îngrămădit, incurcat, zăpăcit (dela *folomoc*).

Gac s. m. = cocostârc, barză.

Năhoadă s. m. = monstru, ciudățenie.

Născocovi v. = a se îngâmfă, a se lauda, a se mândri.

Poșmândrie s. f. = glume.

Răgiță s. f. = ridiche.

Vopi s. m. = valuri.

Zară s. f. = broasca, cleanța (ușii).

MICȘAN LIVIUS

Elev cl. IX-a Lic. de Băeți. No. 1, Timișoara

TELEORMAN

Bent s. n. = ochiu de apă adânc în ținuturile cu trestie și papură, al cărui fund îl găsești cu greu. De aci și expresia populară „ăsta e *bent*” cu înțelesul de „om ascuns”, ale cărui gânduri nu le poți afla niciodată.

Bobircă s. f. = drugă de porumb nedezvoltată din care țăraniii fac uruială pentru vite.

Dam s. n. = bordeiu în care stau iarna bivoli, care sunt mai puțin rezistenți la frig.

Fiștigoiu = neașteptat. Când cineva pleacă pe negândite, se zice „a plecat fără *fiștigoiu*”.

Măstăcănit adj. = afurisit. Mamele spun copiilor care nu se mai astâmpără: „*măstăcăniților*”.

Matracucă s. f. = bătrână slabă, urtă, de care se sperie copiii.

Mioneci s. pl. = ciorba groasă făcută din mămăligă rece fărâmițată și fiartă. E hrana oamenilor nevoiași.

Tăoc s. m. = gunoiu provenit din tocătura paielor.

Tor s. n. = combustibil țărănesc provenit dintr'un amestec de paie și baligă din grajd, care se depozitează în grămezi și după ce s'a bătut bine se taie în bucăți de circa 30-40 cm, se usucă la soare și după aceea se întrebuintează la foc.

CHIRU NANOV F. OTILIA

Studentă Filologie

VASLUI

Achîpui v. = a pipăi, a proba din ochi. „Se *achîpui*a la buzunare”.

Bahnă s. f. = un soi de iarbă de

baltă. „*Bahna* asta n'o mănâncă nici oile”.

Buduroiu s. n. = stup pentru albine, făcut dintr'un lemn găunos, dintr'o scorbură. I se mai spune *știubeiu*.

Fleura adv. = fără rost. „A umbra *fleura*”.

Hărțugar s. m. = vânzător ambulant de mărunchiuri, în special vopsele. El merge din sat în sat cu căruța lui cu marfă.

Hașchină s. f. = bucată mai mare, mai ales de mămăligă. „A mâncat o strachină de borș cu coșcoagea *hașchină* de mămăligă”.

Măciulări v. = a bate. „A scăpat el, dar bine l-a mai *măciulărit*”.

Măhăli v. = a munci mult, a duce tot greu într-o gospodărie. „Numai eu am *măhălit* toată viața, iar tu ai stat și ai băut”.

Mală s. n. = snop de coceni, dar mai ales de stof.

Masă s. f. = praznic, pomenire. „La toamnă am să fac o *masă* în casă”.

Ochiu s. n. = loc mlăștinos și primejdios. „Pe deasupra ți se pare că-i iarbă, dar în fund e un *ochiu* de te neci”.

Pestelcă s. f. = partea dinapoi a batozei, acolo unde curg paiele și unde-i foarte greu de lucru din cauza prafului. „Să-l ții două ceasuri la *pestelcă* și să-l vezi apoi câte parale face”.

Petrece v. = a executa repede o lucrare, a lucra, a trece prin mână. „Mai sunt vreo două rânduri de săpat, dar le *petreces* noi îndată”.

Plutaș s. n. = varietate a popului; nu crește rotat, ci înalt și cu ramurile înălțându-se drept pe lângă tulpină.

Pușoarcă s. f. = vin rău, slab. „Dacă-mi dai un vin bun, beau, dar *pușoarcă* de asta nu beau”.

Sborși v. = laptele pus la prins, dacă e căldura prea mare și nu se prinde bine, se *sborșește*, se strică.

Scăciță s. f. = bucată de lemn scobită în forma unei farfurii. În ea se pisează usturoiul sau se păstrează sare.

Țașcă s. f. = așchie de lemn. „Mi-a intrat o *țască* sub unghie”.

Țășpoagă s. f. = băutura de proastă calitate, vin prost.

Cap. N. A. UR5 U

MULTILATERAL

Nota despre „Multi — și Omnilateral”, publicată în nr-ul 3/1950 al revistei necesită unele rectificări și completări.

Grafia cuvintelor rusești aduse în discuție este *mnogostoronniî* și *osestoronniî*, iar nu *mnogostoronâi* și *osestoronâi*, căci sunt derivate din *storona* cu sufixul *n*, la care se adaugă terminația *ii*, și nu *âi*.

Traducerea termenului *mnogostoronniî* prin „multilateral” nu este chiar nepotrivită, pentru că are un sens mai larg, decât cel inițial, concret, din domeniul geometriei.

În ce privește traducerea termenului *osestoronniî* prin „complet, în toate direcțiile, în toate felurile”, ea nu este indicată. După părerea mea trebuie să se traducă prin „din toate punctele de vedere”. Un exemplu de folosire a acestui termen va fi edificator: *Această problemă a fost studiată din toate punctele de vedere* (și nu „în toate direcțiile, în toate felurile”).

Este de notat, deasemenea, că atât *mnogostoronniî*, cât și *osestoronniî* pot fi traduși, uneori, în limba română prin același termen. *Mnogostoronnee vospitanie* și *osestoronnee vospitanie* se traduc prin „educație multilaterală”.

Mai există în limba rusă un termen asemănător: *raznostoronniî*, format din *razno* (diferit) și *storona* (parte) și care se traduce prin „din diferite (diverse) puncte de vedere”. De exemplu: *Lucrarea a fost analizată din diferite puncte de vedere*. Față de primele două cu sens cantitativ, *raznostoronniî* are nuanță calitativă.

I. G.

CUVINTE COMPUSE

În „Cum Vorbim”, anul II, Nr. 3, la p. 17, s'a arătat că, de obicei, când se formează, în limba română, un compus din numele a două popoare, cuvântul cu forma mai scurtă este pus înainte. Afirmatia este valabilă și pentru cuvintele compuse, altele decât numele de popoare. Vorbim de exemplu de învățământul *agro-tehnic*, de o stațiune *zoo-tehnică*, de un inginer *electro-mecanic*. Un funcționar cunoaș-

te *stenodactilografia*, iar un doctor internist tratează *gastro-enterita* și *enterocolita*; dacă specialitatea lui este *oto-rino-laringologia*, el vindecă bolile de *nas, gât și urechi* (cuvânt cu cuvânt, *oto-rino-laringo* înseamnă „urechi, nas, gât”). Procedeu se aplică și la cuvintele separate, care constituie elemente ale aceleiași unități de înțeles. De ex. Institutul de *limbă și literatură: nas, gât și urechi* (v. mai sus); *ras, tuns și frizat*. C. C.

Observația este justă și interesantă; formula dată de noi este puțin diferită: compusul se aranjează așa încât să aibă forma cea mai scurtă, deci *agro-tehnic*, nu *tehno-agricol* (prima formulă are patru silabe, iar cea de a doua, cinci), pentru că *agricol* are o formă mai scurtă *agro-*, care nu se poate pune decât la început. Exemplele *gastro-enterită* și *enterocolită* nu sunt convingătoare: se poate spune și *entero-gastrită*; dar *-ită* este un sufix care arată că e vorba de o inflamație și, evident, nu se poate pune decât la sfârșitul compusului.

SCUT

D. Florea-Rariște, în „Răspunsul” apărut în nr. 2, 1950 al revistei „Cum Vorbim”, crede că revista n'a avut dreptate când a fost de acord cu mine asupra expresiei *scut de apărare* și caută să demonstreze că: „nu numai că nu e greșită dar chiar necesară — în anumite cazuri”.

El pornește dela faptul că „prin... permanenta lui întrebuințare cuvântul *scut* și-a pierdut înțelesul plastic primordial care include și sensul de „apărare” și a devenit o noțiune abstractă”. Dar, dacă cuvântul *scut* și-a pierdut înțelesul primordial de „apărare”, atunci de ce e necesară întrebuințarea lui în propoziția „...constituiau un puternic scut de apărare contra latinismului”? Atunci era mai clar să se scrie: „...constituiau puternică apărare contra latinismului.”

Expresiile „loc scutit de furtună”, „scutit de vânt” cu înțeles de „apărare” nu le-am întâlnit în nici o lucrare literară și nici în viu grai.

MARIA BOBEȘ

CÂRDĂȘIE

Este bine cunoscut în limba noastră cuvântul *cârdășie*, care provine din turcescul *kardaş* „tovarăș, prieten, soț, ortac”. La început, *cârdășie* avea înțelesul obișnuit de „tovărășie, prietenie”; mai târziu a însemnat „clică, gașcă”, adică „tovărășie” cu sens peiorativ. Odată cu slăbirea influenței turcești asupra limbii noastre, dispărând din întrebuințarea curentă cuvântul *cardaş*, nu s’a mai cunoscut originea cuvântului *cârdășie* și, de aceea, el a fost pus în legătură cu românescul *cârd*, pronunțându-se și scriindu-se greșit *cârdășie*. Greșala a fost posibilă, cu atât mai mult, cu cât și substantivul *cârd* poate avea un înțeles apropiat de *cârdășie*, în expresii ca *aces’ea: a intra (a se pune, a-și băga) în cârd cu cineva*. Trebuie totuși să pronunțăm și să scriem corect *cârdășie*.

ULETA STOIANOVICI

SESIZA

De multe ori se poate auzi amenințarea unui nemulțumit care „va sesiza faptul (incidentul) celor în drept”.

Și cetățeanul indignat nu observă dubla greșală de limbă pe care o comite.

Verbul *a sesiza* (în acest caz) are două complemente: unul *indirect*, acela al obiectului de sesizat și altul *direct*, acela al persoanei care e sesizată. Mai concret vom da transpunerea corectă a frazei citate mai sus spunând că nemulțumitul „va sesiza pe cei în drept de faptul (incidentul) petrecut”.

Cuvântul e un neologism de proveniență franceză (saisir) și are la origine mai multe sensuri. În limba română *a sesiza* nu redă decât două: 1. acela de mai sus și 2. acela de a surprinde ceva care se referă înțelegerei imediate, în al doilea caz având construcție tranzitivă față de obiect (sesizez intenția cuiva).

Greșala provine pe de o parte din faptul că sensul verbului *a sesiza* e apropiat de *a atrage atenția*, care se construiește cu complementul persoanei în cazul dativ (atrag atenția cuiva), pe de altă parte din influența exer-

citată de cea de a doua construcție a verbului *a sesiza*, cu complementul obiectului în acuzativ.

Respectând însă construcția corectă, vom ține seama că verbul e *tranzitiv față de persoană și intransitiv față de obiect*, construcție justificată de altfel și de forma reflexivă a verbului, *a se sesiza de ceva*, unde pronumele reflexiv reprezintă complementul persoanei.

Vom spune deci corect:

„Sindicatul salariaților publici din Tg. Mureș a sesizat comisia locală și forurile administrative în drept”... (Scântela nr. 740 5.II.947 p. 2 col. VII) și nu *a sesizat comisiei locale* etc...

E. V.

DESTUL

Cuvântul *destul* poate fi folosit cu sens de adverb și cu sens de adjectiv. Ca adjectiv are următoarea construcție: *s’au dus destule discuții*, iar ca adverb: *au început să lucreze des’ul de bine*. În primul caz, *destul* e adjectiv, așa că se acordă cu substantivul său. În cel de al doilea caz, este adverb, pentru că, din punctul de vedere al înțelesului, stă pe lângă verb. Prin urmare, el nu se declină și nu are decât o singură formă, *destui*. Cu toate că lucrurile stau astfel, totuși auzim adeseori expresii ca acestea: *suntem destui de mulți*; sau *ne-am adunat destui de pușini*. Se vede clar că sunt greșeli pricinuite de confuzia dintre cele două înțelesuri — ale lui *destul*. Se întrebuințează, adică, cuvântul cu înțelesul adverbial, dar i se dă forma de adjectiv. Confuzia e posibilă și din pricina pluralului care urmează, *mulți*, și care influențează forma lui *destul*. Același lucru se poate spune și despre *cât*, *-ă*, sau *atât*, *-ă*. Folosirea corectă este în expresii ca: *s’au adunat toți câți sunt oameni cinstiți*, în care *cât* e adjectiv; sau: *cât de multe biblioteci sunt la îndemâna poporului muncitor*, unde *cât* e adverb. Întâlnim, totuși, de multe ori, construcții greșite, ca de pildă: *câți de mulți*, sau *câți de pușini*, *atâți(a) de mulți*, etc care trebuie evitate.

LILIANA GRECU

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

În ziua de 24 martie, prof. Al. Graur a ținut o conferință despre *Genul neutru în limba română*. Popoarele primitive neputând subjuga natura, din cauza slăbiciunii lor, au atribuit unor obiecte forțe vii, socotindu-le ființe supranaturale, cărora li s'au închinat. Astfel primitivii au ajuns la animismul întâlnit și azi la unele popoare înapoiate. Ei au deosebit în limbile lor obiectele însuflețite de cele neînsuflețite, dar, din cauza misticismului, împărțirea în obiecte însuflețite și neînsuflețite făcută de ei nu concordă cu noțiunile noastre despre genuri, căci de multe ori ceea ce pentru noi e simplu obiect pentru ei era o ființă cu puteri magice. În limbile indo-europene, se constată că există diferență între însuflețite și neînsuflețite. Dintre însuflețite fac parte substantivele masculine și feminine, care de multe ori se declină la fel (ex.: latinul *mater* „mamă” și *pater* „tată”), iar din neînsuflețite, fac parte neutrele, deosebite printr-o terminație specifică. În aceste limbi, găsim cuvinte care, deși nume de lucruri, ca: „vânt”, „apă”, „ochi”, „mână”, fac parte din genul animat, fiindcă au fost văzute ca ființe.

Gândirea evoluând odată cu societatea, limba a rămas în urmă. Oamenii nu mai văd în obiecte ființe supranaturale, totuși substantivele păstrează aceeași formă ca: *nasus* „nas”, care a fost și a rămas masculin, deși nu mai e considerat ca o ființă. Din această cauză, în latina clasică găsim foarte multe nume de obiecte care păstrează forma masculină sau feminină.

În latină, exista tendința de a se confunda formal neutru singular cu masculinul, deoarece terminațiile specifice erau slab pronunțate și apoi au căzut. În limbile romanice occidentale, neutru dispăre.

Alta e situația în limbile slave și germanice, unde, deși erau multe obiecte de genul masculin și feminin, totuși s'a păstrat neutru ca gen, căci terminațiile nu s'au confundat. Limba română a păstrat și întărit genul neu-

tru. Acest fapt se datorește probabil și elementului slav, care a întărit noțiunea neutruului, transmisă încă din latină.

În general, limba română n'are o formă proprie pentru neutru, ci se folosește de forma masculină la singular și de forma feminină la plural. Nu este clar când și de ce s'a confundat pluralul neutrelor cu pluralul femininelor. Dovadă că limba română în cursul istoriei ei a întărit categoria neutruului sunt și unele substantive care în latinește erau masculine sau feminine și au trecut la neutru în românește ca *ventus* „vânt” și *palea* „pai”. Au devenit neutre unele substantive masculine, fiindcă au căpătat o nouă formă feminină la plural. Vechiul lor plural, fiind întrebunțat foarte rar, a dispărut, iar când s'a ivit ocazia să fie folosite la plural, și-au creat altă formă, feminină, devenind astfel neutre ca: *vânturi*, *nasuri*, *câmpuri*; forma *câmpii*, vechiul plural, se păstrează numai în expresii ca *a bate câmpii*. Iar când un singular feminin s'a întrebunțat rar, și a dispărut, s'a refăcut o formă de singular nouă, masculină, substantivul devenind neutru ca: *palea*, care devine *palu*, în loc de *pale*, la singular. Tot la neutru sunt trecute și unele substantive feminine de origine franceză, intrate în limba română: *collet*.

Lingviștii cosmopoliți au pretins că prezența neutruului într-o limbă denotă inferioritatea acelei limbi. Dar păstrarea neutruului în limba română demonstrează, din potrivă, o logică justă, căci se trec numele de obiecte la genul neutru.

Este greșită ideea că limba română are genul „ambigen”, idee care pornește numai dela examinarea formei. Se pretinde limbii să aibă numai decât o formă specială pentru neutru, și se aduce în comparație limba germană.

Dar limba germană n'are formă proprie de neutru decât la singular, căci la plural se folosește tot de forma feminină. De asemenea limba toharică, o limbă astăzi dispărută, avea genul neutru exprimat prin forma masculină la singular și feminină la plural.

Limba română are genul neutru, exprimat însă prin mijloace imprumutate. Totuși are și ea un element de formă propriu numai neutrului — terminația *-uri*, păstrată din latină. Se obiectează că sunt și substantive feminine cu această terminație, ca *mă-tăsurile*, *verdețurile*, dar aceste substantive sunt colective. Femininele colective n'au plural, dar se folosesc la plural, atunci când e vorba de mai multe calități diferite și se recurge la pluralul în *-uri*, deci forma în *-uri* arată un plural de colective. Folosirea terminației *-uri* la aceste substantive denotă că ele sunt neutre, arătând că e vorba de mai multe feluri, forma neutrului *-uri* fiind deci forma mai apropiată de colectiv.

A. R

În *Almanahul literar*, care apare la Cluj, s'a publicat în numărul 2—3 (ianuarie—februarie 1950) o dare de seamă asupra Institutului de Lingvistică din Cluj, semnată de V. Cornea. Am aflat astfel că „încă dela înființarea lui, în anul 1920, Institutul de Lingvistică din Cluj (care până mai dăunăzi a purtat ciudatul nume de *Muzeul Limbii Române*) și-a înscris în programul său de activitate elaborarea unor opere de mare importanță științifică...”

După cum se vede, autorul consideră că actualul Institut de Lingvistică din Cluj, care ține de Academia R.P.R., conține tradiția Muzeului Limbii Române din Cluj, condus multă vreme de fasciști.

O asemenea afirmație ar trebui să provoace indignarea colaboratorilor Institutului de Lingvistică din Cluj, identificați dintr'un concediu cu lingviștii fasciști care conduceau Muzeul Limbii Române. Cum se poate apoi să se semene atâta confuzie în mintea cititorilor *Almanahului literar*? Să se încerce lucrurile în așa fel, încât lumea să-și închipească ochii? Să se spună că Institutul de Lingvistică din Cluj s'a întemeiat în 1920, purtând un timp „ciudatul nume de Muzeu al Limbii Române”? Trebuie spus limpede că între Institutul de Lingvistică din Cluj, organizat pe baze sănătoase în 1949 de filiala Academiei R. P. R. din Cluj, și Muzeul Limbii Române nu e nicio legătură, că primul nu continuă nici în spirit, nici în me-

todă pe al doilea, în sfârșit că operele inițiate de Muzeul Limbii Române, chiar dacă fac impresie prin titlul lor și, eventual prin materialul adunat, au fost făcute în spirit de dușmănie față de popor, în spirit formalist și șovin. Acesta-i adevărul. Redacția *Almanahului literar* ar trebui să controleze afirmațiile pe care le face în revistă, să nu mai citeze laudativ pseudo-lingviștii fasciști, ca să nu mai ajungă să publice laude la adresa instituțiilor în care au fost educați dușmani ai lingvisticii materialiste, dușmani ai științei.

I. C.

Miercuri 12 martie, în cadrul ședințelor de referate, prof. N. Marinescu a prezentat un referat asupra articolului lui I. S. Sorokin „Cernășevski și lingvistica materialistă” (din *Izvestia Academiei Nauk S. S. S. R.* 1949). Conținutul articolului a fost publicat în numărul precedent.

Vineri 12 mai, prof. Maria Hetco a ținut un referat asupra articolului lingvistei sovietice Iarțeva: „Esența reacționară a teoriei universalității limbii anglo-saxone”. Textul integral al articolului este în curs de apariție în revista noastră.

PREJUDICIUL

Citim pe un afiș imprimat pe băncile din biblioteca Academiei R.P.R.: „Persoanelor care vor deteriora cărțile și celelalte colecții ce li se dau spre consultare... li se va ridica permisiunea de a lucra în bibliotecă, pentru un timp determinat sau pentru totdeauna, *fără prejudiciul despăgubirilor și penalităților prevăzute de lege*”.

Ce înțeles are *fără prejudiciul despăgubirilor și penalităților prevăzute de lege*? Că persoanele care vor deteriora avutul bibliotecii, avutul poporului muncitor, sunt apărute de sancțiunea legilor? Nu cred cei care au redactat afișul că ar fi evitat posibilitatea de interpretare greșită dacă ar fi scris mai simplu, de exemplu: *fără ca prin acestea să fie scutiți de despăgubiri și de pedepse prevăzute de lege*?

L. G.

A. ROGOZ, București. — 1. Cum trebuie spus spre a fi corect: *a fost jupuită de viu, sau de vie?* 2. Care e deosebirea dintre *mai acum câteva zile, abia acum câteva zile și încă acum câteva zile?* 3. Care este deosebirea de sens între *inseamnă și însemnează?*

1. Corect este: *jupuită de vie, arși de vii* pentrucă, în această expresie, *de viu* nu este o locuțiune adverbială, așa cum susțineți dvs. Într'un exemplu ca acesta: *oamenii au fost îngropați de vii, de vii* are o funcție temporală, arătând că oamenii au fost îngropați fiind în viață, în timp ce trăiau încă. Așa dar *viu* se referă la substantivul *oameni*, indicând starea pe care o aveau aceștia în timp ce se săvârșea acțiunea verbului; *viu* este, din această cauză, adjectiv. În ceea ce privește prepoziția *de*, ea are același rol ca și în expresia: *a murit de tânăr; încă de mic copil îmi plăcea muzica.*

2. În primul caz, *mai* exprimă aproximativ data unui eveniment: *s'a întâmplat mai acum câteva zile*; în al doilea caz, *abia* arată că evenimentul s'a produs, însfârșit, dar cu oarecare greutate, *acum câteva zile: așteptam de mult răspunsul care a sosit abia acum câteva zile*; în al treilea caz, *încă* arată că evenimentul s'a produs la o dată destul de timpurie: *am simțit încă de acum câteva zile că n'o să iasă bine.*

3. Între *inseamnă* și *însemnează* nu este nicio deosebire de nuanță. Ele au aceeași valoare, chiar dacă prima formă ar părea mai familiară decât cealaltă.

SERGIU PAUN, București. — De ce se scrie *continuu* și nu *continuu*? Se mai găsește grupul *uu* în limba română?

Forma corectă și recomandabilă este *continuu*, justificată și de etimologia cuvântului.

Radicalul cuvântului este *continuu*, la care se adaugă terminațiile normale pentru cele două genuri: *u* (masc.), *ă* (fem.), iar pentru plural *-i* și *-e*. Astfel adjectivul are următoarele forme: *continuu, continuă, continui, continue*. Dacă singularul masculin ar fi *continuu*, femininul ar trebui să fie *contină*, iar pluralul *continii*, ca *negru, neagră, negri*.

Aceleași explicații sunt valabile și pentru *contiguu, ambiguu, perpetuu*, etc.

Se vede deci că mai există și alte cuvinte în limba română unde se găsește grupul *-uu*.

ANATOLE TUDOSE DIOCHIA, Răcășdia-Caraș. — 1. *Înăuntru* sau *înălăuntru*? 2. Etimologia și semnificația termenului *beletristic*. 3. Etimologia și semnificația cuvântului *stereotip*.

1. Adverbul acesta se pronunța în limba veche *înălăuntru*, vorbitorul simțind că are de-a face cu un cuvânt compus *în-lăuntru*. *Lăuntru* chiar este des întâlnit ca substantiv cu sensul de „interior”. El a dat și alte adverbe ca: *prin-lăuntru, dinlăuntru*, fiind compus în genere cu prepoziții terminate în *n*. Din cauză că grupul *nl* e greu de pronunțat, la căzut; astăzi auzim aproape numai forma *înăuntru*, care este cea recomandabilă.

2. *Beletristic* e adjectivul derivat dela substantivul *beletristică*. Acesta e un termen format în limba germană din cuvintele franceze *belles lettres* „litere frumoase”, expresie care, ca și derivatul german, servește pentru a desemna literatura cu caracter artistic, spre deosebire de cea cu caracter strict tehnic, științific. *Beletristică* a fost adoptat în românește cu același sens.

3. Cuvântul vine din grecește (*stereos* — „solid” și *typōs* — „literă caracter”). Este numele care se dă unei scrieri tipărite cu planșe având literele turnate, fixe, planșe care se păstrează pentru alte tiraje. De aici ediție *stereotipă*. La figurat termenul are înțeles de „neschimbat”, „mereu același”, uneori cu nuanță peiorativă de „plicticos”, „lipsit de semnificație, de interes, din cauza unei prea dese repetări”.

Limba română are genul neutru, exprimat însă prin mijloace împrumutate. Totuși are și ea un element de formă propriu numai neutrului — terminația *-uri*, păstrată din latină. Se obiectează că sunt și substantive feminine cu această terminație, ca *mă-tăsuri*, *verdețuri*, dar aceste substantive sunt colective. Femininele colective n'au plural, dar se folosesc la plural, atunci când e vorba de mai multe calități diferite și se recurge la pluralul în *-uri*, deci forma în *-uri* arată un plural de colective. Folosirea terminației *-uri* la aceste substantive denotă că ele sunt neutre, arătând că e vorba de mai multe feluri, forma neutrului *-uri* fiind deci forma mai apropiată de colectiv.

A. R.

În *Almanahul literar*, care apare la Cluj, s'a publicat în numărul 2—3 (ianuarie—februarie 1950) o dare de seamă asupra Institutului de Lingvistică din Cluj, semnată de V. Cornea. Am aflat astfel că „încă dela înființarea lui, în anul 1920, Institutul de Lingvistică din Cluj (care până mai dăunăzi a purtat ciudatul nume de *Muzeul Limbii Române*) și-a înscris în programul său de activitate elaborarea unor opere de mare importanță științifică...”

După cum se vede, autorul consideră că actualul Institut de Lingvistică din Cluj, care ține de Academia R.P.R., continuă tradiția Muzeului Limbii Române din Cluj, condus multă vreme de fasciști.

O asemenea afirmație ar trebui să provoace indignarea colaboratorilor Institutului de Lingvistică din Cluj, identificați dintr'un concediu cu lingviștii fasciști care conduceau Muzeul Limbii Române. Cum se poate apoi să se semene atâta confuzie în mintea cititorilor *Almanahului literar*? Să se incurce lucrurile în așa fel, încât lumea să-și închipuie că Institutul de Lingvistică din Cluj s'a întemeiat în 1920, purtând un timp „ciudatul nume de Muzeu al Limbii Române”? Trebuie spus limpede că între Institutul de Lingvistică din Cluj, organizat pe baze sănătoase în 1949 de filiala Academiei R. P. R. din Cluj, și Muzeul Limbii Române nu e nicio legătură, că primul nu continuă nici în spirit, nici în me-

todă pe al doilea, în sfârșit că operele inițiate de Muzeul Limbii Române, chiar dacă fac impresie prin titlul lor și, eventual prin materialul adunat, au fost făcute în spirit de dușmănie față de popor, în spirit formalist și șovin. Acesta-i adevărul. Redacția *Almanahului literar* ar trebui să controleze afirmațiile pe care le face în revistă, să nu mai citeze laudativ pseudo-lingviștii fasciști, ca să nu mai ajungă să publice laude la adresa instituțiilor în care au fost educați dușmani ai lingvisticii materialiste, dușmani ai științei.

I. C.

Miercuri 12 martie, în cadrul ședințelor de referate, prof. N. Marinescu a prezentat un referat asupra articolului lui I. S. Sorokin „Cernășevski și lingvistica materialistă” (din *Izvestia Academii Nauk S. S. R.* 1949). Conținutul articolului a fost publicat în numărul precedent.

Vineri 12 mai, prof. Maria Hetco a ținut un referat asupra articolului lingvistei sovietice Iarțeva: „Esența reacționară a teoriei universalității limbii anglo-saxone”. Textul integral al articolului este în curs de apariție în revista noastră.

PREJUDICIUL

Citim pe un afiș imprimat pe băncile din biblioteca Academiei R.P.R.: „Persoanelor care vor deteriora cărțile și celelalte colecții ce li se dau spre consultare... li se va ridica permisiunea de a lucra în bibliotecă, pentru un timp determinat sau pentru todeauna, fără prejudiciul despăgubirilor și penalităților prevăzute de lege”.

Ce înțeles are *fără prejudiciul despăgubirilor și penalităților prevăzute de lege*? Că persoanele care vor deteriora avutul bibliotecii, avutul poporului muncitor, sunt apărute de sancțiunea legilor? Nu cred cei care au redactat afișul că ar fi evitat posibilitatea de interpretare greșită dacă ar fi scris mai simplu, de exemplu: *fără ca prin acestea să fie scutiți de despăgubiri și de pedepse prevăzute de lege*?

L. G.

FĂRĂ MULTĂ VORBĂ

A. ROGOZ, București. — 1. Cum trebuie spus spre a fi corect: *a fost jupuită de viu, sau de vie?* 2. Care e deosebirea dintre *mai acum câteva zile, abia acum câteva zile și încă acum câteva zile?* 3. Care este deosebirea de sens între *înseamnă și însemnează?*

1. Corect este: *jupuită de vie, arși de viu* pentru că, în această expresie, *de viu* nu este o locuțiune adverbială, așa cum susțineți dvs. Într'un exemplu ca acesta: *oamenii au fost îngropați de viu, de vii* are o funcție temporală, arătând că omneii au fost îngropați fiind în viață, în timp ce trăiau încă. Așa dar *viu* se referă la substantivul *oameni*, indicând starea pe care o aveau aceștia în timp ce se săvârșea acțiunea verbului; *viu* este, din această cauză, adjectiv. În ceea ce privește prepoziția *de*, ea are același rol ca și în expresia: *a murit de tânăr; încă de mic copil îmi plăcea muzica*.

2. În primul caz, *mai exprimă* aproximativ data unui eveniment: *s'a întâmplat mai acum câteva zile*; în al doilea caz, *abia* arată că evenimentul s'a produs, însărsit, dar cu oarecare greutate, *acum câteva zile: așteptam de mult răspunsul care a sosit abia acum câteva zile*; în al treilea caz, *încă* arată că evenimentul s'a produs la o dată destul de timpurie: *am simțit încă de acum câteva zile să n'o să iasă bine*.

3. Între *înseamnă* și *însemnează* nu este nicio deosebire de nuanță. Ele au aceeași valoare, chiar dacă prima formă ar părea mai familiară decât cealaltă.

SERGIU PAUN, București. — De ce se scrie *continuu* și nu *continuu*? Se mai găsește grupul *uu* în limba română?

Forma corectă și recomandabilă este *continuu*, justificată și de etimologia cuvântului.

Radicalul cuvântului este *continuu*, la care se adaugă terminațiile normale pentru cele două genuri: *u* (masc.), *ă* (fem.), iar pentru plural *-i* și *-e*. Astfel adjectivul are următoarele forme: *continuu, continuă, continui, continue*. Dacă singularul masculin ar fi *continuu*, femininul ar trebui să fie *conlină*, iar pluralul *continii*, ca *negru, neagră, negri*.

Aceleași explicații sunt valabile și pentru *contiguu, ambiguu, perpetuu*, etc.

Se vede deci că mai există și alte cuvinte în limba română unde se găsește grupul *-uu*.

ANATOLE TUDOSE DIOCHIA, Răcășdia-Caraș. — 1. *Înăuntru* sau *înălăuntru*? 2. Etimologia și semnificația termenului *beietristic*. 3. Etimologia și semnificația cuvântului *stereotip*.

1. Adverbul acesta se pronunța în limba veche *înălăuntru*, vorbitorul simțind că are de-a face cu un cuvânt compus *în-lăuntru*. *Lăuntru* chiar este des întâlnit ca substantiv cu sensul de „interior”. El a dat și alte adverbe ca: *prin-lăuntru, dinlăuntru*, fiind compus în genere cu prepoziții terminate în *n*. Din cauză că grupul *nl* e greu de pronunțat, *l* a căzut: astăzi auzim aproape numai forma *înăuntru*, care este cea recomandabilă.

2. *Beietristic* e adjectivul derivat dela substantivul *beietristică*. Acesta e un termen format în limba germană din cuvintele franceze *belles lettres* „literă frumoasă”, expresie care, ca și derivatul german, servește pentru a desemna literatura cu caracter artistic, spre deosebire de cea cu caracter strict tehnic, științific. *Beietristică* a fost adoptat în românește cu același sens.

3. Cuvântul vine din grecește (*stereos* — „solid” și *typōs* — „literă caracter”). Este numele care se dă unei scrieri tipărite cu planșe având literele turnate, fixe, planșe care se păstrează pentru alte tiraje. De aici *ediție stereotipă*. La figurat termenul are înțeles de „neschimbabil”, „mereu același”, uneori cu nuanță peiorativă de „plicticos”, „lipsit de semnificație, de interes, din cauza unei prea dese repetări”.

P. STROIA, Sibiu. — Susțineți că adjectivele *transilvan* ca și *transilvănean* derivă direct din latină, iar *Transilvania* s'a format din unul din cele două adjective.

De aceea, spuneți dvs., *transilvan* este mai în drept să se bucure de circulație, fiind mai autentic decât „surogatul” *transilvănean*. Nu e de loc așa. Adjectivul *transilvănean* derivă dela substantivul *Transilvania*, așa cum din *Moldova* avem *moldovean*, din *Oltenia*, *oltean*, ș.a.m.d.

Forme ca *transilvan* sau *moldav* sunt neologisme luate din franțuzește de cei care voiau cu orice chip să întrebunțeze cuvinte „distinse”, deosebite de cele populare. Adjectivele *transilvănean*, *moldovean*, *oltean*, *bucureștean*, etc. conțin un vechi sufix *-ean* prin care se arată locul de unde este o persoană.

G. B. ORMAN, Buzău. — Articolul dvs. *Critică și Criticism* nu se poate publica în revista noastră, fiind un articol de critică literară, nu de limbă. Vă propunem să-l trimiteți revistei „Contemporanul” sau „Flacăra”, iar, dacă sunteți de acord, îl putem trimite chiar noi.

DUMITRU ULMANU, Dej. — Articolul dvs. „Rămășițe cosmopolite” este în mare măsură îndreptățit. Faptul că firmele „Odol” sau „Kalodont” își scriau până de curând reclamele în limbi străine constituie o rămășiță a trecutului de ploconire în fața apusului, cum ați remarcat și dvs. Răul acestuia a fost însă în ultimul timp remediat, reclamele în cauză fiind tipărite în limba română.

Prof. GRIGORE TOPAN, Ceica-Bihar. — În „Inconsecvențe și nepotriviri”, puneți probleme de ortografie. Este sigur că până în prezent literatura noastră de orice fel nu întrebunțează un sistem ortografic unic. Deficiența aceasta va fi însă înlăturată când vor apărea normele de ortografie ale Academiei R.P.R.

Numele zilele și lunilor ar trebui să se scrie cu literă mică, însă, ortografia cea veche cerea ca numele zilelor să se scrie cu literă mică, iar

cel al lunilor cu literă mare. Numele de popoare se scriu cu literă mare. Vom scrie deci: *Italiani*, *Români*, ca și *Oltean*, *Bănățean*, în afară de cazul când au funcție adjectivală: *poporul corean*, *poporul român*, etc. Cu vintea ca: *nici o dată*, *nici de cum*, *nici unul*, se pot scrie și în felul acesta și împreunate, o normă ortografică în acest sens nefiind încă dată. Sunt însă cazuri când nu se poate scrie împreună *nici o singură dată*.

E adevărat că revista noastră scrie *obiceiu*, *războiu*, aceasta fiind deocamdată scrierea oficială.

Prof. F. TH. NICOLAE, Baș, Romania. — Articolul dvs. *Considerații și sugestii privitoare la numeral* cere schimbarea terminologiei actuale a numeralului multiplicativ (*îndoit*, *întreit*, etc.) și a celui adverbial (*o dată*, *de două ori*, etc.) pentru că — scrieți dvs. — „denumirea lor de azi nu este cea justă fiindcă nu exprimă corect și nici complet noțiunea”. În consecință, propuneți să zicem numeralelor *îndoit*, *întreit*, *însutit*, etc. *numeral multiplicat*, iar pentru *o dată*, *de două ori*, *de o sută de ori* etc. să întrebunțăm vechia numire de *numeral multiplicativ*.

În afară de aceasta, cuvintele *biennial*, *trienal*, *cincinal* etc. ar trebui puse, după părerea dvs. printre numerele, așa încât întreaga categorie a numeralului ar avea următoarele subdiviziuni:

1) numeralul cardinal, 2) numeralul ordinal, 3) numeralul distributiv, 4) numeralul de multiplicare (multiplicat și multiplicativ), 5) numeralul duratei (*biennial*, *trienal* etc. și 6) numeralul nehotărât.

Deși această propunere pornește dela observația justă că terminologia actuală e nepotrivită, ea suferă de un defect principal: pleacă dela ideea că numeralul este o „categorie morfologică de bază”, ceea ce nu-i de loc adevărat. Numeralul nu este o categorie morfologică așa cum ar fi, de pildă, substantivul, verbul, pronumele, etc., chiar dacă el a fost trecut până acum printre părțile vorbirii. Ca să-i putem da numirea de categorie morfologică, ar trebui să aibă o funcție

care să-l deosebească de celelalte părți de vorbire. De altfel nici forma numeralului nu este deosebită de a substantivului, sau de a adjectivului sau de a adverbului; *sută* și *mie* sunt substantive după formă; *dublu*, *triplu* ca și *îndoit* și *întreit* pot fi adjective, ca în cazul *sumă întreilă*, *sumă triplă*, substantive ca în cazul: *îndoitul sumei* etc.

Tocmai aci greșește, după părerea noastră, vechea gramatică, fiind inconsecventă cu propriile ei principii, căci din moment ce numeralul n'are o formă specifică, ar fi trebuit să fie clasat printre adjective sau substantive. De altfel, unele gramatici, formaliste, bine înțeles, nu pun numeralul printre părțile vorbirii, ci îl consideră un adjectiv.

Este foarte adevărat că, în stadiul actual al studiilor de gramatică românească, nu e prea ușor de spus unde trebuie clasat numeralul, dar dacă criticăm vechiul mod de a-l privi, s'o facem fără să ne mai încurcăm în formalismul de până acum.

Al doilea articol al dvs., *Tren personal, tren accelerat* și *CFR România* pune două probleme: 1. Dacă n'ar trebui să se zică *tren accelerat personal* și *tren rapid personal*, fiindcă și acceleratul și rapidul sunt, în același timp, și trenuri de persoane. Nu e nevoie de această specificare, tocmai pentru că *tren accelerat* sau *tren rapid* cuprind și ideea că transportă persoane. Nu le putem confunda cu altfel de trenuri, de pildă cu cel de coletările rapide, fiindcă ele își au numele lor deosebit.

2. *CFR, România*, e o greșală care va dispărea foarte curând, când se va extinde denumirea nouă: Căile Ferate din Republica Populară Română, prescurtat CFRPR. Citiți și *Cum vorbim* nr. 6, anul I, și nr. 3, anul II, p. 37.

1. GH. TINOSU. — Problema pozițiilor coordonate și juxtapuse pe care o atingeți în articolul dvs. e deosebit de interesantă, dar trebuie expusă mai simplu. Pe lângă aceasta, propoziția *afară ninge, dar nu bate vântul*, pe care o dați ca exemplu de coordonare, nu se poate schimba în *dar nu bate vântul... afară ninge*, nu fiindcă propoziția *dar nu bate vântul* s'ar găsi în interdependentă față de propoziția *afară ninge*, ci din pricina

lui *dar*. Dacă înlocuim pe *dar* cu *și*, putem spune sau *ninge și bate vântul sau bate vântul și ninge*.

Mai este însă ceva. Și juxtapunerea și coordonarea au un anumit înțeles. Câteodată există false juxtapuneri, ca, de pildă: *afară ninge, înăuntru e cald*. Cele două propoziții sunt în realitate într'un raport de subordonare: *deși afară ninge, (totuși) înăuntru e cald*. Inversarea propozițiilor dă alt înțeles frazei: *înăuntru e cald, afară ninge*, care poate însemna în timp ce înăuntru e cald, afară ninge.

GRIG. PANTELIMON, București. — Două motive ne fac să nu putem publica scrisoarea dvs. Primul, că faceți polemică personală. Al doilea, pentru că nu întotdeauna aveți dreptate. Vorbind de verbul *stătea* în fraza *dar acolo (în cărțile cele vechi) nu s'ătea nimic scris* spuneți că, deși n'ați citit cartea în care apare fraza de mai sus, credeți că traducătorii au făcut o figură de stil, și că nu poate fi vorba de o influență germană. *Stă scris* poate fi o figură de stil, în germană, în românește e vorba de traducerea servilă a expresiei *es steht geschrieben*. Noi spunem românește *dar acolo (în cărțile cele vechi) nu scria nimic*.

Prof. FLORIN POPESCU, Fierbinți, Ilfov. — expresiile *a libera și a lăsa* la vatră din limba ostașilor pot și trebuie să fie explicate prin condițiile istorice-sociale în care s'au născut, dar concluziile la care ajungeți nu se sprijină pe lucruri reale. Expresia *a lăsa la vatră*, în care *vatră* înseamnă „casă, locuință”, nu o singură încăpere a casei „unde țărani muncitori fac focul ca să gătească mâncarea”, cum spuneți dvs., nu poate fi considerată ca o dovadă că fiii exploataților nu erau obligați să facă armata. Făceau și ei armată (e drept că în condiții confortabile), dar ei reprezentau un număr mic de soldați. Expresia *a lăsa la vatră* trebuie să fie destul de veche, căci altfel nu s'ar explica sensul de „casă” al *vetrei*, și, dacă n'o studiem în legătură cu formele mai vechi de organizare a armatei noastre, nu ne e îngăduit să tragem decât o concluzie, aceea că grosul armatei era format din țărani, ceea ce știm cu toții de altfel.

Aveți dreptate când spuneți că a li-

bera exprimă vechea stare de lucruri din armată, arătându-ne că ostașii scăpați din armata reacționară din trecut se considerau ca „liberați” din temniță, așa și era.

GR. ȘERBAN CORNILA, Făgăraș. — Cititorul nostru nu este de acord cu următoarele patru afirmații din articolul „*Perfect simplu și perfect compus*” („Cum Vorbim”, an. I, nr. 9, pag. 5):

1) că *Palia* dela Orăștie ar fi un text bănățean,

2) că *palie* înseamnă „biblie”,

3) că *Palia* dela Orăștie a fost publicată la 1581 și

4) că folosirea perfectului simplu, în limba acestei traduceri se datorește unei influențe ungurești.

Este adevărat că *palie* nu înseamnă „biblie”, ci numai „vechiul testament” și că data apariției nu e 1581, ci 1582, deși mulți pun 1581, fiindcă la această dată a început tipărirea, ceea ce, firește, nu e nimerit.

În ceea ce privește faptul că *Palia* dela Orăștie este sau nu un text bănățean (cititorul nostru susține că limba *Paliei* este ardelenescă, tocmai fiindcă se întrebuințează aproape exclusiv perfectul simplu, caracteristică a vorbirii actuale din jurul Orăștiei) lucrurile stau în felul următor. Până acum limba *Paliei* dela Orăștie a fost considerată bănățeană de baza unor particularități fonetice existente în Banat și pe baza întrebuințării perfectului simplu care e răspândit și în Banat. Această părere poate fi însă criticată fiindcă nu știm în amănunt ce înfățișare dialectală avea graul bănățean în veacul al XVI-lea și s'ar putea foarte bine ca unele particularități fonetice pe care s'au bízuit cercetătorii *Paliei*, să fi fost răspândite în acea vreme și în altă regiune. Știm, de exemplu, că perfectul simplu apare și în textele din nordul Ardealului și Maramureș.

Dacă perfectul simplu se datorește limbii maghiare, aceasta este altă problemă. Mai întâi trebuie să observăm că autorul articolului din „Cum vorbim”, nr. 9, a scris, de fapt: *dar aci folosirea perfectului simplu poate fi datorită influenței textului unguresc după care a fost tradusă Palia*, ceea ce face să presupunem că autorii Pa-

liei, având în față un text maghiar, au tradus timpul cel mai apropiat de înțelesul perfectului simplu românesc din text prin perfectul simplu. Astfel în *Palie* (Geneza VI, 7) avem în textul românesc: *și zise* (pf. simplu), *pierdeoculu pre omul care am făcut* (pf. compus) *den fața pământului*, iar în textul maghiar: (*és*) *mondâ* (perfectul istoric) și (*kit*) *terömtettem* (trecut).

Cele arătate mai sus nu exclud posibilitatea ca *Palia* să conțină foarte multe ardelenisme și chiar ca cineva, reluând problema, să ajungă la alte concluzii; însă numai întrebuințarea perfectului simplu nu poate rezolva chestiunea.

TH. OLTEANU, elev, Școala Tehnică Metalurgică, Câmpina. — Notele despre *Avansați înainte*, *Babă bătrână* și *Găurirea găurilor* nu aduc nimic nou și, pe lângă aceasta, unele au mai fost discutate în revista noastră.

Înainte sau în urmă? cealaltă notă pe care ne-o trimiteți, pledează pentru precizarea înțelesului lui *în urmă* și *înainte* în cazuri ca: *locotenentul X a fost rănit. Cu trei luni în urmă a fost decorat cu...* Dvs. propuneți să se spună *cu trei luni înainte a fost decorat*.

În realitate aci este o problemă de sintaxă, și anume de întrebuințare a perfectului compus sau a mai mult ca perfectului, fiindcă dacă spunem: *locotenentul X a fost rănit. Cu trei luni în urmă a fost decorat cu...* se înțelege că acțiunea decorării o preceda pe cea a rănirii. Ca să se lămurească lucrurile și mai bine, trebuie să pornim dela ideea că și *în urmă* și *înainte* au nevoie de un determinativ. Îndată ce spun *înainte* sau *în urma* rănirii lucrurile se clarifică dela sine.

În urmă reprezintă un caz de polarizare, înseamnă și „în trecut” și „în viitor”, dar, după cum am văzut, înțelesul său se precizează prin context.

ION BORLAN, Densuș, Hunedoara. În nota dvs. *Bisect*, nu *visect* nu ne arătați de unde ați luat forma *visect* și nici de ce nu e corectă. Altminteri, arătați bine cum s'a ajuns la *bisect*, dar în această parte a notei vă ocupați mai mult de calendar decât de limbă.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOȘTRI SUNT RUGAȚI
SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOȘTRI SĂ NE TRI-
MITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINȚĂ SCURTE,
CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ȘI, PE CÂT POSIBIL,
BĂTUTE LA MAȘINĂ.

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacția Revistei „CUM VORBIM”

București, Str. Spătarului, 12 — Telefon: 2.69.13

★

Administrația „SLOVA”, Str. C. Mille, 14. — Telefon: 6.35.14

★

ABONAMENTE:

Particulari un an.....	240 lei
Particulari 6 luni.....	120 lei
Instituții un an.....	600 lei
Instituții 6 luni.....	300 lei

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poștală plătită în numerar conform aprob. Dir. Gen. P. T. T. 85.567/949

ES

SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR
(SECȚIA FILOLOGIE)

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ES

EDITURA DE STAT

ANUL II * Iunie—OCTOMBRIE 1950 * NUMĂRUL 6-10

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII
ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

COMITETUL DE REDACȚIE

N. I. BARBU, I. COTEANU, AL. GRAUR (redactor responsabil), Acad. IORGU IORDAN, G. ISTRATE
Acad. EMIL PETROVICI, Acad. AL. ROSETTI

SUMAR:

	Pag.
I. STALIN: <i>Cu privire la marxism în lingvistică</i>	1
I. STALIN: <i>Cu privire la unele probleme de lingvistică</i>	18
I. STALIN: <i>Răspuns unor tovarăși</i>	22
<i>Genialele lucrări de lingvistică ale lui I. V. Stalin</i>	29
IORGU IORDAN: <i>Trăsăturile caracteristice ale limbii</i>	33
PENTRU O LINGVISTICĂ MARXISTĂ	
<i>Izvestia Academiei de Științe a U. R. S. S. secția literatură și limbă, Tom. IX (1950) fasc. 1</i>	38
<i>Vestnik-ul Academiei de Științe a U. R. S. S. Nr. 7 (1950)</i>	47
<i>Molodoi Bolșevik Nr. 17, Sept. 1950</i>	48
<i>Dezbaterile Consiliului științific al Institutului de filosofie al Academiei de Științe a U. R. S. S.</i>	50
<i>Din activitatea Institutului de lingvistică al Academiei de Științe a U. R. S. S.</i>	56
<i>Studii și articole de lingvistică apărute după lucrările lui I. V. Stalin</i>	56

CUM VORBIM

REVISTĂ PENTRU STUDIUL ȘI EXPLICAREA LIMBII

ORGAN AL SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE, FILOLOGICE ȘI FOLCLOR

CU PRIVIRE LA MARXISM ÎN LINGVISTICĂ

Un grup de tovarăși din rândurile tineretului mi-au propus să-mi exprim prin presă părerea în problemele de lingvistică, în special în privința marxismului în lingvistică. Eu nu sunt lingvist și, desigur, nu pot să satisfac în întregime pe acești tovarăși. În ce privește marxismul în lingvistică, ca și în alte științe sociale, cu acest lucru am o legătură directă. Iată de ce am consimțit să răspund la o serie de întrebări pe care mi le-au pus acești tovarăși.

INTREBARE: *Este adevărat că limba este o suprastructură a bazei?*

RĂSPUNS: Nu, nu este adevărat.

Baza este orânduirea economică a societății într-o etapă dată a dezvoltării ei. Suprastructura — sunt concepțiile politice, juridice, religioase, artistice, filosofice ale societății și instituțiile politice, juridice și celelalte, corespunzătoare lor.

Orice bază are suprastructura ei corespunzătoare. Baza orânduirii feudale are suprastructura ei, concepțiile ei politice, juridice și altele, precum și instituțiile care le corespund; baza capitalistă are suprastructura ei, cea socialistă pe a ei. Dacă se modifică și se lichidează baza, după ea se modifică și se lichidează suprastructura ei; dacă la ființă o bază nouă, în urma ei se naște o suprastructură corespunzătoare acesteia.

În această privință, limba se deosebește radical de suprastructură. Să luăm, de pildă, societatea rusă și limba rusă. În decursul ultimilor treizeci de ani, în Rusia a fost lichidată baza veche, capitalistă, și a fost construită o bază nouă, socialistă. Corespunzător cu aceasta, a fost lichidată și suprastructura bazei capitaliste și a fost creată o suprastructură nouă, corespunzătoare bazei socialiste. Prin urmare, vechile instituții politice, juridice și altele au fost înlocuite cu instituții noi, socialiste. Dar, cu toate acestea, limba rusă a rămas în esență aceeași ca și înainte de Revoluția din Octombrie.

— Ce s'a schimbat în limba rusă în această perioadă? S'a schim-

bat într-o anumită măsură vocabularul limbii ruse, s'a schimbat în sensul că a fost completat cu un însemnat număr de cuvinte și de expresii noi, ivite în legătură cu apariția noii producții socialiste, cu apariția statului nou, a noii culturi socialiste, a noii vieți sociale, a noii morale, în sfârșit în legătură cu progresul științei și tehnicii; s'a schimbat sensul unei serii de cuvinte și de expresii care au căpătat o nouă semnificație; au dispărut din vocabular un anumit număr de cuvinte învechite. În ce privește fondul principal de cuvinte și structura gramaticală a limbii ruse, care constituie temeliea limbii, ele nu numai că nu au fost lichidate și înlocuite după lichidarea bazei capitaliste printr'un nou fond principal de cuvinte și printr'o nouă structură gramaticală a limbii, ci, dimpotrivă, s'au păstrat în întregime și au rămas fără niciun fel de modificări serioase — s'au păstrat tocmai ca temelie a limbii ruse contemporane.

Mai departe, Suprastructura este generată de bază, dar aceasta nu înseamnă nicidecum că suprastructura nu face decât să reflecte baza, că ea este pasivă, neutră, că are o atitudine indiferentă față de soarta bazei sale, față de soarta clase'or, față de caracterul orânduiri. Dimpotrivă, odată apărută, ea devine o forță activă din cele mai mari, ajută activ bazei sale să capete formă și să se consolideze, ia toate măsurile pentru a ajuta noii orânduiri să nimicească și să lichideze vechea bază și vechile clase.

Altfel nici nu se poate. Baza tocmai de aceea își și creează suprastructura, pentru ca să fie slujită de suprastructură, pentru ca ea să fie ajutată activ să capete formă și să se consolideze, pentru ca suprastructura să lupte activ ca baza veche, care și-a trăit traiul, și vechea sa suprastructură să fie lichidată. E suficient ca suprastructura să renunțe la acest rol ajutător al ei, e suficient ca suprastructura să treacă de pe poziția de apărare activă a bazei sale pe poziția unei atitudini indiferente față de ea, pe poziția unei atitudini egale față de clase, ca ea să-și piardă calitatea și să înceteze de a mai fi suprastructură.

— În această privință, limba se deosebește fundamental de suprastructură. Limba nu este generată de cutare sau cutare bază veche sau nouă în sânul unei societăți date, ci de întreg mersul istoriei societății și al istoriei bazelor de-a-lungul veacurilor. Limba nu este creată de o singură clasă, oricare ar fi ea, ci de întreaga societate, de toate clasele societății, prin eforturile a sute de generații. Ea n'a fost creată pentru satisfacerea nevoilor unei singure clase, oricare ar fi ea, ci ale întregii societăți, ale tuturor claselor societății. Tocmai de aceea ea a fost creată ca limbă a întregului popor, unică pentru societate și comună pentru toți membrii societății. De aceea, rolul limbii de a servi ca mijloc de comunicare între oameni constă nu în a servi o clasă în dauna celorlalte clase, ci în a servi în egală măsură întreaga societate, toate clasele societății. Aceasta explică de altfel faptul că limba poate servi în egală măsură atât orânduirea veche, care dispare, cât și orânduirea nouă, care se ridică; atât baza veche cât și cea nouă, atât pe exploatarea cât și pe exploatați.

Nu este un secret pentru nimeni faptul că limba rusă a servit tot

atât de bine capitalismul rus și cultura burgheză rusă înainte de Revoluția din Octombrie, pe cât servește astăzi orânduirea socialistă și cultura socialistă a societății ruse.

Ace așa lucru trebuie să spunem despre limba ucraineană, bielorusă, uzbekă, cazahă, georgiană, armeană, estonă, letonă, lituană, moldovenească, tătară, azerbaidjeană, bașchiră, turcmenă și despre celelalte limbi ale națiunilor sovietice, care au servit orânduirea veche, burgheză, a acestor națiuni tot așa de bine cum servesc orânduirea nouă, socialistă.

Altfel nici nu se poate. Tocmai pentru asta și există limba, tocmai pentru asta a și fost creată, ca să servească societății, luate în întregime, ca mijloc de comunicare între oameni, ca să fie comună membrilor societății și unică pentru societate, servind în egală măsură pe membrii societății, indiferent de poziția lor de clasă. E suficient ca limba să părăsească această poziție de limbă a întregului popor, e suficient ca limba să treacă pe poziția favorizării și sprijinirii unui grup social oarecare, în dauna celorlalte grupuri sociale ale societății, pentru ca ea să-și piardă calitatea, pentru ca să înceteze de a mai fi un mijloc de comunicare între oameni în cadrul societății, pentru ca să se transforme în jargonul unui grup social, să se degradeze și să se condamne la dispariție.

În această privință, limba, deosebindu-se principial de suprastructură, nu se deosebește însă de uneltele de producție, de mașini, să zicem, care sunt la fel de indiferente față de clase ca și limba și care pot servi în egală măsură atât orânduirea capitalistă, cât și cea socialistă.

Mai departe. Suprastructura este produsul unei singure epoci, în cursul căreia trăiește și acționează baza economică dată. De aceea suprastructura nu trăiește mult, ea este lichidată și dispare odată cu lichidarea și dispariția bazei date.

Dimpotrivă, limba este produsul unei întregi serii de epoci, în decursul cărora ea capătă formă, se îmbogățește, se dezvoltă și se șlefuește. De aceea limba trăiește incomparabil mai mult decât orice bază și orice suprastructură. Așa se și explică faptul că nașterea și lichidarea nu numai a unei singure baze și a suprastructurii ei, ci și a mai multor baze și a suprastructurilor corespunzătoare, nu duce, în istorie, la lichidarea limbii, la lichidarea structurii ei și la nașterea unei limbi noi cu un nou fond de cuvinte și cu o nouă structură gramaticală.

Dela moartea lui Pușchin au trecut peste o sută de ani. În această vreme, în Rusia, au fost lichidate orânduirea feudală, orânduirea capitalistă și a apărut a treia orânduire, cea socialistă. Au fost deci lichidate două baze cu suprastructurile lor, și a apărut o bază nouă, socialistă, cu noua ei suprastructură. Dacă luăm însă limba rusă, de pildă, vedem că ea nu a suferit vreo transformare serioasă în decursul acestei mari perioade de timp, și limba rusă contemporană se deosebește prea puțin prin structura ei de limba lui Pușchin.

Ce s'a schimbat în acest timp în limba rusă? În acest timp s'a

completat în mod serios vocabularul limbii ruse; au dispărut din vocabular un mare număr de cuvinte învechite; s'a modificat și semnificația unui număr însemnat de cuvinte; s'a îmbunătățit structura gramatcală a limbii. În ce privește structura limbii lui Pușchin, cu structura ei gramatcală și cu fondul ei principal de cuvinte, ea s'a păstrat în tot ce are ea esențial ca temelie a limbii ruse contemporane.

Și asta e lesne de înțeles. Într'adevăr, de ce ar fi nevoie ca, după fiecare revoluție, structura existentă a limbii, structura ei gramatcală și fondul ei principal de cuvinte să fie distrus și înlocuit cu altele noi, așa cum se întâmplă de obicei cu suprastructura? Cine are nevoie ca „apă”, „pământ”, „pădure”, „pește”, „om”, „a merge”, „a face”, „a produce”, „a face negoț” etc. să nu se numească apă, pământ, munte etc. ci altfel? Cine are nevoie ca modificarea cuvintelor într'o limbă și combinarea cuvintelor în propoziție să se facă nu după gramatica existentă, ci după una cu totul diferită? Ce folos poate aduce revoluției o astfel de răsturnare în limbă? Istoria nu face în general nimic esențial fără să aibă neapărată nevoie. Se pune întrebarea: la ce ar servi o astfel de răsturnare a limbii dacă s'a dovedit că limba existentă, cu structura ei, este în esență pe deplin potrivită pentru a satisface nevoile noii orânduirii? Vechea suprastructură poate și trebuie să fie distrusă și înlocuită cu una nouă în timp de câțiva ani pentru a da câmp liber dezvoltării forțelor de producție ale societății; dar cum se poate să se distrugă limba existentă și să se construiască în locul ei o limbă nouă în timp de câțiva ani, fără să se introducă anarhie în viața socială, fără să se creeze primejdia unei destrămări a societății? Cine în afară de un Don Quijote ar putea să-și ia o asemenea sarcină?

— În sfârșit, încă o deosebire radicală între suprastructură și limbă. Suprastructura nu este legată direct de producție, de activitatea de producție a omului. Ea este legată de producție numai indirect, prin intermediul economiei, prin intermediul bazei. De aceea suprastructura nu oglindește schimbările în nivelul dezvoltării forțelor de producție dintr'odată și direct, ci după schimbările petrecute în bază, prin răsrângerea schimbărilor din producție în schimbările din bază. Aceasta înseamnă că sfera de acțiune a suprastructurii este îngustă și limitată.

Dimpotrivă, limba este legată nemijlocit de activitatea de producție a omului și nu numai de activitatea de producție, ci și de oricare altă activitate a omului, în toate sferile muncii sale dela producție la bază, dela bază la suprastructură. De aceea, limba reflectă schimbările din producție imediat și nemijlocit, fără să aștepte schimbările în bază. De aceea, sfera de acțiune a limbii, cuprinzând toate domeniile de activitate ale omului, este mult mai largă și mai variată decât sfera de acțiune a suprastructurii. Mai mult, ea este aproape nelimitată.

Aceasta și explică în primul rând faptul că limba, mai exact vocabularul ei, se află într'o schimbare aproape neîntreruptă. Dezvoltarea continuă a industriei și a agriculturii, a comerțului și a transporturilor, a tehnicii și a științei cere limbii completarea vocabularului cu cuvinte și expresii noi, necesare activității lor. Și limba, reflectând

nemijlocit aceste nevoi, își completează vocabularul cu cuvinte noi, își perfecționează structura ei gramaticală.

Așa dar:

a) marxistul nu poate să considere limba ca o suprastructură a bazei;

b) a confunda limba cu o suprastructură înseamnă a face o serioasă greșală.

INTREBARE: *Este adevărat că limba a avut întotdeauna și continuă să aibă un caracter de clasă, că nu există o limbă a întregului popor, o limbă fără caracter de clasă, comună și unică pentru societate?*

RASPUNS: Nu, nu este adevărat.

Nu este greu de înțeles că, într-o societate unde nu există clase, nici vorbă nu poate fi de o limbă de clasă. Orânduirea gentilică a comunei primitive nu cunoștea clasele, prin urmare acolo nici nu putea exista o limbă de clasă; acolo limba era comună, unică pentru întreaga colectivitate. Obiecția că prin clasă trebuie să se înțeleagă orice colectivitate umană, între care și colectivitatea comunei primitive, nu reprezintă o obiecție, ci un joc de cuvinte care nici nu merită să fie combătut.

În ce privește dezvoltarea dela limbile gentilice la limbile triburilor, dela limbile triburilor la limbile popoarelor* și dela limbile popoarelor la limbile naționale, pretutindeni, în toate etapele de dezvoltare, limba, ca mijloc de comunicare între oameni în societate, a fost comună și unică pentru societate, servind în egală măsură pe membrii societății, indiferent de poziția lor socială.

Am aci în vedere nu imperiile din perioada sclavagistă și din evul mediu, să zicem imperiul lui Cyrus și Alexandru cel Mare sau imperiul lui Caesar sau Carol cel Mare, care nu aveau o bază economică proprie și care reprezentau uniuni militaro-administrative vremelnice și neetnice. Aceste imperii nu numai că nu aveau, dar nici nu puteau să aibă o limbă unică pentru întreg imperiul și înțelesă de toți locuitorii imperiului. Imperiile acestea reprezentau un conglomerat de triburi și de popoare care își trăiau viața lor proprie și avea fiecare limba lui. Prin urmare, nu aceste imperii și altele asemănătoare lor le am în vedere, ci acele triburi și popoare care făceau parte din aceste imperii, aveau o bază economică proprie și o limbă formată din timpuri străvechi. Istoria spune că limbile acestor triburi și popoare nu aveau un caracter de clasă, ci erau ale întregului popor, comune pentru fiecare trib și popor și înțelese de ele.

Desigur, pe lângă ele existau dialecte, graiuri locale, dar limba unică și comună a tribului sau a poporului prelua și le subordona și.

*) În rusește: *narodnosti*. — Nota Red.

Mai târziu, odată cu apariția capitalismului, cu lichidarea fără-mișării feudale și crearea unei piețe naționale, popoarele s'au dezvoltat, devenind națiuni, iar limbile popoarelor, limbi naționale. Istoria spune că limbile naționale nu au un caracter de clasă, ci sunt limbi ale întregului popor, comune pentru membrii națiunilor și unice pentru națiune.

S'a spus mai sus că limba ca mijloc de comunicare între oameni în societate servește în egală măsură toate clasele societății și manifestă din acest punct de vedere un fel de indiferență față de clase. Dar oamenii, diferitele grupuri sociale, clasele sunt departe de a fi indiferente față de limbă. Ele se străduiesc să folosească limba în interesul lor, să-i impună vocabularul lor specific, termenii lor specifici, expresiile lor specifice. În această privință se disting mai ales păturile de sus ale claselor avute, care s'au rupt de popor și care îl urăsc: aristocrația nobiliară, păturile superioare ale burgheziei. Se creează dialecte „de clasă“, jargoane, „limbi“ de salon. În literatură, aceste dialecte și jargoane sunt adesea calificate în mod greșit ca limbi: „limba nobiliară“, „limba burgheză“, în opoziție cu „limba proletară“, „limba țărănească“. Pornind de aici, oricât ar părea de strănu, unii din tovarășii noștri au ajuns la concluzia că limba națională este o ficțiune, că, în realitate, există doar limbi de clasă.

Eu cred că nu există nimic mai greșit decât o asemenea concluzie. Pot fi oare considerate aceste dialecte și jargoane ca limbi? Fără îndoială că nu. Nu se poate, în primul rând, pentru că aceste dialecte și jargoane nu au structură gramaticală proprie și fond de cuvinte propriu; ele le iau din limba națională. Nu se poate, în al doilea rând, pentru că dialectele și jargoanele au o sferă de circulație îngustă, printre membrii vârfulilor anei sau alteia dintre clase, și sunt cu totul improprii ca mijloc de comunicare între oameni, pentru întreaga societate. Atunci, ce au ele? Ele au: o adunătură de cuvinte specifice care oglindesc gusturile specifice ale aristocrației sau ale vârfulilor burgheziei; un anumit număr de expresii și întorsături de frază care se deosebesc prin prețiozitate și galanterie și sunt libere din expresiile „grosolane“ și de întorsăturile limbii naționale; în sfârșit un număr oarecare de cuvinte străine. Și, totuși, esențialul, adică majoritatea covârșitoare a cuvintelor și structura gramaticală, este luat din limba națională, din limba întregului popor. Prin urmare, dialectele și jargoanele reprezintă ramificații ale limbii naționale a întregului popor, sunt lipsite de orice independență lingvistică și sunt sorțite să vegezeze. A crede că dialectele și jargoanele pot să se desvolte în limbi de sine stătătoare, capabile să înlăture și să înlocuiască limba națională, înseamnă a pierde perspectiva istorică și a părăsi pozițiile marxismului.

Unii, referindu-se la Marx, citează un pasaj din articolul său „Sfântul Max“ unde se spune că burghezul are „o limbă a sa“, că această limbă „este un produs al burgheziei“, că ea este pătrunsă de spiritul mercantilismului și al cumpărării-vânzării. Unii tovarăși vor să dovedească cu acest citat că Marx ar fi recunoscut caracterul „de clasă“ al limbii, că el ar fi negat existența unei limbi naționale

unice. Dacă acești tovarăși ar avea o atitudine obiectivă în această chestiune, ar trebui să îsolosească, din același articol „Sfântul Max”, și un alt citat în care Marx, referindu-se la problema căilor de formare a limbii naționale unice, vorbește despre „concentrarea dialectelor într'o limbă națională unică, condiționată de concentrarea economică și politică”.

Prin urmare Marx recunoștea necesitatea unei limbi naționale, unice, ca o formă superioară căreia îi sunt subordonate dialectele, ca forme inferioare.

În acest caz, ce poate reprezenta limba burghezului, care, după spusele lui Marx, „este un produs al burgheziei”? O considera oare Marx o limbă la fel cu limba națională, cu o structură lingvistică specifică? Putea el să o considere ca o astfel de limbă? Bine înțeles că nu! Marx a vrut pur și simplu să spună că burghezii au spurcat limba națională unică prin lexicul lor mercantilist, că deci burghezii au jargonul lor mercantilist.

Reiese că acești tovarăși au denaturat poziția lui Marx. Și au denaturat-o, fiindcă l-au citat pe Marx nu ca marxști, ci ca niște tipicari, fără să pătrundă esența problemei.

Unii se referă la Engels, ei citează din broșura „Situația clasei muncitoare în Anglia” cuvintele lui Engels care arată că „...clasa muncitoare engleză a devenit în cursul timpurilor un popor cu totul diferit de burghezia engleză”, că „muncitorii vorbesc alt dialect, au alte idei și concepții, alte moravuri și principii morale, altă religie și politică decât burghezia”. Pe baza acestui citat, unii tovarăși trag concluzia că Engels nega necesitatea unei limbi naționale, a întregului popor, că el recunoștea deci caracterul „de clasă” al limbii. E drept că Engels vorbește aici nu despre limbă, ci despre dialect, înțelegând pe deplin că dialectul, ca ramificație a limbii naționale, nu poate înlocui limba națională. Dar acestor tovarăși nu le este pe plac, pe semne, existența deosebirii dintre limbă și dialect...

Este evident că acest citat e ne la locul lui, deoarece Engels nu vorbește în cazul de față despre „limbile de clasă”, ci, în primul rând, despre ideile, concepțiile, moravurile, principiile morale, religia și politica de clasă. Este absolut just că ideile, concepțiile, moravurile, principiile morale, religia și politica burghezilor și a proletarilor sunt diametral opuse. Dar ce caută aici limba națională sau „caracterul de clasă” al limbii? Oare existența contradicțiilor de clasă în societate poate servi ca un argument în favoarea „caracterului de clasă” al limbii sau împotriva necesității unei limbi naționale unice? Marxismul spune că una din cele mai importante caracteristici ale națiunii este comunitatea de limbă, știind de asemenea prea bine că înlăuntrul națiunii există contradicții de clasă. Admit tovarășii pomeniți această teză marxistă?

Unii se referă la Lafargue, spunând că în broșura sa „Limbă și revoluție”, Lafargue recunoaște „caracterul de clasă” al limbii, că el ar nega necesitatea unei limbi naționale, a întregului popor. Aceasta nu este adevărat. Lafargue vorbește în adevăr despre „limba nobiliară”

sau „aristocratică“ și despre „jargoanele“ diferitelor pături ale societății. Dar acești tovarăși uită că Lafargue, nepreocupându-se de problema deosebirii dintre limbă și jargon și numind dialectele când „vorbire artificială“, când „jargon“, declară precis în broșura lui că „vorbirea artificială prin care se deosebește aristocrația... s'a desprins din limba întregului popor, pe care o vorbea atât burghezul cât și meseriașul, atât orașul cât și satul“.

Prin urmare, Lafargue admite existența și necesitatea unei limbi a întregului popor, înțelegând pe deplin caracterul subordonat și dependența „limbii aristocratice“ și a altor dialecte și jargoane față de limba întregului popor.

Relese că această referire la Lafargue nimereste alături de țintă.

Unii invocă faptul că, într-o vreme, în Anglia, feudații englezi au vorbit „timp de secole“ limba franceză, în timp ce poporul englez vorbea limba engleză; această împrejurare ar constitui un argument în favoarea „caracterului de clasă“ al limbii și împotriva necesității unei limbi a întregului popor. Dar acesta nu este un argument, ci o anecdotă. În primul rând, nu toți feudații vorbeau în acea vreme limba franceză, ci o parte neînsemnată, vârfurile feudaților englezi dela curtea regelui și din comitate. În al doilea rând, ei nu vorbeau o „limbă de clasă“, ci limba franceză obișnuită a întregului popor francez. În al treilea rând, această folosire de paradă a limbii franceze a dispărut apoi, după cum se știe, fără urmă, făcând loc limbii engleze a întregului popor englez. Cred acești tovarăși că feudații englezi și poporul englez se înțelegeau între ei „timp de secole“ prin interpreti, că feudații englezi nu se foloseau de limba engleză, că nu exista pe atunci o limbă engleză a întregului popor, că limba franceză reprezenta pe atunci în Anglia ceva mai mult decât o limbă de salon cu circulație doar în cercuri înguste al vârfurilor aristocrației engleze? Cum se poate ca pe temeiul unor astfel de „argumente“ anecdotice să se neghe existența și necesitatea unei limbi a întregului popor?

A fost o vreme când aristocrații ruși făceau de asemenea paradă la curtea țarului și în săloane cu limba franceză. Ei se umflau în pene pentru că, vorbind rusește, bălbăiau pe franțuzește, pentru că știau să vorbească rusește numai cu accent franțuzesc. Înseamnă aceasta că pe atunci nu exista în Rusia o limbă rusă a întregului popor? Că atunci limba întregului popor era o ficțiune, iar „limbile de clasă“ o realitate?

Tovarășii noștri fac aci cel puțin două greșeli.

Prima greșală este că ei confundă limba cu suprastructura. Ei cred că, dacă suprastructura are un caracter de clasă, atunci nici limba nu trebuie să fie a întregului popor, ci o limbă de clasă. Dar am arătat mai sus că limba și suprastructura reprezintă două noțiuni diferite, că un marxist nu le poate confunda.

A doua greșală este că acești tovarăși concep antagonismul dintre interesele burgheziei și ale proletariatului, înverșunata luptă de clasă dintre ele, ca o destrămare a societății, ca o rupere a oricăror legături între clasele dușmane. Ei consideră că întrucât societatea s'a

destrămat și nu mai există o societate unică, ci există doar clase, nu mai este nevoie nici de o limbă unică pentru societate, nu mai este nevoie de o limbă națională. Ce mai rămâne dacă societatea s'a destrămat și nu mai există o limbă națională, o limbă a întregului popor? Rămân clasele și „limbile de clasă“. Bine înțeles, fiecare „limbă de clasă“ va avea gramatica ei „de clasă“ — gramatica „proletară“, gramatica „burgheză“. Este adevărat că astfel de gramatici nu există în realitate, dar aceasta nu-i turbură pe acești tovarăși; ei cred că astfel de gramatici vor apărea.

La noi existau într'un timp „marxiști“ care susțineau că drumurile de fier rămase în țara noastră după Revoluția din Octombrie sunt burgheze și că nu ne șade bine nouă, marxiștilor, să le folosim, că trebuie să le distrugem și să construim alte căi ferate, „proletare“. Pentru aceasta, ei au căpătat porecla de „trogloidi“...

Bine înțeles, o asemenea concepție primitiv-anarhică asupra societății, claselor și limbii nu are nimic comun cu marxismul. Dar fără îndoială că această concepție există și dăinue în capetele unora dintre tovarășii noștri care s'au încurcat în aceste probleme.

Desigur, nu este just că, din cauza existenței unei înverșunate lupte de clasă, societatea s'ar fi scindat în clase care, din punct de vedere economic, nu mai sunt legate una de alta într'o singură societate. Dimpotrivă. Atât timp cât există capitalismul, burghezii și proletarii vor fi legați între ei prin toate firele economiei ca părți ale unei societăți capitaliste unice. Burghezii nu pot să trăiască și să se îmbogățească fără să aibă la dispoziție muncitori salariați, proletarii nu-și pot continua existența fără să se angajeze la capitaliști. Încetarea oricăror legături economice între ei înseamnă încetarea oricărei producții, iar încetarea oricărei producții duce la pieirea societății, la pieirea claselor înseși. Se înțelege că nicio clasă nu va dori să se condamne la pieire. De aceea, lupta de clasă, oricât ar fi de ascuțită, nu poate să ducă la destrămarea societății. Numai ignoranța în problemele marxismului și completa neînțelegere a naturii limbii pot sugera unora dintre tovarășii noștri basmul destrămării societății, al limbilor „de clasă“, al gramaticilor „de clasă“.

Unii se referă apoi la Lenin și amintesc că Lenin admitea existența a două culturi în condițiile capitalismului, cea burgheză și cea proletară; că lozincă culturii naționale în condițiile capitalismului este o lozincă naționalistă. Toate acestea sunt adevărate și Lenin are absolută dreptate. Dar ce caută aici „caracterul de clasă“ al limbii? Referindu-se la cuvintele lui Lenin despre cele două culturi în condițiile capitalismului, acești tovarăși vor, după cum se vede, să sugereze cititorului ideea că, din moment ce există două culturi în societate, cea burgheză și cea proletară, trebuie să existe și două limbi, deoarece limba este legată de cultură; prin urmare, Lenin neagă necesitatea unei limbi naționale unice, prin urmare Lenin recunoaște existența limbilor „de clasă“. Greșala acestor tovarăși, în cazul de față, este că ei identifică și confundă limba cu cultura. Dar limba și cultura sunt două lucruri diferite. Cultura poate fi și burgheză și socialistă, în timp ce limba, ca mijloc de comunicare, este totdeauna limba întregului po-

por și ea poate servi atât cultura burgheză cât și cea socialistă. Nu este oare fapt că limba rusă, ucraineană, uzbekă servesc astăzi cultura socialistă a acestor națiuni la fel de bine cum serveau înainte de Revoluția din Octombrie culturile lor burgheze? Urmează că acești tovarăși se înșală profund când susțin că existența a două culturi diferite duce la formarea a două limbi diferite și la negarea necesității unei limbi unice.

Vorbind despre cele două culturi, Lenin pornea tocmai dela teza că existența a două culturi nu poate să ducă la negarea unei limbi unice și la formarea a două limbi, că limba trebuie să fie unică. Când bundiștii au început să-l învinuască pe Lenin că neagă necesitatea unei limbi naționale și consideră cultura ca „nenațională”, Lenin, după cum se știe, a protestat vehement împotriva acestei afirmații, declarând că el luptă împotriva culturii burgheze și nu împotriva limbi naționale, a cărei necesitate o consideră indiscutabilă. Este curios că unii dintre tovarășii noștri se târăsc pe urmă le bundișt lor.

În ceea ce privește limba unică, a cărei necesitate ar fi fost negată de Lenin, ar trebui ascultate următoarele cuvinte ale lui Lenin: „Limba este mijlocul cel mai important de comunicare între oameni; unitatea limbii și dezvoltarea ei nestânjenită este una din condițiile cele mai importante ale unui comerț cu adevărat liber și pe scară largă, corespunzător capitalismului contemporan, ale unei libere și largi grupări a populației pe clase diferite”.

Reiese că stimații tovarăși au denaturat concepțiile lui Lenin.

Unii se referă, în sfârșit, la Sta'in. Ei recurg la citatul din Stalin că „burghezia și partidele ei naționaliste au fost și rămân în această perioadă principala forță conducătoare a unor astfel de națiuni”. Toate acestea sunt adevărate. Burghezia și partidul ei naționalist conduc într'adevăr cultura burgheză, după cum proletariatul și partidul său internaționalist conduc cultura proletară. Dar ce caută aici „caracterul de clasă” al limbii? Oare acești tovarăși nu știu că limba națională este o formă a culturii naționale, că limba națională poate servi atât cultura burgheză cât și cea socialistă? Se poate oare ca tovarășii noștri să nu cunoască vestita formulă a marxiștilor că actuala cultură rusă, ucraineană, bielorusă și celelalte sunt socialiste în conținut și naționale în formă, adică în ce privește limba? Sunt ei de acord cu această formulă marxistă?

Greșala tovarășilor noștri, în cazul de față, este că ei nu văd deosebirea dintre cultură și limbă și nu înțeleg că cultura, în ceea ce privește conținutul ei, se schimbă cu fiecare nouă perioadă de dezvoltare a societății, în timp ce limba rămâne în esență aceeași în decursul câtorva perioade, servind în egală măsură atât cultura nouă cât și cea veche.

Așa dar:

- a) limba, ca mijloc de comunicare, a fost totdeauna și rămâne o limbă unică pentru societate și comună pentru membrii ei;
- b) existența dialectelor și jargoanelor nu neagă, ci confirmă exis-

tența unei limbi a întregului popor; dialectele și jargoanele sunt ramificații ale ei și îi sunt subordonate;

c) formula „limbii de clasă” este o formulă greșită, nemarkxistă.

✓ **INTREBARE:** *Care sunt trăsăturile caracteristice ale limbii?*

RASPUNS: Limba face parte din fenomenele sociale care acționează în tot cursul existenței societății. Ea se naște și se dezvoltă odată cu nașterea și dezvoltarea societății. Ea moare odată cu moartea societății. În afara societății nu există limbă. De aceea limba și legile ei de dezvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi.

Limba este un mijloc, un instrument cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei, fac schimb de idei și se înțeleg reciproc. Fiind nemijlocit legată de gândire, limba înregistrează și fixează în cuvinte și în combinații de cuvinte, în propoziții, rezumatul activității gândirii, succesele omului în munca lui de cunoaștere și face posibil, în acest fel, schimbul de idei în societatea omenească.

Schimbul de idei este o necesitate permanentă și vitală, deoarece fără el este imposibil să se organizeze acțiuni comune ale oamenilor în lupta cu forțele naturii, în lupta pentru producerea bunurilor materiale necesare, este imposibil să se obțină succese în activitatea de producție a societății, prin urmare este imposibilă însăși existența producției sociale. Prin urmare, fără o limbă înțeleasă de societate și comună pentru membrii ei, societatea își încetează producția, se destramă și încetează de a exista ca societate. În acest sens limba, fiind un mijloc de comunicare, este în același timp și un instrument de luptă și de dezvoltare a societății.

După cum se știe, toate cuvintele cuprinse într-o limbă formează laolaltă așa numitul vocabular. Esențialul în vocabular este fondul principal de cuvinte în care intră ca nucleu toate rădăcinile. El este cu mult mai puțin cuprinzător decât vocabularul, dar trăiește multă vreme, de-a-lungul veacurilor, și dă limbii o bază pentru formarea de noi cuvinte. Vocabularul reflectă starea limbii; cu cât vocabularul este mai bogat și mai variat, cu atât limba este mai bogată și mai dezvoltată.

Dar vocabularul, luat ca atare, nu este suficient pentru a forma o limbă; el este mai degrabă material de construcție pentru limbă. După cum materialele de construcție în opera de construcție nu formează clădirea, deși fără ele este imposibil să se construiască o clădire, la fel și vocabularul nu formează limba însăși, deși fără el nu este de conceput nicio limbă. Dar vocabularul capătă cea mai mare însemnătate când este pus la dispoziția gramaticii, care stabilește regulile de modificare a cuvintelor, regulile de combinare a cuvintelor în propoziții, și astfel dă limbii armonie și înțeles. Gramatica (morfologia și sintaxa) este un ansamblu de reguli privitoare la modifi-

carea cuvintelor și îmbinarea lor în propoziții. Prin urmare, tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii.

Trăsătura caracteristică a gramaticii constă în aceea că ea stabilește regulile modificării cuvintelor, având în vedere nu cuvinte concrete, ci în general cuvinte fără caracter concret; ea stabilește reguli pentru compunerea propozițiilor, având în vedere nu propoziții concrete, de exemplu un subiect concret, un predicat concret etc., ci în general orice fel de propoziții, independent de forma concretă a cutărei sau cutărei propoziții. Prin urmare, făcând abstracție de particular și concret, atât în cuvinte cât și în propoziții, gramatica ia acel element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor și a îmbinărilor lor în propoziții și construiește din acel element comun reguli gramaticale, legi gramaticale. Gramatica este rezultatul unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii umane, un indice al uriașelor succese ale gândirii.

În această privință, gramatica amintește de geometrie, care își stabilește legile făcând abstracție de obiectele concrete, considerând obiectele drept corpuri neconcrete și stabilind relațiile dintre ele nu ca relații concrete ale unor obiecte concrete, ci ca relații dintre corpuri în general lipsite de orice caracter concret.

Spre deosebire de suprastructură, care nu este direct legată de producție, ci prin intermediul economiei, limbă este legată nemijlocit de activitatea de producție a omului la fel ca și de oricare altă activitate, în toate sferile muncii sale, fără nicio excepție. De aceea vocabularul, fiind cel mai sensibil la schimbări, se află într-o stare de schimbare aproape neîntreruptă, iar limba, spre deosebire de suprastructură, nu trebuie să aștepte lichidarea bazei, ea introduce schimbări în vocabular înainte de lichidarea bazei și independent de starea bazei.

Vocabularul nu se schimbă în același fel ca suprastructura, nu se schimbă prin anularea vechiului și construirea noului, ci pe calea completării vocabularului existent cu cuvinte noi, apărute în legătură cu schimbările orânduirii sociale, cu dezvoltarea producției, cu dezvoltarea culturii, a științei etc. Deși din vocabular dispăre de obicei un anumit număr de cuvinte învechite, i se adaugă un număr mult mai mare de cuvinte noi. Dar în ceea ce privește fondul principal de cuvinte, el se păstrează în tot ce are esențial și este folosit ca temelie a vocabularului limbii.

Aceasta este de înțeles. Nu este de loc necesar să se distrugă fondul principal de cuvinte, dacă el poate fi folosit cu succes în decursul unei serii de perioade istorice, fără a mai vorbi de faptul că nefiind posibil să se creeze un nou fond principal de cuvinte într-o perioadă scurtă de timp, distrugerea fondului principal de cuvinte acumulat în decursul secolelor ar duce la paralizarea limbii, la o totală desorganizare a comunicării între oameni.

Structura gramaticală a limbii se schimbă și mai încet decât fondul principal de cuvinte. Elaborată în decursul epocilor și intrată în carnea și sângele limbii, structura gramaticală se schimbă și mai

Încet decât fondul principal de cuvinte. Cu timpul ea suferă, desigur, schimbări. Ea se perfecționează, își îmbunătățește și își precizează regulile și se îmbogățește cu reguli noi, dar principiile structurii gramaticale se păstrează în decursul unei perioade de timp foarte îndelungate, deoarece ele — după cum arată istoria — pot servi cu succes societatea în decursul unui șir de epoci.

Astfel, structura gramaticală a limbii și fondul ei principal de cuvinte alcătuiesc temelia limbii, esența specificului ei.

Istoria arată marea stabilitate și colosala rezistență a limbii împotriva asimilării forțate. Unii istorici, în loc să explice acest fenomen, se mărginesc să se mire. Dar pentru mirare nu există în cazul de față niciun temel. Stabilitatea limbii se explică prin stabilitatea structurii sale gramaticale și a fondului ei principal de cuvinte. Sute de ani, asimilatorii turci au încercat să pocească, să distrugă și să nimească limbile popoarelor balcanice. În această perioadă, vocabularul limbilor balcanice a suferit schimbări serioase, au fost adoptate nu puține cuvinte și expresii turcești, au existat și „apropieri” și „separări”, dar limbile balcanice au rezistat și au supraviețuit. De ce? Pentru că structura gramaticală și fondul principal de cuvinte al acestor limbi s’au păstrat în esență.

Din toate acestea reiese că limba, structura ei, nu poate fi considerată ca produsul unei anumite epoci. Structura limbii, structura ei gramaticală și fondul ei principal de cuvinte sunt produsul unui șir de epoci.

Trebuie să presupunem că elementele limbii contemporane au fost întemeiate încă în timpuri străvechi, înainte de epoca sclavagistă. Limba aceea nu era complexă, ea avea un fond de cuvinte foarte sărac, având însă o structură gramaticală proprie, ce e drept primitivă, dar totuși o structură gramaticală.

Desvoltarea producției, apariția claselor, apariția scrisului, nașterea statului, care pentru administrare avea nevoie de o corespondență mai mult sau mai puțin ordonată, dezvoltarea comerțului, care avea și mai mult nevoie de o corespondență ordonată, apariția tiparului, dezvoltarea literaturii — toate acestea au determinat mari schimbări în dezvoltarea limbii. În acest timp, triburile și popoarele se fărâmițau și se împrăștiu, se amestecau și se încrucișau, iar ulterior au apărut limbile și statele naționale, au avut loc răsturnări revoluționare, vechile orânduri sociale au fost înlocuite prin altele noi. Toate acestea au introdus schimbări și mai mari în limbă și în dezvoltarea ei.

Ar fi însă profund greșit să credem că dezvoltarea limbii s’a petrecut în același fel ca dezvoltarea suprastructurii; pe calea distrugerii a ceea ce exista și a construirii noului. În realitate, dezvoltarea limbii nu s’a făcut pe calea distrugerii limbii existente și a construirii uneia noi, ci pe calea dezvoltării și perfecționării elementelor fundamentale ale limbii existente. Trecerea de la o stare calitativă a limbii la o altă stare calitativă nu s’a făcut pe calea exploziei, pe calea nimicirii dintr’odată a vechiului și a construirii noului, ci pe calea acumulării trep-

tate și îndelungate a elementelor noi calități, a noi structuri a limbii, pe calea dispariției treptate a elementelor ca ității vechi.

Se spune că teoria dezvoltării stadiale a limbii este o teorie marxistă pent ucă ea admite necesitatea exploziilor brusce ca o condiție a trecerii limbii dela o calitate veche la alta nouă. Aceasta, desigur, este greșit, deoarece este greu de găsit ceva marxist în această teorie. Și dacă teoria stadialității admite într'adevăr explozii'e brusce în istoria dezvoltării limbii, cu atât mai rău pentru ea. Marxismul nu admite explozii brusce în dezvoltarea limbii, moartea bruscă a limbii existente și construirea bruscă a unei limbi noi. Lafargue nu avea dreptate când vorbea despre „brusca revoluție a limbii care s'a înfăptuit între anii 1789 și 1794” în Franța (vezi broșura lui Lafargue „Limbă și revoluție”). Nicio revoluție în limbă, dar mite una bruscă, nu a avut loc atunci în Franța. Desigur, în decursul acestei perioade, vocabularul limbii franceze s'a completat cu cuvinte și expresii noi, a dispărut un oarecare număr de cuvinte învechite, s'a schimbat înțelesul anumitor cuvinte — și atât. Dar asemenea schimbări nu hotărăsc în nicio măsură soarta limbii. Principalul în limbă este structura ei gramaticală și fondul principal de cuvinte. Dar structura gramaticală și fondul principal de cuvinte al limbii franceze nu numai că nu au dispărut în perioada revoluției burgheze din Franța, ci s'au păstrat fără schimbări esențiale, și nu numai că s'au păstrat, dar continuă să ființeze și astăzi în limba franceză contemporană. Nu mai vorbesc de faptul că pentru lichidarea limbii existente și construirea unei noi limbi naționale („revoluția bruscă a limbii!”) termenul de cinci, șase ani este ridicol de mic; pentru aceasta este nevoie de veacuri.

Marxismul consideră că trecerea limbii dela calitatea veche la cea nouă se face nu pe calea exploziei, nu pe calea distrugerii limbii existente și creării unei noi, ci pe calea acumulării treptate a elementelor calității noi, prin urmare pe calea dispariției treptate a elementelor vechii calități.

În general trebuie să spunem spre știrea tovarășilor care au pasiunea exploziilor că legea trecerii dela o veche calitate la una nouă prin explozii este inaplicabilă nu numai istoriei dezvoltării limbii; ea nu este întotdeauna aplicabilă nici a'lor fenomene sociale ale bazei sau suprastructurii. Ea este obligatorie pentru societatea împărțită în clase dușmane. Dar nu este deloc obligatorie pentru societatea în care nu există clase dușmane. În decurs de opt, zece ani, noi am realizat în agricultura țării noastre trecerea dela orânduirea burgheză a proprietății țărănești individuale la orânduirea colectivă, socialistă. Aceasta a fost o revoluție care a lichidat vechea orânduire economică burgheză la sate și a creat o orânduire nouă, socialistă. Dar această revoluție nu s'a produs pe calea exploziei, adică pe calea răsturnării puterii existente și a creării unei noi puteri, ci pe calea trecerii treptate dela orânduirea veche, burgheză, la sate, la una nouă. Și s'a reușit să se facă asta, pentrucă a fost o revoluție de sus, pentrucă revoluția a fost înfăptuită din inițiativa puterii existente, cu sprijinul maselor principale ale țărânilimii.

Se spune că numeroasele cazuri de încrucișare a limbilor care au avut loc în istorie permit să se presupună că cu ocazia încrucișării se formează o nouă limbă pe cale de explozie, pe cale de trecere bruscă dela vechea calitate la noua calitate. Aceasta este absolut greșit.

Incrucișarea limbilor nu poate fi considerată un act izolat al unei lovituri hotărâtoare care își dă rezultatele în decurs de câțiva ani. Incrucișarea limbilor este un proces de lungă durată, care continuă sute de ani. De aceea nici vorbă nu poate fi de explozii.

Mai departe. Este cu totul greșit să se creadă că în urma încrucișării, să zicem a două limbi, se obține o limbă nouă, a treia, care nu seamănă cu niciuna din limbile încrucișate și care se deosebește calitativ de fiecare dintre ele. În realitate, cu ocazia încrucișării, una dintre limbi este de obicei învingătoare, își păstrează structura gramaticală, își păstrează fondul principal de cuvinte și continuă să se dezvolte potrivit legilor interne ale dezvoltării sale, în timp ce cealaltă limbă își pierde treptat propria ei caitate și dispare treptat.

Prin urmare, încrucișarea nu dă o nouă, o a treia limbă, ci menține una dintre limbi, menține structura ei gramaticală și fondul ei principal de cuvinte și îi dă posibilitatea să se dezvolte potrivit legilor ei interne de dezvoltare.

E drept că cu acest prilej are loc o oarecare îmbogățire a vocabularului limbii învingătoare pe seama limbii învinse, dar aceasta nu o slăbește, ci, dimpotrivă, o întărește.

Așa s'a întâmplat, de exemplu, cu limba rusă, cu care s'au încrucișat în cursul dezvoltării istorice limbile mai multor popoare și care a ieșit întotdeauna învingătoare.

Desigur, vocabularul limbii ruse se completa cu acest prilej pe seama vocabularului celorlalte limbi; dar aceasta nu numai că nu a slăbit, ci, dimpotrivă, a îmbogățit și întărit limba rusă.

În ceea ce privește specificul național al limbii ruse, el nu a suferit nici cea mai mică știrbire, întrucât, menținându-și structura gramaticală și fondul principal de cuvinte, limba rusă a continuat să progreseze și să se perfecționeze potrivit legilor ei interne de dezvoltare.

Nu începe îndotală că teoria încrucișării nu poate da ceva serios lingvisticii sovietice. Dacă este adevărat că principala sarcină a lingvisticii este studiarea legilor interne de dezvoltare a limbii, trebuie să admitem că teoria încrucișării nu numai că nu soluționează această problemă, dar nici măcar nu o pune; ea pur și simplu nu o observă sau nu o înțelege.

INTREBARE: *A procedat just „Pravda“ deschizând discuția liberă în problemele lingvisticii?*

RASPUNS: A procedat just.

În ce sens vor fi soluționate problemele lingvisticii, aceasta va deveni împede la sfârșitul discuției. Dar se poate spune de pe acum că discuția a fost de mare folos.

Această discuție a desvăluit în primul rând că în organele de lingvistică, atât în centru cât și în republici, domnea un regim impropriu pentru știință și pentru oamenii de știință. Cea mai neînsemnată critică a stării de lucruri din lingvistica sovietică, chiar și cele mai timide încercări de a critica așa numita „noua teorie” în lingvistică au fost persecutate și gătuite de cercurile conducătoare din domeniul lingvisticii. Pentru o atitudine critică față de moștenirea lui N. I. Marr, pentru cea mai neînsemnată dezaprobare a învățaturii lui N. I. Marr, erau scoși din posturi sau retrogradați prețioși colaboratori și cercetători pe tărâmul lingvisticii. Cercetătorii pe tărâmul lingvisticii erau promovați în posturi de răspundere nu după criteriul valorii profesionale, ci după criteriul recunoașterii necondiționate a învățaturii lui N. I. Marr.

Este în de-başte recunoscut că nicio știință nu se poate dezvolta și prospera fără luptă de opinii, fără libertatea criticii. Dar acest principiu în deobște recunoscut era ignorat și călcat în picioare fără nicio jenă. S'a creat un grup închis de conducători infailibili, care, punându-se la adăpost de orice eventuală critică, au început să se dedea la ace auzive și samavo'nice.

Un exemplu: așa numitul „curs dela Bacu” (prelegerile citite de N. I. Marr la Bacu), pe care însuși autorul lui l-a pus la index și a cărui reeditare a interzis-o, a fost totuși reeditat și inclus în materialele didactice recomandate studenților, fără niciun fel de rezerve, în urma dispoziției unei caste de conducători (tov. Meșcianinov îi numește „elevi” ai lui N. I. Marr). Aceasta înseamnă că studenții au fost înșelați, prezentându-li-se un „curs” defectuos, drept, un material didactic complet va'abil. Dacă nu aș fi convins de cinstea tovarășului Meșcianinov și a altor cercetători pe tărâmul lingvisticii, aș spune că o asemenea comportare este egală cu un act de sabotaj.

Cum s'a putut întâmp'la acest lucru? S'a întâmplat pentru că regimul araceievist¹ creat în lingvistică cultivă iresponsabilitatea și încurajează asemenea abuzuri.

Această discuție s'a dovedit a fi foarte utilă în primul rând pentru că a scos la lumina zilei acest regim araceievist și l-a făcut țândări.

Folosul acestei discuții nu se reduce însă numai la aceasta. Discuția nu numai că a sfărâmat vechiul regim din lingvistică, dar a desvăluit și acea inimaginabilă confuzie de opinii în legătură cu cele mai importante probleme ale lingvisticii, care domnește în cercurile conducătoare ale acestei ramuri a științei. Până la începerea discuției, tăceau și treceau sub tăcere situația nesatis'făcătoare din lingvistică. După începerea discuției a devenit însă imposibil să se mai păstreze tăcerea, au fost nevoiți să se pronunțe în presă. Și ce a rezultat? A rezultat că în învățatura lui N. I. Marr există o serie întregă de lacune, greșeli, probleme neprecizate, teze neelaborate. Se pune întrebarea de ce „elevii” lui N. I. Marr au prins glas abia acum, după deschiderea

1) Regim araceievist — regim despotic din primul pătrar al veacului XIX-lea, denumit astfel după ministrul Araceiev, reprezentantul cel mai de seamă al politicii țarului Alexandru I.

discuției? De ce nu s'au gândit să o facă mai înainte? De ce nu au spus-o la timpul cuvenit, deschis și conștient, așa cum se cuvine unor oameni de știință?

Recunoscând „unele“ greșeli ale lui N. I. Marr, „elevii“ lui N. I. Marr cred, pasă-mi-te, că lingvistica sovietică poate să se desvolte numai pe baza teoriei lui N. I. Marr „pusă la punct“, pe care ei o consideră marxistă. Ei bine, nu, scutiți-ne de „marxismul“ lui N. I. Marr. N. I. Marr a vrut într'adevăr să fie și s'a străduit să fie marxist, dar nu a reușit să devină marxist. El a fost doar un simplificator și un vulgarizator al marxismului în genul celor dela „Proletcult“ sau „R.A.P.P.“.

1) N. I. Marr a introdus în lingvistică o formulă nejustă, nemarxistă, în ce privește limba ca o suprastructură, s'a încurcat pe el însuși și a încurcat lingvistica. Pe baza unei formule nejuste, este imposibil să se desvolte lingvistica sovietică.

2) N. I. Marr a introdus în lingvistică și o altă formulă, tot așa de nejustă și nemarxistă, în ce privește „caracterul de clasă“ al limbii și s'a încurcat pe el însuși și a încurcat și lingvistica. Pe baza unei formule nejuste, care contrazice întregul mers al istoriei popoarelor și limbilor, este imposibil să se desvolte lingvistica sovietică.

N. I. Marr a introdus în lingvistică un ton îngâmfat, fudul, lipsit de modestie, impropriu marxismului, care duce la negarea ușuratică și steapă a tot ce a existat în lingvistică până la N. I. Marr.

N. I. Marr defăimează cu multă zarvă metoda istorică-comparativă ca fiind „idealistă“. Trebuie însă să spunem că metoda istorică-comparativă, cu toate lipsurile ei grave, este totuși mai bună decât analiza realmente idealistă a celor patru elemente a lui N. I. Marr, deoarece prima îndeamnă la muncă, la studiul limbii, pe când a doua îndeamnă doar să zaci pe cuptor și să ghicești în cafea despre cele patru faimoase elemente.

N. I. Marr tratează cu îngâmfare orice încercare de a studia grupurile (familiile) de limbi ca o manifestare a teoriei „limbii comune primare“. Or, nu se poate nega că înrudirea de limbă între națiuni, ca, de exemplu între cele slave, este incontestabilă, că studierea înrudirii de limbă a acestor națiuni ar putea fi de mare folos lingvisticii în studierea legilor de dezvoltare a limbii. Nu mai vorbesc de faptul că teoria „limbii comune primare“ nu are nicio legătură cu aceasta.

De-ar fi să ne luăm după N. I. Marr, și în special după „elevii“ săi, s'ar putea crede că până la N. I. Marr nu a existat niciun fel de lingvistică și că lingvistica începe odată cu apariția „noi teorii“ a lui N. I. Marr. Marx și Engels au fost mult mai modești: ei considerau că materialismul lor dialectic este produsul dezvoltării științelor, inclusiv filosofia, din perioada precedentă.

Așa dar, discuția a fost folositoare și în sensul că a desvăluit lacunele ideologice din lingvistica sovietică.

Eu cred că cu cât lingvistica noastră se va elibera mai repede de greșelile lui N. I. Marr, cu atât mai repede va putea fi scoasă din criza prin care trecem acum.

Lichidarea regimului araceevist în lingvistică, renunțarea la greșelile lui N. I. Marr, aplicarea marxismului în lingvistică — aceasta este, după părerea mea, calea pe care ar putea fi însănătoșită lingvistica sovietică.

I. STALIN

CU PRIVIRE LA UNELE PROBLEME DE LINGVISTICĂ

TOVARAȘA CRAȘENINNICOVA !

Răspund la întrebările duminale.

1. — *Întrebare:* În articolul Dumneavoastră se arată în mod convingător că limba nu este nici bază, nici suprastructură. Ar fi oare just să socotim că limba este un fenomen care ține atât de bază cât și de suprastructură, sau ar fi mai just să considerăm limba ca un fenomen intermediar?

Răspuns: Bine înțeles, limbii, ca fenomen social, îi este proprie trăsătura comună, inerentă tuturor fenomenelor sociale, inclusiv bazei și suprastructurii, și anume: ea servește societatea întocmai cum o servesc toate celelalte fenomene sociale, inclusiv baza și suprastructura. Dar la aceasta se mărginește, la drept vorbind, trăsătura comună, care este proprie tuturor fenomenelor sociale. De aici înainte încep serioase deosebiri între fenomenele sociale.

Fapt este că fenomenele sociale au, pe lângă această trăsătură comună, particularitățile lor specifice, care le deosebesc unele de altele și care sunt de cea mai mare importanță pentru știință. Particularitățile specifice ale bazei constau în faptul că ea servește societatea din punct de vedere economic. Particularitățile specifice ale suprastructurii constau în faptul că ea servește societatea cu idei politice, juridice, estetice și altele și creează pentru societate instituțiile corespunzătoare — politice, juridice și altele. În ce constau deci particularitățile specifice ale limbii, care o disting de celelalte fenomene sociale? Ele constau în faptul că limba servește societatea ca mijloc de comunicare între oameni, ca mijloc pentru schimbul de idei în societate, ca mijloc care dă oamenilor posibilitatea să se înțeleagă între ei și să organizeze munca comună în toate sferile activității omenești, atât în domeniul producției cât și în domeniul relațiilor economice, atât în domeniul politicii cât și în domeniul culturii, atât în viața socială cât și în viața de toate zilele. Aceste particularități sunt proprii numai limbii, și tocmai pentru că sunt proprii numai limbii, studiul limbii formează obiectul unei științe de sine stătătoare — lingvistica. Fără aceste particularități ale limbii, lingvistica și-ar pierde dreptul la o existență de sine stătătoare.

Pe scurt: limba nu poate fi trecută nici în categoria bazelor, nici în categoria suprastructurilor.

De asemenea, ea nu poate fi trecută nici în categoria fenomenelor „intermedare” între bază și suprastructură, deoarece asemenea fenomene „intermediare” nu există.

Dar poate că limba ar putea fi trecută în categoria forțelor de producție ale societății. Să spunem, în categoria uneltelor de producție? În adevăr, între limbă și unctele de producție există o oarecare analogie: uneltele de producție manifestă, ca și limba, un fel de indiferență față de clase și pot servi deopotrivă diferitele clase ale societății, atât pe cele vechi cât și pe cele noi. Oare această împrejurare ne îndreptățește să trecem limba în categoria uneltelor de producție? Nu, nu ne îndreptățește.

Intr-o vreme, N. I. Marr, văzând că formula sa — „limba este o suprastructură a bazei” — întâmpină obiecții, a hotărît să „schimbe macazul” și a declarat că „limba este o unealtă de producție”. A avut oare dreptate N. I. Marr să pună limba în categoria uneltelor de producție? Nu, categoric că n'a avut dreptate.

Fapt este că asemănarea între limbă și uneltele de producție se limitează la analogia de care am vorbit mai sus. În schimb, între limbă și uneltele de producție există o deosebire fundamentală. Această deosebire constă în faptul că uneltele de producție produc bunuri materiale, iar limba nu produce nimic sau „produce” doar cuvinte. Mai exact, oamenii care posedă unelte de producție pot produce bunuri materiale, dar aceiași oameni, având limbă, dar neavând unelte de producție, nu pot produce bunuri materiale. Nu este greu de înțeles că, dacă limba ar putea produce bunuri materiale, palavragiile ar fi printre cei mai bogați oameni din lume.

2. — *Intrebare:* Marx și Engels, definesc limba ca „realitatea nemijlocită a gândirii”, ca „conștiința reală... practică”. „Ideile” — spune Marx — „nu există rupte de limbă”. În ce măsură trebuie, după părerea Dumneavoastră, să se ocupe lingvistica de latura sensului limbii, de semantică și semasiologia istorică și de stilistică, sau obiectul lingvisticii trebuie să fie numai forma?

Răspuns: Semantică (semasiologia) este una din părțile importante ale lingvisticii. Latura sensului cuvintelor și expresiilor are o serioasă însemnătate în studiul limbii. De aceea semanticii (semasiologiei) trebuie să i se asigure locul cuvenit în lingvistică.

Totuși, studiind problemele semanticii și utilizând datele ei, nu trebuie în niciun caz să se supraestimeze însemnătatea ei și — mai ales — nu trebuie să se abuzeze de ea. Am în vedere pe unii lingviști, care, pasionându-se peste măsură de semantică, neglijează limba ca „realitatea nemijlocită a gândirii”, indisolubil legată de gândire, rup gândirea de limbă și afirmă că limba și-a trăit traiul și că este cu putință să te lipsești de ea.

Ascultați următoarele cuvinte ale lui N. I. Marr:

„Limba există numai în măsura în care își găsește expresia în sunete; acțiunea gândirii are loc și fără exprimare... Limba (cea sonoră) a și început să cedeze funcțiunile sale invențiilor recente care biruie, fără rezerve, spațiul, iar gândirea capătă o importanță din ce în ce mai mare din cauza acumulărilor sale neutilizate în trecut și a noilor sale achiziții, și urmează să înlăture și să înlocuiască pe deplin limba. Limba viitoare este gândirea, care crește în tehnica liberă de materia naturală. În fața ei nu va putea rezista nicio limbă, nici măcar cea sonoră, care este totuși legată de normele naturii” (vezi „Opere alese”, de N. I. Marr).

Dacă acest galimatias de „muncă magică” se traduce într-o limbă omenască obișnuită, se poate ajunge la concluzia că:

- a) N. I. Marr rupe gândirea de limbă;
- b) N. I. Marr consideră că se poate realiza comunicarea între oameni și fără limbă, cu ajutorul gândirii însăși, liberă de „materia naturală” a limbii, liberă de „normele naturii”;
- c) Rupând gândirea de limbă și „eliberând-o” de „materia naturală” a limbii, N. I. Marr ajunge în mocirla idealismului.

Se spune că gândurile iau naștere în capul omului înainte de a fi exprimate în vorbire, că iau naștere fără materialul limbii, fără învelișul limbii, într-o formă, ca să zicem așa, nudă. Dar aceasta este cu desăvârșire fals. Orice gânduri ar lua naștere în capul omului, ele pot să se nască și să existe numai pe baza materialului limbii, pe baza termenilor și frazelor limbii. Gânduri nude, libere de materialul limbii, libere de „materia naturală” a limbii nu există. „Limba este realitatea nemijlocită a gândirii” (Marx). Realitatea gândirii se manifestă în limbă. Numai idealiștii pot vorbi despre o gândire nelegată de „materia naturală” a limbii, despre gândire fără limbă.

Pe scurt: supraestimarea semanticii și folosirea ei abuzivă l-au dus pe N. I. Marr la idealism.

Prin urmare, dacă semantica (semasiologia) ar fi ferită de exagerări și abuzuri de felul celor pe care le comit N. I. Marr și unii din „elevii” săi, ea ar putea să aducă lingvisticii un mare folos.

3. — *Intrebare:* Dumneavoastră spuneți, având absolută dreptate, că ideile, reprezentările, moravurile și principiile morale la burghezi și la proletari sunt diametral opuse. Caracterul de clasă al acestor fenomene a influențat fără îndoială latura semantică a limbii (și, uneori, și forma ei — vocabularul — așa cum se arată în mod just în articolul Dumneavoastră). S'ar putea oare ca, analizând materialul concret al limbii, și, în primul rând, latura sensului limbii, să se vorbească despre esența de clasă a noțiunilor exprimate de aceasta, mai ales în acele cazuri când este vorba despre exprimarea prin limbă nu numai a gândului omului, ci și a atitudinii sale față de realitate, când apartenența de clasă a lui se manifestă în mod deosebit de limpede?

Răspuns: Pe scurt, doriți să știți dacă clasele influențează limba, dacă ele introduc în limbă cuvintele și expresiile lor specifice, dacă

există cazuri când oamenii, în funcție de apartenența lor de clasă, acordă semnificații diferite unora și acelorași cuvinte și expresii?

Da, clasele influențează limba, introduc în limbă cuvintele și expresiile lor specifice și uneori înțeleg în mod diferit unele și aceleași cuvinte și expresii. Aceasta este neîndoielnic.

De aici nu rezultă însă că cuvintele și expresiile specifice, ca și deosebiri în semantică, pot avea o serioasă însemnătate pentru dezvoltarea limbii unice a întregului popor, că ele ar putea să-i slăbească semnificația sau să-i schimbe caracterul.

În primul rând, asemenea cuvinte și expresii specifice, ca și cazurile de deosebire în semantică, sunt atât de puține în limbă încât abia dacă reprezintă unul la sută din întregul material al limbii. Prin urmare, tot restul, — masa covârșitoare a cuvintelor și expresiilor, ca și semantica lor, sunt comune tuturor claselor societății.

În al doilea rând, cuvintele și expresiile specifice, care au nuanță de clasă, nu sunt folosite în vorbire după regulile vreunei gramatici „de clasă”, care nu există în realitate, ci după regulile gramaticii limbii existente a întregului popor.

Deci, existența cuvintelor și expresiilor specifice și cazurile de deosebire în semantica limbii nu desmint, ci, dimpotrivă, confirmă existența și necesitatea limbii unice a întregului popor.

4. — *Intrebare:* În articolul Dumneavoastră îl calificați perfect just pe Marr ca un vulgarizator al marxismului. Înseamnă oare aceasta că lingviștii, inclusiv noi, tineretul, trebuie să dăm la o parte întreaga moștenire lingvistică a lui Marr, care are totuși o serie de cercetări lingvistice valoroase (despre ele au scris, în cadrul discuției, tovarășii Cicobava, Sanjeev și alții)? Putem oare noi, luând față de Marr o atitudine critică, să preluăm totuși dela el ceea ce este folositor și valoros?

Răspuns: Desigur, operele lui N. I. Marr nu constau numai din greșeli. N. I. Marr a făcut greșeli din cele mai grosolane, când a introdus în lingvistică elemente de marxism într-o formă denaturată, când a încercat să creeze o teorie de sine stătătoare a limbii. Dar N. I. Marr are unele opere bune, scrise cu talent, în care, uitând de pretențiile sale teoretice, cercetează unele limbi în mod conștiincios și, trebuie spus, în mod competent. În aceste opere se pot găsi nu puține lucruri valoroase și instructive. Se înțelege că aceste lucruri valoroase și instructive trebuie să fie preluate dela N. I. Marr și folosite.

5. — *Intrebare:* Mulți lingviști consideră formalismul drept una din cauzele fundamentale ale stagnării în lingvistica sovietică. Aș dori mult să știu în ce constă, după părerea Dumneavoastră, formalismul în lingvistică și cum poate fi el învins?

Răspuns: N. I. Marr și „elevii” săi acuză de „formalism” pe toți lingviștii care nu împărtășesc „noua teorie” a lui N. I. Marr. Aceasta, desigur, este neserios și puțin inteligent.

N. I. Marr considera gramatica drept un „formalism“ gol, iar pe cei care consideră structura gramaticală drept bază a limbii — formalişti. Aceasta este ceva cu totul prostesc.

Eu cred că „formalismul“ a fost inventat de autorii „noii teorii“ pentru a-şi uşura lupta împotriva adversarilor lor în lingvistică.

Cauza stagnării în lingvistica sovietică nu este „formalismul“ inventat de N. I. Marr şi „elevii“ săi, ci regimul araceevist şi lacunele teoretice din lingvistică. Regimul araceevist l-au creat „elevii“ lui N. I. Marr. Haosul teoretic l-au introdus în lingvistică N. I. Marr şi tovarăşii săi de arme cei mai apropiaţi. Pentru ca să nu existe stagnare, trebuie să se lichideze şi unul şi celălalt. Lichidarea acestor plăgi va însănătoşi lingvistica sovietică, o va duce pe un drum larg şi va da posibilitate lingvisticii sovietice să ocupe primul loc în lingvistica mondială.

29 iunie 1950

I. STALIN

RĂSPUNS UNOR TOVARĂŞI

TOVARĂŞULUI SANJEEV

Stimate tovarăşe Sanjeev!

Răspund la scrisoarea dumată cu mare întârziere, deoarece abia ieri mi-a fost transmisă dela aparatul Comitetului Central.

Dumneata interpretezi, fără doar şi poate, just poziţia mea în problema dialectelor.

Dialectele „de clasă“, care mai just ar fi să fie numite jargoane, nu servesc masele populare, ci o restrânsă pătură socială de sus. Afară de aceasta, ele nu au structură gramaticală proprie şi fond principal de cuvinte propriu. Din această cauză, ele nu se pot desvolta nicidecum în limbi independente.

Dialectele locale („teritoriale“), dimpotrivă, servesc masele populare şi au structură gramaticală proprie şi fond principal de cuvinte propriu. Datorită acestui fapt, în procesul formării naţiunilor, unele dialecte locale pot constitui baza limbilor naţionale şi pot să se desvolte în limbi naţionale independente. Aşa s'a întâmplat, de pildă, cu dialectul din regiunea Cursc şi Oriol („Grăul“ din regiunea Cursc şi Oriol) al limbii ruse, care a constituit baza limbii naţionale ruse. Acelaşi lucru trebuie să spunem despre dialectul din regiunea Poltava şi Chiev al limbii ucrainene, care a constituit baza limbii naţionale ucrainene. În ce priveşte celelalte dialecte ale unor astfel de limbi, ele îşi pierd originalitatea, se varsă în aceste limbi şi dispar în ele.

Se întâmplă să aibă loc și procese contrarii, când limba unică a unui popor care nu a devenit încă o națiune, din cauză că lipsesc condițiile economice necesare de dezvoltare, se prăbușește în urma desagrégării statale a acestui popor, iar dialectele locale, care nu apucaseră să se macine în cadrul limbii unice, reinvie și constituie punctul de plecare pentru formarea a diferite limbi independente. Este posibil ca tocmai astfel să se fi întâmplat lucrurile, de pildă, în cazul limbei mongole unice.

11 iulie 1950

I. STALIN

TOVARĂȘILOR D. BELCHIN ȘI S. FURER

Am primit scrisorile dumneavoastră.

Greșala dumneavoastră constă în faptul că ați confundat două lucruri diferite și ați substituit o altă chestiune celei examinate în răspunsul meu către tovarășa Crașeninnikova.

1. Eu critic în acest răspuns pe N. I. Marr, care, vorbind despre limbă (cea sonoră) și gândire, rupe limba de gândire și cade astfel în idealism. Prin urmare, în răspunsul meu este vorba de oameni normali, care au o limbă. Eu afirm că la acești oameni gândurile pot lua naștere numai pe baza materialului limbii, că gânduri nude, nelegate de materialul limbii, nu există la oamenii care au o limbă.

În loc de a accepta sau a respinge această teză, dumneavoastră aduceți în discuție oameni anormali, fără limbă, surdomuți, care nu au limbă și ale căror gânduri, firește, nu pot lua naștere pe baza materialului limbii. După cum vedeți, aceasta, este cu totul altă temă, pe care n'am atins-o și pe care nu puteam s'o ating, deoarece lingvistica se ocupă cu oameni normali, care au limbă, și nu cu oameni anormali, surdo-muți, care nu au limbă.

Dumneavoastră ați substituit temei discutate o altă temă, care nu a fost discutată.

2. Din scrisoarea tovarășului Belchin se vede că el pune pe același plan „limba cuvintelor“ (limba sonoră) și „limba gesturilor“ (după N. I. Marr limba „manuală“). El crede, probabil, că limba gesturilor și limba cuvintelor sunt de aceeași importanță, că într-o vreme societatea omenească nu avea o limbă a cuvintelor, că limba „manuală“ înlocuia atunci limba cuvintelor, care a apărut mai târziu.

Dacă într'adevăr așa crede tov. Belchin, el face o greșală serioasă. Limba sonoră sau limba cuvintelor a fost întotdeauna singura limbă a societății omenești în stare să servească drept mijloc adecvat de comunicare între oameni. Istoria nu cunoaște nicio singură societate omenească, fie și cea mai înăpoiată, care să nu fi avut limba ei sonoră. Etnografia nu cunoaște niciun singur popor înăpoiat, cât de mic, fie el tot atât sau chiar și mai primitiv decât, să zicem Austra-

lienii sau locuitorii din Țara de Foc din secolul trecut, care să nu fi avut limba lui sonoră. În istoria omenirii, limba sonoră este una din forțele care au ajutat pe oameni să se desprindă din lumea animală, să se unească în societăți, să-și desvolte gândirea, să organizeze producția socială, să lupte cu succes cu forțele naturii și să ajungă la progresul pe care îl avem în prezent.

Sub acest raport, importanța așa numitei limbi a gesturilor — dată fiind extrema ei sărăcie și limitare — este infimă. La drept vorbind, aceasta nu este limbă, și nici măcar un surogat de limbă, care să poată înlocui într'un fel sau altul limba sonoră, ci un mijloc auxiliar cu mijloace extrem de restrânse, de care se folosește câteodată omul pentru a sublinia în vorbire un moment sau altul. Limba gesturilor de asemenea nu se poate compara cu limba sonoră, așa cum nu se poate compara un hârleț primitiv de lemn cu un tractor modern pe șenile prevăzut cu plug cu cinci brăzdare și cu semănătoare de tractor.

3. După cum se vede, sunteți preocupați mai întâi de surdomuți și abia apoi de problemele de lingvistică. Se vede că tocmai această împrejurare v'a determinat să-mi adresați o serie de întrebări. Ei bine, dacă insistați, sunt gata să vă satisfac rugămintea. Așa dar, cum stau lucrurile cu surdomuții? Oare la ei lucrează gândirea, iau naștere gânduri? Da, la ei lucrează gândirea, iau naștere gânduri. Este limpede că din moment ce surdomuții nu au limbă, gândurile lor nu pot lua naștere pe baza materialului limbii. Nu înseamnă oare aceasta că gândurile surdomuților sunt nude, nelegate de „normele naturii” (expresia lui N. I. Marr)? Nu, nu înseamnă. Gândurile surdomuților iau naștere și pot exista numai pe baza acelor imagini, percepțiuni, reprezentări despre obiectele lumii exterioare și relațiile dintre aceste obiecte care li se formează în viața de toate zilele, datorită simțurilor văzului, pipăitului, gustului și mirosului. În afara acestor imagini, percepțiuni, reprezentări, gândirea este goală, lipsită de orice fel de conținut, adică nu există.

22 iulie 1950

I. STALIN

TOVARĂȘULUI A. HOLOPOV

Am primit scrisoarea dumitale. Am întârziat puțin cu răspunsul fiind foarte ocupat.

Scrisoarea dumitale pornește în mod tacit dela două idei: dela ideea că este îngăduit să citezi din lucrările unui autor *fără a ține seamă* de perioada istorică despre care tratează citatul, și, în al doilea rând, dela ideea că cutare sau cutare concluzie și formulă a marxismului, obținută în urma studierii uneia din perioadele de dezvoltare istorică, este valabilă pentru toate perioadele de dezvoltare, de aceea trebuie să rămână *invariabilă*.

Trebue să spun că aceste idei sunt amândouă profund greșite.

Câteva exemple:

1. În deceniul al cincilea al secolului trecut, când capitalismul monopolist încă nu exista, când capitalismul se dezvoltă mai mult sau mai puțin în pe o linie ascendentă, extinzându-se în teritorii noi, neocupate încă de el, iar legea de dezvoltare negată nu putea încă să acționeze cu deplină vigoare, — Marx și Engels au ajuns la concluzia că revoluția socialistă nu poate să învingă într-o singură țară, că ea poate să învingă numai în urma unei lovituri generale în toate sau în majoritatea țărilor civilizate. Aceasta concluzie a devenit apoi o teză călăuzitoare pentru toți marxștii.

Totuși, la începutul secolului al XX-lea, în deosebi în perioada primului război mondial, când a devenit limpede pentru toți că capitalismul premonopolist s'a transformat în capitalism monopolist, când capitalismul ascendent s'a transformat în capitalism mondial, când războiul a scos la iveală slăbiciunile de neîncut ale frontului imperialist mondial, iar legea de dezvoltare negată a determinat nesimultanitatea coacerii revoluției proletare în diferite țări, — Lenin, pornind de la teoria marxștă, a ajuns la concluzia că, în noile condiții de dezvoltare, revoluția socialistă poate să învingă pe deplin într-o singură țară, luată aparte, că victoria simultana a revoluției socialiste în toate țările sau în majoritatea țărilor civilizate nu este posibilă, din cauza inegalității coacerii revoluției în aceste țări, că vechea formulă a lui Marx și Engels nu mai corespunde noilor condiții istorice.

După cum se vede, avem aci două concluzii diferite asupra problemei victoriei socialismului, care nu numai că se contrazic una pe alta, dar se și exclud una pe alta.

Anumiții bucheri și talmudiști, care nu pătrund esența problemei și citează formal, fără a ține seama de condițiile istorice, pot să spună că una din aceste concluzii, fiind absolut greșită, trebue înlăturată, în timp ce cealaltă concluzie, fiind absolut justă, trebue să fie extinsă la toate perioadele de dezvoltare. Dar marxștii nu pot să nu știe că bucherii și talmudiștii greșesc, ei nu pot să nu știe că aceste concluzii sunt amândouă juste, dar nu în mod absolut, ci fiecare pentru vremea ei: concluzia lui Marx și Engels — pentru perioada capitalismului premonopolist, iar concluzia lui Lenin — pentru perioada capitalismului monopolist.

2. În „Anti-Dühring“, Engels spunea că, după victoria revoluției socialiste, statul trebue să dispară treptat. Pe această bază, după victoria revoluției socialiste în țara noastră, bucherii și talmudiștii din partidul nostru au început să ceară ca partidul să ia măsuri pentru dispariția cât mai grabnică a statului nostru, pentru disolvarea organelor de stat, pentru renunțarea la armata permanentă.

Dar marxștii sovietici, pe baza studierii situației internaționale din vremea noastră, au ajuns la concluzia că, dată fiind existența unei

✓ încercuiri capitaliste, atunci când revoluția socialistă învinge într-o singură țară, în timp ce în toate celelalte țări domnește capitalismul, țara revoluției victorioase nu trebuie să săbească, ci să-și întărească prin toate mijloacele statul său, organele de stat, organele serviciilor de informații, armata, — dacă această țară nu vrea să fie zdrobită de încercuirea capitalista. Marxștii ruși au ajuns la concluzia că formula lui Engels are în vedere victoria socialismului în toate țările sau în majoritatea țărilor, că ea este inaplicabilă în cazul victoriei socialismului într-o singură țară, luată aparte, în timp ce în toate celelalte țări domnește capitalismul.

După cum se vede, avem aici două formule diferite în problema destinelor Statului Socialist, care se exclud una pe alta.

Bucherii și talmudiștii pot să spună că această împrejurare creează o situație intolerabilă și că una din aceste formule trebuie înlăturată, fiind absolut greșită, în timp ce cealaltă trebuie să fie extinsă, fiind absolut justă, la toate perioadele de dezvoltare a Statului Socialist. Dar marxștii nu pot să nu știe că bucherii și talmudiștii greșesc, pentru că aceste formule sunt amândouă juste, dar nu în mod absolut, ci fiecare pentru vremea ei: formula marxștilor sovietici — pentru perioada victoriei socialismului într-una sau în câteva țări, iar formula lui Engels — pentru perioada când victoria consecutivă a socialismului în diferite țări va duce la victoria socialismului în majoritatea țărilor și când se vor crea astfel condițiile necesare pentru aplicarea formulei lui Engels.

Numărul unor astfel de exemple ar putea fi mărit.

X Tot așa trebuie să spunem despre cele două formule, diferite în problema limbii, luate din diferite lucrări ale lui Stalin și citate de tov. Holopov în scrisoarea sa.

2/ Tov. Holopov se referă la lucrarea lui Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică”, unde se trage concluzia că, în urma încrucișării, să zicem, a două limbi, una dintre limbi iese de obicei învingătoare, în timp ce cealaltă limbă dispare treptat, că, prin urmare, încrucișarea nu dă o nouă, o a treia limbă, ci menține una dintre limbi. În continuare, el se referă la o altă concluzie, luată din raportul lui Stalin la al XVI-lea Congres al Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice, unde se spune că în perioada victoriei socialismului pe scară mondială, când socialismul se va întări și va intra în viața de toate zilele, limbile naționale vor trebui să se contopească în mod inevitabil într-o singură limbă comună, care, bine înțeles, nu va fi nici velicorușă, nici germană, ci ceva nou. Confruntând aceste două formule și văzând că ele nu numai că nu coincid una cu alta, ci se exclud una pe alta, tov. Holopov e cuprins de disperare. „Din articolul Dumneavoastră” — scrie el în scrisoarea sa — „eu am înțeles că din încrucișarea limbilor nu poate rezulta niciodată vreo limbă nouă, în timp ce până la apariția acestui articol fusesem ferm convins, potrivit celor spuse de Dumneavoastră la al XVI-lea Congres al Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice, că în *orânduirea comunistă* limbile se vor contopi într-o singură limbă comună.”

După cum se vede, tov. Holonov, descoperind o contradicție între aceste două formule și fiind profund convins că contradicția trebuie lichidată, socoale de cuviință să se descotorosească de una din formule, considerând-o greșită, și să se agațe de cealaltă formulă, considerând-o justă pentru toate vremurile și toate țările, dar de care anume formulă să se agațe — nu știe. Se ajunge la un fel de impas. Tov. Holonov nici nu bănuiește că ambele formule pot să fie juste, — fiecare pentru vremea ei.

Așa se întâmplă întotdeauna cu bucherii și talmudiștii, care nu pătrund esența chestiunii, citează în mod formal, fără a ține seamă de condițiile istorice despre care tratează citatele, și ajung mereu în impas.

Or, dacă examinăm problema în esență, vedem că nu e vorba de niciun impas. Fapt este că broșura lui Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică” și cele spuse de Stalin la al XVI-lea Congres al partidului au în vedere două epoci cu totul diferite, ceea ce face ca și formulele să fie diferite.

Formula din broșura lui Stalin, unde este vorba de încrucișarea limbilor, are în vedere epoca dinainte de victoria socialismului pe scară mondială, când clasele exploatatoare sunt forța dominantă în lume, când asuprirea națională și colonială rămâne în picioare, când izolarea națională și neîncrederea reciprocă dintre națiuni sunt consfințite prin deosebiri statale, când nu există încă egalitate în drepturi a națiunilor, când încrucișarea limbilor are loc pe calea luptei pentru dominația uneia dintre limbi, când nu există încă condiții pentru colaborarea pașnică și prietenească între națiuni și între limbi, când la ordinea zilei nu este colaborarea între limbi și îmbogățirea lor reciprocă, ci asimilarea unora și victoria altora. Se înțelege că în asemenea condiții nu pot să existe decât limbi victorioase și limbi învinse. Tocmai aceste condiții le are în vedere formula lui Stalin, atunci când spune că încrucișarea, să zicem, a două limbi dă ca rezultat nu formarea unei limbi noi, ci victoria uneia dintre limbi și înfrângerea celeilalte.

În ce privește cealaltă formulă a lui Stalin, luată din cuvântarea dela al XVI-lea Congres al partidului, și anume acolo unde este vorba de contopirea limbilor într-o singură limbă comună, aci se are în vedere o altă epocă, și anume epoca de după victoria socialismului pe scară mondială, când nu va mai exista imperialism mondial, când clasele exploatatoare vor fi fost înlăturate, când asuprirea națională și colonială va fi fost lichidată, când izolării naționale și neîncrederei reciproce dintre națiuni le vor fi luat locul încrederea reciprocă și apropierea reciprocă dintre națiuni, când egalitatea în drepturi a națiunilor va fi fost tradusă în viață, când politica sugrumării și asimilării limbilor va fi fost lichidată, când colaborarea dintre națiuni va deveni un fapt, iar limbile naționale vor avea posibilitatea să se îmbogățească liber unele pe celelalte, prin colaborare. Se înțelege că în aceste condiții nici vorbă nu poate să fie despre sugrumarea și înfrângerea unor limbi și victoria altora. Aici vom avea a face nu cu două limbi, din

care una este înfrântă, iar cealaltă iese învingătoare din luptă, ci cu sute de limbi naționale, din care, în urma colaborării îndelungate economice, politice și culturale dintre națiuni, se vor forma la încenut limbi unice zonale, foarte îmbogățite, iar limbile zonale se vor contopi apoi într-o singură limbă comună internațională, care, desigur, nu va fi nici germană, nici rusă, nici engleză, ci o limbă nouă, care a absorbit în sine cele mai bune elemente ale limbilor naționale și zonale.

Prin urmare, două formule diferite corespund la două epoci diferite de dezvoltare a societății, și tocmai pentru că ele corespund acestora, ambele formule sunt juste, — fiecare pentru epoca ei.

A cere ca aceste formule să nu fie în contradicție una cu cealaltă, să nu se excludă una pe cealaltă, — este tot atât de absurd cât este de absurd să cerem ca epoca dominației capitalismului să nu fie în contradicție cu epoca dominației socialismului, ca socialismul și capitalismul să nu se excludă unul pe celălalt.

Bucherii și talmudiștii privesc marxismul, diferitele concluzii și formule ale marxismului ca o colecție de dogme, care nu se schimbă „niciodată”, cu toate schimbările care au loc în condițiile de dezvoltare a societății. Ei cred că dacă vor învăța pe de rost aceste concluzii și formule și se vor anuca să le citeze când trebuie și când nu trebuie, vor fi în stare să rezolve orice problemă, sperând că formulele și concluziile învățate pe de rost sunt bune pentru toate timpurile și toate țările, pentru toate ocaziile vieții. Dar astfel pot să gândească numai oameni care văd litera marxismului, dar nu văd esența lui, care învață pe de rost textele concluziilor și formulelor marxismului, dar nu înțeleg conținutul lor.

Marxismul este știința legilor de dezvoltare a naturii și societății, știința revoluției maseilor asupriți și exploatați, știința victoriei socialismului în toate țările, știința construirii societății comuniste. Marxismul ca știință nu poate sta pe loc, — el se dezvoltă și se perfecționează. În dezvoltarea lui, marxismul nu poate să nu se îmbogățească cu experiența nouă, cu noile cunoștințe, — prin urmare unele formule și concluzii ale lui nu pot să nu se schimbe cu timpul, nu pot să nu fie înlocuite de formule și concluzii noi, corespunzătoare noilor sarcini istorice. Marxismul nu admite formule și concluzii imuabile, obligatorii pentru toate epocile și perioadele. Marxismul este dușmanul oricărui dogmatism.

28 iulie 1950

I. STALIN

GENIALELE LUCRĂRI DE LINGVISTICĂ ALE LUI I. V. STALIN

În activitatea noastră a intervenit o aparentă pauză de câteva luni, al cărei început a coincis cu apariția primului articol de lingvistică dintre cele trei publicate de I. V. Stalin în vara trecută. Spunem „aparentă pauză”, deoarece nu a fost în realitate o întrerupere a muncii noastre, ci numai a manifestărilor în public. Socoțim că această întrerupere a fost pe deplin justificată de evenimentul revoluționar pe care l-a constituit pentru știința noastră publicarea ultimelor lucrări ale lui I. V. Stalin. Aceste lucrări, care răsturnau multe dintre concepțiile pe care noi le socoteam definitiv justificate și categoric marxiste, nu puteau fi complet înțelese de noi și mai ales nu puteau fi însușite în întregime dela prima lectură. Evident, redactarea acestor lucrări se bucură de obișnuita claritate stalinistă, și nimeni nu poate spune că nu a înțeles despre ce e vorba, sau că nu a rămas convins de adevărul celor spuse acolo. Dar urmările pe care le au tezele cuprinse în ele pentru felul nostru de a munci, acestea trebuie să le găsim singuri; pe de altă parte, dacă e lucru simplu să înțelegi justetea unor teze noi, nu e tot atât de ușor să te dezbari de greșelile tale vechi, în așa fel încât să nu mai păstrezi resturi care să te împiedice de a merge pe calea justă. A fost prin urmare necesar ca lingviștii români să gândească mult, să discute mult între ei, să se consulte cu colegi mai versați în problemele materialismului dialectic, pentru ca să ajungă să creadă că au văzut just perspectivele noi ale științei lor și să apară din nou în public cu rezultatele muncii lor.

Imprejurările din vara trecută sunt vii în amintirea tuturor. Constatându-se o stagnare în știința lingvistică sovietică, s'a deschis o dezbateră publică asupra cauzelor acestei stagnări, și ziarul „Pravda”, organul Comitetului Central al Partidului Comunist bolșevic, a consacrat timp de câteva săptămâni câte două pagini pe săptămână acestor discuții, la care au luat parte atât aderenții școlii lui N. I. Marr, care se socoteau marxiști în lingvistică, cât și adversarii acestei școli, care le tăgăduiau această calitate. Discuția a scos la iveală o serie de fapte interesante, între altele a dus la recunoașterea fără posibilitate de tăgadă a unor greșeli serioase ale lui Marr, dar nu se vedea încă niciun punct de plecare pentru o cotitură radicală în știință, când, în ziua de 20 iunie, a apărut în „Pravda”, modest, în rând cu articolele publicate de lingviști, studiul lui I. V. Stalin, „Cu privire la marxism în lingvistică”. Apariția acestui articol a constituit evenimentul cu adevărat revoluționar la care trebuiau să ducă discuțiile publice, transformarea radicală a concepțiilor manifestate până atunci în lingvistică. Intervenția masivă a lui I. V. Stalin a însemnat tranșarea categorică a controverselor și a neînțelegerilor.

Lucrările de lingvistică ale lui I. V. Stalin au însemnat o îmbogățire substanțială a tezaurului marxism-leninismului, căci au adus contribuții esențiale pentru stabilirea unei concepții juste și în alte domenii decât lingvistica. Pentru a demonstra că limba nu este o suprastructură, I. V. Stalin a dezvoltat, cu deplină claritate, teoric

suprastructurii în general, folositoare pentru toți oamenii de știință, din toate ramurile de activitate. Pentru a arăta că în evoluția limbii nu se produc rupturi violente, I. V. Stalin a formulat teoria salturilor calitative fără explozii, teorie care găsește o largă aplicare în alte locuri, cum se dovedește chiar cu exemplul colectivizării agrare în Uniunea Sovietică, citat în lucrare pentru a lămurii definițiile. Pentru a nu cita tot, ajunge să mai pomenim de felul genial în care se arată că marxismul trebuie să fie creator, nu dogmatic, și lămurirea rolului criticii și autocriticii în știință, care au dat de gândit tuturor oamenilor einștiți din lumea întreagă.

Faptul că I. V. Stalin a reușit în mod atât de strălucit să situeze problemele lingvistice pe adevărata lor poziție nu a putut surprinde pe nimeni. Se știe că marele învățător al oamenilor muncii s'a mai ocupat și în trecut, în mai multe rânduri, de problemele de limbă. În „Cum înțelege social-democrația problema națională”, în „Anarhism sau Socialism”, în „Marxismul și problema națională”, în „Problema națională și leninismul” ne-a dat linii conducătoare pentru multe din chestiunile pe care le avem de discutat. Nu mai vorbim de observațiile răzlețe, foarte numeroase, din alte opere ale lui care cuprind multe amănunte interesând specialitatea noastră. Singurul lucru care a putut mira este deci faptul că, împresurat de atâtea preocupări de o importanță excepțională, care ar copleși pe orice alt om de stat din lume. I. V. Stalin a găsit timpul să se ocupe din nou de problemele de limbă și să redacteze lucrări care îmbrățișează problemele în ansamblul lor și le rezolvă. E dela sine înțeles că cel mai bun cunoscător al științei marxiste, care a dezvoltat-o în multe privințe și în numeroase rânduri, și care cunoaște de aproape problemele limbii, era singurul în stare de a aduce lumină asupra acestor probleme atât de controversate.

Lingvistica burgheză, reacționară și idealistă și de mai înainte, se pune astăzi cu totul în slujba clișei imperialiste provocatoare de războaie. Idealisti, în grad mai mic sau mai mare, au fost aproape toți cei care s'au ocupat de studiul limbii în țările capitaliste. F. de Saussure, pe care mai toți lingviștii apusei îl recunosc ca inspirator al științei lor, susținea că în limbă nu există nimic concret și material, ci numai opoziții, și acestea fără termeni pozitivi, opoziții între termeni care nu reprezintă nimic real. El afirmă că scopul lingvisticii este studiul limbii în sine și pentru sine, fără nicio legătură cu niciun alt domeniu al cunoașterii. În această privință el a fost urmat de toți lingviștii burghezi, care uneori au dus aceste teorii absurde încă și mai departe. De exemplu Bernard Bloch, în revista americană „Language”, vol. 24 (1948), p. 5, spune că „un lingvist ar putea probabil să studieze sistemul fonologic fără să știe ce înseamnă fiecare element al unui text dat, și chiar fără să știe dacă două elemente înseamnă același lucru sau două lucruri diferite”. În aparență deci, lingvistica este o știință care nu prezintă niciun interes concret. În fapt, ea prezintă un interes pentru cercurile conducătoare americane, ceea ce se dovedește cu subiectele pe care le tratează astăzi de preferință specialiștii americani: încercarea de a dovedi că limba engleză trebuie să fie învățată de

toată lumea, că ea trebuie să devină sau chiar a și devenit „limbă universală”, și construirea de gramatici pentru ca americanii să învețe limba acestor popoare pe care imperialiștii anglo-americani se pregătesc să le subjuge. În reclama care însoțește „Introducerea în lingvistică” a lui Surtevant, aparută în 1948, se spune ritos: „În ultimii ani mulți oameni au luat pentru prima oară cunoștință de problemele lingvistice, datorită realizării strălucite a sarcinilor militare și civile privind învățarea limbilor străine de tipul limbilor chineze sau suaheli”.

Sarcina de a lupta împotriva unor astfel de atitudini și de a crea o lingvistică științifică, bazată pe materialismul istoric și-o luase savantul sovietic N. I. Marr. El a vrut să construiască o lingvistică marxistă, și pentru aceasta a pornit de la ideea că limba este o suprastructură. Înocmai ca justiția, religia, arta etc. De aceea după părerea lui Marr, nu există o limbă a întregii națiuni, ci numai limbi de clasă. Pe de altă parte, dela muștimea de limbi primitive s'ar fi ajuns la numărul mai mic pe care-l cunoaștem astăzi prin încrucișare, din amestecul a două limbi diferite producându-se o limbă nouă, deosebită de cele două anterioare. Fiecărei forme de organizare a societății i-ar corespunde un tip de structură a limbii, un stadiu, același la diferite popoare care se găsesc pe aceeași treaptă de civilizație. Dela un stadiu la altul, s'ar trece printr'o ruptură bruscă, printr'o explozie. În opoziție cu propriile sale idei asupra nașterii și dezvoltării limbilor, N. I. Marr afirma că la început au existat numai patru rădăcini, SAL, BER, ION, ROȘ, care constituiau numele triburilor primitive. Din amestecul acestor patru elemente s'ar fi născut toate cuvintele întrebuințate dela început și până astăzi pe întreg pământul.

Lingviștii români au fost până în ultimii ani în întregime la remorca specialiștilor apuseni. Ei au acceptat ca dogme toate afirmațiile confrăților burghezi și mare parte dintre lucrările scrise de Români și chiar despre limba română au fost publicate în limbi străine, interzicându-și astfel orice contact cu masele țării noastre. Aceste lucrări n'au fost nici măcar obiectiviste, căci obiectivismul ar fi însemnat punerea într'o paralelă lipsită de spirit critic a lucrărilor apusene cu cele sovietice. La noi știința sovietică era complet ignorată, prin urmare, cu voie sau fără voie, specialistul român se dădea legat de mâini și de picioare școlilor apusene, oricât de absurde lucruri ar fi susținut acestea. Din această situație catastrofală ne-a scos critica serioasă pe care ne-a făcut-o „Lupta de clasă”, organul teoretic și politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român (ianuarie-martie 1949). Inșurându-ne în întregime această critică, noi am început să studiem lucrările de lingvistică ale specialiștilor sovietici. Grație acestui studiu am început să facem cunoștință cu tezele clasicilor marxism-leninismului, pe care le găseam citate, prelucrate și uneori dezvoltate în lucrările sovietice. Am învățat astfel multe lucruri juste, de care ne putem folosi și de aici înainte. Nu am apucat însă să ne desbărăm suficient de erorile lingvisticii apusene, la care am mai adăugat și unele preluate dela școala lui Marr.

Intervenția masivă a tovarășului Stalin în problemele de lingvis-

lică a scos știința noastră din marasmul în care se găsea. Tovarășul Stalin ne-a arătat cu o claritate care nu permite niciodată că limba nu este o suprastructură, lucru pe care insuficiența cunoștințelor noastre în domeniul marxismului nu ne-a permis să-l vedem singuri. De aici provin mare parte dintre erorile noastre. Deoarece nu ne oădeam seama ca „limba nu este generată de cutare sau cutare bază veche sau noua în sanul unei societăți date, ci de întreg mersul istoriei societății și al istoriei bazelor de-a lungul veacurilor”, că „limba nu este creată de o singură clasă, oricare ar fi ea, ci de întreaga societate, de toate clasele societății, prin etorturile a sute de generații”, noi am îndreptat toată atenția noastră asupra descoperirii luptei de clasă în gramatică și în vocabular. Subiectele pe care le-am tratat și acelea pe care le-am recomandat studenților au fost toate orientate în aceasta privința, iar atunci când cineva prezenta explicarea unui fapt de gramatică pe baza legilor de dezvoltare internă a limbii, îl acuzam de formalism și-i ceream să stabilească neaparat o legătură cu evoluția societății. Evident, în vocabular este mai just să se caute efectele luptei de clasă, pentru că, dacă limba ca mijloc de comunicare între oameni în societate servește în egală măsură toate clasele societății și manifestă din acest punct de vedere un fel de indiferență față de clase, în schimb „oamenii, diferitele grupuri sociale, clasele sunt departe de a fi indiferente față de limbă. Ele se străduiesc să folosească limba în interesul lor, să-i impună vocabularul lor specific, termenii lor specifici, expresiile lor specifice”. Cuvintele colorate în sensul dorit de clasă stăpânitoare ajung adesea să fie adoptate și de celelalte clase, astfel încât, în atara numărului mic de cuvinte care aparțin astăzi numai unei clase sau au anumit sens numai în vorbirea unei clase, se găsesc un număr destul de mare de cuvinte care astăzi sunt comune cu același sens întregii națiuni, dar la o dată mai mult sau mai puțin îndepărtată în trecut au aparținut, în total sau numai cu sensul actual, unei singure clase.

Noi am văzut însă aici principala problemă a studiilor de vocabular și am extins felul acesta de a vedea și la gramatică.

× Tovarășul Stalin ne arată că „este cu totul greșit să se creadă că în urma încrucișării, să zicem a două limbi, se obține o limbă nouă, a treia, care nu seamănă cu niciuna din limbile încrucișate și care se deosebește calitativ de ele. În realitate, cu ocazia încrucișării, una dintre limbi iese de obicei învingătoare, își păstrează structura gramaticală, își păstrează fondul principal de cuvinte și continuă să se desvolte potrivit legilor interne ale dezvoltării sale, în timp ce cealaltă limbă își pierde treptat propria ei calitate și dispare treptat”. Faptele acestea sunt atât de evidente, încât ajunge să fie ca exemplul oricare dintre limbile cunoscute pentru a vedea că așa se petrec lucrurile.

Și dacă noi totuși am putut să credem în existența limbilor noi rezultate din încrucișare, dacă am putut spune că limba română nu este continuarea modificată a limbii latine, ci o limbă total diferită de latină, rezultată din încrucișarea întâi a limbii latine cu dăca și apoi a limbii daco-romane cu slava, aceasta nu se poate explica altfel decât

prin faptul că am pornit dela teze greșite. Și pornind dela o premisă falsă nu se poate ajunge la concluzii juste.

Tovarășul Stalin face o analiză profund marxistă a unității dialectice a limbii cu gândirea, ne dă o definiție nouă, genială, a gramaticii, atrage atenția pentru prima oară asupra existenței fondului principal de cuvinte, demască atitudinea claselor stăpânitoare din trecut care și formau jargoane pentru a se deosebi cu orice preț de poporul muncitor, și face un mare număr de alte observații de cea mai mare importanță pentru studiile noastre. Toate acestea trebuie să ne luăm angajamentul de a le adânci și desvolta în lucrările noastre pe care le vom face de aici înainte. Avem astăzi un nou punct de plecare, de a cărei justete este imposibil să se îndoiască un om cinstit. Dar trebuie să desvoltăm și să adâncim și cunoștințele noastre de materialism dialectic, pentru ca în desvoltarea tezelor juste, staliniste, să nu ne rătăcim și să ajungem la concluzii greșite. Trebuie să strângem legăturile noastre cu istoria, căci, deși limba nu este o suprastructură și nu se transformă brusc odată cu modificarea orânduirii sociale, totuși „limba și legile ei de desvoltare pot fi înțelese numai când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului cărui aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi”. Și acest lucru este ușor de înțeles, dacă ne gândim că „desvoltarea producției, apariția claselor, apariția scrisului, nasterea statului, care pentru administrare avea nevoie de o corespondență mai mult sau mai puțin ordonată, desvoltarea comerțului, care avea și mai mult nevoie de o corespondență ordonată, apariția tiparului, desvoltarea literaturii — toate acestea au determinat mari schimbări în desvoltarea limbii”.

Noua noastră orientare, justă, în problemele principale ale studiului limbii, se va oglindi bine înțeles în publicațiile noastre. Dar pentru a găsi aplicarea cea mai justă a ideilor staliniste și fe'ul cel mai potrivit de a le desvolta va mai fi nevoie încă de multe discuții, de multe schimburi de idei, ca acelea pe care le-am avut până acum. În această muncă a noastră vom fi ajutați de lucrările colegilor noștri sovietici, care și în știința noastră vor arăta calea justă pe care trebuie să mergă cercetătorii.

„CUM VORBIM”

TRĂSĂTURILE CARACTERISTICE ALE LIMBII

Intervenția lui I. V. Stalin în discuția pornită de ziarul „Pravda” cu privire la lingvistică are, cum se arată și în alt loc al revistei noastre, o însemnătate epocală, și nu numai pentru problemele de limbă, cum s'ar fi putut crede în primul moment, judecând după titlul celui dintâi articol. Filosofia, istoria și, în general, știința marxist-leninistă au de câștigat, în aceeași largă măsură ca și lingvistica, din

bogăția de idei cu adevărat noi, formulate și dezvoltate de către omul cel mai autorizat să-și spună cuvântul în acest domeniu, ca și în toate celelalte, care sunt strâns legate de viața societății.

Așa se explică de ce articolele lui I. V. Stalin au fost și continuă a fi studiate, cu același mare interes, atât în U.R.S.S., cât și dincolo de hotarele glorioasei Țări a Socialismului, de către lingviști, istorici, filosofi și reprezentanți ai multor altor discipline științifice, fără deosebire. Ele au avut, încă de la început, un profund răsunet și în Patria noastră, unde au fost traduse imediat după apariția lor și larg difuzate prin publicațiile periodice și broșuri speciale. De asemenea au fost ele studiate și comentate, mai cu seamă în colectivele tuturor instituțiilor a căror activitate are contingențe cu problemele analizate de I. V. Stalin. Și dacă presa n'a reflectat decât foarte parțial preocupările compatrioților noștri în legătură cu acest eveniment de importanță excepțională, faptul se datorește, evident, grijii de a evita interpretări nejuste sau numai aproximative, care nu pot fi totdeauna evitate, când se pornește în grabă la emiterea de păreri și aprecieri asupra unor probleme de felul celor aici în discuție. Ele cer un studiu aprofundat și o meditare continuă, mai ales din partea lingviștilor, care, fie că au rămas pe pozițiile idealismului burghez, fie că și-au însușit așa zisa noua teorie a limbii, au greșit deopotrivă față de adevărata lingvistică marxistă.

În cele ce urmează voi încerca să prezint esența ideilor lui I. V. Stalin cu privire la problema enunțată în titlul prezentului articol.

După ce enunță definiția („limba este un mijloc, un instrument cu ajutorul căruia oamenii comunică între ei, fac schimb de idei și se înțeleg reciproc“), autorul intră mai adânc în miezul problemei: „Fiind nemijlocit legată de gândire, spune el, limba înregistrează și fixează în cuvinte și în combinații de cuvinte, în propoziții, rezultatele activității gândirii, succesele omului în munca lui de cunoaștere și face posibil, în acest fel, schimbul de idei în societatea omenească“.

Așa dar, limba are cuvinte și combinații de cuvinte, sau, spus altfel, vocabular (lexic) și gramatică. Vocabularul însemnează totalitatea cuvintelor unei limbi, iar combinațiile de cuvinte (sintagme, propoziții și fraze) alcătuiesc conținutul gramaticii. Ceea ce știm foarte vag, poate, chiar de loc, este că esența vocabularului o constituie așa numitul fond principal de cuvinte, definit, indirect, pînă în largă lui răspândire și prin aptitudinea de a servi la formarea de cuvinte noi. Vorbind de faptul, produs al condițiilor de viață, că limba nu se schimbă odată cu baza și cu suprastructura, autorul citează un număr de cuvinte, care, în toate limbile, sunt foarte vechi: „Cine are nevoie, întreabă el, ca apă, pământ, munte, pădure, pește, om, a merge, a face, a produce, a face negoț, etc. să nu se numească apă, pământ, munte, etc., ci altfel?“ Cuvinte ca acestea și altele asemănătoare constituie în orice limbă fondul principal al vocabularului și au, afară de caracteristicile deja enunțate, și pe aceea de a trăi vremea neobișnuit de îndelungată (în principiu, atâta timp cât trăiește însăși limba respectivă).

Numărul cuvintelor de acest fel este relativ mic în comparație cu întregul material lexical, mai ales în cazul limbilor foarte bogate, cum sunt astăzi limbile popoarelor avansate din punct de vedere economic și cultural. Cu toate acestea, fără ele, limbile nu pot exista, și presupunând că un popor ar ajunge în situația de a-și pierde treptat limba, cuvintele care ar rezista cel mai bine ar fi tocmai cele care constituie fondul principal al vocabularului.

Tinând seamă de aceste trăsături caracteristice, putem spune că fondul principal de cuvinte al limbii române este alcătuit din elementele lexicale latinești transmise direct din limba latină (nu de cele adoptate mai târziu, de obicei prin intermediul idiomelor romanice apusene) și împrumuturile vechi slave, la care s'ar adăuga un număr nu prea mare de cuvinte de altă origine, împrumutate după ce limba română se formase și care se caracterizează, în primul rând, printr'o largă circulație și prin faptul că au servit, adesea mai servesc, la crearea de cuvinte nouă. Situația se prezintă aproape la fel în celelalte limbi romanice, cu deosebirea că rolul elementului vechi slav delat noi îl are acolo, în general, elementul germanic. Trebuie să adaug imediat că la fondul principal de cuvinte al tuturor acestor limbi trebuie socotit și elementul autohton, diferit delat una la alta. Dacă îl amintesc la urmă, aceasta se datorește împrejurării că, după cum se știe, idiomele populațiilor băștinașe cucerite și desnaționalizate de Romani, din cauze asupra cărora nu mă pot opri, au transmis limbilor romanice relativ puține cuvinte, și o bună parte din ele sunt nesigure sau obscure.

Vocabularul, luat în totalitatea lui, „reflectă starea limbii”, spune I. V. Stalin: „cu cât vocabularul este mai bogat, cu atât limba este mai bogată și mai dezvoltată”. Iar bogăția vocabularului este în funcțiune de producție: cu cât se produce mai mult, cu atât vocabularul are mai multe și mai variate cuvinte, căci orice unealtă, orice obiect, orice idee nouă, produse ale muncii manuale și intelectuale, impicã crearea, apariția unor cuvinte nouă, menite să le numească. De aceea vocabularul se schimbă mereu, odată cu schimbarea continuă a producției însăși. I. V. Stalin afirmă hotărît acest lucru, când spune „vocabularul, fiind cel mai sensibil la schimbări, se află într'o stare de schimbare aproape neîntreruptă”, cu excepția relativă, care se subînțelege, a fondului principal de cuvinte, în general foarte rezistent.

Deși vocabularul prezintă, și este clar de ce, o importanță mare pentru existența limbii, el joacă totuși un rol secundar în comparație cu gramatica. I. V. Stalin, deși spune că nu este lingvist, dă totuși, în primul său articol, o definiție cu adevărat genială a gramaticii, stabilind totodată, direct și indirect, raporturile ei cu vocabularul. Reproduc în întregime pasajul respectiv, fiindcă încercarea de a-l prezenta în rezumat sau sub altă formă, oricât de fidelă ar fi, nu poate să nu slăbească forța și claritatea neîntreruptă a expunerii. Iată acest pasaj: „Dar vocabularul, luat ca atare, nu este suficient pentru a forma o limbă; el este mai degrabă material de construcție pentru limbă. După cum materia'ele de construcție în opera de construcție nu formează clădirea, deși fără ele este imposibil să se construiască

o clădire, la fel și vocabularul nu formează limba însăși, deși fără el nu este de conceput nicio limbă. Dar vocabularul capătă cea mai mare însemnătate, când este pus la dispoziția gramaticii, care stabilește regulile de modificare a cuvintelor, regulile de combinare a cuvintelor în propoziții, și astfel dă limbii armonie și înțeles. Gramatica (morfologia și sintaxa) este un ansamblu de reguli privitoare la modificarea cuvintelor și îmbinarea lor în propoziții. Prin urmare, tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii". Și mai departe: „Trăsătura caracteristică a gramaticii constă în aceea că ea stabilește regulile modificării cuvintelor, având în vedere nu cuvinte concrete, ci în general cuvinte fără caracter concret; ea stabilește reguli pentru compunerea propozițiilor, având în vedere nu propoziții concrete, de exemplu un subiect concret, un predicat concret etc., ci în general orice fel de propoziții, indiferent de forma concretă a cutărei sau cutărei propoziții. Prin urmare, făcând abstracție de particular și concret, atât în cuvinte, cât și în propoziții, gramatica ia acel element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor și a îmbinării lor în propoziții și construiește din acel element comun reguli gramaticale, legi gramaticale. Gramatica este rezultatul unei îndeungate munci de abstractizare a gândirii umane, un indice al uriașelor succese ale gândirii".

Fără gramatică, vocabularul este o acumulare informă de cuvinte, un material care nu ne aduce niciun serviciu, câtă vreme nu este utilizat potrivit planului de construire a limbii. Acest plan îl dă gramatica, stabilind regulile după care se modifică forma cuvintelor în vederea exprimării raporturilor dintre noțiuni, — totalitatea acestor reguli alcătuind morfologia, adică declinarea, conjugarea, etc., — și regulile după care se combină între ele cuvintele spre a da naștere la sintagme, propoziții și fraze, — totalitatea acestor reguli alcătuind sintaxa. Atât regulile morfologice, cât și cele sintactice au caracter abstract în sensul că nu se referă la fiecare formă (caz, număr, mod, timp etc.) sau la fiecare combinație de cuvinte în parte, ci la totalitatea formelor și la totalitatea combinațiilor sintactice de același fel. De aici vine și caracterul general obligatoriu, de adevărate legi, al regulilor gramaticale: toate cuvintele aparținând unei categorii morfologice date și toate construcțiile sintactice care exprimă raporturi logice identice se supun aceluiași reguli, fiindcă regulile gramaticale au la bază elementele comune ale tuturor cuvintelor și ale tuturor construcțiilor de același fel.

Tovarășul Stalin compară gramatica cu geometria, care, spune el, „își stabilește legile făcând abstracție de obiectele concrete, considerând obiectele drept corpuri neconcrete și stabilind relațiile dintre ele nu ca relații concrete ale unor obiecte concrete, ci ca relații dintre corpuri în general, lipsite de orice caracter concret". După cum în geometrie definiția dreptunghiului (figură cu patru laturi și cu patru unghiuri, fiecare de câte 90 grade) este valabilă pentru orice dreptunghi, indiferent de mărime și de materia din care e făcut (hârtie, scândură, piatră etc.), și constituie o adevărată lege, căreia i se supun toate dreptunghiurile concrete din lume, fiindcă la baza ei stau cele două

elemente (numărul laturilor și mărimea unghiurilor) comune tuturor, la fel în gramatică persoana I-a, să zicem, este orice persoană care vorbește, indiferent de natura ei, de loc sau de timp, adică de particularitățile ei concrete, care pot s'o deosebească și foarte des o deosebesc de alte persoane I-a tot concrete.

Datorită acestui caracter abstract și general, gramatica se schimbă mult mai greu nu numai decât vocabularul considerat în totalitatea lui, ci și decât fondul principal de cuvinte. „Elaborată în decursul epocilor și intrată în carnea și sângele limbii, structura gramaticală, spune I. V. Stalin, se schimbă și mai încet decât fondul principal de cuvinte. Cu timpul ea suferă, de sigur, schimbări. Ea se perfecționează, își îmbunătățește și își precizează regulile și se îmbogățește cu reguli noi, dar principiile structurii gramaticale se păstrează în decursul unei perioade de timp foarte îndelungată, deoarece ele, după cum arată istoria, pot servi cu succes societatea în decursul unui șir de epoci”.

Din cele expuse mai sus rezultă importanța excepțională, pentru studiile lingvistice, a gramaticii și a fondului principal de cuvinte și, implicit, necesitatea imperioasă, pentru lingviști, de a le cerceta cu toată seriozitatea pe care ele o merită. Limba noastră are mare nevoie să fie studiată sub aceste aspecte, esențiale, ale ei, nu numai pentru că este limba maternă a majorității cetățenilor din Republica Populară Română și totodată unul din mijloacele de comunicare ale naționalităților conlocuitoare, ci și pentru că, în ciuda aparențelor, gramatica și fondul ei principal de cuvinte au fost prea puțin și, ce este mai grav, unilateral, ba chiar tendențios studiate.

Sarcina de bază a lingviștilor noștri și, odată cu ei, în condițiile specifice de lucru, a dascălilor de limba română din învățământul de toate gradele este de acum înainte să acorde cea mai mare atenție acestor două probleme esențiale, unii în cercetările lor de specialitate, ceilalți la lecțiile și exercițiile făcute cu elevii, prezentându-le și silindu-se să le rezolve în spiritul marxism-leninismului, cum ne învață I. V. Stalin în epocalele sale articole. Superficialitatea cu care a fost tratată gramatica la noi, chiar în cărțile scrise de specialiști, ca să nu mai vorbim de manualele didactice și de predarea ei în școală, trebuie să dispară. De asemenea trebuie să evităm în studiile asupra vocabularului atitudinea de diletant, care constă mai ales în urmărirea, la întâmplare și nesistematică, a unor anumite cuvinte sau categorii de cuvinte, adesea cu scopul, foarte puțin... diletanțic, de a dovedi cine știe ce idei apriorice, contrare adevărului științific.

Avem astăzi la îndemână o excelență călăuză în materie de limbă: sunt articolele lui I. V. Stalin. Vom dispune în curând de o dezvoltare a ideilor cuprinse în ele, pe care o pregătesc lingviștii sovietici. Ne stau la dispoziție lucrările clasicilor marxismului, cu ajutorul cărora ne putem forma și dezvolta spiritul adevărat științific. Iată atâtea mijloace și posibilități de a rupe definitiv cu tradiția cea rea și de a porni hotărât pe drumul luminos al lingvisticii marxiste, singurul care duce la rezolvarea justă a problemelor noastre. La lucru, deci!

IORGU IORDAN

PENTRU O LINGVISTICĂ MARXISTĂ

Au trecut aproape șase luni dela apariția articolelor de lingvistică ale tovarășului Stalin. Aceste articole continuă să fie obiectul interesului oamenilor de știință cinstiți de pretutindeni. Ba putem spune că, dimpotrivă, pe măsură ce timpul trece, pe măsură ce fiecare dintre noi avem prilejul să le recitim și să le a-dăncim, tot mai multe învățăminte tragem, tot-mai limpezi se deschid drumurile viitoare ale disciplinei noastre. Tocmai de aceea presa sovietică și publicațiile de specialitate prelucrează și aprofundează mereu conținutul articolelor tovarășului Stalin, miezul și temelia dezvoltării studiului marxist al limbii.

Socotim că, atât acum cât și pe viitor, avem datoria de a oferi cititorilor noștri, fie și numai în rezumat, astfel de articole ale specialiștilor sovietici care, întemeindu-se pe principiile stabilite de tovarășul Stalin — luptă pentru construirea unei lingvistici marxiste.

IZVESTIA ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A U. R. S. S. SECȚIA LITERATURĂ ȘI LIMBĂ, TOM. IX (1950) FASC. 1

Acad. V. V. VINOGRADOV: *Lucrările lui I. V. Stalin cu privire la problemele de lingvistică și căile de dezvoltare a științei sovietice a limbii în legătură cu rezultatele discuției lingvistice*, pag. 35-60.

După ce enumeră o parte din problemele cele mai importante care s'au discutat în coloanele ziarului „Pravda” în legătură cu așa numita „noua știință a limbii” a lui N. I. Marr, autorul remarcă faptul că înșiși partizanii și elevii lui Marr au subliniat o serie de lipsuri (teze greșite, problemele nerezo-vate etc.) în scrierile lui N. I. Marr. Această discuție a arătat că mulți dintre elevii și urmașii lui N. I. Marr s'au îndepărtat dela tezele principale ale „noii teorii a limbii”, deși în lucrările lor ei se referă la aceste teze.

Ana-lizând rezultatele discuției lingvistice din „Pravda”, I. V. Stalin a arătat că aceasta a sfărâmat vechiul regim și a scos la iveală deficiențele „noii teorii a limbii”. I. V. Stalin a arătat că N. I. Marr nu a reușit să devină marxist, ci a fost numai un vulgarizator al marxismului. De aceea, după I. V. Stalin, discuția lingvistică din coloanele „Pravdei” a avut meritul să desvăluie lipsurile ideologice din lingvistica sovietică și devierile lingviștilor sovietici dela calea justă marxistă.

Toate aceste lipsuri au contribuit la stagnarea lingvisticii sovietice; pentru ca ele să fie desvăluite, a fost necesară profunzimea gândirii marxiste, inerentă genului lui I. V. Stalin, și mânuirea creatoare

a filosofiei marxist-leniniste. Chiar dacă unii lingviști sovietici citau în lucrările lor pe clasicii marxism-leninismului, ei foloseau citatele în mod mecanic și dogmatic. În continuare, autorul reproduce o serie de citate de acest fel ale unor lingviști sovietici, partizani ai învățării lui Marr.

Discuția lingvistică din „Pravda” și lucrările cu privire la lingvistică ale lui I. V. Stalin au arătat că înțelegerea esenței marxismului, atitudinea creatoare a lingviștilor în legătură cu marxismul precum și istorismul autentic științific, sunt indispensabile oricărui cercetător în domeniul limbii. Discuția lingvistică din coloanele ziarului „Pravda” a desvăluit multe lipsuri și greșeli ideologice ale lingvisticii sovietice; totuși, fără lucrările și precizările geniale ale lui I. V. Stalin, această discuție nu ar fi rezolvat multe probleme. Discuția a arătat numai că dezvoltarea lingvisticii sovietice depinde de rezolvarea marxistă, justă, a unor serii de probleme, pe care autorul le trece în revistă.

Cele trei lucrări lingvistice ale lui I. V. Stalin rezolvă în mod genial, cu claritate, profunzime și precizie problemele fundamentale ale lingvisticii marxiste. I. V. Stalin desvăluie înainte de toate înțelegerea marxistă a naturii limbii, ca fenomen social, caracteristicile ei în raport cu baza și suprastructura. Determinarea naturii limbii ca fenomen social, duce la rezolvarea adevărat marxistă și a altor probleme mai complexe ale lingvisticii, ca de exemplu raporturile dintre limbă și gândire, dintre limbă și societate, legile dezvoltării istorice a limbii, legile interne ale dezvoltării limbii, caracterul schimbărilor calitative în limbă, caracteristicile limbii.

Specificând deosebirea dintre limbă și suprastructură, I. V. Stalin a ridicat în fața lingvisticii sovietice, în vederea unui studiu aprofundat, următoarele probleme: limba și producția, limba și structura economică a societății, limba ca mijloc de întărire și exprimare a diferitelor suprastructuri ideologice, limba și literatura artistică, stilul scriitorului în raport cu limba națională, raportul dintre limbă și stilul individual pentru exprimarea concepției despre lume etc. Cu totul altfel, arată autorul, se prezintă în lumina precizărilor lui I. V. Stalin, problema normalizării limbii, problema politicii lingvistice.

I. V. Stalin stabilește legile marxiste de dezvoltare a limbii, diametral opuse celor susținute de N. I. Marr și de urmașii săi. Totodată I. V. Stalin lămurеște problema evoluției și a revoluției în istoria științei, a tehnicii, a literaturii. Studind diferitele procese în istoria limbii, de exemplu procesul încrucișării limbilor, nu trebuie să ne mulțumim cu o formulă, considerând-o bună pentru toate epocile; trebuie să deosebim legile încrucișării limbilor așa cum ele sunt proprii diferitelor epoci (de exemplu în epoca până la victoria socialismului în lumea întreagă, și în epoca posteroară victoriei socialismului).

Autorul arată că din teza stalinistă a studierii istoriei limbii în legătură cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba respectivă, reiese necesitatea legăturii dintre lingvistică și științele istorice și filosofice, care urmăresc deasemeni societatea în dezvoltarea ei (adică istoria, arheologia, etnografia, istoria creației artistice, istoria literaturii, sociologia, psihologia etc.).

De asemenea, subliniază V. V. Vinogradov, prin precizările lui I. V. Stalin în domeniul studiului vocabularului se pun bazele serioase, marxiste, ale unei lexicologii istorice și ale formării cuvintelor. Foarte importantă pentru dezvoltarea studiilor istorico-gramaticale și istorico-lexicologice este învățătura lui I. V. Stalin despre legile interne ale dezvoltării limbii. Cuvintele străine, împrumutate, se transformă sub aspectul fonetic, al structurii gramaticale și al conținutului semantic, potrivit legilor interne ale limbii care le-a împrumutat.

În acest fel, toate domeniile fundamentale ale lingvisticii: gramatica, lexicologia, formarea cuvintelor, istoria limbii, dialectologia istorică, au primit o interpretare aprofundată marxistă în lucrările lui I. V. Stalin.

Lingvistica sovietică, înarmată cu ideile geniale ale lui I. V. Stalin, pășește spre o nouă perioadă a dezvoltării sale. Se transformă în tregul plan al lucrărilor științifice ale Institutului de lingvistică și al facultăților filologice. Institutul de lingvistică va pregăti câteva lucrări colective, cu scopul de a trasa sarcinile cele mai apropiate ale lingvisticii sovietice în lumina noii învățături staliniste. Iată unele din aceste lucrări colective: „Problemele fundamentale ale lingvisticii sovietice”, „Problemele și sarcinile studiului grupelor (familiilor) de limbi înrudite”, „Principiile construirii lexicologiei marxist-leniniste”, „Gramatica, obiectul și sarcinile ei”, „Limba și literatura artistică”. Se vor pregăti monografiile din domeniul gramaticii istorice, al istoriei fondului principal de cuvinte și al vocabularului diferitelor limbi; de asemenea se vor redacta lucrări cu privire la problema limbii legată de istoria poporului care o vorbește, problema formării limbilor naționale, a înrudirii lingvistice a națiunilor slave, etc.

Prin lucrările sale geniale în domeniul lingvisticii, I. V. Stalin a dat lingviștilor sovietici indicații precise, care le vor permite să adâncească toate domeniile cercetării lingvistice.

V. V. BĂNĂȚEANU

G. F. ALEXANDROV: *Importanța istorică a lucrării lui I. V. Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică” pentru dezvoltarea filosofiei marxist-leniniste*, pag. 61-62.

Acad. G. F. Alexandrov ne arată că lucrările lui I. V. Stalin revoluționează știința limbii dar, totodată, printr'o serie de formulări teoretice noi, îmbogățesc și dezvoltă filosofia marxistă.

Astfel, în domeniul materialismului istoric, I. V. Stalin în lucrarea sa dă o caracterizare precisă, netă și completă a relațiilor între producție, bază și suprastructură, subliniind, totodată, rolul imens al suprastructurii în dezvoltarea societății.

În același timp, I. V. Stalin explică în mod științific una din legile fundamentale ale materialismului dialectic cu privire la transformarea cantității în calitate și subliniază că aceleași legi dialectice guvernează dezvoltarea societății în perioada trecerii treptate dela socialism la comunism. Dar, pentru acei înclinați spre exagerări cu privire la noțiunea „saltului” calitativ, I. V. Stalin aduce precizări lămuritoare, expli-

când că în societatea în care dispar clasele exploatoare, lichidându-se contradicțiile cu caracter de clasă, dezvoltarea ascendentă a societății se poate realiza și fără „explozii”, adică nu prin revoluție, ci pe baza transformărilor evolutive.

O pagină nouă, vie în dezvoltarea marxism-leninismului ca știință socială se deschide prin afirmația lui I. V. Stalin despre caracterul de clasă al suprastructurilor și despre conținutul național al limbii comune întregului popor.

Prezentarea științifică a procesului încrucișării limbilor în epoca de după victoria socialismului în lumea întreagă desarmează pe dogmaticii unilaterali ai marxismului; descopere și combate sensul intrinsec al politicii antipopulare a burgheziei anglo-americane, — care tinde spre înăbușirea culturii și lichidarea limbilor celorlalte țări — și deschide o perspectivă măreață pentru dezvoltarea culturii și limbii prin lichidarea claselor exploatoare în lumea întreagă și prin realizarea încrederii reciproce și a egalității totale între națiuni.

În încheiere, autorul relevă însemnătatea definiției date de I. V. Stalin marxismului, — definiție prin care s'a îmbogățit conținutul teoretic al marxism-leninismului: „Marxismul este știința legilor de dezvoltare a naturii și a societății, știința revoluției maselor asuprite și exploatare, știința victoriei socialismului în toate țările, știința construirii societății comuniste”. Această definiție demonstrează rolul imens al marxismului în dezvoltarea societății contemporane.

R. COSMOVICI

ACAD. I. I. TOLSTOI. *Vocea rațiunii* — care trezește, pg. 62-63.

„Vocea rațiunii — care trezește”, așa definește Acad. I. I. Tolstoi valoarea excepțională a lucrărilor lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică. Autorul observă că prin intervenția lui, prin forța rațiunii sale și prin calmul cuvântului său științific, I. V. Stalin a scos lingvistica sovietică din impasul în care se găsea.

Prin această intervenție vie, hotărâtă în apărarea rațiunii și a libertății cercetărilor științifice — subliniază autorul — I. V. Stalin a eliberat lingvistica de sub jugul pe care el însuși îl numește „aracevist”.

Acest fapt constituie un merit excepțional al lui I. V. Stalin față de știința sovietică și va rămânea în istorie ca un act revoluționar de mare valoare științifică.

R. C.

S. G. BARHUDAROV, membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S.: *O nouă eră în lingvistică*, pag. 68-69.

Considerând că articolele lui I. V. Stalin reprezintă „un model de prelucrare creatoare a problemelor fundamentale ale lingvisticii marxiste”, autorul enumeră diversele aspecte ale importanței lor multilaterale și subliniază ajutorul de neprețuit pe care-l dau lingvisticii sovietice.

Tezele teoretice ale tovarășului Stalin cu privire la gramatică, lexicologie, semantică, dialectologie și istoria limbii indică precis căile pe care va merge în viitor lingvistica marxistă.

Lingvistica va putea fi ferită de empirismul gol, de schematismul lipsit de conținut, de descriptionismul fără perspective, precum și de tendințele cosmopolite, întru cât I. V. Stalin a condus lingvistica spre studierea concret-istorică a limbilor. El a salvat lingvistica de socio-logismul vulgar burghez, de idealismul și de metafizica la care se ajunsese prin școala marxiștă.

I. V. Stalin reia teza lui Lenin cu privire la necesitatea însușirii tuturor cunoștințelor acumulate de omenire în decursul evoluției ei, aplicând această teză în lingvistică prin condamnarea atitudinii de negare a lingvisticii anterioare.

În sfârșit, tovarășul Stalin condamnă regimul araceevist în știință și face apel la dezvoltarea criticii și autocriticii.

Prin toate aceste calități, articolele lui I. V. Stalin consacrate lingvisticii constituie într-adevăr „un mareș plan stalinist de reorganizare, de reconstruire radicală a științei limbii” și datorită lingviștilor este să merite încrederea și ajutorul lui I. V. Stalin.

M. G.

Acad. V. F. ȘIȘMAREV: *Despre ultimele lucrări cu privire la lingvistică ale lui I. V. Stalin*, pag. 63-67.

În acest articol, Acad. V. F. Șișmarev, profesor de limbi romanice la Universitatea din Leningrad, salută apariția ultimelor lucrări ale lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică, subliniind însemnătatea lor pentru dezvoltarea acestei științe.

Autorul arată că, prin participarea la discuția liberă din „Pravda”, I. V. Stalin, pronunțându-se asupra problemei aplicării marxismului la lingvistică, și-a precizat punctul său de vedere în legătură cu o serie de chestiuni fundamentale ale istoriei și teoriei limbii, punând bazele marxiste ale acestor discipline.

Rezumând critica pe care o aduce I. V. Stalin esenței anti-marxiste a teoriilor lingvistice ale lui N. I. Marr, autorul constată că prin ea s'a pus capăt haosului teoretic care domnea în acest domeniu al științei.

Trecând la comentarea tezelor expuse de I. V. Stalin, V. F. Șișmarev discută mai pe larg unele din ele și le ilustrează cu fapte concrete din domeniul lingvisticii romanice. Însușindu-și principiul metodologic, conform căruia istoria limbii trebuie studiată în strânsă legătură cu istoria societății, V. F. Șișmarev arată, după I. V. Stalin, că perioadele din istoria unei limbi nu coincid cu perioadele orânduirilor sociale, dat fiind că schimbările în fondul principal de cuvinte și în structura gramaticală a limbii se petrec într'un ritm mai lent, cuprinzând perioade mai mari ale istoriei poporului care vorbește acea limbă. Astfel, pentru formarea limbii italiene a fost nevoie de o perioadă însemnată de timp, în decursul căreia imperiul roman și apoi Italia au suferit un întreg șir de transformări sociale.

Tot pe baza tezelor staliniste despre limbă, V. F. Șișmarev încearcă să precizeze înțelesul unelor dintre noțiunile fundamentale cu care operează lingvistica romanică, anume „latina vulgară” sau, mai precis, „latina populară”. Pornind de la deosebirea dintre noțiunile de „limbă”,

„dialect teritorial” și „dialect social” (jargon) și ținând seama, pe de o parte, de faptul că limba nu are un caracter de casă, iar pe de altă parte, că ea rămâne aceeași (în structura gramaticală și în fondul principal de cuvinte) de-a-lungul unui întreg șir de epoci, autorul arată că *latina vulgară (populară)* nu însemnează limba păturilor de jos a populației.

Latina populară e latina *vie*, în forma pe care ea a căpătat-o, în general, între secolele III-VII ale erei noastre sau, cu alți termeni, e forma pe care a luat-o fondul principal de cuvinte și structura gramaticală a latinei *vii*, în epocă în care „latina clasică” își trăia ultimele zile în paginile producțiilor literare. „In latina *vie* din acel timp” — ne spune autorul — „problemele lexicale și gramaticale se rezolvau în mod diferit” (p. 65); așa dar latina din acea epocă avea diferite aspecte proprii lexicale și gramaticale și ea se comporta în mod diferit în împrejurări deosebite de timp și spațiu față de latina clasică. „Dar direcția generală a schimbărilor *fundamentale*” — subliniază V. F. Șișmarev — era „una și aceeași atât în domeniul fondului principal de cuvinte, cât și în acela al stilului” (p. 65).

Astfel, ținând seama de aceste precizări, se poate înțelege „unitatea” latinei *vulgare*, de a cărei existență se îndoiau adepții teoriei „polidialectale” și asupra căreia insistau adversarii lor. Intenționându-se pe aspectul unitar al bazei romanice, pusă în lumină prin studiul istorico-comparativ al limbilor romanice.

Comentând rezolvarea dată de I. V. Stalin problemei „încrucșării limbilor”, V. F. Șișmarev demonstrează netemeinicia părerii lui N. I. Marr care susținea că limba franceză, din punctul de vedere al „paleontologiei” sale, ar fi o limbă „încrucșată”.

Subliniind că el a ilustrat numai prin câteva exemple numeroasele deducții care se pot desprinde din lucrările lui I. V. Stalin, autorul atrage atenția asupra deosebitei însemnătăți principiale a tezelor staliniste pentru studierea faptelor de limbă, în viitoarele lucrări ale lingviștilor.

B. CAZACU

L. A. BULAHOVSKI: *Despre articolele lui I. V. Stalin, referitoare la lingvistică*, pag. 69-71.

E greu de redat într-o scurtă recenzie, întreaga bogăție a ideilor științifice, exprimate de I. V. Stalin, dar articolul, cu titlul de mai sus al lui L. A. Bulahovski, membru-corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S., este o reușită încercare de expunere a unora din ideile fundamentale ale lui I. V. Stalin în legătură cu știința limbii.

I. V. Stalin arată că istoria unei limbi trebuie studiată în strânsă legătură cu aceea a poporului, care o vorbește. Din acest principiu se desprinde, după părerea autorului, necesitatea unei preocupări permanente a lingviștilor de a coordona cercetările lor cu sociologia (în sens larg), psihologia, istoria, istoria literaturii, folclorul, arheologia etc., ținând seamă de trăsăturile caracteristice ale lingvisticii, care fac din ea o știință aparte — știința limbii.

Tot astfel, indicarea gramaticii și a fondului principal de cuvinte

drept elemente ale limbilor naționale, care se bucură de o mare stabilitate, determinând de veacuri caracterul acestor limbi — constituie cea mai bună bază pentru aplicarea principiilor metodei istorico-comparative.

De o însemnătate deosebită este rezolvarea controversei privitoare la raporturile dintre limbile naționale în societățile dinaintea regimului socialist și în societatea socialistă. Amândouă formulele lui I. V. Stalin — despre victoria unei limbi și moartea alteia, în prima ipoteză, și crearea, în a doua ipoteză, a unei limbi universale, care nu va fi nici rusa, nici germana, nici engleza, ci o limbă nouă, contopind în sine cele mai bune elemente ale limbilor naționale și zonale — nu sunt contradictorii, ci răspund unor realități istorice. După părerea lui L. A. Bulahovski, în fața lingvisticii se ridică o problemă interesantă — indicarea drumului de creare a unei singure limbi viitoare și a tipului ei posibil, a unei limbi conștient create în societatea socialistă viitoare.

Dacă se ține seamă de unitatea, demonstrată de I. V. Stalin, dintre limbă și gândire, atunci, spune autorul, se vede cât de nesatisfăcătoare e încercarea unor învățați de a construi o gramatică, pornind dela categoriile abstracte ale gândirii.

În concluzie, L. A. Bulahovski arată sarcina care îi revine lingvisticii sovietice, în urma îmbogățirii ei cu ideile exprimate de tovarășul Stalin, de a „ocupa primul loc în lingvistica mondială”.

IRINA GANE

A. N. GVOZDEV, membru coresp. al Acad. de științe pedagogice: *Spre înflorirea lingvisticii sovietice*, pag. 72-73.

După ce arată calitățile celor trei articole scrise de I. V. Stalin și importanța lor pentru lingvistică, autorul articolului se ocupă de valoarea acestor lucrări pentru învățământ.

El arată că școala este un câmp în care răspândirea teoriilor marxiste a fost deosebit de periculoasă, întru cât elevii lui Marr se străduiau să propovăduiască prin școală ideile false ale „noii teorii” a limbii, ceea ce a dus la două rezultate la fel de nesatisfăcătoare:

1. Li s'au predat elevilor cunoștințe cu totul false despre limbă.
2. Din cauză că teoriile marxiste erau inaccesibile elevilor, se cultiva în ei dispoziția de a primi ca dogmă materialul predat, fără a fi înțeles și verificat, și se încuraja astfel bucherismul pe care îl condamnă tovarășul Stalin în răspunsul dat tov. Holopov.

Dimpotrivă, claritatea, precizia și expunerea simplă a articolelor lui I. V. Stalin fac ca problemele cele mai complexe să devină accesibile elevilor și de aceea se impune ca atât profesorii, cât și cei care alcătuiesc manualele școlare să ia ca exemplu felul de exprimare al lui I. V. Stalin.

Din învățătura tovarășului Stalin despre însemnătatea limbii naționale unice pentru societate, elevii se conving de importanța stăpânirii perfecte a acestui mijloc de comunicare, înțelegând sensul studierii, în general, a limbii și, în special, a gramaticii și a ortografiei.

Profesorii vor putea să deprindă în acest fel pe elevi cu „atitudinea prudentă față de limbă“, învățându-i să lupte contra încălcărilor normelor admise de toți cu privire la limba vorbită.

Datorită lui I. V. Stalin s'a puz capăt subaprecierii gramaicii, și această importantă disciplină, care „asigură stăpânirea conștiință a limbii și îmbogățește dezvoltarea generală a elevilor“, va trebui să ocupe și în școală locul care i se cuvine.

O sarcină urgentă, scrie A. N. Gvozdev, este redactarea de manuale școlare de lingvistică, pe baza învățaturii staliniste despre limbă, cu recomandarea ca, în predarea materiei, cunoștințele fundamentale despre limbă să fie date chiar în formularea lui I. V. Stalin, care excelează prin simplitate și precizie.

MIOARA GRIGORESCU

S. I. SOBOLEVSKI: *Câteva idei în legătură cu articolele lui I. V. Stalin despre lingvistică*, pag. 77-79.

În acest articol, autorul, membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S., analizează, subliniind însemnătatea lor, unele dintre principiile lui I. V. Stalin în legătură cu lingvistica. Autorul începe prin a remarca extrema simplitate și claritate a articolelor lui I. V. Stalin, în opoziție cu articolele adepților lui Marr, care operau cu formule generale abstracte și încercau, de cele mai multe ori, să-și susțină părerea prin diferite mijloace sofistice.

Comentând critica făcută de I. V. Stalin marriștilor, cu privire la metoda analizei paleontologice pe baza celor patru elemente, metodă care ducea la excluderea lingvisticii din rândul științelor, S. I. Sobolevski apropie etimologiile fanteziste ale acestora de acelea din „Scrisorile bărbaților puțin cunoscuți“, care încă în sec. XVI erau considerate ridicole. Astfel, în timpul perioadei de predominare a teoriei lui Marr, a apărut în lingvistica sovietică un studiu despre înrudirea Rușilor cu Etruscii; autorul lucrării își baza afirmațiile pe asemănarea fonetică a denumirilor celor două popoare. În seria acelorași exagerări, numele orașelor *Cerkassi* (din Ucraina) și *Novocerkask* (de pe Don) erau folosite ca o dovadă că elementele cercaziene au luat parte la formarea poporului ucrainean.

Datorită lucrărilor lui I. V. Stalin, — ne spune autorul — astăzi asemenea afirmații din domeniul fanteziei nu mai sunt posibile.

În restul articolului autorul, după ce arată însemnătatea celorlalte păreri ale lui I. V. Stalin, subliniază meritul acestuia în combaterea metodei neștiințifice a acelora care, pentru a-și susține afirmațiile, citează în mod formal pe clasicii marxism-leninismului, transformând doctrina într'un dogmatism sec, poziție cu totul falsă pentru dezvoltarea permanentă a științei.

I. G.

A. M. EGOLIN, membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S.: *Pentru dezvoltarea creatoare a științei literaturii*, pag. 74-76.

Însemnătatea lucrărilor despre lingvistică ale lui I. V. Stalin de-

pășește cadrul unei singure științe; tezele staliniste constituie un îndemn pentru munca științifică creatoare, adresat tuturor savanților în toate domeniile științei.

A. M. Egoșin se ocupă în acest articol de importanța pe care o prezintă învățăturile lui I. V. Stalin pentru știința literaturii. El începe prin a constata că, deși deosebită în multe privințe, știința literaturii are în comun cu știința limbii calitatea de a nu arunca la o parte cunoștințele acumulate în perioadele anterioare ale dezvoltării ei: *Astfel moștenirea critică literară a marelui democrat Belinski, creată în epoca feudală, își păstrează în cea mai mare parte forța ei vie în vremea noastră.*

Studiul literaturii ruse a cunoscut de-a-lungul istoriei sale „simplificatori și vulgarizatori ai marxismului”, care au împins cercetările științifice la „negarea goală și ușuratică” a tot ceea ce a existat în știință până la ei. Adepții lui Pereverzev susțineau, de pildă, că Pușkin e ideologul nobilimii capitaliste, iar Gogol nobilul cu puțin pământ; în acest chip, marii scriitori ruși deveneau apărătorii claselor exploatare. Aceasta a dus la negarea elementului progresist creat de omenire în decursul atâtor ani de dezvoltare. Partidul bolșevic a distrus la vreme încercarea adepților lui Pereverzev de a introduce tezele sociologice vulgare. Azi, articolele lui I. V. Stalin învață pe cercetătorii literari să lupte, pe de o parte împotriva greșelilor sociologiei vulgare, iar pe de altă, să caute să înrădăcineze adânc principiile marxiste în știința literaturii, examinând fiecare fenomen literar în condițiile sale istorice luând în considerație toate victoriile culturii omenești din trecut. Numai în acest fel este respectată învățătura lui Lenin: „*e o greșală imensă dacă ați încerca să credeți că puteți fi comuniști, fără a vă însuși ceea ce a fost acumulat de știința omenească.*” (Opere, XXX, 405).

În sfârșit, lucrările lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică au pus în lumină noi principii în examinarea limbii operelor literare. Până acum s'au scris nu de puține ori articole despre limba de nobil a lui Turgheniev sau despre limba proletară a lui Gorki. Faptul că în limba oricărui scriitor se reflectă apartenența sa de clasă nu trebuie să fie exagerat, pentrucă acest lucru duce la caracterizarea denaturată a limbii scriitorului respectiv. Indicația tovarășului Stalin că „limba e forma culturii naționale” și că „existența a două culturi nu poate să ducă la negarea limbii unice și la formarea a două limbi” îndeamnă pe cercetătorii literari să reia problema limbii literare de pe poziții noi. Lingviștii cercetătorii literari, scriitorii, trebuie să dea o mai mare atenție decât până acum problemelor legate de limba operelor literare: să analizeze vorbirea autorului, dialogurile, procedeele de descriere epică și lirică.

În articolele lui I. V. Stalin despre problemele de lingvistică istorice literaturii noastre ca și istoricii limbii noastre literare pot găsi numeroase puncte de reper cu privire la studiile lor de specialitate.

ALEX. NICULESCU

Acad. V. V. VINOGRADOV: *Programul genial al lingvisticii marxiste*, pag. 201-253.

Materialul bogat și ideile numeroase desfășurate de-a-lungul celor șase părți pe care le cuprinde articolul prezintă, în orientarea lor, două aspecte mari. Primul aspect e cel critic, combativ, față de direcția greșită a „noii teorii a limbii”. Analizând o serie de citate din lucrările lui Marr și ale discipolilor săi, Vinogradov adaugă unele observații noi și pune astfel într-o lumină vie justetea și valoarea argumentelor aduse de I. V. Staîn în recentele sale articole. El subînțază în deosebi înlăturarea erorilor în sistemul teoriilor lui Marr, felul în care acestea decurg, ca urmări necesare, unele din altele și ajung adesea la afirmații dintre cele mai ciudate.

Impotriva acestora se desemnează cu claritate direcția justă în cercetările lingvistice: e cel de-al doilea aspect al articolului, partea pozitivă, generatoare de drumuri noi, contribuția creatoare a lui I. V. Staîn. „Programul” trasat de I. V. Staîn, cuprinde problemele care vor trebui să fie rezolvate pe baza aplicării juste a materialismului dialectic. Iată pe cele mai importante, așa cum se desprind din combaterea erorilor lui Marr. Greșala fundamentală a lui N. I. Marr a provenit din neînțelegerea naturii sociale a limbii. Printr-o denaturare a ideilor clasicele marxism-leninismului, el a confundat gândirea și limba strâns legată de ea, cu ideologia. Arătând caracteristicile specifice ale limbii ca fenomen social, I. V. Staîn a pus în fața lingviștilor sarcina de a cerceta în lumina lor adevărată problemele: „limba și producția, limba și structura economică a societății, limba ca mijloc de comunicare și consolidare a diferitelor suprastructuri ideologice”.

Faptul că limba a fost concepută ca o suprastructură a bazei a dat naștere teoriei stadialității, a schimbărilor calitative prin salturi brusce, determinate, când e vorba de formarea limbilor noi, de procesul încrucișării. Problema acțiunilor reciproce dintre limbi, a influențelor și a diferitelor tipuri de încrucișare trebuie studiate de lingvistica marxistă ținând seamă de faptul că limba se schimbă prin acumulări calitative lente și că într-un proces de încrucișare, așa cum a arătat I. V. Staîn, birue una din limbi, aceea care își păstrează structura gramaticală și fondul principal de cuvinte. Din precizarea raportului dintre limbă și gândire decurge importanța și folosul semanticii și o serie de chestiuni care merită atenția lingviștilor și filosofilor: „limba și concepția asupra lumii, limba și știința, gândirea și ideologia, stratificările ideologiilor de clasă în cuvintele limbii literare și prelucrarea lor semantică, influențarea reciprocă dintre lexicul întregului popor și terminologia științifică, elementele generale și de clasă în semantica limbii, limba și suprastructurile ideologice”.

Învățătura lui Lenin și Staîn despre formarea și dezvoltarea limbilor naționale nu s'a putut aplica din pricina teoriei lui Marr cu privire la caracterul „de clasă” al limbii. În concepția școlii marriste se

punea preț numai pe dialectele de clasă și se interpretau greșit raporturile dialectelor teritoriale cu limba națională. În cursurile și în lucrările de lingvistică pe care le analizează Vinogradov, s'au formulat tot felul de concluzii denaturate în privința evoluției istorice a limbii. I. V. Stalin stabilește principiile studierii și legile de dezvoltare istorică a limbii de care trebuie să ținem seama în cercetările noastre.

Specificul limbii naționale îl constituie structura gramaticală și fondul principal de cuvinte. În ceea ce privește gramatica, aceasta trebuie studiată „ca un produs complex din punct de vedere istoric al unui șir de epoci și ca rezultat al unei îndelungate munci de abstractizare a gândirii omenești”, remarcă autorul articolului. De aici importanța gramaticii istorice a limbilor luate în parte și a familiilor de limbi. Fenomenele și categoriile gramaticale trebuie să fie studiate conform legilor de dezvoltare internă a limbii, și nu ca expresie a gândirii de clasă. Subliniind importanța acestei metode care rezultă din învățăturile lui I. V. Stalin, Vinogradov prelucrează în ultima parte a articolului problema vocabularului și a fondului principal de cuvinte, arătând că indicațiile lui I. V. Stalin în acest domeniu au pus bazele marxiste ale „lexicologiei istorice și ale istoriei derivației”.

Din această scurtă prezentare ne dăm seama de valoarea articolului acad. Vinogradov, o lucrare izvorâtă direct din contribuțiile lui I. V. Stalin în materie de limbă. Problemele semnalate sunt pentru lingvistiștii noștri tot atâtea sarcini care așteaptă să fie împlinite.

M. NICHITA

MOLODOI BOLȘEVIC NR. 17, SEPT. 1950

T. LOMTEV: *Bazele marxist-leniniste ale lingvisticii sovietice*, pag. 8-20.

Autorul începe prin a arăta că, datorită lucrărilor lui I. V. Stalin, problemele de bază ale lingvisticii: despre limbă și suprastructură, despre limbă și clase, problema lexicului și a gramaticii, a semanticii și a derivației, a istoriei limbii și a dialectologiei capătă un aspect nou. De asemenea, prin aceste lucrări, materialismul dialectic și istoric s'a îmbogățit cu teze și concluzii noi.

Enumerând și rezumând tezele staliniste în legătură cu problemele de lingvistică, T. Lomtev se oprește mai mult asupra unora dintre ele. Astfel în dezvoltarea științei marxiste a limbii au o mare importanță tezele lui I. V. Stalin privitoare la structura gramaticală și la compoziția lexicală a limbii. I. V. Stalin propune separarea fondului principal de cuvinte de compoziția generală lexicală a limbii și cercetarea raportului între acest fond și fondul comun de cuvinte. Până acum — spune autorul — la cursurile de istoria limbii ruse, fondul principal

de cuvinte era în general neglijat, dându-se mare importanță împrumuturilor; adeseori un grup neînsemnat de cuvinte noi căpăta importanța unei epoci noi în dezvoltarea limbii.

În perioada de după Marea Revoluție Socialistă, s'au ivit schimbări în compoziția limbii ruse, însă ele nu ne îndreptătesc să vorbim despre o nouă etapă calitativă în dezvoltarea limbii ruse, pentru că nici structura gramaticală a limbii, nici fondul principal de cuvinte nu au suferit schimbări mari. În această perioadă s'au produs schimbări mai cu seamă în semantica unor cuvinte. De exemplu cuvântul *trud* „muncă“ era în mod inevitabil asociat, în Rusia țaristă, de masele muncitoare cu ideea unei poveri rușinoase, pe când astăzi, pentru omul societății socialiste, termenul *trud* este legat de noțiunea de cinste și eroism.

Lingvistica burgheză rupe limba de societate și o cercetează ca un fenomen independent. I. V. Stalin, dezvoltând ideile lui Marx, a stabilit că limba evoluează, se îmbogățește și se perfecționează după legile sale interne de dezvoltare; limba se schimbă nu ca o suprastructură, legată de o anumită bază, ci ca un fenomen social legat de întreaga activitate a societății.

Autorul citează, ca exemplu pentru acțiunea legilor interne de dezvoltare a limbii, modul cum sunt tratate cuvintele străine intrate în vocabularul limbii ruse. Cuvântul *club* e împrumutat din limba engleză, dar e întrebuințat ca un cuvânt rusesc: după legile limbii engleze, substantivul nu se declină, în timp ce limba rusă impune declinarea substantivelor. Iată de ce cuvântul de origine engleză *club* se declină ca și cuvântul rusesc *dom*. Pe de altă parte, dela cuvintele împrumutate se formează cuvinte noi după legile limbii ruse. De exemplu: dela cuvântul de origine latină *kultura* „cultură“, se formează, conform spiritului limbii ruse, un cuvânt nou, *kulturnâi* „de cultură, specific culturii“, după cum din cuvântul rusesc *narod* „popor“ se formează adjectivul *narodnâi* „popular“.

I. V. Stalin ne învață că problema de bază a lingvisticii ca știință e studiul legilor interne de dezvoltare a limbii. Limba contemporană, de exemplu, ca produs al unui șir întreg de epoci, nu se poate studia în afară de legătura cu procesul formării istorice a fondului principal de cuvinte și a structurii gramaticale, în afară de legătura cu legile interne de dezvoltare ale limbii.

Alte greșeli principale găsim — remarcă autorul — în alcătuirea cursului de gramatică istorică a limbii ruse — curs în mare măsură lipsit de valoare științifică, deoarece întreaga parte preistorică este aș nălată și, odată cu aceasta, au fost excluse din curs acele perioade în care s'a produs formarea bazelor structurii gramaticale și a fondului principal de cuvinte al limbilor slave.

T. Lomtev socotește că indicațiile lui I. V. Stalin asupra studiului istoric al legilor interne de dezvoltare a limbii impun o schimbare radicală a tematicii lucrărilor de diplomă ale studenților și înlocuirea tratării descriptive a fenomenelor limbii prin studiul acestor fenomene

în procesul dezvoltării lor, pe baza legilor interne ale limbii. Directivele lui I. V. Stalin vor provoca lichidarea completă a studierii fenomenelor de limbă după metoda lui Marr, fundată pe analiza celor patru elemente și folosirea, în calitate de unealtă tehnică de cercetare a fenomenelor lingvistice, a metodei istorico-comparative.

În încheiere, autorul proclamă necesitatea așezării pe temelii adecvate științifice a studiului limbilor și a rolului lor în societate, dat fiind că lingvistica e chemată să rezolve probleme dintre cele mai importante ale dezvoltării societății sovietice.

Lucrările lui I. V. Stalin în problemele științei limbii formează baza lingvisticii marxiste sovietice; cercetarea serioasă a limbii după principiile conducătoare ale tovarășului Stalin va duce lingvistica sovietică spre o rapidă dezvoltare și-i va da posibilitatea să ocupe primul loc în lingvistica universală.

ANGELA PAVELESCU

DESBATERILE CONSILIULUI ȘTIINȚIFIC AL INSTITUTULUI DE FILOSOFIE AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A U. R. S. S.

Lucrările lui I. V. Stalin, în legătură cu problemele de lingvistică, au făcut obiectul unei ședințe în consiliul științific al Institutului de Filosofie al Academiei de Științe a U. R. S. S. Vestnik-ul Academiei de Științe a U. R. S. S nr. 9, p. 57-70, publică o amplă dare de seamă asupra desbaterilor care au avut loc cu acest prilej. Ședința a început printr'un referat al Acad. G. F. Alexandrov despre *Desvoltarea materialismului dialectic și istoric în lucrările lui I. V. Stalin: Despre marxism în lingvistică și Cu privire la unele probleme de lingvistică*. G. F. Alexandrov a prezentat problemele pe care I. V. Stalin le pune în aceste lucrări, arătând importanța lor pentru dezvoltarea lingvisticii, a celorlalte științe și a materialismului istoric și dialectic.

Expunând părerile lui I. V. Stalin cu privire la caracterele specifice ale limbii ca fenomen social, referentul a insistat asupra raporturilor deosebite care există între limbă, cultură și suprastructură. „Cultura poate fi burgheză sau socialistă, — arată I. V. Stalin — dar limba, ca mijloc de înțelegere, este întotdeauna comună unui popor și poate sluji atât cultura burgheză cât și cea socialistă”. Comentând acest pasaj, Acad. Alexandrov a subliniat că această teză stalinistă constituie o armă în lupta pentru o cultură socialistă ca fond și națională ca formă, împotriva celor care caută să însereze elementele decadente ale culturii burgheze în cultura socialistă și a celor care propovăduind necesitatea unei limbi noi, „proletare”, stânjenesc dezvoltarea culturii socialiste.

Tot astfel teza lui I. V. Stalin cu privire la importanța limbilor naționale, a afirmat referentul, apără existența acestora și combate teoriile imperialiste, care susțin că limbile naționale sunt îmbătrânite și depășite în stadiul actual al dezvoltării societății.

Pornind de la distincția esențială pe care I. V. Stalin o face între producție și bază și de la afirmarea acțiunii reciproce dintre bază și suprastructură, G. F. Alexandrov a arătat că în societatea capitalistă, cu cât lupta de clasă devine mai acută, suprastructura, în mâna clasei dominante, se militarizează și se fascizează; pe de altă parte, referentul a subliniat rolul pozitiv al suprastructurii, în procesul de consolidare a bazei pentru țările de democrație populară, în care se construiește socialismul.

Comentând modul în care I. V. Stalin a analizat problema evoluției și a revoluției în dezvoltarea limbii și a societății, G. F. Alexandrov a arătat că utilizarea în scopuri pașnice care se va da în U.R.S.S. energiei atomice va marca un uriaș salt în domeniul tehnicii, dar nu va constitui o explozie.

În continuare, referentul a discutat modul în care I. V. Stalin pune în lumină principiul unității antagonismelor și-l ilustrează prin situația exploataților și exploatatorilor din orânduirea capitalistă; G. F. Alexandrov a remarcat, în acest sens, contribuția lui I. V. Stalin la demascarea socialiștilor de dreapta, care sabotează lupta proletariatului sub pretext că apără de distrugere „întreaga societate și civilizație“.

În partea finală a expunerii sale, G. F. Alexandrov a vorbit despre importanța lucrărilor lui I. V. Stalin în stabilirea locului pe care îl ocupă știința în viața socială. În momentul înlocuirii bazei vechi prin una nouă, știința, ca element al suprastructurii, trebuie reconsiderată; din ea trebuie ales și păstrat ce e valabil. Alexandrov a arătat că burghezia nu se poate lipsi de știință, dar în vederea menținerii în întineric a maselor, obligă pe învățații săi să propovăduiască misticismul și idealismul și prin aceasta împiedecă dezvoltarea științei și o denaturează. Numai în societatea socialistă, a arătat referentul, unde nu există luptă de clasă, unde știința e pusă în slujba ce'or ce muncesc și se sprijină pe concepția materialismului dialectic, știința se poate dezvolta deplin.

Referatul acad. Alexandrov a fost urmat de largi discuții, în cadrul cărora au luat cuvântul printre alții: M. D. Kammari, M. A. Leonov, G. E. Gleserman și T. A. Stepanian.

Doctorul în filosofie Kammari a arătat că filosofiei îi revine datoria de a stabili locul și specificul fiecărui element al suprastructurii și de a studia, cu deosebită atenție, rolul pe care îl au în dezvoltarea societății fenomenele sociale ca știința, arta și limba. În artă ca și în știință trebuie deosebit ceea ce este valabil, de ceea ce a fost istoricește trecător, servind interesele claselor exploatare.

M. A. Leonov a insistat asupra problemei unității dintre gândire și limbă, arătând că Marr, rupând gândirea de limbă, considera limba ca o realitate de-sine-stătătoare, care nu depinde de nimic. De aseme-

nea, Leonov atrage atenția asupra importanței indicații metodologice pe care I. V. Stalin o dă cercetătorilor sovietici, de a ține seama nu numai de caracterele generale, ci și de cele particulare ale fenomenului studiat. Stabilind ceea ce deosebește limba de suprastructură, I. V. Stalin a arătat care sunt caracteristicile limbii față de celelalte fenomene sociale.

Continuând, M. A. Leonov a remarcat că în știință se poate deosebi o parte care cuprinde fapte concrete, fără legătură cu clasele, și alta care teoretizează pe baza acestor fapte și depinde de concepția despre lume și viață a omului de știință. Această concepție are întotdeauna un puternic caracter de clasă. Nicio știință nu se poate lipsi de teoretizare — de aici decurge marele rol al filosofiei materialiste în procesul de dezvoltare al științei socialiste și în construirea comunismului.

Luând cuvântul, G. E. Gleserman a subliniat importanța distincției făcute între producție — activitatea productivă a oamenilor — și bază — organizarea economică a societății într-o orânduire dată. Pe de altă parte, Gleserman a arătat că rezultatul confundării conștiinței sociale cu suprastructura a fost o simplistă înțelegere a caracterului de clasă al științei și artei, incapacitatea de a lămuri ce anume păstrează proletariatul din știință și arta trecutului.

Gleserman a precizat, după I. V. Stalin, că „suprastructura cuprinde ideile unei societăți în domeniul politicii, dreptului, religiei, artei, filosofiei și instituțiile corespunzătoare”. Aceste idei constituie concepția despre lume și despre viață pe care și-o însușesc savanții și artiștii.

Dar știința și arta nu-și limitează conținutul la aceste idei. Știința reflectă realitatea obiectivă, iar arta exprimă adevărul artistic. Acestea constituie partea valabilă din știință și artă.

T. A. Stepanian, pornind de la teza stalinistă cu privire la procesul de încrucișare a limbilor în epoca socialistă, a arătat că probabil „un mare rol în crearea unei limbi universale unice îl va avea limba rusă, limba Revoluției din Octombrie, a poporului care pentru prima dată a construit socialismul”.

La sfârșitul debaterilor, s'a luat hotărârea ca unele dintre lucrările care sunt sub tipar sau în manuscris, să fie revizuite, ținându-se seama de ultimele lucrări ale lui I. V. Stalin; în același timp se va începe redactarea unei lucrări despre *Dezvoltarea dată de tovarășul Stalin bazelor filosofice ale lingvisticii*, precum și o lucrare care să studieze problemele referitoare la bază și suprastructură și rolul lor în dezvoltarea societății.

VA'ERIA GUȚU

DIN ACTIVITATEA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A U.R.S.S.

Institutul de lingvistică al Academiei de Științe a U.R.S.S. a luat naștere din contopirea Institutului „Limbă și Gândire” cu Institutul de limbă rusă al Academiei de Științe a U.R.S.S. Director al noului institut a fost numit Acad. V. V. Vinogradov (fostul director al Institutului „Limbă și Gândire”, Acad. I. I. Meșcianinov fiind eliberat din sarcina pe care o avea).

Noul institut cuprinde următoarele „sectoare”:

1. Sectorul limbii literare ruse;
2. Sectorul de istoria limbii ruse și de dialectologie;
3. Sectorul lexical al limbii ruse;
4. Sectorul limbilor turce;
5. Sectorul limbilor caucaziene și iranice;
6. Sectorul limbilor popoarelor nordului și al celor fino-ugrice;
7. Sectorul limbilor romanice;
8. Sectorul limbilor germanice.

Structura organizatorică a Institutului cuprinde și următoarele două grupe:

1. Grupa limbilor clasice;
2. Grupa de lingvistică generală.

Prima sarcină a noului institut a fost să reconsidere vechile planuri de cercetări științifice ale institutelor anterioare precum și planurile de editură.

Conducerea institutului a hotărât ca în locul lucrărilor programate să apară în cursul anului 1950, să se redacteze și să se pună sub tipar; până în prima jumătate a anului 1951, două sbornice (culegeri de articole). În primul sbornic se va face critica modului cum a fost denaturat și vulgarizat marxismul în așa numita „noua teorie a limbii” (a lui N. I. Marr și a urmașilor lui); cel de al doilea sbornic se va ocupa cu problemele de bază ale lingvisticii sovietice, în lumina lucrărilor despre lingvistică ale lui I. V. Stalin.

Primul sbornic va cuprinde următoarele părți:

1. Critica teoriei greșite a lui N. I. Marr despre limbă ca suprastructură și critica concluziilor la care a ajuns N. I. Marr și discipolii săi pe baza acestei teorii; 2. Critica învățaturii greșite a lui N. I. Marr despre caracterul de clasă al limbii și critica lucrărilor lingvistice bazate pe ipoteza greșită a existenței unor „limbi de clasă”; 3. Critica teoriei lui N. I. Marr despre așa numitul „proces glotogenic” și despre „desvoltarea stadială a limbilor”; 4. Critica metodei lingvistice a lui N. I. Marr (așa numita „analiză paleontologică”) propusă de el în locul metodei comparativ-istorice; 5. Critica clasificării stadialo-tipo-

logice a Acad. I. I. Meščianinov și punerea în lumină a părților ei slab; 6. Critica teoriei lui N. I. Marr despre dezvoltarea istorică a părților vorbirii și critica unor părți din teoria acad. I. I. Meščianinov despre părțile vorbirii și părțile propoziției; 7. Critica principiilor marxiste despre structura gramaticii și a modului cum au înțeles N. I. Marr și urmașii săi raporturile dintre gramatică și lexicologie (cu analiza critică a diferitelor gramatici scrise de urmașii lui N. I. Marr). Critica așa numitelor „legi semantice“ ale lui N. I. Marr (așa numita „semantică funcțională“ etc.); 9. Critica greșelilor lui N. I. Marr în problema originii și etapelor inițiale ale vorbirii omenеști; 10. Modul cum e pusă problema legilor fonetice în lingvistica comparată tradițională și la N. I. Marr, etc.

Articolele celui de al doilea sbornic vor fi consacrate desbaterii următoarele probleme: 1. Caracterele specifice ale limbii ca fenomen social și legăturile care există între dezvoltarea limbii și a societății; 2. Limba și gândirea; 3. Legile interne de dezvoltare a limbii în domeniul semanticii; 4. Logica și gramatica și raporturile lor reciproce; 5. Limba — mijloc de comunicare a oamenilor în societatea împărțită pe clase; 6. Dialectele și raporturile lor cu limba națională a întregului popor; 7. Dezvoltarea limbilor în societatea socialistă; 8. Principiile de alăturare a unei lexicologii marxist-leniniste și locul ei în sistemul celorlalte discipline lingvistice; 9. Principiile de alcătuire a unei gramaticei și a părților care o compun; 10. Problema studierii laturii fonetice a limbii; 11. Problema semanticii (semaseologiei) și raporturile ei cu celelalte discipline lingvistice; 12. Moștenirea științei rusești dinaintea revoluției și lingvistica sovietică; 13. Lingvistica sovietică și știința actuală de dincolo de hotare.

În noul plan cincinal al Institutului au fost introduse o serie de noi cercetări cu privire la istoria limbii ruse și la starea ei actuală. Între noile lucrări programate sunt de amintit: „Contribuții la gramatica istorică a limbii ruse“ (o lucrare colectivă, cu concursul a 60 de colaboratori); „Cercetări în domeniul morfologiei istorice a limbii ruse“ (S. D. Nichiforov și P. I. Cernăh); „Sintaxa documentelor vechi rusești“ (V. I. Bobrovski); „Sinonimica sintactică și construcțiile paralele sintactice“ (V. P. Suhotin); „Sintaxa interogației în limba rusă literară contemporană“ (S. I. Bernștein); „Omonimele și tipurile lor în fondul principal de cuvinte și în componența lexicală a limbii ruse“ (V. V. Vinogradov). De asemenea se va grăbi pregătirea, în două volume, (cu concursul a 120 de colaboratori) a „Gramaticii limbii ruse contemporane“, editate de Academia de Științe a U.R.S.S., a „Dicționarului limbii ruse contemporane“ precum și a „Dicționarului limbii vechi ruse“.

În cadrul Institutului se va da o atenție deosebită studierii limbilor țărilor de democrație populară.

Din planul de activitate științifică a noului Institut de Lingvistică al Academiei de Științe a U.R.S.S., lingviștii noștri vor putea desprinde numeroase sugestii pentru activitatea lor viitoare.

B. C.

STUDII ȘI ARTICOLE DE LINGVISTICĂ APĂRUTE DUPĂ LUCRĂRILE LUI I. V. STALIN

Pe lângă articolele de lingvistică apărute în urma lucrărilor tov. I. V. Stalin, articole care au fost rezumate în prezentul număr, mai semnalăm o serie de articole și studii din diferite reviste sovietice. Menționăm că unul din ele a fost publicat în „Lupta de clasă” Nr. 7-8/1950, pg. 57—84. Este articolul datorit lui M. B. Mitin, intitulat: „O nouă contribuție a lui I. V. Stalin la dezvoltarea marxism-leninismului (cu privire la lucrările lui I. V. Stalin în problemele de lingvistică)”.

În alte reviste găsim următoarele articole:

În *Bolșevic* Nr. 15 din August 1950, pg. 7—23.

V. V. Vinogradov, Despre discuția lingvistică și despre lucrările lui I. V. Stalin în problemele lingvistice.

În *Vestnik-ul Acad. de Științe a U.R.S.S.*, Nr. 7/1950 găsim mai multe articole:

A. V. Topceiev, I. V. Stalin despre problemele lingvisticii și sarcinile Academiei de Științe a U.R.S.S. (pg. 8—19).

V. P. Volghin, Evenimentul cel mai important al științei contemporane (pg. 53—55).

G. F. Alexandrov, O pagină clară în filosofia marxistă (pg. 56-59).

A. M. Deborin, Învățătura stalinistă despre limbă (pg. 60—63).

A. M. Egolin, Spre noi succese ale științei sovietice (pg. 64—65).

E. M. Jukov, Întârzierea va fi biruită (pg. 66—67).

În *Vestnik-ul Acad. de Științe a U.R.S.S.* Nr 8 și 9/1950: un editorial intitulat:

„Pentru o critică științifică liberă și creatoare” (Nr 8, pg. 10—20), apoi o cronică intitulată:

Dezvoltarea materialismului dialectic și istoric în lucrările lui I. V. Stalin privind problemele de lingvistică. Ședința Consiliului științific al Institutului de filosofie al Acad. de Științe a U.R.S.S. din 18 și 25 iulie 1950 (Nr 9, pg. 57—70).

În *Izvestia Acad. de Științe a U.R.S.S.*, secția de istorie și filos., tom VII, 1950, Nr 4 pg. 322—350, o cronică intitulată:

Articolul tovarășului Stalin în problemele lingvisticii și sarcinile în domeniul științelor istorice și filosofice ale Acad. de Științe a U.R.S.S.

În *Izvestia Acad. de Științe a U.R.S.S.*, secția lit. și limbă, tomul IX, Nr 1/1950, pg. 30—34, găsim un editorial al redacției (Ot redakții). Iar în Nr 2/1950, găsim următoarele articole:

A. S. Cicobava, Situația și sarcinile științei sovietice a limbii, în lumina indicațiilor lui I. V. Stalin (pg. 89—98).

L. A. Bulahovski, Despre unele probleme și sarcini ale studiului comparativ-istoric al limbilor slave (pg. 99—107).

În *Voprosi istorii* Nr 8/1950 pg. 9—15 un editorial intitulat:

Un nou aport la tezaurul marxism-leninismului.

În *Voprosi istorii* Nr 10/1950, pg. 3—18 un articol al lui P. Tre-
tiakov, Unele probleme de origine a popoarelor, în lumina lucrări-
lor lui I. V. Stalin despre limbă și lingvistică.

În *Voprosi filozofii* Nr 2/1950 găsim următoarele articole:

M. D. Kamari, I. V. Stalin despre marxism în lingvistică (p.
9—30).

T. P. Lomtev, Unele probleme ale învățaturii marxist-leniniste
despre limbile naționale (pg. 31—50); o cronică:

Cercetarea noilor lucrări ale lui I. V. Stalin la Institutul de filo-
sofie al Acad. de științe a U.R.S.S. (pg. 350—371).

În „*Sovetskaia Kniga*” Nr 8/1950, pg. 23—39 un articol al lui
V. V. Vinogradov. Lucrările lui I. V. Stalin în problemele lingvisticii
și căile de dezvoltare ale științei sovietice despre limbă.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE INAPOIAZĂ

★

COLABORATORII NOȘTRI SUNT RUGAȚI
SĂ NE INDICE ADRESA LOR EXACTĂ

★

RUGĂM PE COLABORATORII NOȘTRI SĂ NE TRI-
MITĂ MANUSCRISELE, DE PREFERINȚĂ SCURTE,
CU ORTOGRAFIA OFICIALĂ ȘI, PE CÂT POSIBIL,
BĂTUTE LA MAȘINĂ.

Manuscrisele se trimit pe adresa:

Redacția Revistei „CUM VORBIM”

București, Str. Spătarului, 12 – Telefon: 2.69.13

★

Administrația „SLOVA”, Str. C. Mille, 14. — Telefon: 6.35.14

★

ABONAMENTE:

Particulari un an.....	.240 lei
Particulari 6 luni.....	.120 lei
Instituții un an.....	.600 lei
Instituții 6 luni.....	.300 lei

REVISTA APARE ODATĂ PE LUNĂ

Taxa poștală plătită în numerar conform aprob. Dir. Gen. P. T. T. 85.557/949

Plin Jan 13

BCU (AS) / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY